

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΜΙΧ. Χ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ - ΛΥΚΕΙΟΥ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Συγγραφέας: **MIX. X. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ**

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΗΣ

Η επανέκδοση του παρόντος βιβλίου πραγματοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών & Εκδόσεων «Διόφαντος» μέσω ψηφιακής μακέτας, η οποία δημιουργήθηκε με χρηματοδότηση από το ΕΣΠΑ / ΕΠ «Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση» / Πράξη «ΣΤΗΡΙΖΩ».

Ευρωπαϊκή Ένωση
European Union

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΜΕΤΑΡΡΕΤΙΜΟΤΗΤΑΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΜΙΧ. Χ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Η συγγραφή και η επιστημονική επιμέλεια του βιβλίου πραγματοποιήθηκε
υπό την αιγίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ - ΛΥΚΕΙΟΥ

Το βιβλίο αυτό είναι συνοψισμένη μορφή του έργου «Γραμματική της αρχαίας ελληνικής» του Μιχ. Χ. Οικονόμου, έκδοσης 1971 του Ινστιτούτου Νεοελληνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (Ιδρύματος Μανόλη Τριανταφυλλίδη).

Η συνοψιση του βιβλίου έγινε με ευθύνη του Κέντρου Εκπαιδευτικών Μελετών και Επιμορφώσεως (ΚΕΜΕ).

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

(Ανεξάρτητα από το γένος, τον αριθμό και την πτώση της κάθε συντομογραφίας, νοούνται ανάλογα με τα συμφραζόμενα, και τα άλλα γένη, οι πτώσεις και οι αριθμοί, καθώς και τα παράγωγα επιρρήματα).

αδύν(ατο)	βλ(έπε)	θετ(ικός)
αθροιστ(ικός)	γεν(ική)	θηλ(υκό)
αιγυπτ(ιακός)	γραμμ(ατικός)	ιστ(ορικοί)
αιτ-ιατ(ική)	δευτερόκλ(ιτα)	ιων(ικό)
αιτιολογ(ικός)	δηλ(αδή)	κ(αι) α(κόλουθα) [ύστε- ρα από αριθμό]
αι(ώνας)	διαζευκτ(ικός)	κ(αι) ά(λλα)
αμετάβ(ατο)	διάθ(εση)	κ(αι) α(λλού)
αναδιπλ(ασιασμός)	δικατάλ(ηκτα)	κ(αι) ε(ξής)
αναφορ(ικός)	δοτ(ική)	κ(αι) τ(α) λ(οιπά)
αντίθ(ετο)	δυϊκ(ός)	κατ-άλ(ηξη)
αντων(υμία)	ελλ-ην(ικός)	κατάλ(ογος)
ανώμ(αλο)	εμπρόθ(ετος)	καταχρηστ(ικός)
αόρ(ιστος)	ενεργ-ητ(ικός)	κάτ(οικος)
απαρ-έμφ(ατο)	ενεστ-ώτ(ας)	κεφ(άλαιο)
αποθετ(ικό)	ενεστ-ωτ(ικός)	κλ-ητ(ική)
απρόσ(ωπο)	εν-ικ(ός)	κλ-ίσ(η)
αριθμ-ητ(ικό)	ενν(οείται)	κύρ(ιο)
αρ-ιθμ(ός)	ενρινόλ(ηκτα)	κυριολ(εκτικά)
αρσ-εν(ικό)	επίθ(ετο)	λ(έξη)
αρχ(αίος)	επιθ(ετικός)	λ(όγου) χ(άρη)
αρχ(ικός)	επίρρ(ημα)	μέλλ-οντ(ας)
ασυναίρ(ετος)	επιρρ(ηματικός)	μέσ(ος)
αττ(ικός)	επιφων(ήματα)	μεταβ(ατικό)
αύξ(ηση)	επιφωνηματ(ικός)	μ(ε)τ(α)β(ατικό)
αφηρημ(ένο)	ευκτ(ική)	μεταγ-εν(έστερος)
αφωνόλ(ηκτα)	εύχρ(ηστος)	μ(ε)τ(α)γ(ε)ν(έστερο)
άχρ(ηστος)	θέμα)	μετάθ(εση)
αχώρ(ιστο)	θέμ(ατος)	μεταφορ(ικά)
βαρύτ(ονα)	θεματ(ικό)	

μ(ε)τ(α)φ(ορικά)	περισπώμ(ενα)	συνήθ(ως)
μ(ετά) Χ(ριστόν)	περιφρ-αστ(ικός)	συνηρ-ημ(ένος)
μετ(οχή)	πίν(ακας)	συνθ-ετ(ικό)
μονολεκτ(ικός)	πλ-ηθ-υντ(ικός)	σύνθ(ετο)
Νεοελλ-ην(ική)	ποιητ(ικός)	συντ-ελ-εσμ(ένος)
Γραμμ(ατική)	πρόθ(εση)	συνών(υμα)
νεοελλ(ηνικός)	προσδ(ιορισμός)	τρικατάλ(ηκτα)
νεότ(ερα)	προσηγ-ορ(ικό)	υγρόλ(ηκτα)
οδοντ(ικός)	προστ-ακτ(ική)	υπερθ(ετικός)
Ο(ργανισμός) Ε(κδόσεως)	προσ-ωπ(ικός)	υπερσ-υντ-έλ(ικος)
Σ(χολικών) Β(ιβλίων)	πρόσ(ωπο)	υποθετ(ικός)
ομηρ(ικό)	προφ(έρεται)	υποκείμ(ενο)
όν(ομα)	προφ(ορά)	υποκορ(ιστικό)
ον-όμ(ατα)	π(ρο) Χ(ριστού)	υποσημ(είωση)
ον-ομ-αστ(ική)	ρ-ήμ(α)	υπ-οτ-ακτ(ική)
οξύτ(ονα)	ρ-ημ-ατ(ικός)	φων(ήεν)
ορθογραφ(ικός)	σ-ελ(ίδα)	φωνηεντόλ(ηκτα)
οριστ(ική)	σημ(είωση)	χαρ(ακτ)ήρας)
ουδ-έτ(ερο)	σημασ(ία)	χρον(ικός)
ουσ-ιαστ(ικό)	σιγμόλ(ηκτα)	χρ(όνοι)
παθ-ητ(ικός)	σπάν(ια)	
π(αρά)β(αλε)	σπαν(ιότερα)	
παράγ(ωγα)	στερητ(ικό)	
παραγωγ(ικός)	συγκρ(ιτικός)	
π(αραδείγματος) χ(άρη)	συγχων(ευμένη)	
παρακ-είμ(ενος)	συζ(υγία)	
παρασύνθ(ετο)	συμπερασματ(ικός)	§ παράγραφος
παρατ-ατ(ικός)	σύμφ(ωνο)	§§ παράγραφοι
π(α)ρ(α)τ(ατικός)	συμφωνόλ(ηκτα)	˘ θέση βραχύχρονου
παραχωρητ(ικός)	συναίρ(εση)	φωνήεντος
παροξύτ(ονα)	σύνδ(εσμος)	˘ θέση μακρόχρονου
	συνηθ(έστερα)	φωνήεντος

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Λόγος. Προφορικός και γραπτός λόγος

1. Ο άνθρωπος είναι προικισμένος με κατάλληλα όργανα, για ν' α ρ θ - ρ ώ ν ε ι τη φωνή του και να μιλεί.

Η έναρθρη ομιλία, που μ' αυτήν ο άνθρωπος μπορεί να συνεννοείται με τους ομοίους του, ονομάζεται **λόγος**.

Στην αρχή η συνεννόηση με το λόγο ανάμεσα στους ανθρώπους γινόταν μόνο προφορικά, υπήρχε δηλ. μόνο **προφορικός λόγος**.

Έπειτα, αλλού ενωρίτερα και αλλού αργότερα, χρησιμοποιήθηκε η γ ρ α φ ή και δημιουργήθηκε ο **γραφτός λόγος**.

2. Γενικές φωνητικές έννοιες

2. Όταν ο άνθρωπος μιλεί, βγαίνει από τους πνεύμονες αέρας, που περνάει από τα φωνητικά όργανα και βρίσκει κάθε φορά κάποια αντίσταση σ' ένα ή περισσότερα από αυτά. Έτσι παράγονται ή χ ο ι και ακούονται φ ω - ν έ ς.

Καθεμιά από τις απλές και αμέριστες φωνές που ακούονται, όταν μιλούμε, λέγεται **φθόγγος** (από το *φθέγγομαι* = μιλώ). Όταν π.χ. λέμε *τό*, ακούονται δύο φθόγγοι (*τ-ο*)· όταν λέμε *μένε*, ακούονται τέσσερις φθόγγοι (*μ-ε-ν-ε*) κτλ.

3. α) Οι φθόγγοι που παράγονται με το στόμα ανοιχτό ή μισοανοιχτό και μόνο με τις φωνητικές χορδές του λάρυγγα (χωρίς να βρίσκει παραπέρα εμπόδιο ο αέρας που βγαίνει από τους πνεύμονες) λέγονται **φωνήεντα**. Π.χ. *α, ε, ι, ο, ου*.

β) Οι φθόγγοι που παράγονται με το στόμα κλεισμένο εντελώς ή κάπου φραγμένο και με τη βοήθεια όχι μόνο των φωνητικών χορδών του λάρυγγα, αλλά και μέρους του στόματος ή της ρινικής κοιλότητας (όπου ο αέρας που βγαίνει βρίσκει κάποιο εμπόδιο), λέγονται **σύμφωνα**. Π.χ. *β, γ, δ, ζ, θ* κτλ.

4. Εκτός από τα φωνήεντα και τα σύμφωνα υπάρχουν και μερικοί διάμεσοι φθόγγοι που λέγονται **ημίφωνα**. Τέτοια π.χ. έχουμε εμείς σήμερα το *ι* και το *ου*, όταν λέμε *μιά, μοιάζω* (όσο δεν προφέρονται *μνιά, μνιάζω*), *άκουα*

(όταν προφέρεται δισύλλαβο: *ά-κουα*) κτλ. Στο ημίφωνο *ι* η ράχη της γλώσσας αγγίζει ελαφρά τον ουρανίσκο. Στο ημίφωνο *ου* τα δύο χείλια αγγίζουν λίγο. Έτσι τα ημίφωνα δεν είναι ούτε καθαρά σύμφωνα ούτε καθαρά φωνήεντα. Ημίφωνα είχαν στην ομιλία τους και οι αρχαίοι Έλληνες (βλ. § 16, σημ.).

5. Δύο αλληπάλληλα φωνήεντα που προφέρονται γρήγορα σε μία συλλαβή αποτελούν **δίφθογγο** (§ 7). Όταν π.χ. εμείς σήμερα λέμε *χαϊδέω*, τα δύο φωνήεντα *α* και *ι* προφέρονται μαζί, σχεδόν στον ίδιο χρόνο που θα προφέραμε ένα μόνο φωνήεν· δεν ακούονται δηλ. χωριστά τα δύο φωνήεντα *α* και *ι* (*χα-ι-δεύω*), παρά ακούεται πιο έντονα ο φθόγγος *α* και μαζί του πιο αδύνατα και πιο γρήγορα ο φθόγγος *ι*· έτσι σχηματίζεται ο δίφθογγος *αϊ*. Επίσης, όταν λέμε *λειμόνι* (όπως συνηθίζουν σήμερα να λένε σε μερικά μέρη), τα φωνήεντα *ε* και *ι* προφέρονται μαζί σ' ένα χρόνο, ακούεται δηλ. πιο έντονα ο φθόγγος *ε* και μαζί του πιο αδύνατα και πιο γρήγορα ο φθόγγος *ι*· έτσι σχηματίζεται ο δίφθογγος *ει*. Το ίδιο γίνεται, όταν λέμε *νεράιδα*, *κελαηδώ*, *βόιδι*, *ρόιδι* κτλ. Ακόμη, όταν λέμε *παιδιά*, *ματιά* κτλ., τα δυο τελευταία φωνήεντα *ι* και *α* προφέρονται μαζί σ' ένα χρόνο, αποτελούν δηλ. και αυτά ένα είδος δίφθογγο. (Βλ. *Νεοελληνική Γραμματική* Ο.Ε.Δ.Β. § 17 και § 18). Διφθόγγους είχαν στην ομιλία τους και οι αρχαίοι Έλληνες (βλ. § 25 κ.α.).

6. Ένας φθόγγος ή ένα σύνολο από φθόγγους που εκφέρονται μαζί και εκφράζουν μία μόνη έννοια ονομάζεται **λέξη** (από το *λέγω*). Όταν π.χ. λέμε *ο Νίκος έγραφε το μάθημα*, εκφωνούμε πέντε λέξεις, που η καθεμία τους απαρτίζεται από έναν ή περισσότερους φθόγγους:

ο Ν-ί-κ-ο-ς έ-γ-ρ-α-φ-ε τ-ο μ-ά-θ-η-μ-α
φθόγγοι 1 5 6 2 6

7. Τα φωνήεντα, καθώς και τα συμπλέγματα φωνηέντων και συμφώνων που απαρτίζουν μια λέξη, εκφωνούνται με μικρότατες και ανεπαισθητες διακοπές της πνοής που βγαίνει από το στόμα μας όταν μιλούμε. Έτσι η λέξη φαίνεται πως χωρίζεται σε τμήματα: *θέ/λω* - *μα/θη/τής*.

Κάθε τέτοιο τμήμα μιας λέξης που αποτελείται από ένα μόνο φωνήεν ή από ένα φωνήεν μαζί με ένα ή περισσότερα σύμφωνα λέγεται **συλλαβή**. Έτσι π.χ. στη νέα μας γλώσσα: *α-έ-ρας*, *έ-γρα-ψα*, *α-σφρά-γι-στος*· και στην αρχαία: *ε-αρ*, *α-η-δών*, *έ-στρω-μέ-νος* (πβ. § 30 κ.α.).

8. Στο γραπτό λόγο οι φθόγγοι παριστάνονται με ορισμένα σημεία που

λέγονται **γράμματα**. Π.χ. οι τέσσερις φθόγγοι που απαρτίζουν τη λέξη θεός παριστάνονται με τέσσερα γράμματα: θ-ε-ο-ς· οι τρεις φθόγγοι της λέξης πύρ παριστάνονται με τρία γράμματα: π-υ-ρ κτλ.

3. Γλώσσα και διάλεκτοι

9. Το σπουδαιότερο από τα φωνητικά όργανα του ανθρώπου είναι η γλώσσα. Αυτή εκτελεί το κυριότερο έργο κατά την εκφορά του λόγου. Γι' αυτό και ο ιδιαίτερος τρόπος με τον οποίο κάθε λαός εκφέρει το λόγο ονομάστηκε **γλώσσα**.

10. Στην αρχαιότητα αναπτύχθηκαν και καλλιεργήθηκαν πολύ η αρχαία ελληνική και η λατινική γλώσσα. Την πρώτη τη μιλούσαν και την έγραφαν οι αρχαίοι Έλληνες, τη δεύτερη οι Ρωμαίοι.

Από τις δύο αυτές γλώσσες σπουδαιότερη υπήρξε η **αρχαία ελληνική**, που μιλήθηκε πολλούς αιώνες και χρησιμοποιήθηκε από αξιόλογους συγγραφείς. Και επειδή δεν έπαψε να μιλιέται, πέρασε κατά καιρούς από διάφορα στάδια και τέλος έφτασε στη σημερινή της μορφή, δηλ. τη **νέα ελληνική γλώσσα**.

11. Η γλώσσα κάθε λαού δε μιλιέται παντού κατά τον ίδιο ακριβώς τρόπο. Παρουσιάζει από τόπο σε τόπο διαφορές στις λέξεις, στους γραμματικούς τύπους, στη σύνταξη (πβ. τα νεοελληνικά: να σου πω - να σε πω· λέγονταν - λεγόντουσαν· τι λες - ίντα λες κτλ.).

Οι τοπικές μορφές που παίρνει μια γλώσσα λέγονται **διάλεκτοι**.

12. Η αρχαία ελληνική γλώσσα παρουσιάζεται εξαρχής χωρισμένη σε διαλέκτους. Σε κάθε τόπο μιλούσαν ορισμένη διάλεκτο και σ' αυτή τη διάλεκτο έγραφαν, όταν έμαθαν να χρησιμοποιούν τη γραφή.

Οι κυριότερες από τις αρχαίες ελληνικές διαλέκτους ήταν η **ιωνική**, η **αττική**, η **αιολική** και η **δωρική**.

13. Στις αρχαίες ελληνικές διαλέκτους γράφηκαν αξιόλογα έργα πεζά και ποιητικά. Ιδιαίτερα η **αττική διάλεκτος**, που συγγενεύει με την ιωνική και διαμορφώθηκε στην Αθήνα, καλλιεργήθηκε σε πολύ μεγάλο βαθμό. Διαδόθηκε και επικράτησε σε όλη την Ελλάδα ως ο τελειότερος τύπος της ελληνικής γλώσσας. Σ' αυτήν ακούστηκαν οι λόγοι των αττικών ρητόρων και σ' αυτή γράφηκαν τα έργα του Θουκυδίδη, του Πλάτωνα, του Ξενοφώντα κ.ά.

4. Γραμματική

14. Κάθε γλώσσα μιλιέται και γράφεται σύμφωνα με ορισμένους κανόνες. Τη συστηματική εξέταση των κανόνων αυτών την ονομάζουμε **γραμματική**.

15. Η γραμματική που διδάσκει πώς οι αρχαίοι μιλούσαν και έγραφαν την αρχαία ελληνική γλώσσα λέγεται **γραμματική της αρχαίας ελληνικής γλώσσας**. Ιδιαίτερα η γραμματική που διδάσκει πώς οι αρχαίοι μιλούσαν και έγραφαν την αττική διάλεκτο λέγεται **γραμματική της αττικής διαλέκτου**.

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΦΘΟΓΓΟΛΟΓΙΚΟ

1ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΦΘΟΓΓΟΙ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

1. Φθόγγοι. Γράμματα. Διαίρεση φθόγγων και γραμμάτων

16. Οι φ θ ό γ γ ο ι της αρχαίας ελληνικής παριστάνονται με 24 γ ρ ά μ μ α τ α , που είναι τα ίδια της νέας (βλ. § 2 και § 8). Το σύνολο των γραμμάτων αυτών λέγεται ε λ λ η ν ι κ ό α λ φ ά β η τ ο .

Σημ. Στην αρχή το ελληνικό αλφάβητο είχε και το γράμμα *F*, που από το σχήμα του λέγεται *δίγαμμα* (γιατί μοιάζει με διπλό κεφαλαίο Γ) και από την προφορά του λέγεται *βαῦ* (γιατί παρίστανε ένα φθόγγο σαν το σημερινό β ή σαν μισό ου, όπως όταν τώρα λέμε *Ουάσιγκτον*, τρισύλλαβο, ή *άκουα*, δισύλλαβο· βλ. § 4).

Επίσης στην αρχαιότητα ελληνική γλώσσα υπήρχε και ένας ακόμη φθόγγος που ακούονταν όπως ακούεται τώρα ο φθόγγος ι, όταν λέμε *μιά, μοιάζω* (βλ. § 4)· του φθόγγου αυτού δε μας παραδόθηκε γραπτό σύμβολο, αλλά, όταν θέλουμε να τον παραστήσουμε, τον σημειώνουμε με το λατινικό *j* (γιότ).

17. Τα γράμματα κατά τον τρόπο της γραφής τους ξεχωρίζονται σε κ ε - φ α λ α ί α (*A, B, Γ, Δ* κτλ.) και σε μ ι κ ρ ά (*α, β, γ, δ* κτλ.).

18. Οι φθόγγοι της αρχαίας ελληνικής (όπως και της νέας) διαίρουνται σε **φωνήεντα** και σε **σύμφωνα** (βλ. § 3).

α) Τα **φωνήεντα** της αρχαίας, ως φθόγγοι, παριστάνονται με 7 γράμματα, που λέγονται και αυτά φ ω ν ή ε ν τ α: α, ε, η, ι, ο, υ, ω.

β) Τα **σύμφωνα** της αρχαίας, ως φθόγγοι, παριστάνονται με 17 γράμματα, που λέγονται και αυτά σ ύ μ φ ω ν α: β, γ, δ, ζ, θ, κ, λ, μ, ν, ξ, π, ρ, σ (-ς), τ, φ, χ, ψ.

2. Διαίρεση φωνηέντων

19. 1) Τα φωνήεντα της αρχαίας ελληνικής (δηλ. οι φθόγγοι που ακούονταν σαν φωνήεντα) διαίρουνται σε **βραχύχρονα** και **μακρόχρονα**.

α) Τα β ρ α χ ύ χ ρ ο ν α φωνήεντα προφέρονταν σε σύντομο χρόνο και παριστάνονται με τα γράμματα α, ι, υ, - ε, ο· και τα γράμματα αυτά λέγονται β ρ α χ ύ χ ρ ο ν α.

Το καθένα από αυτά ακουόταν σαν ένα απλό φωνήεν που προφέρεται σύντομα: το βραχύχρονο α σαν ένα α, το βραχύχρονο ι σαν ένα ι, το βραχύχρονο υ σαν ένα ου, το ε σαν ένα ε, το ο σαν ένα ο.

β) Τα μ α κ ρ ό χ ρ ο ν α φωνήεντα προφέρονταν σε μακρύτερο χρόνο, σε διπλάσιο περίπου από όσο τα βραχύχρονα, και παριστάνονται με τα γράμματα α, ι, υ, - η, ω· και τα γράμματα αυτά λέγονται μ α κ ρ ό χ ρ ο ν α.

Από αυτά το μακρόχρονο α ακουόταν σαν μακρύ α (περίπου σαν αα), το μακρόχρονο ι σαν μακρύ ι (περίπου σαν ιι), το μακρόχρονο υ σαν μακρύ ου (περίπου σαν ουου), το η σαν μακρύ ε (περίπου σαν εε), το ω σαν μακρύ ο (περίπου σαν οο).

2) Ο σύντομος ή μακρύς χρόνος της προφοράς των φωνηέντων λέγεται **χρόνος ή ποσότητα** των φωνηέντων.

3) Επειδή με τα ίδια γράμματα α, ι, υ, παριστάνονται και μακρόχρονοι και βραχύχρονοι φθόγγοι, γι' αυτό τα γράμματα α, ι, υ λέγονται **δίχρονα**.

Σημ. Η μακρότητα του δίχρονου σημειώνεται με το σημάδι $\bar{}$ (χώρᾱ), η βραχύτητα με το σημάδι $\sim$ (γλώσσᾱ).

20. Ανασκόπηση. Από τα 7 γράμματα α, ε, η, ι, ο, υ, ω που παριστάνουν φωνήεντα:

α) Το ε και το ο ονομάζονται **βραχύχρονα** (γιατί παριστάνουν φθόγγους βραχύχρονους).

β) Το η και το ω ονομάζονται **μακρόχρονα** (γιατί παριστάνουν φθόγγους μακρόχρονους).

γ) Το α, το ι και το υ ονομάζονται **δίχρονα**, γιατί παριστάνουν φθόγγους άλλοτε μακρόχρονους και άλλοτε βραχύχρονους (δηλ. σε άλλες λέξεις ή τύπους λέξεων είναι μακρόχρονα και σε άλλες βραχύχρονα).

3. Διαίρεση συμφώνων

21. 1) Τα σύμφωνα της αρχαίας (δηλ. οι φθόγγοι που ακουόνταν σαν σύμφωνα) διαιρούνται:

α) σε 9 **άφωνα**: αυτά παριστάνονται με τα γράμματα κ, γ, χ - π, β, φ - τ, δ, θ, που λέγονται και αυτά ά φ ω ν α·

β) σε 5 **ημίφωνα**· αυτά παριστάνονται με τα γράμματα λ, ρ - μ, ν, σ(ς), που λέγονται και αυτά η μ ί φ ω ν α.

2) Εκτός από τα παραπάνω γράμματα υπάρχουν τρία ακόμα, τα ζ, ξ, ψ, που παριστάνουν σύμφωνα· αυτά λέγονται **διπλά**.

Τα γράμματα ζ, ξ, ψ ονομάστηκαν δ ι π λ ά, γιατί το καθένα από αυτά παριστάνει δύο φθόγγους συγχωνευμένους: το ξ έγινε από το κ+σ ή γ+σ (πίνακς = πίναξ, φλόγς = φλόξ, ὄνυχς = ὄνυξ), το ψ από το π+σ ή β+σ ή φ+σ (κώνωπς = κώνωψ, ἄραβς = ἄραψ, γράφω = γράψω) και το ζ από το σ+δ (Ἀθήνασδε = Ἀθήναζε) ή από το δ+ι (φροντίδω = φροντίζω) κτλ.

22. Τα άφωνα υποδιαίρονται:

α) κατά το φ ω ν η τ ι κ ό ό ρ γ α ν ο με το οποίο κυρίως προφέρονται: στα **ουρανικά** κ, γ, χ, στα **χειλικά** π, β, φ και στα **οδοντικά** τ, δ, θ·

β) κατά το ε ί δ ο ς τ η ς π ν ο ή ς που συνοδεύει την εκφώνησή τους: στα **ψιλόπνοα** (δηλ. λεπτά κατά την πνοή) κ, π, τ, στα **δασύπνοα** (δηλ. παχιά κατά την πνοή) χ, φ, θ και στα **μέσα** β, γ, δ.

23. Τα ημίφωνα υποδιαίρονται στα **υγρά** λ, ρ, στα **ένρινα** μ, ν και στο **συριστικό** σ (ς).

24. ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΩΝ

Είδη φθόγγων	Κατά το φωνητικό όργανο			Κατά το είδος της πνοής
	Ουρανικά	Χειλικά	Οδοντικά	
Άφωνα	κ	π	τ	ψιλόπνοα
	γ	β	δ	μέσα
	χ	φ	θ	δασύπνοα
Ημίφωνα	υγρά: λ, ρ			
	ένρινα: μ, ν (και γ πριν από τα κ, γ, χ, ξ)			
	συριστικό: σ (ς)			
	παλαιότερα ημίφωνα: F, j			
Διπλά	ζ, ξ, ψ			

4. Δίφθογγοι

25. Οι δίφθογγοι (§ 5) της αρχαίας ελληνικής είναι έντεκα:

α) οχτώ **κύριοι**: αι, ει, οι, υι - αυ, ευ, ηυ, ου.

β) τρεις **καταχρηστικοί**: α, η, ω.

26. Οι δίφθογγοι γενικά είναι μακρόχρονοι (βλ. § 19): παιδεύει, ᾧ βασιλεῦ, ᾧ γραῦ, ᾧ βοῦ. Μόνο οι δίφθογγοι αι και οι λογαριάζονται βραχύχρονοι, όταν βρίσκονται εντελώς στο τέλος ασυναίρετης κλιτής λέξης: οἱ ναῦται, οἱ κῆποι· αλλά: τοῖς ναύταις, τοῖς κήποις – οἱ Ἑρμαῖ, τῇ ἡχοῖ, τῇ αἰδοῖ (συννηρημ.). Είναι όμως το αι και το οι μακρόχρονα στην κατάληξη της ευκτικής και στο τέλος των επιρρημάτων και επιφωνημάτων: παιδεύοι, παιδεύσοι, παιδεύσαι (ευκτ.) – οἴκοι, Ἴσθμοῖ, εὐοῖ, παπαῖ· ἔτσι και οἶ (προσωπ. αντων.). Πβ. και § 165, 2.

1. Λέξη. Γράμματα της λέξης

27. Ο λόγος, προφορικός ή γραπτός, απαρτίζεται από **λέξεις** (βλ. § 6): *φείδου χρόνου* (2 λέξεις), *τούς γονείς τίμα* (3 λέξεις).

28. Κάθε λέξη αποτελείται από έναν ή περισσότερους **φθόγγους**, που παριστάνονται με τα αντίστοιχα **γράμματα** (βλ. § 2 και § 8).

Το πρώτο γράμμα της λέξης λέγεται **αρχικό**, το τελευταίο λέγεται **τελικό** και όλα τα άλλα λέγονται **εσωτερικά**.

29. α) Κάθε φωνήεν μπορεί να είναι τελικό: *σῶμα, φέρε, μάχη, περί, υπό, δόρυ, ἐγώ*.

β) Τελικά σύμφωνα στην αρχαία ελληνική είναι τα ν, ρ, σ (και τα διπλά ξ, ψ): *πλοῖον, ῥήτωρ, ἄνθρωπος, φύλαξ* (κς), *κῶνωψ* (πς)· (βλ. § 21, 2).

2. Συλλαβή

30. α) **Συλλαβή** λέγεται το τμήμα της λέξης που απαρτίζεται από ένα ή περισσότερα σύμφωνα μαζί με ένα φωνήεν ή δίφθογγο: *φῶ-τα, φῶς· ναῦ-ται· Ἑλ-λη-νες· ἄν-θρῶ-πος, στρά-τευ-μα, σάλ-πιγξ, στρό-φιγξ*.

β) Η συλλαβή μπορεί ν' αποτελείται και από ένα μόνο φωνήεν ή ένα δίφθογγο: *ἶ-α, ἄ-εῖ, νί-σί, οὐ* (=ὄχι), *εἰ* (=ἄν). Βλ. και § 7.

31. Η λέξη, αν έχει μία μόνο συλλαβή, λέγεται **μονοσύλλαβη** (*νοῦς, φῶς*)· αν έχει δύο συλλαβές, **δισύλλαβη** (*τι-μή, φέ-ρω*)· αν έχει τρεις, **τρισύλλαβη** (*ἄν-θρῶ-πος, παι-δεύ-ω*)· αν έχει περισσότερες από τρεις, **πολυσύλλαβη** (*σω-φρο-σύ-νη, ἄ-γω-νί-ζο-μαι, ἄ-γω-νι-ζό-με-θα*).

32. Σε κάθε λέξη με περισσότερες συλλαβές από μία, η τελευταία λέγεται **λήγουσα**, η προτελευταία **παραλήγουσα**, η αντιπροτελευταία **προπαραλήγουσα**· η πρώτη συλλαβή λέγεται **αρχική**.

33. Η συλλαβή, από το χρόνο του φωνήεντος που έχει, λέγεται:

α) **φύσει μακρόχρονη** ή απλώς **μακρόχρονη**, αν έχει μακρόχρονο φωνήεν ή δίφθογγο: *θή-κη, τρώ-γω, χαί-ρω, κοί-τη, ὦ-ρα, εὐ-θυ-μῶ*·

β) **θέσει μακρόχρονη**, αν έχει βραχύχρονο φωνήεν, αλλά ύστερ' από αυτό ακολουθούν στην ίδια λέξη δύο ή περισσότερα σύμφωνα ή ένα διπλό

(ζ, ξ, ψ): ἄλ-λος, θερ-μός, ἐ-χθρός· ὄ-ζω (= μυρίζω), τό-ξον.

γ) **βραχύχρονη**, αν έχει βραχύχρονο φωνήεν και ακολουθεί άλλο φωνήεν ή απλό σύμφωνο ή τίποτε: νέ-ος, φέ-ρο-μεν, λό-γος, ἔ-χε.

3. Συλλαβισμός

34. Το χώρισμα μιας λέξης στις συλλαβές της λέγεται **συλλαβισμός**. Ο συλλαβισμός των λέξεων στην αρχαία ελληνική γίνεται κατά τους εξής κανόνες:

α) Ένα ή περισσότερα σύμφωνα, όταν είναι στην αρχή της λέξης, συλλαβίζονται με το ακόλουθο φωνήεν (ή δίφθογγο)· όταν είναι στο τέλος της λέξης, συλλαβίζονται με το προηγούμενο φωνήεν (ή δίφθογγο): να-ός, ναύ-της, βρα-δύς, βα-φεύς, στρα-τός, σάλ-πιγξ.

β) Ένα μόνο σύμφωνο ανάμεσα σε δύο φωνήεντα (ή διφθόγγους) συλλαβίζεται με το ακόλουθο φωνήεν (ή δίφθογγο): ἄ-γω-νι-ζό-με-θα, δύ-να-μαι, ἄ-πει-ροι.

γ) Δύο σύμφωνα ανάμεσα σε δύο φωνήεντα (ή διφθόγγους) συλλαβίζονται με το ακόλουθο φωνήεν (ή δίφθογγο), όταν αρχίζει από αυτά (αρχαία) ελληνική λέξη: ἄ-γροι (γράφω), ἄ-στήρ (στέλλω), γί-γνο-μαι (γνώσις), Ἀ-ρι-ἄ-δνη (δνοφερός). Αλλιώς, χωρίζονται: ἐλ-πίς, ὄρ-μή, ἵπ-πος, θάρ-ρος.

δ) Τρία σύμφωνα ανάμεσα σε δύο φωνήεντα (ή διφθόγγους) συλλαβίζονται με το ακόλουθο φωνήεν (ή δίφθογγο), όταν και από τα τρία αυτά σύμφωνα ή μόνο από τα δύο πρώτα αρχίζει αρχαία ελληνική λέξη: ἄ-στρα-πή (στρέφω), ἐ-χθρός (χθές), ἰ-σχνός (σχῆμα). Αλλιώς, χωρίζονται· και το πρώτο από αυτά συλλαβίζεται με το προηγούμενο φωνήεν ή τον προηγούμενο δίφθογγο: ἄν-θρω-πος, δέν-δρον, πορ-θμός, στιλ-πνός.

ε) Οι σύνθετες λέξεις χωρίζονται στα συνθετικά τους μέρη, αν κατά τη σύνθεση δεν έχει αποβληθεί το τελικό φωνήεν του θέματος του α' συνθετικού· αλλιώς, συλλαβίζονται σαν απλές λέξεις: ἔξ-έρχομαι, συν-άγω, προσ-φέρω, δυσ-τυχής, Ἑλλήσ-ποντος, νουν-εχής· αλλά: πα-ρέρχομαι, ἀ-πέχω, κά-θοδος, νο-μάρχης, φί-λιππος, πρω-ταγωνιστής.

Α'. Οι τόνοι και ο τονισμός

1. Τόνοι

35. Σε κάθε λέξη που έχει δύο ή περισσότερες συλλαβές μία από αυτές τ ο ν ί ζ ε τ α ι, δηλ. προφέρεται πιο δυνατά από τις άλλες. Για να φανερώσουμε στο γραπτό λόγο ποια είναι η συλλαβή που τονίζεται, γράφουμε πάνω στο φωνήεν ή το δίφθογγο της συλλαβής αυτής ένα σημάδι που λέγεται **τόνος**: *φέ-ρω, φε-ρό-με-θα, φε-ρο-μέ-νη, φεῦ-γε, ἄ-πό-φευ-γε, ἄ-γα-θός, ἄ-νήρ.*

36. Οι τόνοι είναι τρεις: η **οξεΐα** (´), η **βαρεία** (ˊ) και η **περισπωμένη** (~): *Ἄρταξέρξης καὶ Κῦρος.*

2. Ονομασία των λέξεων από τον τόνο τους

37. Σε κάθε λέξη πάνω στο φωνήεν ή το δίφθογγο της συλλαβής που τονίζεται σημειώνουμε κάθε φορά έναν ο ρ ι σ μ έ ν ο τόνο (πβ. § 38 και § 39). Κατά τη θέση που έχει ο τόνος σε μια λέξη και κατά το είδος του η λέξη αυτή λέγεται:

- 1) **ὀξύτονη**, αν έχει οξεΐα στη λήγουσα: *πατήρ*·
- 2) **παροξύτονη**, αν έχει οξεΐα στην παραλήγουσα: *μήτηρ*·
- 3) **προπαροξύτονη**, αν έχει οξεΐα στην προπαραλήγουσα: *λέγομεν*·
- 4) **περισπώμενη**, αν έχει περισπωμένη στη λήγουσα: *τιμῶ*·
- 5) **προπερισπώμενη**, αν έχει περισπωμένη στην παραλήγουσα: *δῶρον*·
- 6) **βαρύτονη**, αν δεν τονίζεται στη λήγουσα: *ἄνθρωπος, λύω, κελεύω.*

3. Τονισμός. Γενικοί κανόνες τονισμού

38. Ο τονισμός των λέξεων στην αρχαία ελληνική γίνεται κατά τους εξής γενικούς κανόνες:

1) **Καμιά λέξη δεν τονίζεται πιο πάνω από την προπαραλήγουσα** (όπως και στην κοινή νέα ελληνική): *λέγομεν, ἐλέγομεν, ἐλεγόμεθα, ἐπικίνδυνος, ἐπικινδυνότατος.*

2) Όταν η λήγουσα είναι μακρόχρονη, η προπαραλήγουσα δεν τονίζεται: (ἡ βασίλισσα, αλλά) τῆς βασιλίσσης, (ἄμεσος, αλλά) ἀμέσως.

3) Η προπαραλήγουσα, όταν τονίζεται, παίρνει πάντοτε οξεία: τιμώ-μεθα, παρήγορος, πείθομαι.

4) Κάθε βραχύχρονη συλλαβή, όταν τονίζεται, παίρνει πάντοτε οξεία: νέφος, τόπος, ἀγαθός.

5) Η μακρόχρονη παραλήγουσα, όταν τονίζεται, παίρνει οξεία εμπρός από μακρόχρονη λήγουσα: θῆκη, κώμη, παιδεύω, κλαίω.

6) Η μακρόχρονη παραλήγουσα, όταν τονίζεται, παίρνει περισπωμένη εμπρός από βραχύχρονη λήγουσα: κῆπος, χῶρος, φεύγε, κῶμαι.

7) Η θέσει μακρόχρονη συλλαβή ως προς τονισμό λογαριάζεται βραχύχρονη: αὔλαξ, κλίμαξ, μεῖραξ, τάξις, λύτρον (βλ. § 33, β).

8) Η βαρεία σημειώνεται στη θέση της οξείας μόνο στη λήγουσα, όταν δεν ακολουθεί στίξη ή λέξη εγκλιτική (βλ. § 43,1 και § 50): ὁ βασιλεὺς τὴν μὲν πρὸς ἑαυτὸν ἐπιβουλὴν οὐκ ἤσθάνετο - τοῖς μὲν Ἕλλησιν ἔσει πιστός, τοῖς δὲ βαρβάροις φοβερός - τό τε βαρβαρικὸν καὶ τὸ ἑλληνικόν - ναός τις.

4. Ειδικοί κανόνες τονισμού

39. 1) Η ασυναίρετη ονομαστική, αιτιατική και κλητική των πτωτικών, όταν τονίζεται στη λήγουσα, κανονικά παίρνει οξεία:

ὁ ποιητής, τὸν ποιητήν, ὦ ποιητά· οἱ ποιηταί, τοὺς ποιητάς, ὦ ποιηταί·
ἡ φωνή, τὴν φωνήν, ὦ φωνή· αἱ φωναί, τὰς φωνάς, ὦ φωναί·
πατήρ, λιμήν, ἀνδριάς· καλήν, καλὰς, καλά· αὐτή, αὐτήν, αὐτάς· λαβών, ἰδών,
λελυκώς, λυθείς.

Εξαιρέσεις βλ. § 144.

2) Η μακροκατάληκτη γενική και δοτική των πτωτικών, όταν τονίζεται στη λήγουσα, παίρνει περισπωμένη:

τοῦ ποιητοῦ, τῷ ποιητῇ· τῶν ποιητῶν, τοῖς ποιηταῖς·
τῆς φωνῆς, τῇ φωνῇ· τῶν φωνῶν, ταῖς φωναῖς·
τοῦ ἀγαθοῦ, τῆς ἀγαθῆς, τῷ ἀγαθῷ, τῇ ἀγαθῇ· τῶν ἀγαθῶν, τοῖς ἀγαθοῖς, ταῖς ἀγαθαῖς κτλ·
αὐτοῦ, αὐτῆς, αὐτῷ, αὐτῇ· αὐτῶν, αὐτοῖς, αὐταῖς κτλ.

Εξαιρέσεις βλ. § 102, 2 (τοῦ λεῷ, τῷ λεῷ κτλ.).

3) Στα πτωτικά (βλ. § 74), όπου τονίζεται η ονομαστική του ενικού εκεί τονίζονται και οι άλλες πτώσεις του ενικού και του πληθυντικού, εκτός αν εμποδίζει η λήγουσα:

λέων, λέοντος, λέοντες κτλ. - αλλά: λεόντων (βλ. § 38, 2)·

ἄρρην, ἄρρενος, ἄρρενες κτλ. - αλλά: ἄρρένων·

ἕκαστος, ἕκαστον, ἕκαστοι κτλ. - αλλά: ἐκάστου, ἐκάστων, ἐκάστους·

ὁ λύων, τοῦ λύοντος, οἱ λύοντες κτλ. - αλλά: τῶν λυόντων.

Εξαιρέσεις βλ. § 88, 3 και § 145.

4) Η λήγουσα που προέρχεται από συναίρεση, όταν τονίζεται, κανονικά παίρνει περισπωμένη:

(τιμᾶω) τιμᾶω, (τιμᾶων) τιμῶν, (ἐπιμελέες) ἐπιμελεῖς·

παίρνει όμως οξεία, αν πριν από τη συναίρεση είχε οξεία η δεύτερη από τις συλλαβές που συναιρούνται:

(ἐσταώς) ἐστῶς, (κλήϊς, κλήϊς) κλείς.

5) Στις σύνθετες λέξεις ο τόνος κανονικά ανεβαίνει ως την τελευταία συλλαβή του πρώτου συνθετικού, αν επιτρέπει η λήγουσα: (σοφός) πάνσοφος, (πόλις) ἀκρόπολις, μεγαλόπολις, (πῆχυς) εἰκοσάπηχυς· (ἐλθέ) ἄπελθε, (δός) ἀπόδος· (φρήν) ὁ μεγαλόφρων, τὸ μεγαλόφρον (βλ. § 432).

5. Άτονες λέξεις

40. Δέκα μονοσύλλαβες λέξεις της αρχαίας ελληνικής δεν παίρνουν τόνο και γι' αυτό λέγονται **άτονες λέξεις**. Αυτές είναι 1) τα άρθρα ὁ, ἡ, οἱ, αἱ· 2) οι προθέσεις εἰς, ἐν, ἐκ (ή ἐξ)· 3) τα μόρια εἰ, ὥς, οὐ (ή οὐκ ή οὐχ).

6. Εγκλιτικές λέξεις. Έγκλιση του τόνου

41. Μερικές μονοσύλλαβες ή δισύλλαβες λέξεις συμποφέρονται τόσο στενά με την προηγούμενη, ώστε ακούονται σαν ν' αποτελούν μαζί της μία λέξη· γι' αυτό ο τόνος τους κανονικά ή χάνεται ή ανεβαίνει στη λήγουσα της προηγούμενης λέξης ως οξεία (πβ. τα νεοελληνικά: ο αδερφός μου, ο δάσκαλός μου).

Οι λέξεις αυτές λέγονται **εγκλιτικές λέξεις** ή απλώς **εγκλιτικά**.

42. Συχνότερα εγκλιτικά της αρχαίας ελληνικής είναι:

1) οι τύποι των προσωπικών αντωνυμιών *μοῦ, μοί, μέ - σοῦ, σοί, σέ - οὔ, οἷ, ἐ* (βλ. § 222).

2) όλες οι πτώσεις ενικού και πληθυντικού της αόριστης αντωνυμίας *τις - τί* εκτός από τον τύπο του ουδέτ. πληθ. *ἄττα* (= *τινά* = μερικά) (βλ. § 237)·

3) όλοι οι δισύλλαβοι τύποι της οριστικής του ενεστώτα των ρημάτων *εἶμι* (= εἶμαι) και *φημι* (= λέγω) (βλ. § 275 και § 351, 3)·

4) τα επιρρήματα *πού, ποί, ποθὲν - πώς, πῇ* (ή *πῇ*)· *ποτέ* (βλ. 363, α)·

5) τα μόρια *γέ, τέ, τοί, πέρ, πώ, νύν* και το πρόσφυμα *δὲ* (διαφορετικό από το σύνδεσμο *δὲ*) (βλ. § 370, 1 και 6).

43. 1) Ο τόνος των εγκλιτικών χάνεται: α) σε όλα τα εγκλιτικά (μονοσύλλαβα ή δισύλλαβα), όταν η προηγούμενη λέξη είναι οξύτονη ή περισπώμενη:

ναός τις, καλόν ἐστι (με οξεία και όχι βαρεία στην προηγούμενη λέξη· βλ. § 38, 8) - *τιμῶ σε, τιμῶ τινας*·

β) μόνο στα μονοσύλλαβα εγκλιτικά, όταν η προηγούμενη λέξη είναι παροξύτονη: *γέρων τις, παιδεύω σε*.

2) Ο τόνος των εγκλιτικών ανεβαίνει στη λήγουσα της προηγούμενης λέξης (ως οξεία), όταν η προηγούμενη λέξη είναι προπαροξύτονη ή προπερισπώμενη ή άτονη ή εγκλιτική:

ἐλαφός τις, ἔλαφοί τινες - κῆπός τις, κῆποί τινες, Ἀριαῖός τε καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοί - ἔν τινι τόπῳ - εἴ τις βούλεται - εἴ τίς ἐστί μοι φίλος.

3) Ο τόνος των εγκλιτικών μένει στη θέση του (δηλ. δε γίνεται ἐγκλιση τόνου):

α) όταν η προηγούμενη λέξη είναι παροξύτονη και το εγκλιτικό δισύλλαβο: *λόγοι τινές, ἀνθρώπων τινῶν, φίλοι εἰσίν*·

β) όταν η προηγούμενη λέξη έχει πάθει ἐκθλιψη ή όταν πριν από το εγκλιτικό υπάρχει στίξη: *καλόν δ' ἐστίν - Ὅμηρος, φασί, τυφλός ἦν*·

γ) όταν υπάρχει ἔμφαση ή αντιδιαστολή: *παρὰ σοῦ, πρὸς σέ· ταῦτα σοὶ λέγω, οὐκ ἐκείνῳ*.

Β'. Τα πνεύματα και η χρήση τους

1. Πνεύματα

44. Κάθε λέξη που αρχίζει από φωνήεν ή δίφθογγο ή από το σύμφωνο ρ παίρνει πάνω σ' αυτό ένα ιδιαίτερο σημάδι, που λέγεται **πνεύμα**.

45. Τα πνεύματα είναι δύο, η **ψιλή** (') και η **δασεία** ('): *ἀήρ, εἰκὼν* - ἄγνός, *εὐρίσκω*· *ῥέω*.

2. Λέξεις με ψιλή και λέξεις με δασεία

46. Από τις λέξεις που αρχίζουν από φωνήεν ή δίφθογγο οι περισσότερες παίρνουν ψιλή.

47. Δασύνονται (δηλ. παίρνουν δασεία) κανονικά:

1) Οι λέξεις που αρχίζουν από υ ή από ρ: *ὕβριζω, ῥόδον*.

2) Τα άρθρα *ὁ, ἡ, αἱ* και οι δεικτικές αντωνυμίες *ὁδε, ἥδε, οἶδε, αἶδε· οὗτος, αὕτη*.

3) Οι αναφορικές αντωνυμίες και τα αναφορικά επιρρήματα (εκτός από τα *ἐνθα, ἐνθεν*): *ὅς, ἥ, ὅ* κτλ. (βλ. § 240), *ὅπου, ὅθεν* κτλ. (βλ. § 363, α).

4) Οι τύποι της προσωπικής αντωνυμίας *ἡμεῖς, ἡμῶν* κτλ., *οὗ, οἷ, ἐ*, οι αντωνυμίες *ἕτερος, ἐκάτερος, ἕκαστος* και οι λέξεις που σχηματίζονται από αυτές (*ἡμέτερος, ἐαυτοῦ, ἐτέρωθεν, ἐκάστοτε* κτλ.).

5) Οι σύνδεσμοι *ἕως, ἡνίκα, ἵνα, ὅμως, ὁπότε, ὅπως, ὅτε, ὅτι, ὥς, ὥστε*.

6) Τα αριθμητικά *εἶς, ἓν, ἑξ, ἐπτά, ἑκατόν*· επίσης τα παράγωγα από αυτά· *ἐνδεκα, ἑξακόσιοι, ἑβδομήκοντα, ἑκατοντάκις* κτλ.

7) Οι ακόλουθες λέξεις (και όσες είναι παράγωγες από αυτές ή σύνθετες με α' συνθετικό τις λέξεις αυτές):

Α.- *ἄβρός, ἅγιος, ἄγνός, Ἄιδης, ἄδρός, ἄθρόος* (στην αττική διάλεκτο), *αἶμα, Αἶμος, αἰρέω-ῶ, αἶ ἀλαί* (= η αλυκή), *ἄλας, Ἀλιάκμων*, γεν. -ονος, *Ἀλίαρτος, ἀλιεύω* (μτγν.), *Ἀλικαρνασός, ἄλις* (= αρκετά), *ἀλίσκομαι-ἄλωσις, ἄλλομαι* (= πηδῶ), *Ἀλόνησος, ἀλουργίς*, γεν. -ίδος (μτγν.), *ὁ ἄλς*, γεν. *τοῦ ἁλός* (= αλάτι· συχνά σε πληθ. *οἱ ἄλεις* = αλάτι, αλυκή), *ἡ ἄλς*, γεν. *τῆς ἁλός* (= θάλασσα), *ἁλτήρ*, πληθ. *ἁλτήρες, ἄλυσις, ἡ ἄλως* (= αλώνι), *ἄμα*,

ἄμαξα, ἁμαρτάνω, ἄμιλλα, ἄμμα (= δέσιμο, κόμπος· από το ἄπτω), ἀνύτω (αλλά και ἀνύ(τ)ω), ἀπαλός, ἄπαξ, ἀπλοῦς, ἄπτω-ἄπτομαι, ἄρμα, ἀρμόζω, ἀρμονία, ἀρμός, ἄρπαξ - ἀρπάζω, ἀφή, ἀψίκορος, ἀψίς, γεν. -ῖδος.

Ε.- (Εβραῖος), τὸ ἔδος (= θρόνος, ναός, ἀγαλμα), ἔδρα, ἐδώλιον, ἔζομαι (= κάθομαι), εἰλόμην (ἀόρ. β' του αἰροῦμαι), εἵμαρται - εἰμαρμένη, εἵργνυμι και εἵργνύω (= εμποδίζω την ἔξοδο, κλείνω μέσα· ενώ εἵργω = εμποδίζω την εἴσοδο, αποκλείω), εἰρκτή, Ἐκάβη, ἐκάς (= μακριά), Ἐκάτη, ἐκών, Ἐλένη, Ἐλικών (γεν. -ῶνος), ἡ ἑλιξ, ἐλίττω (= τυλίγω, στρέφω), ἔλκος, ἔλκω (μεταγ. ἐλκύω), Ἑλλάς, Ἑλλην, ἡ ἔλμινς (γεν. -ινθος = σκουλήκι των εντέρων), τὸ ἔλος, ἔνεκα ἡ ἔνεκεν, ἐξῆς, ἐξω (μέλλ. του ρ. ἔχω), ἐορτή, ἔρκος (= φραγμός), ἔρμα, ἐρμηνεύω, Ἑρμῆς, ἔρπω, ἐσπέρα, ἔσπερος, ἐσπόμην (ἀόρ. β' του ἔπομαι), ἐστίαω-ῶ, ἐταῖρος, ἔτοιμος και ἐτοῖμος, εὐρίσκω, ἐφθός (= βραστός· για τα μέταλλα = καθαρισμένος με φωτιά, καθάρος), ἔψω (= βράζω), ἔωλος (= παλιός, ὄχι πρόσφατος), ἡ ἔως (= πρωί).

Η.- Ἡβη, ἡγέομαι -οῦμαι, ἡδομαι, ἡκιστα, ἡκω, ἡλιξ (= συνομήλικος, σύντροφος), Ἡλιαία, ἡλιος, ἡλος (= καρφί), ἡμέρα, ἡμερος, ἡμι- (αχώριστο μέρος), ἡμισυς, ἡ ἡνία και τὰ ἡνία (= χαλινός), ἡπαρ, Ἡρα, Ἡρακλῆς, Ἡρόδοτος, ἥρως, Ἡσίοδος, ἡσυχος, ἡττα, ἡττάομαι -ῶμαι, ἡττων, Ἡφαιστος.

Ι.- ἰδρύω, ἰδρώς, ἰέραξ, ἱερός, ἱήμι, ἱκανός, ἱκέτης, ἱκνέομαι -οῦμαι, ἰλάσκομαι, ἰλαρός, ἰλεως, ἰμάς, ἰμάτιον, ἱμερος (= πόθος), ἵππος, (μεταγεν. ἵπταμαι), ἴστημι, ἰστός - ἰστίον, ἱστορία, ἱστορέω -ῶ, ἴστωρ (γεν. -ορος = ἐμπειρος, γνώστης).

Ο.- ὀδός, ὀλκάς (= πλοίο που ρυμουλκεῖται, φορτηγό), ὀλκή (= ἑλξη, εἰσπνοή, βάρος), ὁ ὀλκός (= μηχανήμα με το οποίο ἔσερναν τα πλοία, λουρί, χαλινός, τροχιά, αυλάκι), ὄλμος, ὄλος, ὄρμαθός, ὄρμή, ὁ ὄρμος, ὁ ὄρος, τὸ ὄριον, ὀρίζω, ὀράω -ῶ, ὄσιος.

Ω.- ὠρα, ὠραῖος, ὠριμος.

3. Θέση του τόνου και του πνεύματος

48. α) Στα απλά φωνήεντα και τους καταχρηστικούς διφθόγγους, όταν γράφονται με μικρά γράμματα, ο τόνος ἡ το πνεῦμα σημειώνεται από πάνω:

ἀρετή, ἐορτή, τῷ ἀνθρώπῳ, ἡώς, ὠδεῖον· όταν εἶναι κεφαλαία, σημειώνεται εμπρός και προς τα πάνω: Ἀθηνᾶ, Ἑλλάς, Ἡώς, Ὡδεῖον ἢ Ὡδεῖον.

β) Στους κύριους διφθόγγους ο τόνος ἢ το πνεῦμα σημειώνεται πάνω στο δεύτερο φωνήεν: αὐτός, αἰρετός, εὐρίσκω, ναύτης, σφαῖρα, Αἰγύς.

γ) Ὃταν ο τόνος και το πνεῦμα βρίσκονται στην ἴδια συλλαβή, τότε η οξεία ἢ η βαρεία σημειώνεται ὕστερ' ἀπὸ το πνεῦμα και η περισπωμένη ἀπὸ πάνω του: ἄνθρωπος, Ἑλλήν, αὖριον, Αἴας ὃς ἦρως ἦν, εὖρος, Ἥρα, ἦπαρ.

δ) Ο τόνος και το πνεῦμα παραλείπονται σε λέξεις που γράφονται ολόκληρες με κεφαλαία: ΕΛΛΑΣ, ΑΙΓΙΝΑ, ΠΑΡΘΕΝΩΝ.

Γ'. Ἄλλα σημεία στο γραπτό λόγο

1. Βοηθητικά ορθογραφικά σημεία

49. Στο γραπτό λόγο χρησιμοποιούνται και τα ἀκόλουθα **βοηθητικά ορθογραφικά σημεία**:

1) Η **υποδιαστολή** (,), που εἶναι ὅμοια με το κόμμα και σημειώνεται συνήθως στην αναφορική αντωνυμία *ὅ,τι*, για να την ξεχωρίσει ἀπὸ τον ειδικὸ σύνδεσμο *ὅτι*.

2) Τα **διαλυτικά** (·), που σημειώνονται πάνω στο *ι* ἢ *υ*, όταν χρειάζεται να δηλωθεῖ ὅτι το *ι* ἢ το *υ* δε σχηματίζει δίφθογγο με το προηγούμενο φωνήεν μιας λέξης: Ἀχαῖα, δυνικός, πρᾶϋνω, προϋπάρχω.

3) Ο **ἀπόστροφος** ('), που σημειώνεται στην ἐκθλιψη (§ 57).

4) Η **κορωνίδα** (·), που σημειώνεται στην κράση (§ 55).

5) Το **ενωτικό** (-), μια γραμμούλα, μικρότερη ἀπὸ την παύλα, που χρησιμεύει για να ενώνει τις συλλαβές στις οποίες χωρίζεται μια λέξη: θά-λασ-σα. Το ενωτικό χρησιμεύει κυρίως στο τέλος της γραμμής, όταν δεν χωρεῖ ολόκληρη ἡ λέξη και εἶναι ἀνάγκη να κοπεῖ και να χωριστεῖ (κατὰ τους κανόνες του συλλαβισμού).

2. Σημεία της στίξης

50. Στο γραπτό λόγο, ἐκτός ἀπὸ τους τόνους, τα πνεύματα και τα παρὰπάνω βοηθητικά σημεία, χρησιμοποιούνται και μερικά ἄλλα σημάδια που

ευκολύνουν το διάβασμα, δείχνοντας πού και πόσο πρέπει να σταματά κάθε φορά η φωνή μας και πώς να χρωματίζεται κατά το νόημα. Τα σημάδια αυτά λέγονται **σημεία της στίξης**.

Τέτοια σημεία είναι τα ακόλουθα:

1) Η **τελεία στιγμή** ή απλώς **τελεία** (.)· σημειώνεται εκεί όπου τελειώνει περίοδος, δηλ. τμήμα του λόγου που περιέχει ένα ακέραιο νόημα.

2) Η **μέση** ή **άνω στιγμή** ή **επάνω τελεία** (·)· χρησιμεύει για να δείξουμε ότι πρέπει να γίνει μικρότερη διακοπή απ' ό,τι με την τελεία και σημειώνεται στο τέλος τμήματος μιας περιόδου με νόημα κάπως ανεξάρτητο, που συμπληρώνεται με το επόμενο τμήμα.

3) Η **υποδιαστολή** ή το **κόμμα** (,)· χρησιμεύει για να δείξουμε πολύ μικρή διακοπή, εκεί όπου λογικά χωρίζονται μεταξύ τους οι προτάσεις μιας περιόδου ή ορισμένες λέξεις στην ίδια πρόταση.

Π α ρ ά δ ε ι γ μ α για τη χρήση της τελείας, της επάνω τελείας και του κόμματος: *Μηδέποτε μηδὲν αἰσχρὸν ποιήσας ἔλπιζε λήσειν· καὶ γάρ, ἂν τοὺς ἄλλους λάθης, σεαυτῷ συνειδήσεις. Τοὺς μὲν θεοὺς φοβοῦ, τοὺς δὲ γονεῖς τίμα, τοὺς δὲ φίλους αἰσχύνου, τοῖς δὲ νόμοις πείθου.*

4) Το **ερωτηματικό** (;)· σημειώνεται ύστερ' από μια ερωτηματική λέξη ή στο τέλος μιας φράσης, όταν με αυτήν εκφέρεται ευθεία ερώτηση: *τί; πῶς; - Ὁ Πατήρ σε ἄρχοντα τοῦ οἴκου κατέλιπε;*

5) Το **θαυμαστικό** ή **επιφωνηματικό** (!)· σημειώνεται ύστερ' από τα επιφωνήματα και από κάθε επιφωνηματική λέξη ή φράση που εκφράζει θαυμασμό, αναφώνηση, χαρά, φόβο, έκπληξη και γενικά κάποιο ψυχικό πάθος: *οἴμοι! φεῦ! Ἡράκλεις! Ὡς καλός μοι ὁ πάππος!*

6) Τα **αποσιωπητικά** (...)· φανερώνουν διακοπή του λόγου ή σκόπιμη αποσιώπηση λέξεων από φόβο, εντροπή, περιφρόνηση κτλ., ή για να δοθεί περισσότερη έμφαση σ' εκείνο που παραλείπεται: *Καὶ ἐὰν μὲν ἐκὼν πείθεται..., εἰ δὲ μή, ὥσπερ ξύλον διαστρεφόμενον καὶ καμπτόμενον εὐθύνουσιν ἀπειλαῖς καὶ πληγαῖς.*

7) Η **παύλα** (–)· φανερώνει διακοπή του λόγου μετά την οποία ακολουθεί κάποιο επιπρόσθετο συμπλήρωμα των προηγούμενων ή μια απότομη στροφή του λόγου: *Ἐλέγετο δὲ ὁ στόλος (= η εκστρατεία) εἶναι εἰς Πισίδας. Ἐστρατεύετο μὲν δὴ (ενν. ὁ Ξενοφών) οὕτως ἑξαπατηθεῖς – οὐχ ὑπὸ Προξένου.*

8) Η **παρένθεση** ((...))· χρησιμεύει για να περικλείσει λέξη ή φράση που επεξηγεί ή συμπληρώνει τα λεγόμενα, αλλά και που μπορεί να λείπει: Ἐν δὲ τούτοις τοῖς νομοθέταις μὴ θῆσθε νόμον μηδένα (εἰσὶ γὰρ ὑμῖν ἱκανοί), ἀλλὰ τοὺς εἰς τὸ παρὸν βλάπτοντας ὑμᾶς λύσατε.

9) Η **διπλή παύλα** (–...–)· χρησιμεύει για ν' απομονώνει μια φράση, όπως γίνεται και με την παρένθεση· χρησιμοποιείται ιδίως, όταν η φράση που απομονώνεται δεν έχει τόσο δευτερεύουσα σημασία, ώστε να κλειστεί σε παρένθεση: Ὁ δὲ Πρόξενος – ἔτυχε γὰρ ὕστερος προσιῶν καὶ τάξις αὐτῶ ἐπομένη τῶν ὀπλιτῶν – εὐθύς οὖν εἰς τὸ μέσον ἀμφοτέρων ἄγων ἔθετο τὰ ὄπλα καὶ ἐδεῖτο τοῦ Κλεάρχου μὴ ποιεῖν ταῦτα.

10) Τα **εισαγωγικά** («...»), μέσα στα οποία μνημονεύονται κατά λέξη οι λόγοι ενός προσώπου: Εὐθύς οὐκ ἠνέσχετο (ενν. ὁ Κῦρος), ἀλλ' εἰπὼν «Τὸν ἄνδρα ὁρῶ» ἔτετο ἐπ' αὐτόν. «Τί οὖν», ἄν τις εἴποι, «ταῦτα λέγεις ἡμῖν;»

4ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΦΘΟΓΓΙΚΑ ΠΑΘΗ

51. Οι λέξεις δε μένουν πάντοτε αμετάβλητες, όπως σχηματίστηκαν εξ αρχής. Συχνά αλλάζουν μορφή, γιατί οι φθόγγοι τους χάνονται ή συγχωνεύονται ή με οποιονδήποτε τρόπο μεταβάλλονται (πβ. τα νεοελλ.: *ημέρα - μέρα, από αυτού - απ' αυτού· λέγω - λέω· το έφερα - το 'φερα· φωνάξετε - φωνάξετε - φωνάχτε* κτλ.).

Οι διάφορες αποβολές, συγχωνεύσεις και κάθε είδους μεταβολές των φθόγγων λέγονται **φθογγικά πάθη**.

Α'. Πάθη φωνηέντων και διφθόγγων

1. Χασμωδία. Πάθη φωνηέντων και διφθόγγων για την αποφυγή της χασμωδίας

52. Όταν σε μια λέξη ή ανάμεσα σε δύο γειτονικές λέξεις βρεθούν στη σειρά φωνήεντα ή διφθογγοί, λέμε ότι υπάρχει **χασμωδία**: *ἀγαπάει, ὁ ἀνὴρ, ἐπὶ αὐτοῦ, ἔλεγε ἐκεῖνος, ἔλεγε οὗτος, αἰί*.

Για την αποφυγή της χασμωδίας συμβαίνουν ορισμένα πάθη των φωνηέντων και διφθόγγων (**συναίρεση, κράση, έκθλιψη** κτλ.), που με μία λέξη λέγονται **συναλοιφή**. Άλλοτε πάλι για την αποφυγή της χασμωδίας γίνεται πρόσληψη **ευφωνικών συμφώνων**.

Όλα αυτά εξετάζονται παρακάτω.

α) Συναίρεση

53. **Συναίρεση** λέγεται η συγχώνευση μέσα στην ίδια λέξη δύο στη σειρά φωνηέντων ή φωνήεντος και διφθόγγου σ' ένα μακρόχρονο φωνήεν ή σ' ένα δίφθογγο: *συκέα - συκῇ, τιμάομεν - τιμῶμεν, ποιέομεν - ποιοῦμεν, τιμάει - τιμᾷ· προέλεγον - προύλεγον, προεθυμήθην - προυθυμήθην*.

54. Η συλλαβή που προέρχεται από τη συναίρεση κανονικά τονίζεται,

αν πριν από τη συναίρεση τονιζόταν η μία από τις δύο συλλαβές που συναίρουνται: *τιμάω - τιμῶ, συκεῶν - συκῶν* αλλά *τίμαε - τίμα, Σωκράτεος - Σωκράτους* (πβ. § 39, 4, § 100, 2, καθώς και § 164 και § 183, 2).

β) Κράση

55. Κράση λέγεται η συγχώνευση του τελικού φωνήεντος ή διφθογγου μιας λέξης με το αρχικό φωνήεν ή τον αρχικό δίφθογγο της ακόλουθης: *τὰ ἄλλα - τᾶλλα, τὸ ὄνομα - τοῦνομα, μέντοι ἄν - μεντᾶν, ἐγὼ οἶμαι - ἐγῶμαι*.

Πάνω στο φωνήεν που προκύπτει από την κράση γράφεται ένα σημάδι που είναι όμοιο με την ψιλή και λέγεται **κορωνίδα** (βλ. § 49, 4): *καὶ ἐγὼ - κάγώ*· αν από την κράση προκύπτει κύριος δίφθογγος, η κορωνίδα σημειώνεται στο δεύτερο φωνήεν του διφθογγου: *τὰ αὐτὰ - ταυτά*.

Όταν όμως η πρώτη από τις λέξεις που συγχωνεύονται είναι τύπος που αποτελείται μόνο από ένα φωνήεν ή ένα δίφθογγο με δασεία (π.χ. *ὁ, οἱ, ἡ, αἱ, ἦ, ὅ, οὗ* κτλ.), τότε στη θέση της κορωνίδας σημειώνεται η δασεία: *ὁ ἀνὴρ - ἀνήρ· ὁ ἄνθρωπος - ἄνθρωπος· ἃ ἄν - ἄν· οὗ ἕνεκα - οὔνεκα*.

56. Κράση με τις αμέσως επόμενες λέξεις παθαίνουν συνήθως:

1) Οι τύποι του άρθρου και της αναφορικής αντωνυμίας **ὅς, ἥ, ὅ**, που λήγουν σε φωνήεν ή δίφθογγο, καθώς και το κλητικό **ὦ**: *ὁ ἄνθρωπος = ἄνθρωπος, τοῦ ἀνδρός = τάνδρός, τὰ ἐμὰ = τάμά, ἃ ἐγὼ = ἀγώ, οὗ ἕνεκα = οὔνεκα, ὦ ἀγαθὲ = ὠγαθέ*·

2) η λέξη **ἐγὼ** με τη λέξη **οἶδα** (= γνωρίζω) ή με τη λέξη **οἶμαι** (= νομίζω): *ἐγὼ οἶδα = ἐγῶδα, ἐγὼ οἶμαι = ἐγῶμαι*·

3) ο σύνδεσμος **μέντοι** με το μόριο **ἄν**: *μέντοι ἄν = μεντᾶν*·

4) ο σύνδεσμος **καί**: *καὶ ἐγὼ = κάγώ, καὶ εἶτα = κᾶτα*·

5) η πρόθεση **πρό**: *πρὸ ἔργου = προῦργου*.

γ) Ἐκθλιψη

57. Ἐκθλιψη λέγεται η αποβολή του τελικού βραχύχρονου φωνήεντος μιας λέξης εμπρός από το αρχικό φωνήεν ή τον αρχικό δίφθογγο της ακόλουθης: *ἀπὸ ἐμοῦ = ἀπ' ἐμοῦ, οὔτε αὐτὸς = οὔτ' αὐτός*.

Πάνω από τη θέση του φωνήεντος που παθαίνει έκθλιψη γράφεται ένα

σημάδι που είναι όμοιο με ψιλή και λέγεται **απόστροφος** (βλ. § 49, 3): *ἀποῦ* = *ἀπ' ἐμοῦ*. όταν όμως η έκθλιψη γίνεται κατά τη σύνθεση λέξεων, δε σημειώνεται απόστροφος: *ἀποῦ* ἔχω = *ἀπέχω*.

58. Ο τόνος του φωνήεντος που παθαίνει έκθλιψη (αν τούτο τονιζόταν πριν από την έκθλιψη):

1) στις άκλιτες λέξεις χάνεται μαζί με το φωνήεν που εκθλίβεται: *παρὰ ἐμοῦ* = *παρ' ἐμοῦ*, *ἐπὶ αὐτοῦ* = *ἐπ' αὐτοῦ*, ἀλλὰ *ἐκεῖνος* = *ἀλλ' ἐκεῖνος*.

2) στις κλιτές λέξεις και στο αριθμητικό *ἑπτὰ* ανεβαίνει στην προηγούμενη συλλαβή, πάντα ως ο ξ ε ι α: *δεινὰ ἔπαθον* = *δεῖν' ἔπαθον*, *φημὶ ἐγὼ* = *φήμ' ἐγὼ*, *ἑπτὰ ἦσαν* = *ἕπτ' ἦσαν*.

59. Αν ύστερ' από την έκθλιψη απομένει στο τέλος της λέξης άφωνο ψιλόπνοο (κ, π, τ) και η ακόλουθη λέξη δασύνεται, τότε το ψιλόπνοο τρέπεται στο αντίστοιχό του (ομόφωνο) δασύπνοο, δηλ. το κ σε χ, το π σε φ, το τ σε θ: *ἀπὸ ἡμῶν* = *ἀφ' ἡμῶν*, *κατὰ ἡμῶν* = *καθ' ἡμῶν* αν ύστερ' από την έκθλιψη απομένουν δύο ετερόφωνα ψιλόπνοα (κτ ή πτ), τότε εμπρός από λέξη που έχει δασεία τρέπονται και τα δύο στα αντίστοιχά τους δασύπνοα: *νύκτα ὄλην* = *νύχθ' ὄλην*, *νύκτα (καὶ) ἡμέραν* = *νυχθημερόν*, *ἑπτὰ ἡμέραι* = *ἐφθήμερος*.

δ) Αφαίρεση, υφαίρεση

60. 1) Κάποτε, και ιδίως στην ποίηση, γίνεται **αφαίρεση**, δηλ. **αποβολή** του αρχικού βραχύχρονου φωνήεντος μιας λέξης, όταν η προηγούμενη λήγει σε μακρόχρονο φωνήεν ή σε δίφθογγο. Τότε πάνω από τη θέση του φωνήεντος που χάθηκε σημειώνεται ο απόστροφος: *αὕτη 'κείνη*, *ὦ 'γαθέ*, *εἴη 'ξ ἐμοῦ* (αντί *εἴη ἐξ ἐμοῦ*), *ποῦ 'κείνη ἐστίν*; (Πβ. τα νεοελλ.: να 'μουν, που 'ναι;).

2) Γίνεται κάποτε και μέσα στην ίδια λέξη αποβολή ενός από δύο όμοια βραχύχρονα φωνήεντα ή αποβολή του ι των διφθόγγων εμπρός από φωνήεν· η αποβολή αυτή λέγεται **υφαίρεση**: *βοηθός* - *βοηθός*, *Ἡρακλέα* - *Ἡρακλέα*, *αἰεὶ* - *αἰε*, *ἐλαία* - *ἐλάα*, *πλείονος* - *πλέονος*, *Ἀρειοπαγίτης* - *Ἀρεοπαγίτης* κτλ. (πβ. τα νεοελλ.: αλκοολισμός - αλκολισμός, χρυσοχός - χρυσοχός, αρματολό(γ)ος - αρματολός κτλ.).

ε) Πρόσληψη προσθετών ή ευφωνικών συμφώνων

61. Μερικές λέξεις που λήγουν σε φωνήεν, όταν βρεθούν εμπρός από

λέξεις που αρχίζουν από φωνήεν ή δίφθογγο, παίρνουν στο τέλος ορισμένα σύμφωνα που συντελούν στην **ευφωνία**, δηλ. στην αποφυγή της χασμωδίας. Τέτοια σύμφωνα είναι το ν και το κ (ή χ), που λέγονται **προσθετά ή ευφωνικά σύμφωνα**.

Από αυτά:

1) Το ευφωνικό **ν** το παίρνουν εμπρός από φωνήεν: α) οι τύποι κλιτών και άκλιτων λέξεων που λήγουν σε -σι: *άνδράσι(ν)*, *εὐγενέσι(ν)*, *ἄπα-σι(ν)*, *εἴκοσι(ν)*, *ἐλθοῦσι(ν)*, *λέγουσιν οὗτοι*, *παντάπασι(ν)*, *Ἀθήνησι(ν)*, *πέρυσι(ν)*.

β) οι τύποι του γ' εν. προσ. των ρημάτων που λήγουν σε -ε και ο ρηματικός τύπος *ἐστί*: *ἔλυε(ν)*, *ἔλυσε(ν)*, *λέλυκε(ν)*, *ἦλθεν οὗτος*, *ἐστὶν ἀγαθός*.

2) Το ευφωνικό **κ** το παίρνει το αρνητικό *οὐ* εμπρός από φωνήεν που έχει ψιλή· όταν όμως το *οὐ* βρεθεί εμπρός από φωνήεν με δασεία, τότε το ευφωνικό κ τρέπεται στο αντίστοιχό του δασύπνοο, δηλ. γίνεται **χ**: *οὐ λέγω* - *οὐκ ἔχω* - *οὐχ ὑπομένω* (βλ. § 59).

2. Ἄλλα πάθη των φωνηέντων

62. Πολλές φορές τα φωνήεντα παρουσιάζουν διάφορα πάθη στο θέμα των λέξεων. Τέτοια πάθη είναι τα εξής:

1) Η **συγκοπή**, δηλ. η αποβολή του βραχύχρονου φωνήεντος ανάμεσα σε δύο σύμφωνα: *πατέρ-ος* = *πατρός*· *γι-γέν-ομαι* = *γίγνομαι*· *ἔ-σεχ-ον* = *ἔσχον* (πβ. τα νεοελλ.: *κορυφή* - *κορφή*, *φέρετε* - *φέρτε*).

2) Η **ανάπτυξη**, δηλ. η πρόσληψη ενός φωνήεντος ανάμεσα σε δύο σύμφωνα, που γίνεται συνήθως για να διευκολυνθεί η προφορά· π.χ. στους τύπους *πατρ-ά-σι*, *μητρ-ά-σιν*, *ἀνδρ-ά-σι* κτλ. α ν α π τ υ χ θ η κ ε το φωνήεν **α** ανάμεσα στο συγκομμένο θέμα και στην κατάληξη (βλ. § 131, 2).

3) Η **μετάθεση**, δηλ. η μετατόπιση ενός βραχύχρονου φωνήεντος σε άλλη θέση μέσα στη λέξη: *Μυτιλήνη* = *Μιτυλήνη*, *Πνύκα* = *Πύκνα* (πβ. τα νεοελλ.: *Ιθάκη* - *Θιάκι*, *όνειρο* - *είνορο*).

4) Η **αφομοίωση**, δηλ. η μεταβολή ενός βραχύχρονου φωνήεντος σε φωνήεν όμοιο με το φωνήεν της επόμενης ή προηγούμενης συλλαβής του θέματος: *ἄτερος* =

ἔτερος, Ἐρχομενός = Ὀρχομενός, ὀβελός = ὀβολός (πβ. το νεοελλ.: *σιρόκος* - *σορόκος*).

5) Η **αντιμεταχώρηση**, δηλ. η αμοιβαία αλλαγή του χρόνου ενός μακρόχρονου φωνήεντος με το χρόνο του αμέσως επόμενου βραχύχρονου φωνήεντος: *τοῦ βασιλῆος - τοῦ βασιλέως· τὸν βασιλῆᾶ - τὸν βασιλέᾱ· τῆς πόλης - τῆς πόλεως* (§ 112, 2).

6) Η **ποιοτική μεταβολή** ή απλώς **τροπή**, δηλ. η μεταβολή ενός φωνήεντος σε άλλο φωνήεν του ίδιου χρόνου (ενός βραχύχρονου σε άλλο επίσης βραχύχρονο ή ενός μακρόχρονου σε άλλο επίσης μακρόχρονο): *λέγω - λόγος· βρέχω - βροχή· ἀμείβω - ἀμοιβή· λείπω - λέλοιπα, λοιπός· σπεύδω - σπουδή· ῥήγνυμι - ῥωγμή*.

7) Η **ποσοτική μεταβολή**, δηλ. η μεταβολή του μακρόχρονου φωνήεντος σε βραχύχρονο ή του βραχύχρονου σε μακρόχρονο· έτσι η ποσοτική μεταβολή είναι:

α) **βράχυνση** ή **συστολή**, δηλ. μεταβολή του μακρόχρονου φωνήεντος ή του διφθόγγου σε βραχύχρονο φωνήεν: *δίδωμι, δῶρον, δίδομαι, δόσις· ἴστημι - ἴσᾱμαι, τίθημι - τίθεμαι, θέσις· λείπω - ἔλιπον· φεύγω - ἔφϋγον, φϋγή· ἀκούω - ἀκοή·*

β) **έκταση**, δηλ. μεταβολή του βραχύχρονου φωνήεντος σε μακρόχρονο: *ποιέω - ποιήσω, ποιητής· δηλόω - δηλώσω, δήλωσις· ἐλπίζω - ἤλπιζον, ἤλπισα· στοᾶ - στωικός*.

Κάποτε η έκταση ενός βραχύχρονου φωνήεντος σε μακρόχρονο φωνήεν ή σε δίφθογγο γίνεται ὕστερ' από την αποβολή ενός ή περισσότερων συμφώνων που ακολουθούν: η τέτοιου είδους έκταση λέγεται **αντέκταση** ή **αναπληρωτική έκταση**:

τάλᾱν-ς = τάλᾱς· ἔν-ς = εἶς· λυθέντ-ς = λυθείς· λέοντ-σι = λέου-σι.

Β'. Πάθη συμφώνων

63. Όπως στα φωνήεντα, έτσι και στα σύμφωνα παρουσιάζονται διάφορα πάθη. Αυτά τις περισσότερες φορές συμβαίνουν για να διευκολυνθεί η προφορά, όταν συμπέσουν ορισμένα σύμφωνα στην ίδια λέξη.

Τα κυριότερα πάθη των συμφώνων είναι η **αποβολή**, η **ανάπτυξη**, η **μετάθεση**, η **ένωση** ή **συγχώνευση**, η **αφομοίωση**, η **ανομοίωση** και η **τροπή**.

α) Αποβολή συμφώνων

64. Σε ορισμένες περιπτώσεις ἀ π ο β ἄ λ λ ο ν τ α ι, δηλ. χάνονται, ένα ή περισσότερα σύμφωνα στην αρχή της λέξης, στο εσωτερικό ή στο τέλος της· το φαινόμενο αυτό λέγεται **αποβολή**.

1) Το **σ**, όταν βρίσκεται μέσα στη λέξη ανάμεσα σε δύο σύμφωνα ή ανάμεσα σε δύο φωνήεντα, συχνά αποβάλλεται· επίσης στους αρχαιότατους χρόνους, όταν βρισκόταν στην αρχή της λέξης εμπρός από φωνήεν, συχνά έπαυε ν' ακούεται, και τη θέση του την έπαιρνε η δασεία (η οποία συνόδευε το φωνήεν που έμενε ως αρχικό):

(ανάμεσα σε δύο σύμφωνα) γέγραφσθε = γέγραφθε· έστάλσθαι = έστάλθαι·

(ανάμεσα σε δύο φωνήεντα) έλέγεσσο = έλέγεο και με συναίρεση = έλέγον· γένεσος = γένεος και με συναίρεση = γένους·

(στην αρχή της λέξης) σέπομαι = έπομαι· σίστημι = ιστημι.

2) Το **j** (βλ. § 16, σημ.) από τους παλαιότατους χρόνους αποβλήθηκε στην αρχή της λέξης εμπρός από φωνήεν και τη θέση του την πήρε η δασεία· μέσα όμως στη λέξη ανάμεσα σε δύο φωνήεντα αποβλήθηκε ολότελα: *jήπαρ* = *ήπαρ*· *jίjhιμι* = *ήμι* (= ρίχνω)· *τιμάjω* = *τιμάω* - *ω̣*· *ποιέjω* = *ποιέω* - *ω̣*· *δηλόjω* = *δηλώω* - *ω̣*.

3) Το **F** (βλ. § 16, σημ.) στην αρχή της λέξης εμπρός από φωνήεν ή μέσα στη λέξη ανάμεσα σε δύο φωνήεντα αποβλήθηκε: *Fέργον* = *έργον*· *Fοῖνος* = *οῖνος*· *πνέFω* (προφ. *πνεύω*, πβ. *πνεῦμα*) = *πνέω*· *FέFoικα* = *εῖοικα*.

4) Το **ν** εμπρός από το **σ** κανονικά αποβάλλεται, άλλοτε με αντέκταση του προηγούμενου βραχύχρονου φωνήεντος και άλλοτε χωρίς αντέκταση (βλ. § 62, 7, β):

(με αντέκταση, συνήθως στην ονομ. του εν.) *μέλᾱν-ς* = *μέλᾱς*, *κτέν-ς* = *κτεῖς*· *έν-ς* = *εῖς*.

(χωρίς αντέκταση, συνήθως στη δοτ. του πληθ.) *κτεν-σῖ* = *κτεσί*· *ποιμέν-σι* = *ποιμέσι*· *γείτον-σι* = *γείτοσι*.

5) Τα **οδοντικά τ, δ, θ** εμπρός από το **σ** αποβάλλονται: *τάπητ-ς* = *τάπης*, *ἐλπιδ-ς* = *ἐλπίς*, *ὄρνιθ-ς* = *ὄρνις*· *τάπητ-σι* = *τάπησι*· έτσι και *νύκτ-ς* = *νύκ-ς* = *νύξ*, *ἄνακτ-ς* = *ἄνακ-ς* = *ἄναξ* (βλ. § 21, 2).

6) Τα **συνπλέγματα ντ, νδ, νθ** εμπρός από το **σ** αποβάλλονται πάντοτε με αντέκταση του προηγούμενου βραχύχρονου φωνήεντος (βλ. § 62, 7, β):

τοῖς λεόντ-σι = λέουσι, τοῖς ἀνδριάντ-σι = ἀνδριᾶσι, ὁ λυθέντ-ς = λυθείς, ὁ χαρίεντ-ς = χαρίεις· σπένδ-ω (= κάνω σπονδή), μέλλ. σπένδ-σω = σπείσω· πάσχω, μέλλ. (ἀπό το θ. πενθ-) πένθ-σομαι = πείσομαι (= θα πάθω).

7) **Σύμφωνα ὀχι τελικά** ἐλληνικῶν λέξεων (βλ. § 29, β), ὅταν βρεθοῦν στο τέλος μιᾶς λέξης, χωρὶς ἄλλη κατάληξη, ἀποβάλλονται: (τοῦ σώματ-ος) τὸ σώματ = τὸ σώμα· (τοῦ λέοντ-ος) ὦ λέοντ = ὦ λέον· (τοῦ γάλακτ-ος) τὸ γάλακτ = τὸ γάλα· (τοῦ παντ-ός) τὸ παντ = τὸ πᾶν.

β) Ἀνάπτυξη συμφώνων

65. Ἡ ἐμφάνιση νέου συμφώνου, που δεν υπήρχε ἀρχικά, στο θέμα μιᾶς λέξης λέγεται **ἀνάπτυξη** (το σύμφωνο α ν α π τ ὕ σ σ ε τ α ι, δηλ. παρουσιάζεται ἐκεῖ ὅπου πριν δεν υπήρχε). Ἡ ἀνάπτυξη συνήθως γίνεται για να διευκολυνθεῖ ἡ προφορά (πβ. § 62, 2):

1) Ἀνάμεσα στο **μ** και το **ρ** ἢ ἀνάμεσα στο **μ** και το **λ** ἀναπτύσσεται σε μερικές λέξεις ο φθόγγος **β**: (ἀπό το μεσημερία =) μεσημ-ρία = μεσημ-β-ρία· (ἔ-μολ-ον = ἤρθα· πβ. μολὼν λαβέ· θ. μολ- = μλω· ἀπὸ αὐτὸ ο παρακεῖμ. μέ-μλω-κα =) μέμ-β-λωκα· γαμρὸς = γαμ-β-ρὸς (πβ. ἰδιωματικὸ νεοελλ. χαμηλά = χαμλά = χαμπλά).

2) Ἀνάμεσα στο **ν** και το **ρ** ἀναπτύσσεται ο φθόγγος **δ**: (ἀπὸ το ἀνέρ-ος με συγκοπή: ἀνρ-ός =) ἀνδρὸς (βλ. § 130, 1).

3) Ἐμπρὸς ἀπὸ το ἀρχικὸ **ρ** μιᾶς λέξης ἀναπτύσσεται και ἓνα ἄλλο **ρ**, δηλ. το ἀρχικὸ **ρ** διπλασιάζεται, ὅταν βρεθεῖ πριν ἀπὸ αὐτὸ βραχύχρονο φωνήεν ἀπὸ αὐξηση ἢ ἀναδιπλασιασμό ἢ ἀπὸ σύνθεση με ἄλλη λέξη: *ρίπτω - ἔρριπτον - ἔρριφα· ῥήτὸς - ἄρρητος - ἀπόρρητος· ῥυθμὸς - ἄρρυθμος· ῥωστός - ἄρρωστος·* ἀλλὰ: *εὐρυθμος, εὐρωστος.*

γ) Μετάθεση του j (επένθεση)

66. Μετάθεση, δηλ. μετατόπιση σε ἄλλη θέση μέσα στη λέξη, μπορεῖ να πάθει ὀχι μόνο ἓνα βραχύχρονο φωνήεν (ὅπως εἶδαμε στην § 62, 3), ἀλλὰ και το ημίφωνο **j** (βλ. § 16, σημ.). Τούτο, ὅταν βρίσκεται ὕστερ' ἀπὸ τους φθόγγους **-αν-, -αρ-, -ορ-**, μετατοπίζεται πριν ἀπὸ το **ν** ἢ το **ρ**· τότε ἐνώνεται με το προηγούμενο **α ἢ ο** σε δίφθογγο **αι ἢ οι**.

Η μετάθεση αυτή του **j** και η τοποθέτησή του ανάμεσα στο φωνήεν **α** ή **ο** και στο σύμφωνο **ν** ή **ρ** λέγεται και **επένθεση**¹:

(θ. μαραν-, πβ. έ-μαράν-θην) μαράν-**j**ω = μαραίνω·

(θ. μελαν-, πβ. μέλαν-ος), ή μέλαν-**j**α = μέλαινα·

(θ. χαρ-, πβ. χαρ-ά, έ-χάρ-ην) χάρ-**j**ω = χαίρω·

(θ. μορ-, πβ. μόρ-ιον) μόρ-**j**α = μοῖρα.

(Πβ. το νεοελλ. χαμαῖλί = χαῖμαλί).

δ) Ένω ση ή συγχώ ννευση συμφώ νων

67. Σε μερικές περιπτώσεις ένα σύμφωνο ενώνεται ή συγχωνεύεται με άλλο. Τέτοιες **ενώσεις** ή **συγχωνεύσεις** συμφώνων είναι συνήθως οι ακόλουθες:

1) **Ουρανικό** (**κ, γ, χ**) όταν βρίσκεται εμπρός από το **σ**, ενώνεται με αυτό σε **ξ**: **χειλικό** (**π, β, φ**) εμπρός από το **σ** ενώνεται με αυτό σε **ψ**: **πίνακ-ς** = **πίναξ**, **πίνακ-σι** = **πίναξι**, **έλεγ-σα** = **έλεξα**, **δνυχ-ς** = **δνυξ**, **κώνωπ-ς** = **κώνωψ**, **κώνωπ-σι** = **κώνωψι**, **Άραβ-ς** = **Άραψ**, **έγραφ-σα** = **έγραψα** (βλ. § 21, 2).

2) **Το ημίφωνο j** (βλ. § 16, σημ.) σε αρχαιότατους χρόνους:

α) ύστερ' από τα ουρανικά (**κ, γ, χ**) ή πιο σπάνια ύστερ' από τα οδοντικά **τ** και **θ** συγχωνεύτηκε με αυτά σε **σσ** ή **ττ**:

φυλάκ-j**ω** = **φυλάσσω** ή **φυλάττω**, **άλλάγ-**j**ω** = **άλλάσσω** ή **άλλάττω**, **ταράχ-**j**ω** = **ταράσσω** ή **ταράττω**, **έλάχ-**j**ων** = **έλάσσω**ν ή **έλάττω**ν·

χαρίετ-j**α** = **χαρίεσσα**, **πυρέτ-**j**ω** = **πυρέσσω** ή **πυρέττω**, **πλάτ-**j**ω** ή **πλάθ-**j**ω** = **πλάσσω**.

β) ύστερ' από το οδοντικό **δ** συγχωνεύτηκε με αυτό σε **ζ**:

παίδ-j**ω** = **παίζω**, **έλπίδ-**j**ω** = **έλπίζω**, **έρίδ-**j**ω** = **ερίζω**·

γ) ύστερ' από τα συμφωνικά συμπλέγματα **ντ, νδ, νθ** συγχωνεύτηκε πρώτα με το οδοντικό **τ, δ, θ** σε **σ** και έπειτα έγινε αποβολή του **ν** με αντέκταση του προηγούμενου βραχύχρονου φωνήεντος:

πάντ-j**α** = **πάνσα** = **πᾶσα**, **παιδευθέντ-**j**α** = **παιδευθένσα** = **παιδευθεῖσα**, **έκόντ-**j**α** = **έκόνσα** = **έκοῦσα** (πβ. § 64, 4).

1. Από το ρήμα **επεντίθεμαι** = παίρνω θέση ανάμεσα, παρεμβάλλομαι.

ε) Αφομοίωση συμφώνων

68. Αφομοίωση συμφώνου λέγεται η μεταβολή του σε σύμφωνο όμοιο με άλλο αμέσως επόμενο ή προηγούμενο στην ίδια λέξη (πβ. § 62, 4). Σε τέτοια περίπτωση λέμε ότι το σύμφωνο ά φ ο μ ο ι ώ ν ε τ α ι με το άλλο.

1) **Χειλικό (π, β, φ)**, όταν βρεθεί εμπρός από το ένρινο **μ** αφομοιώνεται με αυτό, δηλ. γίνεται και αυτό **μ**: βλέπ-μα = βλέμμα· τριβ-μα = τρίμμα· γεγραφ-μένος = γεγραμμένος.

2) **Το συριστικό σ** ύστερ' από υγρά (**λ, ρ**) ή ένρινο (**μ, ν**) σε αρχαιότατους χρόνους ά φ ο μ ο ι ώ θ η κ ε πρώτα με αυτό, έπειτα όμως έγινε α π λ ο π ο ί η σ η των δύο όμοιων συμφώνων (λλ, ρρ - μμ, νν) και αντέκταση του προηγούμενου βραχύχρονου φωνήεντος (§ 62, 7, β):

(στέλλω, θ. στέλ-) ἔ-στελ-σα = ἔστειλα·

(καθαίρω, θ. καθᾶρ-) ἐ-κάθαρ-σα = ἐκάθαρρα = ἐκάθηρα·

(νέμω, θ. νεμ-) ἔ-νεμ-σα = ἔνεμμα = ἔνειμα·

(κρίνω, θ. κρῖν-) ἔ-κριν-σα = ἔκριννα = ἔκρινα.

3) **Το συριστικό σ**, όταν βρεθεί εμπρός από το ένρινο **ν**, συνήθως αφομοιώνεται με αυτό: σβέσ-νυ-μι = σβέννυμι, ζώσ-νυ-μι = ζώννυμι, Πελοπόσ-νησος = Πελοπόννησος.

4) **Το ημίφωνο j** σε αρχαιότατους χρόνους:

α) ύστερ' από το **λ** αφομοιώθηκε με αυτό: (θ. ἀγγελ-) ἀγγέλ-jω = ἀγγέλλω, (θ. σφαλ-) σφάλ-jω = σφάλλω·

β) ύστερ' από το **ν** ή το **ρ**, όταν υπήρχε πριν από αυτά **ε** ή **ι** ή **υ**, α φ ο μ ο ι ώ θ η κ ε πρώτα με το **ν** ή το **ρ**, έπειτα όμως έγινε ά π λ ο π ο ί η σ η των δύο όμοιων συμφώνων και αντέκταση του προηγούμενου **ε** σε **ει**, του **ι** σε **ι** και του **υ** σε **υ**:

(θ. κτεν-) κτέν-jω = κτέννω = κτείνω· (θ. σπερ-) σπέρ-jω = σπέρρω = σπείρω· (θ. οἰκτίρ-) οἰκτίρ-jω = οἰκτίρρω = οἰκτίρω· (θ. ἀμύν-) ἀμύν-jω = ἀμύννω = ἀμύνω.

5) **Το ένρινο ν**, όταν βρεθεί εμπρός από το ένρινο **μ** ή εμπρός από τα υγρά **λ, ρ**, συνήθως αφομοιώνεται με αυτά: ὠξυν-μένος = ὠξυμένος, παν-μεγέθης = παμμεγέθης, πλην-μελής = πλημμελής, πάν-λευκος = πάλλευκος, συν-ρέω = συρρέω, παλίν-ροια = παλίρροια.

ζ) Ανομοίωση συμφώνων

69. Αντίθετα από ό,τι συμβαίνει στην αφομοίωση, για να διευκολύνεται η προφορά αποφεύγονται σε ορισμένες περιπτώσεις δύο όμοια σύμφωνα σε δύο αλληπάλληλες συλλαβές της ίδιας λέξης. Έτσι π.χ. το *χεχόρευκα* γίνεται *κεχόρευκα*, το *γιγνώσκω* γίνεται *γινώσκω* κτλ. Το φαινόμενο αυτό λέγεται **ανομοίωση**¹.

Η ανομοίωση είναι δύο ειδών:

1) Ανομοίωση με τροπή

α) Όταν δύο γειτονικές συλλαβές μιας λέξης αρχίζουν από άφωνο δασύπνοο, τότε κανονικά γίνεται τροπή του συμφώνου της πρώτης συλλαβής στο αντίστοιχό του ψιλόπνοο (το *χ* γίνεται *κ*, το *φ* γίνεται *π*, το *θ* γίνεται *τ*): (*χορεύω*) *χε-χόρευκα* = *κεχόρευκα*· (*φονεύω*) *φε-φόνευκα* = *πεφόνευκα*· (*θύω*) *θέ-θυκα* = *τέθυκα*, *θυ-θήσομαι* = *τυθήσομαι*· (*τίθεμαι*) *έθέ-θην* - *έτέθην*· ή *θρίξ*, *ταῖς θριξί* (θ. *θριχ-*), αλλά: *τριχός* (αντί *θριχός*), *τρίχες* (αντί *θρίχες*)· *θρέψω* (θ. *θρεφ-*), αλλά: *τρέφω* (αντί *θρέφω*), *τροφή* (αντί *θροφή*) κτλ.

Αλλά σε μερικές λέξεις ή τύπους λέξεων δε γίνεται ανομοίωση, δηλ. το δασύπνοο φυλάγεται σε δύο γειτονικές συλλαβές από επίδραση άλλων συγγενικών τύπων που έχουν κανονικά το δασύπνοο: *ώρθώθην* (όπως *ῶρθωσα*, *ὀρθώσω* κτλ.), *έθέλχθην* (όπως *ἔθελξα*, *θέλξω* κτλ.), *ὀρνιθοθήρας* (όπως *ορνιθοτρόφος* κτλ.).

β) Η ανομοίωση με τροπή γίνεται κάποτε και στα υγρά. Έτσι η *κεφαλ-αλγία* (= κεφαλό-πονος) έγινε *κεφαλαργία*, *λήθ-αλγος* = *λήθαργος*· εδώ, αν αληθεύει η ετυμολογία, το δεύτερο *λ* τράπηκε στο συγγενικό του υγρό *ρ* (πβ. την αντίθετη πορεία στο νεοελλ. *γρήγορα* = *γλήγορα*).

2) Ανομοίωση με αποβολή

α) Όταν σε δύο γειτονικές συλλαβές μιας λέξης υπάρχουν τα ίδια σύμφωνα, το ένα από αυτά κάποτε αποβάλλεται: *γίγνομαι* = *γίνομαι*,

1. Από το *ἀνομοίομαι* -οῦμαι = γίνομαι ἀνόμοιος, διαφορετικός.

γιγνώσκω = γινώσκω, (παρακ. του ἄγω) ἀγήγοχα = ἀγήοχα, φρατρία = φατρία (πβ. το νεοελλ. πενήντα αντί πεντήντα από το πεντήκοντα).

β) Όταν αποβάλλεται ολόκληρη συλλαβή, το φαινόμενο λέγεται **συλλαβική ανομοίωση** ή **απλολογία**: τετράπεζα = τράπεζα, ἀμφιφορεὺς = ἀμφορεύς, σκιμπόπους = σκίμπους (πβ. τα νεοελλ. αποφοιτητήριο = αποφοιτήριο, διδάσκαλος = δάσκαλος).

η) Τροπή συμφώνων

70. Τα σύμφωνα, εκτός από τις μεταβολές που παρουσιάζουν με τη συγχώνευση (§ 67), την αφομοίωση (§ 68) ή την ανομοίωση (§ 69), παθαίνουν και μερικές άλλες αλλαγές που λέγονται **τροπές**:

1) **Ουρανικό (κ, γ, χ) ή χειλικό (π, β, φ)** όταν βρίσκεται εμπρός από **οδοντικό (τ, δ, θ)** μέσα σε μια λέξη, αν είναι έτερόπνοο σ υ μ π ν ε υ μ α - τ ί ζ ε τ α ι , δηλ. γίνεται ομόπνοο με το επόμενο οδοντικό (γίνεται ψιλόπνοο εμπρός από ψιλόπνοο ή μέσο εμπρός από μέσο ή δασύπνοο εμπρός από δασύπνοο). Η τέτοιου είδους τροπή λέγεται **συμπνευματισμός**:

(ἐκλέγ-ω) ἐκλεγ-τός = ἐκλεκ-τός· (γράφ-ω) γραφ-τός = γραπ-τός· (διώκ-ω) ἐ-διώκ-θην = ἐδιώχ-θην· (τρίβω) ἐ-τρίβ-θην = ἐτρίφ-θην· (θ. κρυφ-, πβ. κρύφ-α) κρύφ-δην = κρύβ-δην.

2) **Το ουρανικό κ ή χ** εμπρός από το **μ** κανονικά τρέπεται σε **γ**:

(πλέκ-ω) πλέκ-μα = πλέγ-μα· (διώκ-ω) διωκ-μός = διωγ-μός· (ταράσσω, θ. ταραχ-, πβ. ταραχ-ή) τε-ταραχ-μένος = τεταραγ-μένος.

Αλλά σε μερικές λέξεις διατηρούνται τα συμπλέγματα κμ, χμ: ἀκμή, αἰχμή, δραχμή κ.ά.

3) **Οδοντικό** εμπρός από άλλο **οδοντικό** ή εμπρός από το **μ** κανονικά τρέπεται σε **σ**:

(θ. χαριετ-) χαριέτ-τερος = χαριέσ-τερος· (ψεύδ-ομαι) ἐ-ψεύδ-θην = ἐψεύσ-θην· (πείθ-ομαι) ἐ-πείθ-θην = ἐπείσ-θην· πέ-πειθ-μαι = πέπεισ-μαι· (ἄδ-ω) ἄδ-μα = ἄσ-μα.

Αλλά σε μερικές λέξεις, το οδοντικό εμπρός από άλλο οδοντικό ή εμπρός από το μ παραμένει: Ἀτθίς, Πιτθεύς, ἄτμός, Κάδμος, ἀριθμός, πυθμὴν κ.ά.

4) Το **τ** της συλλαβής **τι**, όταν βρίσκεται ύστερ' από φωνήεν ή από το ένρινο **ν**, σε πολλές λέξεις τρέπεται σε **σ**:

(πλούτος) πλούτιος = πλούσιος· (ἀθάνατος) ἀθανατία = ἀθανασία·

(γέρων, γέροντος) γεροντία = γερονσία = γερουσία· (έκών, έκόντος) έκόντιος = έκόνσιος = έκούσιος· γράφοντι = γράφονσι = γράφουσι (πβ. § 62, 7, β και § 64, 4).

Αλλά σε μερικές λέξεις η συλλαβή -τι- μένει αμετάβλητη: αΐτιος, σκότιος, έναντίος κ.ά.

5) Το ένρινο ν, όταν βρίσκεται εμπρός από τα ουρανικά (κ, γ, χ) ή εμπρός από το ξ τρέπεται σε γ· εμπρός από τα χειλικά (π, β, φ) ή εμπρός από το ψ τρέπεται σε μ· εμπρός από τα οδοντικά (τ, δ, θ) ή εμπρός από άλλο ν μένει αμετάβλητο:

παν-κάκιστος = παγκάκιστος, συν-γράφω = συγγράφω, συν-χαίρω = συγχαίρω, έν-ξύω = έγξύω· έν-πνέω = έμπνέω, παν-βασιλεűς = παμβασιλεύς, (πάλιν+φατός) παλίν-φατος = παλίμφατος, (έν+ψυχή) έν-ψυχος = έμψυχος· αλλά παν-τελής, πέφαν-ται, παλιν-δρομώ, συν-θέω, έν-νοώ. Πβ. § 64, 4 και § 68, 5.

71. ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΜΕ ΤΑ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΑ ΠΑΘΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΕΓΜΑΤΑ ΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΩΝ

1. Άφωνα

κ, γ, χ + σ = ξ (§ 67, 1)	(φύλακ-ς) φύλαξ (φλόγ-ς) φλόξ (δνυχ-ς) δνυξ	κ, γ, χ + θ = χθ (§ 70, 1)	(έ-πλέκ-θην) έπλέχθην (έ-λέγ-θην) έλέχθην (έ-ταράχ-θην) έταράχθην
π, β, φ + σ = ψ (§ 67, 1)	(κώνωπ-ς) κώνωψ (Άραβ-ς) Άραψ (έγραφ-σα) έγραψα	π, β, φ + θ = φθ (§ 70, 1)	(έ-λείπ-θην) έλεί- φθην (έ-τρίβ-θην) έτρί- φθην (έ-κρύφ-θην) έκρύφθην (έ-πλάτ-θην)
τ, δ, θ + σ = σ (§ 64, 5)	(τάπητ-ς) τάπης (έλπιδ-ς) έλπς (δρνιθ-ς) δρνς (νύκτ-ς) νύκ-ς = νύξ		
κ, γ, χ + μ = γμ	(διωκ-μός) διωγμός	τ, δ, θ + θ = σθ	

(§ 70, 2)	(πνιγ-μὸς) πνιγμὸς (ταραχ-μὸς) ταραγμὸς	(§ 70, 3)	ἐπλάσθην (ἐ-ψεύδ-θην) ἐψεύσθην (ἐ-πεῖθ-θην) ἐπέισθην
π,β,φ+μ = μμ (§ 68,1)	(βλέπ-μα) βλέμμα (τρίβ-μα) τρίμμα (γράφ-μα) γράμμα	π,β,φ+δ = βδ (§ 70, 1)	(κρύφ-δην) κρύβδην
τ,δ,θ+μ = σμ (§ 70, 3)	(πλάτ-μα) πλάσμα (ἔρειδ-μα) ἔρεισμα (πεῖθ-μα) πείσμα	κ,γ,χ+ι= ττ(σσ) (§ 67, 2, α)	(φυλάκ-ιω) φυλάττω (ἀλλάγ-ιω) ἀλλάττω (ταράχ-ιω) ταράττω
κ,γ,χ+τ = κτ (§ 70, 1)	(πλεκτὸς) πλεκτὸς (ταγ-τὸς) τακτὸς (ὀρυχ-τὸς) ὀρυκτὸς	ή γ+ι=ζ δ+ι= ζ (§ 67, 2, β)	(ἀρπάγ-ιω) ἀρπάζω (οἰμώγ-ιω) οἰμώζω (παίδ-ιω) παίζω (ἐρίδ-ιω) ἐρίζω
π,β,φ+τ = πτ (§ 70, 1)	(λέ-λειπ-ται) λέλειπται (βέ-βλαβ-ται) βέβλαπται (γέ-γραφ-ται) γέγραπται	ν+ι+ι= ν̄ σ (§ 67, 2, γ)	(πάντ-ια) πᾶσα (ἐκόντ-ια) ἐκούσα (παιδευθέντ-ια) παιδευθεῖσα
τ,δ,θ+τ = στ (§ 70, 3)	(χαριέτ-τερος) χαριέστερος (ψεύδ-της) ψεύστης (πιθ-τὸς) πιστὸς		

2. Ημίφωνα

ν̄ ν+σ = ν̄ σ ή ν̄ ν+σ = ν̄ σ (§ 64, 4)	(μέλᾱν-ς) μέλᾱς (ποιμέν-σι) ποιμέσι	ν+κ = γκ ν+γ = γγ	(ἐν-κρύπτω) ἐγκρύπτω (ἐν-γράφω) ἐγγράφω
---	--	--------------------------	--

		$\nu + \chi = \gamma \chi$	(συν-χαίρω) συγχαίρω
$\tau \nu \tau + \sigma = \tau \sigma$	(ἀνδριᾶντ-σι) ἀνδριᾶσι	$\nu + \xi = \gamma \xi$ (§ 70, 5)	(ἐν-ξύω) ἐγξύω
$\tau \nu \delta + \sigma = \tau \sigma$	(σπένδ-σω) σπείσω		
$\tau \nu \theta + \sigma = \tau \sigma$ (§ 64, 6)	(πένθ-σομαι) πείσομαι	$\nu + \pi = \mu \pi$	(συν-πάσχω) συμπάσχω
		$\nu + \beta = \mu \beta$	(ἐν-βάλλω) ἐμβάλλω
		$\nu + \phi = \mu \phi$	(ἐν-φαίνω) ἐμφαίνω
$\mu + \rho = \mu \beta \rho$	(μεσημ-ρία) μεσημβρία	$\nu + \psi = \mu \psi$ (§ 70, 5)	(ἐν-ψυχος) ἐμψυχος
$\nu + \rho = \nu \delta \rho$ (§ 65, 1 και 2)	(ἀν-ρὸς) ἀνδρὸς	$\nu + \lambda = \lambda \lambda$	(συν-λέγω) συλλέγω
		$\nu + \rho = \rho \rho$ (§ 68, 5)	(συν-ράπτω) συρράπτω
$\alpha \nu + j = \alpha \iota \nu$	(μαράν-jω) μαραίνω	ή $\nu + \rho = \nu \rho$	(ἐν-ράπτω) ἐνράπτω
$\alpha \rho + j = \alpha \iota \rho$	(χάρ-jω) χαίρω		(ἐν-ρινος) ἐνρινος
$\sigma \rho + j = \sigma \iota \rho$ (§ 66)	(μόρ-jα) μοῖρα	$\nu + \mu = \mu \mu$ (§ 68, 5)	(αλλά και ἔρρινος) (ἐν-μένω) ἐμμένω
			(ὠξυν-μένος) ὠξυμμένος
$\lambda + j = \lambda \lambda$ (§ 68, 4, α)	(σφάλ-jω) σφάλλω (ἀγγέλ-jω) ἀγγέλλω	ή $\nu + \mu = \sigma \mu$	(ὕφαν-μένος) ὕφασμένος, ὔφασμα (με-μιαν-μένος) μεμιασμένος, μίασμα

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

ΤΥΠΟΛΟΓΙΚΟ

5ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΔΙΑΙΡΕΣΗ ΚΑΙ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΩΝ ΜΕΡΩΝ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

1. Μέρη του λόγου. Κλιτά και άκλιτα.

Τύποι. Κατάληξη, θέμα, χαρακτηρισ

72. α) Οι λέξεις της αρχαίας ελληνικής, όπως και της νέας, χωρίζονται σε δέκα εἶδη, που λέγονται **μέρη του λόγου**.

Τα μέρη του λόγου είναι: 1) **άρθρο**, 2) **ουσιαστικό**, 3) **επίθετο**, 4) **αντωνυμία**, 5) **ρήμα**, 6) **μετοχή**, 7) **επίρρημα**, 8) **πρόθεση**, 9) **σύνδεσμος** και 10) **επιφώνημα**.

Το ουσιαστικό και το επίθετο λέγονται και **ονόματα**.

β) Από τα δέκα μέρη του λόγου τα έξι πρώτα, το άρθρο, το ουσιαστικό, το επίθετο, η αντωνυμία, το ρήμα και η μετοχή, λέγονται **κλιτά**, γιατί κλίνονται, δηλ. καθένα από αυτά παρουσιάζεται στο λόγο με διάφορες μορφές:

ὁ στρατιώτης οὗτος ψιλὴν ἔχων τὴν κεφαλὴν μάχεται

οἱ στρατιῶται οὗτοι ψιλὰς ἔχοντες τὰς κεφαλὰς μάχονται.

Τα λοιπά τέσσερα μέρη του λόγου, το επίρρημα, η πρόθεση, ο σύνδεσμος και το επιφώνημα, λέγονται **άκλιτα**, γιατί δεν κλίνονται, δηλ. παρουσιάζονται στο λόγο πάντα με την ίδια μορφή:

νῦν, ἐπὶ, καί, φεῦ.

73. Οι διάφορες μορφές που παίρνει μια κλιτή λέξη λέγονται **τύποι** αυτής της λέξης: *ἦρως, ἥρωος, ἥρωες* κτλ. - *ἀκούω, ἀκούεις, ἀκούει* κτλ. - *γράφω, γράφεις, γράφει* κτλ.

Σε κάθε τύπο μιας λέξης ξεχωρίζονται δύο μέρη: η **κατάληξη** και το **θέμα**.

α) **Κατάληξη** λέγεται το μεταβλητό μέρος της κλιτής λέξης προς το τέλος της: -ς, -ος, -ες κτλ., -ω, -εις, -ει κτλ.

β) **Θέμα** λέγεται το αμετάβλητο μέρος της κλιτής λέξης προς την αρχή της: *ήρω-, άκου-, γραφ-*.

Ο τελευταίος φθόγγος του θέματος λέγεται **χαρακτήρας**. Ο χαρακτήρας μπορεί να είναι φωνήεν ή σύμφωνο· π.χ. του θέματος *ηρω-* χαρακτήρας *ω*· του θέματος *ακου-* χαρακτήρας *ου*· του θέματος *γραφ-* χαρακτήρας *φ*.

2. Πτωτικά. Παρεπόμενα των πτωτικών

74. Στην αρχαία ελληνική, όπως και στη νέα, το *ά ρ θ ρ ο*, το *ο υ σ ι α σ τ ι κ ό*, το *ε π ί θ ε τ ο*, η *α ν τ ω ν υ μ ί α* και η *μ ε τ ο χ ή* σχηματίζουν τύπους που λέγονται **πτώσεις**. Γι' αυτό τα πέντε αυτά κλιτά μέρη του λόγου λέγονται **πτωτικά**.

75. α) Οι πτώσεις στην αρχαία ελληνική είναι πέντε: η **ονομαστική**, η **γενική**, η **δοτική**, η **αιτιατική** και η **κλητική**.

β) Από τις πέντε πτώσεις η ονομαστική και η κλητική λέγονται **ορθές**, η γενική, η δοτική και η αιτιατική λέγονται **πλάγιες**.

76. Όπως στη νέα, έτσι και στην αρχαία ελληνική τα πτωτικά, εκτός από τις πτώσεις, έχουν ακόμα γ *έ ν ο ς*, α *ρ ι θ μ ό* και κ *λ ί σ η*.

α) Τα **γένη** των πτωτικών είναι τρία: **αρσενικό**, **θηλυκό** και **ουδέτερο**: *ό πατήρ, ή μήτηρ, τὸ βιβλίον* (βλ. § 81-82) - *ό καλός, ή καλή, τὸ καλόν* - *έκεῖνος, εκείνη, εκείνο* - *ό γράφων, ή γράφουσα, τὸ γράφον*.

β) Οι **αριθμοί** των πτωτικών στην αρχαία γλώσσα ήταν τρεις: ο **ενικός**, που φανερώνει ότι γίνεται λόγος για ένα, ο **πληθυντικός**, που φανερώνει ότι γίνεται λόγος για πολλά, και ο **δυϊκός**, που φανερώνει ότι γίνεται λόγος για δύο (*ό παῖς - οί παῖδες - τῶ παιῖδε*).

γ) **Κλίση** λέγεται ο ιδιαίτερος τρόπος με τον οποίο σχηματίζονται οι πτώσεις ενός πτωτικού. Οι κλίσεις των πτωτικών είναι τρεις: η **πρώτη**, η **δεύτερη** και η **τρίτη**.

77. Η πτώση, το γένος, ο αριθμός και η κλίση λέγονται με μία λέξη **παρεπόμενα** (ή **συνακόλουθα**) των πτωτικών.

6ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΤΟ ΑΡΘΡΟ

78. Άρθρο είναι η μονοσύλλαβη κλιτή λέξη που κανονικά χρησιμοποιείται εμπρός από τα ονόματα, όταν μνημονεύονται στο λόγο ως γνωστά και ορισμένα: *ὁ πατήρ, ἡ μήτηρ, τὸ τέκνον*.

Το άρθρο κλίνεται έτσι:

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
ονομαστική	ὁ	ἡ	τὸ	οἱ	αἱ	τὰ
γενική	τοῦ	τῆς	τοῦ	τῶν	τῶν	τῶν
δοτική	τῷ	τῇ	τῷ	τοῖς	ταῖς	τοῖς
αιτιατική	τόν	τήν	τὸ	τούς	τάς	τὰ

Δυνικός αριθμός και των τριῶν γενῶν
Ονομ. και αιτ. τῶ - γεν και δοτ. τοῖν
(Σπάνιοι τύποι του θηλυκού είναι και: τὰ, ταῖν).

7ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

Γενικά για τα ουσιαστικά

1. Ορισμός και διαίρεση των ουσιαστικών

79. Ονόματα ουσιαστικά ή απλώς **ουσιαστικά** λέγονται οι κλιτές λέξεις που σημαίνουν 1) πρόσωπα, ζῶα ή πράγματα και 2) ενέργεια, κατάσταση ή ιδιότητα.

1) Τα ουσιαστικά που σημαίνουν πρόσωπα, ζῶα ή πράγματα λέγονται **συγκεκριμένα**: *ἄνθρωπος, ἵππος, γέφυρα*.

2) Τα ουσιαστικά που σημαίνουν ενέργεια, κατάσταση ή ιδιότητα λέγονται **αφηρημένα**: *ἐργασία, εὐτυχία, εὐγένεια*.

80. Από τα ουσιαστικά:

1) λέγονται **κύρια ονόματα** όσα σημαίνουν ορισμένο πρόσωπο, ζώο, τόπο ή πράγμα: *Ζεύς, Σωκράτης, Βουκεφάλας, Όλυμπος, Πηνειός, Κόρινθος*

2) λέγονται **προσηγορικά ή κοινά ονόματα** όσα σημαίνουν ένα σύνολο από πρόσωπα, ζώα ή πράγματα που ανήκουν στο ίδιο είδος: *άνήρ, ἵππος, ὄρος, πόλις*.

2. Γένος των ουσιαστικών

81. Το γένος των ουσιαστικών (πβ. § 76, α) το ξεχωρίζουμε κάποτε από την κατάληξη (*ἄνθρωπ-ος, οἰκί-α, δένδρ-ον*), πάντοτε όμως και κυρίως από το άρθρο που παίρνουν: έτσι, όσα παίρνουν το άρθρο **ὁ** είναι **αρσενικά**, όσα παίρνουν το άρθρο **ἡ** είναι **θηλυκά** και όσα παίρνουν το άρθρο **τὸ** είναι **ουδέτερα**: *ὁ ἄνθρωπος, ἡ ἄμπελος, τὸ πέλαγος*.

82. Τα ουσιαστικά κατά το γένος τα ξεχωρίζουμε:

1) σε **μονοκατάληκτα μ' ένα γένος**: αυτά είναι ἡ αρσενικά ἡ θηλυκά ἡ ουδέτερα και επομένως έχουν μόνο έναν τύπο: *ὁ ἀνὴρ, ἡ γυνή, τὸ τέκνον* - ὁ οὐρανός, ἡ θάλασσα, τὸ δένδρον

2) σε **μονοκατάληκτα με δύο γένη** ἡ ουσιαστικά **κοινού γένους**: αυτά έχουν δύο γένη (αρσενικό και θηλυκό), αλλά έναν τύπο, κοινό και για τα δύο, και τα ξεχωρίζουμε μόνο από το άρθρο: *ὁ παῖς - ἡ παῖς*: ὁ σύζυγος - ἡ σύζυγος· ὁ βοῦς - ἡ βοῦς· ὁ ἵππος - ἡ ἵππος

3) σε **δικατάληκτα με δύο γένη**: αυτά έχουν δύο γένη (αρσενικό και θηλυκό) και δύο τύπους, έναν για κάθε γένος: *ὁ ποιητής - ἡ ποιήτρια*: ὁ ἱερεὺς - ἡ ἱέρεια· ὁ βασιλεὺς - ἡ βασίλισσα· ὁ λέων - ἡ λέαινα.

3. Αριθμός των ουσιαστικών

83. Οι αριθμοί των ουσιαστικών, όπως και των άλλων πτωτικών, είναι τρεις: ο **ενικός**, ο **δυϊκός** και ο **πληθυντικός** (βλ. § 76, β).

Υπάρχουν όμως ουσιαστικά που είναι εύχρηστα μόνο ἡ προπάντων σ' έναν από τους τρεις αριθμούς (πβ. § 153).

1) **Στον ενικό** (μόνο ἡ προπάντων) είναι εύχρηστα:

α) πολλά αφηρημένα ουσιαστικά: *ἀγάπη, αἰδώς, δικαιοσύνη, εὐσέβεια, πενία, φιλοσοφία, χρηστότης* κ.ά.

β) ονόματα που δηλώνουν φυσικά σώματα ή φαινόμενα ή καταστάσεις: ἡ γῆ, ὁ οὐρανός, ὁ ἄηρ, ὁ αἰθήρ, τὸ ἔαρ, ὁ βορέας (βορρᾶς), ἡ ἠώς, ἡ ἡχώ, τὸ γῆρας, ἡ νεότης, ἡ δίψα, ἡ πείνα κ.ά.

γ) ονόματα μετάλλων: ὁ ἄργυρος, ὁ σίδηρος, ὁ χαλκός κ.ά.

δ) μερικά άλλα προσηγορικά: τὸ ἔλαιον, τὸ μέλι, τὸ κνέφας (= σκότος), τὸ νέκταρ (= το ποτό των θεών) κ.ά.

ε) τα περισσότερα κύρια ονόματα (που κανονικά εκφέρονται στον ενικό): Αἴγινα, Ἄργος, Ἀττική, Ἑλλάς, Εὐρώτα, Ὀλυμπος, Ξενοφῶν, Περικλῆς, Σωκράτης κ.ά.

2) **Στον πληθυντικό** (μόνο ἡ προπάντων) είναι εύχρηστα:

α) πολύ λίγα προσηγορικά αἱ δυσμαί (ἀπό ἀχρηστο ενικό ἡ δυσμή), τὰ ἔγκατα (ἀπό ἀχρηστο ενικό τὸ ἔγκατον), οἱ ἔτησῖαι (= μελτέμια, ἀπό ἀχρηστο ενικό ὁ ἔτησῖας, βλ. § 88, 3).

β) μερικά κύρια ονόματα πόλεων, τόπων, γιορτῶν κτλ.: αἱ Ἀθῆναι, οἱ Δελφοί, αἱ Θῆβαι, τὰ Μέγαρα, αἱ Πλαταιαί - τὰ Τέμπη - τὰ Διονύσια, Ἑλευσίνια, Ἴσθμια, Νέμεα, Ολύμπια, Παναθήναια κ.ά. (πβ. τα νεοελλ. Σπέτσες, Ψαρά - Χριστούγεννα, Θεοφάνεια κ.ά.).

3) **Στο δυϊκό** (που δεν τον έχει η νέα ελληνική) ήταν εύχρηστα στην αρχαία, και μάλιστα στην αττική διάλεκτο, κυρίως ὅσα δηλώνουν πράγματα που ἀπὸ τῆ φύσῃ τους αποτελοῦν ζεύγη: τῶ ὀφθαλμῶ (= οἱ δύο ὀφθαλμοί), τῶ πόδε (= τα δύο πόδια), τῶ χεῖρε (= τα δύο χέρια)· ἐπίσης ὁ δυϊκὸς συνηθίζοταν γιὰ δύο πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα που ἦταν γνωστὸ ὅτι ἦταν δύο (καὶ αναφέρονταν μαζί) ἢ χρησιμοποιοῦνται κατὰ δύο ζεύγη: τῶ ἀδελφῶ (= οἱ δύο ἀδελφοί), τῶ Διοσκούρῳ (= οἱ δύο Διόσκουροι), τῶ Αἴαντε (= οἱ δύο Αἴαντες), τῶ βόδε (= τα δύο βόδια) κτλ.

4. Κλίση των ουσιαστικῶν

84. Οἱ κλίσεις των ουσιαστικῶν, ὅπως καὶ των ἄλλων πτωτικῶν, εἶναι τρεῖς: ἡ **πρώτη**, ἡ **δεύτερη** καὶ ἡ **τρίτη** (βλ. § 76, γ).

Κατὰ τὴν κλίση που ἀνήκουν τα ουσιαστικά λέγονται **πρωτόκλιτα**, **δευτερόκλιτα** ἢ **τριτόκλιτα**.

85. 1) Ὅσα ουσιαστικά ἔχουν τὸν ἴδιο ἀριθμὸ συλλαβῶν σε ὅλες τις πτώσεις του ενικού καὶ του πληθυντικού λέγονται **ισοσύλλαβα**. Τα ἰσοσύλλαβα ἀνήκουν στὴν πρώτη καὶ τὴ δεύτερη κλίση: ὁ τα-μί-ας, τοῦ τα-μί-ου κτλ., οἱ τα-μί-αι, τῶν τα-μι-ῶν κτλ. - ὁ λό-γος, τοῦ λό-γου κτλ., οἱ λό-γοι, τῶν λό-γων κτλ.

2) Ὅσα ουσιαστικά ἔχουν στὴ γενική καὶ δοτική του ενικού καὶ σε ὅλες τις πτώσεις του πληθυντικού μία συλλαβὴ περισσότερη ἀπὸ τὴν ονομαστική (καὶ κλητική) του ενικού λέγονται **περιττοσύλλαβα** καὶ ἀνήκουν στὴν τρίτη κλίση: ὁ πί-ναξ, τοῦ πί-να-κος κτλ., οἱ πί-να-κες, τῶν πι-νά-κων, τοῖς πί-να-ξι κτλ. - τὸ σῶ-μα, τοῦ σῶ-μα-τος, τῷ σῶ-μα-τι κτλ.

ΠΡΩΤΗ ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

1. Πρωτόκλιτα ασυναίρετα ουσιαστικά

86. Κατά την **πρώτη κλίση** κλίνονται ονόματα αρσενικά και θηλυκά: τα αρσενικά λήγουν σε **-ας** ή σε **-ης** και τα θηλυκά σε **-α** ή σε **-η**.

α) Παραδείγματα αρσενικών σε **-ας** και σε **-ης**

	(θ. νεανιᾶ)		(θ. Ἀτρείδᾱ-)	(θ. στρατιωτᾶ-)	(θ. ποιητᾶ)
		Ενικός αριθμός			
ον.	ὁ	νεανίας	Ἀτρείδης	στρατιώτης	ποιητής
γεν.	τοῦ	νεανίου	Ἀτρείδου	στρατιώτου	ποιητοῦ
δοτ.	τῷ	νεανίᾳ	Ἀτρείδῃ	στρατιώτῃ	ποιητῇ
αιτ.	τὸν	νεανίαν	Ἀτρείδην	στρατιώτην	ποιητὴν
κλ.	(ὦ)	νεανία	Ἀτρείδῃ	στρατιωτᾶ	ποιητᾶ

		Πληθυντικός αριθμός			
ον.	οἱ	νεανίαι	Ἀτρεῖδαι	στρατιῶται	ποιηταί
γεν.	τῶν	νεανιῶν	Ἀτρειδῶν	στρατιωτῶν	ποιητῶν
δοτ.	τοῖς	νεανίαις	Ἀτρεΐδαις	στρατιώταις	ποιηταῖς
αιτ.	τούς	νεανίας	Ἀτρεΐδας	στρατιώτας	ποιητὰς
κλ.	(ὦ)	νεανίαι	Ἀτρεΐδαι	στρατιῶται	ποιηταί

Δυϊκός αριθμός
 ον., αιτ., κλ. (ὦ) νεανίᾱ Ἀτρείδᾱ στρατιωτᾶ ποιητᾶ
 γεν., δοτ. τοῖν νεανίαιν Ἀτρεΐδαιν στρατιώταιν ποιηταῖν

β) Παραδείγματα θηλυκών σε **-ᾱ** και **-ᾱ̃** (γεν. **-ᾱς**)

(θ. πολιτειᾱ) (θ. στρατιᾱ-) (θ. ἀληθειᾱ-) (θ. σφαιρᾱ-)

Ενικός αριθμός

ον.	ή	πολιτεία	στρατιά	ἀλήθειᾱ	σφαῖρᾱ
γεν.	τῆς	πολιτείας	στρατιᾶς	ἀληθείᾱς	σφαίρᾱς
δοτ.	τῇ	πολιτεία	στρατιᾷ	ἀληθείᾳ	σφαίρᾳ
αιτ.	τὴν	πολιτείαν	στρατιάν	ἀληθείᾱν	σφαῖράν
κλ.	(ῶ)	πολιτεία	στρατιά	ἀλήθειᾱ	σφαῖρᾱ

Πληθυντικός αριθμός

ον.	αἱ	πολιτεῖαι	στρατιαὶ	ἀλήθειαι	σφαῖραι
γεν.	τῶν	πολιτειῶν	στρατιῶν	ἀληθειῶν	σφαιρῶν
δοτ.	ταῖς	πολιτείαις	στρατιαῖς	ἀληθείαις	σφαίραις
αιτ.	τάς	πολιτείας	στρατιάς	ἀληθείας	σφαίρας
κλ.	(ῶ)	πολιτεῖαι	στρατιαὶ	ἀλήθειαι	σφαῖραι

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. τώ, κλ. (ῶ) πολιτεῖᾱ στρατιά ἀληθείᾱ σφαῖρᾱ
γεν., δοτ. τοῖν πολιτεῖαιν στρατιαῖν ἀληθείαιν σφαίραιν

γ) Παραδείγματα θηλυκών σε ᾱ- (γεν. -ης)

(θ. τραπεζᾱ-)

(θ. γλωσσᾱ-)

(θ. τραπεζᾱ)

(θ. γλωσσᾱ)

Ενικός αριθμός

Πληθυντικός αριθμός

ον.	ή	τράπεζᾱ	γλώσσᾱ	αἱ	τράπεζαι	γλώσσαι
γεν.	τῆς	τραπέζης	γλώσσης	τῶν	τραπέζων	γλωσσῶν
δοτ.	τῇ	τραπέζῃ	γλώσσει	ταῖς	τραπέζαις	γλώσσαις
αιτ.	τὴν	τράπεζᾱν	γλώσσᾱν	τάς	τραπέζας	γλώσσας
κλ.	(ῶ)	τράπεζᾱ	γλώσσᾱ	(ῶ)	τράπεζαι	γλώσσαι

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. τώ, κλ. (ῶ) τραπέζᾱ γλώσσᾱ
γεν., δοτ. τοῖν τραπέζαιν γλώσσαιν

δ) Παραδείγματα θηλυκών σε -η

		(θ. κωμᾱ)	(θ. τιμᾱ-)		(θ. κωμᾱ-)	(θ. τιμᾱ-)
		Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός	
ον.	ή	κώμη	τιμή	αί	κῶμαι	τιμαί
γεν.	τῆς	κώμης	τιμῆς	τῶν	κωμῶν	τιμῶν
δοτ.	τῇ	κώμῃ	τιμῇ	ταῖς	κώμαις	τιμαῖς
αιτ.	τήν	κώμην	τιμήν	τάς	κώμας	τιμάς
κλ.	(ῶ)	κώμη	τιμή	(ῶ)	κῶμαι	τιμαί

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. τῶ, κλ. (ῶ) κώμᾱ τιμᾱ
γεν., δοτ. τοῖν κώμαιν τιμαῖν

87. ΟΛΙΚΕΣ Ἡ ΦΑΙΝΟΜΕΝΙΚΕΣ ΚΑΤΑΛΗΞΕΙΣ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΤΗΣ Α΄ ΚΛΙΣΗΣ

	Ενικός				Πληθυντ.	Δυϊκός
	Αρσενικό		Θηλυκό		Αρσ. Θηλ.	Αρσ. Θηλ.
ον.	-ᾱς	-ης	-ᾱ	-ᾱ	-αι	-ᾱ
γεν.	-ου	-ου	-ᾱς	-ᾱς ἢ -ης	-ων	-αιν
δοτ.	-α	-ῃ	-α	-α ἢ -ῃ	-αις	-αιν
αιτ.	-ᾶν	-ῃν	-ᾶν	-ᾶν	-ᾱς	-ᾱ
κλ.	-ᾱ	-ῃ (ἢ-ᾱ)	-ᾱ	-ᾱ	-αι	-ᾱ

Παρατηρήσεις

88. Στα πρωτόκλιτα ουσιαστικά:

1) οι καταλήξεις του πληθυντικού (και του δυϊκού) των αρσενικών και των θηλυκών είναι οι ίδιες·

2) το α στην κατάληξη -ας (σε οποιαδήποτε πτώση) είναι πάντοτε μακρόχρονο: *ὁ Αἰνείας, τῆς χώρᾱς, τοὺς στρατιώτᾱς* (μακρόχρονη είναι και η κατάληξη α του δυϊκού: *τῷ Ἄτρεϊδᾱ*).

3) η γενική του πληθ. τονίζεται στη λήγουσα και παίρνει περισπωμένη: *τῶν νεανιῶν, τῶν θαλασσῶν*. Βλ. και § 39, 1, 2 και 3. Αλλά *οἱ ἐτησῖαι* (= μελτέμια· βλ. § 83, 2, α), *τῶν ἐτησίων*.

89. Από τα πρωτόκλιτα αρσενικά σε -ης σχηματίζουν την κλητική του ενικού σε -ᾱ και όχι σε -η:

α) τα εθνικά: *ὦ Πέρσᾱ, ὦ Σκύθᾱ*.

β) ὅσα λήγουν σε -της και τα σύνθετα (με β' συνθ. ρήμα) σε -άρχης, -μέτρης, -πώλης, -τρίβης, -ώνης κτλ.: *ὦ στρατιώτα, ὦ γυμνασιάρχᾱ, ὦ βιβλιοπῶλα, ὦ παιδοτρίβα, ὦ τελῶνα*.

90. Στα πρωτόκλιτα θηλυκά που λήγουν σε -α:

1) αν πριν από την κατάληξη α υπάρχει σύμφωνο (εκτός από το ρ), τότε το α αυτό λέγεται **μη καθαρό**, είναι κανονικά **βραχύχρονο** και στη γενική και δοτική του ενικού τρέπεται σε η: *ἡ μοῦσα, τῆς μούσης, τῇ μούσῃ* κτλ. - *ἡ μάζα, τῆς μάζης, τῇ μάξῃ* κτλ.

2) αν πριν από την κατάληξη α υπάρχει φωνήεν ή ρ, τότε το α αυτό λέγεται **καθαρό**, είναι κανονικά **μακρόχρονο** και φυλάγεται σε όλες τις πτώσεις του ενικού: *ἡ πολιτεία, τῆς πολιτείας, τῇ πολιτείᾱ* κτλ. - *ἡ ὥρα, τῆς ὥρας, τῇ ὥρᾱ* κτλ.

3) το α της κατάληξης στην αιτιατική και την κλητική του ενικού είναι μακρόχρονο ή βραχύχρονο, ανάλογα με το τι είναι στην ονομαστική: (*ἡ πολιτεῖᾱ*) *τὴν πολιτεῖᾱν, ὦ πολιτεῖᾱ* - (*ἡ μοῦσᾱ*) *τὴν μοῦσᾱν, ὦ μοῦσᾱ*.

91. ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΣΥΝΑΙΡΕΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΤΗΣ Α' ΚΛΙΣΗΣ

(που δείχνει ιδίως την ορθογραφία των λέξεων)

1. ΑΡΣΕΝΙΚΑ	κομήτης ²	μισθωτής	ώφέλειᾶ
	κωμήτης ³	ἀγρότης	(και ὠφελιά)
α) σε -ᾶς	πλανήτης	δεσπότης	βασίλειᾶ ⁴
κοχλίας (i)	προφήτης	δημότης	ίερείᾶ
λοχίας (i)	σφενδονήτης	ἐξωμότης	ἀκρώρειᾶ
τραυματίας (i)	Αἰγινήτης	ἰππότης	Ὀδύσσειᾶ
Γοργίας (i)	ἀθλητής	προδότης	Μαντίνειᾶ
Ἰππίας (i)	μαθητής	τοξότης	Χαιρώνειᾶ
Καλλίας(i)	μιμητής κτλ.		Ψυττάλειᾶ
Φιντίας (i)	ζευγίτης (i)		άλιείᾶ
μανδύας (v)	μεσίτης (i)	2. ΘΗΛΥΚΑ	βασίλειᾶ
Αινείας	ὀπλίτης (i)		δουλείᾶ
	πολίτης (i)	α) σε -α -ας	ἐφορείᾶ
β) σε -ης	τεχνίτης (i)	Πλάταιᾶ	στρατεία κτλ.
εὐπατρίδης (i)	Ἀβδηρίτης (i)	Φώκαιᾶ	ἀνδρείᾶ
Εὐριπίδης (i)	Σταγυρίτης (i)	ἐλαία	σιτοδείᾶ
Πελοπίδης (i)	κριτής	ἡλιαία	λείᾶ
Ἀτρείδης	ἄκοντιστής	κεραία	μνείᾶ
Ἡρακλείδης	δύτης (v)	σημαία	χρεία
Αἰσχίνης	θύτης (v)	μηλέᾶ	Ἐρέτριᾶ
ἐλάτης ¹ (ᾱ)	λύτης (v)	πτελέᾶ	αὐλήτριᾶ
ἄμαξηλάτης (ᾱ)	πρεσβύτης (v)	γενεᾶ	μαθήτριᾶ κτλ.
ἄρματηλάτης (ᾱ)	μηνυτής	δωρεᾶ	ἀδικία (i)
ἐργάτης (ᾱ)	δεσμώτης	βοήθειᾶ	εὐφορία (i)
πελάτης (ᾱ)	ἡπειρώτης	ἐνέργειᾶ	σοφία (i) κτλ.
πλάστης (ᾱ)	θιασώτης	ἁμέλειᾶ	ἐκκλησία (i)
Ἑλεάτης (ᾱ)	ιδιώτης	ἐπιμέλειᾶ	συνωμοσία (i)
Κροτωνιάτης (ᾱ)	νησιώτης	ἀσέβειᾶ	μυρμηκία
Σπαρτιάτης (ᾱ)	πατριώτης κτλ.	εὐσέβειᾶ	στρατιᾶ
Τεγεάτης (ᾱ)	ζηλωτής	ἐνδειᾶ κτλ.	ἄγνοια

1. οδηγός αλόγων κτλ. – 2. αυτός που έχει πολλά μαλλιά· το άστρο. – 3. αυτός που κατοικεί σε χωριά. – 4. βασίλισσα.

ἄνοια	σφῦρα	πεῖνα	ἴλη (ι)
ἐννοια	Αἶθρα, Φαίδρα	πίνα (ι)	κλίνη(ι)
εὐνοια	αὔρα, λαύρα	πρύμνα (υ)	λίμνη (ι)
ὁμόνοια	σαύρα, θήρα	(και πρύμνη)	λύπη (υ)
πρόνοια	θύρα	ρίζα (ι)	νίκη (ι)
ἄπνοια		ρίνα ⁷ (ι)	νύμφη (υ)
δύσπνοια	β) σε -α -ης	(και ρίνη)	πλάνη (ἄ)
εὐπλοια	ἄμιλλα	δράκαινα	πύλη (υ)
ἀπόρροια	δίκελλα	θέαινα	ρύμη ⁹
ροιά ⁵	θύελλα	θεράπαινα	σκαπάνη (ἄ)
χροιά	βδέλλα	λέαινα	σκάφη (ἄ)
Ἄρπυια ⁶	βασίλισσα	τρίαινα	σπάθη (ἄ)
ὀργυιά	μέλισσα		τύχη (υ)
μητρυιά	κίσσα (ι)	γ) σε -η	ῥλη (υ)
μυῖα	πίσσα (ι)	αἰσχύνη (υ)	φάτνη (ἄ)
γαῖα, γραῖα	δίψα (ι)	βλάβη (ἄ)	τιμή
μαῖα, μοῖρα	κνῖσα (ι)	δάφνη (ἄ)	ψυχή κτλ.
πεῖρα, πρῶρα	μᾶζα (μᾶ)	δίκη (ι)	
σπεῖρα, σφαῖρα	μύξα (υ)	δίνη ⁸ (ι)	

2. Πρωτόκλιτα συνηρημένα ουσιαστικά

92. Τα περισσότερα από τα πρωτόκλιτα ουσιαστικά που πριν από το χαρακτήρα α του θέματος έχουν άλλο α ή ε συναιρούνται σε όλες τις πτώσεις και γι' αυτό ονομάζονται **πρωτόκλιτα συνηρημένα ουσιαστικά** (πβ. §§ 53-54).

5. η ροδιά και ο καρπός της. – 6. φτερωτή θεά. – 7. εργαλείο για ρίνισμα, λίμα. – 8. στρόβιλος. – 9. ορμή, φόρα· δρόμος.

Παραδείγματα

(θ. Ἑρμεα- = Ἑρμη-) (θ. μνάα- = μνᾶ-) (θ. συκεα- = συκη-)

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	(Ερμέας)	Ἑρμῆς	ή	(μνάα)	μνᾶ	(συκέα)	συκῆ
γεν.	τοῦ	(Ερμέου)	Ἑρμοῦ	τῆς	(μνάας)	μνᾶς	(συκέας)	συκῆς
δοτ.	τῷ	(Ερμέα)	Ἑρμῇ	τῇ	(μνάα)	μνᾶ	(συκέα)	συκῇ
αιτ.	τὸν	(Ερμέαν)	Ἑρμῆν	τὴν	(μνάαν)	μνᾶν	(συκέαν)	συκῆν
κλ.	(ὦ)	(Ερμέα)	Ἑρμῇ	(ὦ)	(μνάα)	μνᾶ	(συκέα)	συκῇ

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ	(Ερμέαι)	Ἑρμαῖ	αἱ	(μνάαι)	μναῖ	(συκέαι)	συκαῖ
γεν.	τῶν	(Ερμεῶν)	Ἑρμῶν	τῶν	(μναῶν)	μνῶν	(συκεῶν)	συκῶν
δοτ.	τοῖς	(Ερμέαις)	Ἑρμαῖς	ταῖς	(μνάαις)	μναῖς	(συκέαις)	συκαῖς
αιτ.	τούς	(Ερμέας)	Ἑρμαῖς	τάς	(μνάας)	μνᾶς	(συκέας)	συκαῖς
κλ.	(ὦ)	(Ερμέαι)	Ἑρμαῖ	(ὦ)	(μνάαι)	μναῖ	(συκέαι)	συκαῖ

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ., τώ, κλητ. (ὦ) (Ερμέα) Ἑρμᾶ (μνάα) μνᾶ (συκέα) συκαῖ
γεν., δοτ. τοῖν (Ερμέαιν) Ἑρμαῖν (μνάαιν) μναῖν (συκέαιν) συκαῖν.

Κατά το Ἑρμῆς κλίνονται: Ἀπελλῆς, Θαλῆς. – Κατά το μνᾶ κλίνονται: Ἀθηνᾶ, Ναυσικᾶ.
– Κατά το συκῆ κλίνονται: ἀμυγδαλή, ἀλωπεκῆ (= δέρμα αλεπούς), κυνῆ (= δέρμα σκύλου),
λεοντῆ (= δέρμα λιονταριού), ῥοδῆ (= τριανταφυλλιά), γαλῆ κ.ά., καθώς και το όνομα γῆ στον
ενικό.

93. Τα συνηρημένα πρωτόκλιτα ουσιαστικά έχουν και μετά τη συναίρεση τις καταλήξεις των ασυναίρετων τύπων. Μόνο το **εα** στον ενικό το συναίρουν σε **η**: ὁ Ἑρμέας - Ἑρμῆς, ή συκέα - συκῆ, τῆς συκέας - συκῆς κτλ.: αλλά: τούς Ἑρμέας - Ἑρμαῖς, τάς συκέας - συκαῖς κτλ.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

1. Δευτερόκλιτα ασυναίρετα ουσιαστικά

94. Κατά τη **δεύτερη κλίση** κλίνονται ονόματα και των τριών γενών: αρσενικά και θηλυκά που λήγουν σε **-ος** και ουδέτερα που λήγουν σε **-ον**.

α) Παραδείγματα αρσενικών και θηλυκών

		(θ. άνθρωπο-)	(θ. άγρο-)		(θ. νησο-)	(θ. όδο-)
		Ενικός αριθμός				
ον.	ό	άνθρωπος	άγρος	ή	νήσος	όδος
γεν.	του	άνθρώπου	άγρου	της	νήσου	όδοῦ
δοτ.	τῷ	άνθρώπῳ	άγρῳ	τῇ	νήσῳ	όδῳ
αιτ.	τόν	άνθρωπον	άγρον	τήν	νήσον	όδον
κλ.	(ῶ)	άνθρωπε	άγρε	(ῶ)	νήσε	όδε

		Πληθυντικός αριθμός				
ον.	οί	άνθρωποι	άγροι	αί	νήσοι	όδοι
γεν.	τῶν	άνθρώπων	άγρῶν	τῶν	νήσων	όδῶν
δοτ.	τοῖς	άνθρώποις	άγροῖς	ταῖς	νήσοις	όδοῖς
αιτ.	τούς	άνθρώπους	άγρους	τάς	νήσους	όδους
κλ.	(ῶ)	άνθρωποι	άγροι	(ῶ)	νήσοι	όδοι

		Δυϊκός αριθμός			
ον., αιτ.	τά, κλ. (ῶ)	άνθρώπω	άγρῳ	νήσω	όδῳ
γεν., δοτ.	τοῖν	άνθρώποιν	άγροῖν	νήσοιν	όδοῖν

β) Παραδείγματα ουδετέρων

(θ. μυστηριο-) (θ. δωρο-) (θ. φυτο-) (θ. μυστηριο-) (θ. δωρο-) (θ. φυτο-)

Ενικός αριθμός

Πληθυντικός αριθμός

ον.	τὸ μυστήριον	δῶρον	φυτὸν	τὰ μυστήρια	δῶρα	φυτὰ
γεν.	τοῦ μυστηρίου	δώρου	φυτοῦ	τῶν μυστηρίων	δώρων	φυτῶν
δοτ.	τῷ μυστηρίῳ	δώρῳ	φυτῷ	τοῖς μυστηρίοις	δώροις	φυτοῖς
αιτ.	τὸ μυστήριον	δῶρον	φυτὸν	τὰ μυστήρια	δῶρα	φυτὰ
κλ.	(ῶ) μυστήριον	δῶρον	φυτὸν	(ῶ) μυστήρια	δῶρα	φυτὰ

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ.	τῶ, κλ. (ῶ) μυστηρίῳ	δώρῳ	φυτῶ
γεν., δοτ.	τοῖν μυστηρίοιιν	δώροιιν	φυτοῖιν

95. ΟΛΙΚΕΣ Ἡ ΦΑΙΝΟΜΕΝΙΚΕΣ ΚΑΤΑΛΗΞΕΙΣ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΤΗΣ Β' ΚΛΙΣΗΣ

	Αρσενικό και θηλυκό			Ουδέτερο		
	Ενικός	Πληθ.	Δυϊκός	Ενικός	Πληθ.	Δυϊκός
ον.	-ος	-οι	-ω	-ον	-ᾶ	-ω
γεν.	-ου	-ων	-οιν	-ου	-ων	-οιν
δοτ.	-ῳ	-οις	-οιν	-ῳ	-οις	-οιν
αιτ.	-ον	-ους	-ω	-ον	-ᾶ	-ω
κλ.	-ε (-ος)	-οι	-ω	-ον	-ᾶ	-ω

Παρατηρήσεις

96. Από τα ουσιαστικά της β' κλίσης:

1) Τα αρσενικά και τα θηλυκά έχουν σε όλες τις πτώσεις τις ίδιες καταλήξεις (και τα ξεχωρίζουμε μόνο από το άρθρο).

2) Τα ουδέτερα διαφέρουν από τα αρσενικά και τα θηλυκά στην ονομ. και κλητ. του ενικού (όπου έχουν κατάλ. -ον) και στην ονομ., αιτιατ. και κλητ. του πληθ. (όπου έχουν κατάλ. -ᾶ).

97. α) Τα ουδέτερα των πτωτικών (σε όλες τις κλίσεις) σχηματίζουν στον ενικό και στον πληθ. τρεις πτώσεις όμοιες: την ονομαστική, την αιτιατική και την κλητική.

β) Η κατάληξη **α** των ουδετέρων όλων γενικά των πτωτικών είναι βραχύχρονη: τὰ μῆλ᾽, τὸ σῶμ᾽, τὰ σώματ᾽, τὰ γενναῖ᾽, ἐκεῖν᾽, τὰ τιμῶντ᾽.

98. ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΣΥΝΑΙΡΕΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΤΗΣ Β' ΚΛΙΣΗΣ

(που δείχνει ιδίως την ορθογραφία των λέξεων)

1. ΑΡΣΕΝΙΚΑ

ἄθλος ¹	λοιμός ⁴	πύργος	σχοῖνος ¹⁶
βίος	λύκος	σίτος ⁷	τίτλος
γρῖφος	μάγος	σκύμνος ⁸	τύλος ¹⁷
θρῦλος	μόλυβδος ⁵	σκῦρος ⁹	τύμβος ¹⁸
θῦμός	μύδρος ⁶	σπίνος	τῦφος
καρκίνος	μῦθος	στάμνος ¹⁰	ῥβος ¹⁹
κίνδυνος	μύλος	στίβος	ῥμνος
κρίκος	νᾶνος	στίχος ¹¹	ῥπνος
κύκλος	πάγος	στοῖχος ¹²	φάρος
Κῦρος	πάππος	στῦλος ¹³	Χῖος ²⁰
λίθος ²	πίθος	Σῦρος ¹⁴	
λιμός ³	πίλος	σχῖνος ¹⁵	

1. (από το ἄεθλος) αγώνας, κατόρθωμα. – 2. αρσ. και θηλ. – 3. πείνα, σιτοδεία. – 4. μολυσματική αρρώστια, πανούκλα. – 5. και μόλιβος. – 6. πυραχτωμένο σίδηρο. – 7. πληθ. τὰ σῖτα (βλ. § 147). – 8. νεογνό ζώον, ιδίως του λιονταριού. – 9. κομμάτι από πέτρα, που ξεπετιέται κατά τη λάξευση· αλλιώς: λατύπη. – 10. στάμνα. – 11. σειρά, γραμμή, αράδα (οποιαδήποτε). – 12. σειρά από ανθρώπους, στρατιώτες, πλοία κτλ., γραμμή σε παράταξη. – 13. κολόνα (κυρίως για στήριξη) αλλιώς: κίων· ενώ ἡ στήλη = επιτύμβια πλάκα, πέτρα που χρησιμεύει για ορόσημο, πλάκα με επιγραφή κτλ. – 14. κάτοικος της Συρίας (ενώ ἡ Σῦρος, το νησί). – 15. μαστιχόδεντρο. – 16. βούρλο (υποκορ. σχοινίον). – 17. ρόζος, κάλος, σκληρό εξόγκωμα του δέρματος. – 18. τάφος σχηματισμένος με σωρό από χώμα σε σχήμα μικρού λόφου. – 19. το κύρτωμα που σχηματίζει η ράχη της καμήλας. – 20. κάτοικος της Χίου (ενώ ἡ Χῖος, το νησί).

2. ΘΗΛΥΚΑ

ἄμμος	πλίνθος
ἄρκτος	πρίνος ²²
ἴος	ράβδος
κάμηλος	Σῦρος ²³
κάμινος	Σκῦρος
Κάσος	τάφος
Κύθνος	Χίος ²⁴
Κύπρος	
μύρτος ²¹	
Νάξος	
Πάρος	

3. ΟΥΔΕΤΕΡΑ

ἄθλον ²⁵	νίτρον ³⁰
ἄντρον	(ή λίτρον) ³⁰
ἄστρον	ξύλον
βάθρον	πίσον ³¹
ἴον	πράσον
κρίνον	πτύον ³²
λίκνον ²⁶	στυπείον ³³
λίνον ²⁷	σῦκον
λύτρον ²⁸	φύλλον ³⁴
μύρον	φῦλον ³⁵
μύρτον ²⁹	ῥόν

2. Δευτερόκλιτα συνηρημένα ουσιαστικά

99. Τα περισσότερα ουσιαστικά της β' κλίσης που πριν από το χαρακτήρα **ο** έχουν άλλο **ο** ή **ε** συναιρούνται σε όλες τις πτώσεις. Τα ουσιαστικά αυτά λέγονται **δευτερόκλιτα συνηρημένα ουσιαστικά** (πβ. § 92).

Παραδείγματα

(θ. ἐκπλοο- = ἐκπλου-) (θ. πλοο- = πλου-) (θ. ὅστεο- = ὅστου-)

Ενικός αριθμός

ον. ὁ	(ἐκπλοος)	ἐκπλους	(πλόος)	πλοῦς	τὸ	(ὀστέον)	ὀστοῦν
γεν. τοῦ	(ἐκπλόου)	ἐκπλου	(πλόου)	πλοῦ	τοῦ	(ὀστέου)	ὀστοῦ
δοτ. τῷ	(ἐκπλώω)	ἐκπλω	(πλώω)	πλῶ	τῷ	(ὀστέω)	ὀστῶ
αιτ. τὸν	(ἐκπλοον)	ἐκπλουν	(πλόον)	πλοῦν	τὸ	(ὀστέον)	ὀστοῦν
κλ. (ῶ)	(ἐκπλοε)	ἐκπλου	(πλόε)	πλοῦ	(ῶ)	(ὀστέον)	ὀστοῦν

21. μυρσίνη, μυρτιά (ενώ τὸ μύρτον, ο καρπός της). – 22. (αρσ. και θηλ.) βαλανιδιά, πουρνάρι. – 23. βλ. αρ. 14. – 24. βλ. αρ. 20. – 25. (από το ἄεθλον) ἑπαθλον, βραβείον. – 26. κούνια. – 27. λινάρι. – 28. το χρήμα που δίνεται για την απολύτρωση κάποιου, αμοιβή, ανταμοιβή. – 29. βλ. αρ. 21. – 30. νίτρο (αττ. λίτρον) ανθρακική σόδα. – 31. μπιζέλι. – 32. φτυάρι. – 33. στουπί. – 34. φύλλο από δέντρο, άνθος κτλ. – 35. γένος, φυλή.

Πληθυντικός αριθμός

ον. οί	(ἔκπλοοι)	ἔκπλοι	(πλόοι)	πλοῖ	τὰ	(ὀστέα)	ὀστᾶ
γεν. τῶν	(ἐκπλόων)	ἔκπλων	(πλόων)	πλῶν	τῶν	(ὀστέων)	ὀστῶν
δοτ. τοῖς	(ἐκπλόοις)	ἔκπλοις	(πλόοις)	πλοῖς	τοῖς	(ὀστέοις)	ὀστοῖς
αιτ. τοὺς	(ἐκπλόους)	ἔκπλους	(πλόους)	πλοῦς	τὰ	(ὀστέα)	ὀστᾶ
κλ. (ῶ)	(ἔκπλοοι)	ἔκπλοι	(πλόοι)	πλοῖ	(ῶ)	(ὀστέα)	ὀστᾶ

Δυϊκός αριθμός

ον, αιτ. τῶ, κλ. (ῶ)	(ἐκπλόω)	ἔκπλω,	(πλόω)	πλώ,	τὸ	(ὀστέω)	ὀστῶ
γεν., δοτ. τοῖν	(ἐκπλόοιν)	ἔκπλοιν,	(πλόοιν)	πλοῖν,	τοῖν	(ὀστέοιν)	ὀστοῖν

Κατά το ἔκπλους κλίνονται: ὁ ἀπόπλους, περίπλους, κατάπλους, ἔκρους (= εκροή), χειμάρρους (= χείμαρρος), τα κύρια ονόματα Πειρίθους, Πάνθους κτλ., καθώς και το θηλ. ἡ πρόχους (= υδρία, λαγήνι). Κατά το πλοῦς κλίνονται: ὁ θροῦς (= θόρυβος), νοῦς, πνοῦς (= πνοή), ῥοῦς (= ρεύμα), χνοῦς (= χνούδι), χοῦς (= χῶμα) κτλ., καθώς και τα σε (-εος) -ους συγγενικά (ἀδελφιδέος) ἀδελφιδοῦς (= ανεψιός), (ἀνεψιαδέος) ἀνεψιαδοῦς (= γιος του πρώτου εξαδέρφου ἢ της πρώτης εξαδέρφης), (θυγατριδέος) θυγατριδοῦς (= γιος της θυγατέρας) κτλ. - Κατά το ὀστοῦν κλίνεται το (κάνεον) κανοῦν (= κάνιστρο).

Παρατηρήσεις

100. 1) Τα φωνήεντα **ο** και **ε** των συνηρημένων δευτεροκλίτων, όταν ακολουθεί αμέσως ὕστερ' ἀπὸ αὐτὰ ο χαρακτήρας **ο**, συναιρούνται με αὐτὸν σε **ου** (πλόος - πλοῦς, ὀστέον - ὀστοῦν), αλλιῶς χάνονται κατὰ τη συναίρεση εμπρὸς ἀπὸ τις καταλήξεις (πλόου - πλοῦ, πλόω - πλῶ, πλόοι - πλοῖ κτλ., ὀστέου - ὀστοῦ, ὀστέα - ὀστᾶ κτλ.). Ἐτσι οι συνηρημένες καταλήξεις των ουσιαστικῶν αὐτῶν διαφέρουν ἀπὸ τις καταλήξεις των ασυναίρετων ουσιαστικῶν της β' κλίσης μόνο στην ονομαστική, αιτιατική και κλητική του ενικού.

2) Ὅλες οι πτώσεις των συνηρημένων της β' κλίσης τονίζονται στην ἴδια συλλαβή, στην οποία τονίζεται η ονομαστική του ενικού: τὸ ὀστοῦν, τοῦ ὀστοῦ, τῶ ὀστώ, τὰ ὀστᾶ, τῶν ὀστῶν κτλ.* τὸ ἴδιο συμβαίνει ἀντίθετα με τον κανόνα (§ 54) και στα σύνθετα που πριν ἀπὸ τη συναίρεση ἦταν στην ονομ. του ενικού προπαροξύτονα: ὁ ἔκπλοος - ἔκπλους, τοῦ ἐκπλόου - ἔκπλου (ἀντὶ τοῦ ἐκπλοῦ), τῶν ἐκπλόων - ἔκπλων (ἀντὶ ἐκπλῶν) κτλ.

3. Αττική δεύτερη κλίση

101. Μερικά ουσιαστικά της β' κλίσης λήγουν όχι σε -ος και -ον, αλλά σε -ως και -ων. Τα ουσιαστικά αυτά που συνηθίζονταν κυρίως στην αττική διάλεκτο λέγονται **αττικόκλιτα**, και η κλίση τους λέγεται **αττική δεύτερη κλίση**.

Παραδείγματα

	(θ. προνεω-)	(θ. λεω-)	(θ. άλω-)	(θ. άνωγεω-)
	Ενικός αριθμός			
ον.	ὁ πρόνεως	λεῶς	ἡ ἄλως	τὸ ἀνώγεων
γεν.	τοῦ πρόνεω	λεῶ	τῆς ἄλω	τοῦ ἀνώγεω
δοτ.	τῷ πρόνεω	λεῶ	τῇ ἄλω	τῷ ἀνώγεω
αιτ.	τὸν πρόνεων	λεῶν	τὴν ἄλω(ν)	τὸ ἀνώγεων
κλ.	(ὦ) πρόνεως	λεῶς	(ὦ) ἄλως	(ὦ) ἀνώγεων

	Πληθυντικός αριθμός			
ον.	οἱ πρόνεω	λεῶ	αἱ ἄλω	τὰ ἀνώγεω
γεν.	τῶν πρόνεων	λεῶν	τῶν ἄλων	τῶν ἀνώγεω
δοτ.	τοῖς πρόνεως	λεῶς	ταῖς ἄλως	τοῖς ἀνώγεως
αιτ.	τούς πρόνεως	λεῶς	τάς ἄλως	τὰ ἀνώγεω
κλ.	(ὦ) πρόνεω	λεῶ	(ὦ) ἄλω	(ὦ) ἀνώγεω

	Δυϊκός αριθμός			
ον., αιτ. τῷ, κλ. (ὦ)	πρόνεω	λεῶ	ἄλω	ἀνώγεω
γεν., δοτ. τοῖν	πρόνεων	λεῶν	ἄλων	ἀνώγεων

Κατά το ὁ πρόνεως (= πρόναος) κλίνονται τα κύρια ονόματα Ἀνδρόγεως, Βριάρεως, Δεξιλέως, Μενέλεως, Τυνδάρεως κ.ά. Κατά το ὁ λεῶς (= λαός) κλίνονται: ὁ νεῶς (= ναός), ὁ λαγῶς και λαγῶς, ὁ ταῶς (= παγόνι), ἡ Κῶς κ.ά.

Κατά το ἡ ἄλως (= το αλώνι) κλίνονται: ὁ κάλως (= χοντρό σκοινί), ἡ ἔως (= αυγή), ὁ ἄθως, ἡ Κέως, ἡ Τέως, ὁ Μίνως κ.ά. Κατά το ουδέτ. ἀνώγεων κλίνονται μόνον ουδέτερα ἐπιθετα (βλ. §§ 166-167).

Παρατηρήσεις

102. Τα αττικόκλιτα ουσιαστικά:

1) φυλάγουν στις καταλήξεις όλων των πτώσεων το **ω** της ονομαστικής και παίρνουν υπογεγραμμένο **ι** όπου στις αντίστοιχες καταλήξεις της κοινής δεύτερης κλίσης υπάρχει **ι** (υπογεγραμμένο ή προσγεγραμμένο): *τῷ λεῷ, οἱ λεῷ, τοῖς λεῷς, τοῖν λεῶν* (κατά τα κοινά *τῷ λαῷ, οἱ λαοί, τοῖς λαοῖς, τοῖν λαοῖν*).

2) φυλάγουν σε όλες τις πτώσεις τον ίδιο τόνο που έχει η ονομαστική του ενικού και στην ίδια συλλαβή: *ὁ λεῷς, τοῦ λεῷ κτλ. - ὁ ταῷς, τοῦ ταῷ κτλ. - ὁ πρόνεως, τοῦ πρόνεω κτλ.*

3) έχουν την κλητική όμοια με την ονομαστική.

4) μερικά σχηματίζουν την αιτιατική του ενικού χωρίς το τελικό **ν**: *τὴν ἄλῳ, τὴν ἔῳ, τὸν Ἄθῳ, τὴν Κῷ, τὸν Μίνῳ* κ.ά. (κατά την **γ'** κλίση).

10ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΤΡΙΤΗ ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

Γενικά για τα ουσιαστικά της **γ'** κλίσης. Διαίρεση των τριτόκλιτων ουσιαστικών

103. Κατά την **τρίτη κλίση** κλίνονται ονόματα και των τριών γενών **π ε ρ ι τ τ ο σ ύ λ λ α β α** (βλ. § 85, 2).

Τα τριτόκλιτα ουσιαστικά στην ενική ονομαστική λήγουν σ' ένα από τα φωνήεντα **α, ι, υ, ω**, ή σ' ένα από τα σύμφωνα **ν, ρ, ς (ξ, ψ)** στην ενική γενική λήγουν σε **-ος, -ως, ή -ους**.

104. 1) Από τα αρσενικά και θηλυκά της τρίτης κλίσης πολλά σχηματίζουν την ενική ονομαστική με την κατάληξη **-ς** και λέγονται **καταληκτικά** (*ἡρω-ς, ἰχθύ-ς*). μερικά όμως τη σχηματίζουν χωρίς καμιά κατάληξη και λέγονται **ακατάληκτα** (*χιών, ἡχώ*).

2) Τα ουδέτερα της **γ'** κλίσης κανονικά σχηματίζουν την ονομαστική,

αιτιατική και κλητική του ενικού χωρίς κατάληξη (είναι δηλ. ακατάληκτα): *σῶμα*, *ἄστυ* (πβ. § 123, 4).

105. 1) Από τα ουσιαστικά της γ' κλίσης άλλα έχουν σε όλες τις πτώσεις ένα μόνο θέμα και γι' αυτό λέγονται **μονόθεμα** (*χιτών*, *χιτῶν-ος*)· και άλλα παρουσιάζονται με δύο θέματα, γιατί σε μερικές πτώσεις εκτείνουν το φωνήεν της τελευταίας συλλαβής του θέματος και γι' αυτό λέγονται **διπλόθεμα** (*ἡγεμόν-ος*, *ἡγεμών*).

2) Στα διπλόθεμα τριτόκλιτα το θέμα που έχει στην τελευταία συλλαβή μακρόχρονο φωνήεν λέγεται **ισχυρό θέμα** (*ποιμήν*, *ρήτωρ*), ενώ το άλλο που έχει στην τελευταία συλλαβή βραχύχρονο φωνήεν λέγεται **αδύνατο θέμα** (*ποιμεν-*, *ρήτορ-*).

106. Το θέμα στα μονόθεμα ουσιαστικά της γ' κλίσης βρίσκεται από τη γενική του ενικού, αφού αφαιρεθεί από αυτήν η κατάληξη: *πίνακ-ος* (θ. *πίνακ-*), *κλητῆρ-ος* (θ. *κλητηρ-*). Στα διπλόθεμα το ισχυρό θέμα βρίσκεται από την ονομαστική του ενικού και το αδύνατο από τη γενική του ενικού, αφού αφαιρεθεί η κατάληξη: ὁ *ἡγεμών* (ισχυρό θ. *ἡγεμων-*), τοῦ *ἡγεμόν-ος* (αδύνατο θ. *ἡγεμον-*)· ὁ *ποιμήν* (ισχυρό θ. *ποιμην-*), τοῦ *ποιμέν-ος* (αδύνατο θ. *ποιμεν-*).

107. Κατά το χαρακτήρα τα ουσιαστικά της γ' κλίσης διαιρούνται:

α) σε **φωνηεντόληκτα**: *ἥρω-ς*, *ἥρω-ος*· *πόλις*, *πόλε-ως*·

β) σε **συμφωνόληκτα**: *κόραξ*, *κόρακ-ος*· *σωλήν*, *σωλήν-ος*.

Α'. Φωνηεντόληκτα ουσιαστικά της γ' κλίσης

108. α) Καταληκτικά μονόθεμα σε -ως, γεν. -ως

Παραδείγματα

	(θ. ἥρω-)	(θ. Τρω-)		(θ. ἥρω-)	(θ. Τρω-)
	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός	
ον.	ὁ	<i>ἥρω-ς</i> <i>Τρῶ-ς</i>	οἱ	<i>ἥρω-ες</i> <i>Τρῶ-ες</i>	
γεν.	τοῦ	<i>ἥρω-ος</i> <i>Τρω-ός</i>	τῶν	<i>ἥρῶ-ων</i> <i>Τρῶ-ων</i>	
δοτ.	τῷ	<i>ἥρω-ι</i> <i>Τρω-ι</i>	τοῖς	<i>ἥρω-σι(ν)</i> <i>Τρω-σί(ν)</i>	
αιτ.	τόν	<i>ἥρω-α</i> <i>Τρῶ-α</i>	τούς	<i>ἥρω-ας</i> <i>Τρῶ-ας</i>	
κλ.	(ὦ)	<i>ἥρω-ς</i> <i>Τρῶ-ς</i>	(ὦ)	<i>ἥρω-ες</i> <i>Τρῶ-ες</i>	

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. τῷ, κλ. (ῶ) ἥρω-ε, Τρῶ-ε – γεν., δοτ. τοῖν ἡρώ-οιν, Τρώ-οιν

Κατά το Τρώς κλίνεται ὁ θῶς (= το τσακάλι)· πβ. § 145.

109. β) Καταληκτικά μονόθεμα σε -υς, γεν. -υος

Παραδείγματα

		(θ. βοτρυ-)	(θ. ἰχθυ-)		(θ. δρυ-)
		Ενικός αριθμός			
ον.	ὁ	βότρυ-ς	ἰχθύ-ς	ἡ	δρῦ-ς
γεν.	τοῦ	βότρυ-ος	ἰχθύ-ος	τῆς	δρυ-ός
δοτ.	τῷ	βότρυ-ϊ	ἰχθύ-ϊ	τῇ	δρυ-ϊ
αιτ.	τὸν	βότρυ-ν	ἰχθύ-ν	τὴν	δρῦ-ν
κλ.	(ῶ)	βότρυ	ἰχθύ	(ῶ)	δρῦ

		Πληθυντικός αριθμός			
ον.	οἱ	βότρυ-ες	ἰχθύ-ες	αἱ	δρύ-ες
γεν.	τῶν	βοτρύ-ων	ἰχθύ-ων	τῶν	δρυ-ῶν
δοτ.	τοῖς	βότρυ-σι(ν)	ἰχθύ-σι(ν)	ταῖς	δρυ-σί(ν)
αιτ.	τούς	βότρυ-ς	ἰχθύ-ς	τάς	δρῦ-ς
κλ.	(ῶ)	βότρυ-ες	ἰχθύ-ες	(ῶ)	δρύ-ες

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. τῷ, κλ. (ῶ)	βότρυ-ε	ἰχθύ-ε	δρύ-ε
γεν., δοτ. τοῖν	βοτρύ-οιν	ἰχθύ-οιν	δρυ-οῖν

Κατά το βότρυς κλίνονται: ὁ στάχυς, ἡ πίτυς (εἶδος πεύκου), ὁ κάνδυς (μηδικός μανδύας) κ.ά., καθώς και το ουδέτ. τὸ νᾶπυ (= σινάπι). Κατά το ἰχθύς κλίνονται: ἡ Ἐρινύς, ἡ ἰλὺς (= λάσπη), ἡ ἰσχύς, ἡ κλιτύς, ἡ ὄσφυς, ἡ ὀφρύς, ἡ πληθὺς κ.ά. Κατά το δρύς κλίνονται: ὁ και ἡ σῦς ἢ ὕς (= αγριόχοιρος), ὁ μῦς (= ποντίκι) που ἦταν αρχικά σιγμόληκτο (θ. μυσ-) κ.ά.

Παρατηρήσεις

110. Στα φωνηεντόληκτα τριτόκλιτα ουσιαστικά σε -υς (γεν. -υος):

1) Η αιτιατική του ενικού σχηματίζεται με την κατάληξη -ν αντί -α και η αιτ. του πληθ. με την κατάληξη -ς αντί -ας: τὸν βότρυν, τοὺς βότρυσ.

2) Η κλητική του ενικού σχηματίζεται χωρίς κατάληξη: ὦ βότρυ, ὦ ἰχθύ.

3) Όλοι οι μονοσύλλαβοι τύποι και η αιτιατική του πληθυντικού γενικά, όταν αυτή τονίζεται στη λήγουσα, παίρνουν περισπωμένη αντίθετα με τον κανόνα (§ 39, 1), ἡ δρυς, τήν δρῦν, ὦ δρυ, τὰς δρυς – τοὺς ἰχθύς, τὰς κλιτύς, τὰς Ἐρινύς.

**111. γ) Καταληκτικά διπλόθεμα αρσ. και θηλ. σε -ίς (γεν. -εως)
ή σε -ύς (γεν. -εως) και ουδέτ. σε -ῦ (γεν. -εως)**

Παραδείγματα

(θ. δυναμί-,
δυναμε-)

(θ. πολί-,
πολε-)

(θ. πελεκῦ-,
πελεκε-)

(θ. ἄστῦ-,
ἄστε-)

Ενικός αριθμός

ον.	ἡ	δύναμι-ς	πόλι-ς	ὁ	πέλεκυ-ς	τὸ ἄστυ
γεν.	τῆς	δυνάμε-ως	πόλε-ως	τοῦ	πελέκε-ως	τοῦ ἄστε-ως
δοτ.	τῇ	δυνάμει	πόλει	τῷ	πελέκει	τῷ ἄστει
αιτ.	τήν	δύναμι-ν	πόλι-ν	τὸν	πέλεκυ-ν	τὸ ἄστυ
κλ.	(ῶ)	δύναμι	πόλι	(ῶ)	πέλεκυ	(ῶ) ἄστυ

Πληθυντικός αριθμός

ον.	αἱ	δυνάμεις	πόλεις	οἱ	πελέκεις	τὰ ἄσθη
γεν.	τῶν	δυνάμε-ων	πόλε-ων	τῶν	πελέκε-ων	τῶν ἄστε-ων
δοτ.	ταῖς	δυνάμε-σι(ν)	πόλε-σι(ν)	τοῖς	πελέκε-σι(ν)	τοῖς ἄστε-σι(ν)
αιτ.	τάς	δυνάμεις	πόλεις	τούς	πελέκεις	τὰ ἄσθη
κλ.	(ῶ)	δυνάμεις	πόλεις	(ῶ)	πελέκεις	(ῶ) ἄσθη

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. τώ, κλ. (ῶ) δυνάμει	πόλει	πελέκει	ἄστει
γεν., δοτ. τοῖν δυναμέ-οιν	πολέ-οιν	πελεκέ-οιν	ἄστέ-οιν

Κατά το *δύναμις* κλίνονται τα προπαροξύτονα θηλυκά: αἴσθησις, ἀκρόπολις, βεβαίωσις, γένεσις, γέννησις, δήλωσις, δῆλωσις, κράτησις, ποίησις κ.ά. και το αρσ. ὁ πρύτανις.

Κατά το *πόλις* κλίνονται: ἡ κόνις, ὁ μάντις, ὁ ὄφις κ.ά., καθώς και πολλά δισύλλαβα αφηρημένα ουσιαστικά: γεῦσις, ὄψις, πτώσις κτλ. (βλ. πίν. § 113). Κατά το *πέλεκυς* κλίνονται: ὁ πῆχυς και ὁ πρέσβυς (βλ. § 149, 8).

Παρατηρήσεις

112. Τα φωνηεντόληκτα σε -ις ἢ -υς (γεν. -εως):

1) ἔχουν δύο θέματα: ένα σε -ι ἢ -υ (πολι-, πηχυ-), από το οποίο σχηματίζονται η ονομαστική, η αιτιατική και η κλητική του ενικού, και άλλο θέμα σε -ε (πολε-, πηχε-), από το οποίο σχηματίζονται οι άλλες πτώσεις του ενικού και ὅλος ο πληθυντικός (και δυϊκός):

2) στη γεν. του ενικού ἔχουν κατάληξη -ως (αντί -ος) και τονίζονται στη γενική του ενικού και του πληθυντικού στην προπαραλήγουσα αντίθετα με τον κανόνα (§ 38, 2):

3) συναιρούν το χαρακτήρα ε με το ακόλουθο ε ἢ ι των καταλήξεων σε ει: αἱ πόλε-ες = πόλεις· τῶ πῆχε-ι = πῆχει (δυϊκός τῶ πῆχε-ε = πῆχει, τῶ ἄστε-ε = ἄστει)·

4) σχηματίζουν την αιτιατ. του ενικού με την κατάληξη -ν (τὴν πόλι-ν, τὸν πῆχυ-ν), την κλητ. του ενικού χωρίς κατάληξη (ῶ πόλι-, ῶ πῆχυ-) και την αιτιατ. του πληθυντικού ὅμοια με την ονομαστική από αναλογία προς αυτή (αἱ πόλεις - τὰς πόλεις· οἱ πῆχεις - τοὺς πῆχεις).

113. ΠΙΝΑΚΑΣ ΦΩΝΗΕΝΤΟΛΗΚΤΩΝ ΤΗΣ Γ' ΚΛΙΣΗΣ ΣΕ -ις

(γεν. -εως)

(που δείχνει ιδίως την ορθογραφία των λέξεων)

ἄρσις	κλάσις ¹	νύξις	παῤῥσις	στῦψις	φράσις
βάσις	κλίσις	ξύσις	ράχις	τάξις	φύσις
δραῖσις	κραῖσις	πίστις	ρήσις ⁴	τάσις	χύσις
δόσις	κρίσις	πλάσις	ρήψις	τρίψις	ψηξις ⁷
δύσις	κῦψις	πλύσις	ρύσις ⁵	τύψις	ψύξις ⁸
θλάσις	λύσις	πνίξις	ρύσις ⁶	ὔβρις	
θλίψις	μεῖξις	πόσις ²	στάσις	φάσις	
κάμψις	(ή μίξις)	πύσις ³	στίξις	φθίσις	

114. δ) Καταληκτικά μονόθεμα σε -εύς, -οῦς και -αῦς

(θ. βασιλευ-)

(θ. ἀλιευ-)

(θ. βου-)

(θ. γραυ-)

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	βασιλευ-ς	ἀλιευ-ς	βοῦ-ς	ἡ	γραῦ-ς
γεν.	τοῦ	βασιλέ-ως	ἀλιέ-ως και ἀλιῶς	βο-ὸς	τῆς	γρα-ὸς
δοτ.	τῷ	βασιλεῖ	ἀλιεῖ	βο-ῖ	τῇ	γρα-ῖ
αιτ.	τὸν	βασιλέ-α	ἀλιέ-α και ἀλιᾶ	βοῦ-ν	τὴν	γραῦ-ν
κλ.	(ὦ)	βασιλεῦ	ἀλιεῦ	βοῦ	(ὦ)	γραῦ

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ	βασιλεῖς	ἀλιεῖς	βό-ες	αἱ	γραῖ-ες
γεν.	τῶν	βασιλέ-ων	ἀλιέ-ων και ἀλιῶν	βο-ῶν	τῶν	γρα-ῶν
δοτ.	τοῖς	βασιλεῦ-σι(ν)	ἀλιεῦ-σι(ν)	βου-σί(ν)	ταῖς	γραυ-σί(ν)
αιτ.	τούς	βασιλέ-ας	ἀλιέ-ας και ἀλιᾶς	βοῦ-ς	τάς	γραῦς
κλ.	(ὧ)	βασιλεῖς	ἀλιεῖς	βό-ες	(ὧ)	γραῖ-ες

1. θραύση, τσάκισμα. – 2. το να πίνει κανείς, ποτό. – 3. (από το πυνθάνομαι, θ. πυθ-) ερώτηση, πληροφορία. – 4. λόγος, ομιλία. – 5. (από το ῥύομαι = σώζω) σωτηρία, απελευθέρωση. – 6. (από το ῥέω, θ. ῥυ-) ροή, ρεύμα. – 7. (από το ψήχω = τρίβω, ξύνω) ξύσιμο, ξύστρισμα. – 8. (από το ψύχω = κάνω κάτι κρύο, κρυώνω) ψύξη, κρύωμα.

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ., τώ, κλ. (ῶ)	βασιλεῖ	ἀλιεῖ	βό-ε	γρᾶ-ε
γεν., δοτ. τοῖν	βασιλέ-οιν	ἀλιέ-οιν	βο-οῖν	γρα-οῖν

Κατά το βασιλεὺς κλίνονται: βαφεύς, γονεύς, γραμματεύς, γραφεύς, ἱερεύς, κουρεύς, χαλκεύς κ.ά. – Ἀμφισσεύς, Ἀχαρνεύς, Μεγαρεύς κ.ά.- Κατά το ἀλιεύς κλίνονται: Δωριεύς, Ἐρετριεύς, Εὐβοεύς, Πειραιεύς, Πλαταιεύς κ.ά.

Τα βοῦς και γραῦς εἶναι μοναδικά.

Παρατηρήσεις

115. Στα φωνηεντόληκτα σε -εύς, -οῦς, -αῦς της γ' κλίσης:

1) Το *υ* του χαρακτήρα αποβάλλεται πριν από φωνήεν: βασιλεύ-ς, βασιλέ-ως, βοῦ-ς, βο-ός· γραῦ-ς, γρα-ός κτλ.

2) Η κλητ. του ενικού είναι όμοια με το θέμα (χωρίς κατάληξη): ὦ βασιλεῦ, ὦ βοῦ, ὦ γραῦ.

116. Στα φωνηεντόληκτα σε -εύς της γ' κλίσης:

1) Η γεν. του ενικού έχει κατάληξη -ως (αντί -ος): τοῦ βασιλέ-ως.

2) Η αιτιατ. του πληθ. έχει κατάληξη -ᾱς: τοὺς βασιλέ-ᾱς (η αιτ. τοὺς βασιλεῖς, όμοια με την ονομαστ., είναι μεταγενέστερη).

3) Το *ε* που απομένει στο θέμα μετά την αποβολή του *υ* συναιρείται με το ακόλουθο *ε* ή *ι* των καταλήξεων σε *ει*: οἱ βασιλέ-ες = βασιλεῖς· τῷ βασιλέ-ι = βασιλεῖ (δυϊκός τῷ βασιλέ-ε = βασιλεῖ), πβ. § 112, 3.

117. Όσα φωνηεντόληκτα σε -εύς έχουν πριν από το -εύς φωνήεν συναιρούν συνήθως το τελικό *ε* που απομένει στο θέμα με το ακόλουθο *ω* και *α* των καταλήξεων στη γενική και αιτιατική του ενικού και πληθυντικού: (ἀλιεύς) τοῦ ἀλιέ-ως = ἀλιῶς· τὸν ἀλιέ-α = ἀλιᾶ· τῶν ἀλιέ-ων = ἀλιῶν· τοὺς ἀλιέ-ας = ἀλιᾶς - (ὁ Εὐβοεύς) τοῦ Εὐβοέ-ως = Εὐβοῶς· τὸν Εὐβοέ-α = Εὐβοᾶ κτλ.

118. ε) Ακατάληκτα διπλόθεμα σε -ὦ (γεν. -οῦς)

(θ. ἡχω-, ἡχο-)

(θ. Κλειω-, Κλειο-)

Ενικός αριθμός

ον.	ἡ	ἡχώ		Κλειῶ	
γεν.	τῆς	(ἡχώ-ος)	ἡχοῦς	(Κλειό-ος)	Κλειοῦς
δοτ.	τῇ	(ἡχώ-ι)	ἡχοῖ	(Κλειό-ι)	Κλειοῖ
αιτ.	τὴν	(ἡχώ-α)	ἡχώ	(Κλειό-α)	Κλειῶ
κλ.	(ῶ)	ἡχοῖ		Κλειοῖ	

Ὅμοια κλίνονται μερικά κύρια ονόματα: Γοργώ, Ἐρατώ, Κλωθώ, Λητώ, Σαπφώ κ.ά., καθώς και μερικά προσηγορικά: λεχώ, πειθώ, φειδῶ κ.ά.

Παρατηρήσεις

119. Τα φωνηεντόληκτα σε -ὦ (γεν. -οῦς) της γ' κλίσης:

1) κανονικά δεν έχουν πληθυντικό και δυϊκό αριθμό· όταν όμως σχηματίζουν τους αριθμούς αυτούς, κλίνονται κατά τη β' κλίση: ἡ λεχώ, τῆς λεχοῦς κτλ. - πληθ. αἱ λεχοί, τῶν λεχῶν, ταῖς λεχοῖς, τὰς λεχοῦς - δυϊκός, τῷ λεχώ, τοῖν λεχοῖν·

2) σχηματίζουν την ονομαστική με το ισχυρό θέμα -ω χωρίς καμιά κατάληξη· στις πλάγιες πτώσεις συναιρούν το χαρακτήρα ο του αδύνατου θέματος με τις καταλήξεις και οξύνονται στην αιτιατική αντίθετα με τον κανόνα (§ 39, 4), από αναλογία προς την ομόηχη ονομαστική (ἡ ἡχώ - τὴν ἡχώ)·

3) σχηματίζουν την κλητική με αρχαιότερο θέμα σε -οι χωρίς κατάληξη και παίρνουν σ' αυτή περισπωμένη από αναλογία προς την ομόηχη δοτική: τῇ ἡχοῖ - ῶ ἡχοῖ.

Β'. Συμφωνόληκτα ουσιαστικά της γ' κλίσης

120. Τα συμφωνόληκτα τριτόκλιτα ουσιαστικά υποδιαίρονται:

α) σε **αφωνόληκτα** (δηλ. με χαρακτήρα άφωνο): κόραξ, κόρακ-ος· Ἄραψ, Ἄραβος· τάπηξ, τάπητ-ος·

β) σε **ημιφωνόληκτα** (δηλ. με χαρακτήρα ημίφωνο): *σωλήν, σωλήν-ος*
κλητήρ, κλητήρ-ος.

1. Αφωνόληκτα

121. Τα αφωνόληκτα τριτόκλιτα ουσιαστικά κατά το χαρακτήρα είναι:

α) **ουρανικόληκτα** (δηλ. με χαρακτήρα ουρανικό κ, γ, χ)·

β) **χειλικόληκτα** (δηλ. με χαρακτήρα χειλικό π, β, φ)·

γ) **οδοντικόληκτα** (δηλ. με χαρακτήρα οδοντικό τ, δ, θ).

122. α) Ουρανικόληκτα καταληκτικά μονόθεμα

(θ. κορακ-)

(θ. πτερυγ-)

(θ. όνυχ-)

Ενικός αριθμός

ον.	ό	κόραξ (κ-ς)	ή	πτέρυξ (γ-ς)	ό	όνυξ (χ-ς)
γεν.	τοῦ	κόρακ-ος	τῆς	πτέρυγ-ος	τοῦ	όνυχ-ος
δοτ.	τῷ	κόρακ-ι	τῇ	πτέρυγ-ι	τῷ	όνυχ-ι
αιτ.	τόν	κόρακ-α	τήν	πτέρυγ-α	τόν	όνυχ-α
κλ.	(ῶ)	κόραξ (κ-ς)	(ῶ)	πτέρυξ (γ-ς)	(ῶ)	όνυξ (χ-ς)

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οί	κόρακ-ες	αί	πτέρυγ-ες	οί	όνυχ-ες
γεν.	τῶν	κοράκ-ων	τῶν	πετρύγ-ων	τῶν	όνυχ-ων
δοτ.	τοῖς	κόραξι(κ-σι)	ταῖς	πτέρυξι (γ-σι)	τοῖς	όνυξι (χ-σι)
αιτ.	τούς	κόρακ-ας	τάς	πτέρυγ-ας	τούς	όνυχ-ας
κλ.	(ῶ)	κόρακ-ες	(ῶ)	πτέρυγ-ες	(ῶ)	όνυχ-ες

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ.	τά, κλ. (ῶ)	κόρακ-ε	πτέρυγ-ε	όνυχ-ε
γεν., δοτ.	τοῖν	κοράκ-οιν	πετρύγ-οιν	όνυχ-οιν

β) Χειλικόληκτα καταληκτικά μονόθεμα

(θ. γῦπ-) (θ. Ἀραβ-) (θ. γῦπ-) (θ. Ἀραβ-)

Ενικός αριθμός

Πληθυντικός αριθμός

ον.	ὁ	γῦψ (π-ς)	Ἀραψ (β-ς)	οἱ	γῦπ-ες	Ἀραβ-ες
γεν.	τοῦ	γυπ-ός	Ἀραβ-ος	τῶν	γυπ-ῶν	Ἀράβ-ων
δοτ.	τῷ	γυπ-ι	Ἀραβ-ι	τοῖς	γυψὶ (π-σί)	Ἀραψι (β-σι)
αιτ.	τὸν	γῦπ-α	Ἀραβ-α	τοὺς	γῦπ-ας	Ἀραβ-ας
κλ.	(ὦ)	γῦψ (π-ς)	Ἀραψ (β-ς)	(ὦ)	γῦπ-ες	Ἀραβ-ες

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ., τῷ, κλ. (ὦ) γῦπ-ε, Ἀραβ-ε - γεν., δοτ. τοῖν γυπ-οῖν, Ἀράβ-οιν

γ) Οδοντικόληκτα καταληκτικά μονόθεμα

με χαρακτήρα απλό οδοντικό τ ή δ ή θ

(θ. ταπητ-)

(θ. πατρίδ-)

(θ. ὄρνιθ-)

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	τάπητς (τ-ς)	ή	πατρίτς (δ-ς)	ὁ	ὄρνιτς (θ-ς)
γεν.	τοῦ	τάπητ-ος	τῆς	πατρίδ-ος	τοῦ	ὄρνιθ-ος
δοτ.	τῷ	τάπητ-ι	τῇ	πατρίδ-ι	τῷ	ὄρνιθ-ι
αιτ.	τὸν	τάπητ-α	τὴν	πατρίδ-α	τὸν	ὄρνιν
κλ.	(ὦ)	τάπητς (τ-ς)	(ὦ)	πατρίτς	(ὦ)	ὄρνι

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ	τάπητ-ες	αἱ	πατρίδ-ες	οἱ	ὄρνιθ-ες
γεν.	τῶν	ταπήτ-ων	τῶν	πατρίδ-ων	τῶν	ὄρνιθ-ων
δοτ.	τοῖς	τάπησι (τ-σι)	ταῖς	πατρίσι (δ-σι)	τοῖς	ὄρνισι (θ-σι)
αιτ.	τοὺς	τάπητ-ας	τὰς	πατρίδ-ας	τοὺς	ὄρνιθ-ας
κλ.	(ὦ)	τάπητ-ες	(ὦ)	πατρίδ-ες	(ὦ)	ὄρνιθ-ες

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. τώ, κλ. (ῶ) τάπητ-ε	πατρίδ-ε	ὄρνιθ-ε
γεν., δοτ. τοῖν ταπήτ-οιν	πατρίδ-οιν	ὄρνιθ-οιν

δ) Οδοντικόληκτα καταληκτικά μονόθεμα με θέμα σε -ντ (ον. -ας, γεν. -αντος και ον. -ους, γεν. -οντος)

(θ. ἰμᾶντ-) (θ. γίγαντ-) (θ. ὀδοντ-)

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	ἰμᾶς (ντ-ς)	γίγας (ντ-ς)	ὀδοῦς (ὀδόντ-ς)
γεν.	τοῦ	ἰμάντ-ος	γίγαντ-ος	ὀδόντ-ος
δοτ.	τῷ	ἰμάντ-ι	γίγαντ-ι	ὀδόντ-ι
αιτ.	τὸν	ἰμάντ-α	γίγαντ-α	ὀδόντ-α
κλ.	(ῶ)	ἰμᾶς	γίγαν	ὀδοῦς (ὀδόντ-ς)

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ	ἰμάντ-ες	γίγαντ-ες	ὀδόντ-ες
γεν.	τῶν	ἰμάντ-ων	γίγαντ-ων	ὀδόντ-ων
δοτ.	τοῖς	ἰμᾶσι (ᾶντ-σι)	γίγασι (αντ-σι)	ὀδοῦσι (ὀδόντ-σι)
αιτ.	τούς	ἰμάντ-ας	γίγαντ-ας	ὀδόντ-ας
κλ.	(ῶ)	ἰμάντ-ες	γίγαντ-ες	ὀδόντ-ες

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. τώ, κλ. (ῶ) ἰμάντ-ε	γίγαντ-ε	ὀδόντ-ε
γεν., δοτ. τοῖν ἰμάντ-οιν	γίγαντ-οιν	ὀδόντ-οιν

Κατά το ἰμᾶς κλίνεται ὁ ἀνδριάς. - Κατά το γίγας κλίνονται ὁ ἀδάμας, ὁ ἐλέφας, ὁ Αἴας, ὁ Κάλχας κ.ά., καθώς και το συνηρημένο (ἀλλᾶεντ-ς = ἀλλᾶεις) ἀλλᾶς, γεν. τοῦ (ἀλλᾶεντ-ος) ἀλλᾶντος κτλ.

Κατά το ὀδοῦς κλίνεται και το συνηρημένο (πλακόεντ-ς = πλακόμες) πλακοῦς, γεν. τοῦ (πλακόεντος) πλακοῦντος κτλ.· ἔτσι και Σελινοῦς (Σελινοῦντος), Τραπεζοῦς (Τραπεζοῦντος), Φλιοῦς (Φλιοῦντος) κ.ά.

ε) Οδοντικόληκτα ακατάληκτα διπλόθεμα με θέμα σε -ντ
(ον. -ων, γεν. -οντος)

(θ. γεροντ-)

		Ενικός		Πληθυντικός		Δυϊκός
ον.	ὁ	γέρων	οἱ	γέροντ-ες	τῶ	γέροντ-ε
γεν.	τοῦ	γέροντ-ος	τῶν	γερόντ-ων	τοῖν	γερόντ-οιν
δοτ.	τῷ	γέροντ-ι	τοῖς	γέρουσι (γέροντ-σι)	τοῖν	γερόντ-οιν
αιτ.	τὸν	γέροντ-α	τούς	γέροντ-ας	τῶ	γέροντ-ε
κλ.	(ῶ)	γέρον	(ῶ)	γέροντ-ες	(ῶ)	γέροντ-ε

Κατά το γέρων κλίνονται: ὁ δράκων, ὁ θεράπων, ὁ λέων, ὁ τένων (= νεῦρο), ὁ Κρέων κ.ά., καθώς και μερικά συνηρημένα κύρια ονόματα: ὁ (Ξενοφάντ-, Ξενοφάντ-) Ξενοφών, τοῦ (Ξενοφάντ-ος) Ξενοφώντος, τῷ (Ξενοφάντ-ι) Ξενοφώντι κτλ. Ἐτσι και ὁ Ἄντιφών, ὁ Κλεοφών, ὁ Κτησιφών (όν. προσώπων), ἡ Κτησιφών (όν. πόλης) κ.ά.

ζ) Οδοντικόληκτα ουδέτερα ακατάληκτα
μονόθεμα σε -α (γεν. -ατος)

(θ. κτηματ-)

		Ενικός		Πληθυντικός		Δυϊκός
ον.	τὸ	κτηῖμα	τὰ	κτηῖματ-α	τῶ	κτηῖματ-ε
γεν.	τοῦ	κτηῖματ-ος	τῶν	κτημᾶτ-ων	τοῖν	κτημᾶτ-οιν
δοτ.	τῷ	κτηῖματ-ι	τοῖς	κτηῖμασι (ατ-σι)	τοῖν	κτημᾶτ-οιν
αιτ.	τὸ	κτηῖμα	τὰ	κτηῖματ-α	τῶ	κτηῖματ-ε
κλ.	(ῶ)	κτηῖμα	(ῶ)	κτηῖματ-α	(ῶ)	κτηῖματ-ε

(βλ. § 97 και § 104, 2)

Παρατηρήσεις στα αφωνόληκτα της γ' κλίσης

123. Από τα αφωνόληκτα της γ' κλίσης:

1) Τα περισσότερα αρσενικά και θηλυκά σχηματίζουν κανονικά την

αιτιατική του ενικού με κατάληξη **-α** (τὸν κόρακ-α, τὴν πατρίδ-α) και την κλητ. του ενικού όμοια με την ονομαστική (ὦ κόραξ, ὦ πατρίς, ὦ ἰμάς, ὦ ὁδούς).

2) Τα βαρύτονα όμως οδοντικόληκτα σε **-ις** (γεν. **-ιδος, -ιτος, -ιθος**) σχηματίζουν την αιτιατ. του ενικού σε **-ν** και την κλητ. του ενικού όμοια με το θέμα (χωρίς το χαρακτήρα): τὴν χάρι-ν, τὴν ἔρι-ν, τὴν ὄρνι-ν· ὦ χάρι, ὦ ἔρι, ὦ ὄρνι (από αναλογία προς τα φωνηεντόληκτα: τὴν πόλιν, ὦ πόλι)· όμοια και μερικά οδοντικόληκτα βαρύτονα σε **-ης ή -υς**: (ὁ καί) ἡ Πάρνης -ηθος, (τὸν καί) τὴν Πάρνην, ὦ Πάρνη· ἡ κόρυς -υθος (= περικεφαλαία), τὴν κόρ-υν, ὦ κόρυ.

3) Τα βαρύτονα οδοντικόληκτα σε **-ων** (γεν. **-οντος**) και **-ας** (γεν. **-αντος**), το οξύτονο **τυραννίς** (-ίδος) και το περισπώμενο (ὁ καί) ἡ **παῖς** (από τὸ πάις, γεν. παιδός) σχηματίζουν την κλητ. του ενικού χωρίς κατάληξη (με αφαίρεση του οδοντ. χαρακτήρα): ὦ γέρον, ὦ γίγαν, ὦ Αἴαν, ὦ τυραννί, ὦ παῖ.

4) Τα ουδέτερα οδοντικόληκτα σε **-μα** (γεν. **-ματος**) είναι όλα ακατάληκτα: κτήμα, σῶμα, στράτευμα (βλ. § 104, 2)· καταληκτικά είναι μόνο τα ουδέτ. φῶς (φῶτ-ς), γεν. φωτ-ός, δοτ. φωτ-ι κτλ. (πβ. § 145) και το ανώμαλο οὔς (οὔτ-ς), γεν. ὠτ-ός (βλ. § 145 και § 150, 12).

124. ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΦΩΝΟΛΗΚΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΤΗΣ Γ' ΚΛΙΣΗΣ

(που δείχνει ιδίως την ορθογραφία των λέξεων)

Α'. ΑΡΣΕΝΙΚΑ ΚΑΙ ΘΗΛΥΚΑ

1. ΟΥΡΑΝΙΚΟΛΗΚΤΑ

(χαρ. κ)	ὁ πίναξ -ακος	ἡ σάλπιγξ -ιγγος
ἡ αὔλαξ -ακος	ἡ πλάξ, πλάκδος	ἡ σῆραγξ ¹¹ -ἄγγος
ἡ γλαυῆξ ¹ , γλαυκός	ἡ σάρξ, σαρκός	ὁ στρόφιγξ ¹² -ιγγος
ἡ δράξ ² , δράκδος	ὁ φοῖνιξ -ἴκος	ἡ σῦριγξ ¹³ -ἴγγος
ἡ ἔλιξ -ικος	ὁ Φοῖνιξ ⁸ -ἴκος	ἡ Σφίγξ -ἴγγος
ὁ Θραῖξ ³ Θρακός	ὁ φύλαξ -ἄκος	ὁ τέτιξ -ἴγος
ὁ θώραξ -ακος	ὁ χάλιξ -ἴκος	ἡ φάλαγξ -αγγος
ὁ κῆρυξ ⁴ -ῦκος		ἡ φάραγξ -αγγος
ἡ κλίμαξ -ακος	(χαρ. γ)	ὁ Φρύξ, Φρυγός
ἡ κύλιξ ⁵ -ικος	ὁ, ἡ αἶξ, αἰγός	
ἡ λάρναξ ⁶ -ακος	ὁ λάρυγξ -υγγος	(χαρ. χ)
ὁ μύρμηξ -ηκος	ἡ λύγξ ⁹ , λυγγός	ὁ, ἡ βήξ, βηχός
ὁ οἶαξ ⁷ , οἶακος	ἡ μάστιξ -ἴγος	ἡ διῶρυξ -ῦχος ¹⁴
ὁ πίδαξ -ακος	ἡ ράξ ¹⁰ , ρᾶγδος	ἡ θρίξ, τρίχος

Υποσημειώσεις: 1. Στους Αττικούς παίρνει περισπωμένη αντίθετα με τον κανόνα (§ 39, 1) από αναλογία προς τα συνηρημένα μονοσύλλαβα. – 2. όσο μπορεί να περιλάβει η παλάμη, χουφτιά. – 3. θηλ. ἡ Θραῖσσα. – 4. κατά τους παλαιούς γραμματικούς το ι και το υ εμπρός από το ξ λογαριάζονται για τον τονισμό πάντοτε βραχύχρονα. Γι' αυτό ετόνιζαν κῆρυξ. Αλλά το υ εδώ είναι φύσει μακρόχρονο. – 5. ποτήρι. – 6. κιβώτιο, φέρετρο. – 7. η λαβή του τιμονιού, δοιάκι. – 8. κάτ. της Φοινίκης, θηλ. Φοίνισσα. – 9. λόξιγκας. – 10. ρώγα του σταφυλιού. – 11. κοιλότητα βράχου, σπηλιά. – 12. αρσ. και σπαν. θηλ. – 13. σωλήνας· μουσικό όργανο (ποιμενικό)· υπόγειο πέραςμα. – 14. μεταγεν. διώρυγος κτλ.

2. ΧΕΙΛΙΚΟΛΗΚΤΑ

(χαρακτ. π)

ό Αιθίοψ¹⁵ -οπος
 ό γύψ, γυπός
 ό Κέκροψ -οπος
 ό Κύκλωψ -ωπος
 ό Πέλοψ -οπος
 ό σκνίψ -ιπός

(χαρακτ. β)

ό λίψ¹⁶, λιβός
 ή φλέψ, φλεβός
 ό χάλυψ -ύβος

3. ΟΔΟΝΤΙΚΟΛΗΚΤΑ

(χαρακτ. τ)

-ης -ητος
 ή έσθής -ήτος
 ό θής¹⁷, θητός
 ό Κρής¹⁸, Κρητός
 ό λέβης -ητος
 ό τάπης -ητος
 ό Χάρης -ητος

-ότης -ότητος
 ή δεξιότης -ητος

ή πιστότης -ητος
 ή ποιότης κ.ά.

-ύτης -ύτητος
 ή βαρύτης -ητος
 ή βραδύτης -ητος
 Αττ. βραδυτής -ήτος
 ή βραχύτης -ητος
 ή ταχύτης -ητος
 Αττ. ταχυτής -ήτος
 ή τραχύτης -ητος κ.ά.

-ις -ιτος
 ή χάρις -ιτος

-ως -ωτος
 ό ιδρώς -ώτος
 ό γέλως -ωτος
 ό έρως -ωτος

-ας -αντος
 βλ. § 122, δ

-ων -οντος
 βλ. § 122, ε

-ών -ώντος
 βλ. § 122, ε

(χαρακτ. δ)

-άς -άδος
 ή άγελάς -άδος
 ή Έλλάς -άδος
 ή λαμπάς -άδος
 ή Παλλάς -άδος
 ή τετράς -άδος
 ή τριάς -άδος κτλ.

-ις -ιδος
 ή αύλις¹⁹ -ιδος
 ή έρις -ιδος
 ή ίρις²⁰ -ιδος
 ή Ίσις²¹ -ιδος
 ό Πάρις -ιδος

-ις -ίδος
 ή άσπiς -ίδος
 ή Αύλις -ίδος
 ή βαθμiς -ίδος
 ή βλεφαρις -ίδος
 ή βολις -ίδος
 ή Έλληνις -ίδος
 ή έλπις -ίδος
 ή θυρις -ίδος
 ή κεραμις -ίδος
 ή κορωνις -ίδος

15. κάτ. της Αιθιοπίας, θηλ. Αιθιοπις και η Αιθίοψ – 16. λίβας, ΝΔ άνεμος – 17. πολίτης της τέταρτης τάξης στην αρχαία Αθήνα, μισθωτός εργάτης· θηλ. ή θήσσα. – 18. θηλ. ή Κρήσσα – 19. κατασκήνωσι, κατάλυμα· από αυτό και το έπαυλις (από το προσηγορικό αύλις έγινε και το κύρ. όν. ή Αύλις· πβ. § 441, β). – 20. ουράνιο τόξο· και κύρ. όν. ή Ίρις, αγγελιοφόρος των θεών. – 21. αιγυπτιακή θεότητα.

ή τυραννίς -ίδος
ή ψαλίς -ίδος κ.ά.

ή χειρίς -ίδος
ή ψηφίς -ίδος

-υς -υθος
ή κόρυς²² -υθος

-ίς -ίδος
ή άψίς -ίδος
ή βαλβίς -ίδος
ή κηλίς -ίδος
ή κνημίς -ίδος
ή κρηπίς -ίδος
ή νησίς -ίδος
ή σφραγίς -ίδος

-ύς -ύδος
ή χλαμύς -ύδος

(χαρακτ. θ)
-ης -ηθος
ή Πάρνης -ηθος

-ινς -ινθος
ή Έλμινς²³ -ινθος
ή πείρινς²⁴ -ινθος

-υνς -υνθος
ή Τίρυνς -υνθος

Β'. ΟΥΔΕΤΕΡΑ (οδοντικόληκτα)

(σε -μα, γεν. -ματος)

(σε -μμα²⁸, γεν. -μματος)

ἄλμα	κλήμα ²⁵	νᾶμα	σχίσμα	χύμα	ἄλειμμα	κόμμα
ἄρμα	κλίμα ²⁶	νῆμα	τάγμα		ἄμμα ²⁹	ὄμμα
ἄσθμα	κράμα	πλάσμα	φάσμα		βάμμα	ράμμα
ἄσμα	κρίμα	πλῦμα	φράγμα		βλέμμα	σκάμμα
δράμα	κῦμα	πρᾶγμα	φῦμα ²⁷		γράμμα	στέμμα
θύμα	μεῖγμα	πτύσμα	χάσμα		θρέμμα	στρέμμα
κλάσμα	(ή μίγμα)	στίγμα	χρῖσμα		κάλυμμα	τρίμμα

22. περικεφαλαία. – 23. σκουλήκι των εντέρων. – 24. τετράγωνος χώρος πάνω στην άμαξα, όπου τοποθετούσαν τα πράγματα που ήθελαν να μεταφέρουν. – 25. κλάδος από αμπέλι. – 26. (από το ρ. κλίνω) κλίση ή κατωφέρεια εδάφους· η γεωγραφική θέση ενός τόπου. – 27. βλάστημα. – 28. ουδέτερα σε -μμα παράγονται από ρήματα με χαρακτήρα χειλικό (π, β, φ). – 29. (από το ρ. ἄπτω) δέσιμο, κόμπος, θηλιά.

2. Ημιφωνόληκτα

125. Τα ημιφωνόληκτα τριτόκλιτα ουσιαστικά κατά το χαρακτήρα είναι:

α) **ενρινόληκτα** (δηλ. με χαρακτήρα ν)¹

β) **υγρόληκτα** (δηλ. με χαρακτήρα λ, ρ)

γ) **σιγμόληκτα** (δηλ. με χαρακτήρα σ).

126. I. Ενρινόληκτα (χαρακτ. ν)

α) **Μονόθεμα: καταληκτικά σε -ις (γεν. -ίνος) και ακατάληκτα σε -αν (γεν. -ᾶνος), -ην (γεν. -ηνος) και -ων (γεν. -ωνος)**

	(θ. ἄκτιν-)	(θ. Τιτᾶν-)	(θ. Ἑλλην-)	(θ. χειμῶν-)
Ενικός αριθμός				
ον.	ἡ ἄκτις	ὁ Τιτᾶν	Ἕλλην	χειμῶν
γεν.	τῆς ἄκτίν-ος	τοῦ Τιτᾶν-ος	Ἑλλήν-ος	χειμῶν-ος
δοτ.	τῇ ἄκτίν-ι	τῷ Τιτᾶν-ι	Ἑλλήν-ι	χειμῶν-ι
αιτ.	τὴν ἄκτίν-α	τὸν Τιτᾶν-α	Ἑλλήν-α	χειμῶν-α
κλ.	(ᾧ) ἄκτις	(ᾧ) Τιτᾶν	Ἑλλήν	χειμῶν

	Πληθυντικός αριθμός					
ον.	αἱ ἄκτίν-ες	οἱ Τιτᾶν-ες	Ἕλλην-ες	χειμῶν-ες		
γεν.	τῶν ἄκτίν-ων	τῶν Τιτᾶν-ων	Ἑλλήν-ων	χειμῶν-ων		
δοτ.	ταῖς ἄκτίν-σι(ν)	τοῖς Τιτᾶ-σι(ν)	Ἑλλή-σι(ν)	χειμῶ-σι(ν)		
αιτ.	τὰς ἄκτίν-ας	τοὺς Τιτᾶν-ας	Ἑλλήνας	χειμῶν-ας		
κλ.	(ᾧ) ἄκτίν-ες	(ᾧ) Τιτᾶν-ες	Ἑλλήν-ες	χειμῶν-ες		

	Δυϊκός αριθμός			
ον., αιτ.	τά, κλ. (ᾧ) ἄκτίν-ε	Τιτᾶν-ε	Ἑλλήν-ε	χειμῶν-ε
γεν., δοτ.	τοῖν ἄκτίν-οιν	Τιτάν-οιν	Ἑλλήν-οιν	χειμῶν-οιν

(βλ. πίν. § 132)

1. Τριτόκλιτα με χαρακτήρα μ δεν υπάρχουν.

β) Διπλόθεμα: ακατάληκτα σε -ην (γεν. -ενος) και -ων (γεν. -ονος)

(θ. ποιμην-, ποιμεν-) (θ. ήγεμων-, ήγεμον-) (θ. γειτων-, γειτον-)

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	ποιμήν	ήγεμών	γείτων
γεν.	τοῦ	ποιμέν-ος	ήγεμόν-ος	γείτον-ος
δοτ.	τῷ	ποιμέν-ι	ήγεμόν-ι	γείτον-ι
αιτ.	τόν	ποιμέν-α	ήγεμόν-α	γείτον-α
κλ.	(ᾧ)	ποιμήν	ήγεμών	γείτον

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ	ποιμέν-ες	ήγεμόν-ες	γείτον-ες
γεν.	τῶν	ποιμέν-ων	ήγεμόν-ων	γειτόν-ων
δοτ.	τοῖς	ποιμέ-σι(ν)	ήγεμό-σι(ν)	γείτο-σι(ν)
αιτ.	τούς	ποιμέν-ας	ήγεμόν-ας	γείτον-ας
κλ.	(ᾗ)	ποιμέν-ες	ήγεμόν-ες	γείτον-ες

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. τώ, κλ.	(ᾧ) ποιμέν-ε	ήγεμόν-ε	γείτον-ε
γεν., δοτ.	τοῖν ποιμέν-οιν	ήγεμόν-οιν	γειτόν-οιν

(Βλ. πίν. § 132)

127. II. Υγρόληκτα (χαρακτ. λ, ρ)

**α) Μονόθεμα: ακατάληκτα σε -ηρ (γεν. -ηρος), -ωρ (γεν. -ωρος)
και ουδέτερα σε -αρ (γεν. -αρος)**

(θ. κλητηρ-) (θ. ιχωρ-) (θ. νεκταρ-)

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	κλητήρ	ιχώρ ¹	τὸ	νέκταρ ²
γεν.	τοῦ	κλητήρ-ος	ιχώρ-ος	τοῦ	νέκταρ-ος

1. Ο *ιχώρ* = το αίμα που ρέει στις φλέβες των θεών· ορός αίματος· αίμα σάπιο· ύλη με πύο· δηλητήριο φιδιών. – 2. Τοῦτο έχει μόνο ενικό (βλ. § 83, 1, δ).

δοτ.	τῷ	κλητῆρ-ι	ἰχῶρ-ι	τῷ	νέκταρ-ι
αιτ.	τόν	κλητῆρ-α	ἰχῶρ-α	τὸ	νέκταρ
κλ.	(ῶ)	κλητῆρ	ἰχῶρ	(ῶ)	νέκταρ

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ	κλητῆρ-ες	ἰχῶρ-ες
γεν.	τῶν	κλητῆρ-ων	ἰχῶρ-ων
δοτ.	τοῖς	κλητῆρ-σι(ν)	ἰχῶρ-σι(ν)
αιτ.	τούς	κλητῆρ-ας	ἰχῶρ-ας
κλ.	(ῶ)	κλητῆρ-ες	ἰχῶρ-ες

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. τώ, κλ. (ῶ)	κλητῆρ-ε	ἰχῶρ-ε
γεν., δοτ. τοῖν	κλητῆρ-οιν	ἰχῶρ-οιν

β) Διπλόθεμα: ακατάληκτα σε -ῆρ (γεν. -έρος) και -ωρ (γεν. -ορος)

(θ. ἄθρη-, ἄθερ-) (θ. ῥήτωρ-, ῥήτορ-) (θ. ἄθρη-, ἄθερ-) (θ. ῥήτωρ-, ῥήτορ-)

Ενικός αριθμός

Πληθυντικός αριθμός

ον.	ὁ	ἄθῆρ	ῥήτωρ	οἱ	ἄθέρ-ες	ῥήτορ-ες
γεν.	τοῦ	ἄθέρ-ος	ῥήτορ-ος	τῶν	ἄθέρ-ων	ῥήτόρ-ων
δοτ.	τῷ	ἄθέρ-ι	ῥήτορ-ι	τοῖς	ἄθέρ-σι(ν)	ῥήτορ-σι(ν)
αιτ.	τόν	ἄθέρ-α	ῥήτορ-α	τούς	ἄθέρ-ας	ῥήτορ-ας
κλ.	(ῶ)	ἄθῆρ	ῥήτορ	(ῶ)	ἄθέρ-ες	ῥήτορ-ες

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. τώ, κλ. (ῶ) ἄθέρ-ε, ῥήτορ-ε γεν., δοτ. τοῖν ἄθέρ-οιν, ῥήτόρ-οιν.

Κατά το όνομα ὁ ἄθῆρ (= η λεπτότατη ἄκρη στα στάχυα, αθέρας) κλίνονται τα ονόματα ὁ ἄῆρ και ὁ αἰθήρ, εύχρηστα μόνο στον ενικό (βλ. § 83, 1, β).

Παρατηρήσεις στα ενρινόληκτα και υγρόληκτα της γ' κλίσης

128. 1) Τα φωνήεντα ι και α εμπρός από το χαρακτήρα ν των ονομάτων σε -ις (γεν. -ινος) και -αν (γεν. -ανος) είναι μακρόχρονα: τῆς ἀκτίν-ος, τοῦ Σαλαμῖν-ος· τοῦ Τιτᾶν-ος, τοῦ πελεκᾶν-ος.

2) Τα ενρινόληκτα και υγρόληκτα της γ' κλίσης σχηματίζουν κανονικά την κλητ. του ενικού όμοια με την ονομαστική του ενικού: ἡ ἀκτίς – ᾧ ἀκτίς· ὁ Τιτάν – ᾧ Τιτάν· ὁ Ἑλλήν – ᾧ Ἑλλήν· ὁ ἡγεμὼν – ᾧ ἡγεμῶν· ὁ ποιμὴν – ᾧ ποιμήν· ὁ ἰχώρ – ᾧ ἰχώρ.

Αλλά τα βαρύτονα διπλόθεμα σε -ων (γεν. -ονος) και -ωρ (γεν. -ορος) σχηματίζουν την κλητ. του ενικού όμοια με το αδύνατο θέμα: ὁ γείτων – ᾧ γείτων· ὁ δαίμων – ᾧ δαῖμον· ὁ Ἰάσων – ᾧ Ἰᾶσον· ὁ ῥήτωρ – ᾧ ῥήτορ (βλ. § 105).

3) Ο χαρακτήρας λ και ρ εμπρός από το σίγμα της κατάληξης παραμένει, ενώ ο χαρακτήρας ν εμπρός από αυτό αποβάλλεται (χωρίς αντέκταση του προηγούμενου τυχόν βραχύχρονου φωνήεντος): ὁ ἄλ-ς, τοῖς ἄλ-σί, (ὁ ῥήτωρ) τοῖς ῥήτορ-σι· αλλά: ἡ (ἀκτίν-ς) ἀκτίς, ταῖς (ἀκτίν-σι) ἀκτίσι· τοῖς (ἡγεμόν-σι) ἡγεμόσι (βλ. § 64, 4).

γ) Συγκοπτόμενα διπλόθεμα: ακατάληκτα σε -ηρ (γεν. -ρος)

129. Από τα υγρόληκτα ουσιαστικά της γ' κλίσης τα διπλόθεμα ὁ πατήρ, ἡ μήτηρ, ἡ θυγάτηρ, ἡ γαστήρ (= κοιλιά), ἡ Δημήτηρ και ὁ ἀνὴρ συγκόπτουν (δηλ. αποβάλλουν) σε ορισμένες πτώσεις το ε του αδύνατου θέματος και γι' αυτό λέγονται **συγκοπτόμενα** (πβ. § 62, 1).

Παραδείγματα

(θ. πατηρ-, πατερ-) (θ. ἀνηρ-, ἀνερ-) (θ. Δημητηρ-, Δημητερ-)

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	πατήρ	ἀνὴρ	ἡ	Δημήτηρ
γεν.	τοῦ	πατρ-ός	ἀνδρ-ός	τῆς	Δήμητρ-ος
δοτ.	τῷ	πατρ-ι	ἀνδρ-ι	τῇ	Δήμητρ-ι
αιτ.	τόν	πατέρ-α	ἄνδρ-α	τήν	Δήμητρ-α
κλ.	(ᾧ)	πάτερ	ἄνερ	(ᾧ)	Δήμητερ

Πληθυντικός αριθμός

Δυϊκός αριθμός

ον.	οί	πατέρ-ες	ἄνδρ-ες	ον., αιτ. τώ, κλ. (ῶ)
γεν.	τῶν	πατέρ-ων	ἄνδρ-ῶν	πατέρ-ε, ἄνδρ-ε
δοτ.	τοῖς	πατρ-ά-σι(ν)	ἄνδρ-ά-σι(ν)	γεν., δοτ. τοῖν
αιτ.	τούς	πατέρ-ας	ἄνδρ-ας	πατέρ-οιν
κλ.	(ῶ)	πατέρ-ες	ἄνδρ-ες	ἄνδρ-οῖν

Παρατηρήσεις

130. Από τα συγκοπτόμενα υγρόληκτα της γ' κλίσης:

1) Τα ονόμ. ὁ πατήρ, ἡ μήτηρ, ἡ θυγάτηρ και ἡ γαστήρ συγκόπτον, δηλ. χάνουν το ε του θέματος στη γεν. και δοτ. του ενικού και στη δοτ. του πληθυντικού· το όνομα ἡ Δημήτηρ στις πλάγιες πτώσεις του ενικού, και το όνομα ὁ ἀνὴρ στις πλάγιες πτώσεις του ενικού και σε όλες τις πτώσεις του πληθυντικού και του δυϊκού, στις οποίες εμπρός από το χαρακτήρα αναπτύσσεται το σύμφωνο δ για να διευκολυνθεί η προφορά (θ. ἀνερ-, ἀνρ-, ἀνδρ-)· πβ. § 65, 2·

2) τα ονόματα πατήρ, μήτηρ, θυγάτηρ και γαστήρ στη γεν. και δοτ. του ενικού τονίζονται στη λήγουσα (πατρός, πατρί - μητρός, μητρί κτλ.)· το όνομα ἀνὴρ τονίζεται στη λήγουσα στη γενική και δοτ. του ενικού και του δυϊκού και στη γεν. του πληθ. (ἀνδρός, ἀνδρὶ - ἀνδροῖν - ἀνδρῶν)· το όνομα Δημήτηρ τονίζεται στην προπαραλήγουσα σε όλες τις πτώσεις του ενικού, εκτός από την ονομαστική.

131. Τα συγκοπτόμενα ονόματα:

1) σχηματίζουν την κλητ. του ενικού όμοια με το αδύνατο θέμα και τονίζονται σ' αυτήν επάνω στην αρχική συλλαβή: ὦ πάτερ, ὦ θύγατερ, ὦ Δήμητερ κτλ· μόνο το όνομα γαστήρ σχηματίζει την κλητ. του ενικού όμοια με την ονομαστική: ὦ γαστήρ·

2) στη δοτ. του πληθ. ανάμεσα από το συγκομμένο θέμα και την κατάληξη, για να διευκολυνθεί η προφορά, παίρνουν ένα βραχύχρονο α που τονίζεται: πατρ-ά-σι(ν), ἀνδρ-ά-σι(ν)· πβ. § 62, 2.

132. ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΝΡΙΝΟΛΗΚΤΩΝ ΚΑΙ ΥΠΡΟΛΗΚΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΤΗΣ Γ' ΚΛΙΣΗΣ

(που δείχνει ιδίως την ορθογραφία των λέξεων)

1. ΕΝΡΙΝΟΛΗΚΤΑ

-άν -ανος

ὁ μεγιστάν -ἄνος
(έτσι και: ὁ παιάν,
πελεκάν, Τιτάν,
Αἰνιάν, Ἀκαρνάν,
Ἀλκμάν, Εὐρυτάν),
ὁ Πάν, του Πανὸς κ.ά.

-ίς -ινος

ἡ ἄκτις -ῖνος
(έτσι: ὁ δελφίς,
ἡ ὠδίσ¹, Ἐλευσίς,
Σαλαμίς κ.ά.),
ἡ ρίς, τῆς ῥίνος,
ὁ (ἡ) θίς², θῖνός,
ἡ ῖς³, τῆς ἰνός,
πλ. αἶ ἴνες κ.ά.

-ην -ηνος

ὁ Ἑλλήν -ηνος
ὁ δοθιήν⁴ -ῆνος
(έτσι και: ὁ κηφήν,
ὁ λειχήν⁵, ὁ πυρήν,
ὁ σωλήν, ἡ σειρήν⁶),
ὁ μήν, μηνὸς
(έτσι και: ὁ σπλήν,
ὁ σφήν, ὁ (ἡ) χήν κ.ά.).

-ήν -ενος

ὁ αὐχήν⁷ -ένος
(έτσι και: ὁ λιμήν,
ὁ πυθμήν, ὁ ὑμήν⁸ κ.ά.
ἡ φρήν⁹, φρενὸς κ.ά.)

-ων -ωνος

α) τα περιεκτικά
ὁ ἀνθών -ῶνος

ὁ ἀνδρῶν -ῶνος
γυναικῶν -ῶνος
(έτσι και: ὁ δαφνῶν,
δενδρῶν, ἐλαιῶν,
νυμφῶν, ξενῶν,
ὄρνιθῶν, παρθενῶν¹⁰
κ.ά.)

β) τα μεγεθυντικά

ὁ γάστρων¹¹ -ωνος
ὁ γνάθων¹² -ωνος
ὁ χεῖλων¹³ -ωνος κ.ά.

γ) τα κύρια ονόματα

Ἀπόλλων -ωνος
Ποσειδῶν -ῶνος

Υποσημειώσεις: 1. (ποιητ.) πόνος του τοκετού (συνηθ. πληθ. ὠδίνες). – 2. (ποιητ.) σωρός· σωρός ἀπὸ ἄμμο· ἀκτὴ. – 3. νεύρο, λεπτό νήμα, δύναμη. – 4. μικρὸ ἐξάνθημα. – 5. λειχήνα· βρύο που φυτρώνει πάνω σε δέντρα, πέτρες κτλ.· ἐξάνθημα στην ἐπιδερμίδα. – 6. γοητεία ωραίων λόγων· ως κύρ. ὄν. Σεμήν, θαλασσίνη θεότητα που γοητεύει με τὴ φωνή της τοὺς ναυτικούς. – 7. τράχηλος. – 8. λεπτὸ δέρμα, μεμβράνη. – 9. τὸ διάφραγμα ἀνάμεσα στο θώρακα καὶ τὴν κοιλία· τὰ γύρω ἀπὸ τὴν καρδιά μέρη· καρδιά, νους. – 10. μέρος τοῦ σπιτιοῦ, ὅπου ἔμεναν οἱ παρθένες· ως κύρ. ὄν. Παρθενῶν, ναὸς στην Ἀκρόπολη τῆς Ἀθήνας. – 11. κοιλιαράς. – 12. (ἀπὸ τὸ ὄν. ἡ γνάθος = σαγόνι) ἐκεῖνος που ἔχει φουσκωμένα σαγόνια ἢ φουσκωμένα μάγουλα. – 13. ἐκεῖνος που ἔχει μεγάλα χεῖλια.

Ἀγάθων -ωνος
 (έτσι και: Δάμων,
 Δευκαλίων, Δίων,
 Ζήνων, Ίερων, Κίμων,
 Κλέων, Κόνων,
 Κρίτων, Κύλων,
 Μέτων, Πλάτων,
 Σόλων, Φαίδων,
 Χάρων, Χίλων, Χίρων,
 Ώριων, [Νέρων,
 Τρύφων] κ.ά.).

δ) ονόμ. αρχ. μηνών

Γαμηλιών -ῶνος,
 (έτσι και:
 Ἀνθεστηριών,
 Ἑλαφηβολιών,
 Μουνιχίων,
 Θαργηλιών,
 Σκιροφοριών,
 Ἑκατομβαιών,
 Μεταγειτινιών,
 Βοηδρομιών,
 Πυανοψιών,
 Μαιμακτηριών,
 Ποσειδεών).

ε) τόπων και πόλεων
 Αὐλῶν -ῶνος
 Ἑλικῶν -ῶνος
 (έτσι και: ἡ Καλυδών,
 ὁ Κιθαιρών,
 ἡ (ὁ) Κολοφών,
 ὁ Μαραθών,
 ἡ Σιδών, ἡ Σικυνών),
 Κρότων -ωνος κ.ά.

ζ) εθνικά παροξύτονα

ὁ Λάκων -ωνος
 ὁ Ἴων -ωνος κ.ά.

ζ) προσηγορ. παροξύτ.

ὁ δόλων¹⁴ -ωνος
 ὁ δρόμων¹⁵ -ωνος
 (έτσι και: ὁ κλύδων¹⁶,
 ὁ κώδων, ὁ (ἡ) μήκων¹⁷
 ὁ ἀράρων¹⁸, ὁ ῥώθων,
 ὁ σάπων, ὁ σίφων,
 [ὁ ἄμβων]).

η) προσηγορ. οξύτ.

ὁ κλών, κλωνὸς
 ὁ ἄγων -ῶνος

ὁ ἀγκῶν -ῶνος
 (έτσι και: ὁ αἰών,
 βουβών, κοιτών,
 κολοφών¹⁹, λειμών,
 τελαμών²⁰, χειμών,
 χιτών κ.ά.).

θ) προσηγ. περισπώμ.
 ὁ τυφῶν²¹ -ῶνος
 (ἀπό το τυφάων).

-ων -ονος

α) οξύτ. θηλυκά

ἡ ἀηδών -όνος
 (έτσι και: ἡ ἀλγηδών,
 ἀλκυνών, εἰκών,
 Καρχηδών, σιαγών,
 σινδών, τερηδών²²
 Χαλκηδών, χελιδών,
 χιών κ.ά.).

β) οξύτ. αρσενικά

ὁ (ἡ) ἀλεκτρυνών²³
 -όνος,
 ὁ ἡγεμών -όνος
 (έτσι και: ὁ κανών,
 κηδεμών, Μακεδών,

14. μικρὸ πανί της πλώρης στα ιστιοφόρα· μαχαίρι ἢ σπαθάκι κρυμμένο μέσα σε ραβδί, στιλέτο. – 15. ελαφρὸ πλοιάριο. – 16. κύμα, κλυδωνισμός. – 17. παπαρούνα. – 18. πλοιάριο. – 19. το ακρότατο σημεῖο ενός πράγματος, ως κύρ. ὄν. Κολοφών (-ῶνος), πόλη της Ἰωνίας στη Μ. Ἀσία. – 20. πλατὺ κορδόνι, λουρί δερμάτινο· ως κυρ. ὄν. Τελαμών (-ῶνος), γιος του Αἰακοῦ και πατέρα του Αἰάντα. – 21. θύελλα, ανεμοστρόβιλος (και κατά την αττ. β' κλίση: ὁ τυφῶς, τοῦ τυφῶ)· ως κύρ. ὄν. ὁ Τυφών (-ῶνος), γίγαντας, πατέρας των ανέμων. – 22. σκουλήκι που τρώει τα ξύλα· σαράκι· πάθηση των δοντιών. – 23. (αρσ.) πετεινός, (θηλ. ὄρνιθα).

Στρυμών,
(συν)δαιτυμών κ.ά.).

γ) παροξύτ. αρσενικά

ὁ ἄζων -ονος
(έτσι και: Ἀλιάκμων,
βραχίων, γείτων,
γνώμων, δαίμων,
Ἰάσων, κίων²⁴,
πνεύμων, τέκτων²⁵,
Ἀγαμέμνων,
Ἀριστογείτων κ.ά.).

(έτσι και: ὁ κρατήρ,
λαμπτήρ, λουτήρ,
νιπτήρ, στατήρ,
στρωτήρ, σπινθήρ κ.ά.),
σωτήρ -ῆρος
(κλ. ὦ σῶτερ).

-ῆρ -έρος

ὁ ἀήρ -έρος
(έτσι και: ὁ ἀθήρ,
αἰθήρ, ἀστήρ - δοτ. πλ.
ἀστράσι κ.ά.).

-ωρ -ορος
ὁ αὐτοκράτωρ -ορος
(έτσι και: ὁ κοσμήτωρ,
πράκτωρ, προγαστήρ,
Ἔκτωρ κ.ά.)
(μεταγ. και νεότ.:
ἐκλέκτωρ,
παντοκράτωρ κ.ά.).

-ἄρ -αρὸς

ὁ Κάρ³¹, Κᾶρὸς
(πλ. οἱ Κᾶρες).

2. ΥΓΡΟΛΗΚΤΑ

-ῆρ -ηρος

ὁ θήρ²⁶, θηρὸς
ὁ ἄροτήρ²⁷ -ῆρος
ὁ ζωστήρ -ῆρος

-ωρ -ωρος

ὁ φῶρ²⁸, φωρὸς
ὁ ἰχώρ²⁹ -ῶρος
ὁ πέλωρ³⁰ -ωρος
(μεταγ. Βίκτωρ,
πραίτωρ κ.ά.).

-εῖρ -ειρὸς

ὁ φθείρ³², φθειρὸς
(δοτ. πλ. τοῖς φθειρσί),
ἡ χεῖρ, χειρὸς
(δοτ. πλ. ταῖς χερσί,
βλ. § 150, 19).

24. κολόνα. – 25. ξυλουργός, μαραγκός. – 26. θηρίο. – 27. αυτός που οργάνει ως επίθ. βούς ἄροτήρ = βόδι που το μεταχειρίζονται για το ὄργωμα. – 28. κλέφτης. – 29. το αίμα που ρέει στις φλέβες των θεών. – 30. πελώριο ον, τέρας. – 31. κάτοικος της Καρίας. – 32. ψείρα.

III. Σιγμόληκτα (χαρακτήρας σ)

133. α) Αρσενικά ακατάληκτα σε -ης (γεν. -ους)

ή -κλῆς (γεν. -κλέους)

(θ. Σωκράτεσ-, Περικλεεσ-)

(θ. Σωκράτεσ-, Περικλεεσ-)

Ενικός αριθμός

Πληθυντικός αριθμός

ον.	ὁ	Σωκράτης	Περικλῆς	οἱ	Σωκράται	Περικλεῖς
γεν.	τοῦ	Σωκράτους	Περικλέους	τῶν	Σωκρατῶν	Περικλέων
δοτ.	τῷ	Σωκράτει	Περικλεῖ	τοῖς	Σωκράταις	
αιτ.	τὸν	Σωκράτη	Περικλέα	τούς	Σωκράτας	Περικλεῖς
κλ.	(ὦ)	Σώκρατες	Περίκλεις	(ὦ)	Σωκράται	Περικλεῖς

Κατά το Σωκράτης κλίνονται: Ἀριστομένης, Ἀριστοτέλης, Ἀριστοφάνης, Δημοσθένης, Διογένης, Διομήδης, Ἱπποκράτης, Ἰσοκράτης, Ἰφικράτης, Πολυκράτης, Πολυνείκης, Πραξιτέλης - Αστυάγης, Πισσαφέρνης, Κυαζάρης κ.ά. Κατά το Περικλῆς κλίνονται: Ἀγαθοκλῆς, Ἡρακλῆς, Θεμιστοκλῆς, Τεροκλῆς, Προκλῆς, Σοφοκλῆς κ.ά.

Παρατηρήσεις

134. Τα αρσενικά σιγμόληκτα σε -ης (γεν. -ους) και -κλῆς (γεν. -κλέους) είναι όλα κύρια ονόματα και:

1) ἔχουν θέμα σε -εσ: Σωκράτεσ-, Περικλεεσ-·

2) στην ονομαστική του ενικού δεν παίρνουν κατάληξη και εκτείνουν το βραχύχρονο φωνήεν ε του θέματος σε η: Σωκράτης, Περικλέης, και με συναίρεση Περικλῆς·

3) στις πλάγιες πτώσεις του ενικού αποβάλλουν το χαρακτήρα σ ανάμεσα στα δύο φωνήεντα (βλ. § 64, 1) και έπειτα συναιρούν τα δύο αυτά φωνήεντα: τοῦ Σωκράτεσ-ος, Σωκράτε-ος, Σωκράτους· τῷ Σωκράτεσ-ι, Σωκράτε-ι, Σωκράτει· τὸν Σωκράτεσ-α, Σωκράτε-α, Σωκράτη· τοῦ Περικλέεσ-ος, Περικλέε-ος, Περικλέους· τῷ Περικλέεσ-ι, Περικλέε-ι, Περικλεῖ (και με δευτερη συναίρεση=) Περικλεῖ· τὸν Περικλέεσ-α, Περικλέε-ᾱ, Περικλεᾶ και σπάν. Περικλῆ·

4) στην κλητ. του ενικού δεν παίρνουν κατάληξη και ανεβάζουν τον τόνο: ὦ Σώκρατες, ὦ Περίκλεις (με συναίρεση από το Περίκλεες)·

5) όσα λήγουν σε -κλῆς συναιρούν το ε της συλλαβής κλε-, όταν ύστερα από αυτό ακολουθεί η ή ε ή ει: (Περικλέης) Περικλῆς, (Περικλέες) Περικλείς, (Περικλέει) Περικλεῖ·

6) κανονικά έχουν μόνο ενικό αριθμό· όταν όμως χρησιμοποιούνται στον πληθ. σχηματίζονται τα σε -ης (γεν. -ους) κατά την α' κλίση (οἱ Σωκρά-ται κτλ.) και τα σε -κλῆς (γεν. -κλέους) κατά την γ' κλίση (οἱ Περικλέ-ες = Περικλεῖς κτλ.).

135. β) θηλυκά ακατάληκτα σε -ῶς (γεν. -οῦς)

(θ. αἰδωσ-, αἰδοσ-)

Ενικός αριθμός

ον.	ή	(ισχυρό θ. αἰδωσ-)	αἰδῶς	} (πβ. § 134, 3)
γεν.	τῆς	(αδύνατο θ. αἰδόσ-ος, αἰδό-ος)	αἰδοῦς	
δοτ.	τῇ	(αδύνατο θ. αἰδόσ-ι, αἰδό-ῖ)	αἰδοῖ	
αιτ.	τήν	(αδύνατο θ. αἰδόσ-α, αἰδό-α)	αἰδῶ	
κλ.	(ῶ)	(ισχυρό θ. αἰδωσ-)	αἰδῶς	

Κατά το όνομα ἡ αἰδῶς (= ντροπή) κλίνεται και το ποιητ. ἡ ἠῶς (= αυγή) και ως κύρ. όν. ἡ Ἥως (= θεά της αυγής). Αυτά έχουν μόνο ενικό. Πβ. και §§ 118-119.

136. γ) Ουδέτερα ακατάληκτα σε -ος (γεν. -ους)

(θ. βελοσ- βελεσ- και έδαφος-, έδαφεσ-)

Ενικός αριθμός

Πληθυντικός αριθμός

ον.	τὸ	βέλος	ἔδαφος	τὰ	βέλη	έδάφη
γεν.	τοῦ	βέλους	έδάφους	τῶν	βελῶν	έδαφῶν
δοτ.	τῷ	βέλει	έδάφει	τοῖς	βέλεσι(ν)	έδάφεσι(ν)
αιτ.	τὸ	βέλος	ἔδαφος	τὰ	βέλη	έδάφη
κλ.	(ῶ)	βέλος	ἔδαφος	(ῶ)	βέλη	έδάφη

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. τῷ, κλ. (ῶ) βέλει, έδάφει – γεν., δοτ. τοῖν βελοῖν, έδαφοῖν

Κατά το βέλος κλίνονται πολλά δισύλλαβα: ἔθνος, εὔρος (= πλάτος), ζεύγος, ἦθος, κέρδος, ξίφος, πληθος, σκεῦος, τέλος κ.ά. (βλ. πίν. § 138), καθώς και το κύρ. ὄν. τὰ Τέμπη στον πληθυντικό.

Κατά το ἔδαφος κλίνονται τα τρισύλλαβα: μέγεθος, στέλεχος, τέμενος (επίσημος ή ιερός χώρος, ναός), τέναγος (= άβαθα νερά, βάλτος) κ.ά.

Παρατηρήσεις

137. Τα ουδέτερα σιγμόληκτα σε -ος (γεν. -ους):

1) ἔχουν αρχικό θέμα σε -εσ: βελεσ-, ἔδαφεσ·

2) σχηματίζουν την ονομαστ., αιτιατική και κλητ. του ενικού χωρίς κατάληξη, αλλά στις πτώσεις αυτές το φωνήεν **ε** που είναι πριν από το χαρακτήρα το τρέπουν σε **-ο**: βελεσ- = βέλος, ἔδαφεσ- = ἔδαφος·

3) με το αρχικό θέμα σε -εσ σχηματίζουν τη γεν. και δοτ. του ενικού και όλες τις πτώσεις του πληθυντ. και δυϊκού· αποβάλλουν όμως σ' αυτές το χαρακτήρα σ ανάμεσα στα δύο φωνήεντα και έπειτα συναιρούν τα φωνήεντα αυτά, δηλ. το ε+ο σε ου (βέλε-ος = βέλους), το ε+ι σε ει (τῶ βέλε-ι = βέλει), το ε+ε σε ει (δυϊκ. τῶ βέλε-ε = βέλει), το ε+οι σε οι (δυϊκ. τοῖν βελέ-οιν = βελοῖν), το ε+ω σε ω (τῶν βελέων = βελῶν) και το ε+α κανονικά σε η (τὰ βέλε-α = βέλη)· αν όμως πριν από το ε προηγείται άλλο ε, τότε συναιρούν το ε+α σε ᾱ: τὰ χρέε-α = χρέᾱ, τὰ κλέε-α = κλέᾱ· βλ. § 64, 1.

4) στη δοτ. πληθ. όπου βρίσκονται δύο σ (βέλεσ-σι) τα απλοποιούν σε ένα: βέλεσι.

138. ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΙΓΜΟΛΗΚΤΩΝ ΟΥΔΕΤΕΡΩΝ ΤΗΣ Γ' ΚΛΙΣΗΣ

(που δείχνει ιδίως την ορθογραφία των λέξεων)

τὸ ἄγος ¹	(ᾱ)	βάρος	(ᾱ)	θάρρος ³	(ᾱ)
ἄλος	(ᾱ)	βρίθος ²	(ī)	θάρσος ³	(ᾱ)
βάθος	(ᾱ)	δάσος	(ᾱ)	θράσος ³	(ᾱ)

Υποσημειώσεις: 1. κατάρα, μίσμα. – 2. βάρος. – 3. η λ. θάρσος με αφομοίωση του σ: θάρρος = θάρρος, τόλμη· με μετάθεση του α: θράσος (βλ. § 62, 3) = θρασύτητα, αυθάδεια.

ἵχνος	(ĩ)	νεῖκος ⁸		στῖφος	(ĩ)
κῆτος ⁴		ξίφος	(ĩ)	σφρίγος	(ĩ)
κράτος	(ǣ)	πάθος	(ǣ)	τάχος	(ǣ)
κρύος ⁵	(ũ)	πάχος	(ǣ)	τεῖχος	
κῦδος ⁶	(ũ)	πλάτος	(ǣ)	τεῦχος	
κῦρος	(ũ)	πνίγος ⁹	(ĩ)	ὔψος	
κύτος ⁷	(ũ)	ράκος	(ǣ)	φῦκος ¹¹	(ũ)
λάθος	(ǣ)	ρίγος	(ĩ)	ψῦχος	(ũ)
λίπος	(ĩ)	σκάφος	(ǣ)		
μῖσος	(ĩ)	σκῦτος ¹⁰	(ũ)		

139. δ) Ουδέτερα ακατάληκτα σε -ας (γεν. -ως ή -ατος)

(θ. κρεασ-)

(θ. περασ-, περατ-)

Ενικός αριθμός

ον.	τὸ	(θ. κρεασ-)	κρέας	πέρας
γεν.	τοῦ	(κρέασ-ος, κρέα-ος)	κρέως	πέρατ-ος
δοτ.	τῷ	(κρέασ-ι, κρέα-ĩ)	κρέα	πέρατ-ι
αιτ.	τὸ	(θ. κρεασ-)	κρέας	πέρας
κλ.	(ὦ)	(θ. κρεασ-)	κρέας	πέρας

Πληθυντικός αριθμός

ον.	τὰ	(κρέασ-α, κρέα-α)	κρέᾱ	πέρατ-α
γεν.	τῶν	(κρεάσ-ων, κρεά-ων)	κρεῶν	περάτ-ων
δοτ.	τοῖς	(κρέασ-σι)	κρέα-σι(ν)	πέρα-σι(ν)
αιτ.	τὰ	(κρέασ-α, κρέα-α)	κρέᾱ	πέρατ-α
κλ.	(ὦ)	(κρέασ-α, κρέα-α)	κρέᾱ	πέρατ-α

4. γενική ονομασία των μεγάλων ψαριών ή θαλασσινών τεράτων. – 5. παγερό κύο. – 6. δόξα, φήμη. – 7. το κοίλο μέρος (πλοίου, σκεύους, σώματος κτλ.). – 8. φιλονικία, αγώνας. – 9. Η υπερβολική ζέστη. – 10. δέρμα κατεργασμένο. – 11. πληθ. τὰ φύκη = φύκια.

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. τώ, κλ. (ῶ)	(κρέασ-ε, κρέα-ε)	κρέᾱ	πέρατ-ε
γεν., δοτ. τοῖν	(κρέασ-οιν, κρεά-οιν)	κρεοῖν	περάτ-οιν

Παρατηρήσεις

140. Σιγμόληκτα ουδέτερα σε -ας είναι έξι: κρέας, γέρας (= βραβείο), γῆρας, πέρας, τέρας, κέρας. Από αυτά:

1) μόνο τα ονόμ. κρέας, γέρας, γῆρας έχουν θέμα παντού καθαρά σιγμόληκτο σε -ας· αυτά αποβάλλουν το σ ανάμεσα σε δύο φωνήεντα και έπειτα συναιρούν τα δύο αυτά φωνήεντα: τοῦ (κρέασ-ος, κρέα-ος) κρέως· τῷ (κρέασ-ι, κρέα-ι) κρέα κτλ. (βλ. § 64, 1, πβ. § 134, 3 και § 137, 3 και 4).

2) το όνομα πέρας σχηματίζει την ονομ., αιτ. και κλητ. του ενικού από σιγμόληκτο θέμα σε -ας, χωρίς κατάληξη, και τις άλλες πτώσεις από θέμα σε -ατ, ως οδοντικόληκτο: τοῦ πέρατ-ος, τῷ πέρατ-ι, τὰ πέρατ-α, τῶν περάτ-ων κτλ. (όπως τὸ σώμα, τοῦ σώματ-ος κτλ.)·

3) το όνομα τέρας σχηματίζει τον ενικό κατά το πέρας: τὸ τέρας, τοῦ τέρατ-ος κτλ.

4) το όνομα κέρας σε όλους τους αριθμούς και το όνομα τέρας στον πληθυντικό και δυϊκό σχηματίζονται και κατά τους δύο τρόπους, δηλ. και ως σιγμόληκτα (κατά το κρέας) και ως οδοντικόληκτα (κατά το πέρας): τὸ κέρας, τοῦ κέρως και κέρατος, τῷ κέρα και κέρατι κτλ. - πληθ. τὰ κέρα και κέρατ-α, τῶν κερῶν και κεράτ-ων κτλ. - δυϊκός τῷ κέρα και κέρατ-ε, τοῖν κεροῖν και κεράτ-οιν· (τὸ τέρας) πληθ. τὰ τέρα και τέρατ-α κτλ. - δυϊκός τῷ τέρα και τέρατ-ε, τοῖν τεροῖν και τεράτ-οιν·

5) το όνομα γῆρας έχει μόνο ενικό αριθμό (§ 83, 1, β).

141. ΚΑΤΑΛΗΞΕΙΣ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΤΗΣ Γ' ΚΛΙΣΗΣ

Αρσενικά και θηλυκά				Ουδέτερα		
	Ενικός	Πληθυντ.	Δυϊκός	Ενικός	Πληθυντ.	Δυϊκός
ον.	-ς ή -	-ες	-ε	-	-ᾶ	-ε
γεν.	-ος (ή -ως)	-ων	-οιν	-ος (ή-ως)	-ων	-οιν
δοτ.	-ι	-σι(ν)	-οιν	-ι	-σι(ν)	-οιν
αιτ.	-ᾶ ή ν	-ᾶς ή -ς (-νς)	-ε	-	-ᾶ	-ε
κλ.	-ς ή -	-ες	-ε	-	-ᾶ	-ε

Παρατηρήσεις στις καταλήξεις των ονομάτων της γ' κλίσης

142. Από τα ονόματα της γ' κλίσης:

1) τα αρσενικά και τα θηλυκά έχουν σε όλες τις πτώσεις τις ίδιες καταλήξεις·

2) τα ουδέτερα διαφέρουν από τα αρσενικά και θηλυκά στην ονομ., αιτ. και κλητ. του ενικού και του πληθυντικού (πβ. και § 97).

143. Το *ι* και το *α* στη λήγουσα των ονομάτων της γ' κλίσης είναι βραχύχρονα: *ή γνώσις, τήν γνώσιν, τῷ ἀγῶνι, τοῖς ἀγῶσι - τὸν ἀγῶνα, τοὺς ἀγῶνας, τὸ γῆρας* (αλλά: *τὰ κρεᾶ και κρεᾶ*).

Ο τονισμός των ονομάτων της γ' κλίσης

144. Παίρνουν περισπωμένη αντίθετα με τον κανόνα (§ 39, 1), αν και δεν προκύπτουν από συναίρεση:

α) οι μονοσύλλαβοι τύποι της ονομ., αιτιατ. και κλητ. που έχουν χαρακτηριστήρα *ι, ν* (*ου, αυ*): *ὁ κῆς, τὸν κῆν, ᾧ κῆ, τοὺς κῆς - ἡ δρῦς, τήν δρῦν, ᾧ δρῦ, τὰς δρῦς* (πβ. § 110, 3) - *ὁ βοῦς, τὸν βοῦν, ᾧ βοῦ, τοὺς βοῦς - ἡ γραῦς, τήν γραῦν, ᾧ γραῦ* (πβ. § 115)·

β) η αιτιατική πληθ. των ονομ. σε -ὺς (γεν. -ύος), αν τονίζεται στη λήγουσα: *τοὺς ἰχθύς* (πβ. § 110, 3)·

γ) η ονομ., αιτ. και κλητ. του ενικού των ουδετέρων *πῦρ και οὔς*·

δ) η ονομ. και κλητ. του ενικού του θηλ. *ή γλαῦξ* (= κουκουβάγια)·
ε) η κλητ. του ενικού των ονομ. σε -εύς: *ὦ βασιλεῦ* (§ 115, 2).

145. Τα μονοσύλλαβα ονόμ. της γ' κλίσης στη γεν. και δοτ. όλων των αριθμών τονίζονται στη λήγουσα (αντίθετα με τον κανόνα §39, 3): *ή φλόξ, τῆς φλογός, τῇ φλογί - τῶν φλογῶν, ταῖς φλοξί - τοῖν φλογοῖν*. Εξαιρούνται τα μονοσύλλαβα *ή δᾶς* (= λαμπάδα), *ό θῶς* (= τσακάλι), *τὸ οὔς, ό παῖς, ό Τρώς* και *τὸ φῶς* που τονίζονται στη γεν. πληθ. στην παραλήγουσα: *τῶν δᾶδων, τῶν θῶων, τῶν ὤτων, τῶν παίδων, τῶν Τρώων, τῶν φῶτων*.

11ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΑΝΩΜΑΛΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

146. Μερικά ουσιαστικά της αρχαίας ελληνικής δεν κλίνονται ομαλά. Τα ουσιαστικά αυτά λέγονται **ανώμαλα ουσιαστικά**.

Τα ανώμαλα ουσιαστικά κατά το είδος της ανωμαλίας που παρουσιάζουν είναι 1) **ανώμαλα κατά το γένος**, 2) **ετερόκλιτα**, 3) **μεταπλαστά**, 4) **ιδιόκλιτα**, 5) **άκλιτα** και 6) **ελλειπτικά**.

1. Ανώμαλα κατά το γένος

147. Μερικά ουσιαστικά έχουν στον πληθυντικό αριθμό διαφορετικό γένος απ' ό,τι στον ενικό ή εκτός από το βασικό γένος έχουν συγχρόνως και ένα άλλο.

Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός				
ὁ λύχνος	τὰ λύχνα				
ὁ σῖτος	τὰ σῖτα				
ὁ δεσμός	οἱ δεσμοὶ	και	τὰ	δεσμὰ	
ὁ σταθμός	οἱ σταθμοὶ	και	τὰ	σταθμὰ	
τὸ στάδιον	τὰ στάδια	και	οἱ	στάδιοι	

(Π.β. τα νεοελλ.: ὁ πλοῦτος - τὰ πλούτη· ὁ βράχος - οἱ βράχοι και τὰ βράχια· ὁ λόγος - οἱ λόγοι και τὰ λόγια κ.ά.).

148. Μερικά ουσιαστικά ἔχουν στον ενικό αριθμό δύο γένη:

Ενικός	Πληθυντικός
ὁ ζυγὸς και τὸ ζυγόν	τὰ ζυγὰ
ὁ νῶτος και τὸ νῶτον	τὰ νῶτα

(Πβ. τα νεοελληνικά: ὁ πεῦκος και τὸ πεῦκο - τὰ πεῦκα κ.ά.).

2. Ετερόκλιτα

149. Ετερόκλιτα λέγονται μερικά ουσιαστικά που σχηματίζονται στον πληθυντικό ἢ σε μερικές πτώσεις κατά διαφορετική κλίση ἢ συγχρόνως κατά την ίδια και κατά διαφορετική κλίση· π.χ.

1) ὁ ἄμνός, τοῦ ἄμνου κτλ. (κατά τη β' κλίση) και τοῦ ἄρνός, τῶ ἄρνί, τὸν ἄρνα - οἱ ἄρνες, τῶν ἄρνων, τοῖς ἄρνάσι, τοὺς ἄρνας (κατά τα συγκοπτόμενα της γ' κλίσης, ἀπό θ. ἄρεν-, ἄρν- του σπάνιου ονόμ. ὁ ἀρήν)·

2) ὁ Ἄρης, τοῦ Ἄρεως (ἀπό το Ἄρηος με ἀντιμεταχώρηση· § 62, 5), τῶ Ἄρει, τὸν Ἄρη, ὃ Ἄρες (κατά την γ' κλίση) και αιτ. τὸν Ἄρην (κατά την α' κλίση)·

3) ἡ γυνή (κατά την α' κλίση), τῆς γυναικός, τῇ γυναικί, τὴν γυναικα, ὃ γύναι - αἱ γυναῖκες, τῶν γυναικῶν, ταῖς γυναιξί, τὰς γυναικάς, ὃ γυναικές (κατά την γ' κλίση)·

4) **τὸ δάκρυον**, τοῦ δακρύου κτλ. (κατά τη β' κλίση) - και ονομ., αιτ. και κλητ. δάκρυ (κατά την γ' κλίση)·

5) **ὁ Θαλῆς** (από το Θαλής), τοῦ Θαλοῦ, τῷ Θαλῇ, τὸν Θαλῆν (κατά τα συνηρημένα της α' κλίσης) - γεν. και τοῦ Θάλεω (κατά τα αττικόκλιτα) - και τοῦ Θάλητος, τῷ Θάλητι, τὸν Θάλητα (κατά την γ' κλίση)·

6) **ὁ Οἰδίπους**, τοῦ Οἰδίποδος, τῷ Οἰδίποδι, ᾧ Οἰδίπου (κατά την γ' κλ.) - και τοῦ Οἰδίπου, τὸν Οἰδῖπουν (κατά τα συνηρημένα της β' κλίσης, ὅπως τοῦ περίπλου, τὸν περίπλουν)·

7) **ὁ ὄνειρος** και **τὸ ὄνειρον**, τοῦ ὀνείρου κτλ. (κατά τη β' κλίση), τοῦ ὀνείρατος, τῷ ὀνείρατι - τὰ ὀνείρατα, τῶν ὀνειράτων, τοῖς ὀνείρασι (κατά την γ' κλίση)·

8) **ὁ πρεσβευτής**, τοῦ πρεσβευτοῦ, τῷ πρεσβευτῇ κτλ. (κατά την α' κλίση) - οἱ πρέσβεις (= οἱ πρεσβευταί), τῶν πρέσβων, τοῖς πρέσβεσι κτλ.) (κατά την γ' κλίση), από το ποιητ. ὄν. ὁ πρέσβυς (= ὁ γέρων), που οι πεζογράφοι το ἔλεγαν πρεσβύτης·

9) **τὸ πῦρ**, τοῦ πυρός, τῷ πυρὶ κτλ. (κατά την γ' κλίση) - τὰ πυρά, τῶν πυρῶν, τοῖς πυροῖς κτλ. (κατά τη β' κλίση)·

10) **ὁ υἱός**, τοῦ υἱοῦ, τῷ υἱῷ κτλ. (κατά τη β' κλίση) - και τοῦ υἱέος, τῷ υἱεῖ - οἱ υἱεῖς, τῶν υἱέων, τοῖς υἱέσι, τοὺς υἱεῖς κτλ. (κατά την γ' κλίση)·

11) **ὁ χρῶς** (= δέρμα, επιδερμίδα), τοῦ χρωτός, τῷ χρωτί, τὸν χρωῖα (κατά την γ' κλίση) - ἀλλά δοτ. και χρῶ (κατά τα αττικόκλιτα, στη φράση ἐν χρῶ = ως το δέρμα).

3. Μεταπλαστά

150. Μεταπλαστά λέγονται μερικά ουσιαστικά που κλίνονται κατά μία ορισμένη κλίση σε όλες τις πτώσεις, ἀλλά το θέμα τους (μ ε τ α π λ ά σ σ ε - τ α ι, δηλ.) μεταβάλλεται σε ορισμένες πτώσεις· π.χ.

1) **ὁ Ἀπόλλων**, τοῦ Ἀπόλλων-ος, τῷ Ἀπόλλων-ι, τὸν Ἀπόλλων-α και Ἀπόλλω, ᾧ Ἀπολλον (θ. Ἀπολλων-, Ἀπολλω-, Ἀπολλον-)·

2) **τὸ γόνυ**, τοῦ γόνατ-ος, τῷ γόνατ-ι, τὸ γόνυ - τὰ γόνατ-α, τῶν γονάτων, τοῖς γόνασι κτλ. (θ. γονυ-, γονατ-)·

3) **τὸ δέλεαρ** (= δόλωμα), τοῦ δελέατ-ος, τῷ δελέατ-ι κτλ. (θ. δελεαρ-, δελεατ-)·

4) **τὸ δόρυ**, τοῦ δόρατ-ος, τῷ δόρατ-ι κτλ. - τὰ δόρατ-α, τῶν δοράτ-ων κτλ. (θ. δορυ-, δορατ-).

5) **ὁ Ζεὺς**, τοῦ Δι-ός, τῷ Δι-ί, τὸν Δί-α, ὦ Ζεῦ (θ. Ζευ-, Δι-).

6) **τὸ ἥπαρ** (= συκώτι), τοῦ ἥπατ-ος, τῷ ἥπατ-ι κτλ. - τὰ ἥπατ-α, τῶν ἡπάτ-ων κτλ. (θ. ἥπαρ-, ἥπατ-).

7) **ἡ κλείς**, τῆς κλειδ-ός, τῇ κλειδ-ί, τὴν κλειδ-α και τὴν κλει-ν, αἱ κλειδ-ες, τῶν κλειδ-ῶν, ταῖς κλει-σί, τὰς κλειδ-ας και τὰς κλείς (θ. κλειδ-, κλει-).

8) **τὸ κνέφας** (= σκοτάδι), τοῦ (κνέφεσ-ος, κνέφε-ος) κνέφους, τῷ (κνέφεσ-ι, κνέφε-ι) κνέφει (κατά το βέλος· πβ. § 136) και τῷ (κνέφα-σι, κνέφα-ι) κνέφα, τὸ κνέφας (κατά τὸ κρέας· πβ. § 139), χωρὶς πληθ. (θ. κνεφας- και κνεφεσ-).

9) **ὁ, ἡ κύων**, κυν-ός, κυν-ί, κύν-α, κύον - κύν-ες, κυν-ῶν, κυ-σί(ν), κύν-ας, κύν-ες (θ. κυων-, κυον-, κυν-).

10) **ὁ μάρτυς**, τοῦ μάρτυρ-ος, τῷ μάρτυρ-ι, τὸν μάρτυρ-α, ὦ μάρτυς - οἱ μάρτυρ-ες, τῶν μαρτύρ-ων, τοῖς μάρτυ-σι, τοὺς μάρτυρ-ας κτλ. (θ. μαρτυ-, μαρτυρ-).

11) **ἡ ναῦς** (= πλοίο), τῆς νε-ὼς (ἀπὸ το νη-ὸς με αντιμεταχώρηση· § 62, 5), τῇ νη-ί, τὴν ναῦ-ν, ὦ ναῦ - αἱ νῆ-ες, τῶν νε-ῶν, ταῖς ναυ-σί, τὰς ναῦς, ὦ νῆ-ες (θ. ναυ-, νη-, νε-).

12) **τὸ οὔς** (βλ. § 123, 4), τοῦ ὠτὸς, τῷ ὠτ-ί, τὸ οὔς - τὰ ὦτ-α, τῶν ὦτ-ων (βλ. § 145), τοῖς ὠ-σί, τὰ ὦτ-α, ὦ ὦτ-α - τῷ ὦτ-ε, τοῖν ὦτ-οιν (θ. οὔσ-, ὠτ-).

13) **ὁ Ποσειδῶν** (ἀπὸ το Ποσειδάων), τοῦ Ποσειδῶν-ος, τῷ Ποσειδῶν-ι, τὸν Ποσειδῶν-α και Ποσειδῶ, ὦ Πόσειδον (θ. Ποσειδαων- = Ποσειδων-, Ποσειδω-, Ποσειδον-).

14) **ἡ Πνύξ**, τῆς Πυκν-ός, τῇ Πυκν-ί, τὴν Πύκν-α (θ. Πνυκ-, Πυκν-, βλ. § 62, 3, πβ. και § 66).

15) **ὁ σῆς** (= σκόρος), τοῦ σε-ὸς (ἀπὸ το σεσ-ὸς) - οἱ σέ-ες, τῶν σέ-ων, τοὺς σέ-ας και τοῦ σητ-ός, οἱ σῆτ-ες, τῶν σητ-ῶν, τοὺς σῆτ-ας (θ. σησ-, σεσ-, σητ-).

16) **τὸ στέαρ** (= λίπος), τοῦ στέατ-ος, τῷ στέατ-ι κτλ. (θ. στεαρ- στεατ-).

17) **τὸ ὕδωρ**, τοῦ ὕδατ-ος, τῷ ὕδατ-ι κτλ. (θ. ὕδωρ-, ὕδατ-).

18) **τὸ φρέαρ** (= πηγάδι), τοῦ φρέατ-ος, τῷ φρέατ-ι κτλ. (θ. φρεαρ-, φρεατ-).

19) **ἡ χεῖρ**, τῆς χειρ-ός, τῇ χειρ-ί, τὴν χεῖρ-α, ὦ χεῖρ - αἱ χεῖρ-ες, τῶν χειρ-

ῶν, ταῖς χερ-σί, τὰς χεῖρ-ας, ὦ χεῖρ-ες - τῷ χεῖρ-ε, τοῖν χερ-οῖν (θ. χειρ-, χερ-).

4. Ιδιόκλιτα

151. Ιδιόκλιτα ουσιαστικά λέγονται όσα δεν κλίνονται σύμφωνα με μία από τις τρεις κλίσεις, παρά ακολουθούν δικό τους σχηματισμό, δηλ. κλίνονται με ιδιαίτερο τρόπο. Τέτοια είναι μερικά κύρια ονόματα α) ελληνικά με συντομότερο τύπο, δηλ. με αφαίρεση συλλαβών, και β) ξενικά· π.χ.

ονομαστική	γεν.	δοτ.	αιτ.	κλ.
Ἀλεξᾶς (από το Ἀλέξανδρος)	-ᾱ	-ᾱ̣	-ᾱν	-ᾱ
Μητρᾶς (από το Μητρόδωρος)	-ᾱ	-ᾱ̣	-ᾱν	-ᾱ
Φιλῆς (από το Φιλήμων)	-ῆ	-ῆ̣	-ῆν	-ῆ
Διονῦς (από το Διονύσιος)	-ῦ	-ῦ̣	-ῦν	-ῦ
Ἰησοῦς (εβραϊκό όνομα)	-οῦ	-οῦ̣	-οῦν	-οῦ
Νεκῶς (αιγυπτ. όνομα)	-ῶ	-ῶ̣	-ῶν	-ῶ

Ιδιόκλιτα είναι και μερικά προσηγορικά σε -ᾶς: ὁ φαγᾶς, ὁ καταφαγᾶς (= αυτός που τρώει αρπαχτικά), ὁ τρεσᾶς (= άνθρωπος που τρέπεται σε φυγή από φόβο, δειλός) κ.ά.

Τα ιδιόκλιτα συνηθίζονται μόνο στον ενικό.

5. Ἄκλιτα

152. Ἄκλιτα ουσιαστικά λέγονται όσα δεν κ λ ί ν ο ν τ α ι, δηλ. όσα διατηρούν σε όλες τις πτώσεις τον ίδιο τύπο. Τέτοια είναι:

- 1) το ουδ. όν. **τὸ χρεών** (= η ανάγκη), τοῦ χρεών, τῷ χρεών κτλ.·
- 2) τα ονόμ. των γραμμάτων του αλφαβήτου (που συνηθίζονται ουδέτερα): **τὸ ἄλφα** (τοῦ ἄλφα κτλ.), **τὸ βῆτα** (τοῦ βῆτα κτλ.), **τὸ γάμμα** (τοῦ γάμμα κτλ.)·
- 3) το απαρέμφατο με το ουδέτερο άρθρο: **τὸ λέγειν** (τοῦ λέγειν κτλ.)·
- 4) οποιαδήποτε λέξη (κλιτή ή άκλιτη), καθώς και φράση ολόκληρη, όταν χρησιμοποιούνται ως παραδείγματα ή ως ουσιαστικά αποχωρισμένα

από την όλη φράση, με το ουδ. άρθρο εμπρός από αυτά: **τὸ ἄνθρωπος ἐστὶν ὄνομα· τὸ ἀρκτικὸν φωνήεν τοῦ ἄνθρωπος· τὸ λίαν ἥσσον ἐπαινῶ τοῦ μηδὲν ἄγαν** (πβ. τα νεοελλ.: **το παίζω εἶναι ρήμα· να κλιθεῖ ο αόριστος του παίζω· το πάτερ ἡμῶν, του πάτερ ἡμῶν κτλ.**)·

5) μερικά ξενικά κύρια ονόματα: **ὁ Ἀδάμ** (τοῦ Ἀδάμ κτλ.), **ὁ Δαβὶδ** (τοῦ Δαβὶδ κτλ.), **τὸ Πάσχα** (τοῦ Πάσχα κτλ.), ονόματα εβραϊκά κ.ά.

6. Ελλειπτικά

153. Ελλειπτικά ουσιαστικά λέγονται όσα εἶναι εύχρηστα μόνο σε μερικές πτώσεις. Τέτοια εἶναι:

1) οι λ. **τὸ ὄφελος, τὸ ὄναρ** και **τὸ ὕπαρ** (= όραμα, οπτασία), που εἶναι εύχρηστες μόνο στην ονομ., αιτ. και κλητ. του ενικού (πβ. τα νεοελλ.: *το δείλι, το πρωί* κτλ.)·

2) οι λ. **τὸ δέμας** (= σώμα), **τὸ σέβας** και **τὸ σέλας** (= λαμπρό φως), που εἶναι εύχρηστες επίσης στην ονομ., αιτ. και κλητ. του ενικού·

3) η λ. **μάλης** (γεν.), εύχρηστη μόνο στη φράση *ὑπὸ μάλης* (= κάτω από τη μασχάλη)·

4) η λ. **νέωτα** (αιτ. εν.), εύχρηστη στη φράση *ἐς νέωτα* (= του χρόνου)·

5) οι κλητικές **ὦ μέλε** (= καλέ μου) και **ὦ τᾶν** (= φίλε μου).

Γενικά για τα επίθετα

1. Ορισμός, γένη και καταλήξεις των επιθέτων

154. Επίθετα λέγονται οι λέξεις που φανερώνουν ιδιότητα ή ποιότητα ουσιαστικών: σοφός (άνήρ), καλή (γυνή), ύψηλόν (ὄρος)·

155. Από τα επίθετα:

1) πολλά είναι **τρικατάληκτα με τρία γένη**, δηλ. έχουν τρία γένη (αρσενικό, θηλυκό και ουδέτερο) και τρεις καταλήξεις, μία για κάθε γένος: ὁ σοφός, ἡ σοφή, τὸ σοφόν – ὁ βαθύς, ἡ βαθεῖα, τὸ βαθύ·

2) αρκετά είναι **δικατάληκτα με τρία γένη**, δηλ. έχουν τρία γένη, αλλά μόνο δύο καταλήξεις, μία για το αρσενικό και το θηλυκό και μία για το ουδέτερο: ὁ, ἡ ἄφθονος, τὸ ἄφθονον – ὁ, ἡ ἐπιμελής, τὸ ἐπιμελές·

3) μερικά είναι **μονοκατάληκτα με δύο γένη**, δηλ. έχουν μόνο δύο γένη, το αρσενικό και το θηλυκό, και μία κοινή κατάληξη: ὁ, ἡ πένης – ὁ, ἡ φυγάς – ὁ, ἡ ἄρπαξ.

2. Κλίση των επιθέτων

156. Τα επίθετα ανάλογα με την κατάληξή τους κλίνονται κατά μία από τις κλίσεις των ουσιαστικών. Και:

1) τα **τ ρ ι κ α τ ᾱ λ η κ τ α με τ ρ ῖ α γ έ ν η** σχηματίζουν το θηλυκό πάντοτε κατά την α' κλίση (ἡ δικαία, ἡ καλή – ἡ βαθεῖα, ἡ πᾶσα) και το αρσενικό και το ουδέτερο άλλα κατά τη β' κλίση και άλλα κατά την γ' κλίση (ὁ δίκαιος, τὸ δίκαιον, γεν. τοῦ δικαίου – ὁ ἄπας, τὸ ἅπαν, γεν. τοῦ ἅπαντος)·

2) τα **δ ι κ α τ ᾱ λ η κ τ α με τ ρ ῖ α γ έ ν η** κλίνονται άλλα κατά τη β' και άλλα κατά την γ' κλίση: ὁ, ἡ βάρβαρος, τὸ βάρβαρον, γεν. τοῦ βαρβάρου – ὁ, ἡ σώφρων, τὸ σώφρον, γεν. τοῦ σώφρονος·

3) τα **μ ο ν ο κ α τ ᾱ λ η κ τ α με δ ύ ο γ έ ν η** κλίνονται τα περισσότερα κατά την γ' κλίση: ὁ, ἡ φυγάς, γεν. φυγάδος – ὁ, ἡ πένης, γεν. πένητος.

157. Όσα επίθετα σχηματίζουν το αρσενικό και το ουδέτερο κατά τη β'

κλίση λέγονται **δευτερόκλιτα**· όσα σχηματίζουν τα δύο αυτά γένη κατά την γ' κλίση λέγονται **τρίτοκλιτα**.

13ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΔΕΥΤΕΡΟΚΛΙΤΑ ΕΠΙΘΕΤΑ

1. Ασυναίρετα δευτερόκλιτα επίθετα

158. α) Τρικατάληκτα με 3 γένη (σε -ος, -η, -ον και -ος, -α, -ον)

(θ. σοφο-, σοφη-, σοφο-)

(θ. δικαιο-, δικαία-, δικαιο-)

Ενικός αριθμός

ον.	σοφός	σοφή	σοφόν	δίκαιος	δικαία	δίκαιον
γεν.	σοφοῦ	σοφῆς	σοφοῦ	δικαίου	δικαίας	δικαίου
δοτ.	σοφῶ	σοφῇ	σοφῶ	δικαίῳ	δικαίᾳ	δικαίῳ
αιτ.	σοφόν	σοφήν	σοφόν	δίκαιον	δικαίαν	δίκαιον
κλ.	σοφὲ	σοφή	σοφόν	δίκαιε	δικαία	δίκαιον

Πληθυντικός αριθμός

ον.	σοφοὶ	σοφαὶ	σοφὰ	δίκαιοι	δικαίαι	δίκαια
γεν.	σοφῶν	σοφῶν	σοφῶν	δικαίων	δικαίων	δικαίων
δοτ.	σοφοῖς	σοφαῖς	σοφοῖς	δικαίοις	δικαίαις	δικαίοις
αιτ.	σοφούς	σοφάς	σοφὰ	δικαίους	δικαίας	δίκαια
κλ.	σοφοὶ	σοφαὶ	σοφὰ	δίκαιοι	δικαίαι	δίκαια

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ., κλ.	σοφῶ	σοφὰ	σοφῶ	δικαίῳ	δικαία	δικαίῳ
γεν., δοτ.	σοφοῖν	σοφαῖν	σοφοῖν	δικαίοιν	δικαίαιν	δικαίοιν

Επίθετα σε **ος, -η, -ον**: ἀγαθός (-ή, -όν), ἀγνός, θερμός, κακός, καλός, πιστός, σεμνός, ὑψηλός· ἀρχικός, ἡθικός, θετικός, λογικός, σωματικός, φυσικός, ψυχικός· ἑαρινός, νυκτερινός, χειμερινός - φίλος (φίλη, φίλον), ἴσος, κοῦφος, μέσος, ἀνθρώπινος (-ίνη, -ινον), κρίθινος, λίθινος, ξύλινος κ.ά. – Επίσης τα ρηματ. ἐπὶθ. σε -τός: ἄλωτός (-ή, -όν), βατός, γραπτός, δυνατός, θαυμαστός κ.ά. (§ 393)· τα τακτικά αριθμητικά: πρῶτος (πρώτη, πρώτον), τρίτος, τέταρτος, πέμπτος, ἕκτος, ἑβδομος, ὄγδοος,... εἰκοστός,... ἑκατοστός,... χιλιοστός κτλ. (§ 208) κ.ά.

Επίθετα σε **-ος, -α, -ον**: ἀραιός (-ά, -όν), δεξιός, παλαιός, στερεός· καθαρός, λαμπρός, μικρός, πονηρός - ἀνδρείος (-εἰά, -εἶον), ἀρχαῖος, γενναῖος, νέος, λεῖος, ὠραῖος· διψαλέος, θαρραλέος, πειναλέος - ἄγιος (-ία, -ιον), ἄξιος, βέβαιος, ἐπιτήδειος, πλούσιος, τέλειος κ.ά. – Επίσης τα ρηματ. ἐπὶθ. σε -τέος: γραπτέος, διαβατέος, εὐεργετητέος, ὠφελητέος κ.ά. (§ 393)· τα ἀπόλυτα αριθμητικά σε πληθυντικό: διακόσιοι (-αι, -α), τριακόσιοι, τετρακόσιοι,... χίλιοι,... μύριοι κτλ. (§ 207, γ)· τα χρονικά αριθμητικά: δευτεραῖος, τριταῖος, τεταρταῖος κτλ.· τα αναλογικά αριθμητικά: διπλάσιος (-ία, -ιον), τριπλάσιος, τετραπλάσιος κτλ. (§ 208), το τακτικό αριθμητ. δευτέρος (-έρα, -ερον) κ.ά.

Παρατηρήσεις

159. Το θηλυκό των τρικατάληκτων επιθέτων σε **-ος**:

1) λήγει σε **-η**, αν πριν από την κατάληξη **-ος** του αρσενικού υπάρχει σύμφωνο εκτός από το **ρ**: ἀγαθός, ἀγαθή – πιστός, πιστή· λήγει σε **-α**, αν πριν από την κατάλ. **-ος** του αρσενικού υπάρχει φωνήεν ή **ρ**: ἄγιος, ἀγία – γενναῖος, γενναία – φαιδρός, φαιδρά (εκτός από το ὄγδοος, ὄγδοη)·

2) στην ονομαστική, γεν. και κλητ. του πληθυντικού τονίζεται όπου και ὅπως τονίζεται στις ίδιες πτώσεις το αρσενικό: ἡ ἀγία – αἱ ἄγιοι, τῶν ἀγίων, ὧ ἄγιοι (ὅπως οἱ ἄγιοι, τῶν ἀγίων, ὧ ἄγιοι)· ἡ γενναία – αἱ γενναῖαι, τῶν γενναίων, ὧ γενναῖαι (ὅπως οἱ γενναῖοι, τῶν γενναίων, ὧ γενναῖοι)· ἡ φαιδρά – αἱ φαιδραῖ, τῶν φαιδρῶν, ὧ φαιδραῖ (ὅπως οἱ φαιδροί, τῶν φαιδρῶν, ὧ φαιδροί). Ἔτσι και αἱ μύρια (= δέκα χιλιάδες), τῶν μυρίων, ὧ μύρια (ὅπως οἱ μύριοι, τῶν μυρίων, ὧ μύριοι)· αἱ μυρία (= αναρίθμητες), τῶν μυρίων, ὧ μυρία (ὅπως οἱ μυριοι, τῶν μυρίων, ὧ μυριοι).

160. β) Δικατάληκτα με τρία γένη (σε -ος, -ον)

(θ. ἀφθονο-)

(θ. τιμωρο-)

Ενικός αριθμός

ον. ὁ ἡ ἀφθονος τὸ ἀφθονον ὁ ἡ τιμωρὸς τὸ τιμωρὸν
γεν. τοῦ τῆς ἀφθόνου τοῦ ἀφθόνου τοῦ τῆς τιμωροῦ τοῦ τιμωροῦ
δοτ. τῷ τῇ ἀφθόνῳ τῷ ἀφθόνῳ τῷ τῇ τιμωρῷ τῷ τιμωρῷ
αιτ. τὸν τὴν ἀφθονον τὸ ἀφθονον τὸν τὴν τιμωρὸν τὸ τιμωρὸν
κλ. (ὦ) ἀφθονε (ὦ) ἀφθονον (ὦ) τιμωρὲ (ὦ) τιμωρὸν

Πληθυντικός αριθμός

ον. οἱ αἱ ἀφθονοὶ τὰ ἀφθονα οἱ αἱ τιμωροὶ τὰ τιμωρὰ
γεν. τῶν ἀφθόνων τῶν ἀφθόνων τῶν τιμωρῶν τῶν τιμωρῶν
δοτ. τοῖς ταῖς ἀφθόνοις τοῖς ἀφθόνοις τοῖς ταῖς τιμωροῖς τοῖς τιμωροῖς
αιτ. τοὺς τὰς ἀφθόνους τὰ ἀφθονα τοὺς τὰς τιμωροὺς τὰ τιμωρὰ
κλ. (ὦ) ἀφθονοὶ (ὦ) ἀφθονα (ὦ) τιμωροὶ (ὦ) τιμωρὰ

Δυϊκός αριθμός (και για τα τρία γένη)

ον., αιτ., τώ, κλ. (ὦ) ἀφθόνῳ, γεν., δοτ. τοῖν ἀφθόνοιιν

ον., αιτ., τώ, κλ. (ὦ) τιμωρώ, γεν., δοτ. τοῖν τιμωροῖν

Παρατηρήσεις

161. Από τα δευτερόκλιτα επίθετα είναι δικατάληκτα:

α) τα περισσότερα από τα σύνθετα σε -ος: ὁ, ἡ ἄγονος, τὸ ἄγονον - ὁ, ἡ ἀθάνατος, τὸ ἀθάνατον - ὁ, ἡ ἄκαιρος, τὸ ἄκαιρον - ὁ, ἡ ἄκαρπος, τὸ ἄκαρπον - ὁ, ἡ ἀξιόμαχος, τὸ ἀξιόμαχον - ὁ, ἡ ἔνδοξος, τὸ ἔνδοξον κ.ά.

β) τα απλά επίθετα αἰθριος, αἰφνίδιος, βάνανυσος, βάρβαρος, βάσκανος, βέβηλος, γαμήλιος, δόκιμος, ἔωλος (= παλιός), ἡμερος, ἥρεμος, ἥσυχος, κίβδηλος, λάβρος, λάλος, χέρσος, τιθασός (= εξημερωμένος, ἡμερος)·

γ) μερικά επίθετα σε -ος, που χρησιμοποιούνται (στο αρσεν. και το θηλ.) και ως ουσιαστικά: ὁ, ἡ ἀγωγός, τὸ ἀγωγὸν (= αυτός που οδηγεί, που φέρνει) - ὁ, ἡ βοηθός, τὸ βοηθὸν (= αυτός που βοηθεῖ) - ὁ, ἡ τιμωρός, τὸ τιμωρὸν (=

αυτός που τιμωρεί) - ό, ή τύραννος, τὸ τύραννον (= τυραννικός).

2. Συνηρημένα δευτερόκλιτα επίθετα

162. Μερικά δευτερόκλιτα επίθετα, που πριν από το χαρακτήρα τους ο έχουν άλλο ο ή ε, συναιρούνται σε όλες τις πτώσεις. Τα επίθετα αυτά λέγονται **συνηρημένα δευτερόκλιτα επίθετα** (πβ. § 99). Από αυτά άλλα είναι τρικατάληκτα (με τρία γένη) και άλλα δικατάληκτα (με τρία γένη).

α) Τρικατάληκτα με τρία γένη

	(θ. χρυσο-)		(θ. χρυσεᾶ)		(θ. χρυσο-)	
	Ενικός αριθμός					
ον.	(χρύσεος)	χρυσοῦς	(χρυσέᾱ)	χρυσῇ	(χρύσειον)	χρυσοῦν
γεν.	(χρυσέου)	χρυσοῦ	(χρυσέας)	χρυσῆς	(χρυσέου)	χρυσοῦ
δοτ.	(χρυσέῳ)	χρυσῷ	(χρυσέα)	χρυσῇ	(χρυσέῳ)	χρυσῷ
αιτ.	(χρύσειον)	χρυσοῦν	(χρυσέαν)	χρυσῇν	(χρύσειον)	χρυσοῦν

Πληθυντικός αριθμός

ον.	(χρύσειοι)	χρυσοῖ	(χρύσειαι)	χρυσαῖ	(χρύσεια)	χρυσᾶ
γεν.	(χρυσέων)	χρυσῶν	(χρυσέων)	χρυσῶν	(χρυσέων)	χρυσῶν
δοτ.	(χρυσέοις)	χρυσοῖς	(χρυσέαις)	χρυσαῖς	(χρυσέοις)	χρυσοῖς
αιτ.	(χρυσέους)	χρυσούς	(χρυσέας)	χρυσᾶς	(χρύσεια)	χρυσᾶ

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ.	(χρυσέω)	χρυσῶ	(χρυσέα)	χρυσᾶ	(χρυσέω)	χρυσῶ
γεν., δοτ.	(χρυσέοιν)	χρυσοῖν	(χρυσέαιν)	χρυσαῖν	(χρυσέοιν)	χρυσοῖν

Κατά το (χρύσειος) χρυσοῦς κλίνονται: (κυάνεος) κυανοῦς, (κυανέα) κυανῇ, (κυάνεον) κυανοῦν· λινοῦς, λινῇ, λينوῦν· φοινικοῦς, φοινικῇ, φοινικοῦν· χαλκοῦς, χαλκῇ, χαλκοῦν κ.ά.

Ὅμοια κλίνονται τα πολλαπλασιαστικά αριθμητικά σε -πλοῦς, -πλῇ, -πλοῦν: (ἀπλός) ἀπλοῦς, (ἀπλόη) ἀπλῇ, (ἀπλόον) ἀπλοῦν (γεν. τοῦ ἀπλοῦ, τῆς ἀπλῆς, τοῦ ἀπλοῦ κτλ.)· διπλοῦς, διπλῇ, διπλοῦν· τριπλοῦς, τριπλῇ, τριπλοῦν κτλ., καθώς και τα πολλαπλοῦς, -ῇ, -οῦν ποσαπλοῦς, -ῇ, -οῦν (βλ. § 209).

β) Δικατάληκτα με 3 γένη (σε -ους -ουν)

(θ. εὐνοο-)

(θ. εὐνοο-)

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	ἡ	(εὐνοος)	εὐνοος	τὸ	(εὐνοον)	εὐνοον
γεν.	τοῦ	τῆς	(εὐνόου)	εὐνου	τοῦ	(εὐνόου)	εὐνου
δοτ.	τῷ	τῇ	(εὐνόῳ)	εὐνω	τῷ	(εὐνόῳ)	εὐνω
αιτ.	τὸν	τὴν	(εὐνοον)	εὐνουν	τὸ	(εὐνοον)	εὐνουν

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ	αἱ	(εὐνοοι)	εὖνοι	τὰ	(εὐνοα)	εὖνοα
γεν.	τῶν		(εὐνόων)	εὐνων	τῶν	(εὐνόων)	εὐνων
δοτ.	τοῖς	ταῖς	(εὐνόοις)	εὐνοίς	τοῖς	(εὐνόοις)	εὐνοίς
αιτ.	τούς	τάς	(εὐνόους)	εὐνους	τά	(εὐνοα)	εὖνοα

Δυϊκός αριθμός

ον.,	αιτ.	τῷ	(εὐνόῳ)	εὐνω	τῷ	(εὐνόῳ)	εὐνω
γεν.,	δοτ.	τοῖν	(εὐνόοιν)	εὖνοιν	τοῖν	(εὐνόοιν)	εὖνοιν

Κατά το εὐνους κλίνονται επίθετα σύνθετα με δεύτερο συνθετικό τις λέξεις νοῦς, πλοῦς, ῥοῦς, χροῦς· π.χ. ἄνους, δύσνους, κακόνους, κουφόνους, σύννους· ἄπλους, δύσπλους, εὐπλους· ἔρρους· ἄχρους, εὐχρους κ.ά.

Παρατηρήσεις

163. Τα συνηρημένα δευτερόκλιτα επίθετα:

1) σχηματίζονται όπως και τα αντίστοιχα συνηρημένα ουσιαστικά της β' και της α' κλίσης (βλ. § 99 και § 92)·

2) δεν έχουν κλητική.

164. Στα τρικατάληκτα συνηρημένα επίθετα σε -οῦς όλες οι πτώσεις και των τριών γενών τονίζονται στη λήγουσα, ακόμη και όταν δεν τονίζεται κανένα από τα φωνήεντα που συναίρουνται (αντίθετα με τον κανόνα § 54): (χρύσεος) χρυσοῦς - (σιδήρεος) σιδηροῦς - (ἀργύρεαι) ἀργυραῖ (από αναλογία

προς τις πτώσεις που τονίζονται κανονικά στη λήγουσα· πβ. § 100, 2).

165. Στα δικατάληκτα συνηρημένα επίθετα σε **-ους**:

1) το *οα* στο τέλος του πληθ. των ουδετέρων μένει ασυναίρετο: *εὔνοα*, *εὐχροα*·

2) η λήγουσα *-οι* της ονομ. του πληθ. των αρσενικών λογαριάζεται βραχύχρονη, αν και προκύπτει από συναίρεση: *εὔνοι*, *εὐπλοι* (από αναλογία προς τα ασυναίρετα: *οἱ φαῦλοι*)·

3) όλες οι πτώσεις και των τριών γενών τονίζονται στην παραλήγουσα, ακόμη και όταν η λήγουσα προκύπτει από συναίρεση τονισμένου φωνήεντος: *τοῦ* (*εὐνόου*) *εὔνου*, *τῶν* (*εὐνόων*) *εὔνων* (από αναλογία προς τους τύπους που κανονικά τονίζονται στην παραλήγουσα: *εὔνοος* - *εὔνους*, *εὔνοοι* - *εὔνοι* κτλ.).

3. Αττικόκλιτα επίθετα

166. Μερικά επίθετα κλίνονται κατά την αττική δεύτερη κλίση (βλ. § 101) και λέγονται **αττικόκλιτα**. Των επιθέτων αυτών το αρσενικό και το θηλυκό λήγει σε **-ως** και το ουδέτερο σε **-ων**.

Παραδείγματα

(θ. *ἰλεω-*)

Ενικός αριθμός					Πληθυντικός αριθμός					
ον.	ὁ	ἡ	ἰλεως	τὸ	ἰλεων	οἱ	αἱ	ἰλεω	τὰ	ἰλεα
γεν.	τοῦ	τῆς	ἰλεω	τοῦ	ἰλεω	τῶν	ἰλεων	τῶν	ἰλεων	
δοτ.	τῷ	τῇ	ἰλεω	τῷ	ἰλεω	τοῖς	ταῖς	ἰλεως	τοῖς	ἰλεως
αιτ.	τόν	τήν	ἰλεων	τὸ	ἰλεων	τούς	τάς	ἰλεως	τὰ	ἰλεα
κλ.	(ὦ)		ἰλεως	(ὦ)	ἰλεων	(ὦ)	ἰλεω	(ὦ)	ἰλεα	

Δυϊκός αριθμός (και για τα τρία γένη)

ον., αιτ. *τώ*, κλ. (ὦ) *ἰλεω* - γεν., δοτ. *τοῖν* *ἰλεων*

Παρατηρήσεις

167. Τα αττικόκλιτα επίθετα:

1) είναι δικατάληκτα: *ὁ, ἡ ἀγήρως, τὸ ἀγήρων* - *ὁ, ἡ ἀξιόχρεως, τὸ ἀξιόχρεων* - *ὁ, ἡ λεπτόγεως, τὸ λεπτόγεων* (= αὐτός που ἔχει γη λεπτή, ὀχι λιπαρή) κ.ά· τρικατάληκτο εἶναι μόνο το ἐπίθ. *πλέως, πλέα, πλέων* (που το θηλυκό του σχηματίζεται κατὰ τὴν α' κλίση)· ἀλλὰ τα σύνθετά του εἶναι δικατάληκτα: *ὁ, ἡ ἔμπλεως, τὸ ἔμπλεων*

2) στὴν ονομαστ., αιτιατ. καὶ κλητ. τοῦ πληθυντικοῦ τοῦ ουδετέρου ἔχουν κατάληξη **-α** κατὰ τα ουδέτερα τῆς κοινῆς β' κλίσης: *ἴλεα, ἀξιόχρεα* (ὅπως: δίκαια).

14ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΤΡΙΤΟΚΛΙΤΑ ΕΠΙΘΕΤΑ

168. Τα τριτόκλιτα επίθετα διαιρούνται κατὰ το χαρακτήρα τους, ὅπως καὶ τα ουσιαστικά, σε **φωνηεντόληκτα** καὶ **συμφωνόληκτα** (πβ. § 107).

Α'. Φωνηεντόληκτα ἐπίθετα τῆς γ' κλίσης

169. α) Τρικατάληκτα (σε -ῦς, -εῖα, -ῦ)

(θ. βαθυ-, βαθε-)

(θ. θηλυ-, θηλε-)

Ενικός αριθμός

ον.	βαθὺ-ς	βαθεῖα	βαθὺ	θηλυ-ς	θήλεια	θῆλυ
γεν.	βαθέ-ος	βαθείας	βαθέ-ος	θήλε-ος	θηλείας	θήλε-ος
δοτ.	βαθεῖ	βαθεία	βαθεῖ	θήλει	θηλεία	θήλει
αιτ.	βαθὺ-ν	βαθεῖαν	βαθὺ	θηλυ-ν	θήλειαν	θῆλυ
κλ.	βαθὺ	βαθεῖα	βαθὺ	θῆλυ	θήλεια	θῆλυ

Πληθυντικός αριθμός

ον.	βαθεῖς	βαθεῖαι	βαθέ-α	θήλεις	θήλειαι	θήλε-α
γεν.	βαθέ-ων	βαθειῶν	βαθέ-ων	θηλέ-ων	θηλειῶν	θηλέ-ων
δοτ.	βαθέ-σι	βαθείαις	βαθέ-σι	θήλε-σι	θηλείαις	θήλε-σι
αιτ.	βαθεῖς	βαθείας	βαθέ-α	θήλεις	θηλείας	θήλε-α
κλ.	βαθεῖς	βαθεῖαι	βαθέ-α	θήλεις	θήλειαι	θήλε-α

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. τώ, κλ. (ῶ)	βαθεῖ	βαθεία	βαθεῖ	θήλει	θηλεία	θήλει
γεν. δοτ. τοῖν	βαθέ-οιν	βαθείαιν	βαθέ-οιν	θηλέ-οιν	θηλείαιν	θηλέ-οιν

Παρατηρήσεις

170. Τα τριτόκλιτα επίθετα σε -υς, -εια, -υ:

1) στο αρσεν. (και στο ουδέτερο) είναι γενικώς οξύτονα: βαθύς, βαρύν, βραδύν, γλυκύς, δασύς, εὐθύς, εὐρύς, ἡδύς, θρασύς, ὀξύς, παχύς, ταχύς, τραχύς κ.ά.· βαρύτονα είναι μόνο το θῆλυς, θήλεια, θῆλυ και το ἡμίσιος, ἡμίσεια, ἡμισυ (γεν. του ἡμίσεος, τῆς ἡμισείας, τοῦ ἡμίσεος κτλ.).

2) παρουσιάζονται με δύο θέματα: το ένα σε -υ, από το οποίο σχηματίζονται η ονομαστ., αιτιατ. και κλητ. του ενικού του αρσεν. και του ουδετέρου, και το άλλο σε -ε, από το οποίο σχηματίζονται όλες οι άλλες πτώσεις και των τριών γενών.

3) συναιρούν το χαρακτήρα ε με το ακόλουθο ε ή ι σε ει· το ἡμισυς συναιρεί πολλές φορές και το ε+α στο τέλος του ουδετέρου σε -η: τὰ ἡμίσεια και τὰ ἡμίση.

4) την κλητ. του ενικού του αρσεν. τη σχηματίζουν χωρίς κατάληξη -ς (ῶ βαθύ, ῶ ταχύ, ῶ θῆλυ, ῶ ἡμισυ) και την αιτιατ. του πληθ. όμοια με την ονομαστική (τούς βαθεῖς, τούς ταχεῖς· πβ. § 112, 4: τούς πήχεις).

5) το θηλυκό το σχηματίζουν με την κατάληξη -ja: βαθέ-ja, όπου το ε+j συναιρείται σε -ει: βαθεῖα.

β) Δικατάληκτα (σε -ῦς, -ῦ, γεν. -υος ή -εος)

171. Κατά την γ' κλίση κλίνονται και μερικά σύνθετα δικατάληκτα επίθετα σε **-υς** (αρσ. και θηλ.), **-υ** (ουδέτ.), γεν. **-υος ή -εος**, με β' συνθετικό ουσιαστικό φωνηεντόληκτο σε **-υς** (γεν. **-υος ή -εως**).

Παραδείγματα

(θ. εὔβοτρυ-)

(θ. διπήχυ-, διπήχε-)

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	ἡ	εὔβοτρυ-ς	τὸ	εὔβοτρυ	ὁ	ἡ	δίπηχυ-ς
γεν.	τοῦ	τῆς	εὐβότρυ-ος	τοῦ	εὐβότρυ-ος	τοῦ	τῆς	διπήχε-ος
δοτ.	τῷ	τῇ	εὐβότρυ-ι	τῷ	εὐβότρυ-ι	τῷ	τῇ	διπήχει
αιτ.	τὸν	τὴν	εὔβοτρυ-ν	τὸ	εὔβοτρυ	τὸν	τὴν	δίπηχυν
κλ.	(ὦ)		εὔβοτρυ	(ὦ)	εὔβοτρυ	(ὦ)		δίπηχυ

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ	αἱ	εὐβότρυ-ες	τὰ	εὐβότρυ-α	οἱ	αἱ	διπήχεις
γεν.	τῶν		εὐβοτρύ-ων	τῶν	εὐβοτρύ-ων	τῶν		διπήχέ-ων
δοτ.	τοῖς	ταῖς	εὐβότρυ-σι	τοῖς	εὐβότρυ-σι	τοῖς	ταῖς	διπήχε-σι
αιτ.	τούς	τάς	εὐβότρυ-ς	τὰ	εὐβότρυ-α	τούς	τάς	διπήχεις
κλ.	(ὦ)		εὐβότρυ-ες	(ὦ)	εὐβότρυ-α	(ὦ)		διπήχεις

Ενικός αριθμός

Πληθυντικός αριθμός

Δυϊκ. αρ. και για τα 3 γένη

ον.	τὸ	δίπηχυ	τὰ	διπήχε-α και διπήχη	ον., αιτ., κλ.	εὐβότρυ-ε
γεν.	τοῦ	διπήχε-ος	τῶν	διπήχέ-ων	γεν., δοτ.	εὐβοτρύ-οιν
δοτ.	τῷ	διπήχει	τοῖς	διπήχε-σι	ον., αιτ., κλ.	διπήχει
αιτ.	τὸ	δίπηχυ	τὰ	διπήχε-α (-η)	γεν., δοτ.	διπήχέ-οιν
κλ.	(ὦ)	δίπηχυ	(ὦ)	διπήχε-α (-η)		

Κατά το εὔβοτρυς (= αυτός που έχει άφθονα σταφύλια) κλίνονται: πολύχθυς, φίλιχθυς, λεύκοφρυς, σύνοφρυς, ἄδακρυς, πολύδακρυς, φιλόδακρυς κ.ά.

Κατά το δίπηχυς κλίνονται: τρίπηχυς, τετράπηχυς κτλ., διπέλεκυς, τριπέλεκυς κτλ.

Β'. Συμφωνόληκτα επίθετα της γ' κλίσης

Ι. Αφωνόληκτα

α) Τρικατάληκτα

172. 1. Σε -ας, -ασα, -αν

(θ. παντ-)

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
ον.	πᾶς	πᾶσα	πᾶν	πάντ-ες	πᾶσαι	πάντ-α
γεν.	παντ-ὸς	πάσης	παντ-ὸς	πάντ-ων	πασῶν	πάντ-ων
δοτ.	παντ-ὶ	πάσῃ	παντ-ὶ	πᾶσι	πάσαις	πᾶσι
αιτ.	πάντ-α	πᾶσαν	πᾶν	πάντ-ας	πάσας	πάντ-α
κλ.	πᾶς	πᾶσα	πᾶν	πάντ-ες	πᾶσαι	πάντ-α

Ὅμοια κλίνονται: ἄπας, ἄπασα, ἄπαν· σύμπας, σύμπασα, σύμπαν· ἀπαξάπας, ἀπαξάπασα, ἀπαξάπαν.

173. 2. Σε -εις, -εσσα, -εν

(θ. χαριεντ-, χαριετ-)

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
ον.	χαρίεις	χαρίεσσα	χαρίεν	χαριεντ-ες	χαρίεσσαι	χαριεντ-α
γεν.	χαριεντ-ος	χαριέσεως	χαριεντ-ος	χαριέντ-ων	χαριεσσῶν	χαριέντ-ων
δοτ.	χαριέντ-ι	χαριέσσει	χαριέντ-ι	χαρίεσι	χαριέσαις	χαρίεσι
αιτ.	χαριέντ-α	χαριέσσαν	χαρίεν	χαριέντ-ας	χαριέσσας	χαριέντ-α
κλ.	χαρίεν	χαρίεσσα	χαρίεν	χαριέντ-ες	χαρίεσσαι	χαριέντ-α

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ., κλ. αρσ.	χαριέντ-ε	θηλ. χαριέσσα	ουδ. χαριέντ-ε
γεν., δοτ.	αρσ. χαριέντ-οιν	θηλ. χαριέσσαιιν	ουδ. χαριέντ-οιν

Κατά το χαρίεις, -εσσα, -εν (= γεμάτος χάρη, χαριτωμένος) κλίνονται επίθετα που σημαίνουν πλησμονή (βλ. § 397, 4): ἀστερόεις, ἡνεμόεις και ἀνεμόεις (= αυτός που έχει πολύ άνεμο

ή γρήγορος όπως ο άνεμος), *ιχθυόεις*, *ύλήεις* (= γεμάτος δάση), *φωνήεις* (= αυτός που έχει φωνή) κ.ά.

174. 3. Σε -ων, -ουσα, -ον

(θ. ἄκοντ-)

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
ον.	ἄκων	ἄκουσα	ἄκον	ἄκοντ-ες	ἄκουσαι	ἄκοντ-α
γεν.	ἄκοντ-ος	ἀκούσης	ἄκοντ-ος	ἀκόντ-ων	ἀκουσῶν	ἀκόντ-ων
δοτ.	ἄκοντ-ι	ἀκούσῃ	ἄκοντ-ι	ἄκουσι	ἀκούσαις	ἄκουσι
αιτ.	ἄκοντ-α	ἄκουσαν	ἄκον	ἄκοντ-ας	ἀκούσας	ἄκοντ-α
κλ.	ἄκον	ἄκουσα	ἄκον	ἄκοντ-ες	ἄκουσαι	ἄκοντ-α

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ., κλ. αρσ.	ἄκοντ-ε	θηλ. ἀκούσα	ουδ. ἄκοντ-ε
γεν., δοτ.	αρσ. ἀκόντ-οιν	θηλ. ἀκούσαιν	ουδ. ἀκόντ-οιν

Κατά το ἄκων (= μη θέλοντας, ακούσιος) κλίνεται και το ἐκῶν, ἐκοῦσα, ἐκόν (= θέλοντας, εκούσιος), γεν. ἐκόντ-ος, ἐκούσης, ἐκόντ-ος κτλ.

β) Δικατάληκτα

175. Μερικά αφωνόληκτα επίθετα της γ' κλίσης είναι δικατάληκτα με τρία γένη. Αυτά είναι σύνθετα με β' συνθετικό ουσιαστικό τριτόκλιτο αφωνόληκτο (*χάρις*, *ἐλπίς*, *πούς*, *ὁδοὺς* κ.ά) και κλίνονται συνήθως όπως το β' συνθετικό τους:

1) ὁ, ἡ εὐχαρις, τὸ εὐχαρι· γεν. εὐχάριτ-ος· δοτ. εὐχάριτ-ι· αιτ. τόν, τὴν εὐχαρι-ν, τὸ εὐχαρι – οί, αἱ εὐχάριτ-ες, τὰ εὐχάριτ-α· γεν. τῶν εὐχαρίτ-ων· δοτ. εὐχάρι-σι κτλ.·

2) ὁ, ἡ εὐελπις, τὸ εὐελπι· γεν. εὐέλπιδ-ος· δοτ. εὐέλπιδ-ι· αιτ. τόν, τὴν εὐελπι-ν, τὸ εὐελπι· κλ. αρσ. και θηλ. ὦ εὐελπις, ουδ. ὦ εὐελπι – οί, αἱ εὐέλπιδ-ες, τὰ εὐέλπιδ-α· γεν. τῶν εὐελπίδ-ων, δοτ. τοῖς εὐέλπι-σι κτλ.·

3) ὁ, ἡ δίπους, τὸ δίπουν· γεν. δίποδ-ος· δοτ. δίποδ-ι· αιτ. τόν, τὴν δίποδ-α (και δίπουν), τὸ δίπουν· κλ. αρσ. και θηλ. ὦ δίπους, ουδ. ὦ δίπουν· οί, αἱ δίποδ-ες, τὰ δίποδ-α· γεν. τῶν διπόδ-ων· δοτ. δίποσι κτλ.·

4) ό, ή μονόδους, τὸ μονόδουν· γεν. μονόδοντ-ος· δοτ. μονόδοντ-ι· αιτ. τόν, τήν μονόδοντ-α, τὸ μονόδουν κτλ. – οί, αί μονόδοντ-ες, τὰ μονόδοντ-α· γεν. τῶν μονοδόντ-ων· δοτ. μονόδουσι κτλ.

Όμοια κλίνονται: ἄχαρις, ἄπελπις, φέρελπις, ἄπους, μονόπους, τρίπους κτλ.

γ) Μονοκατάληκτα (με δύο γένη)

176. Μερικά αφωνόληκτα επίθετα της γ' κλίσης, απλά ή σύνθετα, είναι μονοκατάληκτα με δύο γένη. Αυτά κλίνονται όπως τα αντίστοιχα ουσιαστικά της γ' κλίσης:

ό, ή βλάξ, γεν. βλακ-ός κτλ.· ό, ή κόλαξ, γεν. κόλακ-ος κτλ.· ό, ή ἄρπαξ, γεν. ἄρπαγ-ος κτλ.· ό, ή γαμψώνυξ, γεν. γαμψώνυχ-ος κτλ.· ό, ή λογάς, γεν. λογάδ-ος κτλ.· ό, ή μιγάς, γεν. μιγάδ-ος κτλ.· ό, ή φυγάς, γεν. φυγάδ-ος κτλ.· ό, ή ἄπαις, γεν. ἄπαιδ-ος κτλ.· ό, ή πένης, γεν. πένητ-ος κτλ.· ό, ή ήμιθνής, γεν. ήμιθνήτ-ος κτλ.· ό, ή ἄγνῶς (= ἄγνωστος ή αυτός που αγνοεί), γεν. ἄγνῶτ-ος κτλ.· ό, ή φιλόγελως, γεν. φιλογέλωτ-ος κτλ. (αλλά και κατά την αττική β' κλίση: ό, ή φιλόγελως, γεν. φιλόγελω, δοτ. φιλόγελω κτλ.).

II. Ενρινόληκτα και υγρόληκτα

177. α) Τρικατάληκτα

(θ. μελαν-)

Ενικός αριθμός

Πληθυντικός αριθμός

ον.	μέλας	μέλαινα	μέλαν	μέλαν-ες	μέλαιναι	μέλαν-α
γεν.	μέλαν-ος	μελαίνης	μέλαν-ος	μελάν-ων	μελαινῶν	μελάν-ων
δοτ.	μέλαν-ι	μελαίνη	μέλαν-ι	μέλα-σι	μελαίναις	μέλα-σι
αιτ.	μέλαν-α	μέλαιναν	μέλαν	μέλαν-ας	μελαίνας	μέλαν-α
κλ.	μέλαν	μέλαινα	μέλαν	μέλαν-ες	μέλαιναι	μέλαν-α

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ., κλ.	αρσ. μέλαν-ε	θηλ. μελαίνα	ουδ. μέλαν-ε
γεν., δοτ.	αρσ. μελάν-οιν	θηλ. μελαίναιν	ουδ. μελάν-οιν

Όμοια κλίνεται και το επίθετο *ὁ τάλας*, *ἡ τάλαινα*, *τὸ τάλαν* (γεν. τοῦ τάλαν-ος, τῆς ταλαίνης, τοῦ τάλαν-ος κτλ.).

Παρατηρήσεις

177α. Σε όλα τα τριτόκλιτα τρικατάληκτα επίθετα το θηλυκό:

1) λήγει σε **-α** βραχύχρονο: *βαθύς*, *βαθεῖα*· *πᾶς*, *πᾶσα*· *έκών*, *έκοῦσα*· *μέλας*, *μέλαινα*·

2) στη γεν. του πληθ. τονίζεται πάντοτε στη λήγουσα: *τῶν βαθειῶν*, *πασῶν*, *έκουσῶν*, *μελαινῶν* (πβ. § 159, 2).

178. β) Δικατάληκτα

(θ. *εὐδαιμον-*)

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	ἡ	εὐδαίμων	τὸ	εὐδαιμον
γεν.	τοῦ	τῆς	εὐδαίμον-ος	τοῦ	εὐδαίμον-ος
δοτ.	τῷ	τῇ	εὐδαίμον-ι	τῷ	εὐδαίμον-ι
αιτ.	τὸν	τὴν	εὐδαίμον-α	τὸ	εὐδαιμον
κλ.	(ὦ)		εὐδαιμον	(ὦ)	εὐδαιμον

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ	αἱ	εὐδαίμον-ες	τὰ	εὐδαίμον-α
γεν.	τῶν		εὐδαιμόν-ων	τῶν	εὐδαιμόν-ων
δοτ.	τοῖς	ταῖς	εὐδαίμο-σι	τοῖς	εὐδαίμο-σι
αιτ.	τούς	τάς	εὐδαίμον-ας	τὰ	εὐδαίμον-α
κλ.	(ὧ)		εὐδαίμον-ες	(ὧ)	εὐδαίμον-α

Δυϊκός αριθμός (και για τα τρία γέννη)

ον., αιτ., κλ.	εὐδαίμον-ε
γεν., δοτ.	εὐδαιμόν-οιν

(θ. σωφρον-)

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	ἡ	σώφρων	τὸ	σῶφρον
γεν.	τοῦ	τῆς	σώφρον-ος	τοῦ	σώφρον-ος
δοτ.	τῷ	τῇ	σώφρον-ι	τῷ	σώφρον-ι
αιτ.	τόν	τήν	σώφρον-α	τὸ	σῶφρον
κλ.	(ὦ)		σῶφρον	(ὦ)	σῶφρον

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ	αἱ	σώφρον-ες	τὰ	σώφρον-α
γεν.	τῶν		σωφρόν-ων	τῶν	σωφρόν-ων
δοτ.	τοῖς	ταῖς	σώφρο-σι	τοῖς	σώφρο-σι
αιτ.	τούς	τάς	σώφρον-ας	τὰ	σώφρον-α
κλ.	(ὦ)		σώφρον-ες	(ὦ)	σώφρον-α

Δυϊκός αριθμός (και για τα τρία γένη)

ον., αιτ., κλ. σώφρον-ε

γεν., δοτ. σωφρόν-οιν

Ὅμοια κλίνονται τα επίθετα 1) σε -ων, -ον (γεν. -ονος): ὁ, ἡ κακοδαίμων, τὸ κακόδαιμον· ὁ, ἡ ἀγνώμων, τὸ ἀγνώμων· ὁ, ἡ εὐσχήμων, τὸ εὐσχημον· ὁ, ἡ μεγαλοπράγμων, τὸ μεγαλόπραγμον· ὁ, ἡ ἐλεήμων, τὸ ἐλεήμον· ὁ, ἡ μνήμων, τὸ μνήμον· ὁ, ἡ ἄφρων, τὸ ἄφρον· ὁ, ἡ μεγαλόφρων, τὸ μεγαλόφρον κ.ά·

2) σε -ην, -εν (γεν. -ενος): ὁ, ἡ ἄρρην, τὸ ἄρρεν (γεν. ἄρρενος, δοτ. ἄρρενι, αιτ. τόν, τήν ἄρρενα, τὸ ἄρρεν, κλ. ὦ ἄρρεν και για τα τρία γένη· οἱ, αἱ ἄρρενες, τὰ ἄρρενα, γεν. τῶν ἀρρένων, δοτ. τοῖς, ταῖς ἄρρεσι, αιτ. τούς, τάς ἄρρενας, τὰ ἄρρενα, κλ. ὦ ἄρρενες, ὦ ἄρρενα)·

3) σε -ωρ, -ορ (γεν. -ορος): ὁ, ἡ ἀπάτωρ, τὸ ἀπάτορ (γεν. ἀπάτορος, δοτ. ἀπάτορι, αιτ. τόν, τήν ἀπάτορα, τὸ ἀπάτορ, κλ. ὦ ἀπάτορ και για τα τρία γένη· οἱ, αἱ ἀπάτορες, γεν. τῶν ἀπατόρων, δοτ. ἀπάτορι, αιτ. τούς, τάς ἀπάτορας, τὰ ἀπάτορα, κλ. ὦ ἀπάτορες, ὦ ἀπάτορα)· ἔτσι και ὁ, ἡ ἀμήτωρ, τὸ ἀμήτορ κ.ά.

Παρατηρήσεις

179. Τα δικατάληκτα ενρινόληκτα και υγρόληκτα επίθετα της γ' κλίσης:

1) ἔχουν αρχικό θέμα σε -ον, -εν, -ορ (εὐδαιμον-, ἄρρεν-, ἀπατορ-), αλλά

στην ονομ. του ενικού του αρσεν. και θηλ. δεν παίρνουν κατάληξη και το βραχύχρονο φωνήεν που είναι πριν από το χαρακτήρα το εκτείνουν σε μακρόχρονο, το **ο** σε **ω** και το **ε** σε **η**: (εὐδαιμον-) εὐδαίμων, (ἄρρεν-) ἄρρην, (ἄπατορ-) ἀπάτωρ·

2) ἔχουν την κλητ. του ενικού όμοια με το αρχικό θέμα: ὦ ἐλεῆμον, ὦ ἄρρεν, ὦ ἀπάτορ (πβ. § 128, 2)·

3) όταν είναι σύνθετα σε -ων (γεν. -ονος) κανονικά στην κλητ. του ενικού του αρσεν. και του θηλ. και στην ονομ., αιτιατ. και κλητ. του ενικού του ουδετέρου ανεβάζουν τον τόνο, όχι όμως πιο πάνω από την τελευταία συλλαβή του α' συνθετικού: εὐδαίμων, ὦ εὐδαιμον – τὸ εὐδαιμον· εὐγνώμων, ὦ εὐγνωμον – τὸ εὐγνωμον· μεγαλοπράγμων, ὦ μεγαλόπραγμον – τὸ μεγαλόπραγμον (αλλά: μεγαλόφρων, ὦ μεγαλόφρον – τὸ μεγαλόφρον· επίσης και ἀμνήμων, ὦ ἀμνήμον – τὸ ἀμνήμον κ.ά.). Πβ. § 39, 5.

γ) Μονοκατάληκτα (με δύο γένη)

180. Μερικά ενρινόληκτα και υγρόληκτα επίθετα τῆς γ' κλίσης είναι μονοκατάληκτα με δύο γένη. Αυτά είναι απλά ή σύνθετα με β' συνθετικό τριτόκλιτο ενρινόληκτο ή υγρόληκτο και κλίνονται όπως τα αντίστοιχα ουσιαστικά της γ' κλίσης: ὁ, ἡ μάκαρ (= μακάριος, ευτυχοσμένος), γεν. μάκαρ-ος, δοτ. μάκαρ-ι, αιτ. μάκαρ-α κτλ. – ὁ, ἡ ἄχειρ, γεν. ἄχειρ-ος, δοτ. ἄχειρ-ι, αιτ. ἄχειρ-α κτλ. – ὁ, ἡ μακρόχειρ, γεν. μακρόχειρ-ος, δοτ. μακρόχειρ-ι, αιτ. μακρόχειρ-α κτλ. – ὁ, ἡ ὑψαύχην, γεν. ὑψαύχεν-ος, δοτ. ὑψαύχεν-ι, αιτ. ὑψαύχεν-α κτλ. (πβ. § 176).

III. Σιγμόληκτα δικατάληκτα (αρσ. και θηλ. σε -ης, ουδ. σε -εs)

181.

(θ. ἀληθεσ-)

Ενικός αριθμός					Πληθυντικός αριθμός				
ον.	ὁ	ἡ	ἀληθής	τὸ ἀληθές	οἱ αἱ	ἀληθεῖς	τὰ	ἀληθῆ	
γεν.	τοῦ	τῆς	ἀληθοῦς	τοῦ ἀληθοῦς	τῶν	ἀληθῶν	τῶν	ἀληθῶν	
δοτ.	τῷ	τῇ	ἀληθεῖ	τῷ ἀληθεῖ	τοῖς ταῖς	ἀληθεσί	τοῖς	ἀληθεσί	
αιτ.	τόν	τήν	ἀληθῆ	τὸ ἀληθές	τούς τὰς	ἀληθεῖς	τὰ	ἀληθῆ	
κλ.	(ὦ)		ἀληθές	(ὦ) ἀληθές	(ὦ)	ἀληθεῖς	(ὦ)	ἀληθῆ	

Δυϊκός αριθμός (και για τα τρία γένη)

ον., αιτ., κλ. ἀληθεῖ γεν., δοτ. ἀληθοῖν

(θ. πληρεσ-)

Ενικός αριθμός

Πληθυντικός αριθμός

ον.	ὁ	ἡ	πλήρης	τὸ	πλήρες	οἱ	αἱ	πλήρεις	τὰ	πλήρη
γεν.	τοῦ	τῆς	πλήρους	τοῦ	πλήρους	τῶν	πλήρων	τῶν	πλήρων	
δοτ.	τῷ	τῇ	πλήρει	τῷ	πλήρει	τοῖς	ταῖς	πλήρεσι	τοῖς	πλήρεσι
αιτ.	τὸν	τὴν	πλήρη	τὸ	πλήρες	τούς	τάς	πλήρεις	τὰ	πλήρη
κλ.	(ὦ)		πλήρες	(ὦ)	πλήρες	(ὦ)		πλήρεις	(ὦ)	πλήρη

Δυϊκός ἀριθμός (και για τα τρία γένη)

ον., αιτ., κλ. πλήρει γεν., δοτ. πλήροιν

(θ. συνηθεσ-)

Ενικός αριθμός

Πληθυντικός αριθμός

ον.	ὁ	ἡ	συνήθης	τὸ	σύνηθες	οἱ	αἱ	συνήθεις	τὰ	συνήθη
γεν.	τοῦ	τῆς	συνήθους	τοῦ	συνήθους	τῶν	συνήθων	τῶν	συνήθων	
δοτ.	τῷ	τῇ	συνήθει	τῷ	συνήθει	τοῖς	ταῖς	συνήθεσι	τοῖς	συνήθεσι
αιτ.	τὸν	τὴν	συνήθη	τὸ	σύνηθες	τούς	τάς	συνήθεις	τὰ	συνήθη
κλ.	(ὦ)		σύνηθες	(ὦ)	σύνηθες	(ὦ)		συνήθεις	(ὦ)	συνήθη

Δυϊκός αριθμός (και για τα τρία γένη)

ον., αιτ., κλ. συνήθει γεν., δοτ. συνήθοιν

Κατά το ἀληθής κλίνονται πολλά οξύτονα: ἀγενής, ἀκριβής, ἀσεβής, ἀσθενής, ἀμελής, ἀτυχής, δυστυχής, ἐπιμελής, εὐγενής, εὐσεβής, εὐτυχής, σαφής, ψευδής κ.ά.

Κατά το πλήρης κλίνονται επίθετα: σε -ήρης: ὁ, ἡ μονήρης, τὸ μονῆρες· ὁ, ἡ ξιφήρης, τὸ ξιφήρες· ὁ, ἡ ποδήρης, τὸ ποδήρες κ.ά. – σε -ώδης: ὁ, ἡ δυσώδης, τὸ δυσῶδες· ὁ, ἡ εὐώδης, τὸ εὐῶδες – σε -ώλης: ὁ, ἡ ἐξώλης, τὸ ἐξῶλες (= εντελώς χαμένος)· ὁ, ἡ προώλης, τὸ προῶλες (= ἀπὸ πρὶν χαμένος, ἄξιος νὰ χαθεῖ πρὶν ἀπὸ τὴν ὥρα του)· ὁ, ἡ πανώλης, τὸ πανῶλες (= εντελώς χαμένος· καὶ με ενεργ. σημ.: αὐτός που καταστρέφει τὰ πάντα) κ.ά.

Κατά το συνήθης κλίνονται επίθετα: σε -ήθης: *ὁ, ἡ εὐήθης*, τὸ *εὖηθες* (= αγαθός, απλοϊκός, ανόητος)· *ὁ, ἡ χρηστοήθης*, τὸ *χρηστόηθες* κ.ά. – σε -έθης: *ὁ, ἡ εὐμεγέθης*, τὸ *εὐμέγεθες*· *ὁ, ἡ παμμεγέθης*, τὸ *παμμέγεθες* κ.ά. – σε -άντης: *ὁ, ἡ ἀνάντης*, τὸ *ἄναντες* (= ανηφορικός)· *ὁ, ἡ κατάντης*, τὸ *κάταντες* (= κατηφορικός)· *ὁ, ἡ προσάντης*, τὸ *πρόσαντες* (= ανηφορικός, ἀπόκρημνος) κ.ά. Επίσης τα επίθετα *ὁ, ἡ αὐθάδης*, τὸ *αὐθαδές*· *ὁ, ἡ αὐτάρκης*, τὸ *αὐταρκες* κ.ά.

Παρατηρήσεις

182. Τα σιγμόληκτα επίθετα της γ' κλίσης σε -ης, -ες έχουν θέμα σε -εσ-. Στα επίθετα αυτά:

1) η ενική ονομαστική του αρσενικού και του θηλ. σχηματίζεται χωρίς κατάληξη, αλλά το βραχύχρονο φων. **ε** που είναι πριν από το χαρακτήρα εκτείνεται σε **η**: *θ. ἀληθεσ- = ὁ, ἡ ἀληθής*· *θ. συνηθεσ- = ὁ, ἡ συνήθης*· *θ. πληρεσ- = ὁ, ἡ πλήρης*· όλες οι άλλες πτώσεις και των τριών γενών σχηματίζονται από το θέμα σε -εσ-, αλλά ο χαρακτ. **σ** ανάμεσα στα δύο φωνήεντα αποβάλλεται, και τα δύο αυτά φωνήεντα συναιρούνται (*θ. ἀληθεσ-: ἀληθέσ-ος, ἀληθέ-ος = ἀληθοῦς*· *θ. συνηθεσ-: συνήθεσ-α συνήθε-α = συνήθη* κτλ., βλ. § 64, 1· πβ. § 134, 3 και § 137, 3)·

2) η ενική κλητική του αρσενικού και του θηλυκού και η ενική ονομαστική, αιτ. και κλητ. του ουδετέρου είναι όμοιες με το θέμα (χωρίς κατάληξη): *ὦ ἐπιμελές, τὸ ἐπιμελές*·

3) η δοτ. του πληθ. σχηματίζεται με απλοποίηση των δύο **σ**: *τοῖς ἀληθέσ-σι - ἀληθέσι* (πβ. § 137, 4)·

4) η αιτιατ. του πληθ. στο αρσενικό και το θηλ. είναι όμοια με την ονομαστική του πληθ.: *οἱ ἀληθεῖς - τοὺς ἀληθεῖς* (πβ. § 112, 4 και § 170, 4).

183. Τα βαρύτονα σιγμόληκτα επίθ. της γ' κλίσης σε -ης, -ες:

1) στην ενική κλητ. του αρσενικού και του θηλ. και στην ενική ονομαστ., αιτιατική και κλητ. του ουδετέρου ανεβάζουν τον τόνο (αν είναι υπερδισύλλαβα): *ὁ, ἡ συνήθης, ὦ σύνηθες - τὸ σύνηθες*· *ὁ, ἡ αὐθάδης, ὦ αὐθαδές - τὸ αὐθαδές*· ὅσα όμως λήγουν σε -ώδης, -ώλης, -ήρης δεν ανεβάζουν τον τόνο: *ὁ, ἡ εὐώδης, ὦ εὐῶδες - τὸ εὐῶδες*· *ὁ, ἡ ἐξώλης, ὦ ἐξῶλες - τὸ ἐξῶλες*· *ὁ, ἡ ποδήρης, ὦ ποδήρες - τὸ ποδήρες*·

2) στη γεν. του πληθ. τονίζονται στην παραλήγουσα αντίθετα με τον κανόνα (§ 54) από αναλογία πρὸς τη γεν. του ενικού: *τῶν συνηθέσ-ων, συ-*

νηθέ-ων = συνήθων (όπως τοῦ συνήθους)· τῶν πληρέσ-ων, πληρέ-ων = πλή-ρων (όπως τοῦ πλήρους)· τῶν εὐωδέσ-ων, εὐωδέ-ων = εὐώδων (όπως τοῦ εὐώδους).

15ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΑΝΩΜΑΛΑ ΕΠΙΘΕΤΑ

184. Τα πιο συνηθισμένα **ανώμαλα επίθετα** της αρχαίας ελληνικής είναι τα ακόλουθα πέντε:

1. πολὺς, πολλή, πολὺ (ετερόκλιτο· πβ. § 149)

(θ. πολυ- και πολλο-)

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	πολὺς-ς	ή	πολλή	τὸ	πολὺ
γεν.	τοῦ	πολλοῦ	τῆς	πολλῆς	τοῦ	πολλοῦ
δοτ.	τῷ	πολλῷ	τῇ	πολλῇ	τῷ	πολλῷ
αιτ.	τόν	πολὺν-ν	τήν	πολλήν	τὸ	πολὺ
κλ.	(ὦ)	πολὺ	(ὦ)	πολλή	(ὦ)	πολὺ

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ	πολλοὶ	αἱ	πολλαὶ	τὰ	πολλὰ
γεν.	τῶν	πολλῶν	τῶν	πολλῶν	τῶν	πολλῶν
δοτ.	τοῖς	πολλοῖς	ταῖς	πολλαῖς	τοῖς	πολλοῖς
αιτ.	τούς	πολλοὺς	τάς	πολλάς	τὰ	πολλὰ
κλ.	(ὦ)	πολλοὶ	(ὦ)	πολλαὶ	(ὦ)	πολλὰ

2. μέγας, μεγάλη, μέγα (ετερόκλιτο· πβ. § 149)

(θ. μεγα- και μεγαλο-)

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
ον.	μέγα-ς	μεγάλη	μέγα	μεγάλοι	μεγάλοι	μεγάλα
γεν.	μεγάλου	μεγάλης	μεγάλου	μεγάλων	μεγάλων	μεγάλων
δοτ.	μεγάλῳ	μεγάλης	μεγάλῳ	μεγάλοις	μεγάλαις	μεγάλοις
αιτ.	μέγα-ν	μεγάλην	μέγα	μεγάλους	μεγάλας	μεγάλα
κλ.	μέγα	μεγάλη	μέγα	μεγάλοι	μεγάλοι	μεγάλα

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ., κλ.	αρσ. μεγάλῳ	θηλ. μεγάλα	ουδ. μεγάλῳ
γεν., δοτ.	αρσ. μεγάλοιν	θηλ. μεγάλοι	ουδ. μεγάλοι

3. πρᾶος, πραεῖα, πρᾶον (ετερόκλιτο· πβ. § 149)

(θ. πραο- και πραε-)

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
ον.	πρᾶος	πραεῖα	πρᾶον	πρᾶοι	πραεῖαι	πράε-α
γεν.	πράου	πραείας	πράου	πράε-ων	πραειῶν	πράε-ων
δοτ.	πράῳ	πραείᾳ	πράῳ	πράε-σι	πραείαις	πράε-σι
αιτ.	πρᾶον	πραεῖαν	πρᾶον	πράους	πραείας	πράε-α
κλ.	πρᾶε	πραεῖα	πρᾶον	πρᾶοι	πραεῖαι	πράε-α

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ., κλ.	αρσ. πράῳ	θηλ. πραεῖα	ουδ. πράῳ
γεν., δοτ.	αρσ. πράοιν	θηλ. πραείαιν	ουδ. πράοιν

4. ὁ σῶς, ἡ σῶς, τὸ σῶν (ελλειπτικό· πβ. § 153)

(θ. σα- και σω-)

	Ενικός αριθμός				Πληθυντικός αριθμός				
ον.	ὁ	ἡ	σῶς	τὸ	σῶν	οἱ	αἱ	σῶ	τὰ (σά-α) σᾶ
αιτ.	τὸν	τὴν	σῶν	τὸ	σῶν	τούς	τάς	σῶς	τὰ (σά-α) σᾶ

5. ὁ φροῦδος, ἡ φρούδη, τὸ φροῦδον (ελλειπτικό· πβ. § 153)

Ενικός:	ὁ φροῦδος	ἡ φρούδη	(και ἡ φροῦδος)	τὸ φροῦδον
Πληθυντ.:	οἱ φροῦδοι	αἱ φροῦδαι	(και αἱ φροῦδοι)	τὰ φροῦδα

16ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΟΧΩΝ

185. Οι μετοχές (βλ. § 251, β) κλίνονται σαν τρικατάληκτα επίθετα με τρία γένη και είναι δευτερόκλιτες ή τριτόκλιτες.

α) Μετοχές δευτερόκλιτες

186. Οι δευτερόκλιτες μετοχές λήγουν σε **-μενος, -μένη, -μενον** και κλίνονται όπως τα επίθετα σε **-ος, -η, -ον** (πβ. § 158, σοφός, -ή, -όν· ξένος, ξένη, ξένον): **λυόμενος, λυομένη, λυόμενον**· γεν. **λυομένου, λυομένης, λυομένου** κτλ. – **λυσόμενος, λυσομένη, λυσόμενον**· γεν. **λυσομένου, λυσομένης, λυσομένου** κτλ.

Έτσι και: **λυσάμενος, λυσαμένη, λυσάμενον**· **λελυμένος, λελυμένη, λελυμένον**· **τιμώμενος, τιμωμένη, τιμώμενον**· **ποιούμενος, ποιουμένη, ποιούμενον**· **δηλούμενος, δηλουμένη, δηλούμενον**· **δεικνύμενος, δεικνυμένη, δεικνύμενον**· **τιθέμενος, τιθεμένη, τιθέμενον** κτλ.

β) Μετοχές τριτόκλιτες

187. Οι τριτόκλιτες μετοχές λήγουν:

1) σε **-ᾱς, -ᾱσᾶ, -ᾶν** (πβ. § 172: **πᾶς, πᾶσα, πᾶν** – **ἅπας, ἅπασα, ἅπαν**):

Ενικ.	ον.	λύσας, λύσασα, λύσαν	ιστάς, ιστᾶσα, ιστάν
	γεν.	λύσαντος, λυσάσης, λύσαντος κτλ.	ιστάντος, ιστάσης, ιστάντος κτλ.
	κλ.	ῶ λύσας, λύσασα, λύσαν	ιστάς, ιστᾶσα, ιστάν

Πληθ.	ον.	λύσαντες, λύσασαι, λύσαντα, γεν. λυσάντων, λυσασῶν, λυσάντων δοτ. λύσαισι, λυσάσαισι, λύσαισι κτλ.	ιστάντες, ιστᾶσαι, ιστάντα ιστάντων, ιστασῶν, ιστάντων ιστᾶσι, ιστάσαισι, ιστᾶσι κτλ.
Δυϊκ.	τῶ	λύσαντε, λυσάσᾱ, λύσαντε τοῖν λυσάντοιν, λυσάσαιν, λυσάντοιν	ιστάντε, ιστάσᾱ, ιστάντε ιστάντοιν, ιστάσαιν, ιστάντοιν
Ἔτσι και:	γράφας, γράψασα, γράψαν μείνας, μείνασα, μείναν ἀγγείλας, ἀγγείλασα, ἀγγείλαν κ.ά.	Ἔτσι και: ἐμπιμπλάς, -ᾶσα, -ᾶν βάς, βᾶσα, βᾶν ἀποδράς, ἀποδράσα, ἀποδράν	

2) σε -εἰς, -εῖσα, -ἐν (πβ. § 173: χαρίεις, χαρίεσσα, χαρίεν):

Ενικ.	ον.	λυθείς, λυθεῖσα, λυθὲν γεν. λυθέντος, λυθείσης, λυθέντος κτλ. κλ. (ῶ) λυθείς, λυθεῖσα, λυθὲν	Πληθ.	ον.	λυθέντες, λυθεῖσαι, λυθέντα γεν. λυθέντων, λυθεισῶν, λυθέντων δοτ. λυθεῖσι, λυθείσαισι, λυθεῖσι κτλ.
Δυϊκ.	τῶ	λυθέντε, λυθείσᾱ, λυθέντε τοῖν λυθέντοιν, λυθείσαιν, λυθέντοιν			
Ἔτσι και:	γραφείς, γραφεῖσα, γραφὲν - πληγείς, πληγεῖσα, πληγὲν τιθείς, τιθεῖσα, τιθὲν - ἰεῖς, ἰεῖσα, ἰὲν ῥυεῖς, ῥυεῖσα, ῥυὲν κ.ά.				

3) σε -οὓς, -οῦσα, -ὄν (πβ. § 122, δ: ὁ ὁδούς, τοῦ ὁδόντος):

Ενικ.	ον.	διδούς, διδοῦσα, διδὼν γεν. διδόντος, διδούσης, διδόντος κτλ. κλ. (ῶ) διδούς, διδοῦσα, διδὼν	Πληθ.	ον.	διδόντες, διδοῦσαι, διδόντα γεν. διδόντων, διδουσῶν, διδόντων δοτ. διδοῦσι, διδοῦσαισι, διδοῦσι κτλ.
Δυϊκ.	τῶ	διδόντε, διδούσᾱ, διδόντε τοῖν διδόντοιν, διδούσαιν, διδόντοιν			

Έτσι και: (τοῦ ἀλίσκομαι μετ. αορ. β') αλόους, ἀλοῦσα, ἀλὸν
 (τοῦ γιγνώσκω μετ. αορ. β') γνούς, γνοῦσα, γνόν
 (τοῦ ζῶ μετ. αορ. β') βιούς, βιοῦσα, βιὸν κ.ά.

4) σε **-ύς, -ῦσα, -ὺν** (πβ. § 122, δ: *ίμάς, ἰμάντος*):

Ενικ.	ον.	δεικνύς, δεικνῦσα, δεικνύν	Πληθ.	ον.	δεικνύντες, δεικνῦσαι, δεικνύντα
	γεν.	δεικνύντος, δεικνύσης, δεικνύντος κτλ.		γεν.	δεικνύντων, δεικνυσῶν, δεικνύντων
				δοτ.	δεικνῦσι, δεικνύσαις, δεικνῦσι κτλ.
	κλ.	(ᾧ) δεικνύς, δεικνῦσα, δεικνύν			
Δυϊκ.	τῷ	δεικνύντε, δεικνύσᾱ, δεικνύντε	τοῖν	δεικνύντοιν, δεικνύσαιν, δεικνύντοιν	

Έτσι και: (του ἀπόλλυμι μετ. ενεστ.) ἀπολλύς, ἀπολλῦσα, ἀπολλύν – (του δύομαι μετ. αορ. β') δύς, δῦσα, δύν – (του φύομαι μετ. αορ. β') φύς, φῦσα, φύν κ.ά.

5) σε **-ων, -ουσα, -ον** (πβ. § 174: ἄκων, ἄκουσα, ἄκον - ἐκών, ἐκοῦσα, ἐκόν):

Ενικ.	ον.	λύων, λύουσα, λῦον	Ενικ.	ον.	φυγών, φυγοῦσα, φυγόν
	γεν.	λύοντος, λυούσης, λύοντος κτλ.		γεν.	φυγόντος, φυγούσης, φυγόντος κτλ.
	κλ.	(ᾧ) λύων, λύουσα, λῦον		κλ.	(ᾧ) φυγών, φυγοῦσα, φυγόν
Πληθ.	ον.	λύοντες, λύουσαι, λύοντα	Πληθ.	ον.	φυγόντες, φυγοῦσαι, φυγόντα
	γεν.	λυόντων, λυουσῶν, λυόντων		γεν.	φυγόντων, φυγουσῶν, φυγόντων
	δοτ.	λύουσι, λυούσαις, λύουσι κτλ.		δοτ.	φυγοῦσι, φυγούσαις, φυγοῦσι κτλ.
Δυϊκ.	τῷ	λύοντε, λυούσᾱ, λύοντε	Δυϊκ.	τῷ	φυγόντε, φυγούσᾱ, φυγόντε
	τοῖν	λυόντοιν, λυούσαιν, λυόντοιν		τοῖν	φυγόντοιν, φυγούσαιν, φυγόντοιν

Έτσι και: λύσων, λύσουσα, λύσον
γράφων, γράφουσα, γράφον
γράφων, γράψουσα, γράψον κ.ά.

Έτσι και: (εἰμι) ὧν, οὓσα, ὄν
(αἴρω) ἐλών, ἐλοῦσα, ἐλόν
(ὀρώ) ἰδών, ἰδοῦσα, ἰδόν κ.ά.

6) σε **-ῶν, -ῶσα, -ῶν** (πβ. § 122, ε: Ξενοφῶν -ῶντος):

Ενικ.	ον.	τιμῶν, τιμῶσα, τιμῶν	Πληθ.	ον.	τιμῶντες, τιμῶσαι, τιμῶντα
	γεν.	τιμῶντος, τιμώσης, τιμῶντος κτλ.		γεν.	τιμώντων, τιμωσῶν, τιμώντων
				δοτ.	τιμῶσι, τιμώσαις, τιμῶσι κτλ.
	κλ.	(ᾶ) τιμῶν, τιμῶσα, τιμῶν			
Δυϊκ.	τῷ	τιμῶντε, τιμώσᾱ, τιμῶντε	τοῖν	τιμώντοιν, τιμώσαιν, τιμώντοιν	

Έτσι και: ὀρῶν, ὀρῶσα, ὀρῶν - φοιτῶν, φοιτῶσα, φοιτῶν κ.ά.
ὁμοια και (του ἐλαύνω μετ. μέλλ.) ἐλῶν, ἐλῶσα, ἐλῶν κ.ά.

7) σε **-ῶν, -οῦσα, -οῦν** (πβ. § 122, δ: πλακοῦς -οῦντος):

Ενικ.	ον.	δηλῶν, δηλοῦσα, δηλοῦν	Πληθ.	ον.	δηλοῦντες, δηλοῦσαι, δηλοῦντα
	γεν.	δηλοῦντος, δηλούσης, δηλοῦντος κτλ.		γεν.	δηλούντων, δηλουσῶν, δηλούντων
	κλ.	(ᾶ) δηλῶν, δηλοῦσα, δηλοῦν		δοτ.	δηλοῦσι, δηλούσαις, δηλοῦσι κτλ.
Δυϊκ.	τῷ	δηλοῦντε, δηλούσα, δηλοῦντε	τοῖν	δηλούντοιν, δηλούσαιν, δηλούντοιν	

Έτσι και: ποιῶν, ποιοῦσα, ποιοῦν - ἐλευθερῶν, ἐλευθεροῦσα, ἐλευθεροῦν - ἀγγελῶν,
ἀγγελοῦσα, ἀγγελοῦν - μενῶν, μενοῦσα, μενοῦν κ.ά.

8) σε **-ῶς, -υῖα, -ός**: λελυκῶς, λελυκυῖα, λελυκός που κλίνεται έτσι:

(θ. λελυκοτ-)

(θ. λελυκυς-)

(θ. λελυκοτ-)

Ενικός αριθμός

ον.	λελυκῶς	λελυκυῖα	λελυκός
γεν.	λελυκότος	λελυκυίας	λελυκότος
δοτ.	λελυκότι	λελυκυῖα	λελυκότι
αιτ.	λελυκότα	λελυκυῖαν	λελυκός
κλ.	λελυκῶς	λελυκυῖα	λελυκός

Πληθυντικός αριθμός

ον.	λελυκότες	λελυκυῖαι	λελυκότα
γεν.	λελυκότων	λελυκυῖων	λελυκότων
δοτ.	λελυκόσι κτλ.	λελυκυῖαις κτλ.	λελυκόσι κτλ.

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ., κλ.	λελυκότε	λελυκυῖᾱ	λελυκότε
γεν., δοτ.	λελοκότοιιν	λελυκυῖαιιν	λελυκότοιιν

Ἔτσι και: ἡγγελκῶς, -κυῖα, -κός· γεγραφῶς, γεγραφυῖα, γεγραφός·
 (του ἄχρ. ρ. εἶκω = μοιάζω· παρακ. ἔοικα) εἰκῶς, εἰκυῖα, εἰκός·
 (του ἀποθνήσκω, παρακ. τέθνηκα) τεθνηκῶς -κυῖα, -κός·
 (του ἄχρ. ρ. δεῖδω = φοβούμαι, παρακ. δέδοικα) δεδοικῶς, -κυῖα, -κός ἢ
 δεδιῶς, δεδιυῖα, δεδιός· (του ρ. οἶδα = γνωρίζω) εἰδῶς, εἰδυῖα, εἰδός·
 (του ρ. γίγνομαι) γεγονῶς, γεγονυῖα, γεγονός κ.ά.

9) σε -ῶς, -ῶσα, -ῶς (ἢ -ός): ἐστῶς, ἐστῶσα, ἐστῶς (βλ. § 39, 4) που κλί-
 νεται ἔτσι:

Εν.	ον.	ὁ	ἐστῶς	ἡ	ἐστῶσα	τὸ	ἐστῶς (ἢ ἐστός)
	γεν.	τοῦ	ἐστῶτος κτλ.	τῆς	ἐστῶσης κτλ.	τοῦ	ἐστῶτος κτλ.
	κλ.	(ῶ)	ἐστῶς	(ῶ)	ἐστῶσα	(ῶ)	ἐστῶς (ἢ ἐστός)
Πληθ.	ον.	οἱ	ἐστῶτες	αἱ	ἐστῶσαι	τὰ	ἐστῶτα
	γεν.	τῶν	ἐστῶτων	τῶν	ἐστῶσων	τῶν	ἐστῶτων
	δοτ.	τοῖς	ἐστῶσι κτλ.	ταῖς	ἐστῶσαις κτλ.	τοῖς	ἐστῶσι κτλ.
Δυϊκ.		τῶ	ἐστῶτε	τῶ	ἐστῶσᾱ	τῶ	ἐστῶτε
		τοῖν	ἐστῶτοιιν	τοῖν	ἐστῶσαιιν	τοῖν	ἐστῶτοιιν

Ἔτσι και: (του ἀποθνήσκω, παρακ. τέθνηκα) β' τύπος: τεθνεῶς, τεθνεῶσα, τεθνεῶς ἢ
 τεθνεός.

188. Η κλητ. του ενικού των τριτόκλιτων μετοχών στο αρσεν. (όπως και στο θηλ. και στο ουδ.) σχηματίζεται όμοια με την ονομαστική: ὦ λύσας, ὦ λυθείς, ὦ διδούς, ὦ δεικνύς, ὦ λύων, ὦ τιμῶν κτλ.

17ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΠΑΡΑΘΕΤΙΚΑ

1. Βαθμοί και παραθετικά των επιθέτων

189. Η ιδιότητα ή ποιότητα που φανερώνει ένα επίθετο μπορεί να υπάρξει σε δύο ή περισσότερα όντα, αλλά σε διαφορετικό βαθμό. Για να δηλώσουν το διαφορετικό αυτό βαθμό, τα επίθετα έχουν κανονικά ξεχωριστούς τύπους (μονολεκτικούς ή περιφραστικούς) που λέγονται **βαθμοί των επιθέτων**: **σοφός μὲν Σοφοκλῆς, σοφώτερος δ' Εὐριπίδης, ἀνδρῶν δ' ἀπάντων σοφώτατος Σωκράτης - φίλος, μᾶλλον φίλος, μάλιστα φίλος.**

190. Οι βαθμοί των επιθέτων είναι τρεις:

1) Όταν το επίθετο φανερώνει απλώς μια ιδιότητα ή ποιότητα ενός όντος, χωρίς σύγκριση προς άλλο, λέγεται **επίθετο θετικού βαθμού** ή απλώς **θετικό**: **ὁ δίκαιος ἀνὴρ.**

2) Όταν το επίθετο φανερώνει ότι ένα ον έχει μια ιδιότητα ή ποιότητα σε βαθμό ανώτερο συγκριτικά προς ένα άλλο ή προς πολλά άλλα που λογαριάζονται σαν ένα, λέγεται **επίθετο συγκριτικού βαθμού**, ή απλώς **συγκριτικό**: **οὗτός ἐστι δικαιότερος ἐκείνου - χρυσὸς κρείσσων πολλῶν χρημάτων.**

3) Όταν το επίθετο φανερώνει ότι ένα ον έχει μια ιδιότητα ή ποιότητα σε πολύ μεγάλο βαθμό ανώτερο από όλα τα άλλα του ίδιου είδους, λέγεται επίθετο **υπερθετικού βαθμού** ή απλώς **υπερθετικό**: και:

α) το υπερθετικό που φανερώνει ότι ένα ον έχει μια ιδιότητα ή ποιότητα σε πολύ μεγάλο βαθμό, απόλυτα, χωρίς να γίνεται σύγκριση προς άλλα, λέγεται **υπερθετικό απόλυτο**: **οὗτός ἐστι δικαιοτάτος·**

β) το υπερθετικό που φανερώνει ότι ένα ον έχει μια ιδιότητα ή ποιότητα στον πιο μεγάλο βαθμό συγκριτικά προς όλα τα άλλα του ίδιου είδους μαζί λέγεται **υπερθετικό σχετικό**: *Ἀριστείδης ἦν δικαιοτάτος πάντων τῶν Ἀθηναίων*.

191. Το συγκριτικό και το υπερθετικό ενός επιθέτου μαζί λέγονται μ' ένα όνομα **παραθετικά** του επιθέτου.

192. Όπως στη νέα ελληνική, έτσι και στην αρχαία, τα παραθετικά των επιθέτων σχηματίζονται ή με μία λέξη (και τότε λέγονται **μονολεκτικά**) ή με δύο λέξεις (και τότε λέγονται **περιφραστικά**).

2. Κανονικός σχηματισμός μονολεκτικών παραθετικών

193. Τα μονολεκτικά παραθετικά των επιθέτων στην αρχαία ελληνική, όπως και στη νέα, σχηματίζονται κανονικά από το θετικό, αφού στο θέμα (του αρσεν. γένους) προστεθούν ορισμένες καταλήξεις που λέγονται **παραθετικές καταλήξεις**. Οι πιο συνηθισμένες παραθετικές καταλήξεις είναι:

για το συγκριτικό: **-τερος, -τέρα, -τερον**

για το υπερθετικό: **-τατος, -τάτη, -τατον**.

Έτσι τα παραθετικά που σχηματίζονται με τις παραπάνω καταλήξεις είναι δευτερόκλιτα επίθετα, τρικατάληκτα με τρία γένη. Π.χ.

πτωχός	(θ. πτωχο-)	συγκρ.	πτωχό-τερος,	πτωχο-τέρα,	πτωχό-τερον
			υπερθ. πτωχό-τατος,	πτωχο-τάτη,	πτωχό-τατον
βαρύνς	(θ. βαρυν-)	συγκρ.	βαρύ-τερος,	βαρυν-τέρα,	βαρύ-τερον
			υπερθ. βαρύ-τατος,	βαρυν-τάτη,	βαρύ-τατον
ἀληθής	(θ. ἀληθεσ-)	συγκρ.	ἀληθέσ-τερος,	ἀληθεσ-τέρα,	ἀληθέσ-τερον
			υπερθ. ἀληθέσ-τατος,	ἀληθεσ-τάτη,	ἀληθέσ-τατον
μέλας	(θ. μελαν-)	συγκρ.	μελάν-τερος,	μελαν-τέρα,	μελάν-τερον
			υπερθ. μελάν-τατος,	μελαν-τάτη,	μελάν-τατον
χαρίεις	(θ. χαριετ-)	συγκρ.	χαριέσ-τερος,	χαριεσ-τέρα,	χαριέσ-τερον
			(πβ. § 173 και § 70, 3) υπερθ. χαριέσ-τατος,	χαριεσ-τάτη,	χαριέσ-τατον
ἄχαρις	(θ. ἀχαριτ-)	συγκρ.	ἀχαρίσ-τερος,	ἀχαρισ-τέρα,	ἀχαρίσ-τερον
			(πβ. § 70, 3) υπερθ. ἀχαρίσ-τατος,	ἀχαρισ-τάτη,	ἀχαρίσ-τατον

3. Τα παραθετικά σε -ότερος, -ότατος και -ώτερος, -ώτατος

194. Τα παραθετικά των δευτερόκλιτων επιθέτων διατηρούν το χαρακτήρα του θετικού **ο**, αν προηγείται συλλαβή φύσει ή θέσει μακρόχρονη (βλ. § 33)· τον εκτείνουν σε **ω**, αν προηγείται συλλαβή βραχύχρονη:

ξηρός	ξηρό-τερος	ξηρό-τατος
πτωχός	πτωχό-τερος	πτωχό-τατος
γενναῖος	γενναιό-τερος	γενναιό-τατος
θερμός	θερμό-τερος	θερμό-τατος
ἐνδοξος	ἐνδοξό-τερος	ἐνδοξό-τατος
αλλά: νέος νεώ-τερος νεώ-τατος· σοφός σοφώ-τερος σοφώ-τατος		

4. Αναλογικός σχηματισμός παραθετικών

195. Τα παραθετικά μερικών επιθέτων της αρχαίας ελληνικής δε σχηματίζονται κανονικά με την απλή προσθήκη των παραθετικών καταλήξεων -τερος, -τατος στο θέμα τους, παρά διαμορφώνονται από **α ν α λ ο γ ί α** προς τα παραθετικά άλλων επιθέτων και λήγουν όπως αυτά (πβ. τα νεοελ.: ελαφρός - ελαφρύτερος όπως το βαρύτερος, χοντρός - χοντρότερος όπως το παχύτερος, αντί για τα κανονικά ελαφρότερος, χοντρότερος).

Έτσι διαμορφώνονται οι ακόλουθες **α ν α λ ο γ ι κ έ ς π α ρ α θ ε τ ι κ έ ς κ α τ α λ ή ξ ε ι ς**:

α) -έστερος, -έστατος

Κατά τα παραθετικά των σιγμόληκτων επιθέτων σε -ης, -ες (ἀληθής, ἀληθέσ-τερος, ἀληθέσ-τατος) σχηματίζουν τα παραθετικά τους τα τριτόκλιτα επίθετα σε -ων, -ον (γεν. -ονος), καθώς και τα επίθετα ἄκρατος (=αυτός που δεν έχει ανακατευτεί με άλλον, ανόθευτος), ἄσμενος (= ευχαριστημένος), ἐρρωμένος (= δυνατός) και πένης:

σώφρων	(θ. σωφρον-)	σωφρον-έσ-τερος	σωφρον-έσ-τατος
εὐδαίμων	(θ. εὐδαιμον-)	εὐδαιμον-έσ-τερος	εὐδαιμον-έσ-τατος κ.ά.
ἄκρατος	(θ. ἀκρατο-)	ἀκρατ-έσ-τερος	ἀκρατ-έσ-τατος (και ἀκρατό-τατος)
ἄσμενος	(θ. ἄσμενο-)	ἄσμεν-έσ-τερος (και ἄσμενώ-τερος	ἄσμεν-έσ-τατος ἄσμενώ-τατος)

έρρωμένος	(θ. έρρωμενο-)	έρρωμεν-ές-τερος	έρρωμεν-ές-τατος
πένης	(θ. πενητ-)	πεν-ές-τερος	πεν-ές-τατος

β) -ούστερος, -ούστατος

Το επίθετο άπλοϋς και τα συνηρημένα επίθετα της β' κλίσης με β' συνθ. το όνομα νοϋς σχηματίζουν τα παραθετικά τους σε -ούστερος, -ούστατος (κατά τα παραθετικά σε -έστερος, -έστατος με συναίρεση):

άπλοϋς	(θ. άπλοο-)	άπλούστερος	άπλούστατος
	(από το)	άπλο-ές-τερος	άπλο-ές-τατος)
εϋνους	(θ. εϋνοο-)	εϋνούστερος	εϋνούστατος
	(από το)	εϋνο-ές-τερος	εϋνο-ές-τατος)

γ) -ίστερος, -ίστατος

Τα μονοκατάληκτα επίθετα ἄρπαξ, βλάξ, λάλος (= φλύαρος), κλέπτης, πλεονέκτης σχηματίζουν τα παραθετικά τους σε -ίστερος, -ίστατος (κατά τα παραθετικά του ἄχαρις: ἀχαρίστερος, ἀχαρίστατος· βλ. § 193):

ἄρπαξ	(θ. ἄρπαγ-)	ἄρπαγ-ίς-τερος	ἄρπαγ-ίς-τατος
βλάξ	(θ. βλακ-)	βλακ-ίς-τερος	βλακ-ίς-τατος
λάλος	(θ. λαλο-)	λαλ-ίς-τερος	λαλ-ίς-τατος
κλέπτης	(θ. κλεπτα-)	κλεπτ-ίς-τερος	κλεπτ-ίς-τατος
πλεονέκτης	(θ. πλεονεκτα-)	πλεονεκτ-ίς-τερος	πλεονεκτ-ίς-τατος

δ) -αίτερος, -αίτατος

Το επίθ. παλαιός σχηματίζει τα παραθετικά του με θέμα το επίρρ. πάλαι σε -αίτερος, -αίτατος:

παλαιός	παλαίτερος	παλαίτατος
---------	------------	------------

Ανάλογα προς αυτό σχηματίστηκαν τα παραθετικά:

γεραιός	(= γέροντας, σεβαστός)	γεραί-τερος	γεραί-τατος
σχολαῖος	(=αργός, αργοκίνητος)	σχολαί-τερος	σχολαί-τατος

Από αυτά αποσπάστηκε η κατάληξη *-αίτερος, -αίτατος*, με την οποία σχηματίζουν τα παραθετικά τους ορισμένα επίθετα σε *-ος*:

ἴσος		ἰσ-αί-τερος	ἰσ-αί-τατος
ὄψιος (= ὄψιμος)		ὀψι-αί-τερος	ὀψι-αί-τατος
(πλησίος)		πλησι-αί-τερος	πλησι-αί-τατος
πρῶος (από το πρῶιος = πρωινός)		πρω-αί-τερος	πρω-αί-τατος
εὐδιος		εὐδι-αί-τερος	εὐδι-αί-τατος
	(και	εὐδιέσ-τερος	εὐδιέσ-τατος)
ἥσυχος		ἥσυχ-αί-τερος	ἥσυχ-αί-τατος
	(και	ἥσυχώ-τερος	ἥσυχώ-τατος)
ἴδιος		ἰδι-αί-τερος	ἰδι-αί-τατος
	(και	ἰδιώ-τερος	ἰδιώ-τατος)
φίλος		φιλ-αί-τερος	φιλ-αί-τατος
	(και	φιλ-ίων ή	φίλ-τατος)
		φίλ-τερος	

5. Ανώμαλα παραθετικά (σε *-ίων, -ιστος*)

196. Μερικά επίθετα της αρχαίας ελληνικής δε σχηματίζουν τα παραθετικά τους με τις παραθετικές καταλήξεις *-τερος, -τατος*, παρά παίρνουν στο συγκριτικό την κατάληξη *-ίων* (αρσ. και θηλ.), *-ιον* (ουδέτ.) και στο υπερθετικό την κατάληξη *-ιστος, -ίστη, -ιστον*. Επειδή τα παραθετικά αυτά σχηματίζονται πολλές φορές με διάφορες φθογγικές παθήσεις ή και με θέμα διαφορετικό από το θέμα του θετικού, λέγονται **ανώμαλα παραθετικά**. Τα επίθετα αυτά είναι:

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός	(θέμα)
1. αἰσχροῦς	ὁ, ἡ αἰσχίων	τὸ αἴσχιον	αἴσχιστος (αἴσχ-, πβ. αἴσχ-ος)
2. ἐχθροῦς	ὁ, ἡ ἐχθίων	τὸ ἐχθιον	ἐχθιστος (ἐχθ-, πβ. ἐχθ-ος = ἐχθρα)
	και ομαλά	ἐχθρό-τερος	ἐχθρό-τατος (ἐχθρο-)
3. ἡδύς	ὁ, ἡ ἡδίων	τὸ ἡδιον	ἡδιστος (ἡδ-)

Θετικός	Συγκριτικός		Υπερθετικός	(θέμα)
4. καλός	ὁ, ἡ καλλίων	τὸ κάλλιον	κάλλιστος	(καλλ-, πβ. κάλλ-ος)
5. μέγας	ὁ, ἡ μείζων	τὸ μείζον	μέγιστος	(μεγ-)
6. ῥάδιος	ὁ, ἡ ῥάων	τὸ ῥᾶον	ῥᾶστος	(ῥα-)
7. ταχύς	ὁ, ἡ θάττων	τὸ θᾶττον	τάχιστος	(θαχ-)
8. ἀγαθός	ὁ, ἡ ἀμείνων	τὸ ἄμεινον	ἄριστος	(ἀμεν- και ἀρ-, πβ. ἀρ-ετή)
»	ὁ, ἡ βελτίων	τὸ βέλτιον	βέλτιστος	(βελτ-)
»	ὁ, ἡ κρείττων	τὸ κρεῖττον	κράτιστος	(κρετ-, κρατ-, πβ. κράτ-ος)
»	ὁ, ἡ λῶων	τὸ λῶον	λῶστος	(λω-)
9. κακός	ὁ, ἡ κακίων	τὸ κάκιον	κάκιστος	(κακ-)
»	ὁ, ἡ χείρων	τὸ χεῖρον	χείριστος	(χερ-, χειρ-)
10. μακρός		μακρό-τερος	μακρό-τατος	(ομαλά)
»		–	μήκιστος	(μηκ-, πβ. μῆκ-ος)
11. μικρός		μικρό-τερος	μικρό-τατος	(ομαλά)
»	ὁ, ἡ ἐλάττων	τὸ ἔλαττον	ἐλάχιστος	(ἐλαχ-)
»	ὁ, ἡ ἥττων	τὸ ἥττον	εἰς ῥρ. ἥκιστα	(ἥκ-)
12. ὀλίγος	ὁ, ἡ μείων	τὸ μείον	ὀλίγιστος	(με-, ὀλιγ-)
13. πολὺς	ὁ, ἡ πλείων	τὸ πλεόν	πλεῖστος	(πλε-)

6. Κλίση των συγκριτικών σε -ίων, -ιον (και -ων, -ον)

197. Τα συγκριτικά σε -ίων, -ιον (ή -ων, -ον) είναι δικατάληκτα επίθετα της γ' κλίσης με τρία γένη και κλίνονται κατά το ακόλουθο παράδειγμα (πβ. § 178):

(θ. βελτιον-, βελτιοσ-)

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	ἡ	βελτίων	τὸ	βέλτιον
γεν.	τοῦ	τῆς	βελτίον-ος	τοῦ	βελτίον-ος

δοτ.	τῷ	τῇ	βελτίον-ι	τῷ	βελτίον-ι
αιτ.	τὸν	τὴν	βελτίον-α ἢ βελτίω	τὸ	βέλτιον
κλ.		(ῶ)	βέλτιον	(ῶ)	βέλτιον

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ	αἱ	βελτίον-ες ἢ βελτίους	τὰ	βελτίον-α ἢ βελτίω
γεν.	τῶν		βελτιόν-ων	τῶν	βελτιόν-ων
δοτ.	τοῖς	ταῖς	βελτίοσι(ν)	τοῖς	βελτίοσι(ν)
αιτ.	τούς	τάς	βελτίον-ας ἢ βελτίους	τὰ	βελτίον-α ἢ βελτίω
κλ.		(ῶ)	βελτίον-ες ἢ βελτίους	(ῶ)	βελτίον-α ἢ βελτίω

Δυϊκός (και για τα τρία γένη) ον., αιτ., κλ. βελτίον-ε – γεν.,
δοτ. βελτιόν-οιν

7. Περιφραστικά παραθετικά. Παραθετικά μετοχών

198. Τα περιφραστικά παραθετικά (βλ. § 192) σχηματίζονται στην αρχαία ελληνική, όπως και στη νέα, με το θετικό του επιθέτου και με ορισμένο ποσοτικό επίρρημα εμπρός από αυτό. Έτσι ο συγκριτικός βαθμός σχηματίζεται με το επίρρ. *μᾶλλον* και ο υπερθ. με το επίρρ. *μάλιστα* εμπρός από το θετικό:

θετ. *ἐπιμελής* συγκρ. *μᾶλλον ἐπιμελής* υπερθ. *μάλιστα ἐπιμελής*
(πβ. τα νεοελλ.: *μικρός* - *πιο μικρός* - *ο πιο μικρός* ἢ *πολύ μικρός*).

199. Όλα τα επίθετα που σχηματίζουν μονολεκτικά παραθετικά μπορούν να σχηματίσουν παράλληλα και περιφραστικά παραθετικά. Σχηματίζουν τα παραθετικά τους μόνο περιφραστικά οι μετοχές και μερικά μονοκατάληκτα επίθετα που χρησιμοποιούνται και ως ουσιαστικά.

200. 1) **Μετοχές:** *δυνάμενος* - *μᾶλλον δυνάμενος* - *μάλιστα δυνάμενος*· *συμφέρων* - *μᾶλλον συμφέρων* - *μάλιστα συμφέρων*· *ὠφελῶν* - *μᾶλλον ὠφελῶν* - *μάλιστα ὠφελῶν* κ.ά. (πβ. τα νεοελλ.: *αντρειωμένος* - *πιο αντρειωμένος* - *ο πιο αντρειωμένος* ἢ *πολύ αντρειωμένος*).

2) **Μονοκατάληκτα επίθετα:** *εἴρων* - *μᾶλλον εἴρων* - *μάλιστα εἴρων*· *ἐνδακρυς* - *μᾶλλον ἐνδακρυς* - *μάλιστα ἐνδακρυς*. Έτσι και τα *εὐελπς*, *κόλαξ*, *ὕβριστής*, *φιλόγελως* κ.ά.

8. Ελλειπτικά παραθετικά

201. Σε μερικά επίθετα λείπει ο θετικός βαθμός ή και ένας από τους δύο άλλους βαθμούς. Τα παραθετικά των επιθέτων αυτών λέγονται **ελλειπτικά παραθετικά**.

Τα περισσότερα ελλειπτικά παραθετικά παράγονται από επιρρήματα, προθέσεις ή μετοχές:

1. (ἄνω)	συγκρ. ἄνω-τερος	υπερθ. ἄνω-τατος
2. (κάτω)	» κατώ-τερος	» κατώ-τατος
3. (πρὸ)	» πρό-τερος	» πρῶτος (πρό-ατος)
4. (ὑπέρ)	» ὑπέρ-τερος	» ὑπέρ-τατος
5. (ἐπικρατῶν)	» ἐπικρατ-έστερος	» –
6. (προτιμώμενος)	» προτιμό-τερος	» –
7. –	» ὕστερος	» ὕστατος
8. –	» –	» ὕπατος
9. –	» –	» ἔσχατος

202. Μερικά επίθετα **δε σχηματίζουν παραθετικά**, γιατί φανερώνουν ιδιότητα, ποιότητα ή κατάσταση που δεν παρουσιάζει βαθμούς. Τέτοια επίθετα είναι:

1) όσα φανερώνουν ὕ λ η: λίθινος, ἀργυροῦς, γήινος· τ ο π ι κ ή ή χ ρ ο ν ι κ ή σ χ έ σ η: χερσαῖος, θαλάσσιος, θερινός, ἡμερήσιος· μ έ τ ρ ο: σταδιαῖος, πηχναῖος· καταγωγή, συγγένεια: πατρῶος, μητρικός· μ ό ν ι μ η κ α τ ά σ τ α σ η: θνητός, νεκρός κ.ά.

2) μερικά σύνθετα με α' συνθετικό το στερητικό ἄ- (βλ. § 423, α): ἀθάνατος, ἄυλος, ἄυπνος, ἄψυχος κ.ά.

3) μερικά σύνθετα με α' συνθετικό το επίθετο πᾶς ή την πρόθ. ὑπέρ (που έχουν μόνα τους υπερθετική σημασία): πάνσοφος, πάντιμος, πάγκαλος – ὑπερμεγέθης, ὑπέρλαμπρος κ.ά.

9. Παραθετικά επιρρημάτων

203. Πολλά **επιρρήματα** (βλ. § 362) της αρχαίας επιδέχονται σύγκριση και γι' αυτό σχηματίζουν **παραθετικά** (όπως και στη νέα: *ωραία - ωραιότερα ή πιο ωραία - ωραιότατα ή πάρα πολύ ωραία*).

Σχηματίζουν έτσι παραθετικά στην αρχαία ελληνική:

1) Επιρρήματα σε **-ως** που παράγονται από επίθετα. Τα επιρρήματα αυτά στον συγκριτικό έχουν τύπο όμοιο με την ενική αιτιατ. του ουδετ. του συγκριτικού επιθέτου και στον υπερθετικό έχουν τύπο όμοιο με την πληθυντική αιτιατ. του ουδετέρου του υπερθετικού επιθέτου:

(δίκαιος)	δικαίως	δικαιότερον	δικαιότατα
(σοφός)	σοφῶς	σοφώτερον	σοφώτατα
(ἀληθής)	ἀληθῶς	ἀληθέστερον	ἀληθέστατα
(σώφρων)	σωφρόνως	σωφρονέστερον	σωφρονέστατα
(ἡδύς)	ἡδέως	ἡδιον	ἡδιστα
(καλός)	καλῶς	κάλλιον	κάλλιστα κ.ά.

2) Τα επιρρήματα **εὖ** (αντίστοιχο του επιθέτου *ἀγαθός*), **ὀλίγον** και **πολύ**:
εὖ - ἄμεινον - ἄριστα και βέλτιον - βέλτιστα και κρείττον - κράτιστα.
ὀλίγον - μείον - ὀλίγιστα και ἔλαττον - ἐλάχιστα και ἥττον - ἥκιστα.
πολύ - πλέον - πλείστα (ή πλείστον).

3) Το επίρρ. **μάλα** (= πολύ), που οι τρεις βαθμοί του είναι: θετ. *μάλα* - συγκριτ. *μᾶλλον* - υπερθ. *μάλιστα*.

4) Μερικά τοπικά επιρρήματα που παίρνουν παραθετικές καταλήξεις **-τέρω, -τάτω**:

θετ.	ἄνω	συγκρ.	ἄνωτέρω	υπερθ.	ἄνωτάτω
»	ἄπωθεν (=μακριά)	»	ἄπωτέρω	»	ἄπωτάτω
»	ἐγγύς (= κοντά)	»	ἐγγυτέρω	»	ἐγγυτάτω και
»	»	»	ἐγγύτερον	»	ἐγγύτατα και
»	»	»	ἐγγιον	»	ἐγγιστα
»	ἐξω	»	ἐξωτέρω	»	ἐξωτάτω
»	ἔσω (και εἴσω)	»	ἔσωτέρω	»	ἔσωτάτω
»	κάτω	»	κατωτέρω	»	κατωτάτω
»	πόρρω	»	πορρωτέρω	»	πορρωτάτω
»	πέρα	»	περαιτέρω	»	—

5) Μερικά χρονικά επιρρήματα με παραθετικές καταλήξεις *-(αί)τερον*, *-(αί)τατα* (βλ. § 195, δ)

θετ. <i>πάλαι</i>	συγκρ. <i>παλαιότερον</i>	υπερθ. <i>παλαιάτατα</i>
» <i>πρωί</i>	» <i>πρωιαίτερον</i>	» <i>πρωιαίτατα</i> ή
» »	» <i>πρωαίτερον</i>	» <i>πρωαίτατα</i>
» <i>ὀψὲ</i> (= αργά)	» <i>ὀψιαίτερον</i>	» <i>ὀψιαίτατα</i>

204. Και τα παραθετικά των επιρρημάτων, όπως και των επιθέτων, εκφέρονται κάποτε περιφραστικά με το *μᾶλλον*, *μάλιστα* και το θετικό· π.χ.

θετ. <i>σοφῶς</i>	συγκρ. <i>μᾶλλον σοφῶς</i>	υπερθ. <i>μάλιστα σοφῶς</i>
» <i>ήδέως</i>	» <i>μᾶλλον ήδέως</i>	» <i>μάλιστα ήδέως</i>

18ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ

205. Αριθμητικά λέγονται οι λέξεις που φανερώνουν αριθμούς ή παράγονται από ονόματα αριθμών.

Τα αριθμητικά είναι **επίθετα**, **ουσιαστικά** και **επιρρήματα**.

Α'. Αριθμητικά επίθετα

1) Είδη αριθμητικών επιθέτων

206. Τα αριθμητικά επίθετα είναι **απόλυτα**, **τακτικά**, **χρονικά**, **πολλαπλασιαστικά** και **αναλογικά**.

α) Τα **απόλυτα αριθμητικά** (όπως και στη νέα ελληνική) φανερώνουν απλώς ένα ορισμένο πλήθος από όντα: **εἷς** (*ὀπλίτης*), **μία** (*ναῦς*), **ἐν** (*ὄπλον*), **δέκα** (*τάλαντα*).

β) Τα **τακτικά αριθμητικά** (όπως και στη νέα ελληνική) φανερώνουν την τάξη, δηλ. τη θέση που κατέχει ένα ορισμένο ον σε μια σειρά από ομοιά του: **πρώτος** (μήν), **δευτέρα** (ήμέρα), **τρίτον** (έτος)· αυτά λήγουν ως το 19 σε **-τος** (εκτός από το *δεύτερος*, *εβδομος*, *ογδοος*) και από τα 20 και πέρα σε **-στός**: (*τρία*) *τρίτος*, (*ἑξ*) *ἑκτος* - (*εἴκοσι*) *εἰκοστός* - *ἑκατὸν* (*ἑκατοστός*).

γ) Τα **χρονικά αριθμητικά** (που δεν τα έχει η νέα ελληνική) φανερώνουν χρόνο, δηλ. ποια ημέρα, από τότε που άρχισε, τελειώνει κάποια ενέργεια· αυτά σχηματίζονται από το θέμα των τακτικών και λήγουν σε **-αῖος**: (*δεύτερος*) *δευτεραῖος*, (*τρίτος*) *τριταῖος*, (*τέταρτος*) *τεταρταῖος* κτλ. (αυτός που γίνεται τη δεύτερη, την τρίτη, την τέταρτη κτλ. ημέρα από την ημέρα που άρχισε)· π.χ. *δευτεραῖος ἀφίκετο* (= έφτασε τη δεύτερη ημέρα από τότε που ξεκίνησε).

δ) Τα **πολλαπλασιαστικά αριθμητικά** (όπως και στη νέα ελληνική) φανερώνουν από πόσα απλά μέρη απαρτίζεται κάτι· αυτά λήγουν σε **-πλοῦς** και τα περισσότερα σχηματίζονται από το θέμα των απόλυτων αριθμητικών: (*τρία*) *τριπλοῦς*, (*έννέα*) *έννεαπλοῦς*, (*δέκα*) *δεκαπλοῦς*.

ε) Τα **αναλογικά αριθμητικά** (όπως και στη νέα ελληνική) φανερώνουν ποια είναι η *α ν α λ ο γ ί α* ενός ποσού προς ένα άλλο του ίδιου είδους, δηλ. πόσες φορές το ένα είναι μεγαλύτερο από το άλλο· αυτά λήγουν σε **-πλάσιος** και τα περισσότερα σχηματίζονται από το θέμα των απόλυτων αριθμητικών: (*δύο*, *θ.* *δι-*) *διπλάσιος*, (*τρία*) *τριπλάσιος*.

2) Κλίση των αριθμητικών επιθέτων

207. Από τα απόλυτα αριθμητικά:

α) Τα τέσσερα πρώτα κλίνονται έτσι:

(1)	εἷς	μία	ἓν	(2) δύο
	Ενικός αριθμός			Δυϊκός αριθμός (και για τα τρία γένη)
	αρσ.	θηλ.	ουδ.	
ον.	εἷς	μία	ἓν	δύο
γεν.	ένος	μιᾶς	ένος	δυοῖν
δοτ.	ἐνὶ	μιᾷ	ἐνὶ	δυοῖν
αιτ.	ἕνα	μίαν	ἓν	δύο

(3)	τρεις	τρία	(4)	τέτταρες	τέτταρα
	Πληθυντικός			Πληθυντικός	
αρσ. και θηλ.	ουδ.		αρσ. και θηλ.	ουδ.	
ον.	τρεις	τρία	τέτταρες	τέτταρα	
γεν.	τριῶν	τριῶν	τεττάρων	τεττάρων	
δοτ.	τρισι(ν)	τρισι(ν)	τέτταρσι(ν)	τέτταρσι(ν)	
αιτ.	τρεις	τρία	τέτταρας	τέτταρα	

β) Τα από το πέντε ως το ἑκατὸν εἶναι ἀκλιτα: οἱ πέντε ὀπλίται, τῶν πέντε ὀπλιτῶν, τοῖς εἴκοσιν ὀπλίταις, τῶν τριάκοντα τυράννων κτλ.

Τα ἀπὸ το διακόσιοι, -αι, -α και πέρα εἶναι τρικατάληκτα ἐπίθετα με τρία γένη και κλίνονται μόνο στον πληθυντικό: οἱ διακόσιοι ὀπλίται, τῶν διακοσίων ἡμερῶν, τοῖς διακοσίοις ὄπλοις - οἱ τριακόσιοι ὀπλίται, τῶν τριακοσίων νεῶν κτλ.· ἔτσι και χίλιοι, -αι, -α (βλ. § 158 κ.ά.).

208. Τα **τακτικά**, τα **χρονικά** και τα **αναλογικά** ἀριθμητικά κλίνονται ως τρικατάληκτα ἐπίθετα της β' κλίσης σε -ος, -η, -ον ἢ -ος, -α, -ον (πβ. § 158): τακτικά: πρῶτος, πρώτη, πρῶτον - δεύτερος, δεύτερα, δεύτερον κτλ. χρονικά: δευτεραῖος, δευτεραία, δευτεραῖον - τριταῖος, -αία, -αῖον κτλ. αναλογικά: διπλάσιος, -ία, -ιον - τριπλάσιος, -ία, -ιον κτλ.

209. Τα **πολλαπλασιαστικά** ἀριθμητικά κλίνονται ὅπως τα συνηρημένα τρικατάληκτα ἐπίθετα της β' κλίσης σε -ους, -ῆ, -οῦν (βλ. § 162, α):

(ἀπλός) ἀπλοῦς	(ἀπλόη) ἀπλῆ	(ἀπλόον) ἀπλοῦν
(διπλός) διπλοῦς	(διπλόη) διπλῆ	(διπλόον) διπλοῦν κτλ.

Β'. Αριθμητικά ουσιαστικά

210. Τα **αριθμητικά ουσιαστικά** (ὅπως και στη νέα ελληνική) σημαίνουν ἀφηρημένη ἀριθμητική ποσότητα, δηλ. πλήθος ἀπὸ ὁμοιες μονάδες οποιουδήποτε εἶδους. Αὐτά εἶναι ὅλα θηλυκά (ἀφηρημένα ουσιαστικά) σε -ᾶς και τα περισσότερα σχηματίζονται ἀπὸ το θέμα των ἀπόλυτων ἀριθμητικῶν ἐπιθέτων: δυ-ᾶς (= σύνολο ἀπὸ δύο μονάδες), τρι-ᾶς (= σύνολο ἀπὸ τρεις μονάδες) κτλ.

211. Τα ἀριθμητικά ουσιαστικά κλίνονται ὅπως τα θηλυκά ὀδοντικόληκτα της γ' κλίσης σε -ᾶς, γεν. -ᾶδος: ἡ δῦας, τῆς δῦαδος κτλ. - ἡ τριάς, τῆς τριάδος κτλ. (πβ. § 122, γ).

Γ' Αριθμητικά επιρρήματα

212. Τα **αριθμητικά επιρρήματα** της αρχαίας ελληνικής φανερώνουν πόσες φορές επαναλαμβάνεται κάτι. Αυτά λήγουν σε **-άκις** ή **-κις** και τα περισσότερα σχηματίζονται από το θέμα των απόλυτων αριθμητικών επιθέτων: **πεντ-άκις** (πέντε φορές), **έξ-άκις** (έξι φορές), **έπτά-κις** (εφτά φορές). Αλλά των τριών πρώτων αριθμητικών τα επιρρήματα είναι: του **εἷς** - **ἅπαξ** (= μία μόνο φορά), του **δύο** - **δῖς** (= δύο φορές), του **τρία** - **τρίς** (= τρεις φορές). Του **έννέα** είναι το **ἐν-άκις** (= εννέα φορές).

Παρατηρήσεις στα αριθμητικά

α) Θέματα των αριθμητικών

213. 1. Το απόλυτο αριθμητικό **εἷς** σχηματίζει το αρσ. και το ουδέτ. από το θέμα **έν-** (αρσ. **ἐν-ς** = **εἷς** βλ. § 64, 4) και το θηλ. από το θ. **μι-** (**μία**). Από το θ. του απόλυτου αριθμητικού **εἷς** δεν παράγεται κανένα άλλο αριθμητικό εκτός από το ουσιαστικό **έν-ας**: καθένα από τα άλλα αριθμητικά που αντιστοιχούν στο απόλυτο **εἷς** σχηματίζεται από ιδιαίτερο θέμα: **πρῶ-τος**, **ἄπλοῦς**, **μονάς**, **ἅπαξ**.

2. Το **δύο** έχει δύο θέματα: α) θ. **δυ-**: **δυ-άς**· β) θ. **δι-**: **δι-ακόσιοι**, **δι-πλοῦς**, **δι-πλάσιος**, **δί-ς** επίσης και τα σύνθετα **δι-μερής**, **δί-πους**, **δι-ώβολον** κτλ. (το **δεύτερος** από το ρ. **δεύομαι** = υστερώ).

3. Το **τρεις** σχηματίζει από το θ. **τρεj-** μόνο την ονομαστ. και αιτιατ. του αρσ. και του θηλ. (**τρέj-ες** = **τρεῖς**)· οι άλλες πτώσεις, καθώς και όλα τα παράγωγα του σχηματίζονται από το θ. **τρι-**: **τρι-ών**, **τρι-σί**, **τρί-α**· **τρι-άκοντα**, **τρι-ακόσιοι**, **τρί-τος**, **τρι-ταῖος**, **τρι-πλοῦς**, **τρι-πλάσιος**· **τρί-ς** επίσης και τα σύνθετα **τρι-μερής**, **τρί-πους** κτλ.

4. Το **τέτταρες** (ή **τέσσαρες**) έχει: α) θ. **τετταρ-**: **τέτταρ-ες**, **τετταρ-άκοντα**· β) θ. **τετρα-**: **τετρα-κόσιοι**, **τετρα-πλοῦς**, **τετρα-πλάσιος**, **τετράς**, **τετράκις**· γ) θ. **τεταρ-**: **τέταρ-τος**, **τεταρ-ταῖος**.

5. Το **πέντε** έχει: α) θ. **πεντ-**: **πέντ-ε**, **πεντ-ήκοντα**, **πεντ-απλοῦς**, **πενταπλάσιος**, **πεντάκις**· β) θ. **πεμπ-**: **πέμπ-τος**, **πεμπ-ταῖος**, **πεμπάς**.

6. Το **έξ** έχει: α) θ. **έξ-** (**έκ-ς**): **έξ**, **έξήκοντα**, **έξακόσιοι**, **έξαπλοῦς**, **έξαπλάσιος** (**έξας**), **έξάκις**· β) θ. **έκ-**: **έκ-τος**, **έκ-καιδεκα**.

7. Το **έπτά** έχει: α) θ. **έπτ-**: **έπτά**, **έπτα-κόσιοι**, **έπτα-πλοῦς**, **έπτα-πλάσιος** (**έπτάς**), **έπτά-κις**· β) θ. **έβδομ-**: **έβδομ-ήκοντα**, **έβδομ-ος**, **έβδομ-αῖος**, (**έβδομ-άς**).

8. Το **ὀκτώ** έχει: α) θ. **ὀκτ-**: **ὀκτώ**, **ὀκτ-ακόσιοι**, **ὀκταπλοῦς**, **ὀκταπλάσιος**, **ὀκτάς**, **ὀκτά-κις**· β) **ὀγδο-**: **ὀγδο-ήκοντα**, **ὀγδο-ος** (**ὀγδοαῖος**), **ὀγδοάς**.

9. Το **έννέα** έχει: α) θ. **έννε-**: **έννέα**, **έννεαπλοῦς**, **έννεαπλάσιος**, **έννεάς**· β) θ. **ένεν-**: **ένεν-ήκοντα**, **ένεν-ηκοστός**, **ένεν-ηκοντάκις**· γ) θ. **ένα-**: **ένα-τος**, **έναταῖος**, **ένακις**, **ένακόσιοι**, **ένακοσιοστός**, **ένακοσιάκις**.

β) Εκφορά των σύνθετων αριθμών

214. Οι σύνθετοι αριθμοί, δηλ. οι αριθμοί που απαρτίζονται από μονάδες και δε-

κάδες, εκατοντάδες, χιλιάδες κτλ., κανονικά εκφέρονται στην αρχαία ελληνική με τρεις τρόπους: 1) προτάσσεται ο κάθε φορά μικρότερος πριν από το μεγαλύτερο με το σύνδεσμο **καί** ανάμεσά τους: *τρεις καί είκοσι καί έκατον* (123) - *τρίτος καί είκοστός καί έκατοστός* (123ος)· 2) προτάσσεται ο κάθε φορά μεγαλύτερος πριν από το μικρότερο με το σύνδεσμο **καί** ανάμεσά τους: *έκατον καί είκοσι καί τρία*· *έκατοστός καί είκοστός καί τρίτος*· 3) προτάσσεται ο κάθε φορά μεγαλύτερος πριν από το μικρότερο χωρίς να μεσολαβεί ο σύνδεσμος **και** όπως στη νέα ελληνική): *έκατον είκοσι τρεις* - *έκατοστός είκοστός τρίτος*.

Αλλά αριθμοί σύνθετοι από δεκάδες και το *όκτώ* ή το *έννέα* (18, 19· 28, 29· 38, 39· 48, 49 κτλ.) εκφέρονται συνήθως περιφραστικά με την αφαίρεση μιας ή δύο μονάδων από την αμέσως ανώτερη δεκάδα (όπως σήμερα λέμε *είκοσι παρά δύο, τριάντα παρά ένα* κτλ.)· για την περίφραση αυτή χρησιμοποιούσαν οι αρχαίοι τη μετοχή του ενεστ. του ρ. *δέω* (= χρειάζομαι, έχω έλλειψη) στον κατάλληλο κάθε φορά τύπο μαζί με τη γεν. *ένος* ή *μιάς* ή *δυοῖν*: *δυοῖν δέοντα είκοσι τάλαντα* (= τάλαντα που χρειάζονται δύο για να γίνουν 20, δηλ. *είκοσι παρά δύο* = 18), *μιάς δέουσαι είκοσι τριήρεις* (= 19), *δυοῖν δέον τριακοστόν ἔτος* (28ο), *ένος δέοντες τριάκοντα ἄνδρες* (29) κτλ.

γ) Εκφορά των κλασματικών αριθμών

215. Για την εκφορά των κλασματικών αριθμών οι αρχαίοι χρησιμοποιούσαν τα απόλυτα αριθμητικά όχι μόνο στον αριθμητή (όπως εμείς σήμερα), παρά και στον παρονομαστή, πάντοτε μαζί με το άρθρο, και συνόδευαν ή τον παρονομαστή με τη λέξη *μέρος* στη γεν. του πληθ. (γεν. διαιρετική) ή τον αριθμητή με τη λέξη *μοῖρα* (= μερίδιο)· π.χ. ο κλασματικός αριθμός 2/7 λεγόταν: *τῶν ἑπτὰ μερῶν τὰ δύο* ή *τῶν ἑπτὰ αἱ δύο μοῖραι*.

216. Αν ο παρονομαστής ήταν μόνο κατά μία μονάδα μεγαλύτερος από τον αριθ-

218. ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΩΝ

Αραβικά ψηφία	Αρχ. ελλ. σημεία	Απόλυτα	Τακτικά	Πολλαπλα- σιαστικά
1	α΄	Εἷς, μία, ἓν	<i>πρῶτος, πρώτη, πρῶτον</i>	άπλοῦς
2	β΄	δύο	<i>δεύτερος, -έρα, -ερον</i>	διπλοῦς
3	γ΄	τρεις, τρία	<i>τρίτος, -η, -ον</i>	τριπλοῦς
4	δ΄	τέσσαρες, τέσσαρα	<i>τέταρτος, -άρτη, -αρτον</i>	τετραπλοῦς
5	ε΄	πέντε	<i>πέμπτος, -η, -ον</i>	πενταπλοῦς
6	ς΄	ἕξ	<i>ἕκτος, -η, -ον</i>	ἑξαπλοῦς
7	ζ΄	ἑπτὰ	<i>ἑβδομος, -όμη, -ομον</i>	ἑптаπλοῦς
8	η΄	όκτώ	<i>ὄγδοος, -όη, -ον</i>	ὀκταπλοῦς
9	θ΄	έννέα	<i>ἐνάτος, ἐνάτη, ἑνατον</i>	έννεαπλοῦς

μητή, τότε έλεγαν μόνο τον αριθμητή μαζί με τη λέξη *μέρος*, χωρίς ν' αναφέρουν τον παρονομαστή: τὰ δύο μέρη (= 2/3), τὰ τρία μέρη (= 3/4), τὰ έννέα μέρη (= 9/10) κτλ.

δ) Γραφική παράσταση των αριθμών

217. Για να παραστήσουν τους αριθμούς οι αρχαίοι χρησιμοποιούσαν τα 24 γράμματα του αλφαβήτου. Τα γράμματα αυτά τα χώριζαν σε τρεις ομάδες (α - θ , ι - π και ρ - ω) και σημείωναν μια κεραία προς τα επάνω και δεξιά για τις μονάδες, δεκάδες ή εκατοντάδες. Από τις τρεις αυτές ομάδες η πρώτη χρησίμευε για την παράσταση των απλών μονάδων ($\alpha' = 1$, $\beta' = 2$, $\gamma' = 3$ κτλ.), η δεύτερη για την παράσταση των δεκάδων ($\iota' = 10$, $\kappa' = 20$, $\lambda' = 30$ κτλ.) και η τρίτη για την παράσταση των εκατοντάδων ($\rho' = 100$, $\sigma' = 200$, $\tau' = 300$ κτλ.). Χρησιμοποιούσαν όμως και τρία ακόμα σημεία, ένα για κάθε ομάδα· έτσι ο αριθμός 6 γραφόταν με το αρχαίο δίγαμμα, δηλ. με το σημείο ζ' (στίγμα)¹, ο αριθμός 90 με το σημείο ζ' (κόππα, αντίστοιχο προς το λατινικό q που αρχαιότερα ήταν γράμμα της ελληνικής ανάμεσα από το π και ρ) και ο αριθμός 900 με το σημείο λ' (σαμπί).

Οι χιλιάδες παριστάνονταν με τα ίδια σημεία, αλλά με την κεραία προς τα κάτω και αριστερά, $\alpha = 1000$, $\beta = 2000$, $\gamma = 3000$, $\delta = 4000$, $\epsilon = 5000$, $\zeta = 6000$ κτλ. $\alpha\omega\kappa\alpha' = 1821$, $\alpha\lambda\nu\theta' = 1959$, $\alpha\lambda\omicron' = 1970$.

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΩΝ

Αναλογικά	Χρονικά	Ουσιαστικά	Επιρρήματα
—	—	μονάς	ἄπαξ
διπλάσιος	δευτεραῖος	δυάς	δὶς
τριπλάσιος	τριταῖος	τριάς	τρίς
τετραπλάσιος	τεταρταῖος	τετράς	τετράκις
πενταπλάσιος	πεμπταῖος	πεμπάς	πεντάκις
ἑξαπλάσιος	—	ἑξάς	ἑξάκις
ἑπταπλάσιος	—	ἑπτάς (και ἑβδομάς)	ἑπτάκις
ὀκταπλάσιος	—	ὀκτάς	ὀκτάκις
έννεαπλάσιος	έννατῖος	έννεάς	έννάκις

1. Το δίγαμμα που είχε το αρχαιότατο ελληνικό αλφάβητο (§ 16, σημ.) γραφόταν ως αριθμός και με το σημείο ζ .

Αραβικά ψηφία	Αρχ. ελλ. σημεία	Απόλυτα	Τακτικά	Πολλαπλα- σιαστικά
10	ι´	δέκα	δέκατος	δεκαπλοῦς
11	ια´	ἐνδεκα	ἐνδέκατος	ἐνδεκαπλοῦς
12	ιβ´	δῶδεκα	δωδέκατος	δωδεκαπλοῦς
13	ιγ´	τρεῖς (τρία) καὶ δέκα	τρίτος καὶ δέκατος	—
14	ιδ´	τέτταρες (-ρα) καὶ δέκα	τέταρτος καὶ δέκατος	—
15	ιε´	πεντεκαίδεκα	πέμπτος καὶ δέκατος	—
16	ις´	ἐκκαίδεκα	ἕκτος καὶ δέκατος	—
17	ιζ´	ἐπτακαίδεκα	ἑβδομος καὶ δέκατος	—
18	ιη´	ὀκτωκαίδεκα	ὀγδοος καὶ δέκατος	—
19	ιθ´	ἐννεακαίδεκα	ἐνάτος καὶ δέκατος	—
20	κ´	εἴκοσι(ν)	εἴκοστὸς	εἰκοσαπλοῦς
30	λ´	τριάκοντα	τριακοστὸς	—
40	μ´	τετταράκοντα	τετταρακοστὸς	—
50	ν´	πεντήκοντα	πεντηκοστὸς	—
60	ξ´	ἑξήκοντα	ἑξηκοστὸς	—
70	ο´	ἐβδομήκοντα	ἐβδομηκοστὸς	—
80	π´	ὀγδοήκοντα	ὀγδοηκοστὸς	—
90	Ϛ´	ἐνενήκοντα	ἐνενηκοστὸς	—
100	ρ´	ἑκατὸν	ἑκατοστὸς	ἑκατονταπλοῦς
200	σ´	διακόσιοι, -αι, -α	διακοσιοστὸς	—
300	τ´	τριακόσιοι, -αι, -α	τριακοσιοστὸς	—
400	υ´	τετρακόσιοι, -αι, -α	τετρακοσιοστὸς	—
500	φ´	πεντακόσιοι, -αι, -α	πεντακοσιοστὸς	—
600	χ´	ἑξακόσιοι, -αι, -α	ἑξακοσιοστὸς	—
700	ψ´	ἐπτακόσιοι, -αι, -α	ἐπτακοσιοστὸς	—
800	ω´	ὀκτακόσιοι, -αι, -α	ὀκτακοσιοστὸς	—
900	ϝ´	ἐνακόσιοι, -αι, -α	ἐνακοσιοστὸς	—
1000	,α	χίλιοι, -αι, -α	χιλιοστὸς	—
2000	,β	δισχίλιοι, -αι, -α	δισχιλιοστὸς	—
10000	,ι	μύριοι, -αι, -α	μυριοστὸς	—
20000	,κ	δισμύριοι, -αι, -α	δισμυριοστὸς	—

Αναλογικά	Χρονικά	Ουσιαστικά	Επιρρήματα
δεκαπλάσιος	δεκαταῖος	δεκάς	δεκάκις
ένδεκαπλάσιος	ένδεκαταῖος	ένδεκάς	ένδεκάκις
δωδεκαπλάσιος	δωδεκαταῖος	δωδεκάς	δωδεκάκις
—	—	—	τρискаιδεκάκις
—	—	—	τετρακαιδεκάκις
—	—	—	πεντεκαιδεκάκις
—	—	—	έκκαιδεκάκις
—	—	—	έπτακαιδεκάκις
—	—	—	όκτωκαιδεκάκις
—	—	—	έννεακαιδεκάκις
είκοσαπλάσιος	—	εἰκάς	εἰκοσάκις
—	—	τριακάς	τριακοντάκις
—	—	—	τετταρακοντάκις
—	—	—	πεντηκοντάκις
—	—	—	έξηκοντάκις
—	—	—	έβδομηκοντάκις
—	—	—	όγδοηκοντάκις
—	—	—	ένενηκοντάκις
έκατονταπλάσιος	—	έκατοντάς	έκατοντάκις
—	—	—	διακοσιάκις
—	—	—	τριακοσιάκις
—	—	—	τετρακοσιάκις
—	—	—	πεντακοσιάκις
—	—	—	έξακοσιάκις
—	—	—	έπτακοσιάκις
—	—	—	όκτακοσιάκις
—	—	—	ένακοσιάκις
—	—	χιλιάς	χιλιάκις
—	—	—	δισχιλιάκις
—	—	μυριάς	μυριάκις
—	—	—	δισμυριάκις

19ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

219. Αντωνυμίες λέγονται οι κλιτές λέξεις που χρησιμοποιούνται στο λόγο κυρίως στη θέση ονομάτων (ουσιαστικών ή επιθέτων): *ῥώμη μετὰ μὲν φρονήσεως ὠφέλησεν, ἄνεν δὲ ταύτης* (δηλ. *τῆς φρονήσεως*) *ἔβλαψε* – *τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας πάντες τιμῶσι τοιοῦτοι* (δηλ. *ἀγαθοί*) *καὶ ὑμεῖς γίνεσθε*.

Τα εἶδη των αντωνυμιών

220. Οι αντωνυμίες είναι εννέα ειδών: 1) **προσωπικές**, 2) **δεικτικές**, 3) **οριστικές** ή **επαναληπτικές**, 4) **κτητικές**, 5) **αυτοπαθητικές**, 6) **αλληλοπαθητικές**, 7) **ερωτηματικές**, 8) **αόριστες** και 9) **αναφορικές**.

1. Προσωπικές αντωνυμίες

221. Προσωπικές λέγονται οι αντωνυμίες που φανερώνουν τα τρία πρόσωπα του λόγου.

Πρώτο πρόσωπο είναι εκείνο που μιλεί: **εγώ**•

Δεύτερο πρόσωπο είναι εκείνο που του μιλούμε: **σύ**•

Τρίτο πρόσωπο είναι εκείνο για το οποίο γίνεται λόγος: **αὐτός, ἐκεῖνος** κτλ.

222. Οι προσωπικές αντωνυμίες κλίνονται ἔτσι:

Ενικός αριθμός

	α' πρόσ.	β' πρόσ.	γ' πρόσ.
ον.	ἐγώ	σύ	—
γεν.	ἐμοῦ, μου	σοῦ, σου	(οὔ)
δοτ.	ἐμοί, μοι	σοί, σοι	οἷ, οἱ
αιτ.	ἐμέ, με	σέ, σε	(ἐ)

Πληθυντικός αριθμός

ον.	ἡμεῖς	ὕμεῖς	(σφεῖς)
γεν.	ἡμῶν	ὕμῶν	(σφῶν)

δοτ.	ἡμῖν	ὕμῖν	σφίσι(ν)
αιτ.	ἡμᾶς	ὕμᾶς	(σφᾶς)

Δυνικός: α' πρόσ. ον., αιτ. νῶ – γεν., δοτ. νῶν
β' πρόσ. » » σφῶ – » » σφῶν

2. Δεικτικές αντωνυμίες

223. Δεικτικές λέγονται οι αντωνυμίες που φανερώνουν δ ε ί ξ ι μ ο (αισθητό ή νοητό).

Δεικτικές αντωνυμίες της αρχαίας ελληνικής είναι οι ακόλουθες (όλες τρικατάληκτες με τρία γένη):

οὗτος, αὕτη, τοῦτο

ἐκεῖνος, ἐκείνη, ἐκεῖνο

ὁδε, ἥδε, τόδε (= αὐτός εδώ, αὐτός δα, ο εξής)

τοιόσδε, τοιάδε, τοιόνδε ή τοιοῦτος, τοιαύτη, τοιοῦτο(ν) (= τέτοιος).

τηλικόσδε, τηλικήδε, τηλικόνδε ή τηλικούτος, τηλικαύτη, τηλικούτο(ν) (= τόσο μεγάλος).

224. 1) Η αντωνυμία οὗτος, αὕτη, τοῦτο κλίνεται έτσι:

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
ον.	οὗτος	αὕτη	τοῦτο	οὗτοι	αὗται	ταῦτα
γεν.	τούτου	ταύτης	τούτου	τούτων	τούτων	τούτων
δοτ.	τούτῳ	ταύτῃ	τούτῳ	τούτοις	ταύταις	τούτοις
αιτ.	τοῦτον	ταύτην	τοῦτο	τούτους	ταύτας	ταῦτα
κλ.	(ὃ) οὗτος	(ὃ) αὕτη	—	—	—	—

Δυνικός (και για τα τρία γένη): ον., αιτ., κλ. τούτῳ - γεν., δοτ. τούτοι.

2) Η αντων. **ἐκεῖνος, ἐκείνη, ἐκεῖνο** κλίνεται ως τρικατάληκτο επίθετο της β' κλίσης σε -ος, -η, -ον, αλλά χωρίς το τελικό ν στο ουδέτερο (πβ. § 158).

3) Η αντωνυμία **ὁδε, ἥδε, τόδε** σχηματίστηκε από το άρθρο **ὁ, ή, τὸ** (που αρχικά είχε δεικτική σημασία) μαζί με το εγκλιτικό δεικτικό μόριο **δὲ** στο τέλος του. Κλίνεται όπως το άρθρο με το εγκλιτικό μόριο **δὲ** (πβ. § 42, 5):

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
ον.	ὄδε	ἦδε	τόδε	οἶδε	αἶδε	τάδε
γεν.	τοῦδε	τῆσδε	τοῦδε	τῶνδε	τῶνδε	τῶνδε
δοτ.	τῷδε	τῇδε	τῷδε	τοῖσδε	ταῖσδε	τοῖσδε
αιτ.	τόνδε	τήνδε	τόδε	τούσδε	τάσδε	τάδε

Δυϊκός (και για τα τρία γένη): ον., αιτ. *τῶδε* – γεν., δοτ. *τοῖνδε*

4) Οι αντωνυμίες **τοιόσδε, τοιάδε, τοιόνδε – τοσόσδε, τοσήδε, τοσόνδε** και **τηλικόσδε, τηλικήδε, τηλικόνδε** (που απαρτίζονται από τις αρχαιότερες αντωνυμίες *τοῖος, τόσος, τηλίκος* και το εγκλιτικό μόριο δέ) κλίνονται μόνο κατά το πρώτο μέρος τους, με το μόριο δέ αμετάβλητο: *τοιόσδε, τοιάδε, τοιόνδε – τοιουδε, τοιασδε, τοιουδε – τοιῷδε, τοιαῖδε, τοιῷδε* κτλ. – *τοιοῖδε, τοιαῖδε, τοιῶνδε – τοιοῖσδε, τοιαῖσδε, τοιοῖσδε* κτλ.

5) Οι αντωνυμίες **τοιούτος, τοσοῦτος, τηλικούτος** (που είναι σύνθετες από τις αρχαιότερες αντωνυμίες *τοῖος, τόσος, τηλίκος* και την αντων. *οὗτος*) κλίνονται έτσι:

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
ον.	τοιούτος	τοιαῦτη	τοιούτο(ν)	τοιούτοι	τοιαῦται	τοιαῦτα
γεν.	τοιούτου	τοιαύτης	τοιούτου	τοιούτων	τοιούτων	τοιούτων
δοτ.	τοιούτῳ	τοιαύτῃ	τοιούτῳ	τοιούτοις	τοιαύταις	τοιούτοις
αιτ.	τοιούτον	τοιαύτην	τοιούτο(ν)	τοιούτους	τοιαύτας	τοιαῦτα

Δυϊκός (και για τα τρία γένη): ον., αιτ. *τοιούτῳ* – γεν., δοτ. *τοιούτοις*.

3. Οριστική ή επαναληπτική αντωνυμία

225. Η αντωνυμία **αὐτός, αὐτή, αὐτό** στην αρχαία ελληνική είναι ο ρ ι - σ τ ι κ ή ή ε π α ν α λ η π τ ι κ ή.

1) **Οριστική** είναι η αντωνυμία *αὐτός* (σε όλες τις πτώσεις) όταν χρησιμεύει για να ο ρ ί σ ε ι κάτι (δηλ. να το ξεχωρίσει από άλλα): *τήν στρατείαν αὐτὸς Ξέρξης ἤγαγε* (= μόνος του ο Ξ., αὐτός ο ἴδιος και όχι ἄλλος) – *ἔσωσε καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς παῖδας* (και αὐτόν τον ἴδιο και τα παιδιά).

2) **Επαναληπτική** είναι η αντωνυμία *αὐτός* (μόνο στις πλάγιες πτώσεις),

όταν χρησιμεύει για να ε π α ν α λ ά β ε ι κάτι που γι' αυτό έγινε λόγος πρωτότερα. Με τέτοια σημασία η αντων. αὐτὸς στις πλάγιες πτώσεις χρησιμοποιείται στη θέση της προσ. αντων. του γ' προσώπου: βασιλεὺς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ (δηλ. τοῦ βασιλέως) ἢ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ (δηλ. τῷ βασιλεῖ) – Κῦρον μεταπέμπεται ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, ἥς αὐτὸν (δηλ. τὸν Κῦρον) σατράπην ἐποίησε.

226. Η αντων. αὐτὸς κλίνεται σαν τρικατάληκτο επίθετο της β' κλίσης σε -ος, -η, -ον, αλλά χωρίς το τελικό ν στο ουδέτερο του ενικού: αὐτός, αὐτή, αὐτὸ – γεν. αὐτοῦ, αὐτῆς, αὐτοῦ κτλ. (πβ. § 158: σοφός, σοφή, σοφόν).

227. Η αντων. αὐτός, όταν εκφέρεται μαζί με το άρθρο, σημαίνει ταυτότητα (ὁ αὐτός = ο ἴδιος): τὴν Ἀττικὴν ἄνθρωποι ᾤκουν οἱ αὐτοὶ ἄει (= οἱ ἴδιοι πάντοτε).

4. Κτητικές αντωνυμίες

228. Κτητικές λέγονται οι αντωνυμίες που φανερώνουν σε ποιον ανήκει κάτι, δηλ. ορίζουν τον κ τ ή τ ο ρ α.

Οι κτητικές αντωνυμίες έχουν τρία πρόσωπα, όπως και οι προσωπικές, και σχηματίζονται από τα θέματα των αντίστοιχων προσωπικών αντωνυμιών:

Α' Για έναν κτήτορα

α' πρόσωπο: ἐμός, ἐμή, ἐμὸν (= δικός μου, δική μου, δικό μου)·

β' πρόσωπο: σός, σή, σὸν (= δικός σου, δική σου, δικό σου)·

γ' πρόσωπο: ἐός, ἐή, ἐὸν (= δικός του, δική του, δικό του).

Β' Για πολλούς κτήτορες

α' πρόσ.: ἡμέτερος, ἡμετέρα, ἡμέτερον (= δικός μας, δική μας, δικό μας)·

β' πρόσ.: ὑμέτερος, ὑμετέρα, ὑμέτερον (= δικός σας, δική σας, δικό σας)·

γ' πρόσ.: σφέτερος, σφετέρα, σφέτερον (= δικός τους, δική τους, δικό τους).

229. Οι κτητικές αντωνυμίες κλίνονται σαν τρικατάληκτα επίθετα της β' κλίσης σε -ος, -η, -ον και -ος, -α, -ον: ἐμός, ἐμή, ἐμὸν (ὅπως σοφός, σοφή, σοφόν) – ἡμέτερος, ἡμετέρα, ἡμέτερον (ὅπως δίκαιος, δικαία, δίκαιον)· (βλ. § 158 κ.α.).

Αυτοπαθητικές αντωνυμίες

230. Αυτοπαθητικές λέγονται οι αντωνυμίες που φανερώνουν ότι το ίδιο υποκείμενο ενεργεί και συγχρόνως παθαίνει: *ἐγὼ τιμῶ ἑμαυτὸν* (= εγώ τιμώ τον εαυτό μου) – *γινῶθι σαυτὸν* (= συ γνώρισε τον εαυτό σου) – *οὗτος ἐπιμελεῖται ἑαυτοῦ* (= αυτός φροντίζει για τον εαυτό του) κτλ.

231. Οι αυτοπαθητικές αντωνυμίες εξαιτίας της σημασίας τους δε συνηθίζονται στην ονομαστική, παρά μόνο στις πλάγιες πτώσεις. Οι αντωνυμίες αυτές έχουν τρία πρόσωπα και κλίνονται κατά τον ακόλουθο τρόπο:

Ενικός αριθμός

	α' προσώπου		β' προσώπου	
	αρσ.	θηλ.	αρσ.	θηλ.
γεν.	ἑμαυτοῦ	ἑμαυτῆς	σεαυτοῦ	σεαυτῆς
δοτ.	ἑμαυτῷ	ἑμαυτῇ	σεαυτῷ	σεαυτῇ
αιτ.	ἑμαυτὸν	ἑμαυτήν	σεαυτὸν	σεαυτήν

Πληθυντικός αριθμός

γεν.	ἡμῶν αὐτῶν	ἡμῶν αὐτῶν	ὕμῶν αὐτῶν	ὕμῶν αὐτῶν
δοτ.	ἡμῖν αὐτοῖς	ἡμῖν αὐταῖς	ὕμῖν αὐτοῖς	ὕμῖν αὐταῖς
αιτ.	ἡμᾶς αὐτοὺς	ἡμᾶς αὐτάς	ὕμᾶς αὐτοὺς	ὕμᾶς αὐτάς

γ' προσώπου

Ενικός αριθμός

	αρσ.	θηλ.	ουδ.
γεν.	ἑαυτοῦ	ἑαυτῆς	—
δοτ.	ἑαυτῷ	ἑαυτῇ	—
αιτ.	ἑαυτὸν	ἑαυτήν	ἑαυτὸ

Πληθυντικός αριθμός

	αρσ.	θηλ.	ουδ.
γεν.	ἑαυτῶν ἢ σφῶν αὐτῶν	ἑαυτῶν ἢ σφῶν αὐτῶν	—
δοτ.	ἑαυτοῖς ἢ σφίσιν αὐτοῖς	ἑαυταῖς ἢ σφίσιν αὐταῖς	—
αιτ.	ἑαυτοὺς ἢ σφᾶς αὐτοὺς	ἑαυτάς ἢ σφᾶς αὐτάς	ἑαυτὰ

6. Αλληλοπαθητική αντωνυμία

232. Αλληλοπαθητική λέγεται η αντωνυμία που φανερώνει ότι δύο ή περισσότερα πρόσωπα ενεργούν και παθαίνουν α μ ο ι β α ί ω ς: *οὔτοι ἡδίκουν ἀλλήλους* (= ο ένας αδικούσε τον άλλον, δηλ. καθένας αδικούσε τους άλλους και συγχρόνως τον αδικούσαν οι άλλοι).

233. Η αλληλοπαθητική αντωνυμία, επειδή είναι λέξη που φανερώνει δύο ή περισσότερα πρόσωπα, έχει μόνο δυϊκό και πληθυντικό. Δε συνηθίζεται στην ονομαστική αλλά μόνο στις πλάγιες πτώσεις. Έχει τρία γένη και κλίνεται όπως τα τρικατάληκτα επίθετα της β' κλίσης:

	Δυϊκός αριθμός (και για τα τρία γένη)	αρσ.	θηλ.	ουδ.
γεν.	ἀλλήλοιν	ἀλλήλων	ἀλλήλων	ἀλλήλων
δοτ.	ἀλλήλοιν	ἀλλήλοις	ἀλλήλαις	ἀλλήλοις
αιτ.	ἀλλήλω	ἀλλήλους	ἀλλήλας	ἄλληλα

7. Ερωτηματικές αντωνυμίες

234. Ερωτηματικές λέγονται οι αντωνυμίες που εισάγουν ἑ ρ ω τ ῆ- σ ε ι ς: *πόσαι σοι οἰκίαι ἦσαν; – Μανία δὲ τίνος ἦν; – Κῦρος ἤρετο τίς ὁ θόρυβος εἶη.*

Ερωτηματικές αντωνυμίες της αρχαίας ελληνικής είναι:

- 1) *τίς* (αρσ. και θηλ.), *τί* (ουδ.) (= ποιος;)
- 2) *πότερος, ποτέρα, πότερον* (= ποιος από τους δύο;)
- 3) *πόσος, πόση, πόσον*
- 4) *ποιός, ποία, ποῖον* (= τι λογής;)
- 5) *πηλίκος, πηλίκη, πηλίκον* (= πόσο μεγάλος; ή ποιας ηλικίας;)
- 6) *ποδαπός, ποδαπή, ποδαπὸν* (= από ποιον τόπο;)
- 7) *πόστος, πόστη, πόστον* (= τι θέση έχει σε μια αριθμητική σειρά; πβ. *πρῶτος, τρίτος* κτλ.)
- 8) *ποσταῖος, ποσταία, ποσταῖον* (= σε πόσες μέρες; – πβ. *τριταῖος, τεταρταῖος* κτλ.).

235. Εκτός από την αντων. *τίς, τί*, όλες οι άλλες ερωτηματικές αντωνυμίες κλίνονται όπως τα τρικατάληκτα επίθετα της β' κλίσης (σε -ος, -η, -ον ή -ος, -α, -ον πβ. § 158 κ.π.).

Η ερωτηματική αντωνυμία *τίς, τί* είναι δικατάληκτη με τρία γένη και κλίνεται κατά την γ' κλίση:

Ενικός αριθμός		Πληθυντικός αριθμός	
αρσ. και θηλ.	ουδέτ.	αρσ. και θηλ.	ουδέτ.
ον. <i>τίς</i>	<i>τί</i>	<i>τίνες</i>	<i>τίνα</i>
γεν. <i>τίνος ή τοῦ</i>	<i>τίνος ή τοῦ</i>	<i>τίνων</i>	<i>τίνων</i>
δοτ. <i>τίνι ή τῷ</i>	<i>τίνι ή τῷ</i>	<i>τίσι(ν)</i>	<i>τίσι(ν)</i>
αιτ. <i>τίνα</i>	<i>τί</i>	<i>τίνας</i>	<i>τίνα</i>

Δυϊκός (και για τα τρία γένη): ον., αιτ. *τίνε* – γεν., δοτ. *τίνοι*ν.

8. Αόριστες αντωνυμίες

236. Αόριστες λέγονται οι αντωνυμίες που φανερώνουν κάτι αόριστο, που δεν μπορεί κανείς ή δε θέλει να το ονομάσει: *Κῦρε, λέγουσί τινες* (= κάποιιοι) *ὅτι πολλὰ ὑπισχνεῖ...* **ἔνιοι** (= μερικοί) *δὲ ὅτι οὐκ ἂν δύναιο ἀποδοῦναι ὅσα ὑπισχνεῖ.*

Αόριστες αντωνυμίες της αρχαίας είναι κυρίως οι ακόλουθες τρεις:

- 1) *τίς* (αρσ. και θηλ.), *τί* (ουδ.) (= κάποιος)·
- 2) *ὁ δεῖνα, ἡ δεῖνα, τὸ δεῖνα*·
- 3) *ἔνιοι, ἔνιαι, ἔνια* (= μερικοί).

237. Από τις αόριστες αντωνυμίες:

α) η αντωνυμία **τίς, τι** είναι δικατάληκτη με τρία γένη και κλίνεται κατά την γ' κλίση:

Ενικός αριθμός		Πληθυντικός αριθμός	
αρσ. και θηλ.	ουδέτ.	αρσ. και θηλ.	ουδέτ.
ον. <i>τίς</i>	<i>τί</i>	<i>τινές</i>	<i>τινά ή ἄττα</i>
γεν. <i>τινός ή του</i>	<i>τινός ή του</i>	<i>τινών</i>	<i>τινών</i>
δοτ. <i>τινι ή τῷ</i>	<i>τινι ή τῷ</i>	<i>τισι(ν)</i>	<i>τισι(ν)</i>
αιτ. <i>τινά</i>	<i>τί</i>	<i>τινάς</i>	<i>τινά ή ἄττα</i>

Δυϊκός (και για τα τρία γένη): ον., αιτ. *τινέ* – γεν., δοτ. *τινοῖ*ν.

β) η αντωνυμία **δεῖνα** στην αρχαία ελληνική ή μένει άκλιτη (όπως στη νέα) ή κλίνεται κατά την γ' κλίση:

Ενικός αριθμός					Πληθυντικός αριθμός		
ον.	ὁ	ἡ	τὸ	δεῖνα	οἱ	αἱ	δεῖνες
γεν.	τοῦ	τῆς	τοῦ	δεῖνος	τῶν		δεῖνων
δοτ.	τῷ	τῇ	τῷ	δεῖνι	(τοῖς	ταῖς	δεῖσι)
αιτ.	τὸν	τὴν	τὸ	δεῖνα	τούς	τάς	δεῖνας

γ) η αντωνυμία **ἐνιοι, ἐνιαι, ἐνια** βρίσκεται μόνο στον πληθ. και κλίνεται σαν τρικατάληκτο επίθετο της β' κλίσης (βλ. § 158).

238. Στις αόριστες αντωνυμίες ανήκουν και τα ακόλουθα επίθετα που λέγονται και **επιμεριστικές αντωνυμίες**, γιατί σημαίνουν ε π ι μ ε ρ ι σ μ ό από ένα σύνολο δύο ή περισσότερων ουσιαστικών:

- 1) *πᾶς, πᾶσα, πᾶν* (= καθένας χωρίς καμιά εξαίρεση· μ' αυτή τη σημασία ο πληθ. *πάντες* = όλοι): *οὐ παντὸς πλεῖν ἐς Κόρινθον* (= δεν είναι εύκολο στον καθένα κτλ.) – *πάντες ἐθαύμαζον* (= όλοι εθαύμαζαν)·
- 2) *ἕκαστος, ἐκάστη, ἕκαστον* (= καθένας)·
- 3) *ἄλλος, ἄλλη, ἄλλο*·
- 4) *οὐδεῖς, οὐδεμία, οὐδέν* – *μηδεῖς, μηδεμία, μηδέν* (= κανείς)·
- 5) *ἀμφότεροι, ἀμφότεραι, ἀμφότερα* (= και οι δύο μαζί)·
- 6) *ἐκάτερος, ἐκάτερα, ἐκάτερον* (= καθένας από τους δύο)·
- 7) *ἕτερος, ἑτέρα, ἕτερον* (= άλλος· λέγεται για δύο ουσιαστικά)·
- 8) *οὐδέτερος, οὐδετέρα, οὐδέτερον* – *μηδέτερος, μηδετέρα, μηδέτερον* (= ούτε ο ένας ούτε ο άλλος)·
- 9) *ποσός, ποσή, ποσόν* (= κάμποσος· πβ. § 234, 3, *πόσος*)·
- 10) *ποιός, ποιά, ποιόν* (προφ. *ποι-ός, ποι-ά, ποι-όν*) (= κάποιας λογής· πβ. § 234, 4, *ποιός*)·
- 11) *ἀλλοδαπός, ἀλλοδαπή, ἀλλοδαπὸν* (= από άλλον τόπο· πβ. § 234, 6, *ποδαπός*)·

239. Από τις επιμεριστικές αντωνυμίες:

α) η αντων. *πᾶς, πᾶσα, πᾶν* χρησιμεύει και ως επίθετο (= όλος, ολόκληρος): *πᾶς ἀνὴρ, πᾶσα ἡ πόλις* (βλ. § 172).

β) οι αντων. *οὐδεῖς* και *μηδεῖς* κλίνονται όπως το αριθμητικό *εἷς, μία, ἐν* (βλ. § 207), αλλά στο αρσενικό γένος έχουν και πληθ. αριθμό *οὐδένες, μηδένες* (= κανείς, χωρίς εξαίρεση):

		Ενικός αριθμός		Πληθ. αριθμός
ον.	οὐδείς	οὐδεμία	οὐδέν	οὐδένες
γεν.	οὐδενός	οὐδεμιᾶς	οὐδενός	οὐδένων
δοτ.	οὐδενὶ	οὐδεμιᾷ	οὐδενὶ	οὐδέσι(ν)
αιτ.	οὐδένα	οὐδεμίαν	οὐδέν	οὐδένας

γ) η αντων. ἄλλος, ἄλλη, ἄλλο κλίνεται ως τρικατάληκτο επίθετο της β' κλίσης σε -ος, -η, -ον, αλλά χωρίς τελικό ν στο ουδέτερο (πβ. § 224, 2, ἐκεῖνο)·

δ) η αντων. ἀμφοτέροι, ἀμφοτέραι, ἀμφοτέρα κλίνεται κανονικά στον πληθυντ. και δυϊκό αριθμό ως τρικατάληκτο επίθετο της β' κλίσης (πβ. § 158)·

ε) οι λοιπές αντωνυμίες ἕκαστος, ἑκάτερος, ἕτερος, οὐδέτερος, μηδέτερος, ποσός, ποιός, ἄλλοδαπός κλίνονται ως τρικατάληκτα επίθετα σε -ος, -η, -ον ή -ος, -α, -ον (πβ. § 158).

9. Αναφορικές αντωνυμίες

240. Αναφορικές λέγονται οι αντωνυμίες με τις οποίες κανονικά μια ολόκληρη πρόταση α ν α φ έ ρ ε τ α ι σε λέξη άλλης πρότασης ή στο όλο νόημά της: ἔστι δίκης ὀφθαλμός, **ὃς** τὰ πάνθ' ὀρά – Δερκυλίδας ἐστάθη τὴν ἀσπίδα ἔχων, **ὃ** δοκεῖ κηλὶς εἶναι...

Αναφορικές αντωνυμίες της αρχαίας ελληνικής είναι:

- 1) ὃς, ἥ, ὃ (= ο οποίος, αυτός που)·
- 2) ὅσπερ, ἥπερ, ὅπερ (= αυτός ακριβώς που)·
- 3) ὅστις, ἥτις, ὅ, τι (= όποιος)·
- 4) ὁπότερος, ὁποτέρα, ὁπότερον (= όποιος από τους δύο) (πβ. § 234, 2)·
- 5) ὅσος, ὅση, ὅσον (πβ. § 234, 3)·
- 6) ὁπόσος, ὁπόση, ὁπόσον (= όσος) (πβ. § 234, 3)·
- 7) οἷος, οἷα, οἷον (= τέτοιος που) (πβ. § 234, 4)·
- 8) ὁποῖος, ὁποῖα, ὁποῖον χωρίς άρθρο (= όποιος λογής) (πβ. § 234, 4)·
- 9) ἡλίκος, ἡλίκη, ἡλίκον (= όσο μεγάλος) (πβ. § 234, 5)·
- 10) ὀπηλίκος, ὀπηλίκη, ὀπηλίκον (= όσο μεγάλος) (πβ. § 234, 5)·
- 11) ὀποδαπός, ὀποδαπή, ὀποδαπὸν (= από ποιον τόπο· σε πλάγια ερώτηση) (πβ. § 234, 6).

241. Οι αναφορικές αντωνυμίες *ὅς, ὅπερ* και *ὅστις* κλίνονται κατά τον ακόλουθο τρόπο:

Ενικός αριθμός

	αρσ.	θηλ.	ουδ.	αρσ.	θηλ.	ουδ.
ον.	ὅς	ἥ	ὅ	ὅπερ	ἥπερ	ὅπερ
γεν.	οὗ	ἥς	οὗ	οὗπερ	ἥσπερ	οὗπερ
δοτ.	ᾧ	ἥ	ᾧ	ᾧπερ	ἥπερ	ᾧπερ
αιτ.	ὃν	ἣν	ὃ	ὃνπερ	ἣνπερ	ὃπερ

Πληθυντικός αριθμός

	αρσ.	θηλ.	ουδ.	αρσ.	θηλ.	ουδ.
ον.	οἱ	αἱ	ἅ	οἵπερ	αἵπερ	ἅπερ
γεν.	ᾧν	ᾧν	ᾧν	ᾧνπερ	ᾧνπερ	ᾧνπερ
δοτ.	οἷς	αἷς	οἷς	οἷσπερ	αἷσπερ	οἷσπερ
αιτ.	οὓς	ἅς	ἅ	οὓσπερ	ἅσπερ	ἅπερ

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ.	ὧ	ᾧ (ἅ)	ᾧ	ᾧπερ	ᾧπερ (ἅπερ)	ᾧπερ
γεν., δοτ.	οἷν	οἷν (αἷν)	οἷν	οἷνπερ	οἷνπερ (αἷνπερ)	οἷνπερ

Ενικός αριθμός

	αρσ.	θηλ.	ουδ.
ον.	ὅστις	ἥτις	ὅ,τι
γεν.	οὗτινος και ὅτου	ἥστινος	οὗτινος και ὅτου
δοτ.	ᾧτινι και ὅτῳ	ἥτινι	ᾧτινι και ὅτῳ
αιτ.	ὃντινα	ἣντινα	ὅ,τι

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἵτινες	αἵτινες	ἅτινα ή ἅττα
γεν.	ᾧντινων	ᾧντινων	ᾧντινων
δοτ.	οἷστισι(ν)	αἷστισι(ν)	οἷστισι(ν)
αιτ.	οὓστινας	ἅστινας	ἅτινα ή ἅττα

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ.	<i>ῶτινε</i>	<i>ῶτινε (ᾗτινε)</i>	<i>ῶτινε</i>
γεν., δοτ.	<i>οἴντινοι</i>	<i>οἴντινοι (αἴντινοι)</i>	<i>οἴντινοι</i>

242. Οι άλλες αναφορικές αντωνυμίες, εκτός από το *ὅς, ὅπερ, ὅστις*, κλίνονται σαν τρικατάληκτα επίθετα της β' κλίσης: *ὅσος, -η, -ον – οἶος, οἶα, οἶον* κτλ.

Συσχετικές αντωνυμίες

243. Από τις αντωνυμίες οι ερωτηματικές, οι αόριστες, οι δεικτικές και οι αναφορικές λέγονται μαζί **συσχετικές αντωνυμίες**, γιατί έχουν μεταξύ τους κάποια σχέση, δηλ. σε κάθε ερωτηματική αντωνυμία αντιστοιχεί μια από τις άλλες: *τίς; – οὐδεὶς – οὗτος – ὅς* κτλ.

244. ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΣΧΕΤΙΚΩΝ ΑΝΤΩΝΥΜΙΩΝ

Ερωτηματικές	Αόριστες	Δεικτικές	Αναφορικές
<i>τίς;</i>	<i>τίς, οὐδεὶς, μηδεὶς, πᾶς, ὁ δεῖνα, ἔνιοι, ἕκαστος, ἄλλος</i>	<i>ὅδε, οὗτος, ἐκεῖνος</i>	<i>ὅς, ὅστις, ὅπερ</i>
<i>πότερος;</i>	<i>οὐδέτερος, μηδέτερος, ἀμφοτέρω (ἄμφω), ἕτερος, ἑκάτερος</i>	(ὁ ἕτερος = ο ένας από τους δύο)	<i>ὁπότερος</i>
<i>πόσος;</i>	<i>ποσὸς (κάμποσος)</i>	<i>τοσόσδε, τοσοῦτος</i>	<i>ὅσος, ὁπόσος</i>
<i>ποῖος;</i>	<i>ποιὸς (= κάποιος)</i>	<i>τοιόσδε, τοιοῦτος</i>	<i>οἶος, ὁποῖος</i>
<i>πηλίκος;</i>	–	<i>τηλικόσδε, τηλικοῦτος</i>	<i>ἡλίκος, ὀπηλίκος</i>
<i>ποδαπός;</i>	<i>(ἄλλοδαπὸς = ἀπὸ ἄλλο μέρος)</i>	–	<i>ὀποδαπὸς</i>

ΡΗΜΑ – ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ

Α'. Ορισμός και παρεπόμενα του ρήματος

245. Ρήματα λέγονται οι κλιτές λέξεις που φανερώνουν ότι το υποκείμενο ενεργεί ή δέχεται μια ενέργεια, δηλ. παθαίνει κάτι, ή βρίσκεται σε μια ορισμένη κατάσταση: *Τισσαφέρνης διαβάλλει τὸν Κῦρον* (το υποκείμεν. ενεργεί) – *Κῦρος διαβάλλεται ὑπὸ Τισσαφέρνης* (το υποκείμεν. παθαίνει κάτι από κάποιον άλλον) – *Δαρεῖος ἀσθενεῖ* (το υποκείμεν. βρίσκεται σε μια κατάσταση).

246. Όπως τα πτωτικά, έτσι και το ρήμα έχει διάφορους τύπους με τους οποίους φανερώνονται τα παρεπόμενά του (πβ. § 77).

Παρεπόμενα (ή **συνακόλουθα**) του ρήματος είναι: 1) η **διάθεση**, 2) ο **αριθμός**, 3) το **πρόσωπο**, 4) η **έγκλιση**, 5) ο **χρόνος**, 6) η **φωνή** και 7) η **συζυγία**.

1. Διαθέσεις

247. Διάθεση του ρήματος λέγεται η ιδιαίτερη σημασία του που δείχνει ότι το υποκείμενο ή ενεργεί ή παθαίνει κάτι ή βρίσκεται σε μια κατάσταση.

Οι διαθέσεις των ρημάτων στην αρχαία ελληνική, όπως και στη νέα, είναι τέσσερις: **ενεργητική, μέση, παθητική και ουδέτερη**.

α) Ρήματα **με ενεργητική διάθεση** ή **ενεργητικά** λέγονται εκείνα που σημαίνουν ότι το υποκείμενο ενεργεί: *Ἀρταξέρξης συλλαμβάνει Κῦρον*.

β) Ρήματα **με μέση διάθεση** ή **μέσα** λέγονται εκείνα που σημαίνουν ότι το υποκείμενο ενεργεί και η ενέργεια γυρίζει με κάποιον τρόπο σ' αυτό το ίδιο: *οἱ στρατιῶται γυμνάζονται* (= γυμνάζουν τον εαυτό τους).

γ) Ρήματα **με παθητική διάθεση** ή **παθητικά** λέγονται εκείνα που σημαίνουν ότι το υποκείμενο δέχεται μια ενέργεια από κάποιον άλλον, δηλ. παθαίνει κάτι: *Κῦρος προσκυνεῖται ὡς βασιλεὺς ὑπὸ τῶν ἁμφ' αὐτόν*.

δ) Ρήματα **με ουδέτερη διάθεση** ή **ουδέτερα** λέγονται εκείνα που σημαίνουν ότι το υποκείμενο ούτε ενεργεί ούτε παθαίνει παρά βρίσκεται απλώς σε μια κατάσταση: *οἱ πολέμοι ἡσυχάζουσι*.

2. Αριθμοί

248. Αριθμός του ρήματος λέγεται ο τύπος του ρήματος που φανερώνει αν το υποκείμενό του είναι ένα ή δύο ή περισσότερα πρόσωπα ή πράγματα.

Οι αριθμοί του ρήματος, όπως και των πτωτικών, στην αρχαία ελληνική είναι τρεις:

α) ενικός	(όταν πρόκειται για ένα):	<i>ὁ μαθητὴς γράφει·</i>
β) δυϊκός	(όταν πρόκειται για δύο):	<i>τὼ μαθητὰ γράφετον·</i>
γ) πληθυντικός	(όταν πρόκειται για πολλά):	<i>οἱ μαθηταὶ γράφουσι.</i>

3. Πρόσωπα

249. Πρόσωπο του ρήματος λέγεται ο τύπος του ρήματος που φανερώνει τίνος προσώπου είναι το υποκείμενο. Κανονικά τα πρόσωπα του ρήματος είναι τρία (πβ. § 221):

α) το πρώτο	πρόσωπο: (<i>ἐγὼ</i>)	<i>γράφω</i>	- (<i>ἡμεῖς</i>) <i>γράφομεν</i> ·
β) το δεύτερο	πρόσωπο: (<i>σὺ</i>)	<i>γράφεις</i>	- (<i>ὕμεῖς</i>) <i>γράφετε</i> ·
γ) το τρίτο	πρόσωπο: (<i>οὗτος</i>)	<i>γράφει</i>	- (<i>οὗτοι</i>) <i>γράφουσι.</i>

4. Εγκλίσεις. Ονοματικοί τύποι

250. Η έννοια που εκφράζει το ρήμα παρουσιάζεται κάθε φορά από εκείνον που μιλεί ή σαν κάτι που το νομίζει πραγματικό ή σαν κάτι που επιθυμεί ή περιμένει να γίνει ή σαν ευχή ή σαν προσταγή κτλ.

Οι διάφορες μορφές του ρήματος που φανερώνουν την ψυχική διάθεση εκείνου που μιλεί λέγονται **εγκλίσεις**.

Οι εγκλίσεις των ρημάτων στην αρχαία ελληνική είναι τέσσερις: η **οριστική**, η **υποτακτική**, η **ευκτική** και η **προστακτική**.

α) Η **οριστική** παρουσιάζει αυτό που σημαίνει το ρήμα σαν κάτι βέβαιο και πραγματικό: *βλάπτει τὸν ἄνδρα θυμὸς – ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς.*

β) Η **υποτακτική** παρουσιάζει αυτό που σημαίνει το ρήμα σαν κάτι επιθυμητό ή ενδεχόμενο: *τὸ σῶμα γυμνάζωμεν* (= ας γυμνάζομε) - *ἐὰν ἔλθῃς* (= αν υποθέσουμε πως θα έρθεις, όπως είναι ενδεχόμενο).

γ) Η **ευκτική** παρουσιάζει αυτό που σημαίνει το ρήμα σαν ευχή εκείνου που μιλεί: *ὦ παῖ, γένοιτο πατὴρὸς εὐτυχέστερος* (= μακάρι να γίνεις).

δ) Η **προστακτική** παρουσιάζει αυτό που σημαίνει το ρήμα σαν προ-σταγή, αξίωση, συμβουλή, παράκληση ή και ευχή εκείνου που μιλεί: *τὸ σῶμα γυμνάζετε* (= να γυμνάζετε) – *ὕγίαινε* (= εὐχομαι να υγιαίνεις).

251. Εκτός από τις τέσσερις εγκλίσεις το ρήμα σχηματίζει ακόμη δύο τύπους, που λέγονται **ονοματικοί τύποι του ρήματος**.

Οι ονοματικοί τύποι του ρήματος είναι το **απαρέμφατο** και η **μετοχή**.

α) Το **απαρέμφατο** είναι αφηρημένο ρηματικό ουσιαστικό άκλιτο, που σχηματίζεται από το θέμα του ρήματος και φανερώνει συγχρόνως διάθεση και χρόνο: *γράφειν, γράφεσθαι - γράψαι, γραφήναι*.

β) Η **μετοχή** είναι τρικατάληκτο ρηματικό επίθετο με τρία γένη, που σχηματίζεται από το θέμα του ρήματος και φανερώνει συγχρόνως διάθεση και χρόνο: *γράφων, γράφουσα, γράφον - γραφόμενος, γραφομένη, γραφόμενον - γραφείς, γραφεῖσα, γραφέν*.

5. Χρόνοι

252. **Χρόνος** του ρήματος λέγεται ο ρηματικός τύπος που φανερώνει π ὅ τ ε γίνεται αυτό που σημαίνει το ρήμα και π ὡς.

Ι. Οι χρόνοι στην οριστική

253. Η οριστική έγκλιση έχει επτά χρόνους. Αυτοί είναι: ο **ενεστώτας**, ο **παρτατικός**, ο (απλός) **μέλλοντας**, ο **αόριστος**, ο **παρακείμενος**, ο **υπερσυντέλικος** και ο **συντελεσμένος μέλλοντας**.

α) ο **ενεστώτας** φανερώνει κάτι που γίνεται τώρα (με διάρκεια ή με επανάληψη): *ὁ μαθητὴς γράφει - ἀεὶ τὰ αὐτὰ λέγω*.

β) ο **παρτατικός** φανερώνει κάτι που γινόταν στο παρελθόν (με διάρκεια ή με επανάληψη): *ὁ μαθητὴς ἔγραφε - Σωκράτης ὥσπερ ἐγίγνωσκεν οὕτως ἔλεγε*.

γ) ο (απλός) **μέλλοντας** φανερώνει κάτι που θα γίνει ή θα γίνεται στο μέλλον: *ἐγὼ γράψω* (= ἐγὼ θα γράψω ή θα γράφω) – *ἐγὼ ὑμῖν ἐρῶ*.

δ) Ο **αόριστος** φανερώνει κάτι που έγινε αόριστα στο παρελθόν (άσχετα αν κράτησε πολύ ή λίγο): *ὁ μαθητὴς ἔγραψε - ἐβασίλευσε δώδεκα ἔτη*.

ε) Ο **παρακείμενος** κυρίως φανερώνει κάτι που έχει γίνει στο παρελθόν και υπάρχει τώρα συντελεσμένο: *ὁ μαθητὴς γέγραφε* (= ο μαθητής έχει γρά-

ψει κάτι που τώρα είναι πια τελειωμένο) – *οί πολέμιοι σπονδὰς λελύκασι*.

ς) Ο **υπερσυντέλικος** φανερώνει κάτι που είχε γίνει, δηλ. κάτι που ήταν συντελεσμένο σε κάποιο χρονικό σημείο του παρελθόντος: *ὁ μαθητὴς ἐγεγράφει* (= είχε γράψει στο παρελθόν κάτι που ήταν τότε τελειωμένο και που τώρα μπορεί να μην υπάρχει) – *οὗτος προαφίκτο εἰς Σικελίαν* (= είχε φτάσει πρωτύτερα και βρισκόταν τότε εκεί).

ζ) Ο **συντελεσμένος μέλλοντας** φανερώνει κάτι που θα έχει γίνει, δηλ. κάτι που θα είναι συντελεσμένο, σε κάποιο χρονικό σημείο του μέλλοντος: *ὁ μαθητὴς γεγραφὼς ἔσται* (= θα έχει γράψει κάτι που θα είναι τελειωμένο σε ορισμένη στιγμή του μέλλοντος) – *ἡ πόλις ἔσται τετειχισμένη*.

254. Ανασκόπηση. Από τους χρόνους στην οριστική:

α) ο ενεστώτας και κατά ένα μέρος ο παρακείμενος αναφέρονται κανονικά στο *π α ρ ὀ ν*. Ο παρατατικός, ο αόριστος, ο υπερσυντέλικος και κατά ένα μέρος ο παρακείμενος αναφέρονται στο *π α ρ ε λ θ ὀ ν*· ο (απλός) μέλλοντας και ο συντελεσμένος μέλλοντας αναφέρονται στο *μ έ λ ο ν*·

β) ο ενεστώτας, ο παρατατικός και κάποτε ο (απλός) μέλλοντας παρουσιάζουν αυτό που σημαίνει το ρήμα σαν κάτι *εξακολουθητικό*, που διαρκεί με συνέχεια ή μ' επανάληψη· ο αόριστος και κάποτε ο (απλός) μέλλοντας το παρουσιάζουν *συνοπτικά* (ιδωμένο στο σύνολό του)· ο παρακείμενος, ο υπερσυντέλικος και ο συντελεσμένος μέλλοντας το παρουσιάζουν *συντελεσμένο*.

255. ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΣΧΕΤΙΚΟΣ ΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΤΗΣ ΟΡΙΣΤΙΚΗΣ

Χρόνοι που παρουσιάζουν αυτό που σημαίνει το ρήμα

	α) στο παρόν ενεστώτας <i>γράφω</i>	β) στο παρελθόν παρατατικός <i>έγραφον</i>	γ) στο μέλλον (απλός) μέλλοντας <i>γράψω</i> (= θα γράφω)
1. σαν εξακολου- θητικό			
2. σαν συνοπτικό (ή στιγμιαίο)		αόριστος <i>έγραψα</i>	(απλός) μέλλοντας <i>γράψω</i> (= θα γράφω)
3. σαν συντελε- σμένο	παρακείμενος <i>γέγραφα</i>	παρακείμενος <i>γέγραφα</i> υπερσυντέλικος <i>έγεγράφειν</i>	συντελ. μέλλοντας <i>γεγραφώς ἔσομαι</i>

256. Από τους χρόνους του ρήματος:

α) ο ενεστώτας, ο (απλός) μέλλοντας και ο παρακείμενος λέγονται **αρχικοί** (γιατί αυτοί σχηματίστηκαν στην αρχή)· ο παρατατικός, ο αόριστος και ο υπερσυντέλικος λέγονται **παραγόμενοι** (γιατί παράγονται από τους αρχικούς) ή **ιστορικοί** (γιατί αναφέρονται στα περασμένα)·

β) ο παρακείμενος, ο υπερσυντέλικος και συντελεσμένος μέλλοντας λέγονται **συντελικοί**, γιατί σημαίνουν κάτι το συντελεσμένο (το αποτελειωμένο)·

γ) οι περισσότεροι χρόνοι στην αρχαία ελληνική εκφέρονται με μία λέξη και λέγονται **μονολεκτικοί** (π.χ. μέλλ. *λύσω*, παρακείμ. *λέλυκα*, υπερσυντ. *έλελύκειν* κτλ.), μερικοί όμως σχηματίζονται με δύο λέξεις και λέγονται **περιφραστικοί** (π.χ. συντελεσμ. μέλλ. *λελυκώς ἔσομαι*).

II. Οι χρόνοι στις άλλες εγκλίσεις

257. 1) Η **υποτακτική** και η **προστακτική** σχηματίζουν μόνο ενεστώτα, αόριστο και παρακείμενο.

2) Η **ευκτική**, το **απαρέμφατο** και η **μετοχή** σχηματίζουν ενεστώτα, (απλό) μέλλοντα, αόριστο και παρακείμενο.

6. Φωνές

258. Φωνή του ρήματος λέγεται ένα σύνολο από τύπους που μπορεί να σχηματίσει το ρήμα.

Κάθε ρήμα κανονικά σχηματίζει δύο σύνολα από τύπους, δηλ. έχει δ ύ ο φ ω ν έ ς. Αυτές είναι:

α) η **ενεργητική φωνή**, που ο πρώτος τύπος της (δηλ. το α' ενικό πρόσωπο της οριστικής του ενεστώτα) λήγει σε **-ω** ή **-μι**: *λύ-ω, τιμῶ, τίθη-μι*.

β) η **μέση φωνή**, που ο πρώτος τύπος της (δηλ. το α' ενικό πρόσωπο της οριστικής του ενεστώτα) λήγει σε **-μαι**: *λύ-ο-μαι, τιμῶμαι, τίθε-μαι*.

7. Συζυγίες

259. Κατά τον τρόπο που κλίνονται τα ρήματα χωρίζονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες, που λέγονται **συζυγίες**.

α) Στην **πρώτη συζυγία** ανήκουν όσα ρήματα στο α' πρόσωπο της οριστικής του ενεργητικού ενεστώτα λήγουν σε **-ω**: *λύ-ω, (τιμά-ω) τιμῶ, γράφ-ω*.

β) Στη **δεύτερη συζυγία** ανήκουν όσα ρήματα στο α' πρόσωπο της οριστικής του ενεργητικού ενεστώτα λήγουν σε **-μι**: *δείκνυ-μι, τίθη-μι*.

Β'. Στοιχεία του σχηματισμού του ρήματος

260. Στους ρηματικούς τύπους ξεχωρίζουμε διάφορα στοιχεία: **κατάληξη**, **θέμα**, **χαρακτήρα**, **αύξηση**, **αναδιπλασιασμό** και το **βοηθητικό ρήμα** (όταν ο τύπος σχηματίζεται περιφραστικά). Π.χ. στον τύπο *λύ-ω* το *λυ-* είναι θέμα, το *-υ-* χαρακτήρας, το *-ω* κατάληξη· στον τύπο *ἔ-λυ-ον* το *ε-* είναι αύξηση, το *-λυ-* θέμα, το *-ον* κατάληξη.

8. Κατάληξη (βλ. § 73, α)

261. Κατάληξη του ρηματικού τύπου είναι το τελευταίο μέρος που αλ-

λάζει, για να δηλωθεί η φωνή, το πρόσωπο, ο αριθμός, η έγκλιση και ο χρόνος: -ω, -εις, -ει, -ομεν, -ετε, -ουσι· -ω, -ης, -η κτλ.· -ον, -ες, -ε κτλ.· -ομαι, -ει, -εται κτλ.· -ωμαι, -η, -ηται κτλ. (πβ. § 281 και § 288).

2. Θέμα (βλ. § 73, β)

262. Κάθε ρήμα κανονικά έχει **δύο θέματα**, από τα οποία σχηματίζονται οι διάφοροι τύποι του. Τα θέματα αυτά είναι το **ρηματικό** και το **χρονικό**.

α) **Ρηματικό θέμα** λέγεται το α ρ χ ι κ ό θέμα που χρησιμεύει ως βάση στο σχηματισμό των χρονικών θεμάτων του ρήματος. Έτσι: το ρηματικό θέμα του ρήματος *βλάπτω* δεν είναι το *βλαπτ-* (όπως στον ενεστώτα *βλάπτω*) παρά *βλαβ-* (όπως στο όνομα *βλάβη*)· το ρημ. θέμα του ρ. *λλάσσω* δεν είναι *λλάσσω-* (όπως στον ενεστώτα *λλάσσω*), παρά *άλλαγ-* (όπως στο όνομα *άλλαγ-ή*) κτλ.

β) **Χρονικό θέμα** λέγεται το ι δ ι α ί τ ε ρ ο θέμα που μ' αυτό σχηματίζονται οι τύποι ορισμένου χρόνου ή ορισμένων χρόνων. Το χρονικό αυτό θέμα προέρχεται από το αρχικό ρηματικό θέμα που μετασχηματίζεται στους διάφορους χρόνους και παίρνει διάφορες μορφές.

Κανονικά έχουν κοινό χρονικό θέμα ο ενεστώτας με τον παρατατικό, ο μέλλοντας με τον αόριστο και ο παρακείμενος με τον υπερσυντέλικο και τον συντελεσμένο μέλλοντα. Π.χ.

Ενεργ. φωνή	ενεστώτας:	<i>βλάπτω</i>	}	(χρονικό θέμα <i>βλαπτ-</i>)
	παρατατ.:	<i>ἔ-βλαπτ-ον</i>		
	μέλλοντας:	<i>βλάψ-ω</i>	}	(χρονικό θέμα <i>βλαψ-</i>)
	αόριστος:	<i>ἔ-βλαψ-α</i>		
	παρακείμ.:	<i>βέ-βλαφ-α</i>	}	(χρονικό θέμα <i>βεβλαφ-</i>)
	υπερσυντ.:	<i>έ-βε-βλάφ-ειν</i>		
	συντ. μέλλ.:	<i>βε-βλαφ-ὤς</i>		
		<i>ἔσομαι</i>		
Μέση φωνή	παρακείμ.:	<i>βέ-βλαμ-μαι</i>	}	(χρονικό θέμα <i>βεβλαφ-</i>)
	υπερσυντ.:	<i>έ-βε-βλάμ-μην</i>		

3. Χαρακτήρας (βλ. § 73, β)

263. α) Ο χαρακτήρας του ρηματικού θέματος λέγεται **ρηματικός χαρακτήρας**: Π.χ. του ρ. λύω ρηματικό θ. λυ-, ρηματικός χαρακτ. -υ- του ρ. κόπτω ρηματικό θ. κοπ-, ρηματικός χαρακτ. -π-.

β) Ο χαρακτήρας του χρονικού θέματος λέγεται **χρονικός χαρακτήρας**. Π.χ. (λύ-ω), μέλλ. λύσ-ω, χρονικό θ. λυσ-, χρονικός χαρακτήρας -σ-, παρακείμε. λέ-λυκ-α, χρον. θ. λε-λυκ-, χρον. χαρακτ. -κ-.

264. Κατά τον ρηματικό χαρακτήρα τα ρήματα και των δύο συζυγιών διαίρονται σε **φωνηεντόληκτα** (λύ-ω, ἴ-στη-μι) και **συμφωνόληκτα** (γράφ-ω, δείκ-νυ-μι). Και υποδιαίρονται:

α) τα φωνηεντόληκτα σε **ασυναίρετα** (λύ-ω, παιδεύ-ω) και σε **συνηρημένα** (τιμάω -ῶ, ποιέω -ῶ, δηλόω -ῶ).

β) τα συμφωνόληκτα σε **αφωνόληκτα** (διώκ-ω, γράφ-ω, πείθ-ω, δείκ-νυ-μι), σε **ενρινόληκτα** ή **υγρόληκτα** (βάλλ-ω, δέρ-ω, ὄλ-λυ-μι, μέν-ω) και σε λίγα **σιγμόληκτα** (σβέσ-νυ-μι = σβέννυμι).

265. ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΟΥ ΔΕΙΧΝΕΙ ΤΗ ΔΙΑΙΡΕΣΗ ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ
(κατά συζυγία και χαρακτήρα)

Α΄ συζυγία (ρήματα σε -ω)				B΄ συζυγία (ρήματα σε -μι)
Φωνηεντόληκτα	Ασυναίρετα	Βαρύτονα	λύ-ω, παιδεύ-ω, κυλί-ω χρί-ω, σεί-ω, κλαί-ω, καί-ω	ἴ-στη-μι, τί-θη-μι, ἴ-η-μι, δί-δω-μι, στρώ-ν-νυ-μι
		Συνηρημένα	Περισπώμενα	(σε -άω) τιμά-ω -ῶ (σε -έω) ποιέ-ω -ῶ (σε -όω) δηλό-ω -ῶ
	Αφωνόληκτα	Βαρύτονα	τρίβ-ω, ἄγ-ω, τάσσ-ω (θ. ταγ-) ἐλπίζ-ω (θ. ἐλπιδ-)	μείγ-νυ-μι, δείκ-νυ-μι, ζεύγ-νυ-μι
Συμφωνόληκτα	Ενρινόληκτα		νέμ-ω, μέν-ω, ἄγγέλλ-ω, δέρ-ω	ὄλ-λυ-μι
	Σιγμόληκτα			(κεράσ-νυ-μι) κεράννυμι (σβέσ-νυ-μι) σβέννυμι (βλ. § 333, δ)

4. Αύξηση

α) Ομαλή αύξηση στα απλά ρήματα

266. Στους ιστορικούς χρόνους της οριστικής (δηλ. στον παρατατικό, τον αόριστο και τον υπερσυντέλικο) τα ρήματα παίρνουν στην αρχή του θέματος **αύξηση**.

Η αύξηση δηλώνει το παρελθόν και είναι δύο ειδών: **συλλαβική** και **χρο-νική**.

1) **Συλλαβική αύξηση** παίρνουν τα ρήματα που το θέμα τους αρχίζει από σύμφωνο. Και είναι συλλαβική αύξηση η *π ρ ο σ θ ή κ η* ενός *ε* (με ψιλή) στην αρχή του θέματος από το οποίο σχηματίζεται καθένας από τους ιστορικούς χρόνους της οριστικής: (λύ-ω), παρατ. *ἔ-λυν*, αόρ. *ἔ-λυσ*, υπερσ. *ἔ-λελύκειν*.

2) **Χρονική αύξηση** παίρνουν τα ρήματα που το θέμα τους αρχίζει από φωνήεν (ή δίφθογγο). Και είναι χρονική αύξηση η *έ κ τ α σ η* του αρχικού βραχύχρονου φωνήεντος του θέματος από το οποίο σχηματίζεται καθένας από τους ιστορικούς χρόνους της οριστικής (βλ. § 62, 7, β).

Κατά τη χρονική αύξηση γίνονται οι ακόλουθες εκτάσεις:

το ἄ σε η: ἀκούω - ἤκουον	το αι σε η: αἰσθάνομαι - ἤσθανόμην
το ε σε η: ἐλπίζω - ἤλπιζον	το ει σε η: εἰκάζω - ἤκαζον
το ο σε ω: ὀρίζω - ὠρίζον	το αυ σε ην: αὐξάνω - ἠῦξανον
το ἱ σε ῖ: ἱκετεύω - ἰκέτευον	το ευ σε ην: εὐχομαι - ἠῦχόμην
το ὕ σε ὐ: ὑβρίζω - ὕβριζον	το οι σε ω: οἰκτίρω - ὤκτιρον

β) Ομαλή αύξηση στα σύνθετα ρήματα

267. Στην αρχαία ελληνική τα σύνθετα ή παρασύνθετα (βλ. § 378) ρήματα που το α' συνθετικό τους είναι πρόθεση παίρνουν **εσωτερική αύξηση**, δηλ. έχουν τη συλλαβική ή χρονική αύξηση· μετά την πρόθεση: *εἰσ-φέρω*: *εἰσ-έ-φερον*· *ὑπερβάλλω*: *ὑπερ-έ-βαλλον*· *συν-άγω*: *συν-ἤγον*· *συν-οικῶ*: *συν-ώκουν*, *συν-ώκησα*· *ἀν-αλίσκω* και *ἀν-αλώω*: *ἀν-ήλiskon* και *ἀν-ήλουν*, *ἀν-ήλwsα*· (από το παράνομος) *παρασύνθ.* *παρ-ε-νόμουν*, *παρ-ε-νόμησα* κτλ.· (από το ἐγ-κώμιον) *παρασύνθ.* *ἐγκωμιάζω*: *ἐν-ε-κωμιάζον*, *ἐν-ε-κωμίασα* κτλ.· (από το ἐπι-στάτης) *παρασύνθ.* *ἐπιστατῶ*: *ἐπ-ε-στάτουν*, *ἐπ-ε-στάτησα* κτλ.· (από το ἐν χειρὶ τίθημι) *παρασύνθ.* *ἐγχειρίζω*: *ἐν-ε-χείριζον*, *ἐν-ε-χείρισα*.

268. Τα παρασύνθετα ρήματα που το α' συνθετικό τους είναι άλλη λέξη εκτός από πρόθεση έχουν τη συλλαβική ή χρονική αύξηση στην αρχή, σαν να ήταν απλά: (από το δυστυχής) *παρασύνθ.* *δυστυχῶ* – *ἐδυστύχουν* – *ἐδυστύχησα* κτλ.· (από το μυθολόγος) *παρασύνθ.* *μυθολογῶ* – *ἐμυθολόγουν* – *ἐμυθολόγησα* κτλ.· (από το ἄδικος) *παρασύνθ.* *ἀδικῶ* – *ἠδίκουν* – *ἠδίκησα* κτλ.· (από το οἰκοδόμος) *παρασύνθ.* *οἰκοδομῶ* – *ῶκοδόμουν* – *ῶκοδόμησα* κτλ.

γ) Ανώμαλη αύξηση

269. Σε μερικά ρήματα της αρχαίας ελληνικής (απλά ή σύνθετα και παρασύνθετα) παρουσιάζεται **ανώμαλη αύξηση**: Έτσι:

1) Α π ό τ α α π λ ά ρ ή μ α τ α :

α) Τα ρήματα *βούλομαι*, *δύναμαι* και *μέλλω* (= σκοπεύω να κάμω κάτι) έχουν αύξηση κανονική **ἐ** και ανώμαλη **ἦ** (από αναλογία προς το *ἐθέλω* ή *θέλω* - *ἤθελον*): *ἐβουλόμεν* και *ἠβουλόμεν* - *ἐβουλήθην* και *ἠβουλήθην*· *ἐδυνάμην* και *ἠδυνάμην* - *ἐδυνήθην* και *ἠδυνήθην*· *ἐμελλον* και *ἤμελλον*·

β) μερικά ρήματα που αρχίζουν από **ε** έχουν αύξηση **ει** και όχι **η**: *ἐθίζω* (= συνηθίζω) - *εἶθιζον*· *ἐλίττω* (= τυλίγω) - *εἵλιττον*· *ἐλκω* (= σέρνω) - *εἵλκον*· *ἐπομαι* - *εἰπόμην*· *περι-έπω* (= μεταχειρίζομαι κάποιον καλά, καλομεταχειρίζομαι - ή μεταχειρίζομαι κακά, κακομεταχειρίζομαι) - *περιείπον*· *ἐργάζομαι* - *εἰργαζόμην*· *ἔρπω* - *εἶρπον*· *ἐστιάω* - *ῶ* (= φιλεύω) - *εἰστίων*· *ἔχω* - *εἶχον*· *ἐάω*, *ἐῶ* (= αφήνω) - *εἴων*.

γ) Τα ρ. *ᾠθῶ*, *ᾠνοῦμαι* (= αγοράζω) και (*κατ*)*άγνυμι* (= σπάζω), αν και αρχίζουν από φωνήεν, έχουν συλλαβική αύξηση: *ἐ-ᾠθουν*, *ἐ-ωνοῦμην*, (*κατ*-)*ἐ-αξα*.

δ) Το ρ. *ὁράω* - *ῶ* (= βλέπω) στον παρατατικό, το ρ. *ἀλίσκομαι* (= πιάνομαι, κυριεύομαι) στον β' αόριστο και το ρ. *ἀν-οίγω* σε όλους τους ιστορικούς χρόνους έχουν δύο συγχρόνως αυξήσεις, συλλαβική και χρονική: *ὁρᾶω* - *ἐώρων*· *ἀλίσκομαι* - *ἐάλων*· (*ἀν*)-*οίγω* - (*ἀν*)-*έφωγον* - *ἀνέφωξα* (έτσι και *ἔοικα* - *ἐώκειν*).

ε) Το ρ. *ἐορτάζω* παίρνει τη χρονική αύξηση στη δεύτερη συλλαβή: *ἐώρταζον*, *ἐώρτασα*.

2) Α π ό τ α σ ύ ν θ ε τ α ή π α ρ α σ ύ ν θ ε τ α ρ ή μ α τ α :

α) Μερικά έχουν την αύξηση στην α ρ χ ή, δηλ. πριν από την πρόθεση, σαν να ήταν απλά:

ἀμφιέννυμι (= ντύνω) - *ἠμφιέννυν* - *ἠμφίεσα*

ἐπείγω (= ἐπισπεύδω, βιάζω) - *ἠπείγον*

ἐπίσταμαι (= ξέρω καλά) - *ἠπιστάμην*

καθέζομαι (= κάθομαι) - *ἐκαθεζόμην*

ἐγγυάω - *ῶ* (= δίνω κάτι για ενέχυρο· παρασύνθ. από τη λέξη *ἐγγύη* = ενέχυρο) - *ἠγγύων* - *ἠγγύησα*

ἐναντιόομαι - *οὔμαι* (παρασύνθ. από τη λ. *ἐναντίος*) - *ἠναντιούμην*

ἐμπεδῶ - *ῶ* (= στερεώνω· παρασύνθ. από τη λ. *ἔμπεδος* = στερεός) - *ἠμπέδουν*

ἐμπολάω -ῶ (= εμπορεύομαι· παρασύνθ. από τη λ. ἐμ-πολή = εμπορεύμα) - ἡμπόλων

προοιμιάζομαι (παρασύνθ. από τη λ. προοίμιον) - ποιητ. ἐπροοιμιασάμην·

β) μερικά άλλοτε έχουν την αύξηση στην αρχή, σαν να ήταν απλά, και άλλοτε παίρνουν εσωτερική αύξηση (μετά την πρόθεση):

καθεύδω (= κοιμούμαι) - παρατ. ἐ-κάθευδον και καθηῦδον

κάθηναι (κατὰ+ῆμαι) - παρατατ. ἐ-καθήμην και (χωρίς αύξηση) καθ-ήμην

καθίζω (κατὰ+ίζω) (= βάζω κάποιον να καθίσει) - παρατατ. ἐ-κάθιζον, αόρ.

ἐ-κάθισα και καθίσα

ἐκκλησιάζω (= μαζεύομαι σε συνέλευση στην εκκλησία του δήμου) - παρατατ. ἡκκλησιάζον και ἐξ-ε-κλησιάζον·

γ) μερικά έχουν σ υ γ χ ρ ό ν ω ς δ ύ ο α υ ξ ή σ ε ι ς, δηλ. πριν από την πρόθεση και μετά την πρόθεση:

ἀμφι-γνοέω -ῶ (= ἀμφιβάλλω) - παρατατ. ἡμφ-ε-γνόουν, αόρ. ἡμφ-ε-γνόησα

ἀμφισβητέω -ῶ (ἀμφίς + βῆναι του ρ. βαίνω: αρχικά ἀμφίς - βητῶ και ἐπειτα νομίστηκε σαν ἀμφι-σβητῶ) παρατ. ἡμφ-ε-σβήτουν, αόρ. ἡμφ-ε-σβήτησα

ἀν-έχομαι (ἀνὰ + ἔχομαι) - παρατ. ἡν-ειχόμεν, αόρ. ἡν-ε-σχόμην

ἐν-οχλέω -ῶ (ἐν + ὀχλῶ) - παρατ. ἡν-ώχλουν, αόρ. ἡν-ώχλησα

(ἐπ)ανορθόω -ῶ (ἐπὶ + ἀνὰ + ὀρθῶ) - παρατ. (ἐπ)ην-ώρθουν, αόρ. (ἐπ)ην-ώρθωσα.

5. Αναδιπλασιασμός

α) Ομαλός αναδιπλασιασμός στα απλά ρήματα

270. Οι σ υ ν τ ε λ ι κ ο ῖ χ ρ ό ν ο ι (παρακείμενος, υπερσυντέλικος και συντελεσμένος μέλλοντας) έχουν στην αρχή του θέματος **αναδιπλασιασμό** σε όλες τις εγκλίσεις και στο απαρέμφατο και τη μετοχή.

Ο αναδιπλασιασμός είναι τριών ειδών:

1) **Επανάληψη** του αρχικού συμφώνου του θέματος μαζί με ένα ε: (λύ-ω) λέ-λυ-κα.

Τέτοιον αναδιπλασιασμό παίρνουν τα ρήματα που το θέμα τους αρχίζει

α) από ένα απλό σύμφωνο εκτός από το ρ και β) από δύο σύμφωνα από τα οποία το πρώτο είναι ά φ ω ν ο και το δεύτερο υ γ ρ ό ή έ ν ρ ι ν ο. Π.χ.

ενεστώτας	παρακείμενος	υπερσυντέλικος	συντελ. μέλλοντας
λύ-ω	λέ-λυ-κα	έ-λε-λύ-κειν	—
πνέ-ω (θ. πνευ-)	πέ-πνευ-κα	έ-πε-πνεύ-κειν	—
γράφ-ομαι	γέ-γραμ-μαι	έ-γε-γράμ-μην	γε-γράψομαι

Όταν το αρχικό σύμφωνο του θέματος είναι δασύπνοο (χ - φ - θ), τρέπεται στη συλλαβή του αναδιπλασιασμού στο αντίστοιχο ψιλόπνοο (κ - π - τ): χορεύ-ω, κε-χόρευ-κα, έ-κε-χορεύ-κειν· φυτεύ-ω, πε-φύτευ-κα, έ-πε-φυ-τεύ-κειν· θύ-ω, τέ-θυ-κα, έ-τε-θύ-κειν (βλ. § 69, 1, α).

2) Συλλαβική αύξηση (βλ. § 266, 1): (στρατηγέω -ῶ) έ-στρατήγηκα.

Τέτοιον αναδιπλασιασμό παίρνουν τα ρήματα που το θέμα τους αρχίζει α) από ένα διπλό σύμφωνο ή από ρ· β) από δύο σύμφωνα, χωρίς όμως να είναι το πρώτο άφωνο και το δεύτερο υγρό ή ένρινο· γ) από τρία σύμφωνα. Π.χ.

ενεστώτας	παρακείμενος	υπερσυντέλικος	συντελ. μέλλοντας
ψεύδ-ομαι	ξ-ψευσ-μαι	έ-ψεύσ-μην	έ-ψεύσομαι
ρίπτ-ω	ξ-ρριφ-α	έ-ρρίφ-ειν	—
φθείρ-ω	ξ-φθαρ-κα	έ-φθάρ-κειν	—
σκοπέω -ῶ	ξ-σκεμ-μαι	έ-σκέμ-μην	έ-σκέψομαι
στρατεύ-ομαι	έ-στράτευ-μαι	έ-στρατεύ-μην	—

3) Χρονική αύξηση (βλ. § 266, 2): (άδικῶ) ήδίκηκα.

Τέτοιον αναδιπλασιασμό παίρνουν τα ρήματα που το θέμα τους αρχίζει από φωνήεν (ή δίφθογγο):

ενεστώτας	παρακείμενος	υπερσυντέλικος
άθροίζω	ήθροικα	ήθροίκειν
έρημόω -ῶ	ήρήμωκα	ήρημώκειν
όμιλέω -ῶ	ώμίληκα	ώμιλήκειν
αισθάνομαι	ήσθημαι	ήσθήμην
οϊκέω -ῶ	ώκηκα	ώκήκειν

β) Ομαλός αναδιπλασιασμός στα σύνθετα ρήματα

271. Τα σύνθετα ή παρασύνθετα (βλ. § 378) ρήματα κανονικά έχουν τον αναδιπλασιασμό όπου και την αύξηση. Έτσι έχουν τον αναδιπλασιασμό

α) **μετά την πρόθεση** (όπως και την αύξηση):

ἀπο-γράφω	παρακ.	ἀπο-γέ-γραφα
ἐγ-κωμιάζω	»	ἐγ-κε-κωμίακα
συν-οικῶ	»	συν-ώκηκα
προαπο-στέλλω	»	προαπ-έ-σταλκα (πβ. § 267)

β) **στην αρχή** (όπως και την αύξηση):

δυστυχῶ	παρακ.	δε-δυστύχηκα
μυθολογῶ	»	με-μυθολόγηκα
ἀδικῶ	»	ἡδίκηκα
οἰκοδομῶ	»	ὠκοδόμηκα (πβ. § 268).

γ) **Ανώμαλος αναδιπλασιασμός**

272. Μερικά ρήματα (απλά ή σύνθετα και παρασύνθετα) έχουν **ανώμαλο αναδιπλασιασμό**. Έτσι:

1) Τα ρήματα που το θέμα τους αρχίζει από **γν** έχουν αναδιπλασιασμό του β' είδους, δηλ. όμοιο με τη συλλαβική αύξηση **ε** (αντίθετα με τον κανόνα 270, 1), και αντίστροφα τα ρ. κτῶμαι, μιμνήσκομαι (ή μιμνήσκομαι) και πίπτω έχουν αναδιπλασιασμό του α' είδους (αντίθετα με τον κανόνα § 270, 2):

γινώσκω (θ. γνω-)	παρακ. ξ-γνω-κα
γνωρίζω (θ. γνωριδ-)	παρακ. ξ-γνώρι-κα
κτῶμαι (θ. κτα-, κτη-)	παρακ. κέ-κτη-μαι
μιμνήσκομαι (θ. μνη-)	παρακ. μέ-μνη-μαι
πίπτω (θ. πτω-)	παρακ. πέ-πτω-κα.

2) Το ρ. **ἀν-οίγω** έχει αναδιπλασιασμό όμοιο με την αύξησή του: **ἀν-έωχ-α, ἀν-έωγ-μαι** (από το **ἀν-ήΦοιχ-α, ἀν-ήοιχ-α = ἀνέωχα** και από το **ἀν-ήΦοιγ-μαι, ἀν-ήοιγ-μαι = ἀνέωγμαi**).

3) Το ρ. **εἶκω** (που είναι άχρηστο στον ενεστώτα) έχει παρακείμενο **ἐ-οικ-α (= μοιάζω)** και υπερσυντέλικο **ἐ-ώκ-ειν**.

4) Τα ρήματα **κατ-άγνυμι, ἀλίσκομαι, ὀρῶ, ὠθοῦμαι και ὠνοῦμαι** παίρνουν αναδιπλασιασμό **ε**, αν και αρχίζουν από φωνήεν: **κατ-έ-αγ-α, έ-άλω-κα, έ-όρα-κα** (και **έ-ώρα-κα**), **ἔ-ωσ-μαι, έ-ώνη-μαι** (από το **κατα-Φέ-Φαγ-α, Φε-Φάλω-κα, Φέ-Φωθ-μαι, Φε-Φώνη-μαι** πβ. § 269, 1, γ και δ).

5) Τα ρ. **ἐθίζω, ἔλκω, ἐργάζομαι, ἐστιᾶω -ῶ και ἐάω - ἐῶ** παίρνουν αναδιπλασιασμό **ει** (όμοιο με την αύξησή τους): **εἶθικα, εἴλκυκα** (από θ. **έλκυ-**),

εἰργασμαι, εἰστιάκα, εἶακα (από το Fe-*Φέθι*-κα, Fe-*Φέλκυ*-κα, Fe-*Φέρ*-γασ-μαι, Fe-*Φεστιά*-κα, Fe-*Φέα*-κα· πβ. § 269, 1, β).

6) Τα ρ. λαμβάνω, λέγω, λαγχάνω, (συλ)λέγω, (δια)λέγομαι και τα άχρηστα στον ενεστώτα μείρομαι (= συμμερίζομαι) και ἔθω (= συνηθίζω) παίρνουν αναδιπλασιασμό **ει**: εἴληφα, εἶρηκα, εἴληχα, (συν)εἶλοχα, (δι)εἶλεγμαι, εἵμαρται (= εἶναι πεπρωμένο), εἴωθα (= συνηθίζω).

δ) Αττικός αναδιπλασιασμός

273. Μερικά ρήματα που το θέμα τους αρχίζει από **α ή ε ή ο** έχουν ιδιαίτερο είδος αναδιπλασιασμού που λέγεται **αττικός αναδιπλασιασμός**, γιατί κυρίως συνηθιζόταν στην αττική διάλεκτο.

Αττικός αναδιπλασιασμός είναι η επανάληψη των δύο πρώτων φθόγγων του θέματος και συγχρόνως η έκταση του (εσωτερικού τώρα) αρχικού του φωνήεντος (του **α ή ε σε η** και του **ο σε ω**).

Τα πιο συνηθισμένα ρήματα που παίρνουν αττικό αναδιπλασιασμό είναι τα ακόλουθα:

ἀκούω (θ. ἀκο-)	παρακ. ἀκ-ήκο-α
ἀλείφω (θ. ἀδύνατο ἀλιφ-)	» ἀλ-ήλιφ-α
ἐλαύνω (θ. ἐλα-)	» ἐλ-ήλα-κα
ἐλέγχομαι (θ. ἐλεγχ-)	» ἐλ-ήλεγ-μαι
ἐμέω -ῶ (= κάνω εμετό) (θ. ἐμε-)	» ἐμ-ήμε-κα
ἔρχομαι (θ. ἐλυθ-)	» ἐλ-ήλυθ-α
ἐσθίω (= τρώγω) (θ. ἐδο-)	» ἐδ-ήδο-κα
ᾔμνυμι (= ορκίζομαι) (θ. ὁμο-)	» ὁμ-ώμο-κα
(ἀπ)όλλυμι (= καταστρέφω, χάνω) (θ. ὀλε-)	» ὀλ-ώλε-κα
(ἀπ)όλλυμαι (= καταστρέφομαι) (θ. ὀλ-)	» ὀλ-ωλ-α (έχω καταστραφεί)
ὀρύττω (= σκάβω) (θ. ὀρυχ-)	» ὀρ-ώρυχ-α
φέρω (θ. ἐνεκ-)	» ἐν-ήνοχ-α
ἐγείρομαι (θ. ἐγερ-)	» ἐγ-ήγερ-μαι (έχω σηκωθεί)
ἐγείρομαι (θ. ἐγορ-)	» ἐγρ-ήγορ-α (εἶμαι άγρυπνος)

6. Το βοηθητικό ρήμα εἰμί (= εἶμαι)

274. Για το σχηματισμό των περιφραστικών χρόνων των ρημάτων στην

αρχαία ελληνική χρησιμεύει το ρήμα *εἰμί* ως βοηθητικό (όπως στη νέα τα ρ. *έχω* και *είμαι*: *έχω λύσει, είμαι λυμένος* κτλ.).

275. Το ρ. *εἰμί* είναι ανώμαλο, και οι χρόνοι του στην οριστική είναι:

Ενεστώτας *εἰμί* (είμαι), (θ. *έσ-*: *έσ-μι* = *εἰμί*· βλ. § 62, 7, β).

Παρατατ. *ἦ* και *ἦν* (ήμουν), (θ. *έσ-*: *έσ-α* = *ἔα* = *ἦ* και με τελικό *ν* από αναλογία προς τον παρατ. των άλλων ρημάτων: *ἦν*).

Μέλλοντας *ἔσομαι* (θα είμαι), (θ. *έσ-*: *έσ-σομαι* = *ἔσομαι*).

Αόριστος *έ-γεν-όμην* (υπήρξα, έγινα), (θ. *γεν-*) πβ. § 358.

Παρακείμε. *γέ-γον-α* (έχω υπάρξει, έχω γίνει), (θ. *γεν* = *γον-*· βλ. § 62, 6).

Υπερσυντ. *έ-γε-ρόν-ειν* (είχα υπάρξει, είχα γίνει).

Από τους χρόνους αυτούς, για το σχηματισμό των περιφραστικών ρηματικών τύπων χρησιμοποιούνται ο ενεστώτας, ο παρατατικός και ο μέλλοντας, που κλίνονται κατά τον ακόλουθο τρόπο:

ΟΡΙΣΤΙΚΗ			
	Ενεστώτας	Παρατατικός	Μέλλοντας
Ενικ. α'	<i>εἰμί</i> (<i>έσ-μι</i>)	<i>ἦ</i> και <i>ἦν</i>	<i>ἔσομαι</i> (<i>έσ-σομαι</i>)
β'	<i>εἶ</i> (<i>έσ-σι</i>)	<i>ἦσθα</i>	<i>ἔσῃ</i> ή <i>ἔσει</i>
γ'	<i>έσ-τι(ν)</i>	<i>ἦν</i>	<i>ἔσται</i>
Πληθ. α'	<i>έσ-μὲν</i>	<i>ἦ-μεν</i>	<i>έσόμεθα</i>
β'	<i>έσ-τε</i>	<i>ἦ-τε</i> ή <i>ἦσ-τε</i>	<i>ἔσεσθε</i>
γ'	<i>εἰ-σὶ(ν)</i> (<i>έσ-νσί</i>)	<i>ἦ-σαν</i>	<i>ἔσονται</i>
Δυϊκ. β'	<i>έσ-τὸν</i>	<i>ἦσ-τον</i>	<i>ἔσεσθον</i>
γ'	<i>έσ-τὸν</i>	<i>ἦσ-την</i>	<i>ἔσεσθον</i>

ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ		ΕΥΚΤΙΚΗ		ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ
		Ενεστώτας	Μέλλοντας	Ενεστώτας
Ενικ.	α' ᾧ (ἔσ-ω) β' ἧς γ' ἧ	εἶη-ν (ἐσ-ίη-ν) εἶη-ς εἶη	ἔσοίμην ἔσοι-ο ἔσοι-το	— ἴσ-θι (αντί: ἔσ-θι) ἔσ-τω
Πληθ.	α' ᾧ-μεν β' ἧ-τε γ' ᾧ-σι(ν)	εἶη-μεν ἢ εἰ-μεν εἶη-τε ἢ εἰ-τε εἶη-σαν ἢ εἰ-εν	ἔσοί-μεθα ἔσοι-σθε ἔσοι-ντο	— ἔσ-τε ἔσ-των ἢ ὄν-των ἢ ἔσ-τωσαν
Δυϊκ.	β' ἧ-τον γ' ἧ-τον	εἶη-τον ἢ εἰ-τον εἰή-την ἢ εἰ-την	ἔσοι-σθον ἔσοί-σθην	ἔσ-τον ἔσ-των
ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ			ΜΕΤΟΧΗ	
Ενεστώτας		Μέλλοντας	Ενεστώτας	Μέλλοντας
εἶναι (ἔσ-ναι)		ἔσεσθαι	ᾶν, γεν. ὄντος οὔσα, γεν. οὔσης ὄν, γεν. ὄντος	ἐσόμενος ἐσομένη ἐσόμενον

21ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΡΗΜΑΤΑ ΤΗΣ Α΄ ΣΥΖΥΓΙΑΣ (ΣΕ -Ω) ΒΑΡΥΤΟΝΑ

276. Στα βαρύτονα ρήματα της α΄ συζυγίας, όπως είδαμε (§ 264 και § 265), ανήκουν: α) τα **φωνηεντόληκτα ασυναίρετα**: λύ-ω, παιδεύ-ω κ.ά.· β) τα **αφωνόληκτα** (δηλ. όσα έχουν χαρακτήρα κ, γ, χ - π, β, φ - τ, δ, θ): πλέκ-ω,

277. ΒΑΡΥΤΟΝΟ ΦΩΝΗΕΝΤΟΛΗΚΤΟ ΡΗΜΑ

Χρό- νοι	Αριθμοί	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ
Ενεστ.	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	λύ-ω λύ-εις λύ-ει λύ-ομεν λύ-ετε λύ-ουσι(ν) — λύ-ετον λύ-ετον	λύ-ω λύ-ης λύ-η λύ-ωμεν λύ-ητε λύ-ωσι(ν) — λύ-ητον λύ-ητον
Παράτ.	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	ἔ-λυ-ον ἔ-λυ-ες ἔ-λυ-ε ἐ-λύ-ομεν ἐ-λύ-ετε ἔ-λυ-ον — ἐ-λύ-ετον ἐ-λυ-έτην	
Μέλλοντ.	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	λύ-σω λύ-σεις λύ-σει λύ-σομεν λύ-σετε λύ-σουσι(ν) — λύ-σετον λύ-σετον	
Αόριστος	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	ἔ-λυ-σα ἔ-λυ-σας ἔ-λυ-σε(ν) ἐ-λύ-σαμεν ἐ-λύ-σατε ἔ-λυ-σαν — ἐ-λύ-σατον ἐ-λυ-σάτην	λύ-σω λύ-σης λύ-ση λύ-σωμεν λύ-σητε λύ-σωσι(ν) — λύ-σητον λύ-σητον

1. Οι τύποι της ευκτικής του αορ. σε -ειας, -ειε(ν), -ειαν λέγονται **αιολικοί** και είναι πιο εύχρηστοι από τους άλλους. 2. Οι τύποι του γ΄ πληθυντικού της προστακτικής σε -ντων είναι

γράφ-ω, πείθ-ω κ.ά.: γ) τα **υγρόληκτα** και **ενρινόληκτα** (δηλ. όσα έχουν χαρακτηρισήρα λ, ρ - μ, ν): άγγέλλ-ω, σπείρ-ω, νέμ-ω, μέν-ω κ.ά.

Παρακάτω δίνεται ως παράδειγμα η κλίση του ρ. λύω - λύομαι (βαρύτονο ρήμα, φωνηεντόληκτο). Με βάση το ρήμα αυτό και με ορισμένες διαφορές κλίνεται καθεμιά από τις παραπάνω κατηγορίες ρημάτων.

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΦΩΝΗΣ (λύ-ω, θ. λῦ- και λῡ-)

ΕΥΚΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡ.	ΜΕΤΟΧΗ
λύ-οιμι λύ-οις λύ-οι λύ-οιμεν λύ-οιτε λύ-οιεν — λύ-οιτον λυ-οίτην	— λῡ-ε λυ-έτω — λύ-ετε λυ-όντων ² ή λυ-έτωσαν — λύ-ετον λυ-έτων	λύ-ειν	λύ-ων λύ-ουσα λῡ-ον
λύ-σοιμι λύ-σοις λύ-σοι λύ-σοιμεν λύ-σοιτε λύ-σοιεν — λύ-σοιτον λυ-οίτην		λύ-σειν	λύ-σων λύ-σουσα λῡ-σον
λύ-σαιμι λύ-σαις ή λύ-σει- ας λύ-σαι ή λύ-σειε(ν) ¹ λύ-σαιμεν λύ-σαιτε λύ-σαιεν ή λύ-σειαν — λύ-σαιτον λυ-οίτην	— λῡ-σον λυ-σάτω — λύ-σατε λυ-σάντων ² ή λυ-σάτωσαν — λύ-σατον λυ-σάτων	λῡ-σαι	λύ-σας λύ-σασα λῡ-σαν

πιο εύχρηστοι από τους τύπους σε -τωσαν.

Χρόνοι		Αριθμοί	ΟΡΙΣΤΙΚΗ		ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ
Παρακείμενος	Μονολεκτ.	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	λέ-λϋ-κα λέ-λυ-κας λέ-λυ-κε λε-λύ-καμεν λε-λύ-κατε λε-λύ-κασι(ν) — λε-λύ-κατον λε-λύ-κατον		λε-λύ-κω λε-λύ-κης λε-λύ-κη λε-λύ-κωμεν λε-λύ-κητε λε-λύ-κωσι(ν) — λε-λύ-κητον λε-λύ-κητον
	Περιφραστ.	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.			λε-λυ-κώς -κυῖα -κὸς ᾧ ἦς ἦ ³ λε-λυ-κότες -κυῖαι -κότα ᾧμεν ἦτε ᾧσι λε-λυ-κότε -κυῖα -κότε — ἦτον
Υπερ- συντέλ.		Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	ἐ-λε-λύ-κειν ¹ ἐ-λε-λύ-κεμεν ²	ἐ-λε-λύ-κεις ¹ ἐ-λε-λύ-κετε ² ἐ-λε-λύ-κετον	ἐ-λε-λύ-κει ¹ ἐ-λε-λύ-κεσαν ² ἐ-λε-λυ-κέτην
Συντέλ. Μέλλοντας		Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	λε-λυ-κώς κτλ. ἔσομαι ἔσει (-η) ἔσται λε-λυ-κότες κτλ. ἐσόμεθα ἔσεσθε ἔσονται λε-λυ-κότε κτλ. — ἔσεσθον ἔσεσθον		

1. Αρχαιότεροι τύποι: ἐλελύκη(ν), ἐλελύκης, ἐλελύκη. 2. Μεταγενέστεροι τύποι: ἐλελύκειμεν, ἐλελύκειτε, ἐλελύκεισαν. 3. Ο περιφραστικός παρακείμε. στην υποτακτική και την ευκτική της

278. ΒΑΡΥΤΟΝΟ ΦΩΝΗΕΝΤΟΛΗΚΤΟ ΡΗΜΑ ΜΕΣΗΣ ΦΩΝΗΣ

Χρό- νοι	Αριθμοί	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ
Ενεστ.	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	λύ-ομαι λύ-η(-ει) ¹ λύ-εται λυ-όμεθα λύ-εσθε λύ-ονται — λύ-εσθον λύ-εσθον	λύ-ωμαι λύ-η λύ-ηται λυ-ώμεθα λύ-ησθε λύ-ωνται — λύ-ησθον λύ-ησθον
Παρατ.	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	ἐ-λύ-ομην ἐ-λύ-ου ἐ-λύ-ετο ἐ-λυ-όμεθα ἐ-λύ-εσθε ἐ-λύ-οντο — ἐ-λύ-εσθον ἐ-λυ-έσθην	
Μέσος Μέλλ.	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	λύ-σομαι λύ-ση(-ει) ¹ λύ-σεται λυ-σόμεθα λύ-σεσθε λύ-σονται — λύ-σεσθον λύ-σεσθον	
Μέσος Αόριστος α΄	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	ἐ-λύ-σάμην ἐ-λύ-σω ἐ-λύ-σατο ἐ-λυ-σάμεθα ἐ-λύ-σασθε ἐ-λύ-σαντο — ἐ-λύ-σασθον ἐ-λυ-σάσθην	λύ-σωμαι λύ-ση λύ-σεται λυ-σώμεθα λύ-σησθε λύ-σωνται — λύ-σησθον λύ-σησθον
Παρακείμε.	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	λέ-λυ-μαι λέ-λυ-σαι λέ-λυ-ται λε-λύ-μεθα λέ-λυ-σθε λέ-λυ-νται — λέ-λυ-σθον λέ-λυ-σθον	λελυμένος -η -ον ὦ ἦς ἦ λελυμένοι -αι -α ὦμεν ἦτε ὥσι(ν) λελυμένω -α -ω — ἦτον ἦτον
Υπερσυν- τέλ.	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	ἐ-λε-λύ-μην ἐ-λέ-λυ-σο ἐ-λέ-λυ-το ἐ-λε-λύ-μεθα ἐ-λέ-λυ-σθε ἐ-λέ-λυ-ντο — ἐ-λέ-λυ-σθον ἐ-λε-λύ-σθην	

1. Οι τύποι του β' ενικού της μέσης φωνής σε -ει έγιναν αργότερα πιο εύχρηστοι από τους αρχαιότερους τύπους σε -η. Αλλά γράφεται πάντα με -ει το β' εν. των ρ. βούλομαι, οίομαι, ὄψομαι: βούλει, οἶει, ὄψει.

Χρόνοι		Αριθμοί	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ
Συντελεσμένος Μέλλ.	Μονολεκτ.	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	<i>λε-λύ̇-σομαι -ση (-σει)¹ -σεται</i> <i>λε-λυ-σόμεθα -σεσθε -σονται</i> <i>— λε-λύ-σεσθον -σεσθον</i>	
	Περιφραστ.	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	<i>λελυμένος -η -ον ἔσομαι ἔσει ἔσται</i> <i>λελυμένοι -αι -α ἐσόμεθα ἔσεσθε ἔσονται</i> <i>λελυμένω -α -ω — ἔσεσθον ἔσεσθον</i>	

279. ΒΑΡΥΤΟΝΟ ΦΩΝΗΝΤΟΛΗΚΤΟ ΡΗΜΑ ΜΕΣΗΣ
(§ 258, β)

Χρό- νοι	Αριθμοί	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ
Ενεστ.	Ενικ.	λύ-ομαι λύ-η(-ει) λύ-εται κτλ.	λύ-ωμαι λύ-η λύ-ηται κτλ. (όπως στη μέση διάθεση)
Παρατ.	Ενικ.	ἐ-λυ-όμην ἐ-λύ-ον ἐ-λύ-ετο κτλ. (όπως στη μέση διάθεση)	
Παθητ. Μέλλοντας α΄	Ενικ. Πληθ. Δυνκ.	λυ-θήσομαι λυ-θήση(-σει) λυ-θήσεται λυ-θησόμεθα λυ-θήσεσθε λυ-θήσονται — λυ-θήσεσθον λυ-θήσεσθον	

1. Βλ. υποσ. 1 σελ. 168.

ΕΥΚΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡ.	ΜΕΤΟΧΗ
λε-λυ-σοίμην -σοιο -σοιτο λε-λυ-σοίμεθα -σοισθε — λε-λύ-σοισθον — σοίσθην		λε-λύ-σεσθαι	λε-λυ-σόμενος λε-λυ-σομένη λε-λυ-σόμενον
λελυμένος -η -ον έσοίμην — έσοιο έσοιτο λελυμένοι -αι -α έσοίμεθα — έσοισθε έσoinτο λελυμένω -α -ω — έσοισθον — έσοίσθην		λελυμένος — έσοσθαι	λελυμένος — έσόμενος κτλ.

ΦΩΝΗΣ ΜΕ ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ (§ 247, γ)

(λύ-ομαι = λύνομαι από άλλον)

ΕΥΚΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡ.	ΜΕΤΟΧΗ
λυ-οίμην λύ-οιο λύ-οιτο — κτλ. (όπως στη μέση διάθεση)	λύ-ον λύ-έσθω κτλ.	λύ-εσθαι	λυόμενος
λυ-θησοίμην λυ-θήσοιο — λυ-θήσοιτο λυ-θησοίμεθα λυ-θήσοισθε — λυ-θήσοισθον — λυ-θησοίσθην		λυ-θήσεσθαι	λυ-θησόμενος λυ-θησομένη λυ-θησόμενον

Χρό- νοι	Αριθμοί	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ
Παθ.τ. Αόριστος α΄	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	ἐ-λύ-θην ἐ-λύ-θης ἐ-λύ-θη ἐ-λύ-θημεν ἐ-λύ-θητε ἐ-λύ-θησαν — ἐ-λύ-θητον ἐ-λυ-θήτην	λυ-θῶ λυ-θῆς λυ-θῇ λυ-θῶμεν λυ-θῆτε λυ-θῶσι(ν) — λυ-θῆτον λυ-θῆτον ¹
Παρακ.	Ενικ.	λέ-λυ-μαι λέ-λυ-σαι λέ-λυ-ται κτλ. (όπως στη μέση διάθεση)	λελυμένος ὦ ῥῆς ῥῆ κτλ.
Υπερσ.	Ενικ.	ἐ-λε-λύ-μην ἐ-λέ-λυ-σο ἐ-λέ-λυ-το κτλ. (όπως στη μέση διάθεση)	
Συντελ. Μέλλοντας	Ενικ.	λε-λύ-σομαι λε-λύ-ση(-ει) λε-λύ-σεται κτλ.	

Γενικές παρατηρήσεις στο σχηματισμό των ρηματικών τύπων της α΄ συζυγίας

1. Συστατικά μέρη των μονολεκτικών τύπων

280. Οι διάφοροι μονολεκτικοί τύποι των ρημάτων της α΄ συζυγίας δε σχηματίζονται μόνο από ένα γυμνό θέμα και μια κατάληξη, παρά και από

1. Οι τύποι αυτοί σχηματίστηκαν με συναίρεση από τους τύπους λυ-θή-ω, λυ-θή-ης, λυ-θή-η κτλ.

ΕΥΚΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡ.	ΜΕΤΟΧΗ
<i>λυ-θείν</i> ² <i>λυ-θείς</i> <i>λυ-θείη</i> <i>λυ-θείμεν</i> (-θείμεν) <i>λυ-θείητε</i> (-θείτε) <i>λυ-θείσαν</i> (-θείεν) ³ — <i>λυ-θείτον</i> <i>λυ-θείτην</i>	— <i>λύ-θητι</i> ⁴ <i>λυ-θήτω</i> — <i>λύ-θητε</i> <i>λυ-θέντων</i> ή <i>λυ-θήτωσαν</i> — <i>λύ-θητον</i> <i>λυ-θήτων</i>	<i>λυ-θήναι</i> ⁵	<i>λυ-θείς</i> <i>λυ-θείσα</i> <i>λυ-θέν</i> ⁶
<i>λελυμένος -η -ον εἶην</i> <i>εἶης εἶη</i> κτλ. (όπως στη μέση διάθεση)	— <i>λέ-λυ-σο</i> <i>λε-λύ-σθω</i> κτλ.	<i>λε-λύ-σθαι</i>	<i>λε-λυ-μένος</i>
<i>λε-λυ-σσίμην</i> <i>λε-λύ-σοιο</i> <i>λε-λύ-σοιτο</i> (όπως στη μέση διάθεση)		<i>λε-λύ-σεσθαι</i>	<i>λε-λυ-σόμενος</i>

άλλα στοιχεία. Έτσι συστατικά μέρη των μονολεκτικών τύπων στα ρήματα της α' συζυγίας είναι: η **προσωπική κατάληξη**, το **θεματικό φωνήεν**, το **εγκλιτικό φωνήεν**, ο **χρονικός χαρακτήρας** και το **χρονικό πρόσφυμα**. Αυτά μαζί με το αρχικό θέμα και την αύξηση και τον αναδιπλασιασμό (όπου υπάρχουν) απαρτίζουν κανονικά τον κάθε ρηματικό τύπο.

2. Από τους τύπους *λυ-θε-ίη-ν*, *λυ-θε-ίη-ς*, *λυ-θε-ίη*, *λυ-θε-ίη-μεν* ή *λυ-θε-ῖ-μεν* κτλ. (βλ. § 283).

3. Οι τύποι *λυθείμεν*, *λυθείτε*, *λυθείεν* είναι πιο εύχρηστοι από τους τύπους *λυθείμεν*, *λυθείητε*, *λυθείσαν*. - 4. Από αρχικό τύπο *λύθηθι*. - 5. Με συναίρεση από αρχικό τύπο *λυ-θη-έναι*. - 6. Από αρχικούς τύπους *λυ-θέ-ντ-ς*, *λυ-θέ-ντ-ια*, *λυ-θέ-ντ* (βλ. § 64, 6, § 67, 2 γ και § 64, 7).

α) Προσωπική κατάληξη

281. Προσωπική κατάληξη είναι η αρχική κατάληξη του ρηματικού τύπου που φανερώνει το πρόσωπο κάθε αριθμού σε κάθε φωνή. Έτσι π.χ. στους τύπους της ενεργ. φωνής *λύει-ς, λύο-μεν, λύε-τε, ἔ-λυο-ν, λύοι-μι* κτλ. προσωπικές καταλήξεις είναι το *-ς, -μεν, -τε, -ν, -μι* κτλ.· επίσης οι τύποι της μέσης φωνής έχουν προσωπικές καταλήξεις *-μαι, -σαι, -ται, -μεθα, -σθε, -νται* (στους αρχικούς χρόνους της οριστικής και στην υποτακτική) και *-μην, -σο, -το, -μεθα, -σθε, -ντο* (στους ιστορικούς χρόνους της οριστικής και στην ευκτική). Πολλές προσωπικές καταλήξεις στους διάφορους ρηματικούς τύπους είναι συγχωνευμένες με άλλα στοιχεία που βρίσκονται πριν από αυτές. Οι προσωπικές καταλήξεις που μένουν ασυγχώνευτες στα ρήματα της α' συζυγίας είναι:

Ι. ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΦΩΝΗΣ

Αριθμ.	Πρόσ.	Οριστ. αρχ. χρ. και υποτ.	Οριστ. ιστ. χρόνοι	Ευκτ.	Προστακτ.
Ενικ.	α'	(συγχων.) ή -α	-ν ή -α	-μι ή -ν	—
	β'	(-σι), -ς	-ς	-ς	—
	γ'	(συγχων.)	—	—	-τω
Πληθ.	α'	-μεν	-μεν	-μεν	—
	β'	-τε	-τε	-τε	-τε
	γ'	(-ντι, -νσι)	-ν ή -σαν	-εν ή -σαν	-ντων ή -τωσαν
Δυν.	β'	-τον	-τον	-τον	-τον
	γ'	-τον	-την	-την	-των

Απαρέμφατο			Μετοχή		
κατάλ.	-εν	(λύ-ε-εν = λύ-ειν)	χωρίς	κατ.	(λύ-ωντ = λύων
»	-ι	(λύ-σα-ι = λύσαι)		και	λύ-οντ- = λύ-ον)
»	-έναι	(λε-λυκ-έναι)	κατάλ.	-ς	(λύσ-αντ-ς = λύσας)
			»	-ς	(λε-λυ-κ-ώτ-ς = λελυκώς)

II. ΜΕΣΗΣ ΦΩΝΗΣ

Αριθμ.	Πρόσ.	Οριστ. αρχ. χρ. και Υποτακτ.	Οριστ. ιστ. χρ. και ευκτ.	Προστακτική
Ενικ.	α'	-μαι	-μην	—
	β'	-σαι	-σο	-σο ή -ι
	γ'	-ται	-το	-σθω
Πληθ.	α'	-μεθα	-μεθα	—
	β'	-σθε	-σθε	-σθε
	γ'	-νται	-ντο	-σθων ή -σθωσαν
Δυϊκ.	β'	-σθον	-σθον	-σθον
	γ'	-σθον	-σθην	-σθων
Απαρέμφ.			Μετοχή	
κατάλ.	-σθαι (λύ-ε-σθαι)		κατάλ.	-ς (λυ-ό-μενος)
»	-ναι (λυ-θῆ-ναι)		»	-ς (λυ-θέντ-ς = λυθείς)

β) Θεματικό φωνήεν

282. Θεματικό φωνήεν είναι το φωνήεν που έχουν ορισμένοι ρηματικοί τύποι ανάμεσα στο χρονικό θέμα (βλ. § 262, β) και την προσωπική κατάληξη. Στους τύπους λ.χ. λύ-ο-μεν, βλάπτ-ε-τε, λύσ-ο-μεν, βλάψ-ε-τε θεματικά φωνήεντα είναι το **ο** και το **ε**.

1) Όλοι σχεδόν οι τύποι του ενεστώτα, του παρατατικού και του μέλλοντα (ενεργ. και μέσης φωνής) σε όλες τις εγκλίσεις, εκτός από την υποτακτική, καθώς και στο απαρέμφατο και τη μετοχή, έχουν το θεματικό φωνήεν **ε** και **ο**: λύ-ο-μεν, λύ-ο-νται, ἔ-λυ-ο-ν, ἔ-λύ-ο-ντο, λύ-ο-ι-μεν, λυ-ό-μενος, λύσ-ο-μεν, λύ-ε-τε, λύ-ε-σθε, λύσ-ε-τε, λύσ-ε-σθε κτλ.

2) Ο ενεργητικός και μέσος αόριστος **α'** σε όλες τις εγκλίσεις, εκτός από την υποτακτική, και το απαρέμφατο και τη μετοχή, καθώς και ο ενεργ. παρακείμενος στην οριστική έχουν θεματικό φωνήεν **α**: ἔ-λύσ-α-τε, ἔ-λύσ-α-σθε, λύσ-α-ι-τε, λύσ-α-ι-σθε, λύσ-α-τε, λύσ-α-σθε, λύσ-α-σθαι, λύ-σ-α-ς, λυσ-ά-μενος, λε-λύκ-α-μεν κτλ.

3) Ο ενεργ. υπερσυντέλικος έχει θεματικό φωνήεν στον ενικό *ει* και στον πληθυντικό (και δυϊκό) *ε*: *έ-λε-λύκ-ει-ν*, *έ-λε-λύκ-ε-μεν* (*έ-λε-λύκ-ε-τον*, *έ-λε-λυκ-έ-την*).

4) Η υποτακτική όλων των χρόνων της ενεργητικής και μέσης φωνής στους μονολεκτικούς τύπους έχει θεματικά φωνήεντα *η* και *ω*: *λύ-ω-μεν*, *λύσ-ω-μεν*, *λυσ-ώ-μεθα*, *λύ-η-τε*, *λύσ-η-τε*, *λύσ-η-σθε* κτλ.

γ) Εγκλιτικό φωνήεν

283. Μερικοί ρηματικοί τύποι έχουν ιδιαίτερα φωνήεντα που φανερώνουν την έγκλιση και λέγονται **εγκλιτικά φωνήεντα**. Έτσι η ευκτική έχει εγκλιτικά φωνήεντα **ιη** και **ι**. Από αυτά το **ι** συναιρείται με το προηγούμενο φωνήεν και σχηματίζει μαζί του δίφθογγο *ει*, *οι* ή *αι*: (*λυ-θε-ίη-μεν* =) *λυθεί-ημεν*, (*λυθέ-ι-μεν* =) *λυθείμεν*, (*λύ-ο-ι-μεν* =) *λύοιμεν*, (*λύσ-α-ι-τε* =) *λύσαιτε* κτλ.

δ) Χρονικός χαρακτήρας (βλ. § 263, β)

284. 1) Ο απλός μέλλοντας (ενεργητικός και μέσος), καθώς και ο μονολεκτικός συντελεσμένος μέλλοντας, σε όλες τις εγκλίσεις και το απαρέμφατο και τη μετοχή παίρνουν στο θέμα το χρονικό χαρακτήρα **σ** (και έχουν τις ίδιες καταλήξεις με τον ενεστώτα): *λύ-σ-ω*, *λύ-σ-εις*, *λύ-σ-ει*, *λύ-σ-ομεν* κτλ., *λύ-σ-ομαι* κτλ., *λελύ-σ-ομαι* κτλ.

2) Ο παθητ. μέλλοντας παίρνει το χρον. χαρακτ. **σ** μετά το χρονικό πρόσφυμα *-θη-* (βλ. § 286) και έχει επίσης τις καταλήξεις του ενεστώτα: *λυ-θή-σ-ομαι*, *λυ-θή-σ-η* (*-ει*), *λυ-θή-σ-εται* κτλ., *λυ-θη-σ-οί-μην*, *λυ-θή-σ-εσθαι* κτλ.

3) Ο ενεργητικός και μέσος αόρ. **α'** παίρνει επίσης παντού το χρονικό χαρακτήρα **σ**: *έ-λυ-σ-α*, *έ-λυ-σ-άμην*, *λύ-σ-αιμι*, *λύ-σ-ασθαι*, *λυ-σ-άμενος* κτλ.

285. Ο ενεργητ. παρακείμενος και υπερσυντέλικος όλων των ρημάτων, εκτός από τα ουρανικόληκτα και χειλικόληκτα, έχουν χρον. χαρακτήρα **κ**, και έτσι ο ενεργητ. παρακείμενος σχηματίζεται σε *-κα* και ο υπερσυντέλικος σε *-κειν*: (*παιδεύω*) *πε-παίδευ-κα*, *έ-πε-παιδεύ-κειν* (*πειθω*) *πέ-πει-κα*, *έ-πε-πεί-κειν* (*ἀγγέλλω*) *ἤγγελ-κα*, *ἤγγέλ-κειν* (*καθαίρω*, *θ. καθαρ-*) *κε-κάθαρ-κα*, *έ-κε-καθάρ-κειν* κτλ.

ε) Χρονικό πρόσφυμα

286. Ο παθητ. μέλλοντας **α'** και ο παθητ. αόρ. **α'** σε όλες τις εγκλίσεις

και στο απαρέμφατο και τη μετοχή παίρνουν στο θέμα τους τη συλλαβή -θη-, που λέγεται **χρονικό πρόσφυμα**: *λυ-θή-σομαι*, *λυ-θη-σοίμην*, *λυ-θή-σε-σθαι*, *λυ-θη-σόμενος*· *ἐ-λύ-θην*, *ἐ-λύ-θη-μεν*, *λύ-θη-τι*, *λυ-θή-ναι* κτλ.

2. Σχηματισμός περιφραστικών χρόνων

287. Μερικοί τύποι των ρημάτων είναι **περιφραστικοί**, εκφέρονται δηλ. με δύο λέξεις (βλ. § 256, γ και § 274). Έτσι:

1) Ο ενεργ. παρακείμενος στην υποτακτική και στην ευκτική σχηματίζεται και μονολεκτικά (*λελύκω*, *λελύκοιμι*), αλλά συχνότερα περιφραστικά με τη μετοχή του και με την αντίστοιχη έγκλιση του ενεστώτα του ρ. *εἰμί* (υποτ. *λελυκῶς ᾶ*, ευκτ. *λελυκῶς εἶην*)· στην προστακτική σχηματίζεται σχεδόν πάντοτε περιφραστικά με τη μετοχή του και την προστακτική του ρ. *εἰμί*: *λελυκῶς ἴσθι*, *λελυκῶς ἔστω* κτλ., εκτός από το γ' ενικό που σπάνια σχηματίζεται μονολεκτικά: *λελυκέτω*.

2) Ο μέσος και παθητ. παρακείμενος στην υποτακτική και την ευκτική σχηματίζεται πάντοτε περιφραστικά με τη μετοχή του και με την αντίστοιχη έγκλιση του ενεστώτα του ρ. *εἰμί*: υποτ. *λελυμένος ᾶ*, *ῆς*, *ῆ* κτλ. - ευκτ. *λελυμένος εἶην*, *εἶης*, *εἶη* κτλ.· απεναντίας στην προστακτική σχηματίζεται σχεδόν πάντοτε μονολεκτικά (*λέλυσο*, *λελύσθω* κτλ.) και σπάνια περιφραστικά (*λελυμένος ἴσθι*, *λελυμένος ἔστω* κτλ.).

3) Ο συντελεσμένος μέλλοντας στην ενεργητ. φωνή σχηματίζεται περιφραστικά με τη μετοχή του ενεργ. παρακειμένου και το μέλλοντα του ρ. *εἰμί*: *λελυκῶς ἔσομαι* (= θα έχω λύσει)· αλλά στη μέση φωνή σχηματίζεται και μονολεκτικά και περιφραστικά: *λελύσομαι* και *λελυμένος ἔσομαι* (= θα έχω λυθεί ή θα είμαι λυμένος).

Ολικές ή φαινομενικές κατάληξεις

288. Οι ρηματικοί τύποι, όπως είδαμε παραπάνω, απαρτίζονται από διάφορα συστατικά μέρη. Αλλά για πιο εύκολη απομνημόνευση, ολόκληρο το τελικό τμήμα του τύπου που βρίσκεται μετά το ρηματικό θέμα το λογαριάζουμε ως κατάληξη (ιδίως στα φωνηεντόληκτα ρήματα). Οι τέτοιες κατάληξεις λέγονται **ολικές ή φαινομενικές** (πβ. § 87 και § 95). Έτσι π.χ. φαινομενική κατάληξη του *ἐλελύ-κειν* είναι το -κειν, του *λυ-θησοίμην* είναι το -θησοίμην κτλ.

ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΦΩΝΗΕΝΤΟΛΗΚΤΩΝ
ΑΣΥΝΑΙΡΕΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

1. Ενεστώτας και παρατατικός

289. Στα φωνηεντόληκτα ασυναίρετα ρήματα το θέμα του ενεστώτα (και του παρατατικού) λήγει σε **ι** ή **υ** (δηλ. ο χαρακτήρας τους είναι **ῑ, ι̇ - ῡ, υ̇ - αι, ει, οι - αυ, ευ, ου**): *πρίω* (= πριονίζω), *τίω* (ποιητ. = τιμώ), *χρίω* (= αλείφω)· *έσθίω* (= τρώγω) - *δακρύω*, *δύω*, *έξαρτύω* (= παρασκευάζω), *θύω*, *ιδρύω*, *ισχύω*, *κωλύω*, *λύω*, *μηνύω*, *μύω* και μεταγεν. *καμμύω* (αντί *καταμύω* = κλείνω τα μάτια μου), *φύω*· *άνύω* ή *άνύτω* (= τελειώνω), *άρύω* και *άρύτω* (= αντλώ), *πτύω* - *καίω* ή *κάω*, *κλαίω* ή *κλάω*, *παίω*, *πταίω* - *κλείω* ή *κλήω*, *σειώ* - *οϊομαι* ή *οϊμαι* (= φρονώ) - (*άπο*)*λάνω*, *θραύω*, *ψαύω* κτλ. - *άριστεύω*, *βασιλεύω*, *βουλεύω* (= είμαι βουλευτής ή σκέπτομαι), *γεύω* (= προσφέρω γεύμα), *δουλεύω* (= είμαι δούλος), *ένεδρεύω*, *θεραπεύω*, *ίκετεύω*, *ίππεύω*, *κελεύω*, *κινδυνεύω*, *λατρεύω* (= υπηρετώ), *παιδεύω*, *πρωτεύω*, *τοξεύω*, *φονεύω* κτλ. - *άκούω*, *κολούω* (= κολοβώνω), *κρούω*, *λούω* κτλ.

2. Οι άλλοι χρόνοι

290. Τα φωνηεντόληκτα ασυναίρετα ρήματα σχηματίζουν τους άλλους χρόνους, εκτός από τον ενεστώτα και παρατατικό, με τις (φαινομενικές) καταλήξεις: -*σω*, -*σα*, -*κα*, -*κειν*· -*σομαι*, -*θήσομαι*, -*θην*, -*μαι*, -*μην*.

Αλλά στους χρόνους αυτούς ο χαρακτήρας του θέματος, αν είναι βραχύχρονος, κανονικά **ε κ τ ε ι ν ε τ α ι** εμπρός από το σύμφωνο των καταλήξεων, δηλ. το **ῑ** ή **υ̇** γίνεται **ι̇** ή **ῡ** (βλ. § 62, 7, β).

ΠΙΝΑΚΑΣ ΦΩΝΗΕΝΤΟΛΗΚΤΩΝ ΑΣΥΝΑΙΡΕΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ
ΠΟΥ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΥΝ ΜΕΡΙΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ Ή ΑΝΩΜΑΛΙΕΣ

291. Μερικά φωνηεντόληκτα ασυναίρετα ρήματα έχουν **σ** εμπρός από τις καταλήξεις που αρχίζουν από **θ, μ, τ** (άλλα γιατί αρχικά είχαν **σ** στο τέλος του ρηματ. θέματος και άλλα γιατί το πήραν από αναλογία)· επίσης μερικά παρουσιάζουν και άλλες ανωμαλίες.

Έτσι οι τύποι των ρημάτων αυτών σχηματίζονται κατά τον ακόλουθο πίνακα:

ἀκούω (θ. ἀκουσ-, ἀκου-, ἀκοF-, ἀκο-), πρτ. ἤκουον, μέσ. μέλλ. ως ενεργ. ἀκούσομαι, αόρ. ἤκουσα, πρκμ. ἀκήκοα (§ 273), υπερσ. ἠκηκόειν. Παθ. ἀκούομαι, παθ. μέλλ. ἀκουσθήσομαι, παθ. αόρ. ἠκούσθην. Ρηματ. ἐπίθ. ἀκουστός, ἀκουστέος.

ἀνύω και **ἀνύτω** (= τελειώνω· θ. ἀνυ- και ἀνυτ-), πρτ. ἤνυον και ἤνυτον, μέλλ. ἀνύσω, αόρ. ἤνυσα, πρκμ. ἤνυκα. Παθ. ἀνύτομαι, μέσ. αόρ. ἤνυσάμην, παθ. αόρ. ἠνύσθην, πρκμ. ἤνυσμαι. Ρηματ. ἐπίθ. ἀνυστός.

γεύω (= προσφέρω γεύμα· θ. γευσ-, γευ-), μόνο ο ενεστώτας. Μέσ. γεύομαι, μέσ. μέλλ. γεύσομαι, μέσ. αόρ. ἐγευσάμην, πρκμ. γέγευσμαι. Ρηματ. ἐπίθ. ἄγευστος, γευστέος.

θραύω (θ. θραυσ-, θραυ-), μόνο ο ενεστώτας και ο αόρ. ἔθραυσα. Παθ. θραύομαι, παθ. αόρ. ἐθραύσθην, πρκμ. τέθραυσμαι. Ρηματ. ἐπίθ. θραυστός.

καίω και **κάω** (θ. καF- = καυ-, κα-), πρτ. ἔκαιον και ἔκαον, μέλλ. καύσω, αόρ. ἔκαυσα, πρκμ. κέκαυκα. Παθ. καίομαι και κάομαι, πρτ. ἐκαόμην (μόνο), παθ. μέλλ. καυθήσομαι, παθ. αόρ. ἐκαύθην, πρκμ. κέκαυμαι, υπερσ. ἐκεκαύμην. Ρηματ. ἐπίθ. ἄκαυ-σ-τος, περίκαυ-σ-τος (αλλά πυρίκαυ-σ-τος και πυρίκαυ-τος).

κελεύω (= διατάζω, παραγγέλλω· θ. κελευ- και κελευσ-), πρτ. ἐκέλευον, μέλλ. κελεύσω, αόρ. ἐκέλευσα, πρκμ. κεκέλευκα. Παθ. κελεύομαι, πρτ. ἐκελεύόμην, παθ. αόρ. ἐκελεύσθην, πρκμ. κεκέλευσμαι. Ρηματ. ἐπίθ. ἀκέλευστος, κελευστέος.

κλαίω και **κλάω** (θ. κλαF- = κλαυ- και κλαFj- = κλαι- και κλα-, κλαε- = κλαη- και κλαιε- = κλαιη-, βλ. § 353, β), πρτ. ἔκλαον, μέλλ. κλαύσομαι και κλαήσω ή κλαιήσω, αόρ. ἔκλαυσα. Μέσ. αόρ. ἐκλαυσάμην. Ρηματ. ἐπίθ. κλαυ(σ)τός, ἄκλαυ(σ)τος.

κλήω και **κλείω** (θ. κλαF- = κληF- ή κλεF-), πρτ. ἔκληρον ή ἔκλειον, μέλλ. κλήσω ή κλείσω, αόρ. ἔκλησα ή ἔκλεισα. Μέσ. και παθ. -κλήσομαι¹ ή -κλείομαι, πρτ. -εκκληρόμην ή -εκκλειόμην, παθ. μέλλ. -κλη-σ-θήσομαι ή -κλει-σ-θήσομαι, μέσ. αόρ. -εκκλησάμην ή -εκκλεισάμην, παθ. αόρ. ἐκλή-σ-θην ή ἐκλεί-σ-θην, πρκμ. κέκλημαι ή κέκλειμαι, υπερσ. ἐκεκλήμην ή ἐκεκλείμην. Ρηματ. ἐπίθ. κλη-σ-τὸς ή κλει-σ-τὸς.

κρούω (θ. κρουσ-, κρου-), πρτ. ἔκρουον, μέλλ. κρούσω, αόρ. ἔκρουσα, πρκμ. -έκκρουκα, υπερσ. -εκεκρούκειν. Μέσ. και παθ. κρούομαι, πρτ. ἐκρουόμην,

1. Όσοι τύποι εδώ σημειώνονται με ένα ενωτικό (-) μπροστά σημαίνουν σύνθετες λέξεις.

μέσ. μέλλ. κρούσομαι, μέσ. αόρ. ἐκρουσάμην, παθ. αόρ. -εκρούσθην, πρκμ. κέκρου(σ)μαι, υπερσ. ἐκεκρούσμην. Ρηματ. επίθ. ἀπο-κρουστέον.

(κατα)λεύω (= λιθοβολώ· θ. λαF- = λεF- = λευ- και λευσ-), πρτ. κατέλευ-ον, αόρ. κατέλευσα. Παθ. μέλλ. καταλευσθήσομαι, παθ. αόρ. κατελεύσθην. Ρηματ. επίθ. λιθό-λευστος.

λούω (θ. λοF- = λου- ή λο- και λουσ-), μόνο ο ενεστώτας. Μέσ. λοῦμαι (από το λόFομαι, λόομαι), πρτ. ἐλούμην, μέσ. μέλλ. λούσομαι, μέσ. αόρ. ἐλουσάμην, πρκμ. λέλουμαι (μεταγεν. λέλουσμαι).

ξύω (θ. ξυσ-, ξυ-), αόρ. ἔξῤῃσα. Μέσ. αόρ. ἐξυσάμην, παθ. αόρ. -εξύσθην. Ρηματ. επίθ. ξυστός.

παίω (= χτυπώ, θ. παF-, πάF-j-ω = παίω), πρτ. ἔπαιον, μέλλ. παίσω, αόρ. ἔπαισα, πρκμ. πέπαικα. Παθ. παίομαι, (πρτ. ἐπαιόμην, μέσ. αόρ. ἐπαισάμην), παθ. αόρ. ἐπαισθην. Ρηματ. επίθ. ἀνά-παι-σ-τος.

παύω (θ. παυσ-, παυ-), πρτ. ἔπαυον, μέλλ. παύσω, αόρ. ἔπαυσα, πρκμ. πέπαυκα. Μέσ. και παθ. παύομαι, πρτ. ἐπαυόμην, μέσ. μέλλ. παύσομαι, μέσ. αόρ. ἐπαυσάμην, παθ. μέλλ. παυ(σ)θήσομαι, παθ. αόρ. ἐπαύ(σ)θην, πρκμ. πέ-παυμαι, υπερσ. ἐπεπαύμην. Ρηματ. επίθ. ἄπαυ(σ)τος, παυ(σ)τέον.

πρίω (= πριονίζω· θ. πριF- και πριF-), πρτ. ἔπριον, αόρ. ἔπρισα. Παθ. πρκμ. πέπρισμαι.

πταίω (από το παίω· πβ. πόλεμος - πτόλεμος· πόλις - πτόλις), πρτ. ἔπταιον, μέλλ. πταίσω, αόρ. ἔπταισα, πρκμ. ἔπταικα. Ρηματ. επίθ. ἄ-πται-σ-τος.

πτύω (θ. πτυ- και πτυσ-), αόρ. -έπτῤῃσα. Ρηματ. επίθ. κατά-πτυστος. Τα λοιπά μεταγενέστερα.

σειώ (θ. σει-), πρτ. ἔσειον, αόρ. ἔσεισα. Μέσ. και παθ. σείομαι, μέσ. αόρ. ἐσεισάμην, παθ. αόρ. ἐσεί-σ-θην, πρκμ. σέ-σει-σ-μαι. Ρηματ. επίθ. διά-σει-σ-τος.

χρίω (= αλείφω· θ. χριF-, χριF-), μόνο ο ενεστώτας. Μέσ. και παθ. χρίομαι, πρτ. ἐχρίόμην, μέσ. αόρ. ἐχρίσάμην, πρκμ. κέχρῃμαι, υπερσ. ἐκεχρίμην. Ρηματ. επίθ. χριστός (ποιητ. και μεταγεν.).

ψαύω (θ. ψαF- = ψαυ- και ψαυσ-), αόρ. ἔψαυσα. Ρηματ. επίθ. ἄ-ψαυστος.

ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΦΩΝΟΛΗΚΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

1. Ενεστώτας και παρατατικός ενεργητ. και μέσης φωνής

292. Από τα αφωνόληκτα ρήματα (δηλ. όσα έχουν ρηματικό χαρακτήρα π, β, φ - κ, γ, χ - τ, δ, θ) μερικά σχηματίζουν τον ενεστώτα (και τον παρατατικό) από το ρηματικό θέμα α μ ε τ ά β λ η τ ο: βλέπ-ω, δρέπ-ω, έπ-ομαι, έρπ-ω, λείπ-ω, πέμπ-ω, πρέπ-ει (βλ. § 361), ρέπ-ω, σήπ-ω, τέρπ-ω· άμείβ-ω, θλίβ-ω, λείβ-ω (= στάζω), σέβ-ω, τρίβ-ω· άλείφ-ω, γλύφ-ω (= σκαλιζω), γράφ-ω, μέμφ-ομαι, νίφ-ω (= χιονίζω), στέφ-ω, στρέφ-ω, τρέφ-ω || διώκ-ω, είκ-ω (= υποχωρώ), έλκ-ω, ήκ-ω (= έχω έρθει), πλέκ-ω, τήκ-ω· άγ-ω (ά), άρήγ-ω (= βοηθώ), έπείγ-ω (= βιάζω, επιταχύνω), λήγ-ω, όρέγ-ω, πνίγ-ω, φεύγ-ω· άρχ-ω, βρέχ-ω, γλίχ-ομαι (= επιθυμώ), δέχ-ομαι, έλέγχ-ω, έρχ-ομαι, εύχ-ομαι, έχ-ω, μάχ-ομαι, τρέχ-ω, ψήχ-ω (= τρίβω), ψύχ-ω || πέτ-ομαι (= πετώ)· άδ-ω, έρείδ-ω (= στηρίζω), ήδ-ομαι (= ευχαριστιέμαι), καθεύδ-ω (= κοιμούμαι), κυλίνδ-ω (= κυλώ), σπένδ-ω (= κάνω σπονδή, στάζω), σπεύδ-ω, φεΐδ-ομαι, ψεύδ-ομαι· αίθ-ω (= καίω), κλώθ-ω, πείθ-ω, πλήθ-ω (= είμαι γεμάτος) κ.ά.

Τα περισσότερα όμως αφωνόληκτα ρήματα σχηματίζουν τον ενεστώτα και τον παρατατικό από το ρηματικό θέμα μ ε τ α σ χ η μ α τ ι σ μ έ ν ο. Δηλαδή:

1. Τα **χειλικόληκτα** ρήματα, για να σχηματίσουν το χρονικό θέμα του ενεστώτα και του παρατατικού στην ενεργ. και μέση φωνή, παίρνουν στο τέλος του ρηματικού θέματος το πρόσφυμα τ και έτσι με την τροπή του χαρακτήρα β ή φ σε π λήγουν σε -πτω, -πτομαι (βλ. § 70, 1):

(θ. κοπ-, πβ. κοπ-ή)	κόπ-τ-ω	έ-κοπ-τ-ον
	κόπ-τ-ομαι	έ-κοπ-τ-όμην
(θ. βλαβ-, πβ. βλάβ-η· βλάβ-τ-ω =)	βλάβ-τ-ω	έ-βλαπ-τ-ον
	βλάβ-τ-ομαι	έ-βλαπ-τ-όμην
(θ. κρυφ-, πβ. κρύφ-α· κρύφ-τ-ω =)	κρύπ-τ-ω	έ-κρυπ-τ-ον
	κρύπ-τ-ομαι	έ-κρυπ-τ-όμην

Έτσι και τα ρ. άστράπ-τ-ω, κλέπ-τ-ω, ρίπ-τ-ω· σκήπ-τ-ω (= στηρίζω), τύπ-τ-ω (καλύβ-τ-ω =) καλύπ-τ-ω (άφ-τ-ω =) άπ-τ-ω, (θάφ-τ-ω =) θάπ-τ-ω, (κύφ-τ-ω =) κύπ-τ-ω, (ράφ-τ-ω =) ράπ-τ-ω, (σκάφ-τ-ω =) σκάπ-τ-ω κ.ά.

2. Τα **ουρανικόληκτα** ρήματα, για να σχηματίσουν το χρονικό θέμα του ενεστώτα και του παρατατικού στην ενεργητική και μέση φωνή, παίρνουν στο τέλος του ρηματικού θέματος το πρόσφυμα **j** (βλ. § 16, σημ.) και συγχωνεύουν τον ουρανικό χαρακτήρα **κ, γ, χ** με το **j** σε **ττ** ή **σσ** (βλ. § 67, 2, α)· έτσι λήγουν σε **-ττω, -ττομαι** (ή **-σσω, -σομαι**):

(θ. φυλακ-, πβ. φυλακ-ή· φυλάκ-j-ω =)	φυλάττ-ω	ἐ-φύλαττ-ον
	φυλάττ-ομαι	ἐ-φυλαττ-όμεν
(θ. ἀλλαγ-, πβ. ἀλλαγ-ή· ἀλλάγ-j-ω =)	ἀλλάττ-ω	ἤλλαττ-ον
	ἀλλάττ-ομαι	ἤλλαττ-όμεν
(θ. ταραχ-, πβ. ταραχ-ή· τaráχ-j-ω =)	ταράττ-ω	ἐ-τάραττ-ον
	ταράττ-ομαι	ἐ-ταραττ-όμεν

Έτσι και τα ρ. (ἐλίκ-j-ω =) ἐλίττω - (κηρύκ-j-ω =) κηρύττω - (πτή-κ-j-ω =) πτήσσω (= ζαρώνω από φόβο) - (φρίκ-j-ω =) φρίττω - (χαρά-κ-j-ω =) χαράττω· (αίγ-j-ω =) αἰττω (=) ἄττω (= κινούμαι με ορμή) - (μάγ-j-ω =) μάττω (= ζυμώνω, δουλεύω κάτι με τα χέρια, σφουγγίζω) - (πατάγ-j-ω =) πατάσσω - (πλήγ-j-ω =) πλήττω - (πράγ-j-ω =) πράττω - (ράγ-j-ω =) ράσσω (= χτυπώ) - (σπαράγ-j-ω =) σπαράττω - (συ-ρίγ-j-ω =) συ-ρίττω - (σφάγ-j-ω =) σφάττω - (τάγ-j-ω =) τάττω - (φράγ-j-ω =) φράττω· (ἀνα-πτύχ-j-ω =) ἀναπτύσσω - (ὀρύχ-j-ω =) ὀρύττω κ.ά.

3. Τα **οδοντικόληκτα** ρήματα, για να σχηματίσουν το χρονικό θέμα του ενεστώτα και του παρατατικού στην ενεργητική και μέση φωνή, παίρνουν στο τέλος του ρηματικού θέματος το πρόσφυμα **j** και έπειτα όσα έχουν ρηματικό χαρακτήρα **θ** ή **τ** τον συγχωνεύουν με το **j** σε **ττ** (ή **σσ**), ενώ όσα έχουν ρηματικό χαρακτήρα **δ** τον συγχωνεύουν με το **j** σε **ζ** (βλ. § 67, 2, α και β):

(θ. πλαθ-, πλάθ-j-ω =)	πλάττ-ω	ἐ-πλαττ-ον
	πλάττ-ομαι	ἐ-πλαττ-όμεν
(θ. πυρετ-, πυρέτ-j-ω =)	πυρέττ-ω	ἐ-πύρεττ-ον
(θ. ἐλπιδ-, ἐλπίδ-j-ω =)	ἐλπίζ-ω	ἤλπιζ-ον
(θ. ὀδ-, ὀδ-j-ω =)	ὀζ-ω (= μυρίζω),	χωρίς άλλους χρόνους
(θ. παιδ-, παίδ-j-ω =)	παίζ-ω	ἐ-παιζ-ον

Έτσι και τα ρ. (ἐρέτ-j-ω =) ἐρέσσω (= τραβώ κουπί) - (ἐρίδ-j-ω =) ἐρίζω - (κομίδ-j-ω =) κομίζω - (ληίδ-j-ομαι =) λήζομαι (= ληστεύω) - (σφραγίδ-j-ω =) σφραγίζω - (σχίδ-j-ω =) σχίζω - (φροντίδ-j-ω =) φροντίζω - (ψηφίδ-j-ω =) ψηφίζω - (κλύδ-j-ω =) κλύζω (= περιβρέχω, ορμώ και σκεπάζω με τα κύματα) - (φράδ-j-ω =) φράζω (= λέγω) κ.ά.

2. Ενεργητικός και μέσος μέλλοντας.

Ενεργητικός και μέσος αόριστος α΄

293. Στον ενεργητικό και μέσο μέλλοντα και στον ενεργητικό και μέσο αόριστο α΄ ο ρηματικός χαρακτήρας των αφωνόληκτων ρημάτων, όταν βρεθεί εμπρός από το χρονικό χαρακτήρα σ (βλ. § 284), παθαίνει τις κανονικές μεταβολές (βλ. § 67, 1 και § 64, 5), δηλαδή:

α) ο **χειλικός** χαρακτήρας (**π, β, φ**) ενώνεται με το χρονικό χαρακτήρα σ σε ψ:

(τρέπ-ω, θ. τρεπ-) τρέψω, ἔτρεψα - τρέψομαι, ἐτρεψάμην

(τρίβ-ω, θ. τριβ-) τρίψω, ἔτριψα - τρίψομαι, ἐτριψάμην

(κρύπτω, θ. κρυφ-) κρύψω, ἔκρυψα - κρύψομαι, ἐκρυψάμην

β) ο **ουρανικός** χαρακτήρας (**κ, γ, χ**) ενώνεται με το χρονικό χαρακτήρα σ σε ξ:

(φυλάττ-ω, θ. φυλακ-) φυλάξω, ἐφύλαξα - φυλάξομαι, ἐφυλαξάμην

(τάττ-ω, θ. ταγ-) τάξω, ἔταξα - τάξομαι, ἐταξάμην

γ) ο **οδοντικός** χαρακτήρας (**τ, δ, θ**) εμπρός από το χρονικό χαρακτήρα σ αποβάλλεται:

(ἀρμόττ-ω, θ. ἄρμοτ-) ἀρμόσω, ἤρμωσα

(ψεύδ-ομαι, θ. ψευδ-) ψεύσομαι, ἐψευδάμην

(πείθ-ω, θ. πειθ-) πείσω, ἔπεισα - πείσομαι, ἐπεισάμην.

294. Παραδείγματα σχηματισμού ενεργητ. και μέσου μέλλοντα

και ενεργητ. και μέσου αορ. α΄ των αφωνόληκτων ρημάτων

Ρήματα τρέπω (θ. τρεπ-), τάττω (θ. ταγ-), πείθω (θ. πειθ-)

Χρό- -νοι	Οριστική	Υποτα- κτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο	Μετοχή
Ενεργ. Μέλλ.	τρέψω τάξω πείσω		τρέψοιμι τάξοιμι πείσοιμι		τρέψειν τάξειν πείσειν	τρέπων τάξων πείσων
Ενεργ. Αόρ. α΄	ἔτρεψα ἔταξα ἔπεισα	τρέψω τάξω πείσω	τρέψαιμι τάξαιμι πείσαιμι	τρέψον, -άτω τάξον πείσον	τρέψαι τάξαι πείσαι	τρέψας τάξας πείσας

Χρό- -νοι	Οριστική	Υποτα- κτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο	Μετοχή
Μέσος Μέλλ.	τρέψομαι τάξομαι πείσομαι		τρέψοίμην ταξοίμην πεισοίμην		τρέψεσθαι τάξεσθαι πείσεσθαι	τρέψόμενος ταξόμενος πεισόμενος
Μέσος Αόρ. α΄	έτρεψάμην έταξάμην έπεισάμην	τρέψωμαι τάξωμαι πείσωμαι	τρέψαιμην ταξαιμην πεισαιμην	τρέψαι, -άσθω τάξαι πείσαι	τρέψασθαι τάξασθαι πείσασθαι	τρέψάμενος ταξάμενος πεισάμενος

295. Τα υπερδισύλλαβα ρήματα σε *-ίζω*, όσα έχουν ρηματικό χαρακτή-
ρα **δ**, σχηματίζουν τον ενεργητ. και μέσο μέλλοντα χωρίς το χρονικό χαρα-
κτήρα **σ** σε *-ιώ* και *-ιούμαι* (που κλίνεται κατά τα συνηρημένα σε *-έω*, πβ. §
323, β). Π.χ. του ρ. *κομίζω* (θ. *κομιδ-*):

Ενεργ. μέλλ.	οριστ.	<i>κομιῶ, -ιεῖς, -ιεῖ, -ιούμεν, -ιεῖτε, -ιούσι(ν)</i>
	ευκτ.	<i>κομιοῖμι, -ιοῖς, -ιοῖ (ή -ιοίην, -ιοίης, -ιοίη), -ιοῖμεν, -ιοῖτε, -ιοῖεν</i>
	απαρ.	<i>κομιεῖν - μετοχή κομιῶν, -ιούσα, -ιούν.</i>
Μέσος μέλλ.	οριστ.	<i>κομιοῦμαι, -ιεῖ, -ιεῖται, -ιούμεθα, -ιεῖσθε, -ιούνται</i>
	ευκτ.	<i>κομιοίμην, -ιοῖο, -ιοῖτο, -ιοίμεθα, -ιοῖσθε, -ιοῖντο</i>
	απαρ.	<i>κομιεῖσθαι - μετοχή κομιούμενος, -ιουμένη, -ιούμενον.</i>

Όμοια και *πορίζω* - *ποριῶ, ποριοῦμαι* *νομίζω* - *νομιῶ* *ἀγωνίζομαι* - *ἀγωνιοῦμαι* *λογίζομαι* - *λογιοῦμαι* *φροντίζω* - *φροντιῶ* κ.ά. (αλλά: *κτίζω* - *κτίσω, σχίζω* - *σχίσω* κτλ.).

3. Ενεργητικός παρακείμενος και υπερσυντέλικος

296. Από τα αφωνόληκτα ρήματα:

1. Τα **οδοντικόληκτα** σχηματίζουν τον ενεργητ. παρακείμενο και υπερ-
συντέλικο όπως τα φωνηεντόληκτα, δηλ. με το χρονικό χαρακτήρα **κ**, αλλά
εμπρός από αυτόν αποβάλλουν τον οδοντικό χαρακτήρα του ρηματικού θέ-
ματος:

κομίζω (θ. *κομιδ-*), παρακείμ. *κε-κόμι-κα*, υπερσ. *έ-κε-κομί-κειν*
πείθω (θ. *πειθ-*), » *πέ-πει-κα*, » *έ-πε-πεί-κειν*.

2. Τα **χειλικόληκτα** και **ουρανικόληκτα** σχηματίζουν τον ενεργητικό
παρακείμενο και υπερσυντέλικο χωρίς το χρονικό χαρακτήρα **κ**, αλλά το
χαρακτήρα του ρηματ. θέματος, αν είναι άφωνο ψιλόπνοο ή μέσο, τον τρέ-

πουν στο αντίστοιχό του δασύπνοο (δηλ. το π ή β σε φ και το κ ή γ σε χ· βλ. § 22):

κόπτω	(θ. κοπ-),	παρακείμ.	κέ-κοφ-α,	υπερσ.	έ-κε-κόφ-ειν
τρίβω	(θ. τριβ-),	»	τέ-τριφ-α,	»	έ-τε-τρίφ-ειν
γράφω	(θ. γραφ-),	»	γέ-γραφ-α,	»	έ-γε-γράφ-ειν
κηρύττω	(θ. κηρυκ-),	»	κε-κήρυχ-α,	»	έ-κε-κηρύχ-ειν
τάττω	(θ. ταγ-),	»	τέ-ταχ-α,	»	έ-τε-τάχ-ειν
ταράττω	(θ. ταραχ-),	»	τε-τάραχ-α,	»	έ-τε-ταράχ-ειν.

3. Όσα έχουν ε εμπρός από τον ρηματ. χαρακτήρα τρέπουν συνήθως στον ενεργ. παρακείμενο και υπερσυντέλικο το ε αυτό σε ο:

κλέπτω	(θ. κλεπ-),	παρακείμ.	κέ-κλοφ-α,	υπερσ.	(έ-κε-κλόφ-ειν)
τρέπω	(θ. τρεπ-),	»	τέ-τροφ-α,	»	(έ-τε-τρόφ-ειν)
φέρω	(θ. ένεκ-),	»	έν-ήνοχ-α,	»	έν-ηνόχ-ειν (βλ. § 273)·

(αλλά: πλέκ-ω, πέ-πλεχ-α, έ-πε-πλέχ-ειν).

4. Παθητικός μέλλοντας α' και παθητ. αόριστος α'

297. Στον παθητ. μέλλοντα α' και τον παθητ. αόριστο α' ο ρηματικός χαρακτήρας των αφωνόληκτων ρημάτων εμπρός από το θ του χρονικού προσφύματος θη (θε) παθαίνει τις κανονικές μεταβολές (βλ. § 70, 1 και 3), δηλαδή:

α) αν είναι ψιλόπνοο ή μέσο χειλικό (π, β), τρέπεται στο αντίστοιχό του δασύπνοο φ:

λείπ-ω	(θ. λειπ-),	λειφ-θήσομαι,	έ-λείφ-θην
καλύπ-τ-ω	(θ. καλυβ-),	καλυφ-θήσομαι,	έ-καλύφ-θην·

β) αν είναι ψιλόπνοο ή μέσο ουρανικό (κ, γ), τρέπεται στο αντίστοιχό του δασύπνοο χ:

κηρύττω	(θ. κηρυκ-),	κηρυχ-θήσομαι,	έ-κηρύχ-θην
ἄγ-ω	(θ. ἄγ-),	ἄχ-θήσομαι,	ἤχ-θην·

γ) αν είναι οδοντικό (τ, δ, θ) τρέπεται σε σ:

ἀρμόττω ¹	(θ. ἀρμοτ-),	—	ἡρμόσ-θην
ψεύδομαι	(θ. ψευδ-),	ψευσ-θήσομαι,	έψεύσ-θην
πείθομαι	(θ. πειθ-),	πεισ-θήσομαι,	έ-πείσ-θην.

1. Το ρ. ἀρμόττω έχει και παράλληλο τύπο ἀρμόζω με θ. ἀρμοδ- (πβ. ἀρμόδ-ιος) και ἀρμογ- (πβ. ἀρμογή, ἐφαρμογή).

5. Παρακείμενος και υπερσυντέλικος της μέσης φωνής

298. Τα αφωνόληκτα ρήματα σχηματίζουν τον παρακείμενο και τον υπερσυντέλικο της μέσης φωνής, όπως τα φωνηεντόληκτα, με τις καταλήξεις -μαι (-σαι, -ται κτλ.) και -μην (-σο, -το κτλ.), αλλά κατά το σχηματισμό των τύπων στους χρόνους αυτούς συμβαίνουν τα κανονικά πάθη του χαρακτήρα εμπρός από τις προσωπικές καταλήξεις· π.χ. γέ-γραφ-μαι = γέ-γραμ-μαι, γέ-γραφ-σαι = γέ-γραψαι κτλ.

299. Παραδείγματα σχηματισμού μέσου παρακειμένου και υπερσυντελικού των αφωνόληκτων ρημάτων

Ρήματα πράττομαι, γράφομαι, πείθομαι

Οριστική	Προστακτική	Απαρέμ- φατο	Μετοχή
θ. πραγ- πέ-πραγ-μαι έ-πε-πράγ-μην πέ-πραξαι έ-πέ-πραξο πέ-πρακ-ται έ-πέ-πρακ-το πε-πράγ-μεθα έ-πε-πράγ-μεθα πέ-πραχ-θε έ-πέ-πραχ-θε πεπραγμένοι εισί(ν) πεπραγμένοι ήσαν πέ-πραχ-θον έ-πέ-πραχ-θον πέ-πραχ-θον έ-πε-πράχ-θην	— πέ-πραξο πε-πράχ-θω — πέ-πραχ-θε πε-πράχ-θων πέ-πραχ-θον πε-πράχ-θων	πε-πράχ-θαι	πε-πραγ-μένος πε-πραγ-μένη πε-πραγ-μένον
θ. γραφ- γέ-γραμ-μαι έ-γε-γράμ-μην γέ-γραψαι έ-γέ-γραψο γέ-γραπ-ται έ-γέ-γραπ-το γε-γράμ-μεθα έ-γε-γράμ-μεθα γέ-γραφ-θε έ-γέ-γραφ-θε γεγραμμένοι εισί(ν) γεγραμμένοι ήσαν γέ-γραφ-θον έ-γέ-γραφ-θον γέ-γραφ-θον έ-γε-γράφ-θην	— γέ-γραψο γε-γράφ-θω — γέ-γραφ-θε γε-γράφ-θων γέ-γραφ-θον γε-γράφ-θων	γε-γράφ-θαι	γε-γραμ-μένος γε-γραμ-μένη γε-γραμ-μένον

Οριστική	Προστακτική	Απαρέμ- φατο	Μετοχή
θ. πειθ- πέ-πεισ-μαι ἐ-πε-πίσ-μην πέ-πει-σαι ἐ-πέ-πει-σο πέ-πεισ-ται ἐ-πέ-πεισ-το πε-πίσ-μεθα ἐ-πε-πίσ-μεθα πέ-πει-σθε ἐ-πέ-πεισ-θε πεπεισμένοι εἰσὶ(ν) πεπεισμένοι ἦσαν πέ-πει-σθον ἐ-πέ-πει-σθον πέ-πει-σθον ἐ-πε-πεί-σθην	— πέ-πει-σο πε-πεί-σθω — πέ-πει-σθε πε-πεί-σθων πέ-πει-σθον πε-πεί-σθων	πε-πεί-σθαι	πε-πεισ-μένος πε-πεισ-μένη πε-πεισ-μένον

(βλ. § 70, 1, 2 και 3, § 68, 1, § 67, 1 και § 64, 1 και 5).

300. Τα ρ. στρέφω, τρέπω και τρέφω στον παρακείμενο και τον υπερσυντέλικό της μέσης φωνής τρέπουν το **ε** του θέματος σε **α**:

στρέφ-ω (θ. στρεφ-), παρακείμ. ἔ-στραμ-μαι, υπερσ. ἐ-στράμ-μην
τρέπ-ω (θ. τρεπ-), » τέ-τραμ-μαι, » ἐ-τε-τράμ-μην
τρέφ-ω (θ. θρεφ-), » τέ-θραμ-μαι, » ἐ-τε-θράμ-μην.

24ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΝΡΙΝΟΛΗΚΤΩΝ ΚΑΙ ΥΓΡΟΛΗΚΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ Α' ΣΥΖΥΓΙΑΣ

1. Ενεστώτας και παρατατικός ενεργητ. και μέσης φωνής

301. Από τα ενρινόληκτα και υγρόληκτα ρήματα (δηλ. όσα έχουν ρηματικό χαρακτήρα *μ, ν, λ, ρ*) πολύ λίγα σχηματίζουν τον ενεστώτα (και τον παρατατικό) από το ρηματικό θέμα αμετάβλητο: γέμ-ω, νέμ-ω, τρέμ-ω· μέν-ω, πέν-ομαι, σθέν-ω (= έχω δύναμη), στέν-ω (= στενάζω), ώδίν-ω (= κοιλο-

πονώ)· (ἐ)θέλ-ω, ἐπιμέλ-ομαι, μέλ-ει (απρόσωπο = υπάρχει φροντίδα· βλ. § 361, 1), βούλ-ομαι· δέρ-ω, στέρ-ομαι, φέρ-ω κ.ά.

Τα περισσότερα όμως ενρινόληκτα και υγρόληκτα ρήματα σχηματίζουν τον ενεστώτα και τον παρατατικό από το ρηματικό θέμα, αφού τούτο πάρει στο τέλος του το χρονικό πρόσφυμα **j**. Και:

1. Αν ο χαρακτήρας του ρηματικού θέματος είναι **λ**, τότε το πρόσφυμα **j** αφομοιώνεται προς αυτό, και έτσι τα ρήματα αυτά στον ενεστώτα και τον παρατατικό έχουν **λλ** (βλ. § 68, 4, α):

(θ. ἀγγελ-, πβ. ἄγγελ-ος· ἀγγέλ-j-ω =)	ἀγγέλλ-ω	ἡγγελλ-ον
	ἀγγέλλ-ομαι	ἡγγελλ-όμην
(θ. σφαλ-, πβ. σφάλ-μα· σφάλ-j-ω =)	σφάλλ-ω	ἔ-σφαλλ-ον
	σφάλλ-ομαι	ἐ-σφαλλ-όμην

έτσι και τα ρ. ἀγάλλομαι, ἄλλομαι (= πηδῶ), ἀσχάλλω (= αγανακτώ), βάλλω, θάλλω, πάλλω, ψάλλω· ἀνατέλλω, ἐντέλλομαι, μέλλω (= έχω σκοπό, αναβάλλω), ὀκέλλω (= ρίχνω το πλοίο στην ξηρά, πέφτω στην ξηρά), στέλλω· ποικίλλω, τίλλω (= μαδῶ)· εξαιρούνται τα ρ. βούλ-ομαι, ἐθέλ-ω ή θέλ-ω, ἐπιμέλ-ομαι, ὀφείλ-ω και το απρόσωπο μέλ-ει που έχουν ένα λ, γιατί δεν παίρνουν πρόσφυμα j.

2. Αν ο χαρακτήρας του ρηματικού θέματος είναι **ν** ή **ρ** και υπάρχει φωνήεν **α** πριν απ' αυτόν, τότε το πρόσφυμα **j** υπερπηδά το χαρακτήρα **ν** ή **ρ** και αποτελεί με το φωνήεν **α** το δίφθογγο **αι** (βλ. § 66)· έτσι τα ρήματα αυτά λήγουν σε **-αίνω** ή **-αίρω**:

(θ. φαν-, πβ. φαν-ός· φάν-j-ω =)	φαίν-ω	ἔ-φαιν-ον
	φαίν-ομαι	ἐ-φαιν-όμην
(θ. ἄρ-, πβ. ἄρ-σις· ἄρ-j-ω =)	αἶρ-ω	ἦρ-ον
	αἶρ-ομαι	ἦρ-όμην

έτσι και τα ρ. βαίνω, ἰσχαίνω, κερδαίνω, κοιλαίνω, κυμαίνω, λυμαίνομαι, λιπαίνω, μαίνομαι, μαραίνω, μελαίνω, μιαίνω, περαίνω, ποιμαίνω, ραίνω, σημαίνω, υγιαίνω, υφαίνω· ἀσπαίρω (= σπαρταρῶ), καθαίρω (= καθαρίζω), τεκμαίρομαι (= συμπεραίνω), χαίρω κ.ά.

3. Αν ο χαρακτήρας του ρηματικού θέματος είναι **ν** ή **ρ** και υπάρχουν πριν απ' αυτόν τα φωνήεντα **ε** ή **ι** ή **υ**, τότε το πρόσφυμα **j** αφομοιώνεται προς το χαρακτήρα **ν** ή **ρ**, έπειτα το διπλό **ν** ή **ρ** απλοποιείται και το προηγούμενο φωνήεν εκτείνεται αναπληρωτικά, δηλ. το **ε** σε **ει**, το **ι** σε **ῑ** και το **υ** σε **ῡ** (βλ. § 68, 4, β)· έτσι τα ρήματα αυτά στον ενεστώτα λήγουν σε **-είνω**, **-είρω**, **-ίνω**, **-ίρω**, **-ύνω**, **-ύρω**:

(θ. κτεν-, κτέν-j-ω, κτένν-ω =)	κτείν-ω	ἔ-κτειν-ον
(θ. φθερ-, φθέρ-j-ω, φθέρρ-ω =)	φθείρ-ω	ἔ-φθειρ-ον
	φθείρ-ομαι	ἐ-φθειρ-όμην
(θ. κρίν-, κρίν-j-ω, κρίνν-ω =)	κρίν-ω	ἔ-κρῖν-ον
	κρίν-ομαι	ἐ-κρῖν-όμην
(θ. οἰκτίρ-, οἰκτίρ-j-ω, οἰκτίρρ-ω =)	οἰκτίρ-ω	ᾠκτίρ-ον
(θ. πλύν-, πλύν-j-ω, πλύνν-ω =)	πλύν-ω	ἔ-πλυν-ον
(θ. σῦρ-, σῦρ-j-ω, σῦρρ-ω =)	σῦρ-ω	ἔ-σῦρ-ον
	σῦρ-ομαι	ἐ-σῦρ-όμην

ἐτσι και τα ρ. τείνω· ἐγείρω, σπείρω· κλίνω· ἀμύνω, ἡδύνω, ὀμαλύνω, ὀξύνω, ταχύνω· ὀδύρομαι, ὀλοφύρομαι κ.ά.

2. Οι άλλοι χρόνοι

302. Ενεργητ. και μέσος μέλλοντας. Τα ενρινόληκτα και υγρόληκτα ρήματα κανονικά σχηματίζουν τον ενεργητ. και μέσο μέλλοντα από το ρηματικό θέμα και με τις καταλήξεις -ῶ και -οῦμαι (κλίνονται δηλ. κατά τον ενεστώτα των συννηρημένων ρημάτων σε -έω· πβ. § 323, β): ἀμύνω, ενεργ. μέλλ. ἀμυνῶ, -εῖς, -εῖ κτλ. - μέσ. μέλλ. ἀμυνοῦμαι, -εῖ, -εῖται κτλ. Ἐτσι και σφάλω - σφαλῶ, στέλλω - στελῶ, νέμω - νεμῶ, ὑγιαίνω - ὑγιανῶ, σημαίνω - σημανῶ, καθαίρω - καθαρῶ, κτείνω - κτενῶ, τείνω - तेνῶ, σπείρω - σπερῶ, φθείρω - φθερῶ, κρίνω - κρινῶ, ἀμβλύνω - ἀμβλυνῶ, ὀδύρομαι - ὀδυροῦμαι κ.ά.

303. Ενεργητικός και μέσος αόρ. α'. Αρχικά ο ενεργητ. και μέσος αόρ. α' στα ενρινόληκτα και υγρόληκτα ρήματα σχηματίστηκε σε -σα και -σάμην, ὅπως στα φωνηεντόληκτα· αλλά ο χρονικός χαρακτήρας σ αφομοιώθηκε με το προηγούμενό του ἐνρινο ή υγρό και ἐπειτα ἐγινε απλοποίηση των δύο ὁμοιων συμφώνων και αναπληρωτική ἐκταση του προηγούμενου φωνήεντος, δηλ. του ἄ σε η (ή σε ᾱ, αν προηγείται ε ή ι ή ρ), του ε σε ει, του ἱ σε ἰ και του ὕ σε ὠ (βλ. § 62, 7, β). Π.χ.

		Αόριστος			
Ενεστώτας	θέμα	αρχικός τύπος	με αφομοίωση	τελικός τύπος	
φαίνω	φᾶν-	ἔ-φᾶν-σα	ἔ-φᾶν-να	ἔ-φην-α	ἐ-φην-άμην
λειαίνω	λεᾶν-	ἐ-λέᾶν-σα	ἐ-λέᾶν-να	ἐ-λέᾶν-α	
ὑγιαίνω	ὕγιᾶν-	ὕγιᾶν-σα	ὕγιᾶν-να	ὕγιᾶν-α	
μαραίνω	μαρᾶν-	ἐ-μάρᾶν-σα	ἐ-μάρᾶν-να	ἐ-μάρᾶν-α	
καθαίρω	καθᾶρ-	ἐ-κάθᾶρ-σα	ἐ-κάθᾶρ-ρα	ἐ-κάθηρ-α	ἐ-καθηρ-άμην
ἀγγέλω	ἄγγελ-	ἤγγελ-σα	ἤγγελ-λα	ἤγγειλ-α	ἤγγειλ-άμην

νέμω	νεμ-	ἔ-νεμ-σα	ἔ-νεμ-μα	ἔ-νειμ-α	ἔ-νειμ-άμην
μένω	μεν-	ἔ-μεν-σα	ἔ-μεν-να	ἔ-μειν-α	
κρίνω	κρίν-	ἔ-κρίν-σα	ἔ-κρίν-να	ἔ-κρίν-α	ἔ-κριν-άμην
άμύνω	άμύν-	ἡμύν-σα	ἡμύν-να	ἡμύν-α	ἡμυν-άμην

Ἔτσι ο ενεργητ. και μέσος αόρ. α΄ στα ενρινόληκτα και υγρόληκτα ρήματα κανονικά σχηματίζεται σε όλες τις εγκλίσεις (και στο απαρέμφατο και τη μετοχή) με το θέμα μετασχηματισμένο, όπως φαίνεται παραπάνω, και με τις ίδιες καταλήξεις που έχουν τα φωνηεντόληκτα (λύω - ἔλυσα, ἐλύσάμην), αλλά χωρίς το χρονικό χαρακτήρα σ.

304. Παράδειγμα

(ρ. νέμω, θ. νεμ-, αόρ. ἔ-νειμ-α, ἔ-νειμ-άμην)

Χρόνοι	Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρ.	Μετοχή
Ενεργητ. Αόρ. α΄	ἔ-νειμ-α ἔ-νειμ-ας ἔ-νειμ-ε ἐ-νείμ-αμεν ἐ-νείμ-ατε ἔ-νειμ-αν ἐ-νείμ-ατον ἐ-νειμ-άτην	νείμ-ω νείμ-ης νείμ-ῃ νείμ-ωμεν νείμ-ητε νείμ-ωσι	νείμ-αιμι νείμ-αις νείμ-αι νείμ-αιμεν νείμ-αιτε νείμ-αιεν	— νείμ-ον νειμ-άτω — νείμ-ατε νειμ-άντων ἢ -άτωσαν νείμ-ατον νειμ-άτων	νείμ-αι	νείμ-ας νείμ-ασα νείμ-αν
Χρόνοι	Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρ.	Μετοχή
Μέσος Αόριστος α΄	ἔ-νειμ-άμην ἐ-νείμ-ω ἐ-νείμ-ατο ἐ-νειμ-άμεθα ἐ-νείμ-ασθε ἐ-νείμ-αντο ἐ-νείμ-ασθον ἐ-νειμ-άσθην	νείμ-ωμαι νείμ-ῃ νείμ-ηται νειμ-ώμεθα νείμ-ησθε νείμ-ωνται	νειμ-αίμην νείμ-αιο νείμ-αιτο νειμ-αίμεθα νείμ-αισθε νείμ-αιντο νείμ-αισθον νειμ-αίσθην	— νείμαι νειμ-άσθω — νείμ-ασθε νειμ-άσθων ἢ -άσθωσαν νείμ-ασθον νειμ-άσθων	νείμ-ασθαι	νειμ-άμενος νειμ-αμένη νειμ-άμενον

305. Παρακείμενος και υπερσυντέλικος της ενεργητικής φωνής. Τα ενρινόληκτα και υγρόληκτα ρήματα σχηματίζουν τον παρακείμενο και τον υπερσυντέλικο της ενεργητ. φωνής με το χρον. χαρακτήρα **κ**, όπως τα φωνηεντόληκτα (παρακείμ. σε **-κα** και υπερσυντέλ. σε **-κειν**). Το **λ** και το **ρ** εμπρός από το χρονικό χαρακτήρα **κ** μένουν αμετάβλητα, ενώ το **ν** γίνεται **γ** (βλ. § 70, 5):

ἀγγέλλω	(θ. ἀγγελ-)	παρακείμ.	ἡγγελ-κα	υπερσ.	ἡγγέλ-κειν
αἶρω	(θ. ἀρ-)	»	ἦρ-κα	»	ἦρ-κειν
φαίνω	(θ. φαν-)	»	πέφαγ-κα	»	ἐπε-φάγ-κειν
					(πβ. § 309).

306. Ο παθητ. μέλλοντας α' και ο παθητ. αόρ. α' στα ενρινόληκτα και υγρόληκτα ρήματα σχηματίζονται κανονικά σε **-θήσομαι** και **-θην**, όπως στα φωνηεντόληκτα, χωρίς μεταβολή του ρηματικού χαρακτήρα:

μιαίνω	(θ. μιαν-)	παθ.	μέλλ.	μιαν-θήσομαι	παθ.	αόρ.	ἐ-μιάν-θην
ἀγγέλλω	(θ. ἀγγελ-)	»	»	ἀγγελ-θήσομαι	»	»	ἡγγέλ-θην
αἶρω	(θ. ἀρ-)	»	»	ἀρ-θήσομαι	»	»	ἦρ-θην

307. α) Ο παρακείμενος και ο υπερσυντέλικος της μέσης φωνής στα υγρόληκτα ρήματα σχηματίζονται κανονικά σε **-μαι** (-σαι, -ται κτλ.) και **-μην** (-σο, -το κτλ.), όπως στα φωνηεντόληκτα· οι ρηματ. χαρακτήρες **λ** και **ρ** εμπρός από τις καταλήξεις μένουν αμετάβλητοι: ἡγγελ-μαι, ἡγγέλ-μην· κεκάθαρ-μαι, ἐ-κε-καθάρ-μην.

β) Ο παρακείμενος και ο υπερσυντέλικος της μέσης φωνής στα ενρινόληκτα ρήματα σχηματίζονται επίσης σε **-μαι** (-σαι, -ται κτλ.) και **-μην** (-σο, -το κτλ.)· ο ρηματ. χαρακτήρας όμως **ν** εμπρός από το **μ** των καταλήξεων σε άλλα ρήματα αφομοιώνεται (κανονικά) με αυτό και σε άλλα τρέπεται σε **σ**: παρ-οξύν-ομαι (θ. παρ-οξυν-), παρακείμενος παρ-ώξυν-μαι = παρώξυμαι, υπερσ. παρ-ωξύν-μην = παρωξύμην· αλλά φαίν-ομαι (θ. φαν-), παρακείμ. πέ-φαν-μαι = πέφασμαι, υπερσ. ἐπεφάσμην (βλ. § 68, 5).

**308. Παραδείγματα σχηματισμού μέσου παρακειμένου
και υπερσυντελικού ενρινόληκτων και υγρόληκτων ρημάτων**

ρ. ἀγγέλλομαι, ὀξύνομαι, φαίνομαι

Οριστική	Προστακτική	Απαρ.	Μετοχή
θ. ἀγγελ- ἡγγελ-μαι ἡγγέλ-μην ἡγγελ-σαι ἡγγελ-σο ἡγγελ-ται ἡγγελ-το ἡγγέλ-μεθα ἡγγέλ-μεθα ἡγγελ-θε ἡγγελ-θε ἡγγελλμένοι εἰσὶ(ν) ἡγγελλμένοι ἦσαν ἡγγελ-θον ἡγγελ-θον ἡγγελ-θον ἡγγέλ-θην	— ἡγγελ-σο ἡγγέλ-θω — ἡγγελ-θε ἡγγέλ-θων ἡγγελ-θον ἡγγέλ-θων	ἡγγέλ-θαι	ἡγγελ-μένος ἡγγελ-μένη ἡγγελ-μένον (υποτ. ἡγγελ-μένος ὦ ευκτ. ἡγγελ-μένος εἶην)
θ. ὀξυν- ὠξύμ-μαι ὠξύμ-μην ὠξυν-σαι ὠξυν-σο ὠξυν-ται ὠξυν-το ὠξύμ-μεθα ὠξύμ-μεθα ὠξυν-θε ὠξυν-θε ὠξύμμένοι εἰσὶ(ν) ὠξύμμένοι ἦσαν ὠξυν-θον ὠξυν-θον ὠξυν-θον ὠξύν-θην	— ὠξυν-σο ὠξύν-θω — ὠξυν-θε ὠξύν-θων ὠξυν-θον ὠξύν-θων	ὠξύν-θαι	ὠξύμ-μένος ὠξύμ-μένη ὠξύμ-μένον (υποτ. ὠξύμ-μένος ὦ ευκτ. ὠξύμ-μένος εἶην)
θ. φαν- πέ-φασ-μαι ἐ-πε-φάσ-μην πέ-φαν-σαι ἐ-πέ-φαν-σο πέ-φαν-ται ἐ-πέ-φαν-το πε-φάσ-μεθα ἐ-πε-φάσ-μεθα πέ-φαν-θε ἐ-πέ-φαν-θε πεφασμένοι εἰσὶ(ν) πεφασμένοι ἦσαν πέ-φαν-θον ἐ-πέ-φαν-θον πέ-φαν-θον ἐ-πε-φάν-θην	— πέ-φαν-σο πε-φάν-θω — πέ-φαν-θε πε-φάν-θων πέ-φαν-θον πε-φάν-θων	πέ-φάν-θαι	πε-φασ-μένος πε-φασ-μένη πε-φασ-μένον (υποτ. πεφα-σμένος ὦ ευκτ. πεφα-σμένος εἶην)

309. α) Των ρ. κλίνω, κρίνω και πλύνω ο ρηματ. χαρακτήρας ν αποβάλλεται στον ενεργητ. και μέσο παρακείμενο και υπερσυντέλικο, στον παθητ. μέλλοντα α' και στον παθητ. αόρ. α' :

κλίνω	κέ-κλι-κα, ἐ-κε-κλί-κειν, κέ-κλι-μαι, ἐ-κε-κλί-μην, κλι-θήσομαι, ἐ-κλί-θην·
κρίνω	κέ-κρι-κα, ἐ-κε-κρί-κειν, κέ-κρι-μαι, ἐ-κε-κρί-μην, κρι-θήσομαι, ἐ-κρί-θην·
πλύνω	πέ-πλυ-κα, ἐ-πε-πλύ-κειν, πέ-πλυ-μαι, ἐ-πε-πλύ-μην, πλυ-θήσομαι, ἐ-πλύ-θην.

β) Όσα ενρινόληκτα και υγρόληκτα ρήματα έχουν μονοσύλλαβο ρηματικό θέμα με φωνήεν **ε** σ' αυτό, τρέπουν το **ε** τούτο σε **ᾱ** στον ενεργητ. παρακείμενο και υπερσυντέλικο **α'** και στο μέσο παρακείμενο και υπερσυντέλικο:

σπείρω	(θ. σπερ-) ἔ-σπαρ-κα ἐ-σπάρ-κειν ἔ-σπαρ-μαι ἐ-σπάρ-μην
στέλλω	(θ. στε-) ἔ-σταλ-κα ἐ-στάλ-κειν ἔ-σταλ-μαι ἐ-στάλ-μην
φθείρω	(θ. φθερ-) ἔ-φθαρ-κα ἐ-φθάρ-κειν ἔ-φθαρ-μαι ἐ-φθάρ-μην.

γ) Το ρ. **τείνω** (θ. **τεν-**) σχηματίζει τον παρακείμενο και τον υπερσυντέλικο της ενεργητ. και μέσης φωνής, καθώς και τον παθητ. μέλλοντα και παθητ. αόριστο, με τροπή του **ε** σε **ᾱ** και με αποβολή του χαρακτήρα **ν** (δηλ. από θέμα **τα-**): **τείνω**, **τέ-τα-κα**, (**ἐ-τε-τά-κειν**), **τέ-τα-μαι**, **ἐ-τε-τά-μην**, **τα-θήσομαι**, **ἐ-τά-θην**.

δ) Τα ρ. **βάλλω**, **κάμ-ν-ω** και **τέμ-ν-ω** σχηματίζουν τον παρακείμενο και τον υπερσυντέλικο της ενεργητ. και μέσης φωνής, καθώς και τον παθητ. μέλλοντα και παθητ. αόριστο από τα ρηματικά θέματα **βαλ-**, **καμ-**, **τεμ-**, αφού πρώτα έγινε μετάθεση του φωνήεντος και έκτασή του σε **η**, δηλ. (**βαλ-**, **βλα-** =) **βλη-**, (**καμ-**, **κμα-** =) **κη-**, (**τεμ-**, **τμε-** =) **τμη-**:

βάλλω:	βέ-βλη-κα, ἐ-βε-βλή-κειν, βέ-βλη-μαι, ἐ-βε-βλή-μην, βλη-θήσομαι, ἐ-βλή-θην·
κάμνω:	κέ-κη-κα, ἐ-κε-κή-κειν·
τέμνω:	τέ-τμη-κα, (ἐ-τε-τμή-κειν), τέ-τμη-μαι, ἐ-τε-τμή-μην, τμη-θήσομαι, ἐ-τμή-θην.

ΔΕΥΤΕΡΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

1. Ενεργητικός και μέσος αόριστος β'

310. Πολλά ρήματα σχηματίζουν τον ενεργητικό και μέσο αόριστο από το θέμα με τις ολικές καταλήξεις του αντίστοιχου παρατατικού στην οριστική και του αντίστοιχου ενεστώτα στις άλλες εγκλίσεις (καθώς και στο απαρέμφατο και τη μετοχή). Ο αόριστος αυτός λέγεται (ενεργητικός ή μέσος) **αόριστος δεύτερος**. Π.χ. βάλλω, ενεργ. αόρ. β' ἔ-βαλ-ον, ἔ-βαλ-ες, ἔ-βαλ-ε κτλ., μέσ. αόρ. β' ἐ-βαλ-όμεν, (ἐ-βάλ-εσο =) ἐ-βάλ-ου, ἐ-βάλ-ετο κτλ.

311. Παράδειγμα σχηματισμού ενεργητικού και μέσου αορίστου β'

ρ. βάλλω (θ. βαλ-)

α) Ενεργητικός αόριστος β'

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφ.	Μετοχή
ἔ-βαλ-ον	βάλ-ω	βάλ-οιμι	—	βαλ-εῖν	βαλ-ών
ἔ-βαλ-ες	βάλ-ῃς	βάλ-οις	βάλ-ε		βαλ-ούσα
ἔ-βαλ-ε	βάλ-ῃ	βάλ-οι	βαλ-έτω		βαλ-όν
ἐ-βάλ-ομεν	βάλ-ωμεν	βάλ-οιμεν	—		
ἐ-βάλ-ετε	βάλ-ῃτε	βάλ-οιτε	βάλ-ετε		
ἔ-βαλ-ον	βάλ-ωσι(ν)	βάλ-οιεν	βαλ-όντων		
ἐ-βάλ-ετον	βάλ-ῃτον	βάλ-οιτον	βάλ-ετον		
ἐ-βαλ-έτην	βάλ-ῃτον	βαλ-οίτην	βαλ-έτων		

(πβ. τα νεοελλ.: έβαλα, έβαλες, έβαλε κτλ.· να βάλω, βάλεις, βάλει κτλ.· βάλε κτλ.).

β) Μέσος αόριστος β'

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφ.	Μετοχή
ἐ-βαλ-όμεν	βάλ-ωμαι	βαλ-οίμην	—		βαλ-όμενος

ἐ-βάλ-ου	βάλ-η	βάλ-οιο	βαλ-οῦ	βαλ-ομένη
ἐ-βάλ-ετο	βάλ-ηται	βάλ-οιτο	βαλ-έσθω	βαλ-όμενον
ἐ-βάλ-όμεθα	βάλ-ώμεθα	βάλ-οίμεθα	—	βαλ-έσθαι
ἐ-βάλ-εσθε	βάλ-ησθε	βάλ-οισθε	βάλ-εσθε	
ἐ-βάλ-οντο	βάλ-ωνται	βάλ-οιντο	βαλ-έσθων	
ἐ-βάλ-εσθον	βάλ-ησθον	βάλ-οισθον	βάλ-εσθον	
ἐ-βαλ-έσθην	βάλ-ησθον	βαλ-οίσθην	βαλ-έσθων	

Παρατηρήσεις στο σχηματισμό του ενεργητ. και μέσου αορίστου β΄

312. Του ενεργητικού αορίστου β΄:

1. Το απαρέμφατο και η μετοχή τονίζονται πάντοτε στη λήγουσα (το απαρέμφατο με περισπωμένη και η μετοχή αρσενικού με οξεία): *μαθεῖν, ἐλθεῖν - μαθών, ἐλθών.*

2. Το β΄ ενικό πρόσ. της προστακτικής των ρ. *ἔρχομαι, εὕρισκω, λαμβάνω, λέγω* και *ὀρώ*, όταν δεν είναι σύνθετο, τονίζεται στη λήγουσα: (*ἔρχομαι - ἦλθον*) *ἐλθέ*, (*εὕρισκω - ἤρυν*) *εὕρέ*, (*λαμβάνω - ἔλαβον*) *λαβέ*, (*λέγω - εἶπον*) *εἰπέ*, (*ὀρώ - εἶδον*) *ιδέ* (ἀλλά: *ἄπελθε, ἔξευρε, παράλαβε, πρόειπε, πάριδε*).

313. Του μέσου αορίστου β΄:

1. Το απαρέμφατο (είτε απλό είτε σύνθετο) τονίζεται στην παραλήγουσα: *γενέσθαι, λαβέσθαι - συγγενέσθαι, ἀντιλαβέσθαι.*

2. Το β΄ ενικό πρόσ. της προστακτικής (είτε απλό είτε σύνθετο) κανονικά τονίζεται στη λήγουσα και παίρνει περισπωμένη: *γενοῦ, λαβοῦ - συγγενοῦ, ἀντιλαβοῦ*· αν όμως είναι μονοσύλλαβο και σύνθετο με δισύλλαβη πρόθεση, ανεβάζει τον τόνο στην παραλήγουσα: (*ἔχομαι - ἐσχόμην*) *σχοῦ* - *παράσχου*, (*ἔπομαι - ἐσπόμην*) *σποῦ* - *ἐπίσπου*.

314. 1. Ο αόρ. β΄, όπως είδαμε (§ 310), στην οριστική έχει τις καταλήξεις του αντίστοιχου παρατατικού και στις άλλες εγκλίσεις έχει τις καταλήξεις του αντίστοιχου ενεστώτα. Ξεχωρίζεται όμως από το θέμα του, που είναι διαφορετικό από το θέμα του ενεστώτα και του παρατατικού. Έτσι σε μερικά ρήματα ο αόρ. β΄ σχηματίζεται:

α) από το καθαρό ρηματ. θέμα, χωρίς τα προσφύματα του ενεστώτα και του παρατατικού: (*αἰσθ-άν-ομαι*) *ἤσθ-όμην, αἰσθ-ωμαι, αἰσθ-οίμην* κτλ., (*ἄμαρτ-άν-ω*) *ἤμαρτ-ον, ἄμάρτ-ω, ἄμάρτ-οιμι* κτλ. (*λα(ν)θ-άν-ω*) *ἔ-λαθ-ον, λάθ-ω, λάθ-οιμι* κτλ.

β) από το ρηματ. θ. με συγκοπή: (*ἐπ-ομαι, θ. σεπ-*) *ἐ-σπ-όμην* (η δασεία της αύξησης από αναλογική επίδραση του *ἔπομαι*), (*ἔχ-ω, θ. σεχ-*) *ἔ-σχ-ον*

γ) από το ρηματ. θ. χωρίς τον αναδιπλασιασμό του ενεστώτα: (γί-γνομαι, θ. γε-) έ-γεν-όμην, (πί-πτ-ω, θ. πετ-, πεσ-) έ-πεσ-ον·

δ) από το ρηματ. θ. με αναδιπλασιασμό: (άγ-ω) ήγαγ-ον, άγάγ-ω κτλ.·

ε) από το ρηματ. θ. με τροπή του φωνήεντος: (τρέπ-ω, θ. τρεπ-) έ-τραπ-ον·

ς) από το αδύνατο ρηματ. θ. (λείπ-ω, θ. λειπ-, λιπ-) έ-λιπ-ον.

2. Μερικά ρήματα σχηματίζουν τον αόρ. β' με θέμα διαφορετικό (από συνώνυμες ρίζες): αίρέω-ώ: αόρ. β' (με θ. Φελ-) έ-Φελ-ον: είλ-ον, υποτ. έλ-ω κτλ. - όράω -ώ, αόρ. β' (με θ. Φιδ-) έ-Φιδ-ον: είδον, υποτ. ίδω κτλ.

2. Παθητικός μέλλοντας β' . Παθητικός αόριστος β'

315. Μερικά ρήματα σχηματίζουν τον παθητ. μέλλοντα και τον παθητ. αόριστο με το χρονικό πρόσφυμα η- και ε- αντί θη- και θε-, δηλ. χωρίς το σύμφωνο θ: γραφ-ή-σομαι, έ-γράφ-η-ν, γραφ-ε-ίη-ν, γραφ-έ-ντων κτλ., αντί γραφ-θή-σομαι, έ-γράφ-θη-ν, γραφ-θε-ίη-ν, γραφ-θέ-ντων κτλ. (όπως και στη νέα: γράφ-τη-κα και γράφ-η-κα κτλ.).

Ο παθητ. μέλλοντας και ο παθητ. αόριστος που σχηματίζονται μ' αυτόν τον τρόπο λέγονται **παθητικός μέλλοντας β'** και **παθητικός αόριστος β'**.

Οι δεύτεροι αυτοί παθητικοί χρόνοι κλίνονται ακριβώς όπως και οι πρώτοι, αλλά στο β' ενικό πρόσωπο της προστακτικής του αορ. β' μένει αμετάβλητη η αρχική κατάληξη -θι: γράφη-θι.

316. Παράδειγμα σχηματισμού παθητ. μέλλοντα β' και παθητ. αορ. β'

Παθητικ. Μέλλοντας β'	Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρ.	Μετοχή
	γραφ-ή-σομαι γραφ-ή-σει γραφ-ή-σεται γραφ-η-σόμεθα γραφ-ή-σεσθε γραφ-ή-σονται γραφ-ή-σεσθον γραφ-ή-σεσθον		γραφ-η-σοίμην γραφ-ή-σοιο γραφ-ή-σοιτο γραφ-η-σοίμεθα γραφ-ή-σοισθε γραφ-ή-σoinτο γραφ-ή-σοισθον γραφ-η-σοίσθην		γραφ-ή-σεσθαι	γραφ-η-σόμενος γραφ-η-σομένη γραφ-η-σόμενον

	Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρ.	Μετοχή
Παθητικ. Αόριστος β'	ἐ-γράφ-η-ν ἐ-γράφ-η-ς ἐ-γράφ-η ἐ-γράφ-η-μεν ἐ-γράφ-η-τε ἐ-γράφ-η-σαν ἐ-γράφ-η-τον ἐ-γράφ-η-την	γραφ-ῶ γραφ-ῆς γραφ-ῇ γραφ-ῶμεν γραφ-ῇτε γραφ-ῶσι(ν) γραφ-ῇτον γραφ-ῇτον	γραφ-εῖην γραφ-εῖης γραφ-εῖη γραφ-εῖημεν (-εῖμεν) γραφ-εῖητε (-εῖτε) γραφ-εῖησαν (-εῖεν) γραφ-εῖητον (-εῖτον) γραφ-εῖήτην (-εῖτην)	— γράφ-η-θι γράφ-η-τω — γράφ-η-τε γράφ-έ- ντων ἢ γράφ-ή-τω- σαν γράφ-η-τον γράφ-ή-των	γραφ-ή-ναι	γραφ-εῖς γραφ-εῖσα γραφ-έν

Παρατηρήσεις στους δευτέρους παθητικούς χρόνους

317. 1) Όσα ρήματα έχουν μονοσύλλαβο ρηματικό θέμα με φωνήεν **ε** τρέπουν στους δευτέρους παθητ. χρόνους το **ε** σε **α** βραχύχρονο: (κλέπτω, θ. κλεπ-) ἐ-κλάπ-ην, (πλέκω) ἐ-πλάκ-ην, (τρέπω) ἐ-τράπ-ην, (στρέφω) στραφ-ήσομαι, ἐ-στράφ-ην, (τρέφω) τραφ-ήσομαι, ἐ-τράφ-ην (πβ. § 309, β). Εξαιρούνται τα σύνθετα του ρ. -λέγω (= συλλέγω): συλ-(έκ)-λεγ-ήσομαι, συν-(έξ)-ε-λέγ-ην.

2) Όσα ρήματα έχουν μονοσύλλαβο ρηματ. θέμα με φωνήεν **η** συστέλλουν στους β' παθητ. χρόνους το **η** αυτό σε **α** βραχύχρονο: (σή-π-ω) σαπ-ήσομαι, ἐ-σάπ-ην, (τήκω) τακ-ήσομαι, ἐ-τάκ-ην, (ἐκ-πλήττω, θ. πληγ-) ἐκ-πλαγ-ήσομαι, ἐξ-ε-πλάγ-ην, (κατα-πλήττω) κατα-πλαγ-ήσομαι, κατ-επλάγ-ην. Εξαιρείται το απλό πλήττω (θ. πληγ-) πληγ-ήσομαι, ἐ-πλήγ-ην.

3. Ενεργητικός παρακείμενος και υπερσυντέλικος β'

318. Μερικά συμφωνόληκτα ρήματα σχηματίζουν τον ενεργητικό παρακείμενο και υπερσυντέλικο χωρίς το χρονικό χαρακτήρα **κ** ή χωρίς να τρέπουν τον ψιλόπνοο ή μέσο χαρακτήρα του ρηματικού θέματος σε δασύπνοο: (φεύγω) πέ-φευγ-α, ἐ-πε-φεύγ-ειν' (λείπω) λέ-λοιπ-α, ἐ-λε-λοίπ-ειν (πβ. § 285 και § 296).

Ο παρακείμενος ή ο υπερσυντέλικος που σχηματίζεται με αυτόν τον τρόπο λέγεται **ενεργητικός παρακείμενος δεύτερος ή ενεργητικός υπερσυντέλικος δεύτερος**.

319. Ο ενεργ. παρακείμενος β' και ο ενεργ. υπερσυντέλικος β' κλίνονται όπως οι πρώτοι, αλλά το φωνήεν **ε** του θέματος τρέπεται σε **ο** και το **α** εκτείνεται σε **η** (ή σε **ᾱ**, αν προηγείται ρ):

πάσχω	(θ. πενθ-)	πέ-πονθ-α	έ-πε-πόνθ-ειν
πείθω	(θ. πειθ-)	πέ-ποιθ-α	έ-πε-ποιθ-ειν
τίκτω	(θ. τεκ-)	τέ-τοκ-α	έ-τε-τόκ-ειν
γίγνομαι	(θ. γεν-)	γέ-γον-α	έ-γε-γόν-ειν
φαίνω	(θ. φᾶν-)	πέ-φην-α	έ-πε-φήν-ειν
κράζω	(θ. κρᾶγ-)	κέ-κρᾶγ-α	έ-κε-κράγ-ειν

Σημ. Βλ. και κατάλογο ανώμ. ρημάτων (Παράρτημα).

4. Γενικές παρατηρήσεις στους δεύτερους χρόνους

320. Πολύ σπάνια ο ίδιος χρόνος ενός ρήματος (μέλλοντας ή αόριστος ή παρακείμενος ή υπερσυντέλικος) σχηματίζεται και ως α' και ως β' χωρίς διαφορά σημασίας:

ἀλλάττω: παθ. αόρ. α' ἠλλάχθην και β' ἠλλάγην·

βλάπτω: παθ. αόρ. α' ἐβλάφθην και β' ἐβλάβην·

λέγω: ενεργ. αόρ. α' ἔλεξα και εἶπα (που έχει εύχρηστους τύπους: οριστ. β' εν. εἶπας, β' πληθ. εἶπατε, ευκτ. α' πληθ. εἵπαιμεν, προστ. β' πληθ. εἵπατε) και ενεργητ. αόρ. β' εἶπον (χωρίς β' πληθ. της οριστ. που παίρνεται από το εἶπα)·

συλ-λέγω: παθ. αόρ. α' συνελέχθην και β' συνελέγην·

φέρω: ενεργ. αόρ. α' ἤνεγκα (που έχει εύχρηστους όλους τους τύπους, εκτός από τη μετοχή και το β' εν. πρόσ. της προστ.) και ενεργητ. αόρ. β' ἤνεγκον (που έχει εύχρ. τύπους: οριστ. μόνο το α' εν. και μόνο σύνθ. διήνεγκον, υποτ. ἐνέγκω κτλ., ευκτ. ἐνέγκοιμι κτλ., προστ. μόνο ἔνεγκε - ἐνεγκέτω, απαρ. ἐνεγκεῖν, μετ. ἐνεγκών)·

δια-φθείρω: ενεργ. πρκμ. α' διέφθαρκα και β' διέφθορα κ.ά.

321. Συνήθως, όταν ο ίδιος χρόνος ενός ρήματος βρίσκειται και ως α' και ως β', ο ένας τύπος έχει διαφορετική σημασία από τον άλλο:

έτρεψάμην (μτβ. = έτρεψα κάποιον σε φυγή) - έτραπόμην (= έτρεψα τον εαυτό μου προς κάτι, διευθύνθηκα)·

έφάνθην (= φανερώθηκα από άλλον) - έφάνην (= φανέρωσα τον εαυτό μου)·

πέπεικα (= έχω πείσει κάποιον) - πέποιθα (= είμαι πεισμένος, έχω πεποίθηση)·

πέπραχα (= έχω κάμει κάτι) - πέπραγα (αμετάβ. = βρίσκομαι σε κάποια κατάσταση).

26ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΡΗΜΑΤΑ ΣΥΝΗΡΗΜΕΝΑ Ή ΠΕΡΙΣΠΩΜΕΝΑ

322. Τα φωνηεντόληκτα ρήματα που έχουν χρονικό χαρακτήρα **α** ή **ο** συναιρούν το φωνήεν αυτό στον ενεστώτα και τον παρατατικό με το ακόλουθο φωνήεν των (ολικών) καταλήξεων και για τούτο λέγονται **συνηρημένα**· λέγονται όμως και **περισπώμενα**, γιατί ο συνηρημένος τύπος τους στο **α'** πρόσ. της οριστ. του ενεστώτα παίρνει περισπωμένη.

Τα συνηρημένα ρήματα διαιρούνται κατά το χαρακτήρα σε τρεις τάξεις: στην **α'** τάξη ανήκουν όσα λήγουν σε **-άω** (χαρακτ. **α**): **τιμάω - τιμῶ**· στη **β'** τάξη ανήκουν όσα λήγουν σε **-έω** (χαρακτ. **ε**): **ποιέω - ποιῶ**· στην **γ'** τάξη ανήκουν όσα λήγουν σε **-όω** (χαρακτ. **ο**): **δηλώω - δηλῶ**.

1. Ενεστώτας και παρατατικός

323. Τα συνηρημένα ή περισπώμενα ρήματα στον ενεστώτα και τον παρατατικό της ενεργητικής και μέσης φωνής κλίνονται κατά τα επόμενα παραδείγματα:

Α'. Ενεργητική φωνή

Χρόνοι	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	
Ενεστώτας	(τιμάω) τιμῶ (τιμάεις) τιμάς (τιμάει) τιμᾷ (τιμάομεν) τιμῶμεν (τιμάετε) τιμάτε (τιμάουσι) τιμῶσι(ν) (τιμάετον) τιμάτον (τιμάετον) τιμάτον	
Παρατατικός	(ἐτίμαον) ἐτίμων (ἐτίμαες) ἐτίμας (ἐτίμαε) ἐτίμα (ἐτιμάομεν) ἐτιμῶμεν (ἐτιμάετε) ἐτιμάτε (ἐτίμαον) ἐτίμων (ἐτιμάετον) ἐτιμάτον (ἐτιμάετην) ἐτιμάτην	
Ενεστώτας	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	ΕΥΚΤΙΚΗ
	(τιμάω) τιμῶ (τιμάης) τιμάς (τιμάῃ) τιμᾷ (τιμάωμεν) τιμῶμεν (τιμάητε) τιμάτε (τιμάωσι) τιμῶσι(ν) (τιμάητον) τιμάτον (τιμάητον) τιμάτον	(τιμάοιμι) τιμῶμι (τιμάοις) τιμῶς (τιμάοι) τιμῶ ἢ (τιμαοίην) τιμῶην (τιμαοίης) τιμῶης (τιμαοίῃ) τιμῶῃ (τιμάοιμεν) τιμῶμεν (τιμάοιτε) τιμῶτε (τιμάοιεν) τιμῶεν (τιμάοιτον) τιμῶτον (τιμαοίτην) τιμῶτην

α' τύπος
ενικούβ'
τύπος
ενικού

(τιμά-ω) = τιμῶ· θ. τιμα-)

Β'. Μέση φωνή

ΟΡΙΣΤΙΚΗ	
(τιμάομαι) τιμῶμαι (τιμάη ή -ει) τιμᾷ (τιμάεται) τιμᾶται (τιμάομεθα) τιμώμεθα (τιμάεσθε) τιμᾶσθε (τιμάονται) τιμῶνται (τιμάεσθον) τιμᾶσθον (τιμάεσθον) τιμᾶσθον	
(ἐτιμάομην) ἐτιμῶμην (ἐτιμάον) ἐτιμῶ (ἐτιμάετο) ἐτιμᾶτο (ἐτιμάομεθα) ἐτιμώμεθα (ἐτιμάεσθε) ἐτιμᾶσθε (ἐτιμάοντο) ἐτιμῶντο (ἐτιμάεσθον) ἐτιμᾶσθον (ἐτιμαέσθην) ἐτιμάσθην	
ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	ΕΥΚΤΙΚΗ
(τιμάωμαι) τιμῶμαι (τιμάη) τιμᾷ (τιμάηται) τιμᾶται (τιμαώμεθα) τιμώμεθα (τιμάησθε) τιμᾶσθε (τιμάωνται) τιμῶνται (τιμάησθον) τιμᾶσθον (τιμάησθον) τιμᾶσθον	(τιμαοίμην) τιμῶμην (τιμάοιο) τιμῶο (τιμάοιτο) τιμῶτο (τιμαοίμεθα) τιμώμεθα (τιμάοισθε) τιμῶσθε (τιμάοιντο) τιμῶντο (τιμαοίσθον) τιμῶσθον (τιμαοίσθην) τιμῶσθην

Α΄. Ενεργητική φωνή			
Χρόνοι	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ	ΜΕΤΟΧΗ
Ενεστώτας	— (τίμαε) τίμα (τιμαέτω) τιμάτω — (τιμάετε) τιμάτε (τιμαόντων) τιμώντων ή (τιμαέτωσαν) τιμάτωσαν (τιμάετον) τιμάτον (τιμαέτων) τιμάτων	(τιμάειν) τιμᾶν (από το τιμά-εν)	(τιμάων) τιμῶν (τιμάουσα) τιμῶσα (τιμάον) τιμῶν γενική: (τιμάοντος) τιμῶντος (τιμαούσης) τιμώσης (τιμάοντος) τιμῶντος

323 β. Παράδειγμα συνηρημένου ρήματος σε -έω

Α΄. Ενεργητική φωνή

Χρόνοι	ΟΡΙΣΤΙΚΗ
Ενεστώτας	(ποιέω) ποιῶ (ποιείς) ποιεῖς (ποιέει) ποιεῖ (ποιέομεν) ποιοῦμεν (ποιέετε) ποιεῖτε (ποιέουσι) ποιοῦσι(ν) (ποιέετον) ποιεῖτον (ποιέετον) ποιεῖτον
Παρατατικός	(ἐποίειν) ἐποίουν (ἐποίεις) ἐποίεις (ἐποίει) ἐποίει (ἐποιέομεν) ἐποιοῦμεν (ἐποιέετε) ἐποιεῖτε (ἐποίειν) ἐποίουν (ἐποιέετον) ἐποιεῖτον (ἐποιέετην) ἐποιεῖτην

Β'. Μέση φωνή		
ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ	ΜΕΤΟΧΗ
— (τιμάου) τιμῶ (τιμάεσθω) τιμάσθω — (τιμάεσθε) τιμᾶσθε (τιμάεσθων) τιμάσθων ἢ (τιμάεσθωσαν) τιμάσθωσαν (τιμάεσθον) τιμᾶσθον (τιμάεσθων) τιμάσθων	(τιμάεσθαι) τιμᾶσθαι	(τιμαόμενος) τιμώμενος (τιμαομένη) τιμωμένη (τιμαόμενον) τιμώμενον

(ποιέ-ω = ποιῶ· θ. ποιε-)

Β'. Μέση φωνή

ΟΡΙΣΤΙΚΗ
(ποιέομαι) ποιούμαι (ποιέῃ ἢ -ει) ποιῇ ἢ -εῖ (ποιέεται) ποιεῖται (ποιεόμεθα) ποιούμεθα (ποιέεσθε) ποιεῖσθε (ποιέονται) ποιοῦνται (ποιέεσθον) ποιεῖσθον (ποιέεσθον) ποιεῖσθον
(ἐποιέομην) ἐποιούμην (ἐποιέου) ἐποιού (ἐποιέετο) ἐποιεῖτο (ἐποιεόμεθα) ἐποιούμεθα (ἐποιέεσθε) ἐποιεῖσθε (ἐποιέοντο) ἐποιοῦντο (ἐποιέεσθον) ἐποιεῖσθον (ἐποιεέσθην) ἐποιεῖσθην

Α΄. Ενεργητική φωνή

Χρόνοι	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	ΕΥΚΤΙΚΗ	
Ενεστώτας	(ποιέω) ποιῶ (ποιέης) ποιῇς (ποιέη) ποιῇ (ποιέωμεν) ποιῶμεν (ποιέητε) ποιῆτε (ποιέωσι) ποιῶσι(ν) (ποιέητον) ποιῆτον (ποιέητον) ποιῆτον	(ποιέοιμι) ποιοῖμι (ποιέοις) ποιοῖς (ποιέοι) ποιοῖ ή (ποιεοῖην) ποιοῖην (ποιεοίης) ποιοίης (ποιεοίη) ποιοίη (ποιέοιμεν) ποιοῖμεν (ποιέοιτε) ποιοῖτε (ποιέοιεν) ποιοῖεν (ποιέοιτον) ποιοῖτον (ποιεοίτην) ποιοίτην	α΄ τύπος ενικού β΄ τύπος ενικού
	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ	ΜΕΤΟΧΗ
Ενεστώτας	— (ποιέε) ποίει (ποιεῖτω) ποιεῖτω — (ποιέετε) ποιεῖτε (ποιεόντων) ποιούντων ή (ποιεῖτωσαν) ποιεῖτωσαν (ποιέετον) ποιεῖτον (ποιεῖτων) ποιεῖτων	(ποιέεν) ποιεῖν	(ποιέων) ποιῶν (ποιέουσα) ποιοῦσα (ποιέον) ποιοῦν γενική: (ποιέοντος) ποιοῦντος (ποιεούσης) ποιοούσης (ποιέοντος) ποιοῦντος

Β'. Μέση φωνή		
ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	ΕΥΚΤΙΚΗ	
(ποιέωμαι) ποιῶμαι (ποιέη) ποιῇ (ποιέηται) ποιῆται (ποιεώμεθα) ποιῶμεθα (ποιέησθε) ποιῆσθε (ποιέωνται) ποιῶνται (ποιέησθον) ποιῆσθον (ποιέησθον) ποιῆσθον	(ποιεοίμην) ποιοίμην (ποιέοιο) ποιοῖο (ποιέοιτο) ποιοῖτο (ποιεοίμεθα) ποιοίμεθα (ποιέοισθε) ποιοῖσθε (ποιέοιντο) ποιοῖντο (ποιέοισθον) ποιοῖσθον (ποιεοίσθην) ποιοίσθην	
ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ	ΜΕΤΟΧΗ
— (ποιέου) ποιοῦ (ποιέεσθω) ποιείσθω — (ποιέεσθε) ποιεῖσθε (ποιέεσθων) ποιείσθων ἢ (ποιέεσθωσαν) ποιείσθωσαν (ποιέεσθον) ποιεῖσθον (ποιέεσθων) ποιείσθων	(ποιέεσθαι) ποιεῖσθαι	(ποιεόμενος) ποιούμενος (ποιεομένη) ποιουμένη (ποιεόμενον) ποιούμενον

Α'. Ενεργητική φωνή

Χρόνοι	ΟΡΙΣΤΙΚΗ		
Ενεστώτας	(δηλώω) δηλῶ (δηλόεις) δηλοῖς (δηλόει) δηλοῖ (δηλόομεν) δηλοῦμεν (δηλόετε) δηλοῦτε (δηλόουσι) δηλοῦσι(ν) (δηλόετον) δηλοῦτον (δηλόετον) δηλοῦτον		
Παρατατικός	(ἐδήλοον) ἐδήλουν (ἐδήλοες) ἐδήλους (ἐδήλοε) ἐδήλου (ἐδηλόομεν) ἐδηλοῦμεν (ἐδηλόετε) ἐδηλοῦτε (ἐδήλοον) ἐδήλουν (ἐδηλόετον) ἐδηλοῦτον (ἐδηλοῦσιν) ἐδηλοῦσιν		
	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	ΕΥΚΤΙΚΗ	
Ενεστώτας	(δηλώω) δηλῶ (δηλόης) δηλοῖς (δηλόη) δηλοῖ (δηλώομεν) δηλῶμεν (δηλόητε) δηλῶτε (δηλώοσι) δηλώσι(ν) (δηλόητον) δηλῶτον (δηλόητον) δηλῶτον	(δηλόοιμι) δηλοῖμι (δηλόοις) δηλοῖς (δηλόοι) δηλοῖ ἢ (δηλοοίην) δηλοίην (δηλοοίης) δηλοίης (δηλοοίη) δηλοίη (δηλόοιμεν) δηλοῖμεν (δηλόοιτε) δηλοῖτε (δηλόοιεν) δηλοῖεν (δηλόοιτον) δηλοῖτον (δηλοοίτην) δηλοῖτην	α' τύπος ενικού β' τύπος ενικού

(δηλό-ω = δηλώ· θ. δηλο-)

Β'. Μέση φωνή

ΟΡΙΣΤΙΚΗ	
(δηλόομαι) δηλοῦμαι (δηλόη ἢ -ει) δηλοῖ (δηλόεται) δηλοῦται (δηλοόμεθα) δηλούμεθα (δηλόεσθε) δηλοῦσθε (δηλούνται) δηλοῦνται (δηλόεσθον) δηλοῦσθον (δηλόεσθον) δηλοῦσθον	
(ἐδηλοόμην) ἐδηλούμην (ἐδηλόου) ἐδηλοῦ (ἐδηλόετο) ἐδηλοῦτο (ἐδηλοόμεθα) ἐδηλούμεθα (ἐδηλόεσθε) ἐδηλοῦσθε (ἐδηλόοντο) ἐδηλοῦντο (ἐδηλόεσθον) ἐδηλοῦσθον (ἐδηλοέσθην) ἐδηλούσθην	
ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	ΕΥΚΤΙΚΗ
(δηλώομαι) δηλῶμαι (δηλόη) δηλοῖ (δηλόηται) δηλῶται (δηλωόμεθα) δηλῶμεθα (δηλόησθε) δηλῶσθε (δηλώνονται) δηλῶνται (δηλόησθον) δηλῶσθον (δηλόησθον) δηλῶσθον	(δηλοοίμην) δηλοίμην (δηλόοιο) δηλοῖο (δηλόοιτο) δηλοῖτο (δηλοοίμεθα) δηλοίμεθα (δηλόοισθε) δηλοῖσθε (δηλόοιντο) δηλοῖντο (δηλόοισθον) δηλοῖσθον (δηλοοίσθην) δηλοίσθην

Α'. Ενεργητική φωνή			
	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ	ΜΕΤΟΧΗ
Ενεστώτας	— (δήλοε) δήλου (δηλοέτω) δηλούτω — (δηλόετε) δηλοῦτε (δηλούντων) δηλούντων ή (δηλοέτωσαν) δηλούτωσαν (δηλόετον) δηλοῦτον (δηλοέτων) δηλούτων	(δηλό-εν) δηλοῦν	(δηλῶν) δηλῶν (δηλόουσα) δηλοῦσα (δηλόν) δηλοῦν γενική; (δηλόοντος) δηλοῦντος (δηλοούσης) δηλούσης (δηλόοντος) δηλοῦντος

Παρατηρήσεις

α) Συνηρημένα ρήματα σε -άω

324. Στα συνηρημένα ρήματα που ανήκουν στην α' τάξη (σε -άω) γίνονται οι ακόλουθες συναίρεσεις φωνηέντων:

1) α + ε ή α + η = **ᾱ**: τίμαε = τίμα, τιμάητε = τιμάτε·

2) α + ει ή α + η = **α**: τιμάει = τιμά, τιμάη = τιμά·

3) α + ο ή α + ω ή α + ου = **ω**: τιμάομεν = τιμῶμεν, τιμάωσι = τιμῶσι, τιμάουσι = τιμῶσι·

4) α + οι = **ω**: τιμάοιμι = τιμῶμι.

Έτσι από τη συναίρεση του χαρακτήρα **α** με το επόμενο φωνήεν των (ολικών) καταλήξεων προκύπτουν οι φθόγγοι **ᾱ** (ή **α**) και **ω** (ή **ω**).

325. Τα ρ. **ζῶ, πεινῶ, διψῶ** και **χρῶμαι** (= μεταχειρίζομαι) έχουν χαρακτήρα **η** και όχι **α** (ζή-ω, πεινή-ω, διψή-ω, χρή-ομαι).

Κλίνονται γενικά στον ενεστώτα και τον παρατατικό κατά τα ρήματα σε -άω, έχουν όμως η (ή η), όπου τα ρήματα σε -άω έχουν ᾱ (ή α):

Το ρ. ζῶ

Οριστ. και υποτ. ενεστ. (ζή-ω) ζῶ, ζῆς, ζῆ, ζῶμεν, ζῆτε, ζῶσι(ν).

Οριστ. παρατ. (ἔ-ζη-ον) ἔζων, ἔζης, ἔζη, ἐζῶμεν, ἐζήτε, ἔζων.

Ευκτ. ενεστ. (ζη-οίν) ζώην, ζώης, ζῶη, ζῶμεν, ζῶτε, ζῶεν.

Β΄. Μέση φωνή		
ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ	ΜΕΤΟΧΗ
— (δηλόου) δηλοῦ (δηλοέσθω) δηλούσθω — (δηλόεσθε) δηλοῦσθε (δηλοέσθων) δηλούσθων ἢ (δηλοέσθωσαν) δηλούσθωσαν (δηλόεσθον) δηλοῦσθον (δηλοέσθων) δηλούσθων	(δηλόεσθαι) δηλοῦσθαι	(δηλοόμενος) δηλούμενος (δηλοομένη) δηλουμένη (δηλοόμενον) δηλούμενον

Προστ. ενεστ. μόνο β΄ εν. (ζῆ-ε) ζῆ και γ΄ εν. (ζῆ-έτω) ζήτω.

Απαρ. ενεστ. (ζῆ-εν) ζῆν. Μετ. ενεστ. (ζή-ων) ζῶν, ζῶσα, ζῶν.

Το ρ. πεινῶ και διψῶ

Οριστ. και υποτ. ενεστ. (πεινή-ω) πεινῶ, πεινῆς, πεινῇ κτλ.

Οριστ. παρ. (ἐ-πεῖνη-ον) ἐπείνων, ἐπείνης, ἐπείνη κτλ.

Ευκτ. ενεστ. (πεινη-οίην) πεινώην, πεινώης, πεινώη κτλ.

Προστ. ενεστ. (πείνη-ε) πείνη, πεινήτω, πεινήτε, πεινώντων κτλ.

Απαρ. ενεστ. (πεινή-εν) πεινήν. Μετ. ενεστ. (πεινή-ων) πεινῶν, -ῶσα, -ῶν.

Ἔτσι και (διψή-ω) διψῶ, διψῆς, διψῇ κτλ.

Το ρ. χρῶμαι

Οριστ. ενεστ. (χρή-ομαι) χρῶμαι, χρῆ, χρῆται, χρώμεθα, χρῆσθε, χρῶνται.

παρ. (ἐ-χρη-όμεν) ἐχρώμην, ἐχρῶ, ἐχρήτο, ἐχρώμεθα, ἐχρήσθε, ἐχρῶντο.

Υποτ. ενεστ. (χρή-ωμαι) χρῶμαι, χρῆ, χρῆται κτλ.

Ευκτ. ενεστ. (χρη-οίμην) χρώμην, χρῶο, χρῶτο, χρώμεθα, χρῶσθε, χρῶντο.

Προστ. ενεστ. (χρή-ου) χρῶ, χρήσθω, χρῆσθε, χρήσθων ἢ χρήσθωσαν.

Απαρ. ενεστ. (χρή-εσθαι) χρῆσθαι. Μετ. (χρη-όμενος) χρώμενος κτλ.

β) Συνηρημένα ρήματα σε -έω

326. Στα συνηρημένα ρήματα που ανήκουν στη β' τάξη (σε -έω) γίνονται οι ακόλουθες συναιρέσεις φωνηέντων:

1) ε + ε = ει: ποίεε = ποίει, ποιέετε = ποιείτε·

2) ε + ο = ου: ποιέομεν = ποιοῦμεν, ποιέον = ποιοῦν·

3) το ε με μακρόχρονο φωνήεν ή δίφθογγο συναιρείται στο ίδιο μακρόχρονο φωνήεν ή δίφθογγο: ποιέω = ποιῶ, ποιέητε = ποιῆτε, ποιέεις = ποιεῖς, ποιέοιμι = ποιοῖμι, ποιέουσα = ποιοῦσα, ποιέης = ποιῆς, ποιέ-ουσι = ποιοῦσι.

Έτσι προκύπτουν οι φθόγγοι **ω, η - η, ει, οι και ου**.

327. Τα ρήματα σε -έω με θέμα μονοσύλλαβο συναιρούνται μόνο, όπου μετά το χαρακτήρα ε ακολουθεί άλλο ε ή ει:

Οριστ. ενεστ. πλέω, πλείς, πλεῖ, πλέομεν, πλείτε, πλέουσι·

παρ. επλεον, ἔπλεις, ἔπλει, ἐπλέομεν, ἐπλείτε, ἔπλεον.

Υποτ. ενεστ. πλέω, πλέης, πλέη κτλ.

Ευκτ. ενεστ. πλέοιμι, πλέοις, πλέοι κτλ.

Προστ. ενεστ. πλεῖ, πλείτω, πλείτε, πλεόντων ή πλείτωσαν.

Απαρ. ενεστ. πλεῖν. Μετ. ενεστ. πλέων, πλέουσα, πλέον.

Έτσι και τα ρ. θέω (= τρέχω), νέω (= πλέω), πνέω, ρέω, χέω (= χύνω) κ.ά.

Οριστ. ενεστ. δέομαι, δέη (ή **δέει**), δείτε, δεόμεθα, δεῖσθε, δέονται·

παρ. ἐδεόμην, ἐδέου, ἐδεῖτο, ἐδεόμεθα, ἐδεῖσθε, ἐδέοντο.

Υποτ. ενεστ. δέωμαι, δέη, δέηται κτλ.

Ευκτ. ενεστ. δεοίμην, δέοιο, δέοιτο κτλ.

Προστ. ενεστ. δέου, δείσθω, δεῖσθε, δείσθων ή δείσθωσαν.

Απαρ. ενεστ. δεῖσθαι. Μετοχή ενεστ. δεόμενος, δεομένη, δεόμενον.

γ) Συνηρημένα ρήματα σε -όω

328. Στα συνηρημένα ρήματα που ανήκουν στην γ' τάξη (σε -όω) γίνονται οι ακόλουθες συναιρέσεις φωνηέντων:

1) ο + ε ή ο + ο ή ο + ου = ου: δήλοε = δήλου, δηλόομεν = δηλοῦμεν, δηλόουσι = δηλοῦσι·

2) ο + η ή ο + ω = ω: δηλόητε = δηλῶτε, δηλώσι = δηλῶσι·

3) ο + ει ή ο + η ή ο + οι = οι: δηλόει = δηλοῖ, δηλόη = δηλοῖ, δηλό-οι = δηλοῖ.

Έτσι από τη συναίρεση του χαρακτήρα ο με το επόμενο φωνήεν των (ολικών) καταλήξων προκύπτουν οι φθόγγοι **ω, οι και ου**.

329. Το ρ. ῥιγῶ (= με πιάνει ρίγος, κρυώνω) είχε χαρακτήρα **ω** (θ. *ῥιγω-*) και για τούτο, όταν συναιρείται, έχει **ω** και **φ**, όπου τα ρήματα σε **-όω** έχουν **ου** ή **οι** (δηλ. συναιρεί το χαρακτήρα **ω** με το επόμενο φωνήεν των (ολικών) καταλήξεων παντού σε **ω** και **φ**):

Οριστ. ενεστ. (*ῥιγώ-ω*) *ῥιγῶ, ῥιγῶς, ῥιγῶ, ῥιγῶμεν, ῥιγῶτε, ῥιγῶσι(ν)*.

παρ. (*ἑρρίγω-ον*) *ἑρρίγων, ἑρρίγως, ἑρρίγω, ἑρριγῶμεν, ἑρριγῶτε, ἑρρίγων*.

Υποτ. (*ῥιγώ-ω*) *ῥιγῶ, ῥιγῶς, ῥιγῶ* κτλ.

Ευκτ. (*ῥιγω-οίην*) *ῥιγῶην, ῥιγῶης, ῥιγῶη* κτλ.

Προστ. δεν έχει. Απαρ. (*ῥιγῶ-εν*) *ῥιγῶν*. Μετ. (*ῥιγώ-ων*) *ῥιγῶν*, γεν. *ῥιγῶντος* κτλ.

2. Οι άλλοι χρόνοι

330. Τα συνηρημένα ρήματα, όπως και τα λοιπά φωνηεντόληκτα (βλ. § 290), σχηματίζουν τους άλλους χρόνους εκτός από τον ενεστώτα και τον παρατατικό, αφού προστεθούν στο ρηματικό θέμα οι σχετικές (φαινομενικές) καταλήξεις.

Αλλά στους χρόνους αυτούς ο βραχύχρονος χαρακτήρας του θέματος κανονικά εκτείνεται εμπρός από το σύμφωνο των καταλήξεων (πβ. § 62, 7, β), δηλαδή:

1. Το ᾱ εκτείνεται σε η:

τιμῶ (θ. *τιμα-*) *τιμῆ-σω, ἐ-τίμη-σα, τε-τίμη-κα, ἐ-τε-τιμή-κειν*.

τιμῆ-σομαι, ἐ-τιμη-σάμην, τιμη-θήσομαι, ἐ-τιμή-θην, τε-τίμη-μαι, ἐ-τε-τιμή-μην (έτσι και στα παράγωγα: *τιμη-τός, τιμη-τέος, τιμη-τής, τίμη-μα* κτλ.).

2. Το ε εκτείνεται σε η:

ποιῶ (θ. *ποιε-*), *ποιή-σω, ἐ-ποίη-σα, πε-ποίη-κα, ἐ-πε-ποιή-κειν*.

ποιή-σομαι, ἐ-ποιη-σάμην, ποιη-θήσομαι, ἐ-ποιή-θην, πε-ποίη-μαι, ἐ-πε-ποιή-μην (έτσι και: *ποιη-τός, ποιη-τέος, ποιη-τής, ποίη-σις, ποίη-μα* κτλ.).

3. Το ο εκτείνεται σε ω:

δηλῶ (θ. *δηλο-*) *δηλώ-σω, ἐ-δήλω-σα, δε-δήλω-κα, ἐ-δε-δηλώ-κειν, δηλώ-σομαι, ἐ-δηλω-σάμην, δηλω-θήσομαι, ἐ-δηλώ-θην, δε-δήλω-μαι, ἐ-δε-δηλώ-μην* (έτσι και: *δηλω-τός, δηλω-τέος, δήλω-σις* κτλ.).

331. Αντίθετα με τον προηγούμενο γενικό κανόνα (§ 330):

1. Τα συνηρημένα ρήματα σε -**ᾶ** που εμπρός από το χαρακτήρα έχουν το φθόγγο **ε** ή **ι** ή **ρ** εκτείνουν το χαρακτήρα **ᾶ** σε **ᾱ** (και όχι σε **η**) εμπρός από το σύμφωνο των καταλήξεων.

2. Μερικά συνηρημένα ρήματα φυλάγουν το βραχύχρονο χαρακτήρα **α** ή **ε** ή **ο** σε όλους τους χρόνους ή σε ορισμένους απ' αυτούς.

3. Μερικά συνηρημένα ρήματα ή φυλάγουν ή εκτείνουν το βραχύχρονο χαρακτήρα, αλλά συγχρόνως παίρνουν και το φθόγγο **σ** στο τέλος του θέματος σε ορισμένους χρόνους (ή γιατί εξαρχής υπήρχε **σ** στο θέμα τους ή από αναλογία προς άλλα)· πβ. § 291.

4. Μερικά συνηρημένα ρήματα παρουσιάζουν και άλλες διαφορές ή ανωμαλίες.

Έτσι τα ρήματα αυτά σχηματίζουν τους χρόνους όπως φαίνεται στους παρακάτω πίνακες:

α) Από τα συνηρ. ρ. σε -ᾶω

1. Ρήματα που εκτείνουν το χαρακτ. ᾶ σε ᾱ (με φθόγγο **ε** ή **ι** ή **ρ** εμπρός από το χαρακτήρα)

αἰτιά-ομαι = **-ῶμαι** (= κατηγορώ), (θ. αἰτιά-), παρατ. ἡτιᾶόμην -ῶμην, μέσ. μέλλ. αἰτιά-σομαι, μέσ. αόρ. ἡτιᾶ-σάμην, (παθ. μέλλ. αἰτιᾶ-θήσομαι, μεταγ.), παθ. αόρ. ἡτιᾶ-θην, παρακ. ἡτιᾶ-μαι, υπερσ. ἡτιᾶ-μην. Ρημ. επίθ. αἰτιᾶ-τέος.

(ἀπο)δειλιά-ω = **-ῶ** (= εἶμαι δειλός, δεν τολμῶ), (θ. δειλιά), παρατ. ἀπ-ε-δειλιάων -ων, μέλλ. ἀπο-δειλιά-σω, αόρ. ἀπ-ε-δειλιά-σα, παρακ. ἀπο-δε-δειλιά-κα. Ρημ. επίθ. ἀπο-δειλιά-τέον.

εἶ-ω = **εῶ** (= αφήνω), (θ. εἶ), παρατ. εἶᾶων -ων, μέλλ. εἶᾶ-σω, αόρ. εἶᾶ-σα, παρακ. εἶᾶ-κα. Παθ. ἐάομαι-ῶμαι, παρατ. δεν έχει, μέσ. μέλλ. ως παθ. ἐᾶ-σομαι, παθ. αόρ. εἶᾶ-θην, παρακ. εἶᾶ-μαι. Ρημ. επίθ. εἶᾶ-τέος.

θηρά-ω = **ῶ** (= κυνηγῶ), (θ. θηρᾶ-), παρατ. ἐ-θήρᾶων -ων, μέλλ. θη-ρά-σω, αόρ. ἐ-θήρᾶ-σα, παρακ. τε-θήρᾶ-κα, υπερσ. ἐ-τε-θήρᾶ-κεῖν. Μέσ. και παθ. θηράομαι -ῶμαι· τα λοιπά ποιητ. και μεταγ. Ρημ. επίθ. θηρᾶ-τός, θηρᾶ-τέος. Παράγ. θηρᾶ-τής, θήρᾶ-μα κτλ.

ιά-ομαι = **ἰῶμαι** (= γιατρεύω), (θ. ἰᾶ-), παρατ. ἰᾶόμην -ώμην, μέσ. μέλλ.

ιά-σομαι, μέσ. αόρ. *ιά-σάμην*, παθ. αόρ. με παθ. διάθ. *ιά-θην*. Ρημ. επίθ. *ιά-τός*, *ιά-τέος*. Παράγ. *ιά-σις*, *ιά-μα*, *ιά-τρός* κτλ.

2. Ρήματα που φυλάγουν παντού το βραχύχρονο χαρακτ. ᾱ και έχουν σ εμπρός από το θ, μ, τ

γελά-ω = **-ῶ** (αρχικό θ. *γελᾶσ-*· απ' αυτό ενεστ. *γελᾷσ-ω* = *γελᾶω* -ῶ· βλ. § 64, 1) παρατ. *έγελᾶον* -ων, μέσ. μέλλ. ως ενεργ. *γελᾷ-σομαι* (με απλοποίηση από το *γελᾷσ-σομαι*, αόρ. *έ-γελᾷ-σα* (από το *έ-γελᾷσ-σα*). Παθ. (κατα) *γελᾷ-ομαι* -ῶμαι, αόρ. *έ-γελᾷσ-θην*, παρακ. *γε-γέ-λᾷσ-μαι*. Ρημ. επίθ. κατα-*γελᾷσ-τος*.

σπά-ω = **σπῶ** (αρχ. θ. *σπασ-*· πβ. *γελᾶω* -ῶ), παρατ. *ἔσπᾶον* -ων, μέλλ. *σπάσω* (από το *σπάσ-σω*), αόρ. *ἔ-σπᾶ-σα* (από το *ἔ-σπάσ-σα*). Παθ. *σπάομαι* -ῶμαι, παρατ. *έ-σπάόμην* -ώμην, μέσ. μέλλ. *σπᾶ-σομαι* (από το *σπάσ-σομαι*), μέσ. αόρ. *έ-σπᾶ-σάμην* (από το *έ-σπάσ-σάμην*), παρακ. *ἔ-σπᾶ-σ-μαι*. Ρημ. επίθ. *ἀνά-σπᾶσ-τος*, *ἄ-διά-σπᾶσ-τος* κτλ.

χαλά-ω = **-ῶ** (= χαλαρώνω), (αρχ. θ. *χαλᾶσ-*· πβ. *γελᾶω* -ῶ), παρατ. *ἐχάλαον* -ων, αόρ. *έ-χάλα-σα* (από το *έ-χάλασ-σα*). Παθ. *χαλάομαι* -ῶμαι, παθ. αόρ. *έ-χαλάσ-θην*.

3. Ρήματα που έχουν παντού μακρόχρονο χαρακτήρα ᾱ και παίρνουν σ μόνο εμπρός από το θ και τ

δρά-ω = **δρῶ** (= κάνω, ενεργῶ), (θ. *δρᾶ-* και από αναλογία *δρᾶσ-*), παρατ. *ἔδρᾶον* -ων, μέλλ. *δρά-σω*, αόρ. *ἔ-δρᾶ-σα*, παρακ. *δέ-δρᾶ-κα*. Παθ. *δράομαι* -ῶμαι, *ἐδρᾶόμην* -ώμην, αόρ. *έ-δρᾶ-σ-θην*, παρακ. *δέ-δρᾶ-μαι*. Ρημ. επίθ. *δρᾶ-σ-τέον*. Παράγ. *δράμα*, *δρᾶ-σις*, *δρά-σ-της* κτλ.

β) Από τα συνηρ. ρ. σε -έω

1. Ρήματα που φυλάγουν παντού ή σε ορισμένους τύπους το βραχύχρονο χαρακτήρα χωρίς να παίρνουν σ

αἰνέω = **-ῶ** (θ. *αἰνε-*), συνηθ. σύνθ. *ἐπαινω*, *παραίνω* κτλ., παρατ. *ἤνεον* -ουν, μέλλ. *αἰνέ-σω*, αόρ. *ἤνε-σα*, παρακ. *ἤνε-κα*. Παθ. *αἰνέομαι* -οῦμαι, παρατ. *ἤνεόμην* -οῦμην, μέσ. μέλλ. ως ενεργ. *αἰνέ-σομαι*, παθ. μέλλ. *αἰνε-θήσομαι*, παθ. αόρ. *ἤνε-θην*, παρακ. *ἤνη-μαι*. Ρημ. επίθ. *αἰνε-τός*, *αἰνε-τέος*.

αίρέ-ω = **-ῶ** (= πιάνω, κυριεύω), (θ. *αίρε-* και *Φελ-*), παρατ. *ἤρεον -ουν*, μέλλ. *αἰρήσω*, αόρ. *εἶλον* (βλ. § 314, 2), παρακ. *ἤρη-κα*, υπερσ. *ἤρή-κειν*. (Ως παθ. του *αἰρέω* χρησιμεύει το ρ. *ἀλίσκομαι* = *πιάνομαι*, *κυριεύομαι*). Μέσ. με ενεργ. σημασία *αἰρέομαι -οὔμαι* (= *εκλέγω*, *προτιμῶ*), παρατ. *ἤρεόμην -οὔμην*, μέλλ. *αἰρή-σομαι*, αόρ. β' *εἶλ-όμην* (βλ. § 314, 2), παρακ. *ἤρη-μαι*, υπερσ. *ἤρή-μην*. Παθ. *αἰρέομαι -οὔμαι* (= *εκλέγομαι*, *προτιμιέμαι*), παρατ. *ἤρεόμην -οὔμην*, μέλλ. *αἰρε-θήσομαι*, αόρ. *ἤρέ-θην*, παρακ. *ἤρη-μαι*, υπερσ. *ἤρή-μην*, συντελ. μέλλ. *ἤρή-σομαι*, ἢ *ἤρη-μένος ἔσομαι*.

Ρημ. *ἐπίθ. αἶρε-τός, αἶρε-τέος*. Παράγ. *αἶρε-σις* κτλ.

δέ-ω = **δῶ** (= δένω), (θ. *δε-*), παρατ. *-έδεον -ουν*, μέλλ. *δή-σω*, αόρ. *ἔ-δη-σα*, παρακ. *δέ-δε-κα*, υπερσ. *έ-δε-δέ-κειν*. Παθ. *δέομαι -οὔμαι*, παρατ. *-ε-δε-όμην -οὔμην*, παθ. μέλλ. *δε-θήσομαι*, παθ. αόρ. *έ-δέ-θην*, παρακ. *δέ-δε-μαι*, υπερσ. *έ-δε-δέ-μην*. Ρημ. *ἐπίθ. δε-τός, δε-τέος*. Παράγ. *δέ-σις, δέ-μα* κτλ.

ἐμέω = **ἐμῶ** (= *ξηρνῶ*), (θ. *έμε-*), παρατ. *ἤμεον -ουν*, αόρ. *ἤμε-σα*. Παράγ. *ἔμε-σις, ἔμετος* κτλ.

καλέ-ω = **καλῶ** (αρχ. θ. *καλ-*, με πρόσφυμα *ε*: *καλε-*, με μετάθεση και έκταση του **α**: *κλη-*), παρατ. *έκάλεον -ουν*, μέλλ. *συνηρημ. καλῶ* (από το *καλέ-σω* βλ. § 64, 1), αόρ. *έ-κάλε-σα*, παρακ. *κέ-κλη-κα*, υπερσ. *έ-κε-κλή-κειν*. Παθ. *καλέομαι -οὔμαι*, παρατ. *έκαλεόμην -οὔμην*, μέσ. μέλλ. *καλοῦμαι* (από το *καλέ-σομαι* βλ. § 64, 1), μέσ. αόρ. *έ-καλε-σάμην*, παθ. μέλλ. *κλη-θήσομαι*, παθ. αόρ. *έ-κλή-θην*, παρακ. *κέ-κλη-μαι*, υπερσ. *έ-κε-κλή-μην*. Ρημ. *ἐπίθ. κλη-τός, κλη-τέος*. Παράγ. *κλη-σις, κλη-τήρ* κτλ.

χέ-ω, χεῖς, χεῖ κτλ. βλ. § 327 (= *χύνω*), (θ. *χεF-* = *χευ-*, αδύνατο θ. *χῦ-*), παρατ. *-έ-χε-ον* (*έν-έ-χε-ον, έν-έ-χεις, έν-έ-χει* κτλ.), μέλλ. *χέ-ω* (όμοιος με τον *ενεστ.*), αόρ. *-έ-χε-α* (*έν-έ-χε-α, έν-έ-χε-ας, έν-έ-χε-ε* κτλ.). Παθ. *χέομαι*, παρατ. *έ-χε-όμην*, μέσ. μέλλ. *χέ-ομαι* (όμοιος με τον *ενεστ.*), μέσ. αόρ. *-ε-χε-άμην* (*έν-ε-χε-άμην, έν-ε-χέ-ω, έν-ε-χέ-ατο* κτλ.), υποτ. *-χέ-ωμαι*, μετ. *-χε-άμενος*), παθ. μέλλ. *-χῦ-θήσομαι*, παθ. αόρ. *έ-χῦ-θην*, παρακ. *κέ-χῦ-μαι*, υπερσ. *έ-κε-χῦ-μην*. Ρημ. *ἐπίθ. χυ-τός*. Παράγ. *χύσις, χύμα* κτλ.

2. Ρήματα που κρατούν παντού το βραχύχρονο χαρακτήρα ε και έχουν ή παίρνουν σ εμπρός από το θ, μ, τ

αἰδέομαι = **-οὔμαι** (= *ντρέπομαι, σέβομαι*), (θ. *αἰδεσ-*· ο *ενεστ.* από το *αἰδέσ-ομαι* = *αἰδέ-ομαι* = *-οὔμαι* βλ. § 64, 1), παρατ. *ἤδεόμην -οὔμην*, μέσ. μέλλ. *αἰδέ-σομαι* (από το *αἰδέσ-σομαι*), μέσ. αόρ. *ἤδε-σάμην* (από το *ἤδεσ-*

σάμην), παθ. αόρ. ως μέσ. ἡδέσ-θην, παρακ. ἡδεσ-μαι. Ρημ. επίθ. αἰδεσ-τός, αἰδεσ-τέον. Παράγ. αἶδε-σις, αἰδέ-σιμος κτλ.

ἀκέομαι = -οὔμαι (= θεραπεύω), (θ. ἀκεσ-· ο ενεστ. από το ἀκέσ-ομαι = ἀκέ-ομαι = -οὔμαι· βλ. § 64, 1), μέλλ. ἀκοῦμαι (από το ἀκέ-σομαι), αόρ. ἠκεσάμην (από το ἠκεσ-σάμην). Ρημ. επίθ. ἀκεστός (ἀνήκεστος).

ἀλέ-ω = -ῶ (= αλέθω), (αρχ. θ. ἄλ-, με πρόσφυμα ε: ἄλε-· πβ. καλέω -ῶ), (ποιητ. και μεταγεν. παρατ. ἤλεον -ουν, αόρ. ἤλε-σα, παρακ. με αττ. αναδιπλ. ἄλ-ήλε-κα. Παθ. αόρ. ἤλέ-σ-θην), παρακ. ἄλ-ήλε-(σ)-μαι. Παράγ. ἄλε-σις, ἄλε-σ-μα, ἄλε-σ-μός, ἄλέ-της (= αυτός που αλέθει, ὄνος ἀλέτης = μυλόπετρα), ἄλε-τρίς (= γυναίκα που αλέθει), ἄλε-τός (= ἄλεσμα).

ἀρκέ-ω = -ῶ (αρχ. θ. ἀρκεσ-· ο ενεστ. από το ἀρκέσ-ω = ἀρκέ-ω = -ῶ· βλ. § 64, 1), παρατ. ἤρκεον -ουν, μέλλ. ἀρκέ-σω (από το ἀρκέσ-σω), αόρ. ἤρκε-σα (από το ἤρκεσ-σα). Παθ. ἀρκέομαι -οὔμαι, εὐχρ. το γ' εν. ἀρκεῖται (μεταγεν. παθ. μέλλ. ἀρκεσ-θήσομαι, παθ. αόρ. ἤρκέσ-θην, παρακ. ἤρκεσ-μαι). Παράγ. ἄρκε-σις (= επικουρία, υπηρεσία), ἄρκεσ-μα (= βοήθεια), ἀρκε-τός κτλ.

ξέ-ω (= ξύνω), (θ. ξεσ-· ο ενεστ. από το ξέσ-ω = ξέ-ω, βλ. § 64, 1), αόρ. ἔ-ξε-σα (από το ἔ-ξεσ-σα). Ρημ. επίθ. ξεσ-τός, ἄ-ξεσ-τος. Παράγ. ξέ-σις κτλ.

τελέ-ω = -ῶ (= εκτελώ), (αρχ. θ. τελεσ-· ο ενεστ. από το τελέσ-ω = τελέ-ω = -ῶ· βλ. § 64, 1), παρατ. ἐ-τέλε-ον = -ουν, μέλλ. συνηρ. τελεῶ (από το τελέ-σω), αόρ. ἐ-τέλε-σα (από το ἐ-τέλεσ-σα), παρακ. τε-τέλε-κα, υπερσ. ἐ-τε-τελέ-κειν. Παθ. τελέομαι -οὔμαι, παρατ. ἐτελεόμην -ούμην, παθ. μέλλ. τελεσ-θήσομαι, μέσ. αόρ. ἐ-τελε-σάμην (από το ἐ-τελεσ-σάμην), παθ. αόρ. ἐ-τελέσ-θην, παρακ. τε-τέλεσ-μαι, υπερσ. ἐ-τε-τελέσ-μην). Ρημ. επίθ. ἀ-τέλεσ-τος, ἐπι-τελεσ-τέος. Παράγ. τέλε-σις, τελε-τή κτλ.

πλέ-ω, πλεῖς, πλεῖ κτλ.· βλ. § 327 (θ. πλεF- = πλεν-, πλε-), παρατ. ἔ-πλε-ον (-εις, -ει κτλ.), μέλλ. μέσ. ως ενεργ. πλεύ-σομαι και δωρικός πλεν-σοῦμαι (-σεῖ, -σεῖται κτλ.), αόρ. ἔ-πλεν-σα, παρακ. πέ-πλεν-κα, υπερσ. ἐ-πε-πλεύ-κειν. Παθ. παρακ. πέ-πλευσ-μαι. Ρημ. επίθ. πλευσ-τός, ἄ-πλευσ-τος, πλευσ-τέον.

πνέ-ω, πνεῖς, πνεῖ κτλ.· βλ. § 327 (θ. πνεF- = πνευ- = πνε-), παρατ. ἔ-πνε-ον (-εις, -ει κτλ.), μέλλ. μέσ. ως ενεργ. πνεύ-σομαι και δωρικός πνευσ-σοῦμαι (-σεῖ, -σεῖται κτλ.), αόρ. ἔ-πνευ-σα, παρακ. πέ-πνευ-κα. Αρχαιότερος τύπος παθ. παρακ. πέ-πνυ-μαι, από αδύνατο θ. πνυ- (= ἔχω πνοή, εἶμαι συνετός). Παράγ. πνευσ-τός, πνεῦ-μα κτλ.

γ) Από τα συνηρ. ρ. σε -όω

1. Ρήματα που κρατούν το βραχύχρονο χαρακτήρα, χωρίς να παίρνουν σ

ἀρό-ω = -ῶ (= αλετριζω, οργώνω), (θ. ἀρο-), αόρ. ἤρο-σα. Παθ. ἀρόομαι -οῦμαι. Ρημ. επίθ. ἀρο-τός. Παράγ. ἄρο-τος, ἄρο-σις, ἀρό-σιμος, ἀρο-τήρ, ἄρο-τρον κτλ.

2. Ρήματα που εκτείνουν το βραχύχρονο χαρακτήρα

και παίρνουν σ εμπρός από το θ, μ, τ

χό-ω = χῶ (= σκεπάζω με χώμα) (θ. χο-). Ενεστ. χῶ, χοῖς, χοῖ κτλ. (απαρ. χοῦν, συγχοῦν), παρατ. ἔχοον -ουν (-ους, -ου κτλ.), μέλλ. χῶ-σω, αόρ. ἔ-χω-σα, παρακ. κέ-χω-κα. Παθ. -χόομαι -οῦμαι, παρατ. -εχοόμην -ούμην (ἐχοῦ, ἐχοῦτο κτλ.), παθ. αόρ. ἐ-χώ-σ-θην, παρακ. κέ-χω-σ-μαι. Ρημ. επίθ. χῶ-σ-τός. Παράγ. χῶ-σις κτλ. Στον ενεστ. υπάρχει και τύπος χών-νυ-μι, κατα τα ρ. σε -μι (χώσ-νυ-μι, βλ. § 333).

27ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΡΗΜΑΤΑ ΤΗΣ Β' ΣΥΖΥΓΙΑΣ (ΣΕ -ΜΙ)

Διαίρεση των ρημάτων σε -μι

332. Τα ρήματα της β' συζυγίας, δηλ. όσα λήγουν σε -μι, διαιρούνται κατά το χαρακτήρα του ρηματ. θέματος, όπως και τα ρήματα της α' συζυγίας:

α) σε **συμφωνόληκτα**: δείκ-νυ-μι (ρ. θ. δεικ-),

β) σε **φωνηεντόληκτα**: ἴ-στη-μι (ρ. θ. στη-) (βλ. § 259 και § 265).

Α'. Συμφωνόληκτα ρήματα σε -μι

1. Ενεστώτας και παρατατικός των συμφωνόλ. ρημ. σε -μι

333. Τα συμφωνόληκτα ρήματα σε -μι σχηματίζουν το θέμα του ενεστώ-

τα (και του παρατατικού) από το ρηματικό θέμα, αφού προστεθεί το πρό-σφυμα **-νυ-**.

Έτσι τα ρήματα αυτά λήγουν σε **-νυμι**. Π.χ.

α) **Αφωνόληκτα**: *δείκ-νυ-μι*, (*κατ*)*άγ-νυ-μι* (= συντρίβω, σπάζω), *εἶργ-νυ-μι* (= εμποδίζω την έξοδο, κλείνω μέσα), *ζεύγ-νυ-μι* (= ζεύω, βάζω στο ζυγό), *μείγ-νυ-μι* (= ανακατεύω), *πήγ-νυ-μι* (= μπηγώ, στερεώνω), *ρήγ-νυμι* (= σχίζω, σπάζω), (*ἀπο*)*φράγ-νυ-μι* (= φράζω) κ.ά.

β) **Ενρινόληκτα**: *ῥμ-νυ-μι* (= ορκίζομαι).

γ) **Υγρόληκτα**: *πτάρ-νυ-μαι* (= φτερνίζομαι).

δ) **Σιγμόληκτα**: Σ' αυτά αφομοιώθηκε ο ρηματ. χαρακτ. **σ** με το επόμενο **ν** του προσφύματος, και έτσι λήγουν σε **-ννυμι**: (*ἀμφι*)*έν-νυ-μι* (= ντύνω· από το *ἀμφι-έσ-νυ-μι*), *ζών-νυ-μι* (= ζώνω· από το *ζώσ-νυ-μι*), *κεράν-νυ-μι* (= ανακατεύω· από το *κεράσ-νυ-μι*), *κορέν-νυ-μι* (= χορταίνω· από το *κορέσ-νυ-μι*), *πετάν-νυ-μι* (= απλώνω, ανοίγω· από το *πετάσ-νυ-μι*), *ρών-νυ-μι* (= δυναμώνω· από το *ρώσ-νυ-μι*), *σβέν-νυ-μι* (= σβήνω· από το *σβέσ-νυ-μι*), *σκεδάν-νυ-μι* (= σκορπίζω· από το *σκεδάσ-νυ-μι*) κ.ά.

334. Τα συμφωνόληκτα ρήματα σε **-μι** διαφέρουν από τα ρήματα σε **-ω** μόνο κατά το σχηματισμό του ενεστώτα και του παρατατικού της ενεργ. και μέσης φωνής και κλίνονται στους χρόνους αυτούς κατά το ακόλουθο παράδειγμα:

Παράδειγμα συμφωνόληκτου ρήματος σε -μι (δείκ-νυ-μι, θ. δεικ-)

Ενεργητική φωνή			Μέση φωνή	
Οριστική	Ενεστώτας			<i>Μεσ. Μέλλοντας; δείξομαι</i> <i>Μεσ. Αόριστος; έ-δείξαμην</i> <i>Παθ. Μέλλοντας; δειχ-θήσομαι</i> <i>Παθ. Αόριστος; έ-δείχ-θην</i> <i>Παρακειμένος; δέ-δεργ-μαι</i> <i>Υπερσυντέλικος; έ-δε-δειγ-μην</i> <i>Συντ. Μέλλοντας; δεδειγμένος έσομαι</i>
	Παρατατικός			
	<i>δείκ-νῦ-μι</i> <i>δείκ-νῦ-ς</i> <i>δείκ-νῦ-σι(ν)</i> <i>δείκ-νυ-μεν</i> <i>δείκ-νυ-τε</i> <i>δεικ-νύ-ασι(ν)</i> <i>δείκ-νυ-τον</i> <i>δείκ-νυ-τον</i>		<i>δείκ-νυ-μαι</i> <i>δείκ-νυ-σαι</i> <i>δείκ-νυ-ται</i> <i>δεικ-νύ-μεθα</i> <i>δείκ-νυ-σθε</i> <i>δείκ-νυ-νται</i> <i>δείκ-νυ-σθον</i> <i>δείκ-νυ-σθον</i>	
	<i>έ-δείκ-νῦ-ν</i> <i>έ-δείκ-νῦ-ς</i> <i>έ-δείκ-νῦ</i> <i>έ-δείκ-νυ-μεν</i> <i>έ-δείκ-νυ-τε</i> <i>έ-δείκ-νυ-σαν</i> <i>έ-δείκ-νυ-τον</i> <i>έ-δεικ-νύ-την</i>	<i>Μέλλοντας; δείξω</i> <i>Αόριστος; έ-δείξα</i> <i>Παρακειμ.: δέ-δειχ-α</i>	<i>έ-δεικ-νύ-μην</i> <i>έ-δείκ-νυ-σο</i> <i>έ-δείκ-νυ-το</i> <i>έ-δεικ-νύ-μεθα</i> <i>έ-δείκ-νυ-σθε</i> <i>έ-δείκ-νυ-ντο</i> <i>έ-δείκ-νυ-σθον</i> <i>έ-δεικ-νύ-σθην</i>	

		Ενεργητική φωνή	Μέση φωνή
Υποτακτ.	Ενεστώτας	δεικ-νύ-ω, δεικ-νύ-ης, δεικ-νύ-η κτλ.	δεικ-νύ-ωμαι, δεικ-νύ-η, δεικ-νύ-ηται κτλ.
Ευκτική		δεικ-νύ-οιμι, δεικ-νύ-οις, δεικ-νύ-οι κτλ.	δεικ-νυ-οίμην, δεικ-νύ-οιο, δεικ-νύ-οιτο κτλ.
Προστακτική		δείκ-νῦ, δεικ-νύ-τω, δείκ-νυ-τε, δεικ-νύ-ντων ή -τωσαν δείκ-νυ-τον, δεικ-νύ-των	δείκ-νυ-σο, δεικ-νύ-σθω, δείκ-νυ-σθε, δεικ-νύ-σθων ή -σθωσαν δείκ-νυ-σθον, δεικ-νύ-σθων
Απαρ.		δεικ-νύ-ναι	δείκ-νυ-σθαι
Μετοχή		δεικ-νύ-ς (γεν. δεικ-νύ-ντος) δεικ-νῦ-σα (γεν. δεικ-νύ-σης) δεικ-νύ-ν (γεν. δεικ-νύ-ντος)	δεικ-νύ-μενος δεικ-νυ-μένη δεικ-νύ-μενον

Παρατηρήσεις

335. Στα συμφωνόληκτα ρήματα σε -μι (δηλ. σε -**νυμι** ή -**ννυμι**):

1) Το **υ** του προσφύματος -**νυ**- είναι μακρόχρονο στα τρία ενικά πρόσωπα της οριστικής του ενεργητ. ενεστώτα και παρατατικού και στο β' ενικό πρόσωπο της προστακτικής του ενεργητ. ενεστώτα· στους άλλους τύπους της ενεργητ. φωνής και σε όλους τους τύπους της μέσης είναι βραχύχρονο· έτσι σχηματίζονται δύο ενεστωτικά θέματα, το ένα **ι σ χ υ ρ ό** και το άλλο **α δ ύ ν α τ ο**:

δείκ-νῦ-μι, δείκ-νῦ-ς, δείκ-νῦ-σι· προστ. δείκ-νῦ·

ἐ-δείκ-νῦ-ν, ἐ-δείκ-νῦ-ς, ἐ-δείκ-νῦ·

αλλά: δείκ-νῦ-μεν, δείκ-νῦ-τε κτλ.· απαρ. δεικ-νύ-ναι·

δείκ-νῦ-μαι, δείκ-νῦ-σαι κτλ.

2) Ο ενεστώτας και ο παρατατικός της ενεργητ. φωνής σχηματίζονται με την προσκόλληση των προσωπικών καταλήξεων απευθείας στο χρονικό

θέμα, χωρίς να μεσολαβούν θεματικά φωνήεντα (βλ. § 282)· π.χ. *δείκ-νυ-μεν*, *δείκ-νυ-τε*, *έ-δείκ-νυ-μεν*, *έδεικ-νυ-τε* (χωρίς τα θεματ. φωνήεντα **ο** και **ε**: *λύ-ο-μεν*, *λύ-ε-τε* κτλ.)· αλλά η υποτακτική και η ευκτική του ενεστ. στην ενεργητ. και μέση φωνή σχηματίζονται όπως και των ρημάτων σε -ω:

δεικ-νύ-ω, *δεικ-νύ-ης* κτλ. - *δεικ-νύ-ωμαι*, *δεικ-νύ-η*, *δεικ-νύ-ηται* κτλ.
- *δεικ-νύ-οιμι*, *δεικ-νύ-οις* κτλ. - *δεικ-νυ-οίμην*, *δεικ-νύ-οιο* κτλ.

3) Το **σ** στην κατάλ. -**σαι** της μέσης φωνής δεν αποβάλλεται, αν και βρίσκεται ανάμεσα σε δύο φωνήεντα: *δείκ-νυ-σαι*· επίσης το **σ** στην κατάλ. -**σο** δεν αποβάλλεται στο β' ενικ. του παρατατικού και στο β' ενικ. της προστακτ. του ενεστώτα: *έ-δείκ-νυ-σο*, *δείκ-νυ-σο* (αλλά στην ευκτική αποβάλλεται: **δεικνύοιο**· βλ. § 64, 1).

2. Οι άλλοι χρόνοι των συμφωνόληκτων ρημάτων σε -μι

336. Στους άλλους χρόνους, εκτός από τον ενεστώτα και τον παρατατικό, τα συμφωνόληκτα ρήματα σε -**μι** σχηματίζονται όπως τα συμφωνόληκτα βαρύτονα, κατά το χαρακτήρα του ρηματικού θέματος (χωρίς το πρόσφυμα -**νυ**). Π.χ. *δείκ-νυ-μι* και *δεικ-νύ-ω* (ρ. θ. *δεικ-*), παρατ. *έ-δείκ-νυ-ν* και *έ-δείκ-νυ-ον*, μέλλ. *δείξω*, αόρ. *έ-δείξα*, παρακ. *δέ-δειχ-α*. Μέσ. και παθ. *δείκ-νυ-μαι*, παρατ. *έ-δεικ-νύ-μην*, μέσ. μέλλ. *-δείξομαι*, μέσ. αόρ. *-ε-δειξάμην*, παθ. μέλλ. *δειχ-θή-σομαι*, παθ. αόρ. *έ-δείχ-θην*, παρακ. *δέ-δειγ-μαι*, υπερσ. *έ-δε-δείγ-μην*, συντελ. μέλλ. *δε-δειγ-μένος* *έσομαι*. Ρημ. επίθ. *δεικ-τός*, *δεικ-τέον*. Παράγ. *δείγ-μα*, *δείξις*, *δείκ-της* κτλ.

Β'. Φωνηεντόληκτα ρήματα σε -μι

1. Ενεστώτας, παρατατικός και αόριστος β' των φωνηεντόληκτων ρημάτων σε -μι

337. Τα φωνηεντόληκτα ρήματα σε -**μι** κανονικά σχηματίζουν το θέμα του ενεστώτα (και του παρατατικού) από το ρηματικό θέμα, αφού προστεθεί στην αρχή ο ενεστωτικός αναδιπλασιασμός. Και είναι ενεστωτικός αναδιπλασιασμός η επανάληψη του αρχικού συμφώνου του ρηματ. θέματος μαζί με ένα **ι**:

(ρ. θ. **στη-**, *σί-στη-μι* =) *ἵ-στη-μι* (= στήνω)· βλ. § 64, 1

(ρ. θ. **θη-**, *θί-θη-μι* =) *τί-θη-μι* (= θέτω)· βλ. § 69, 1

(ρ. θ. **jh-**, *jí-jh-μι* =) *ῖ-η-μι* (= ρίχνω)· § 64, 2

(ρ. θ. **δω-**, *δί-δω-μι* =) *δί-δω-μι* (= δίνω).

338. Τα φωνηεντόληκτα ρήματα σε **-μι** γενικά, όπως και τα συμφωνόληκτα, διαφέρουν από τα ρήματα σε **-ω** κατά το σχηματισμό του ενεστώτα και του παρατατικού της ενεργητικής και μέσης φωνής.

Αλλά τέσσερα μόνο φωνηεντόληκτα σε **-μι**, δηλ. τα ρήματα **ΐστημι, τίθημι, ἴημι** και **δίδωμι**, διαφέρουν από τα ρήματα σε **-ω** κατά το σχηματισμό του β' αορίστου.

Τα τέσσερα αυτά ρήματα στους χρόνους αυτούς, δηλ. στον ενεστώτα, τον παρατατικό και τον β' αόριστο, κλίνονται κατά τον ακόλουθο τρόπο:

339. Παραδείγματα φωνηεντόληκτων ρημάτων σε -μι

(Ρ. *ΐστημι*, θ. *στη-*, *σᾶ-*· *τίθημι*, θ. *θη-*, *θε-*· *ἴημι*, θ. *ή-*, *έ-*· *δίδωμι*, θ. *δω-*, *δο-*).

Α'. Ενεργητική φωνή

1. Ενεστώτας και παρατατικός

Οριστική	Ενεστώτας	<i>ΐ-στη-μι</i>	<i>τί-θη-μι</i>	<i>ΐ-η-μι</i>	<i>δί-δω-μι</i>
		<i>ΐ-στη-ς</i>	<i>τί-θη-ς (τι-θεῖς)</i>	<i>ΐ-η-ς (ί-εῖ-ς)</i>	<i>δί-δω-ς</i>
		<i>ΐ-στη-σι(ν)</i>	<i>τί-θη-σι(ν)</i>	<i>ΐ-η-σι(ν)</i>	<i>δί-δω-σι(ν)</i>
		<i>ΐ-σᾶ-μεν</i>	<i>τί-θε-μεν</i>	<i>ΐ-ε-μεν</i>	<i>δί-δο-μεν</i>
		<i>ΐ-σᾶ-τε</i>	<i>τί-θε-τε</i>	<i>ΐ-ε-τε</i>	<i>δί-δο-τε</i>
		<i>ί-σᾶ-σι(ν)</i>	<i>τι-θέ-ασι(ν)</i>	<i>ί-ᾶ-σι(ν)</i>	<i>δι-δό-ασι(ν)</i>
		<i>ΐ-σᾶ-τον</i>	<i>τί-θε-τον</i>	<i>ΐ-ε-τον</i>	<i>δί-δο-τον</i>
		<i>ΐ-σᾶ-τον</i>	<i>τί-θε-τον</i>	<i>ΐ-ε-τον</i>	<i>δί-δο-τον</i>
	Παρατατικός	<i>ΐ-στη-ν</i>	<i>έ-τί-θην</i>	<i>ΐη-ν</i>	<i>έ-δί-δουν</i>
		<i>ΐ-στη-ς</i>	<i>έ-τί-θεις</i>	<i>ΐ-εις</i>	<i>έ-δί-δους</i>
		<i>ΐ-στη</i>	<i>έ-τί-θει</i>	<i>ΐ-ει</i>	<i>έ-δί-δου</i>
		<i>ΐ-σᾶ-μεν</i>	<i>έ-τί-θε-μεν</i>	<i>ΐ-ε-μεν</i>	<i>έ-δί-δο-μεν</i>
		<i>ΐ-σᾶ-τε</i>	<i>έ-τί-θε-τε</i>	<i>ΐ-ε-τε</i>	<i>έ-δί-δο-τε</i>
		<i>ΐ-σᾶ-σαν</i>	<i>έ-τί-θε-σαν</i>	<i>ΐ-ε-σαν</i>	<i>έ-δί-δο-σαν</i>
		<i>ΐ-σᾶ-τον</i>	<i>έ-τί-θε-τον</i>	<i>ΐ-ε-τον</i>	<i>έ-δί-δο-τον</i>
		<i>ί-σᾶ-την</i>	<i>έ-τι-θέ-την</i>	<i>ί-έ-την</i>	<i>έ-δι-δό-την</i>

Υποτακτική	Ενεστώτας	<i>ί-στώ¹</i> <i>ί-στης</i> <i>ί-στη</i> <i>ί-στώμεν</i> <i>ί-στητε</i> <i>ί-στώσι(ν)</i> <i>ί-στη-τον</i> <i>ί-στη-τον</i>	<i>τι-θῶ¹</i> <i>τι-θῆς</i> <i>τι-θῆ</i> <i>τι-θῶμεν</i> <i>τι-θῆτε</i> <i>τι-θῶσι(ν)</i> <i>τι-θῆ-τον</i> <i>τι-θῆ-τον</i>	<i>ί-ῶ¹</i> <i>ί-ῆς</i> <i>ί-ῆ</i> <i>ί-ῶμεν</i> <i>ί-ῆτε</i> <i>ί-ῶσι(ν)</i> <i>ί-ῆ-τον</i> <i>ί-ῆ-τον</i>	<i>δι-δῶ¹</i> <i>δι-δῶς</i> <i>δι-δῶ</i> <i>δι-δῶμεν</i> <i>δι-δῶτε</i> <i>δι-δῶσι(ν)</i> <i>δι-δῶ-τον</i> <i>δι-δῶ-τον</i>
Ευκτική	Ενεστώτας	<i>ί-σταίη-ν</i> <i>ί-σταίη-ς</i> <i>ί-σταίη</i> <i>ί-σταίη-μεν</i> <i>(-αἶμεν)</i> <i>ί-σταίη-τε</i> <i>(-αἶτε)</i> <i>ί-σταίη-σαν</i> <i>(-αἶεν)</i> <i>ί-σταῖ-τον</i> <i>ί-σταῖ-την</i>	<i>τι-θείη-ν</i> <i>τι-θείη-ς</i> <i>τι-θείη</i> <i>τι-θείη-μεν</i> <i>(-εἶμεν)</i> <i>τι-θείη-τε</i> <i>(-εἶτε)</i> <i>τι-θείη-σαν</i> <i>(-εἶεν)</i> <i>τι-θεῖ-τον</i> <i>τι-θεῖ-την</i>	<i>ί-εἶη-ν</i> <i>ί-εἶη-ς</i> <i>ί-εἶη</i> <i>ί-εἶη-μεν</i> <i>(ἰεῖμεν)</i> <i>ί-εἶη-τε</i> <i>(ἰεῖτε)</i> <i>ί-εἶη-σαν</i> <i>(ἰεῖεν)</i> <i>ί-εἶ-τον</i> <i>ί-εἶ-την</i>	<i>δι-δοίη-ν</i> <i>δι-δοίη-ς</i> <i>δι-δοίη</i> <i>δι-δοίη-μεν</i> <i>(-οἶμεν)</i> <i>δι-δοίη-τε</i> <i>(-οἶτε)</i> <i>δι-δοίη-σαν</i> <i>(-οἶεν)</i> <i>δι-δοί-τον</i> <i>δι-δοί-την</i>
Προστακτική	Ενεστώτας	— <i>ἴ-στη</i> <i>ί-σπᾶ-τω</i> — <i>ἴ-σπᾶ-τε</i> <i>ί-σπᾶ-ντων</i> <i>(ἰσπᾶτωσαν)</i> <i>ἴ-σπᾶ-τον</i> <i>ί-σπᾶ-των</i>	— <i>τί-θει</i> <i>τι-θέ-τω</i> — <i>τί-θε-τε</i> <i>τι-θέ-ντων</i> <i>(τιθέτωσαν)</i> <i>τί-θε-τον</i> <i>τι-θέ-των</i>	— <i>ἴ-ει</i> <i>ί-έ-τω</i> — <i>ἴ-ε-τε</i> <i>ί-έ-ντων</i> <i>(ιέτωσαν)</i> <i>ἴ-ε-τον</i> <i>ί-έ-των</i>	— <i>δί-δου</i> <i>δι-δό-τω</i> — <i>δί-δο-τε</i> <i>δι-δό-ντων</i> <i>(διδότησαν)</i> <i>δί-δο-τον</i> <i>δι-δό-των</i>
Απαρ.	Ενεσ.	<i>ί-σπᾶ-ναι</i>	<i>τι-θέ-ναι</i>	<i>ί-έ-ναι</i>	<i>δι-δό-ναι</i>
Μετοχή	Ενεστώτας	<i>ί-σπᾶς</i> <i>(ισπᾶντος)</i> <i>ί-σπᾶσα</i> <i>(ισπᾶσης)</i> <i>ί-σπᾶν</i> <i>(ισπᾶντος)</i>	<i>τι-θεῖς</i> <i>(τιθέντος)</i> <i>τι-θείσα</i> <i>(τιθείσης)</i> <i>τι-θὲν</i> <i>(τιθέντος)</i>	<i>ί-εἰς (ιέντος)</i> <i>ί-εἶσα (ιεῖσης)</i> <i>ί-ἐν (ιέντος)</i>	<i>δι-δούς</i> <i>(διδόντος)</i> <i>δι-δούσα</i> <i>(διδούσης)</i> <i>δι-δὸν</i> <i>(διδόντος)</i>

1. Οι τύποι της υποτακτικής είναι συνηρημένοι: (*ί-στη-ω*) *ί-στώ*, (*ί-στη-ης*) *ί-στης*, (*ί-στη-η*) *ί-στη* κτλ., (*δι-δῶ-ω*) *δι-δῶ*, (*δι-δῶ-ης*) *δι-δῶς*, (*δι-δῶ-η*) *δι-δῶ* κτλ.

2. Αόριστος β'				
Οριστική	ἔ-στη-ν ἔ-στη-ς ἔ-στη ἔ-στη-μεν ἔ-στη-τε ἔ-στη-σαν ἔ-στη-τον ἔ-στη-την	ἔ-θη-κα ἔ-θη-κας ἔ-θη-κε ἔ-θε-μεν ἔ-θε-τε ἔ-θε-σαν ἔ-θε-τον ἔ-θε-την	ἦ-κα ἦ-κας ἦ-κε εἶ-μεν (ἔ-je-μεν) εἶ-τε εἶ-σαν εἶ-τον εἶ-την	ἔ-δω-κα ἔ-δω-κας ἔ-δω-κε ἔ-δο-μεν ἔ-δο-τε ἔ-δο-σαν ἔ-δο-τον ἔ-δό-την
Υποτακτική	στώ, στήῃς, στήῃ ¹ στώμεν, στήτε στώσι(ν) σῆτον, σῆτον	θῶ, θῆς, θῆῃ ¹ θώμεν, θῆτε θώσι(ν) θῆτον, θῆτον	ᾶ, ῖς, ῖῃ ¹ ᾶμεν, ῖτε ᾶσι(ν) ῖτον, ῖτον	δῶ, δῶς, δῶ ¹ δῶμεν, δῶτε δῶσι(ν) δῶτον, δῶτον
Ενκτική	σταίη-ν σταίη-ς σταίη σταίη-μεν (σταῖμεν) σταίη-τε (σταῖτε) σταίη-σαν (σταῖεν) σταῖ-τον σταῖ-την	θείη-ν θείη-ς θείη θείη-μεν (θεῖμεν) θείη-τε (θεῖτε) θείη-σαν (θεῖεν) θεῖ-τον θεῖ-την	εἴη-ν ² εἴη-ς εἴη εἴη-μεν (εἶμεν) εἴη-τε (εἶτε) εἴη-σαν (εἶεν) εἶ-τον εἶ-την	δοίη-ν δοίη-ς δοίη δοίη-μεν (δοῖμεν) δοίη-τε (δοῖτε) δοίη-σαν (δοῖεν) δοῖ-τον δοῖ-την
Προστακτική	στή-θι στή-τω στή-τε στά-ντων (στή-τωσαν) στή-τον στή-των	θέ-ς θέ-τω θέ-τε θέ-ντων (θέτωσαν) θέ-τον θέ-των	ἔ-ς ἔ-τω ἔ-τε ἔ-ντων (ἔ-τωσαν) ἔ-τον ἔ-των	δό-ς δό-τω δό-τε δό-ντων (δότησαν) δό-των δό-των
Απαρ.	σῆναι ³	θεῖναι ³	εῖναι ³	δοῦναι ³

1. Οι τύποι της υποτ. είναι συνηρημένοι: (στή)ω σῶ κτλ. (όπως στον ενεστώτα).

2. Από το je-ίην-ν.

3. Με συναίρεση από τους τύπους στη-έναι, θε-έναι, je-έναι, δο-έναι.

Μετοχή	στὰς (στάντος)	θείς (θέντος)	εἶς (ἔντος)	δοὺς (δόντος)
	στάσα (στάσης)	θείσα (θείσης)	εἶσα (εἵσης)	δοῦσα (δούσης)
	στὰν (στάντος)	θὲν (θέντος)	ἐν (έντος)	δὸν (δόντος)

Β'. Μέση φωνή

1. Ενεστώτας και παρατατικός

Οριστική	Ενεστώτας	ἴ-σᾶ-μαι	τί-θε-μαι	ἴ-ε-μαι	δί-δο-μαι
		ἴ-στα-σαι	τί-θε-σαι	ἴ-ε-σαι	δί-δο-σαι
		ἴ-στα-ται	τί-θε-ται	ἴ-ε-ται	δί-δο-ται
		ἰ-σᾶ-μεθα	τι-θέ-μεθα	ἰ-έ-μεθα	δι-δὸ-μεθα
		ἴ-στα-σθε	τί-θε-σθε	ἴ-ε-σθε	δί-δο-σθε
		ἴ-στα-νται	τί-θε-νται	ἴ-ε-νται	δί-δο-νται
		ἴ-στα-σθον	τί-θε-σθον	ἴ-ε-σθον	δί-δο-σθον
		ἴ-στα-σθον	τί-θε-σθον	ἴ-ε-σθον	δί-δο-σθον
	Παρατατικός	ἰ-σᾶ-μην	ἐ-τι-θέ-μην	ἰ-έ-μην	ἐ-δι-δὸ-μην
		ἴ-στα-σο	ἐ-τί-θε-σο	ἴ-ε-σο	ἐ-δί-δο-σο
		ἴ-στα-το	ἐ-τί-θε-το	ἴ-ε-το	ἐ-δί-δο-το
		ἰ-σᾶ-μεθα	ἐ-τι-θέ-μεθα	ἰ-έ-μεθα	ἐ-δι-δὸ-μεθα
		ἴ-στα-σθε	ἐ-τί-θε-σθε	ἴ-ε-σθε	ἐ-δί-δο-σθε
		ἴ-στα-ντο	ἐ-τί-θε-ντο	ἴ-ε-ντο	ἐ-δί-δο-ντο
		ἴ-στα-σθον	ἐ-τί-θε-σθον	ἴ-ε-σθον	ἐ-δί-δο-σθον
		ἰ-σᾶ-σθην	ἐ-τι-θέ-σθην	ἰ-έ-σθην	ἐ-δι-δὸ-σθην
Υποτακτική	Ενεστώτας	ἰ-σῶμαι	τι-θῶμαι	ἰ-ῶμαι	δι-δῶμαι
		ἰ-σῇ	τι-θῇ	ἰ-ῇ	δι-δῶ
		ἰ-σῇται	τι-θῇται	ἰ-ῇται	δι-δῶται
		ἰ-σῶμεθα	τι-θῶμεθα	ἰ-ῶμεθα	δι-δῶμεθα
		ἰ-σῇσθε	τι-θῇσθε	ἰ-ῇσθε	δι-δῶσθε
		ἰ-σῶνται	τι-θῶνται	ἰ-ῶνται	δι-δῶνται
		ἰ-σῇσθον	τι-θῇσθον	ἰ-ῇσθον	δι-δῶσθον
		ἰ-σῇσθον	τι-θῇσθον	ἰ-ῇσθον	δι-δῶσθον

Ευκτική	Ενεστώτας	ί-σταί-μην ί-σταί-ο ί-σταί-το ί-σταί-μεθα ί-σταί-σθε ί-σταί-ντο ί-σταί-σθον ί-σταί-σθην	τι-θεί-μην τι-θεί-ο τι-θεί-το τι-θεί-μεθα τι-θεί-σθε τι-θεί-ντο τι-θεί-σθον τι-θεί-σθην	ί-εί-μην ί-εί-ο ί-εί-το ί-εί-μεθα ί-εί-σθε ί-εί-ντο ί-εί-σθον ί-εί-σθην	δι-δοί-μην δι-δοί-ο δι-δοί-το δι-δοί-μεθα δι-δοί-σθε δι-δοί-ντο δι-δοί-σθον δι-δοί-σθην
Προστακτική	Ενεστώτας	ἴ-σταῖ-σο (ἴστω) ί-στά-σθω ἴ-στα-σθε ί-στά-σθων (-σθωσαν) ἴ-στα-σθον ί-στά-σθων	τί-θε-σο τι-θέ-σθω τί-θε-σθε τι-θέ-σθων (-σθωσαν) τί-θε-σθον τι-θέ-σθων	ἴ-ε-σο ί-έ-σθω ἴ-ε-σθε ί-έ-σθων (-σθωσαν) ἴ-ε-σθον ί-έ-σθων	δί-δο-σο δι-δό-σθω δί-δο-σε δι-δό-σθων (-σθωσαν) δί-δο-σθον δι-δό-σθων
Απαρ.	Ενεστ.	ἴ-στα-σθαι	τί-θε-σθαι	ἴ-ε-σθαι	δί-δο-σθαι
Μετοχή	Ενεστώτ.	ί-στά-μενος ί-στα-μένη ί-στά-μενον	τι-θέ-μενος τι-θε-μένη τι-θέ-μενον	ί-έ-μενος ί-ε-μένη ί-έ-μενον	δι-δό-μενος δι-δο-μένη δι-δό-μενον

Ρήματα της β' συζυγίας (σε -μι)

2. Αόριστος β'

Οριστική	ἔ-θέ-μην ἔ-θου ἔ-θε-το ἔ-θέ-μεθα ἔ-θε-σθε ἔ-θε-ντο ἔ-θε-σθον ἔ-θέ-σθην	εἵ-μην εἵ-σο εἵ-το εἵ-μεθα εἵ-σθε εἵ-ντο εἵ-σθον εἵ-σθην	ἐ-δό-μην ἔ-δου ἔ-δο-το ἐ-δό-μεθα ἔ-δο-σθε ἔ-δο-ντο ἔ-δο-σθον ἐ-δό-σθην
----------	---	---	---

Υποτακτική	θῶμαι ¹ θῆ θῆται θώμεθα θῆσθε θῶνται θῆσθον θῆσθον	ῥώμαι ¹ ῥῆ ῥῆται ῥώμεθα ῥῆσθε ῥῶνται ῥῆσθον ῥῆσθον	δῶμαι ¹ δῶ δῶται δώμεθα δῶσθε δῶνται δῶσθον δῶσθον
Ευκτική	θεί-μην ² θεῖ-ο θεῖ-το θεί-μεθα θεῖ-σθε θεῖ-ντο θεῖ-σθον θεί-σθην	εἰ-μην ² εἶ-ο εἶ-το εἰ-μεθα εἰ-σθε εἶ-ντο εἰ-σθον εἰ-σθην	δοί-μην ² δοῖ-ο δοῖ-το δοί-μεθα δοῖ-σθε δοῖ-ντο δοῖ-σθον δοί-σθην
Προστακτική	θου ³ θέ-σθω θέ-σθε θέ-σθων (θέσθωσαν) θέ-σθον θέ-σθων	οὔ ³ ἔ-σθω ἔ-σθε ἔ-σθων (ἔσθωσαν) ἔ-σθον ἔ-σθων	δοῦ ³ δό-σθω δό-σθε δό-σθων (δόσθωσαν) δό-σθον δό-σθων
Απαρ.	θέ-σθαι	ἔ-σθαι	δό-σθαι
Μετοχή	θέ-μενος θε-μένη θέ-μενον	ἔ-μενος έ-μένη ἔ-μενον	δό-μενος δο-μένη δό-μενον

1. Με συναίρεση από τους τύπους θή-ωμαι, ῥή-ωμαι, δώ-ωμαι.
2. Από τους τύπους θε-ί-μην, ἔ-ί-μην, δο-ί-μην.
3. Από το θέ-σο, θε-ο = θου· ἔ-σο, ἔ-ο = οὔ· δό-σο, δό-ο = δοῦ.

Παρατηρήσεις

I. Ενεστώτας και παρατατικός

340. Των φωνηεντόληκτων ρημάτων σε -μι:

1) Το ρηματικό θέμα είναι δύο ειδών: ι σ χ υ ρ ό (με μακρόχρονο χαρακτήρα) και α δ ύ ν α τ ο (με βραχύχρονο χαρακτήρα):

ρηματ. θ. **στη-** και **σᾶ-**: ἴ-στη-μι, ἴ-σᾶ-μαι

ρηματ. θ. **θη-** και **θε-**: τί-θη-μι, τί-θε-μαι

ρηματ. θ. **jh-** και **je-**: ἴ-η-μι, ἴ-ε-μαι (βλ. § 64, 2)

ρηματ. θ. **δω-** και **δο-**: δί-δω-μι, δί-δο-μαι.

2) Από τα δύο αυτά είδη του ρηματ. θέματος προκύπτουν με τον ενεστωτικό αναδιπλασιασμό δύο αντίστοιχα είδη ενεστωτικού θέματος: το ι σ χ υ ρ ό ενεστωτικό θέμα και το α δ ύ ν α τ ο ενεστωτικό θέμα (πβ. § 335): ἴ-στη-, ἴστα-· τιθη-, τιθε-· ἴη-, ἰε-· δίδω-, δίδο· και από το ισχυρό ενεστωτ. θέμα κανονικά σχηματίζονται τα τρία ενικά πρόσωπα της οριστικής του ενεργητ. ενεστώτα και η υποτακτική γενικά (του ρ. ἴστημι ακόμη και το β' ενικό της προστακτικής), ενώ από το αδύνατο ενεστ. θέμα σχηματίζονται όλοι οι άλλοι τύποι στον ενεστώτα και τον παρατατικό (πβ. § 341).

3) Ο ενεστώτας της ενεργητικής και μέσης φωνής στην οριστική και προστακτική, το απαρέμφατο και η μετοχή, καθώς και ο παρατατικός της ενεργητ. και μέσης φωνής, σχηματίζονται με την προσκόλληση των κυρίως καταλήξεων απευθείας στο ενεστωτικό θέμα, χωρίς να μεσολαβούν θεματικά φωνήεντα (πβ. § 335, 2): δίδω-μι, δίδο-μεν, δίδο-τε, ἐδίδο-μεν, ἐδίδο-τε, δίδό-τω, δίδό-μεθα, ἐδιδό-μην, διδό-σθω, δίδο-σθαι, δίδό-μενος κτλ.

4) Η υποτακτική του ενεστώτα της ενεργητικής και μέσης φωνής σχηματίζεται με τα θεματικά φωνήεντα των ρημάτων σε -ω και έχει τις ίδιες με αυτά ολικές καταλήξεις (βλ. § 282, 4), αλλά ο μακρόχρονος χαρακτήρας του ισχυρού θέματος (η ή ω) συναιρείται με το ακόλουθο φωνήεν των καταλήξεων: (ιστή-ω) ἰστώ, (τιθή-ης) τιθῆς, (διδώ-ω) διδώ, (διδώ-ης) διδώς κτλ.

5) Η ευκτική του ενεστώτα της ενεργητικής και μέσης φωνής σχηματίζεται χωρίς θεματικά φωνήεντα (βλ. § 282), παίρνει όμως τα εγκλιτικά φωνήεντα της ευκτικής ι και ιη (βλ. § 283), που προσθέτονται ανάμεσα στο χρονικό θέμα και τις προσωπικές καταλήξεις· αλλά το ι των εγκλιτικών φωνηέντων συναιρείται με τον προηγούμενο βραχύχρονο χαρακτήρα του αδύνατου θέματος α ή ε ή ο σε αι ή ει ή οι: (ἴστα-ιη-ν) ἰσταίν, (τιθε-ί-μην)

τιθείμην, (διδο-ίη-ν) διδοίην, (διδο-ί-μην) διδοίμην κτλ.

6) Το σ στην κατάληξη -σαι της μέσης φωνής φυλάγεται, αν και βρίσκεται ανάμεσα σε δύο φωνήεντα: ἴστα-σαι, τίθε-σαι, ἴ-εσαι, δίδο-σαι· επίσης το σ στην κατάληξη -σο φυλάγεται στο β' ενικό του παρατατικού και στο β' ενικό της προστακτικής του ενεστώτα: ἴστα-σο, ἐτίθε-σο, ἴε-σο, ἐδίδο-σο· ἴστα-σο, τίθε-σο, ἴε-σο, δίδο-σο· αλλά στην ευκτική αποβάλλεται: ἴσταῖ-ο, τιθεῖ-ο, ἴει-ο, διδοῖ-ο.

341. 1) Των ρ. τίθημι και ἵημι το β' και γ' ενικό της οριστικής του ενεργητ. παρατατικού και το β' ενικό της προστακτικής του ενεργητ. ενεστώτα κανονικά σχηματίζονται κατά τα συνηρημένα ρήματα σε -έω: ἐτίθεις, ἐτίθει - ἴεις, ἴει· τίθει, ἴει κτλ.

2) Του ρ. δίδωμι τα τρία ενικά πρόσωπα της οριστικής του ενεργητ. παρατατικού και το β' ενικό της προστακτικής του ενεργητ. ενεστώτα σχηματίζονται κατά τα συνηρημένα ρήματα σε -όω: ἐδίδουν, ἐδίδους, ἐδίδου - δίδου.

II. Αόριστος β'

342. Το ρ. ἴστημι έχει αόρ. β' κατά τα ρήματα σε -μι μόνο στην ενεργητ. φωνή (ἔ-στη-ν), ενώ τα ρ. τίθημι, ἵημι και δίδωμι έχουν και στην ενεργητ. και στη μέση (ἔ-θη-κα, ἐ-θέ-μην· ἦ-κα, εἵ-μην· ἔ-δω-κα, ἐ-δό-μην).

343. Του ρ. ἴστημι ο αόρ. β' ἔστην:

1) από το αδύνατο θέμα στα- σχηματίζει την ευκτική (στα-ί-ην) σταίην, τη μετοχή στάς, στάσα, στάν και τον τύπο στάντων του γ' πληθ. της προστακτικής από το ισχυρό θέμα στη- σχηματίζει όλους τους άλλους τύπους: ἔ-στη-ν, ἔ-στη-μεν κτλ. - (στή-ω) στῶ, (στή-ης) στῆς κτλ. - στη-θι, στή-τω κτλ. - στη-ναι·

2) στο β' ενικό της προστακτικής έχει κατάληξη -θι: στη-θι.

344. Των ρ. τίθημι, ἵημι, δίδωμι οι αόριστοι β' ἔθηκα - ἐθέμην, ἦκα - εἵμην, ἔδωκα - ἐδόμην:

1) σχηματίζουν τα τρία ενικά πρόσωπα της οριστικής στην ενεργητ. φωνή με τους τύπους του α' με χρον. χαρακτήρα κ (αντί σ)·

2) από το ισχυρό θέμα (θη-, ἦ-, δω-) σχηματίζουν τα τρία ενικά πρόσωπα της οριστικής στην ενεργητ. φωνή (ἔ-θη-κα, ἦ-κα, ἔ-δω-κα) και την υποτακτική στην ενεργητ. και μέση φωνή (θή-ω = θῶ, θή-ωμαι = θῶμαι· ἦ-ω = ῶ, ἦ-ωμαι = ῶμαι· δώ-ω = δῶ, δώ-ωμαι = δῶμαι)· από το αδύνατο θέμα

(θε-, έ-, δο-) σχηματίζουν όλους τους άλλους τύπους της ενεργητ. και μέσης φωνής·

3) στο β' ενικό της προστακτικής στην ενεργητ. φωνή έχουν κατάληξη -ς: *θέ-ς, έ-ς, δό-ς*·

4) το σ στην κατάληξη της μέσης φωνής αποβάλλεται ανάμεσα σε δύο φωνήεντα· φυλάγεται μόνο στο β' ενικό της οριστ. του αορ. β' *εἵ-μην· εἶσο*·

5) στο ενεργητ. απαρέμφατο έχουν κατάληξη -έναι, αλλά συναιρούν το ε που είναι στην αρχή με τον προηγούμενο χαρακτήρα του θέματος: (θε-έναι) *θεῖναι*, (έ-έναι) *εῖναι*, (δο-έναι) *δοῦναι*.

III. Τονισμός

345. Ο τόνος των ρημάτων σε -μι, όταν αυτά είναι σύνθετα με πρόθεση:

1) στην προστακτική του αορ. β', ενεργητικού και μέσου, ανεβαίνει όσο το επιτρέπει η λήγουσα, όχι όμως παραπάνω από την τελευταία συλλαβή της πρόθεσης, αν αυτή είναι δισύλλαβη: *ἀνά-στηθι, ἀπόδοτε, κατά-θεσθε, ἄφ-ες, ἄφ-ετε, πρόσ-θες, ἐπί-θες* κτλ· αλλά στους τύπους του β' ενικού της προστακτικής του μέσου αορ. β' *θοῦ* (του *τίθεται*), *οὔ* (του *ἵεμαι*) και *δοῦ* (του *δίδωμαι*), όταν αυτοί είναι σύνθετοι με μονοσύλλαβη πρόθεση ή με δισύλλαβη που έχει πάθει έκθλιψη, ο τόνος δεν ανεβαίνει: *ἐκ-θοῦ, ἀφοῦ* (ἀπό + οὔ του ρ. *ἄφ-ίεμαι*), *προδοῦ*· (αλλά *κατά-θου* κτλ.)·

2) στο απαρέμφατο και τη μετοχή του ενεστώτα και του αορ. β' ο τόνος μένει όπου και στο απλό ρήμα: *ἄφ-ιστάναι, προσ-τιθέναι, ἀνα-τιθέναι, συν-ιέναι, ἀπο-διδόναι· συν-ιστάς, ἀνα-στάς, μετα-τιθείς, ἀπο-τιθέμενος, ἀπο-θέμενος, ἀπο-δούς* κτλ.

2. Οι άλλοι χρόνοι των φωνεντόληκτων ρημάτων σε -μι

346. Οι άλλοι χρόνοι, εκτός από τον ενεστώτα, παρατατικό και αόρ. β', των φωνεντόληκτων ρημάτων *ἴστημι, τίθημι, ἵημι* και *δίδωμι* σχηματίζονται κανονικά όπως και των φωνεντόληκτων ρημάτων σε -ω, δηλ. από το ισχυρό ή αδύνατο θέμα και με τις αντίστοιχες καταλήξεις, αλλά και με κάποιες ανωμαλίες, όπως φαίνεται στον παρακάτω συνολικό πίνακα:

α) *ἵ-στη-μι* (= *στήνω*)· (ρ. *θ. στη-* και *στά-*), παρατ. *ἵ-στη-ν*, μέλλ. *στή-σω*,

αόρ. α' ἔ-στη-σα, αόρ. β' ἔ-στη-ν, παρακ. ἔ-στη-κα¹, υπερσ. εἰ-στή-κειν¹ και ἔ-στή-κειν, συντελ. μέλλ. ἔ-στή-ξω. Μέσ. και παθ. ἴ-στα-μαι, παρατ., ἰστά-μην, μέσ. μέλλ. στή-σομαι, μέσ. αόρ. α' ἔ-στη-σάμην, παθ. μέλλ. στα-θήσομαι, παθ. αόρ. ἐ-στά-θην. Ρημ. ἐπίθ. ἀνά-στα-τος, ἀν-υπό-στατος, ἀπο-στα-τέον. Παράγ. στά-σις, ἐπι-στά-της, στα-θμός, στή-λη, στή-μων κτλ.

Ο παρακείμε. ἔστηκα και ο υπερσυντ. εἰστήκειν ἔχουν σε ορισμένα πρό-σωπα και δεύτερους τύπους από το αδύνατο θέμα στᾱ- (με αναδιπλασιασμό σε-στα- = ἔστα-) και με τις προσωπικές καταλήξεις αμέσως προσκολλημέ-νες στο θέμα. Ἐτσι σχηματίζονται οι τύποι: ἔστηκα, -κας, -κε, -καμεν, -κατε, -κασι και ἔ-στα-μεν, ἔ-στα-τε, ἔ-στᾱ-σι (από το ἐ-στά-ασι). Απαρ. ἔστηκέναι και ἔ-στάναι. Μετοχή: ἔστηκώς, -κυῖα, -κός και ἔστώς, ἔστῶσα, ἔστώς και ἔστός¹, γεν. ἔστῶτος, ἔστῶσης, ἔστῶτος (βλ. § 187, 9). Υπερσυντέλ. εἰστήκειν, -κεις, -κει, -κεμεν, -κετε, -κεσαν και ἔ-στα-σαν.

β) τί-θη-μι (= θέτω)· (ρ. θ. θη- και θε-), παρατ. ἐ-τί-θην, μέλλ. θή-σω, αόρ. ἔ-θη-κα, παρακ. τέ-θη-κα ή τέ-θει-κα. Μέσ. και παθ. τί-θε-μαι, παρατ. ἐ-τι-θέ-μην, μέσ. μέλλ. θή-σομαι, μέσ. αόρ. β' ἐ-θέ-μην, παθ. μέλλ. τε-θή-σο-μαι (από το θε-θήσομαι, βλ. § 69, 1), παθ. αόρ. ἐ-τέ-θην (από το ἐ-θέ-θην), παρακ. μέσ. τέ-θει-μαι, παρακ. παθ. κείμει (= είμαι τοποθετημένος από κά-ποιον), υπερσ. παθ. ἐ-κεί-μην (βλ. § 351, 5). Ρημ. ἐπίθ. θετός, πρόσθε-τος ή προσ-θε-τός, σύν-θε-τος, θε-τέον κτλ. Παράγ. θῆ-μα, ἀνά-θη-μα (= αφιέρω-μα), θέ-σις κτλ.·

γ) ἵ-η-μι (= ρίχνω)· (ρ. θ. jη- = ή- και jε- = ἐ-), παρατ. ἴ-η-ν, μέλλ. ἦ-σω, αόρ. ἦ-κα, παρακ. εἶ-κα. Μέσ. και παθ. ἴ-ε-μαι, παρατ. ἰ-έ-μην, μέσ. μέλλ. -ή-σο-μαι (ἄφ-ή-σομαι), μέσ. αόρ. α' -η-κά-μην (προ-η-κά-μην, σπάν.), μέσ. αόρ. β' -εἰ-μην (ἄφ-εἰ-μην, ἄφ-εἶσο, ἄφ-εἶτο κτλ.), παθ. μέλλ. -ε-θήσομαι (ἄφ-ε-θήσομαι), παθ. αόρ. -εἰ-θην (ἄφ-εἰ-θην, υποτ. ἄφ-ε-θῶ κτλ.), παρακ. -εἶ-μαι (ἄφ-εἶ-μαι), υπερσ. -εἰ-μην (ἄφ-εἰ-μην, ἄφ-εἶ-σο, ἄφ-εἶ-το κτλ.). Ρημ. ἐπίθ. (ἐ-τός) κάθ-ε-τος, ἄφ-ε-τος, συν-ε-τός. Παράγ. ἄν-ε-σις, ἄφ-ε-σις, ἔν-ε-σις, σύν-ε-σις κτλ., ἄφ-έ-της, ἐφ-έ-της κτλ.

δ) δί-δω-μι (= δίνω)· (ρ. θ. δω- και δο-), παρατ. ἐ-δί-δουν (-ους, -ου), μέλλ. δώ-σω, αόρ. ἔ-δω-κα, παρακ. δέ-δω-κα, υπερσ. ἐ-δε-δώ-κειν, συντελ. μέλλ. δεδωκώς ἔσομαι. Μέσ. και παθ. δί-δο-μαι, παρατ. ἐ-δι-δό-μην, μέσ.

1. Ο τύπος ἔστηκα σχηματίστηκε από το σέ-στη-κα (βλ. § 64, 1) και ο τύπος εἰστήκειν από το ἐ-σε-στή-κειν, ἐ-ε-στή-κειν = εἰστήκειν, με δασεία από αναλογία προς τον παρακείμενο.

1. Ὅπως το ουδέτερο λευκός.

μέλλ. δώ-σομαι, μέσ. αόρ. β' ἐ-δό-μην, παθ. μέλλ. δο-θήσομαι, παθ. αόρ. ἐ-δό-θην, παρακ. δέ-δο-μαι, υπερσ. ἐ-δε-δό-μην. Ρημ. επίθ. δο-τός, δο-τέος. Παράγ. δό-σις, δο-τήρ, δῶ-ρον κτλ.

Γ'. Άλλα φωνηεντόληκτα ρήματα σε -μι

347. Άλλα φωνηεντόληκτα ρήματα σε -μι, εκτός από τα ρ. ἴστημι, τίθημι, ἵημι και δίδωμι, εἶναι τα εξής:

1) *πί-μ-πλη-μι* (= γεμίζω) και 2) *πίμπρημι* (= πυρπολώ, καίω), που ανάμεσα από τον ενεστωτικό αναδιπλασιασμό (*πι-*) και το ρηματικό θέμα (*πλη-, πρη-*) παίρνουν το σύμφωνο *μ* για λόγους ευφωνίας: *πί-μ-πλη-μι, πί-μ-πρη-μι*. Αλλά τα σύνθετα *ἐμπίμπλημι, ἐμπίπρημι* βρίσκονται συνήθως χωρίς το ευφωνικό *μ* στον ενεστώτα (από λόγους ανομοίωσης, § 69, 2, α): *ἐμπίπλημι, ἐμπίπρημι*.

3) *ὀ-νί-νη-μι* (= ωφελώ), που παίρνει ενεστωτικό αναδιπλασιασμό μέσα στο θέμα, δηλ. μετά το αρχικό φωνήεν *ο*: *ὀ-νί-νη-μι*.

4) *ἄγα-μαι* (= θαυμάζω) και 5) *δύνα-μαι*, που δεν παίρνουν ενεστωτικό αναδιπλασιασμό.

6) *ἐπί-στα-μαι* (= ξέρω καλά), που επίσης δεν παίρνει ενεστωτικό αναδιπλασιασμό· αυτό δεν είναι σύνθετο από το ρ. *ἵσταμαι* (γιατί *ἐπί* + *ἵσταμαι* = *ἐφίσταμαι* = «ἵσταμαι ἐπὶ τινος» = επιστατώ), παρά απευθείας από την πρόθ. *ἐπί* και το θέμα *στα-*.

Τα παραπάνω ἑξι ρήματα κλίνονται στον ενεστώτα και τον παρατατικό κατά το ρ. *ἴστημι - ἵσταμαι* και σχηματίζουν τους χρόνους κατά τον ακόλουθο τρόπο:

1. *πί-μ-πλη-μι* (ρ. θ. *πλη-, πλᾶ-*), παρατ. *ἐ-πί-μ-πλη-ν*, μέλλ. *-πλή-σω*, αόρ. *-ἐ-πλη-σα*, παρακ. *πέ-πλη-κα*. Μέσ. και παθ. *πί-μ-πλᾶ-μαι*, παρατ. *ἐ-πι-μ-πλά-μην*, (μέσ. μέλλ. *πλή-σομαι*), μέσ. αόρ. α' *ἐ-πλη-σάμην* και μέσ. αόρ. β' *-ε-πλή-μην* (σπάν.), παθ. μέλλ. *πλη-σ-θήσομαι*, παθ. αόρ. *ἐ-πλήσ-θην*, παρακ. *-πέ-πλη-σ-μαι*. Ρημ. επίθ. *ἄ-πλη-σ-τος, ἐμ-πλη-σ-τέος*. Παράγ. *πλήρης, πλήθος* κτλ.

2. *πί-μ-πρη-μι* (ρ. θ. *πρη-, πρᾶ-*), συνήθ. σύνθ. *ἐμ-πί-(μ)-πρη-μι*, παρατ. *ἐν-ε-πί-μ-πρη-ν*, μέλλ. *ἐμ-πρή-σω*, αόρ. *ἐν-ἐ-πρη-σα*. Παθ. *ἐμ-πί-πρα-μαι*, παθ. αόρ. *ἐν-ε-πρή-σ-θην*. Παράγ. *πρήσις, ἐμπρησμός, ἐμπρηστής* κτλ.

3. *ὀ-νί-νη-μι* (ρ. θ. *ὀνη-, ὀνᾶ-*). (Ενεστ. οριστ. *ὀ-νί-νη-μι, ὀνίνης, ὀνίνησι*· τα λοιπά πρόσ. ἀχρηστα - υποτ., ευκτ. και προστ. λείπουν· απαρ. *ὀνινάναι*, μετοχή μόνο θηλ. *ὀνινᾶσα*), παρατ. (λείπει και στη θέση του χρησιμοποιεῖται ο παρατ. του *ὠφελῶ*) *ὠφέλουν*, μελλ. *ὀνή-σω*, αόρ. *ὠνη-σα*. Μέσ. και

παθ. *ὀ-νί-νᾶ-μαι* (εκτός από την οριστ. εύχρηστη η ευκτ. *ὀνιναίμην, ὀνίναιο, ὀνίναιτο* κτλ., που τονίζεται κατά τα βαρύτονα, και το απαρ. *ὀνίνασθαι*), παρ. *ὠ-νι-νᾶ-μην*, μέσ. μέλλ. *ὀνή-σομαι*, μέσ. αόρ. *ὠνή-μην* (ευκτ. *ὀναίμην, ὄναιο, ὄναιτο* κτλ., που τονίζεται κατά τα βαρύτονα· απαρ. *ὄνα-σθαι*), παθ. αόρ. *ὠνή-θην*· τα λοιπά από το ωφελούμαι. Ρημ. επίθ. *ἀνόνη-τος* (ενεργ. = εκείνος που δεν ωφελεί, ἀνώφελος· παθ. = εκείνος που δεν ωφελείται), *ὀνη-τέον*. Παράγ. *ὀνησις* κτλ.

4. **ἄγα-μαι** (ρ. θ. *ἀγα-* και *ἀγασ-*), εύχρ. η ευκτ. α' ενικού *ἀγαίμην* και γ' πληθ. *ἄγαιντο* (ο τονισμός κατά τα βαρύτονα), παρ. *ἡγά-μην*, (μέσ. μέλλ. *ἀγά-σομαι*), μέσ. αόρ. *ἡγα-σάμην*, παθ. αόρ. *ἡγάσ-θην*. Ρημ. επίθ. *ἀγασ-τός, ἀξιάγαστος*. Παράγ. *ἄγασμα* (= αντικείμενο θαυμασμού ή λατρείας), *ἐπίρρ.* (από τη μετοχή) *ἀγαμένως* (= με θαυμασμό) κτλ.

5. **δύνα-μαι** (ρ. θ. *δυνα-* και *δυνασ-*). Ενεστ. οριστ. *δύναμαι, δύνασαι, δύναται* κτλ., υποτ. *δύνωμαι, δύνῃ, δύνῃται* κτλ., ευκτ. *δυναίμην, δύναιο, δύναιτο* κτλ. (ο τονισμός κατά τα βαρύτονα), προστ. μόνο *δυνάσθω, δυνάσ-θωσαν*, απαρ. *δύνασ-θαι*, μετ. *δυνά-μενος*· παρ. *ἐ(ή)δυνάμην, ἐ(ή)δύνω, ἐ(ή)δύνατο* κτλ., μέσ. μέλλ. *δυνή-σομαι*, παθ. αόρ. ως μέσ. *ἐ(ή)δυνή-θην* (βλ. § 269, 1, α) και (σπάν.) *ἐ-δυνάσ-θην*, παρακ. *δε-δύνῃ-μαι*. Ρημ. επίθ. *δυνα-τός, ἀδύνατος*. Παράγ. *δυνάστης* κτλ.·

6. **ἐπίστα-μαι** (ρ. θ. *ἐπι-στη-* και *ἐπι-στᾶ-*). Ενεστ. οριστ. *ἐπίσταμαι, -σαι, -ται* κτλ., υποτ. *ἐπίστωμαι, -ῃ, -ῃται* κτλ., ευκτ. *ἐπισταίμην, -αιο, -αιτο* κτλ. (ο τονισμός κατά τα βαρύτ.), προστ. *ἐπίστω* (και *ἐπίστασο*), *ἐπιστάσθω* κτλ., απαρ. *ἐπίστασθαι*, μετ. *ἐπιστάμενος*· παρ. *ἡπιστάμην, ἡπίστω* (και *ἡπίστασο*), *ἡπίστατο* κτλ., (βλ. § 269, 2, α) μέσ. μέλλ. *ἐπι-στή-σομαι*, παθ. αόρ. *ἡπιστή-θην*. Ρημ. επίθ. *ἐπιστη-τός, -τέος*. Παράγ. *ἐπιστήμη, ἐπιστήμων* κτλ.

348. Εκτός από τα παραπάνω ρήματα, κατά το *ἴστημι - ἴσταμαι* κλίνονται και τα εξής:

1) *κρέμα-μαι* (= εἶμαι κρεμασμένος), (θ. *κρέμα-, κρεμη-*) του ενεστ. εύχρ. είναι η οριστ. *κρέμαμαι, -σαι, -ται* κτλ. και η μετ. *κρεμάμενος*· παρ. *ἐκρεμάμην, ἐκρέμω, ἐκρέματο* κτλ., μέσ. μέλλ. ως παθ. *κρεμήσομαι* (ποιητ.). Το ρ. *κρέμαμαι* χρησιμεύει σαν παρακείμε. του *κρεμάννυμαι*·

2) ο αόρ. *ἐ-πριά-μην* (= αγόρασα), του ρ. *ὠνούμαι* (= αγοράζω) (ρ. θ. *πριά-*) οριστ. *ἐπριάμην, ἐπρίω, ἐπρίατο* κτλ., υποτ. *πρίωμαι, πρίῃ, πρίῃται* κτλ., ευκτ. *πριαίμην, πρίαίο, πρίαίτο* κτλ., (προστ. *πρίω* και *πρίασο, πριάσθω* κτλ., ποιητ.), απαρ. *πρίασθαι*, μετ. *πριάμενος*.

ΑΟΡΙΣΤΟΙ Β' ΒΑΡΥΤΟΝΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ
ΠΟΥ ΚΛΙΝΟΝΤΑΙ ΚΑΤΑ ΤΑ ΡΗΜΑΤΑ ΣΕ -ΜΙ

349. Μερικά βαρύτονα ρήματα (της α' συζυγίας) σχηματίζουν αόριστο β' κατά τα ρήματα σε -μι, που κλίνεται όπως ο αόρ. *ἔστην* (βλ. § 339, Α', 2).

Τα ρήματα αυτά έχουν ρηματ. θέμα ισχυρό και αδύνατο, δηλ. έχουν χαρακτηριστήρα:

- 1) **η** και **ἄ**: *βαίνω*, αόρ. β' *ἔβην*-ν (ρ. θ. *βη*-, *βᾶ*-)
φθάνω, αόρ. β' *ἔφθην*-ν (ρ. θ. *φθη*-, *φθᾶ*-).
- 2) **ᾱ** και **ἄ**: (*ἀπο*)-*δι-δρά-σκ-ω*, αόρ. β' (*ἀπ*)*ἔ-δρᾱ*-ν (ρ. θ. *δρᾱ*-, *δρᾶ*-)
γηρά-σκ-ω, αόρ. β' *ἔ-γήρᾱ*-ν (ρ. θ. *γηρᾱ*-, *γηρᾶ*-).
- 3) **η** και **ε**: *ρέω*, αόρ. β' *ἔρ-ρύη*-ν (ρ. θ. *ρύη*-, *ρύε*-).
- 4) **ω** και **ο**: *ἄλ-ίσκ-ομαι*, αόρ. β' *ἔ-άλω*-ν (θ. *άλω*-, *άλο*-) (βλ. § 354)
γι-γνώ-σκ-ω, αόρ. β' *ἔ-γνω*-ν (θ. *γνω*-, *γνο*-) (βλ. § 356)
ζώ, αόρ. β' *ἔ-βίω*-ν (θ. *βιω*-, *βιο*-).
- 5) **υ** και **ϋ**: *δύ-ομαι*, αόρ. β' *ἔ-δϋ*-ν (ρ. θ. *δϋ*-, *δϋ*-)
φύ-ομαι, αόρ. β' *ἔ-φϋ*-ν (ρ. θ. *φϋ*-, *φϋ*-).

350. Παραδείγματα

	θ. <i>βη</i> -, <i>βᾶ</i> -	θ. <i>δρᾱ</i> -, <i>δρᾶ</i> -	θ. <i>ρύη</i> -, <i>ρύε</i> -	θ. <i>γνω</i> -, <i>γνο</i> -	θ. <i>δϋ</i> -, <i>δϋ</i>
Οριστική	<i>ἔ-βην</i>	<i>ἔ-δρᾱ</i> -ν	<i>ἔρρύη</i> -ν	<i>ἔ-γνω</i> -ν	<i>ἔ-δϋ</i> -ν
	<i>ἔ-βη</i> -ς	<i>ἔ-δρα</i> -ς	<i>ἔρρύη</i> -ς	<i>ἔ-γνω</i> -ς	<i>ἔ-δϋ</i> -ς
	<i>ἔ-βη</i>	<i>ἔ-δρα</i>	<i>ἔρρύη</i>	<i>ἔ-γνω</i>	<i>ἔ-δϋ</i>
	<i>ἔ-βη</i> -μεν	<i>ἔ-δρα</i> -μεν	<i>ἔρρύη</i> -μεν	<i>ἔ-γνω</i> -μεν	<i>ἔ-δϋ</i> -μεν
	<i>ἔ-βη</i> -τε	<i>ἔ-δρα</i> -τε	<i>ἔρρύη</i> -τε	<i>ἔ-γνω</i> -τε	<i>ἔ-δϋ</i> -τε
	<i>ἔ-βη</i> -σαν	<i>ἔ-δρα</i> -σαν	<i>ἔρρύη</i> -σαν	<i>ἔ-γνω</i> -σαν	<i>ἔ-δϋ</i> -σαν
	<i>ἔ-βη</i> -τον	<i>ἔ-δρα</i> -τον	<i>ἔρρύη</i> -τον	<i>ἔ-γνω</i> -τον	<i>ἔ-δϋ</i> -τον
	<i>ἔ-βή</i> -την	<i>ἔ-δρά</i> -την	<i>ἔρρυή</i> -την	<i>ἔ-γνώ</i> -την	<i>ἔ-δύ</i> -την
Υποτακτική	<i>βῶ</i> ¹	<i>δρῶ</i> ¹	<i>ρύω</i> ¹	<i>γνώ</i> ¹	<i>δύ</i> -ω
	<i>βῆ</i> ς	<i>δρᾶ</i> ς	<i>ρύη</i> ς	<i>γνῶ</i> ς	<i>δύ</i> -ης
	<i>βῆ</i> ς	<i>δρᾶ</i>	<i>ρύη</i>	<i>γνῶ</i>	<i>δύ</i> -η
	<i>βῶμεν</i> κτλ.	<i>δρῶμεν</i> κτλ.	<i>ρύῶμεν</i> κτλ.	<i>γνώμεν</i> κτλ.	<i>δύ</i> -ωμεν κτλ.

Ευκτική	βαίη-ν βαίη-ς βαίη κτλ.	δραίη-ν δραίη-ς δραίη κτλ.	ρύνειη-ν ρύνειη-ς ρύνειη κτλ.	γνοίη-ν γνοίη-ς γνοίη κτλ.	
Προστακτική	βῆ-θι βή-τω βῆ-τε βά-ντων ἢ βή-τωσαν κτλ.	δρᾶ-θι δρά-τω δρᾶ-τε δρά-ντων ἢ δρά-τωσαν κτλ.		γνώ-θι γνώ-τω γνώ-τε γνό-ντων ἢ γνώ-τωσαν κτλ.	δῦ-θι δύ-τω δῦ-τε δύ-ντων ἢ δύ-τωσαν κτλ.
Απαρ.	βῆ-ναι δρᾶ-ναι ρύνῃ-ναι γνώ-ναι δῦ-ναι				
Μετοχή	βάς (βάντος) βᾶσα (βάσης) βάν (βάντος)	δράς (δράντος) δρᾶσα (δράσης) δράν (δράντος)	ρύνεις (ρύνεντος) ρύνεισα (ρύνεισης) ρύνεν (ρύνεντος)	γνούς (γνόντος) γνούσα (γνούσης) γνόν (γνόντος)	δύς (δύντος) δῦσα (δύσης) δύν (δύντος)

1. Οι τύποι της υποτ. είναι συνηρημένοι: (βή-ω) βῶ, (δρά-ω) δρῶ, (ρύνῃ-ω) ρύνῶ, (γνώ-ω) γνῶ· πβ. (στή-ω) στῶ, (θή-ω) θῶ, (δώ-ω) δῶ.

29ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΑΛΛΑ ΡΗΜΑΤΑ ΤΗΣ Β' ΣΥΖΥΓΙΑΣ (ΣΕ -ΜΙ)

351. Άλλα ρήματα που κλίνονται ολικά ή μερικά κατά τα ρήματα σε **-μι** με διάφορες ανωμαλίες είναι τα εξής:

1) Το ρ. **εἶμι** (= εἶμαι). Βλ. § 274-275.

2) Το ρ. **εἶμι** (= θα πάω), (ρ. θ. ισχυρό *εἰ-*, αδύνατο *ί-*):

	Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική
Ενεστώτας	Παρατατικός	Ενεστώτας		
<i>εἶμι</i>	<i>ἦ-α</i> ή <i>ἦ-ειν</i>	<i>ἦ-ω</i>	<i>ἦ-οιμι</i> ή <i>ί-οίην</i>	—
<i>εἶ</i>	<i>ἦ-εις</i> ή <i>ἦ-εισθα</i>	<i>ἦ-ῃς</i>	<i>ἦ-οις</i> ή <i>ί-οίης</i>	<i>ἦθι</i>
<i>εἶσι(ν)</i>	<i>ἦ-ει</i>	<i>ἦ-ῃ</i>	<i>ἦ-οι</i> ή <i>ί-οίη</i>	<i>ἦ-τω</i>
<i>ἦ-μεν</i>	<i>ἦ-μεν</i>	<i>ἦ-ωμεν</i>	<i>ἦ-οιμεν</i>	—
<i>ἦ-τε</i>	<i>ἦ-τε</i>	<i>ἦ-ητε</i>	<i>ἦ-οιτε</i>	<i>ἦ-τε</i>
<i>ἦ-ασι(ν)</i>	<i>ἦ-σαν</i> ή <i>ἦ-εσαν</i>	<i>ἦ-ωσι(ν)</i>	<i>ἦ-οιεν</i>	<i>ί-όντων</i> ή <i>ἦ-τωσαν</i>
<i>ἦ-τον</i>	<i>ἦ-τον</i>	<i>ἦ-ητον</i>	<i>ἦ-οιτον</i>	<i>ἦ-τον</i>
<i>ἦ-τον</i>	<i>ἦ-την</i>	<i>ἦ-ητον</i>	<i>ί-οίτην</i>	<i>ἦ-των</i>

Απαρ. *ί-έναι*. Μετοχή *ί-ών* (*ίόντος*), *ί-ούσα* (*ιούσης*), *ί-όν* (*ίόντος*).

Ρημ. επίθ. *ί-τὸς* (*άμαξ-ιτός*), *ί-τέον*. Παράγ. *εἰσ-ι-τήριος* κτλ.

3) Το ρ. **φημι** (= 1) λέω· 2) συμφωνώ· 3) ισχυρίζομαι, (ρ. θ. ισχυρό *φη-*, αδύνατο *φᾶ*):

	Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική
Ενεστώτας	Παρατατικός	Ενεστώτας		
<i>φη-μι</i>	<i>ἔ-φην</i>	<i>φῶ</i>	<i>φαίη-ν</i>	—
<i>φή-ς</i>	<i>ἔ-φη-σθα</i>	<i>φῆς</i>	<i>φαίη-ς</i>	<i>φά-θι</i>
(ή <i>φή-ς</i>)	(ή <i>ἔ-φη-ς</i>)			
<i>φη-σί(ν)</i>	<i>ἔ-φη</i>	<i>φῆ</i>	<i>φαίη</i>	<i>φά-τω</i>
<i>φα-μέν</i>	<i>ἔ-φα-μεν</i>	<i>φῶμεν</i>	<i>φαίη-μεν</i> (ή <i>φαῖμεν</i>)	—

φα-τὲ	ἔ-φα-τε	φῆτε	φαίη-τε (ή φαῖτε)	φά-τε
φα-σὶ(ν)	ἔ-φα-σαν	φῶσι(ν)	φαί-ησαν (ή φαῖεν)	φά-ντων (ή φά-τωσαν)
φα-τὸν	ἔ-φα-τον	φῆτον	φαίη-τον	φά-τον
φα-τὸν	ἔ-φά-την	φῆτον	φαιή-την	φά-των

Απαρ. ενεστ. φά-ναι. Μετοχή ενεστ. φά-σκ-ων, φά-σκ-ουσα, φά-σκ-ον.

Μέλλ. φή-σω. Αόρ. ἔ-φη-σα. Ρημ. επίθ. φατός, ἄ-φατος. Παράγ. φήμη, προ-φήτης κτλ.

4) Το ρ. ἡμῖ (= λέω), (ρ. θ. ἡ-). Εύχρηστος ο παρατ. στο α' ενικό ἡ-ν (= ἔφην) και το γ' ενικό ἡ (= ἔφη), στις παρενθετικές φράσεις: ἦν δ' ἐγὼ (= είπα εγώ), ἦ δ' ὅς (= είπε αυτός), ἦ δ' ἦ (= είπε αυτή).

5) Το ρ. **κεῖμαι** (= κείτομαι, είμαι τοποθετημένος), (ρ. θ. κει-). Ενεστώτας με σημασία παρακειμένου του ρ. *τίθεμαι* (βλ. § 346, β):

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτ.	Απαρ.	Μετοχή
κεῖ-μαι	—	—	—	κεῖ-σθαι	κεῖ-μενος
κεῖ-σαι	—	—	κεῖ-σο		κει-μένη
κεῖ-ται	κέ-ηται	κέ-οιτο	κεῖ-σθω		κεῖ-μενον
κεῖ-μεθα	—	—	—		
κτλ.	κέ-ησθε	—	κεῖ-σθε		
	κέ-ωνται	κέ-οιντο	κτλ.		

Παρατ. (με σημασία υπερσυντ.) ἐ-κεῖ-μην, ἔ-κει-σο, ἔ-κει-το κτλ.

Μέλλ. κεί-σομαι, κεί-ση, κεί-σεται κτλ.

Παράγ. κειμήλιον, κοίτη (απ' όπου κοιτίς, κοιτῶν κτλ.).

6) Το ρ. **κάθημαι** (σύνθετο από την πρόθ. κατὰ και το ποιητ. ρ. ἡμαι· ρ. θ. ἡσ- και ἡ-). Ο ενεστώτας με σημασία παρακειμένου του *καθέζομαι*:

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτ.	Απαρ.	Μετοχή
κάθ-η-μαι	—	καθ-ή-μην	—	καθ-ῆ-σθαι	καθ-ή-μενος
κάθ-η-σαι	—	—	κάθ-η-σο		καθ-η-μένη
(κάθη)					καθ-ή-μενον
κάθ-η-ται	καθῆται	—	καθ-ή-σθω		
καθ-ή-μεθα	καθώμεθα	—	—		
κτλ.	καθῆσθε	καθ-ῆ-σθε	—		
	καθῶνται	—	—		

Παρατατ. ἐ-καθ-ή-μην, ἐ-κάθ-η-σο, ἐ-κάθ-η-το κτλ. Και χωρίς αύξηση: καθ-ή-μην, καθ-ή-σο, καθ-ή-το, καθ-ή-μεθα, καθ-ή-σθε, καθ-ή-ντο.

Μέλλ. (συνηρ.) καθ-εδοῦμαι, καθ-εδεῖ, καθ-εδεῖται κτλ. (από το καθεζομαι).

7) Το ρ. **οἶδα** (= ξέρω) (ρ. θ. ισχυρό Φειδ- = **ειδ-** και με τροπή του **ε** σε **ο**: οιδ-, αδύνατο θ. Φιδ- = ιδ-). Το οἶδα είναι παρακείμε. β' του άχρηστου ρ. εἶδω και πήρε σημασία ενεστώτα (βλ. § 359, 2).

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτ.	Απαρ.	Μετοχή
οἶδ-α	εἰδῶ	εἰδείη-ν	—	εἰδ-έναι	εἰδ-ώς
οἶσθ-α	εἰδῆς	εἰδείη-ς	ἴσ-θι		εἰδ-υῖα
οἶδ-ε	εἰδῆ	εἰδείη	ἴσ-τω		εἰδ-ός
ἴσ-μεν	εἰδῶμεν	εἰδείη-μεν (εἰδεῖμεν)	—		γενική: εἰδ-ότος
ἴσ-τε	εἰδῆτε	εἰδείη-τε (εἰδεῖτε)	ἴσ-τε		εἰδ-υίας εἰδ-ότος
ἴσ-ασι(ν)	εἰδῶσι(ν)	εἰδείη-σαν (εἰδεῖεν)	ἴσ-των (ἴστωσαν)		
ἴσ-τον	εἰδῆτον	εἰδεῖ-τον	ἴσ-τον		
ἴσ-τον	εἰδῆτον	εἰδεῖ-την	ἴσ-των		

Υπερσυντέλ. (με σημασία παρατ.) ἥδ-ειν ή ἥδ-η, ἥδ-εις ή ἥδ-ησθα, ἥδ-ει ή ἥδ-ειν, ἥδ-ε-μεν ή ἥσ-μεν, ἥδ-ε-τε ή ἥστε, ἥδ-ε-σαν ή ἥ-σαν, ἥδ-ειτον ή ἥσ-τον, ἥδ-είτην ή ἥσ-την.

Μέλλ. εἶ-σομαι και εἰδή-σω. Ρημ. επίθ. ἰσ-τέον. Παράγ. εἶδησις, εἶδος, επίρρ. (από τη μετοχή) εἰδότης (= με επίγνωση, συνειδητά), ἴστωρ (= γνώστης, έμπειρος)· απ' αυτό: ἱστορία.

8) Το ρ. **δέδοικα** ή **δέδια** (= φοβούμαι), (ρ. θ. ισχυρό δει- και με τροπή του **ε** σε **ο**: δοι-, αδύνατο θ. δι-). Τούτο είναι παρακείμε. του άχρηστου ρ. δείδω και έχει σημασία ενεστώτα. Εκτός από τους κανονικούς τύπους (δέδοικα, -κας, -κε κτλ.) έχει και ορισμένους εύχρηστους τύπους κατά τα ρήματα σε -μι (πβ. § 347), δηλ. κλίνεται κατά τον ακόλουθο τρόπο:

Οριστική	Υποτακτική	Προστακτ.	Απαρ.	Μετοχή
δέ-δοι-κα ή δέ-δι-α	—	—	δε-δοι-κέναι	δε-δοι-κώς
δέ-δοι-κας δέ-δι-ας	—	(δέ-δι-θι)	ή	δε-δοι-κυῖα

δέ-δοι-κε	δέ-δι-ε	δε-δί-η	(δε-δί-τω)	δε-δι-έναι	δε-δοι-κός
δε-δοί-καμεν	δέ-δι-μεν	—	—		ή δε-δι-ώς
δε-δοί-κατε	δέ-δι-τε	—	—		δε-δι-νῖα
δε-δοί-κασι(ν)	δε-δί-ασι(ν)	δε-δί-ωσι(ν)	—		δε-δι-ός

Υπερσυντέλ. (με σημασ. παρατ.) ἐ-δε-δοί-κειν, -κεις, -κει, -κεμεν, -κετε, -κεσαν και ἐ-δέ-δι-σαν. Μέλλ. δει-σομαι, -σει, -σεται κτλ. Αόρ. ἔ-δει-σα. Παράγ. δεῖ-μα (= τρόμος), δέος ουδ. (= φόβος).

9) Το **τέ-θνη-κα** (= ἔχω πεθάνει, εἶμαι νεκρός), παρακείμε. του ρ. ἀποθνήσκω (ρ. θαν-, θνα-, θνη-, θνε-). Και τούτο εκτός από τους κανονικούς τύπους (τέθνηκα, -κας, -κε κτλ.) ἔχει και τους ακόλουθους τύπους κατά τα ρήματα σε -μι (πβ. § 346):

Οριστ. τέ-θνα-μεν, τέ-θνα-τε, τε-θναῖ-σι(ν). Υπερσυντ. ἐ-τέ-θνα-σαν. Απαρ. τε-θνά-ναι. Μετοχή: τε-θνε-ώς (γεν. -ῶτος), τε-θνε-ῶσα (γεν. -ώσης), τε-θνε-ώς ή τε-θνε-ός (γων. -ῶτος).

10) Το **βέβηκα** (= ἔχω βαδίσει), παρακείμε. του ρ. βαίνω (θ. βη-, βᾶ-), που εκτός από τους κανονικούς τύπους ἔχει και τους ακόλουθους τύπους κατά τα ρήματα σε -μι (πβ. § 346):

Υποτακτική γ' πληθ. βεβῶσι. Μετοχή: βεβῶς, -ῶσα, -ῶς.

11) Το **ῥοικα** (= μοιάζω· ρ. θ. ισχυρό *ῥοικ* = *εἰκ*- = και με τροπή του ε σε ο: *ῥοικ*- = *οἰκ*-· αδύνατο *ῥοικ*- = *ἰκ*-). Τούτο είναι παρακείμενος του ἀχρηστου ρ. εἶκ-ω και ἔχει σημασία ενεστώτα. Κλίνεται ἔτσι: Παρακείμε. Οριστ. ἔ-οικ-α, -ας, -ε, ἐ-οἰκ-αμεν, -ατε, -ασι και εἰῥασι (από το εἶκ-σασι). Υποτ. ἐ-οἰκ-ω, -ης, -η κτλ. Ευκτ. ἐ-οἰκ-οιμι, -οις, -οι κτλ. Προστ. λείπει. Απαρ. εἰκ-έναι (και μεταγεν. ἐ-οικ-έναι). Μετ. εἰκῶς (-ότος), εἰκυῖα (-υίας), εἰκός (-ότος) (και μεταγ. ἐ-οικ-ώς, -νῖα, -ός). Υπερσ. (με σημασία παρατ.) ἐ-ῶκ-ειν, ἐ-ῶκ-εις, ἐ-ῶκ-ει κτλ.

12) Το απρόσωπο **χρή** (= είναι ανάγκη, πρέπει):

Οριστ. ενεστ. χρή. Παρατ. χρῆν ή ἐχρῆν. Υποτ. χρῆ. Ευκτ. χρεῖη. Απαρ. χρῆναι. Μετοχή μόνο ουδ. τὸ χρεῶν με σημασία ουσιαστικού (βλ. § 152, 1).

13) Το απρόσωπο **εἵμαρται** (= είναι πεπρωμένο). Τούτο είναι παρακείμε. του ποιητ. ρ. μείρομαι (= παίρνω το μέρος που μου ανήκει) (ρ. θ. σμερ- (-μερ, -μορ) και σμαρ-).

Εύχρηστοι τύποι: το γ' εν. του παρακ. εἵ-μαρ-ται (από αρχικό τύπο σέ-σμαρ-ται), το γ' εν. του υπερσυντ. εἵ-μαρ-το και η μετοχή του παρακ. εἵμαρμένος (μάλιστα στο θηλ. εἵμαρμένη σαν ουσιαστ. με παράλειψη του μοῖρα).

14) Το απρόσωπο **πέπρωται** (= είναι πεπρωμένο). Τούτο είναι παρακείμε. ρήματος άχρηστου στον ενεστώτα, που έχει αόρ. β' ἔ-πορ-ον (ποιητ. = έδωσα) (ρ. θ. πορ-, με μετάθεση και έκταση του ο: πρω-). Εύχρηστοι τύποι: το γ' εν. του παρακ. πέ-πρω-ται ή πε-πρω-μένον ἐστί, το γ' εν. του υπερσ. ἐ-πέ-πρω-το και η μετοχή του παρακ. ἡ πεπρωμένη (ενν. μοῖρα), τὸ πεπρωμένον (ενν. μέρος).

30ό ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΡΗΜΑΤΑ ΑΝΩΜΑΛΑ, ΑΠΟΘΕΤΙΚΑ ΚΑΙ ΑΠΡΟΣΩΠΑ

Α'. Ρήματα ανώμαλα

352. Ανώμαλα λέγονται τα ρήματα που παρουσιάζουν διάφορες ανωμαλίες ή κατά το σχηματισμό ή κατά τη σημασία των χρόνων.

1. Ρήματα ανώμαλα κατά το σχηματισμό των χρόνων

Ι. Πρόσφυμα ε

353. Σε μερικά ρήματα το ρηματικό θέμα μεγαλώνει κατά μία συλλαβή παίρνοντας στο τέλος το πρόσφυμα -ε-, για να σχηματιστεί το χρονικό θέμα:

α) του ενεστώτα και του παρατατικού: (δοκ-έ-ω) δοκῶ (= φαίνομαι) (ρ. θ. δοκ-, θ. ενεστ. δοκε-), (ὠθ-έ-ω) ὠθῶ (ρ. θ. ὠθ-, θ. ενεστ. ὠθε-) κ.ά.

β) μερικών από τους άλλους χρόνους: μέν-ω (ρ. θ. μεν-, χρον. θ. μενε- και εμπρός από σύμφωνο μενη-), νέμ-ω (= μοιράζω, βόσκω) (ρ. θ. νεμ-, χρον. θ. νεμε-, νεμη-) κ.ά.

γ) όλων των άλλων χρόνων εκτός από τον ενεστώτα και τον παρατατικό: βούλ-ομαι (ρ. θ. βουλ-, χρον. θ. βουλε- και εμπρός από σύμφωνο βουλη-), δέ-ω (= έχω ανάγκη) (ρ. θ. δε-, χρον. θ. δεε-, δεη-), ἐθέλ-ω ή θέλ-ω (ρ. θ. ἐθελ-, χρον. θ. ἐθελε-, ἐθελη-), μέλλ-ω (ρ. θ. μελλ-, χρον. θ. μελλε-, μελλη-), ὀφείλ-ω (ρ. θ. ὀφελ. = ὀφείλ-, χρον. θ. ὀφειλε-, ὀφειλη-), οἶ-ο-μαι και οἶ-μαι (= φρονώ) (ρ. θ. οἶ-, χρον. θ. οἶε-, οἶη-) κ.ά.

II. Πρόσφυμα σκ ή ισκ

354. Σε μερικά ρήματα το ρηματικό θέμα παίρνει στο τέλος του το πρόσφυμα **-σκ-** ή **-ισκ-**, για να σχηματιστεί το θέμα του ενεστώτα και του παρατατικού: *ἄρέ-σκ-ω*, *βλώ-σκ-ω* (ποιητ. = έρχομαι), *βό-σκ-ω*, *γῆρά-σκ-ω*, *μεθύ-σκ-ω*, *πά-σχ-ω* (από το *πάθ-σκ-ω*), *φά-σκ-ω* (= λέω), *χά-σκ-ω*· *άλ-ίσκ-ομαι* (= πιάνομαι, κυριεύομαι), *ἀναλ-ίσκ-ω* (= ξοδεύω), *εὐρ-ίσκ-ω*, *θνήσκ-ω* (από το *θνη-ίσκ-ω*), *θρώσκ-ω* (ποιητ. = τινάζομαι, πηδῶ από το *θρω-ίσκ-ω*) κ.ά.

III. Ενεστωτικός αναδιπλασιασμός

355. Σε μερικά ρήματα, για να σχηματιστεί το χρονικό θέμα του ενεστώτα και του παρατατικού, το ρηματικό θέμα παίρνει στην αρχή του ενεστωτικό αναδιπλασιασμό (βλ. § 337):

βι-βάζω (= βάζω) (ρ. θ. *βα-*, με ενεστ. αναδιπλ. *βι-βα-* και από αναλογία προς τα ρ. σε *-άζω*: *βιβάζ-ω* στο ρήμα αυτό ο ενεστωτικός αναδιπλασιασμός φυλάγεται σε όλους τους χρόνους και τα παράγωγα·

γί-γν-ομαι (ρ. θ. *γεν-*, με συγκοπή *γν-* και με ενεστ. αναδιπλ. *γι-γν-*)·

πί-πτ-ω (ρ. θ. *πετ-*, με συγκοπή *πτ-* και με ενεστωτικό αναδιπλ. *πι-πτ-*)·

τί-κτ-ω (ρ. θ. *τεκ-*, με συγκοπή *τκ-*, με ενεστ. αναδιπλ. *τι-τκ-* και με μετάθεση *τι-κτ-*)·

ἴ-σχ-ω (= έχω) (ρ. θ. *σεχ-*, με συγκοπή *σχ-* και με ενεστ. αναδιπλ. *σι-σχ-* = *ι-σχ-*, με ψιλή, γιατί ακολουθεί *χ*· βλ. § 64, 1 κ.ά.

IV. Ενεστωτικός αναδιπλασιασμός και πρόσφυμα σκ

356. Σε μερικά ρήματα, για να σχηματιστεί το χρονικό θέμα του ενεστώτα και του παρατατικού, το ρηματικό θέμα παίρνει στην αρχή του ενεστωτικό αναδιπλασιασμό και στο τέλος πρόσφυμα **-σκ-**:

βι-βρώ-σκ-ω (ποιητ. = τρώγω) (ρ. θ. *βρω-*), *γι-γνώ-σκ-ω* (ρ. θ. *γνω-*), *ἀποδι-δρά-σκ-ω* (ρ. θ. *δρα-*), *πι-πρά-σκ-ω* (= πουλώ) (ρ. θ. *πρα-*, πβ. *πρατήριον*), *τι-τρώ-σκ-ω* (ρ. θ. *τρω-*), *μι-μνή-σκ-ω* (= υπενθυμίζω) (ρ. θ. *μνη-*, χρον. θ. *μι-μνη-σκ-* = *μιμνήσκ-*) κ.ά.· έτσι και *δι-δά-σκ-ω* (ρ. θ. *δα-*), που κρατεί τον ενεστωτικό αναδιπλασιασμό σε όλους τους χρόνους.

V. Πρόσφυμα ν, αν, νε, νι ή νυ, σ

357. Σε μερικά ρήματα το ρηματ. θέμα, για να σχηματιστεί το χρον. θέμα

του ενεστώτα και του παρατατικού, παίρνει στο τέλος του:

α') **το πρόσφυμα ν:** δάκ-ν-ω (= δαγκάνω) (ρ. θ. δακ-), κάμ-ν-ω (= κουράζομαι) (ρ. θ. καμ-), πί-ν-ω (ρ. θ. πι-), τέμ-ν-ω (ρ. θ. τεμ-), τί-ν-ω (= πληρώνω) (ρ. θ. τει- και τί-), φθά-ν-ω (ρ. θ. φθη- και φθα-), φθί-ν-ω (ρ. θ. φθι-) κ.ά.

β') **το πρόσφυμα αν:** αίσθ-άν-ομαι, άμαρτ-άν-ω, (άπ)εχθ-άν-ομαι (= γίνομαι μισητός), αύξ-άν-ω, βλαστ-άν-ω, (κατα)δαρθ-άν-ω (= κοιμούμαι) (ρ. θ. δαρθ-), όλισθ-άν-ω (= γλιστρώ) κ.ά.

γ') **το πρόσφυμα αν μετά το χαρακτήρα και συγχρόνως ένα ν εμπρός από το χαρακτήρα:**

λα-ν-θ-άν-ω (ρ. θ. λαθ-), μα-ν-θ-άν-ω (ρ. θ. μαθ-), πυ-ν-θ-άν-ομαι (ρ. θ. πυθ-), (θι-ν-γ-άν-ω) θιγγ-άν-ω (= εγγίζω) (ρ. θ. θιγ-), (λα-ν-χ-άν-ω) λαγχ-άν-ω (ρ. θ. λαχ-), (τυ-ν-χ-άν-ω) τυγχ-άν-ω (ρ. θ. τυγ-), (λα-ν-β-άν-ω) λαμβ-άν-ω (ρ. θ. λαβ-), (λι-ν-π-άν-ω) λιμπ-άν-ω (= αφήνω) (ρ. θ. λιπ-) κ.ά. βλ. § 70, 5.

δ') **το πρόσφυμα νε:** (άφ-ικ-νέ-ομαι) άφ-ικνοῦμαι (ρ. θ. ίκ-), (ύπ-ι-σχ-νέ-ομαι) ύπ-ισχνοῦμαι (ρ. θ. σεχ-, σχ-, σι-σχ-, ίσχ-· πβ. § 355, ρ. ίσχω) κ.ά.

ε') **το πρόσφυμα νι ή νυ** (με μετάθεση του ι ή υ εμπρός από το χαρακτήρα): βαιν-ω (ρ. θ. βη-, βά: βάνι-ω = βάινω), ελάν-ω (ρ. θ. έλα-: έλά-νυ-ω = ελάνω) κ.ά.

ς') **το πρόσφυμα σ:** (άλέκ-σ-ω) άλέξω (= αποκρούω), (έψ-σ-ω) έψω, (αύγ-σ-ω) αύξω και (αύγ-σ-άν-ω) αύξάνω.

VI. Συνώνυμα θέματα

358. Μερικών ρημάτων οι χρόνοι δεν σχηματίζονται από ένα ρηματικό θέμα, παρά από δύο ή περισσότερα θέματα **συνώνυμα**, που έχουν δηλαδή διαφορετική ετυμολογία, αλλά την ίδια περίπου σημασία. Έτσι λ.χ. σχηματίζουν τους διάφορους χρόνους τα ρήματα:

άγορεύω (θ. άγορευ-, έρε-, ρε- = ρη-, ειπ-).

αίρέω -ῶ (θ. αίρε- = αίρη-, Feλ- = έλ-).

εἰμί (θ. έσ-, γεν-).

έρχομαι (θ. έρχ-, ει- και i-, έλευθ-, έλυθ-, έλθ-).

έσθίω (θ. έδ-, έδε- = έδη-, έσθι-, φαγ-).

ζῶ (θ. ζη-, βιω-, βιο-).

λέγω (θ. λεγ-, Φερε- = έρε- = έρη-, ρε- = ρη-, Φειπ- = ειπ-).

τρέχω (θ. θρεχ- = τρεχ- § 69, 1· δραμ-, δραμε- = δραμη-).

φέρω (θ. φερ-, οί-, ένεκ- και ένκ- = έγκ- § 62, 1).

όρώ -ω (θ. *Fora-* = *όρα-*, *όπ-*, *Φειδ-* = *ειδ-*, *Φιδ-* = *ιδ-*)·

ώνεομαι -οὔμαι (θ. *Φωνε-* = *ώνε-*, *πρια-*) κ.ά.

2. Ρήματα ανώμαλα κατά τη σημασία των χρόνων

359. Μερικοί χρόνοι ορισμένων ρημάτων της αρχαίας ελληνικής δεν έχουν σημασία σύμφωνη με την κατάληξή τους. Έτσι μερικά έχουν:

1) ενεστώτα με σημασία παρακειμένου, παρατατικό με σημασία υπερ-συντελικού ή αορίστου και απλό μέλλοντα με σημασία συντελεσμένου μέλλοντα:

ἤκω (= έχω έρθει), *ἤκον* (= είχα έρθει ή ήρθα), *ἤξω* (= θα έχω έρθει)· *οἴχομαι* (= έχω φύγει), *ώχόμην* (= είχα φύγει) κ.ά·

2) παρακείμενο με σημασία ενεστώτα και υπερσυντέλικο με σημασία παρατατικού:

οἶδα (= ξέρω), *ἤδειν* (= ήξερα) - *δέδοικα* ή *δέδια* (= φοβούμαι), *έδεδοίkein* (= φοβόμουν)·

εἴωθα (= συνηθίζω), *είώθειν* (= συνηθίζα) - *ἔοικα* (= μοιάζω), *έώκειν* (= έμοιαζα) κ.ά·

3) μέσο μέλλοντα με σημασία ενεργητική:

ἄδω - *ἄσομαι*· *ἀκούω* - *ἀκούσομαι*· *ἀμαρτάνω* - *ἀμαρτήσομαι*· *βαίνω* - *βήσομαι*· *γελῶ* - *γελάσομαι*· *γινώσκω* - *γνώσομαι*· *δάκνω* - *δήξομαι*· *θέω* (= τρέχω) - *θεύσομαι*· *λαγχάνω* - *λήξομαι*· *λαμβάνω* - *λήψομαι*· *μανθάνω* - *μαθήσομαι*· *ὄμνυμι* - *ὀμῶμαι*· *ὀρῶ* - *ὀψομαι*· *τίκτω* - *τέξομαι*· *τυγχάνω* - *τεύξομαι* κ.ά·

4) μέσο μέλλοντα με σημασία παθητική:

ἀδικῶ - *ἀδικήσομαι* (= θ' αδικηθῶ από άλλον)· *ἀλίσκομαι* - *άλώσομαι* (= θα πιαστώ ή θα κυριευτώ από άλλον)· *γεννῶ* - *γεννήσομαι*· *θεραπεύω* - *θεραπεύσομαι*· *κωλύω* - *κωλύσομαι*· *οἰκῶ* - *οἰκήσομαι*· *πάσχω* - *πείσομαι*· *φύω* - *φύσομαι* κ.ά·

5) παθητ. αόριστο με σημασία μέση:

αἰσχύνομαι - *ἡσχύνθην*· *ἀνιῶμαι* (= λυπούμαι) - *ἡνιάθην* (= λύπησα τον εαυτό μου)· *δέομαι* - *έδεήθην*· *λυπούμαι* - *έλυπήθην*· *ὀρμῶμαι* - *ὠρμήθην*· *πορεύομαι* - *έπορεύθην*· *φοβοῦμαι* - *έφοβήθην* κ.ά.

6) παθητ. μέλλοντα και παθητ. αόριστο με σημασία μέση:

ἀπαλλάττομαι - *ἀπαλλαγῶμαι* - *ἀπηλλάγην*· (*έκ*)*πλήττομαι* - (*έκ*)*πلاغῶμαι* - (*έξ*)*επλάγην*· *μυμνήσκομαι* - *μνησθήσομαι* - *έμνήσθην*· *φαίνομαι* - *φανήσομαι* - *έφάνην* κ.ά·

7) ενεργητ. αόρ. β', παρακείμι. και υπερσυντέλικο με σημασία αμετάβα-
τη:

ἵστημι, ενεργ. αόρ. β' ἔστην, παρακ. ἔστηκα·

φύω, ενεργ. αόρ. β' με μέση διάθ. ἔφυν (= υπήρξα από τη φύση, έγινα), ενεργ.
παρακ. με μέση διάθ. *πέφυκα* (= έχω γίνει, είμαι πλασμένος από τη φύση),
ενεργ. υπερσ. με μέση διάθ. *ἐπεφύκειν* (= είχα γίνει, ήμουν πλασμένος από
τη φύση) κ.ά.

Β'. Ρήματα αποθετικά

360. Αποθετικά λέγονται τα ρήματα που έχουν μόνο μέση φωνή (όπως
τα νεοελλ. ρ.: *αισθάνομαι, δέχομαι, έρχομαι, σέβομαι* κ.ά.).

Από τα αποθετικά ρήματα:

1. λέγονται **μέσα αποθετικά** όσα έχουν μόνο μέσο αόριστο (α' ή β') με
ενεργητική διάθεση:

αισθάνομαι - ἤσθόμην, *ἀσπάζομαι* - ἡσπασάμην, *ἐντέλλομαι* - ἐνετείλάμην.
ἔπομαι - ἐσπόμην, *θεῶμαι* (= παρατηρώ) - ἐθεασάμην, *καρποῦμαι* -
ἐκαρπώσάμην, *μηχανῶμαι* (= επινοώ, μηχανεύομαι) - ἐμηχανησάμην, *πυνθά-
νομαι* - ἐπυνθόμην, *ὑπισχνόμαι* - ὑπεσχόμην, *φθέγγομαι* - ἐφθεγγάμην κ.ά.

2. λέγονται **παθητικά αποθετικά** όσα έχουν αόριστο μόνο παθητικό μ'
ενεργητική διάθεση:

ἀμιλλῶμαι - ἡμιλλήθην, *βούλομαι* - ἐ(ή)βουλήθην, *διανοοῦμαι* - διενόηθην, *δύ-
ναμαι* - ἐ(ή)δυνήθην, *ἐναντιοῦμαι* - ἠναντιώθην, *ἐπιμελοῦμαι* - ἐπεμελήθην.
οἶομαι και *οἶμαι* (= φρονώ) - ᾤήθην κ.ά.

3. λέγονται **μεικτά αποθετικά** όσα έχουν και μέσο αόριστο μ' ενεργητι-
κή διάθεση και παθητικό αόριστο με παθητική διάθεση:

αἰτιῶμαι (= κατηγορώ) - ἤτιασάμην (= κατηγορήσα) - ἤτιάσθην (= κατηγο-
ρήθηκα)·

βιάζομαι (= στενοχωρώ) - ἐβιασάμην (= στενοχώρησα) - ἐβιάσθην (= στενο-
χωρήθηκα)·

δωροῦμαι (= χαρίζω) - ἐδωρησάμην (= χάρισα) - ἐδωρήθην (= δόθηκα σαν
δώρο)·

ἐργάζομαι - *εἰργασάμην* (= τελείωσα κάποια εργασία, έκαμα) - *εἰργάσθην* (=
εκτελέστηκα, έγινα)·

ἰῶμαι (= γιατρέυω) - ἰασάμην (= γιάτρεψα) - ἰάθην (= γιατρεύτηκα, θερα-
πεύτηκα)·

κτῶμαι (= αποκτώ) - ἐκτησάμην (= απόκτησα) - ἐκτήθην (= αποκτήθηκα)·

λυμαίνομαι (= βλάπτω) - ἐλυμηνάμην (= έβλαψα) - ἐλυμάνθην (= βλάφτηκα)·

μιμοῦμαι (= κάνω κάτι κατ' απομίμηση, παριστάνω) - έμιμησάμην (= έκαμα κάτι κατ' απομίμηση, παράστησα) - έμιμήθην (= έγινε κάτι κατ' απομίμηση)·

χρῶμαι (= χρησιμοποιώ) - έχρησάμην (= χρησιμοποίησα) - έχρήσθην (= χρησιμοποιήθηκα)·

ᾠνοῦμαι (= αγοράζω) - έπριάμην (= αγόρασα) - έωνήθην (= αγοράστηκε) κ.ά.

Γ'. Ρήματα απρόσωπα ή τριτοπρόσωπα

361. Ρήματα **απρόσωπα** ή **τριτοπρόσωπα** λέγονται εκείνα που συνηθίζονται μόνο ή κυρίως στο τρίτο πρόσωπο, χωρίς προσωπικό υποκείμενο (πβ. τα νεοελλ. *πρέπει, μέλει* κτλ.). Συνηθισμένα απρόσωπα ρήματα στην αρχαία ελληνική είναι:

1) τα ρ. *δεῖ* (= πρέπει), *χρή* (βλ. § 351,12), *προσέκει* (= αρμόζει), *δοκεῖ* (= φαίνεται), *μέλει* (*μοι*) [= (με) νοιάζει, υπάρχει φροντίδα], *μεταμέλει* (= έρχεται μετάνοια· *μεταμέλει μοι* = μετανιώνω, *μεταμέλει σοι* = μετανιώνεις κτλ.), *μέτεστι* (= υπάρχει συμμετοχή· *μέτεστί μοι τινος* = συμμετέχω σε κάτι), *ένεστι* (= είναι δυνατό, μπορεί), *έξεστι* (= επιτρέπεται), *εἴμαρται*, *πέπρωται* (βλ. § 351, 13 και 14) κτλ.

2) Τα ρ. *λέγεται*, *όμολογεῖται*, *άγγέλλεται*, *ᾔδεται*, *θρυλεῖται*, *νομίζεται* κτλ., όταν έχουν υποκείμενο απარέμφατο.

31ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΑΚΛΙΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

1. Επιρρήματα

362. Επιρρήματα λέγονται οι άκλιτες λέξεις που προσδιορίζουν κυρίως τα ρήματα και φανερώνουν **τόπο, χρόνο, τρόπο, ποσό, βεβαίωση ή άρνηση** κτλ.

Τα επιρρήματα κατά τη σημασία τους είναι:

1) **τοπικά** (όσα σημαίνουν τ ό π ο): *πού; πῆ; ποῖ; ὅπου, ἐνθα, ἐνθάδε, ἐκεῖ, αὐτοῦ, ἄνω, κάτω, ἐγγύς, ἔσω, ἔξω* κ.ά.·

2) **χρονικά** (όσα σημαίνουν χ ρ ό ν ο): *πότε; ὅτε, τότε, ὀπηνίκα, πηνίκα; ποτε (= κάποτε), νῦν, πρίν, ἔπειτα, πάλαι, χθές, σήμερον, αὔριον, αὔ, αὔθις (= πάλι)* κ.ά.·

3) **τροπικά** (όσα σημαίνουν τ ρ ό π ο): *πῶς; πῆ; οὕτω(ς), ὥδε (= ἔτσι), ὅπως, ὥς (= καθώς), ὥσπερ, εὖ, καλῶς, κακῶς, σωφρόνως* κ.ά.·

4) **ποσοτικά** (όσα σημαίνουν π ο σ ό): *πόσον; ὅσον, τόσον, ὀπόσον, πολύ, μάλα, ἄγαν, λίαν, πάνυ, σφόδρα, ὀλίγον, ποσάκις, τοσάκις, πολλάκις, δῖς, τρίς, τετράκις* κτλ.·

5) **βεβαιωτικά** (όσα σημαίνουν β ε β α ί ω σ η): *ναί, μάλιστα, δῆ (= βέβαια), δῆτα (= βέβαια, χωρίς αμφιβολία), ἦ (= αλήθεια)* κ.ά.·

6) **αρνητικά** (όσα σημαίνουν ά ρ ν η σ η): *οὐ* (βλ. § 61, 2), *μή*·

7) **διστακτικά** (όσα σημαίνουν δ ι σ τ α γ μ ό): *ἄρα (= άραγε), μῶν (= μήπως), τάχα, ἴσως* κ.ά.

Συσχετικά επιρρήματα

363. Από τα τοπικά, χρονικά, τροπικά και ποσοτικά επιρρήματα:

1) όσα εισάγουν ερώτηση λέγονται **ερωτηματικά**· 2) όσα έχουν αόριστη σημασία λέγονται **αόριστα**· 3) όσα σημαίνουν δείξιμο λέγονται **δεικτικά**· 4) όσα αναφέρονται σε λέξη άλλης πρότασης λέγονται **αναφορικά**.

Τα ερωτηματικά, τα αόριστα, τα δεικτικά και τα αναφορικά επιρρήματα λέγονται μαζί **συσχετικά επιρρήματα** (πβ. §§ 243-244).

363α. ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΣΧΕΤΙΚΩΝ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΩΝ

Τοπικά		Ερωτηματικά	Αόριστα	Δεικτικά	Αναφορικά
	Για στάση σ' έναν τόπο	<i>πού;</i>	<i>πού</i> (= κάπου)	<i>ἐνθάδε, ἐνταῦθα, αὐτοῦ, ἐκεῖ</i>	<i>οὗ</i> (= ἐκεῖ ὅπου), <i>ὅπου, ἔνθα, ὅθι</i>
	Για κίνηση ἀπὸ ἑνὸς τόπου	<i>ποῦ;</i> (= πρὸς ποιο μέρος;)	<i>ποῖ</i> (= κάπου, πρὸς κάποιο μέρος)	<i>ἐνθάδε, ἐνταῦθα, αὐτόσε, ἐκεῖσε</i>	<i>οἷ, ὅποι</i> (= πρὸς τὰ ἐκεῖ ὅπου), <i>ἐνθα</i>
	Για κίνηση πρὸς ἑνὸς τόπου	<i>πόθεν;</i>	<i>ποθὲν</i> (= ἀπὸ κάποιο μέρος)	<i>ἐνθένδε</i> (= ἀπ' ἐδῶ), <i>ἐντεῦθεν, ἐκεῖθεν</i>	<i>ὅθεν</i> (= ἀπ' ὅπου), <i>ὀπόθεν, ἔνθεν</i>
Χρονικά		<i>πότε;</i> <i>πηνίκα;</i> (= κατὰ ποια ώρα;)	<i>ποτὲ</i> (= κάποτε)	<i>τότε, τήνικα, τη- νικάδε, τηνικαῦτα</i> (=ἐκεῖνη τὴν ὥρα)	<i>ὅτε, ὁπότε, ἡνίκα, ὀπηνίκα</i> (= τὴν ὥρα που)
Τροπικά		<i>πῶς;</i>	<i>πῶς</i> (= κάπως)	<i>οὕτω(ς), ὥδε</i> (= ἔτσι, ὡς ἐξῆς)	<i>ὥς</i> (= ὅπως), <i>ὥσπερ</i> (= ὅπως ἀκριβῶς), <i>ὁπως</i>
Τοπικά ἢ τροπικά		<i>πῇ;</i> (= σὲ ποιο μέρος; πού; - ἢ πῶς;)	<i>πῇ</i> (= σὲ κάποιον τόπο, κάπου - ἢ κάπως)	<i>τῇδε, ταύτῃ</i> (= σ' αὐτὸν τὸν τόπο, ἐδῶ - ἢ ἔτσι)	<i>ῇ, ὀπῇ</i> (= ὅπου - ἢ ὅπως)
Ποσοτικά		<i>πόσον;</i>		<i>τόσον, τοσόνδε, τοσοῦτον</i>	<i>ὅπου, ὁπόσον</i>

2. Προθέσεις

364. Προθέσεις λέγονται οι άκλιτες λέξεις που συνήθως μπαίνουν εμπρός από κλιτές λέξεις και φανερώνουν διάφορες σχέσεις, όπως τα επιρρήματα.

365. Από τις προθέσεις:

1) λέγονται **κύριες προθέσεις** όσες χρησιμοποιούνται και στη σύνταξη εμπρός από τις πλάγιες πτώσεις των πτωτικών (π.χ. *ἐν τῇ πόλει, σὺν αὐτῷ*) και σε σύνθεση με άλλες λέξεις (π.χ. *ἔντιμος, συντυγχάνω*· βλ. § 421)· αυτές είναι 18, οι 6 μονοσύλλαβες και οι 12 δισύλλαβες:

εἰς, ἐν, ἐκ ἢ ἐξ, πρό, πρόσ, σύν

ἀνά, διά, κατά, μετά, παρὰ - ἀμφί, ἀντί, ἐπί, περὶ - ἀπό, ὑπό - ὑπέρ

2) λέγονται **καταχρηστικές προθέσεις** όσες χρησιμοποιούνται μόνο στη σύνταξη εμπρός από τις πλάγιες πτώσεις των πτωτικών (και όχι σε σύνθεση με άλλες λέξεις)· αυτές είναι οι ακόλουθες εννιά:

α) με γενική: *ἄχρι, μέχρι, ἄνευ, χωρίς, πλήν, ἔνεκα ἢ ἔνεκεν* Π.χ. *ἄχρι τῆς νυκτός, μέχρι τοῦδε* κτλ.)·

β) μ' αιτιατική: *ὥς, νῆ, μὰ* (π.χ. *ὥς ἐμέ = σ' εμένα, προς ἐμέ· νῆ τὸν Δία· μὰ τοὺς θεούς*).

3. Σύνδεσμοι

366. Σύνδεσμοι λέγονται οι άκλιτες λέξεις που χρησιμεύουν για να συνδέουν με ορισμένους τρόπους λέξεις ή προτάσεις μεταξύ τους: *ἐγὼ καὶ σὺ - ἐπαιάνιζόν τε οἱ Ἕλληνες καὶ ἤρχοντο ἀντίοι ἰέναι πρὸς τοὺς πολεμίους*.

367. Οι σύνδεσμοι κατά τη σημασία τους είναι **συμπλεκτικοί, διαζευκτικοί** (ή **διαχωριστικοί**), **αντιθετικοί** (ή **εναντιωματικοί**), **παραχωρητικοί** (ή **ενδοτικοί**), **χρονικοί, αιτιολογικοί, τελικοί, συμπερασματικοί, ειδικοί, υποθετικοί, ερωτηματικοί, ενδοιαστικοί** (ή **διστακτικοί**).

1) **Συμπλεκτικοί** λέγονται οι σύνδεσμοι που *συνπλέκουν*, δηλ. συνενώνουν (καταφατικά ή αποφατικά), λέξεις ή προτάσεις:
καταφατικοί: τε, καί· αποφατικοί: οὔτε, μήτε - οὔδέ, μηδέ.

2) **Διαζευκτικοί ή διαχωριστικοί** λέγονται οι σύνδεσμοι που συνδέουν *διαζευκτικά* (δηλ. διαχωριστικά) λέξεις ή προτάσεις: *ἢ, ἥτοι, εἴτε, ἔαντε, ἄντε, ἥντε.*

3) **Αντιθετικοί ή εναντιωματικοί** λέγονται οι σύνδεσμοι που σημαίνουν ότι εκείνα που συνδέονται με αυτούς είναι αντίθετα μεταξύ τους: *μέν, δέ, μέντοι, ὅμως, ἀλλά, ἀτάρ (= ὁμως), μὴν (= ὁμως), ἀλλὰ μὴν (= ἀλλὰ ὁμως),*

καὶ μὴν (= και όμως), οὐ μὴν ἀλλὰ (= ἀλλὰ όμως), καίτοι (= και όμως).

4) **Παραχωρητικοί** ἢ **ενδοτικοί** λέγονται οἱ σύνδεσμοι με τοὺς οὐσίους συνδέονται δύο νοήματα κάπως ασυμβίβαστα μεταξύ τοὺς και που το ένα δηλώνει παραχώρηση (συγκατάβαση) πρὸς το ἄλλο (πβ. τα νεοελλ. **αν και ο καιρός δεν εἶναι καλός, θα πάω στο κυνήγι - εργάζεται, μολονότι εἶναι ἄρρωστος**).

Παραχωρητικοί σύνδεσμοι εἶναι:

εἰ καί, ἄν και - και εἰ, και ἄν, κἄν (= και αν ἀκόμη) - οὐδ' εἰ, οὐδ' ἔάν, μήδ' ἔάν (= οὔτε και αν) - καίπερ (= αν και): νοεῖς τοῦτο, **εἰ καὶ μὴ ὀρθῶς** - γελαῖ δ' ὁ μῶρος, **κἄν** (= και αν) **τι μὴ γελοῖον ἦ**.

5) **Χρονικοί** λέγονται οἱ σύνδεσμοι με τοὺς οὐσίους εἰσάγεται πρόταση που καθορίζει το χρόνο μιας ἐνέργειας:

ὥς - ὅτε, ὁπότε - ὁσάκις, ὁποσάκις - ἡνίκα, ὀπηνίκα - ἐπεὶ, ἐπειδὴ - ὅταν, ὁπότεν, ἐπὶ, ἐπειδὴν - ἕως, ἔστε, ἄχρι, μέχρι, πρὶν.

6) **Αἰτιολογικοί** λέγονται οἱ σύνδεσμοι με τοὺς οὐσίους εἰσάγεται ἓνα νόημα που εἶναι αἰτία ἢ δικαιολογία ἄλλου:

γὰρ - ὅτι, ὥς, διότι, ἐπεὶ, ἐπειδὴ.

7) **Τελικοί** λέγονται οἱ σύνδεσμοι με τοὺς οὐσίους εἰσάγεται πρόταση που φανερώνει το **τ ἔ λ ο ς** (δηλ. το σκοπό) μιας ἐνέργειας:

ἵνα, ὅπως, ὥς (= για να).

8) **Συμπερασματικοί** λέγονται οἱ σύνδεσμοι με τοὺς οὐσίους εἰσάγεται ἓνα νόημα που φανερώνει σ υ μ π ἔ ρ α σ μ α ἄλλου προηγούμενου:

ἄρα, δὴ, δῆτα, οὖν, τοῖνυν, τοιγάρτοι, τοιγαροῦν - οὐκοῦν, οὐκοῦν - ὥστε, ὥς.

9) **Εἰδικοί** λέγονται οἱ σύνδεσμοι με τοὺς οὐσίους εἰσάγεται πρόταση που συμπληρώνει τὴν ἔννοια ἄλλης πρότασης ὡς ἀντικείμενο ἢ ὡς υποκείμενο ἢ ἐπεξηγεῖ κάποια λέξη ἄλλης πρότασης: ὅτι, ὥς.

10) **Υποθετικοί** λέγονται οἱ σύνδεσμοι που εἰσάγουν ὑπόθεση:

εἰ, ἔάν, ἄν, ἤν.

11) **Ενδοιαστικοί** ἢ **διστακτικοί** λέγονται οἱ σύνδεσμοι με τοὺς οὐσίους εἰσάγεται πρόταση που ἐκφράζει ε ν δ ο ι α σ μ ὀ (δηλ. φόβο ἢ δισταγμό για κάτι ἀνεπιθύμητο): **μή, μή οὐ**.

4. **Επιφωνήματα**

368. **Επιφωνήματα** λέγονται οἱ ἀκλίτες λέξεις που φανερώνουν ψυχικὸ πάθημα, ὅπως θαυμασμό, ἐνθουσιασμό, χαρά ἢ ἀγανάκτηση, ἀποστροφή, λύπη κτλ.

369. Τα επιφωνήματα της αρχαίας ελληνικής είναι:

1. **θαυμαστικά:** ᾄ! ὦ! βαβαί! παπαί!

2. **γελαστικά:** ᾗ - ᾗ - ᾗ!

3. **θειαστικά** (δηλ. όσα φανερώνουν ενθουσιασμό): *εὐοῖ! εὐάν!*

4. **σχετλιαστικά** (δηλ. όσα φανερώνουν λύπη ή αγανάκτηση): *ιώ! ιού! οὐαί! οἴμοι! φεῦ! παπαί!*

5. **κλητικό:** ὦ.

5. Μόρια

370. **Μόρια** λέγονται άκλιτες λέξεις, οι περισσότερες μονοσύλλαβες, που δεν ανήκουν κανονικά σ' ένα ορισμένο μέρος του λόγου.

Αυτά έχουν κυρίως επιρρηματική σημασία και χρησιμοποιούνται στο λόγο βοηθητικά. Τέτοια είναι στην αρχαία ελληνική τα ακόλουθα:

1. Τα **εγκλιτικά** *τοί, γέ, πέρ, πά, νύν* (βλ. § 42, 5).

2. Το **ευχετικό** *εἴθε*, που εκφράζει ευχή: *εἴθε εἶχες βελτίους φρένας - εἴθε ὑγαίνεις*.

3. Το **δυνητικό** *ἄν*, που σημαίνει κάτι που μπορεί ή που μπορούσε να γίνει: *εἶπον ἄν* (= μ π ο ρ ο ύ σ α να πω).

4. Το **αοριστολογικό** *ἄν*, που είναι παραλλαγή του δυνητικού *ἄν* και σημαίνει *τ υ χ ό ν ή ί σ ω ς* : *ὅς ἄν* (= που τυχόν, ο οποίος τυχόν), *ὅπου ἄν* (= όπου τυχόν) κτλ.

5. Τα **αιτιολογικά** *ἄτε, οἶον ή οἶον δῆ, οἶα ή οἶα δῆ*, που συνάπτονται με μετοχή και σημαίνουν αιτία πραγματική: *ἄτε ὦν, οἶον (δῆ) ὦν, οἶα (δῆ) ὦν* (= γιατί πράγματι είναι).

6. Τα **αχώριστα δηκτικά μόρια** -δε και -ί, που βρίσκονται προσκολλημένα στο τέλος ορισμένων λέξεων και σημαίνουν δείξιμο: (*ό, ή, τὸ*) *ὅδε, ἥδε, τόδε (τοῖος, τόσος, τηλίκος), τοιόσδε, τοσόσδε, τηλικόσδε, (οὔτος) οὔτοσί, αὐτή, τουτί, (ὅδε) ὀδί, ἡδί, τοδί, (οὔτως) οὔτωσί, (ὥδε) ὠδί* κτλ. (πβ. §§ 223 και 224, 3).

7. Τα **αχώριστα προτακτικά μόρια** *ἀ-, νη-, δυσ-, ἀρι-, ζα-,* κτλ. που ποτέ δε λέγονται μόνα τους, παρά συνηθίζονται μόνο στη σύνθεση ως πρώτα συνθετικά σύνθετων λέξεων (βλ. § 423).

6. Άκλιτα με πολλαπλή σημασία

371. Μερικές άκλιτες λέξεις ανήκουν σε διάφορα μέρη του λόγου και έχουν ποικίλες σημασίες, όπως δείχνει ο παρακάτω πίνακας:

<i>ἄν</i>	1. υποθετ. σύνδ. (§ 367, 10)· 2. δυνητικό και αοριστολογικό μόριο (§ 370, 3 και 4)· 3. μαζί με το <i>καί</i> παραχωρητικός σύνδεσμος (<i>ἄν καί, καί ἄν</i> , § 367, 4)·
<i>ἄχρι</i>	1. καταχρηστ. πρόθεση (§ 365, 2)· 2. χρονικός σύνδ. (§ 367, 5)·
<i>ἐάν</i>	1. υποθετ. σύνδ. (§ 367, 10)· 2. μαζί με το <i>οὐδὲ</i> ή <i>μηδὲ</i> παραχωρητικός σύνδ. (<i>οὐδ' ἐάν, μηδ' ἐάν</i> , § 367, 4)·
<i>εἰ</i>	1. υποθετ. σύνδ. (§ 367, 10)· 2. μαζί με το <i>καί</i> παραχωρητικός σύνδ. (<i>εἰ καί, καί εἰ</i> , § 367, 4)·
<i>ἐπεὶ</i>	1. χρον. σύνδ. (§ 367, 5)· 2. αιτιολογ. σύνδ. (§ 367, 6)·
<i>ἐπειδὴ</i>	βλ. παραπάνω <i>ἐπεὶ</i> ·
<i>ήνίκα</i>	βλ. <i>ὅτε</i> ·
<i>μέχρι</i>	βλ. <i>ἄχρι</i> ·
<i>ὀπηνίκα</i>	βλ. <i>ὅτε</i> ·
<i>ὁπότε</i>	βλ. <i>ὅτε</i> ·
<i>ὅπως</i>	1. επίρρ. τροπικό αναφορικό (= καθώς) (§ 362, 3)· 2. τελικός σύνδ. (= για να) (§ 367, 7)·
<i>ὅτε</i>	1. επίρρ. χρονικό αναφορικό (= και τότε) (§ 362, 2)· 2. χρονικός σύνδ. (= όταν, τότε που) (§ 367, 5)· έτσι και τα <i>ὁπότε, ήνίκα, ὀπηνίκα</i> ·
<i>ὅτι</i>	1. σύνδ. αιτιολογ. (= γιατί) (§ 367, 6)· 2. σύνδ. ειδικός (§ 367, 9)· 3. <i>ὅ,τι</i> αναφορ. αντωνυμία (§ 240, 3)·
<i>πρὶν</i>	1. επίρρ. χρον. (§ 362, 2)· 2. σύνδ. χρον. (§ 367, 5)·
<i>ὥς</i>	1. επίρρ. τροπικό αναφορικό (= καθώς, σαν) (§ 362, 3)· 2. καταχρηστ. πρόθ., στη θέση της πρόθ. <i>εἰς</i> (= σε, προς) (§ 365, 2)· και εμπρός από αριθμητικά (= περίπου) (<i>ὥς εἴκοσι</i> = περίπου είκοσι)· 3. χρονικός σύνδ. (§ 367, 5)· 4. αιτιολογ. σύνδ. (§ 367, 6)· 5. τελικός σύνδ. (§ 367, 7)· 6. συμπερασματ. σύνδ. (§ 367, 8)· 7. ειδικός σύνδ. (§ 367, 9)· 8. κάποτε εισάγει ανεξάρτητες επιφωνηματ. προτάσεις (= πως, πόσο, τι) (π.χ. <i>ὥς καλὸς μοι ὁ πάππος!</i>)· 9. εμπρός από υπερθετικά επιτείνει τη σημασία τους (π.χ. <i>ὥς τάχιστα, ὥς μάλιστα, ὥς ἥδιστα</i>) κτλ.

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟ

32ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΝΘΕΣΗ

372. Οι περισσότερες λέξεις σχηματίστηκαν από άλλες με **παραγωγή** ή με **σύνθεση**:

α) με π α ρ α γ ω γ ή : *δίκη* - *δικάζω*, *δικαστής*, *δικαστικός*·

β) με σ ύ ν θ ε σ η: (*λόγος* + *γράφω*) *λογογράφος*, (*ξίφος* + *μάχαιρα*) *ξιφομάχαιρα*.

373. Το μέρος της γραμματικής που εξετάζει τους τρόπους με τους οποίους σχηματίζονται οι λέξεις λέγεται *ετυμολογικό*.

374. Κατά την παραγωγή και τη σύνθεση δεν παίρνονται συνήθως ακέραιες οι λέξεις, παρά θέματα λέξεων. Π.χ.

π α ρ α γ ω γ ή: από τη λ. *βαίνω* (θ. *βα-*) σχηματίζεται η λ. *βα-τός*·

σ ύ ν θ ε σ η: από τις λ. *ναῦ-ς* + *πήγ-νυμι* σχηματίζεται η λ. *ναυ-πηγ-ός*.

375. 1) Η λέξη που από το θέμα της σχηματίζεται με παραγωγή μια νέα λέξη λέγεται ως προς αυτή **πρωτότυπη**· η νέα λέξη που παράγεται λέγεται **παράγωγη**: *δίκη* (πρωτότυπη) - *δικάζω* (παραγωγή).

2) Το αρχικό θέμα που απ' αυτό βγαίνει μια σειρά από παράγωγες λέξεις με διάφορους μετασχηματισμούς λέγεται **ρίζα**.

Π.χ. ρ ί ζ α γραφ-: *γράφ-ω*, *γραφ-εύς*, *γραφ-εῖον*, *γραφ-ή*, *γραφ-ίς* (γεν. *γραφ-ίδος*), *γραφ-ίδ-ιον*, *γραφ-ικός*, *γραπ-τός*, *γραμ-μή*, *γραμ-μ-ικός*, *γράμ-μα* (γεν. *γράμματ-ος*), *γραμματ-ίζω* (= διδάσκω γράμματα), *γραμματ-ιστής*, *γραμματ-εύς*, *γραμματεῦ-ω* κτλ., όπου από τη ρίζα *γραφ-* βγαίνουν τα θ έ - μ α τ α *γραφ-*, *γραφίδ-*, *γραπ-*, *γραμ-*, *γραμματ-*, *γραμματεν-* κτλ.

3) Η λέξη που δεν παράγεται από άλλη, παρά σχηματίζεται απευθείας από κάποια ρίζα, όταν προστεθεί σ' αυτή μια κατάληξη, λέγεται **ριζική λέξη**.

Π.χ. *γράφ-ω*, *φη-μί*, (*έσ-μί*) *ει-μί*, *ναῦ-ς*, *φλόγ-ς*, *λίθο-ς* κ.ά.

376. 1) Η λέξη που σχηματίζεται από δύο άλλες (ριζικές, πρωτότυπες ή παράγωγες) με την ένωση των θεμάτων τους, λέγεται **σύνθετη λέξη**. Έτσι π.χ. από το *φιλῶ* και *τιμή* έγινε η σύνθετη λ. *φιλότιμος*· από το *ναῦ-ς* και *μάχ-ομαι* έγινε η σύνθετη λ. *ναυμαχός*.

2) Κάθε λέξη που δεν είναι σύνθετη λέγεται **απλή λέξη**. Η απλή λέξη μπορεί να είναι ριζική (*δίκη, γράφω*) ή παράγωγη (*δίκαιος, γραφεύς*).

377. Οι δύο λέξεις που ενώνονται και σχηματίζουν μια σύνθετη λέξη λέγονται **συνθετικά μέρη**. Η πρώτη απ' αυτές λέγεται **πρώτο συνθετικό** (*μέρος*) και η δεύτερη λέγεται **δεύτερο συνθετικό** (*μέρος*). Έτσι π.χ. της σύνθετης λέξης *βιβλιοπώλης* συνθετικά μέρη είναι οι λέξεις *βιβλίον* (α' συνθετικό) και *πωλῶ* (β' συνθετικό).

378. Οι παράγωγες λέξεις που δεν παράγονται από άλλες απλές λέξεις, παρά από σύνθετες, λέγονται **παρασύνθετες λέξεις** ή **παρασύνθετα**. Π.χ. από τη σύνθετη λ. *φιλόσοφος* παράγεται η παρασύνθετη *φιλοσοφῶ* (βλ. § 429).

33ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Προεισγωγικές παρατηρήσεις για την παραγωγή

379. Είδαμε (§ 374) ότι κατά την παραγωγή παίρνεται ως βάση το θέμα της πρωτότυπης λέξης και απ' αυτό σχηματίζεται η παράγωγη.

Ειδικότερα στην παραγωγή παρατηρούμε τα ακόλουθα:

1) Το θέμα της πρωτότυπης λέξης από το οποίο σχηματίζεται η παράγωγή σπάνια μένει ακέραιο και αμετάβλητο· συνήθως παρουσιάζονται σ' αυτό διάφορες παθήσεις και μεταβολές. Π.χ.

δοῦλος (θ. *δουλο-*): *δουλό-ω -ῶ* το θέμα μένει αμετάβλητο

δοῦλος (θ. *δουλο-*): *δουλ-εύω* αποβολή του τελικού φθόγγου του θέματος
δουλόω -ῶ (θ. *δουλο-*): *δούλω-σις* έκταση του χαρακτ. **ο** σε **ω** (βλ. § 62, 7, β)

πέμπω (θ. *πεμπ-*): *πομπ-ός* τροπή του φων. **ε** σε **ο** (βλ. § 62, 6)

ρήγνυμι (θ. *ρήγ-*): *ρώγ-μῆ* τροπή του φων. **η** σε **ω** (βλ. § 62, 6)

ἔχω (θ. *σεχ-*): *σχ-έ-σις* συγκοπή του φων. **ε** (βλ. § 62, 1).

2) Στο θέμα της πρωτότυπης λέξης (είτε αμετάβλητο είτε τροποποιημένο), για να σχηματιστεί μια παράγωγη λέξη, προσθέτεται κανονικά ορισμένο στοιχείο που λέγεται **παραγωγικό πρόσφυμα**. Π.χ.

ἀρώ -ω (θ. ἄρο-): ἄρο-τρο-ν (παραγωγ. πρόσφυμα -τρο-)
 δοῦλος (θ. δουλο-): δουλ-εύ-ω (» » -ευ-)
 λύ-ω (θ. λυ-): λύ-σι-ς (» » -σι-)

3) Στο παραγωγικό πρόσφυμα (-τρο-, -ευ-, -σι- κτλ.) προσθέεται η νέα κατάληξη της παράγωγης λέξης (-ν, -ω, -ς κτλ.). Έτσι το παραγωγικό πρόσφυμα μαζί με την κατάληξη απαρτίζει ένα σύνολο που λέγεται **παραγωγική κατάληξη**: -τρον, -εύω, -σις κτλ.

4) Οι παράγωγες λέξεις μπορεί να είναι ουσιαστικά (γράφω - γραφεύς), επίθετα (γράφω - γραπτός), ρήματα (βασιλεύς - βασιλεύω) ή επιρρήματα (δίκαιος - δικαίως).

Α' . Παράγωγα ουσιαστικά

380. Τα ουσιαστικά παράγονται α) από ρήματα: γράφω- γραφεύς, β) από επίθετα: δίκαιος: δικαιοσύνη, γ) από άλλα ουσιαστικά: πόλις: πολίτης.

α) Ουσιαστικά παράγωγα από ρήματα

381. Τα ουσιαστικά που παράγονται από ρήματα σημαίνουν:

1) το **πρόσωπο που ενεργεί**. Παραγωγικές καταλήξεις τους είναι οι ακόλουθες (βλ. § 379, 3):

-εύς γράφω- γραφ-εύς, νέμω- νομεύς, τίκτω- τοκ-εύς κτλ.
 -ός τρέφω- τροφ-ός, πέμπω- πομπ-ός, ἄδω (θ. ἀειδ-): ἀοιδ-ός (βλ. § 62, 6), τάσσω (θ. ταγ-): ταγ-ός κτλ.
 -μὼν ἡγέομαι -οὔμαι (θ. ἡγε-): ἡγε-μὼν, κήδ-ομαι (θ. κηδ-, κηδε-): κηδε-μὼν κτλ.
 -ᾶς φεύγω (θ. φευγ-, φυγ-): φυγ-ᾶς, νέμω- νομ-ᾶς κτλ.
 -της ποιέω -ῶ: ποιη-τής (θηλ. ποιή-τρια), αὔλέω -ῶ: αὔλη-τής (θηλ. αὔλη-τρίς), ἐργάζομαι: ἐργά-της (θ. ἐργά-τις) κτλ.
 -τήρ καλέω -ῶ (θ. καλε-, κλη-): κλη-τήρ, σῶζω: σω-τήρ (θηλ. σώ-τειρα) κτλ.
 -τωρ λέγω (θ. ῥη-, ῥη-θήσομαι): ῥή-τωρ, συλ-λαμβάνω (θ. λαβ-): συλ-λήπ-τωρ (θηλ. συλ-λήπ-τρια), πράττω (θ. πραγ-): πράκ-τωρ κτλ.

2) την **ενέργεια**, το **πάθος** ή την **κατάσταση**: παραγωγικές καταλήξεις:

- σις λύ-ω: λύ-σις, παύ-ω: παῦ-σις, γεύ-ομαι: γεῦ-σις, κρού-ω: κρού-σις· στέφ-ω: (στέφ-σις=) στέψις, τρέφ-ω: (τρέφ-σις =) θρέψις (βλ. § 69, 1) λαμβάνω (θ. λαβ-, ληβ-): (λήβ-σις =) λήψις· μείγνυμι: (μεῖγ-σις =) μεῖξις, ψύχ-ω: (ψύχ-σις =) ψύξις· αἶρ-ω (θ. ἀρ-): ἄρ-σις, καθαίρω (θ. καθαρ-): κάθαρ-σις, ἐγείρομαι (θ. ἐγερ-): ἔγερ-σις, κλίνω: κλί-σις, κρίνω: κρί-σις (πβ. § 309, α)· γεννά-ω -ῶ: γέννη-σις, δρά-ω -ῶ: δρᾶ-σις, αἰτιά-ομαι -ῶμαι: αἰτία-σις, ὀρά-ω -ῶ: ὄρα-σις· αἰρέ-ω -ῶ: αἶρε-σις, ποιέ-ω -ῶ: ποίη-σις· δηλό-ω -ῶ: δήλω-σις, ἀρό-ω -ῶ: ἄρο-σις (βλ. § 331, γ, 1)· ἀλίσκομαι (θ. ἄλω-): ἄλω-σις, χρη-ομαι -ῶμαι (θ. χρη-): χρη-σις· ἴ-στη-μι (θ. στη-, στᾶ-): στά-σις, τί-θη-μι (θ. τη-, θε-): θέ-σις, ἀφ-ί-η-μι (θ. ή-, έ): ἄφ-ε-σις, ἐν-ί-η-μι: ἐν-ε-σις, δί-δω-μι (θ. δω-, δο-): δό-σις κ.ά.
- σία δοκιμάζω: δοκιμα-σία, ἐργάζομαι: ἐργα-σία, θύ-ω: θυ-σία, ξηραίνω: ξηρα-σία, σημαίνω: σημα-σία, ὑγραίνω: ὑγρα-σία κ.ά.
- ή γράφ-ω: γραφ-ή, ἀμείβ-ω: ἀμοιβ-ή, πέμπ-ω: πομπ-ή, θάπτ-ω: ταφ-ή, στρέφ-ω: στροφ-ή, φυλάττω (θ. φυλακ-): φυλακ-ή, σφάτ-τω (θ. σφαγ-) σφαγ-ή, ταράττω (θ. ταραχ-): ταραχ-ή, ἀρήγ-ω (= βοηθῶ): ἄρωγ-ή (βλ. § 62, 6) κ.ά.
- ᾶ (ὅταν προηγείται ρ): ἀγείρω (θ. ἀγερ-): ἀγορ-ά, φθείρω (θ. φθερ-): φθορ-ά, χαίρω (θ. χαρ-): χαρ-ά κ.ά.
- ία μαίνομαι (θ. μαν-): μαν-ία, ἀγγέλλω: ἀγγελ-ία, ὀμιλέ-ω: ὀμιλ-ία, μαρτυρέ-ω -ῶ: μαρτυρ-ία κ.ά.
- εία (ιδίως ἀπό ρήματα σε -εύω): ἀριστεύω: ἀριστεία, βασιλεύω: βασιλεία, δουλεύω: δουλεία, θεραπεύω: θεραπεία, κολακεύω: κολακεία, λατρεύω: λατρεία, μαντεύω: μαντεία, παιδεύω: παιδεία κ.ά.
- Σε τέτοια παράγωγα η κύρια παραγωγική κατάληξη είναι -ία (ὅπως στα προηγούμενα)· ἀλλά η κατάληξη αὐτή μαζί με το προηγούμενο φωνήεν του θέματος παρουσιάζεται σαν -εία: βασιλε-ία - βασιλεία.
- ος (αρσ. της β' κλίσης): τρέμω: τρόμ-ος, τρέπω: τρόπ-ος, ψέγω: ψόγ-ος· πλέω: πλό-ος - πλοῦς, ῥέ-ω: ῥό-ος - ῥοῦς κ.ά.
- μὸς ἀγείρω (θ. ἀγερ-): ἀγερ-μὸς, δέω - δῶ (= δένω), (θ. δεσ-): δεσμὸς, ὀδύρομαι: ὀδυρ-μὸς, σείω (θ. σεισ-): σεισ-μὸς
- (ε)τὸς τρυγά-ω -ῶ: τρυγη-τὸς, κωκύω: κωκυ-τὸς, κόπτω: κοπ-ετὸς, νείφει (= χιονίζει ἀπὸ θ. νιφ-): νιφ-ετὸς, πηγ-νυμι (θ. πηγ-, παγ-): παγ-ετὸς, τίκτω (θ. τεκ-, τοκ-): τοκ-ετὸς, ὕω (= ρίχνω βροχή, βρέχω): ὑ-ετὸς κ.ά.

3) το **αποτελεσμα της ενέργειας**: παραγωγικές καταλήξεις:

- μα βουλεύω: βούλευ-μα, ιδρύω: ίδρυ-μα, μηνύω: μήνυμα· πταίω (θ. πταισ-): πταισ-μα, χρίω (θ. χρισ-): χρίσ-μα· τιμάω -ῶ: τίμη-μα, ποιέω -ῶ: ποίη-μα, ζημιόω -ῶ: ζημίω-μα· βλέπω: βλέμ-μα, τρίβω: τρίμ-μα, γράφω: γράμ-μα· πλέκω: πλέγ-μα, πράττω (θ. πραγ-): πράγ-μα, ὀρύττω (θ. ὄρυχ-): ὄρυγ-μα· πλάττω (θ. πλαθ-): πλάσ-μα· ἀγγέλλω: ἄγγελ-μα, σφάλλω: σφάλλ-μα, καθαίρω: κάθαρ-μα, ὑφαίνω (θ. ὑφαν-): ὑφασμα, τέμνω (θ. τεμ-, τμη-)· τμη-μα, βαίνω (θ. βα-, βη-): βῆ-μα κ.ά.
- μη γράφω: γραμ-μή, ῥήγνυ-μι (θ. ῥηγ-, ῥωγ-): ῥωγ-μή· φη-μί: φή-μη, γι-γνώ-σκω: γνώ-μη κ.ά.
- ος (ουδ. γ' κλίσ.): λανθάνω (θ. λαθ-): λάθ-ος, πάσχω (θ. παθ-): πάθ-ος, ψεύδομαι: ψεύδ-ος κ.ά.

4) το **ὄργανο** ή το **μέσο** μιας ενέργειας: παραγωγικές καταλήξεις:

- τρον ἄρώω -ῶ: ἄρο-τρον, πλήττω (θ. πληγ-): (πλήγ-τρον =) πλήκ-τρον, ή σείω (θ. σεισ-): σείσ-τρον, σημαίνω (θ. σημαν-): σήμαν-τρον, σκή-θρον πτω (= στηριζω): σκήπ-τρον, φοβέω -ῶ: φόβη-τρον· κλείω: κλειθρον κ.ά.

Πολλά τέτοια παράγωγα στον πληθυντικό σημαίνουν **αμοιβή** για τη σχετική ενέργεια: διδάσκω: διδάκ-τρα, λύω: λύ-τρα, τρέφω: θρέπ-τρα (= αμοιβή για την τροφή) κ.ά.

- τρα ξύω (θ. ξυσ-): ξύσ-τρα, χέω (θ. χυ-, πβ. ἐ-χύ-θην): χύ-τρα· ἀποβαίνω ή -θρα (θ. βα-): ἀπο-βά-θρα κ.ά.
- τήρ ζώννυμι (θ. ζωσ-): ζωσ-τήρ, καίω (καυ-): καυ-τήρ, λάμπω: λαμπ-τήρ, λούω: λου-τήρ, νίπτω: νιπ-τήρ κ.ά.
- τηρία βαίνω (θ. βα-): βα-κ-τηρία κ.ά.
- τήριον πίνω (θ. πο-): πο-τήριον, ἐγείρω (θ. ἐγερ-): ἐγερ-τήριον, αἰσθάνομαι (θ. αἰσθε): αἰσθη-τήριον κ.ά.
- ανον γλύφω (= σκαλίζω): γλύφ-ανον, δρέπω: δρέπ-ανον κ.ά.
- άνη σκάπτω: σκαπ-άνη, χέω (= χύνω): χο-άνη κ.ά.
- όνη ἄγχω (= σφίγγω το λαιμό, πνίγω): ἀγχ-όνη, πείρω (= τρυπώ) (θ. περ-): περ-όνη κ.ά.
- ίς (γεν. -ίδος) γράφω: γραφ-ίς, γλύφω: γλυφ-ίς, προβόσκω: προβοσκ-ίς κ.ά.
- εὺς σφάττω (θ. σφαγ-): σφαγ-εὺς (= ξίφος), τέμνω: τομ-εὺς (= ὄργανο με το οποίο κόβομε) κ.ά.

5) τον **τόπο** όπου γίνεται μια ενέργεια: παραγωγικές καταλήξεις:

- τήριον βουλεύω: βουλευ-τήριον, δικάζω: δικασ-τήριον, εργάζομαι: εργασ-τήριον, ὁρμάομαι -ῶμαι: ὁρμη-τήριον κ.ά.
- τρα ὀρχέομαι -οῦμαι: ὀρχήσ-τρα, παλαίω: παλαίσ-τρα κ.ά.
- τρον θεάομαι -ῶμαι: θέα-τρον, λέχ-ομαι (ποιητ. = κοιμοῦμαι): λέκ-τρον (= κλίνη) κ.ά.
- θρον βαίνω (θ. βα-): βά-θρον, ῥέω (θ. ῥεε-): (ῥέε-θρον =) ῥεῖθρον.

β) Ουσιαστικά παράγωγα από επίθετα

382. Τα ουσιαστικά που παράγονται από επίθετα είναι (θηλυκά ή ουδέ-τερα) αφηρημένα ουσιαστικά και σημαίνουν ιδιότητα. Συνηθισμένες παραγωγικές καταλήξεις σ' αυτά είναι:

- ιά (παροξύτονα) 1) κυρίως από δευτερόκλιτα επίθ. σε -ος: ἄπιστος: ἄπιστία, ἄπληστος: ἀπληστία, κακός: κακία, μωρός: μωρία, σοφός: σοφία, φιλόπονος: φιλοπονία, φίλος: φιλία, ὑπερήφανος: ὑπερηφάνια κ.ά.
2) από αναλογία προς αυτά παράγονται αφηρημένα ουσιαστικά και από μερικά τριτόκλιτα επίθετα: εὐδαιμόων: εὐδαιμονία, ἀμαθής: ἀμαθία, ἀτυχής: ἀτυχία, δυστυχής: δυστυχία, εὐτυχής: εὐτυχία κ.ά.
- ειᾶ (προπαροξύτονα) κυρίως από τριτόκλιτα σιγμόληκτα επίθ. σε -ης, -ες: ἀληθής (θ. ἀληθεσ-): ἀλήθεσ-ια - ἀλήθε-ια - ἀλήθεια· ἔτσι και ἐπιμελής: ἐπιμέλεια, εὐγενής: εὐγένεια, εὐσεβής: εὐσέβεια, ὑγιής: ὑγεία κ.ά.· από αναλογία προς αυτά και από δευτερόκλιτα επίθ. σε -ός: βοηθός: βοήθεια, ἐνεργός: ἐνέργεια κ.ά.
- οιᾶ (προπαροξύτονα) από συνηρημένα επίθ. της β' κλίσης σε -οος = -ους:
- (-ο-ιᾶ) εὐνοος = εὐνοος: εὐνο-ιᾶ = εὐνοια· ἔτσι και εὐρους: εὐροια, εὐπλους: εὐπλοια, ἀγχίνους: ἀγχίνοια κ.ά.
- ος (ουδέτ. της γ' κλίσης) από τριτόκλιτα επίθ. σε -ύς, -εῖα, -ύ: βαθύς: βάθος, βαρύς: βάρος, εὐρύς: εὐρος, παχύς: πάχος, πλατύς: πλάτος, ταχύς: τάχος κ.ά.
- σύνη από επίθ. δευτερόκλιτα και από επίθ. τριτόκλιτα σε -ων: δίκαιος: (οσύνη) δικαιοσύνη· ἱερός: ἱερωσύνη, ἀγαθός: ἀγαθωσύνη (μτγν.), ἅγιος: (-ωσύνη) ἁγιωσύνη (μτγν.)· σῶφρων: σωφροσύνη, ἄφρων: ἀφροσύνη κ.ά.
Ἐτσι και από το ουσ. κέρδος: κερδοσύνη. Ο φθόγγος **ο** πριν από το -σύνη εκτείνεται σε **ω**, αν η προηγούμενη συλλαβή είναι βραχύχρονη (πβ. § 194).

- της (γεν. -τητος) από επίθ. τριτόκλιτα σε -ύς, -εῖα, -ύ:
 (-υ-της) βαρύς: βαρύτης, βραδύς: βραδύτης (γεν. -ύτητος) ή βραδυτής (γεν. -υτήτος), γλυκύς: γλυκύτης, δριμύς: δριμύτης, ήδύς: ήδύτης, ταχύς: ταχύτης (γεν. -ύτητος) ή ταχυτής (γεν. -υτήτος) κ.ά.
 (-ό-της) από δευτερόκλ. επίθ. σε -ος: ἀρχαῖος: ἀρχαιότης, ἴσος: ισότης, κακός: κακότης· έτσι και από τις αόριστες αντωνυμίες ποιός (= κάποιος λογής): ποιότης, ποσός (= κάμποσος): ποσότης.
 -άς (γεν. -άδος) από αριθμ. επίθετα: μόνος: μονάς, εἷς (γεν. ἐν-ός): ένας, δύο: δυάς, εἴκοσιν: εἰκάς κτλ. (βλ. § 210).

γ) Ουσιαστικά παράγωγα από άλλα ουσιαστικά

383. Τα ουσιαστικά που παράγονται από άλλα ουσιαστικά είναι: **υποκοριστικά, μεγεθυντικά, τοπικά, περιεκτικά, πατρωνυμικά, γονεωνυμικά, εθνικά και παρώνυμα.**

1. Υποκοριστικά

384. Υποκοριστικά λέγονται τα παράγωγα ουσιαστικά που παριστάνουν μικρό αυτό που σημαίνει το πρωτότυπο, είτε επειδή είναι αληθινά μικρό είτε επειδή λέγεται χαϊδευτικά ή για χλευασμό ή για καταφρόνηση (πβ. τα νεοελλ. παιδί - παιδάκι· πατέρας - πατερούλης· άνθρωπος - ανθρωπάκος κτλ.).

Οι πιο συνηθισμένες **υποκοριστικές καταλήξεις** είναι οι ακόλουθες:

- άριον ἄνθρωπος: ἄνθρωπ-άριον ἵππος: ἵππ-άριον κύων (κυν-ός): κυν-άριον παῖς (παιδ-ός): παιδ-άριον κ.ά.
 -ιον ἄβαξ (ἄβακ-ος): ἀβάκ-ιον γέφυρα: γεφύρ-ιον θυγάτηρ (θυγατρ-ός): θυγάτρ-ιον πίναξ (πίνακ-ος): πινάκ-ιον ῥύαξ (ρύακ-ος): ρυ-άκ-ιον σῶμα (σώματ-ος): σωματ-ιον
 αλλά μερικά τρισύλλαβα που έχουν (φύσει ή θέσει) μακρόχρονη τη συλλαβή πριν από το -ιον παροξύνονται: χῶρ-ος: χωρ-ιον, ῥάβδος: ῥαβδ-ιον, σάρξ (σαρκ-ός): σαρκ-ιον, τέκν-ον: τεκν-ιον (από αναλογία προς αυτά και το νεοελλ. τοπίο(ν), που δεν το αισθανόμαστε πια ως υποκοριστικό).

Κάποτε σε ονόματα γυναικών προσθέεται η υποκοριστική κατάλ. -ιον με θηλυκό άρθρο· Γλυκερία: ἡ Γλυκέρ-ιον Λεοντία: ἡ Λεόντ-ιον κ.ά.

- ιδιον ξίφος: ξιφ-ιδιον· οίκια: οίκ-ιδιον· τείχος: τειχ-ιδιον· βούς (βο-ός): (βο-ιδιον) βοῖδιον· γῆ: (γη-ιδιον) γῆδιον· γραῦς (γρα-ός): (γρα-ιδιον) γράδιον· λαγω(ός): (λαγω-ιδιον) λαγῶδιον κ.ά.
- ίς (γεν. -ιδος) θύρα: θυρ-ίς· λαβή: λαβ-ίς· πίναξ (πίνακ-ος): πινακ-ίς· πύλη: πυλ-ίς κ.ά.
(γεν. -ιδος) κρήνη: κρην-ίς· νῆσος: νησ-ίς· ψῆφος: ψηφ-ίς (= πετραδάκι) κ.ά.
- ίσκος νεανίας: νεαν-ίσκος· οἶκος: οἰκ-ίσκος· πύργος: πυργ-ίσκος· χιτών (χιτῶν-ος): χιτων-ίσκος κ.ά.
- ίσκη κόρη: κορ-ίσκη· ἡ παῖς (τῆς παιδ-ός): παιδ-ίσκη κ.ά.
- ύδριον λόγος: λογ-ύδριον· νέφος: νεφ-ύδριον· νῆσος: νησ-ύδριον κ.ά.
- ύλλιον δάσος: δασ-ύλλιον· δένδρον: δενδρ-ύλλιον· εἶδος (= ποίημα): εἰδύλλιον κ.ά.

2. Μεγεθυντικά

385. Μεγεθυντικά λέγονται τα παράγωγα ουσιαστικά που δηλώνουν εκείνον που έχει σε υ π ε ρ β ο λ ι κ ὀ μ έ γ ε θ ο ς αυτό που σημαίνει το πρωτότυπο. Τα μεγαθυντικά έχουν κυρίως σημασία περιγελαστική (πβ. τα νεοελλ. κεφάλας, κοιλαράς κτλ.).

Οι πιο συνηθισμένες **μεγεθυντικές καταλήξεις** είναι οι ακόλουθες:

- ων (γεν. -ωνος) γαστήρ (γαστρ-ός): γάστρ-ων (= κοιλαράς)· ἡ γνάθος (= σιαγόνη): γνάθ-ων (= αυτός που έχει μεγάλο σιαγόνη ή φουσκωμένα μάγουλα)· χεῖλος: χείλ-ων (= χειλαράς) κ.ά.
- ίας μέτωπο: μετωπ-ίας (= αυτός που έχει μεγάλο μέτωπο)·

3. Τοπικά

386. Τοπικά λέγονται τα παράγωγα ουσιαστικά που σημαίνουν τον τόπο όπου μένει ή δρα το πρόσωπο που δηλώνει το πρωτότυπο ή τον τόπο όπου γίνεται η ενέργεια.

Οι πιο συνηθισμένες παραγωγικές καταλήξεις των τοπικών είναι οι ακόλουθες:

- ιον (προπαροξύτονα) στρατηγός: στρατήγ-ιον (= ο τόπος όπου μένει ο στρατηγός· σήμερα: στρατηγεῖο)· ἔμπορος: ἐμπόρ-ιον (= εμπορικός λιμένας)· γυμνασία (= γύμναση): γυμνάσ-ιον (= ο τόπος όπου γινόταν η γύμναση, γυμναστήριο)· ἵπποφορβός (= ιπποτρόφος): ἵπποφόρβ-ιον (= ιπποτροφεῖο) κ.ά.
- (ε)ῖον γραφεύς: γραφεῖον (από το γραφέ-ιον)· κουρεύς: κουρεῖον (από το κουρέ-ιον)· χαλκεύς: χαλκεῖον (από το χαλκέ-ιον)· και με

-εἶον παραγωγ. κατάλ. -εἶον: ἀρχαί: ἀρχεῖον (= ο τόπος όπου συγκεντρώνονταν οι αρχές)· διδάσκαλος: διδασκαλ-εἶον· ἰατρός: ἰατρ-εἶον· κάπηλος: καπηλ-εἶον κ.ά.

4. Περιεκτικά

387. Περιεκτικά λέγονται τα παράγωγα ουσιαστικά που σημαίνουν το μέρος που περιέχει πολλά από εκείνα που φανερώνει η πρωτότυπη λέξη ή πολλά όμοια που βρίσκονται στο ίδιο μέρος. Οι πιο συνηθισμένες καταλήξεις των περιεκτικών είναι οι ακόλουθες:

- ών (γεν. -ῶνος) ἄνθος: ἀνθ-ών· ἐλαία: ἐλαι-ών· κρίνον: κριν-ών· ὄρνις (ὄρνιθ-ος): ὄρνιθ-ών· ῥόδον: ῥοδ-ών· πεύκη: πευκ-ών· πλάτανος: πλαταν-ών κ.ά. · ἔτσι και: ἀνὴρ (ἀνδρ-ός): ἀνδρ-ών· γυνή (γυναικ-ός): γυναικ-ών· ξένος: ξεν-ών· παρθένος: παρθενών κ.ά.
- εών (γεν. -εῶνος) περιστέρα: περιστερ-εών· πρόμαχος: προμαχ-εών (μεταγεν. προμαχών)· ῥόδον: ῥοδ-εών (αλλά και ῥοδ-ών) κ.ά.
- ιά μύρμηξ (μύρμηκ-ος): μυρμηκ-ιά· νεοττός: νεοττ-ιά (= φωλιά μικρών πουλιών)· σφήξ (σφηκ-ός): σφηκ-ιά (= φωλιά σφηκών) κ.ά.· ἔτσι και στρατός: στρατ-ιά.

5. Πατρωνυμικά

388. Πατρωνυμικά λέγονται τα ουσιαστικά που παράγονται από κύριο όνομα πατέρα ή μητέρας ή άλλου προγόνου και σημαίνουν το γιο, τη θυγατέρα ή γενικά τον απόγονο. Τα πατρωνυμικά έχουν συνήθως τις εξής καταλήξεις:

- δης Αἰνείας: Αἰνεία-δης (θηλ. Αἰνείας -άδος)· Βορέας: Βορεά-δης (θηλ. Βορε-άς)· Βούτης (θ. Βουτα-): Βουτά-δης κ.ά.
- άδης (από αναλογία προς τα παραπάνω που λήγουν σε -ά-δης σχηματίστηκαν πατρωνυμικά με την παραγωγ. κατάλ. -άδης): Ἀσκληπίος: Ἀσκληπι-άδης, Θέστιος: Θεστι-άδης (θηλ. Θε-στιάς) κ.ά.
- ιάδης (από αναλογία επίσης προς τα παραπάνω που λήγουν σε -ι-άδης σχηματίστηκαν πατρωνυμικά με την παραγωγ. κατάλ. -ιάδης): Λαέρτης: Λαερτ-ιάδης· Τελαμών: Τελαμων-ιάδης (θηλ. Τελαμωνιάς)· Φέρης (γεν. Φέρητ-ος): Φερητ-ιάδης (θηλ. Φερητιάς) κ.ά.
- ίδης Δαναός: Δανα-ῖδης (θηλ. Δαναΐς)· Κρόνος: Κρον-ίδης¹· Πέλοψ

1. Δεν έχει θηλυκό.

- (Πέλοπ-ος): Πελοπ-ίδης¹· Πρίαμος: Πριαμ-ίδης (θηλ. Πριαμίς)· Τάνταλος: Τανταλ-ίδης (θηλ. Τανταλίς) κ.ά.
- (-εΐδης) Άτρεΰς: Άτρεΐδης (από το Άτρε-ίδης)· Ήρακλῆς (Ήρακλέους): Ήρακλείδης¹ (από το Ήρακλε-ίδης)· Πηλεΰς: Πηλείδης¹ (από το Πηλε-ίδης) κ.ά.
- (-οΐδης) Λητώ (γεν. Λητό-ος = -οῦς): Λητοΐδης (από το Λητο-ίδης, θηλ. Λητωίς)·
- ίων (ποιητ. κατάλ.) Κρόνος: Κρον-ίων (ο γιος του Κρόνου, ο Δίας)· Άτρεΰς: Άτρεΐων (από το Άτρε-ίων) (= ο γιος του Ατρέα, ο Αγαμέμνωνας)· Πηλεΰς: Πηλείων (από το Πηλε-ίων) (= ο γιος του Πηλέα, ο Αχιλλέας) κ.ά.

6. Γονεωνυμικά

389. Γονεωνυμικά λέγονται τα παράγωγα ουσιαστικά που σημαίνουν νεογνό ζώου ή μικρό κατά την ηλικία ζώο κάποιου είδους. Αυτά έχουν παραγωγική κατάληξη -ιδεύς:
 ἀετός: ἀετ-ιδεύς· λαγώς: λαγ-ιδεύς· λέων (λέοντ-ος): λεοντ-ιδεύς· λύκος: λυκ-ιδεύς κ.ά.

7. Εθνικά

390. Εθνικά λέγονται τα ουσιαστικά που παράγονται από κύρια ονόματα χωρών, πόλεων και γενικά τόπων και σημαίνουν εκείνον που κατάγεται από κάποιον τόπο ή που ανήκει σ' αυτόν. Αυτά παίρνουν συνήθως τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:

- ιος (συνήθως θηλ. -ία): Ζάκυνθος: Ζακύνθ-ιος (θηλ. Ζακυνθ-ία)· Κόρινθος: Κορίνθ-ιος· Κλαζομεναί: Κλαζομέν-ιος· Ρόδος: Ρόδ-ιος· Σαλαμίς (-ῖνος): Σαλαμίν-ιος· Δήλος: Δήλ-ιος (θηλ. Δηλ-ιάς)· Πάρος: Πάρ-ιος· Μίλητος: Μιλήσ-ιος (από το Μιλήτ-ιος, βλ. § 70, 4)· Συρία: Σύρ-ιος (θηλ Συρ-ία) και Σῦρος (θηλ Σύρα)· Σῦρος (το νησί): Σύρ-ιος (θηλ. -ία)· Χίος (από το Χί-ιος)· Κίος: Κίος (από το Κί-ιος) κ.ά.

Τα εθνικά που παράγονται από ονόματα σε -οῦς, γεν. -οῦντος λήγουν σε -οῦντιος ή -οῦσιος (ή -άσιος, αν εμπρός από το -ους υπάρχει φωνήεν ή ρ): Ὀποῦς (γεν. Ὀποῦντος: Ὀποῦντ-ιος· Σελινοῦς: Σελινούντ-ιος· Ἀμαθοῦς: Ἀμαθούσιος· Δαφνοῦς: Δαφνούσιος· αλλά Φλιοῦς: Φλιάσιος· Ἀναργυροῦς: Ἀναργυρ-άσιος κ.ά.

1. Δεν έχει θηλυκό.

- (-αῖος) Ἀθῆναι: Ἀθηναῖος (από το Ἀθηνά-ιος), θηλ. Ἀθηναί-α ἢ Ἀτθίς· Κέρκυρα: Κερκυραῖος (από το Κερκυρά-ιος)· Λάρισα: Λαρισαῖος (από το Λαρισά-ιος) κ.ά.
- (-εῖος) Ἄργος (θ. Ἀργεσ-): Ἀργεῖος (από το Ἀργέσ-ιος, Ἀργέ-ιος), θηλ. Ἀργεῖα· Κέως (το νησί Κέα): Κεῖος (από το Κέ-ιος), θηλ. Κεῖα κ.ά.
- (-ῶος) Κῶς: Κῶος (από το Κώ-ιος)· ἔτσι και Γέλα (πόλη της Σικελίας): Γελῶος (πιθανώς από αναλογία) κ.ά.
- εὺς (θηλ. -ῖς -ίδος) Μέγαρα: Μεγαρ-εὺς, θηλ. Μεγαρ-ῖς· Ἐρέτρια: Ἐρετρι-εὺς, θηλ. Ἐρετριάς· Μαντίνεια: Μαντιν-εὺς, θηλ. Μαντινίς· Πλάταια: Πλαται-εὺς, θηλ. Πλαταίης· Φώκαια: Φωκα(ι)-εὺς, θηλ. Φωκα(ι)-ῖς κ.ά.
- νός (θηλ. -νή) Ἀσία: Ἀσια-νός, θηλ. Ἀσια-νή κ.ά.
- ανός Πάριον (πόλη της Μυσίας, αποικία των Παριανών): Παρι-ανός· Σάρδεις (Ιων. Σάρδι-ες): Σαρδι-ανός κ.ά.
- ηνός Ἄβυδος: Ἀβυδ-ηνός· Κύζικος: Κυζικ-ηνός· Πέργαμος: Περγαμ-ηνός κ.ά.
- ῖνος Ἀκράγας (γεν. Ἀκράγαντ-ος): Ἀκραγαντ-ῖνος, θηλ. Ἀκραγαντ-ίνη· Ἀμοργ-ῖνος, θηλ. Ἀμοργ-ίνη κ.ά.
- της (θηλ. -τις, γεν. -τιδος) Τεγέα: Τεγεά-της, θηλ. Τεγεᾶ-τις -άτιδος κ.ά.
- άτης Γύθειον: Γυθε-άτης, θηλ. Γυθε-ᾶτις -ᾶτιδος κ.ά.
- ιάτης Κρότων: Κροτων-ιάτης· Σπάρτη: Σπαρτ-ιάτης, θηλ. Σπαρτ-ιάτις -ιάτιδος κ.ά.
- ήτης Αἴγινα: Αἰγιν-ήτης, θηλ. Αἰγιν-ῆτις -ῆτιδος· Ἴος: Ἰ-ήτης, θηλ. Ἰ-ῆτις κ.ά.
- ίτης Ἀβδηρα: Ἀβδηρ-ίτης, θηλ. -ῖτις· Στάγिरα: Σταγир-ίτης, θηλ. -ῖτις κ.ά.
- ώτης Λαύρειον: Λαυρε-ώτης, θηλ. -ῶτις, -ῶτιδος· Ἰταλία: Ἰταλι-ώτης· Σικελία: Σικελι-ώτης· ἔτσι και: ἥπειρος: ἥπειρ-ώτης, νῆσος: νησ-ιώτης (πβ. § 391) κ.ά.
- ήσιος Ἰθάκη: Ἰθακ-ήσιος, θηλ. Ἰθακησία· Φίλιπποι: Φιλιππ-ήσιος κ.ά.

8. Παρώνυμα

391. Παρώνυμα λέγονται τα παράγωγα ουσιαστικά που σημαίνουν πρόσωπο σχετικό μ' εκείνο που δηλώνει η πρωτότυπη λέξη ή πρόσωπο που ανήκει σ' αυτό. Τα παρώνυμα έχουν συνήθως τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:

- εὺς ἵππος: ἵππ-εὺς· ἱερὸν (=ναός): ἱερ-εὺς (θηλ. ἱέρεια)· ἄνθραξ (ἄνθρακ-ος): ἄνθρακ-εὺς· γράμμα (γράμματ-ος): γραμματ-εὺς· κέραμος: κεραμ-εὺς κ.ά.
- της (θηλ. -τις -τιδος) δῆμος: δημό-της (θηλ. δημό-τις)· κώμη: κωμή-της (= αὐτός που κατοικεῖ σε κωμόπολη· θηλ. κωμή-τις)· ναῦς: ναύ-της· πόλις: πολί-της (θηλ. πολί-τις)· πρέσβυς: πρεσβύ-της (θηλ. πρεσβῦ-τις)· τόξον: τοξό-της κ.ά.
- έτης οἶκος: οἰκ-έτης (θηλ. οἰκ-έτις)· φυλή: φυλ-έτης (= αὐτός που ανήκει στην ἴδια φυλή· θηλ. φυλ-έτις) κ.ά.
- ίτης ὄπλον: ὀπλ-ίτης· τέχνη: τεχν-ίτης κ.ά.
- ώτης δεσμός: δεσμ-ώτης (θηλ. δεσμ-ῶτις)· ἡπειρος: ἡπειρ-ώτης (θηλ. ἡπειρ-ῶτις)· θίασος: θιασ-ώτης (θηλ. θιασ-ῶτις)· στρατιά: στρατι-ώτης κ.ά.
- ιώτης νῆσος: νησ-ιώτης κ.ά.· πβ. § 390.

B'. Παράγωγα επίθετα

392. Τα παράγωγα επίθετα σχηματίζονται α) από ρήματα: θαυμάζω: θαυμαστός, β) από ονόματα (από ουσιαστικά ή σπανιότερα από επίθετα): θάλασσα: θαλάσσιος, θῆλυς: θηλυκός και γ) από επιρρήματα: χθές: χθесινός.

α) Επίθετα παράγωγα από ρήματα

1. Κυρίως ρηματικά επίθετα

393. Τα επίθετα που παράγονται από ρήματα με τις παραγωγικές καταλήξεις **-τος** και **-τέος** λέγονται κυρίως **ρηματικά επίθετα** και είναι δευτερόκλιτα τρικατάληκτα, εκτός από τα σύνθετα σε **-τος** που κανονικά είναι δικατάληκτα (προπαροξύτονα): λυ-τός, λυ-τή, λυ-τόν· λυ-τέος, λυ-τέα, λυ-τέον· αλλά ό, ή ἄλυτος, τὸ ἄλυτον (βλ. § 432, 4).

I. Ρηματικά επίθετα σε -τος

394. Τα ρηματικά επίθετα σε **-τος** σημαίνουν: α) ό,τι και η μετοχή του παθητ. παρακειμένου, β) εκείνον που μπορεί να πάθει ή γ) εκείνον που αξίζει

να πάθει αυτό που δηλώνει το ρήμα· δ) κάποτε σημαίνουν ό,τι και η μετοχή του ενεστώτα ή αορίστου (μ' ενεργητ. ή παθητ. σημασία):

α) λύ-ω: λυ-τός (λελυμένος), γράφ-ω: γραπ-τός, γλύφ-ω: γλυπ-τός, στρέφ-ω: στρεπ-τός (έστραμμένος), πλέκ-ω: πλεκ-τός, ζεύγ-νυμι: ζευκ-τός, μείγ-νυμι: μεικ-τός, πήγ-νυμι: πηκ-τός, πλάττω (θ. πλαθ-): πλασ-τός, γιγνώ-σκω (θ. γνωσ-): γνωσ-τός, καλέω -ῶ (θ. κλη-): κλη-τός (κεκλημένος = καλεσμένος) κ.ά.

β) αλίσκομαι (θ. άλω-): άλω-τός (= αυτός που μπορεί να κυριευτεί), βαίνω (θ. βα-): βα-τός, ιάομαι -ῶμαι: ια-τός, ὀράω -ῶ: ὄρα-τός, τι-τρώσκ-ω: τρω-τός, ἄπτομαι (θ. ἄφ-): ἄπτος (= που μπορεί κανείς να τον αγγίξει), εἶμι (= θα έρθω θ. ἰ-): ἰ-τός (= που μπορεί κανείς να τον διαβεί: πβ. προσ-ιτός, ἀ-πρόσ-ιτος, ἀμαξ-ιτός κτλ.) κ.ά.

γ) ἀγαπάω -ῶ: ἀγαπη-τός (= που αξίζει να τον αγαπούν, επιθυμητός), ἐπαινέω -ῶ: ἐπαινε-τός, σέβ-ομαι: (σεβ-τός) σεπ-τός, θαυμάζω: θαυμασ-τός, πείθ-ομαι (θ. πειθ-, πιθ-): (πιθ-τός) πισ-τός (= αξιόπιστος, γνήσιος) κ.ά.

δ) μέν-ω: μεν-ε-τός (ὁ μένων = αυτός που παραμένει ή περιμένει), θνήσκω (θ. θνη-): θνη-τός (ὁ θνήσκων), ῥέω (θ. ρυ-): ῥυτός (ὁ ῥέων), πράττω (θ. πραγ-): ἄ-πρακ-τος (= αυτός που δεν έπραξε), στρατεύ-ομαι: ἄ-στράτευτος (= που δεν στρατεύτηκε) κ.ά.

II. Ρηματικά επίθετα σε -τέος

395. Τα ρηματικά επίθετα σε -τέος σημαίνουν εκείνον που πρέπει να πάθει ό,τι φανερώνει το ρήμα από το οποίο παράγονται:

λύ-ω: λυ-τέος (= που πρέπει να λυθεί)· γράφ-ω: γραπ-τέος (= που πρέπει να γραφεί)· ἐπαινέω -ῶ: ἐπαινε-τέος (= που πρέπει να επαινεθεί)· έτσι και διδάσκω (θ. διδαχ-): διδακ-τέος· λέγ-ω: λεκ-τέος· τιμᾶ-ω -ῶ: τιμη-τέος κ.ά. (Πβ. τα προακτέος, μετεξεταστέος της νέας ελληνικής).

2. Άλλα επίθετα παράγωγα από ρήματα

396. Άλλα επίθετα παράγωγα από ρήματα, εκτός από τα κυρίως ρηματικά επίθετα σε -τος και -τέος, είναι:

1) Μερικά που σημαίνουν ό,τι η μετοχή του ενεστώτα ή του παρακειμένου του ρήματος από το οποίο παράγονται· αυτά έχουν τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:

- άς (γεν. -άδος), τριτόκλιτα μονοκατάληκτα: φεύγω (θ. φυγ-): φυγ-άς (ό φεύγων)· μείγ-νυμαι (θ. μειγ-, μιγ-): μιγ-άς (ό μεμειγμένος)· νέμομαι: νομάς (νεμόμενος = αυτός που γυρίζει από τόπο σε τόπο να βρει βοσκή) κ.ά.
- ής (γεν. -ούς), τριτόκλιτα δικατάληκτα (τα περισσότερα σύνθετα ή παρασύνθετα): ψεύδομαι: ψευδ-ής (ό ψευδόμενος, ό μη ών άληθής)· τυγχάνω (θ. τυχ-): άτυχής, εύτυχής, έπιτυχής κτλ. (ό άτυχών, εύτυχών, έπιτυγχάνων κτλ.)· φαίνομαι: άφανής (ό μη φαινόμενος)· έτσι και έμφαίνω: έμφανής, έπιφαίνω: έπιφανής κτλ.
- ός δευτερόκλιτα τρικατάληκτα: κύπτω (θ. κυφ-): κυφ-ός (ό κύπτων = καμπούρης)· λείπ-ω: λοιπός (ό ύπολειπόμενος) κ.ά.
- νός σέβ-ομαι: (σεβ-νός) σεμ-νός (= αυτός που προκαλεί σεβασμό, σεβαστός)· στίλβ-ω: (στιλβ-νός) στιλπ-νός (ό στίλβων)· στυγέ-ω -ώ (= μισώ): στυγ-νός (= μισητός)· τέρπ-ω: τερπ-νός (ό τέρπων) κ.ά.
- ανός στέγ-ω: στεγ-ανός (ό στέγων = αυτός που σκεπάζει)· πείθ-ω (θ. πειθ-, πιθ-): πιθ-ανός (ό πείθων = πειστικός) ίκ-νέ-ομαι -οὔμαι (άφικνοὔμαι = φτάνω): ίκ-ανός (= αυτός που μπορεί να φτάσει [σ' ένα σκοπό]) κ.ά.
- ρός λάμπ-ω: λαμπ-ρός (ό λάμπων)· μαιίνω (θ. μιαν-): (μιαν-ρός) μια-ρός· χαλά-ω -ώ (= χαλαρώνω): χαλα-ρός κ.ά.
- ερός θάλλω: θαλ-ερός (ό θάλλων)· φαίνομαι (θ. φαν-): φαν-ερός (ό φαινόμενος)· στυγέ-ω -ώ: στυγ-ερός (= μισητός, βδελυρός).

2) Όσα σημαίνουν εκείνον που έχει ικανότητα, κλίση ή επιτηδειότητα σ' αυτό που δηλώνει το ρήμα· αυτά έχουν τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:

- ικός δευτερόκλιτα τρικατάληκτα: άρχ-ω: άρχ-ικός (= ικανός να άρχει) κ.ά.
- τικός άμύν-ομαι: άμυν-τικός (= επιτήδειος να αμύνεται)· άρπάζω (θ. άρπαγ-): άρπακ-τικός (= που έχει τάση να αρπάζει)· δηλό-ω -ώ: δηλω-τικός (= που έχει την ικανότητα να δηλώνει, να φανερώνει)· έρίζω (θ. έριδ-): έρισ-τικός (= που έχει κλίση στο να φιλονικεί) κ.ά.
- ίμος δευτερόκλιτα δικατάληκτα: μάχ-ομαι: μάχ-ίμος (= ικανός να μάχεται)· φρονέ-ω -ώ: φρόν-ιμος (= ικανός να φρονεί, συνετός)· ώφελέ-ω -ώ: ώφέλ-ιμος κ.ά.
- μων (γεν. -μονος), τριτόκλιτα δικατάληκτα: αιδέομαι -οὔμαι: αϊδή-μων (= που ντρέπεται, ντροπαλός)· έλεέ-ω -ώ: έλεή-μων (= που ελεεί)· μι-μνή-σκομαι (θ. μνη-): μνή-μων (= που έχει την ικανότητα

να θυμάται)· οἰκτίρω· οἰκτίρ-μων (= που οικτίζει, σπλαχνίζεται, σπλαχνικός) κτλ.

-τήριος δευτερόκλιτα δικατάληκτα ή τρικατάληκτα: δρᾶ-ω -ῶ (θ. δρασ-): δρασ-τήριος, -ος, -ον (= ικανός να δρα, ενεργητικός, αποτελεσματικός)· λύω· λυ-τήριος, -ος, -ον και -ία, -ον (= ικανός να λύνει, ν' ανακουφίζει)· σῶζω (θ. σω-): σω-τήριος, -ος, -ον (= ικανός να σώζει) κ.ά.

β) Επίθετα παράγωγα από ονόματα

397. Επίθετα που παράγονται από ονόματα (ουσιαστικά ή κάποτε και από επίθετα) είναι:

1) Όσα σημαίνουν α υ τ ό ν π ο υ α ν ή κ ε ι σ' εκείνο που δηλώνει η πρωτότυπη λέξη ή α υ τ ό ν π ο υ έ χ ε ι σ χ έ σ η με αυτό· τα επίθετα αυτά έχουν τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:

I. Κατάληξη -ιος, που (ανάλογα με τους προηγούμενους φθόγγους και τις φθογγικές παθήσεις που γίνονται) παρουσιάζεται και σαν -αιος, -ειος, -οιος, -ῶος. Π.χ.

α) -ιος θάλασσα: θαλάσσιος· οὐρανός: οὐράνιος· πατήρ (γεν. πατρός): πάτερ-ιος· τιμή: τίμιος· ἐνιαυτός: (ἐνιαύτιος) ἐνιαύσιος (βλ. § 70, 4)· πλοῦτος: (πλούτιος) πλούσιος· ἐκὼν (γεν. ἐκόντ-ος): (ἐκόντιος) ἐκούσιος (βλ. § 70, 4) κ.ά.

β) -αιος ἀγορά: (ἀγορά-ιος) ἀγοραῖος· ἀνάγκη (θ. ἀναγκα-): (ἀναγκά-ιος) ἀναγκαῖος· δίκη (θ. δικα-): (δίκαιος) δίκαιος· ἔτσι και: ἀγέλη: ἀγελαῖος· ἔδρα: ἐδραῖος· κρήνη: κρηναῖος· σπουδή: σπουδαῖος· ὥρα: ὥραῖος (= που γίνεται την ὥρα που πρέπει, ὥριμος) κ.ά.

Από αναλογία προς αυτά και: κῆπος: κηπαῖος· χέρσος: χερσαῖος κ.ά.

γ) -ειος βασιλεύς: (βασίλειος) βασιλείος (= που ανήκει στο βασιλέα, βασιλικός)· τέλος (θ. τελεσ-): (τέλεσιος, τέλειος) τέλειος· θεός: (θέ-ιος) θεῖος· ἄστρ (ἄστε-ως): (ἀστέ-ιος) ἀστεῖος κ.ά.

Από αναλογία προς αυτά και: δούλος: δούλ-ειος· οἶκος: οἰκ-εῖος· ἀνὴρ (ἀνδρ-ός): ἀνδρ-εῖος· ἐπίσης σε -ειος κανονικά λήγουν τα επίθετα που παράγονται από ονόματα προσώπων ή ζώων: Εὐκλείδης: Εὐκλείδ-ειος· Κίμων: Κιμών-ειος· Πυθαγόρας: Πυθαγόρ-ειος· αἶξ (αἰγ-ός): αἰγ-ειος· βοῦς (βο-ός): βόειος· ἵππος: ἵππ-ειος· κύκνος: κύκν-ειος κ.ά.

- δ) -οιος γέλως (θ. γελοσ-): (γελός-ιος, γελό-ιος) γελοῖος· ἄλλος: (ἀλλό-ιος) ἄλλοῖος· ὅμος (= κοινός): (ὀμό-ιος) ὀμοῖος και ὅμοιος· ἀνάλογα και πᾶς (παντ-ός): παντ-οῖος κ.ά.
- ε) -ῶος ἥρω-ς: (ἡρώ-ιος) ἡρῶος (= αὐτός που ανήκει στον ἥρωα)· ἥως (= πρῶι): (ἡώ-ιος) ἡῶος (= πρῶινός) και αττ. ἡ ἔως· ἑῶος· ἀνάλογα και: πατήρ (πατρ-ός): πατρώος· μήτηρ (μητρ-ός): μητρῶος· πάππος: παππ-ῶος κ.ά.

II. Κατάληξη -κός, που (ἀπό ἀναλογία προς ἄλλα παράγωγα ἢ με ὀρισμένες φθογγικές παθήσεις) παρουσιάζεται και σαν -ακός, -ῖκός, -ῦκός, -εικός:

- α) { -κός καρδία: καρδια-κός· οἰκία: οἰκία-κός· παροιμία: παροιμια-κός κ.ά.
 { -ακός Ἀπό ἀναλογία προς αὐτά και: ἥλιος: ἥλι-ακός· συμπόσιον: συμποσι-ακός· Κορίνθιος: Κορινθι-ακός· Ῥόδιος: Ῥοδι-ακός κ.ά.
- β) { -κός ἱστορία: ἱστορι-κός· μανία: μανι-κός· μάντις: μαντι-κός· πανήγυρις:
 { -ι-κός πανηγυρι-κός· φύσις: φυσι-κός κ.ά.
 Ἀπό ἀναλογία προς αὐτά και: πολίτης: πολιτ-ικός· εἰρήνη: εἰρην-ικός· βάρβαρος: βαρβαρ-ικός· δοῦλος: δουλ-ικός· πόλεμος: πολεμ-ικός· ἔθνος: ἔθν-ικός· ἦθος: ἦθ-ικός· ῥήτωρ (ῥήτορ-ος): ῥήτορ-ικός· ἡγεμὼν (ἡγεμόν-ος): ἡγεμον-ικός· ἄστυ: ἀστ-ικός· Κερκυραῖος: Κερκυρα-ῖκός· Ἀχαιός: Ἀχα-ῖκός· τροχάιος: τροχα-ῖκός· βασιλεύς: βασιλ-ικός· Εὐβοεύς: Εὐβο-ῖκός κ.ά.
- γ) { -κός θῆλυς: θηλυ-κός· Λίβυ-ς, γεν. Λίβυ-ος (= αὐτός που εἶναι ἀπό τη
 { -υκός Λιβύη): Λιβυ-κός· ἀπό ἀναλογία και: ὁ ἅλς (= το αλάτι): ἅλ-υκός (= ἀρμυρός) κ.ά.
 -κός Ἀκαδήμεια: Ἀκαδημει-κός· Δαρεῖος: δαρει-κός· Δεκέλεια: Δεκελει-κός·
- δ) -εικός κεραμεύς: (κεραμε-ικός) κεραμεικός· ὄρεϋς (= μουλάρη): (ὄρε-ικός) ὄρεικός (ὄρεικὸν ζευγος = ἓνα ζευγάρη μουλάρια).

2) Ὅσα σημαίνουν ὑ λ η ἢ χ ρ ὡ μ α· αὐτά ἔχουν τις παραγωγικές καταλήξεις:

- (-εος) ἄργυρος: (ἀργύρ-εος) ἀργυροῦς· σίδηρος: (σιδήρ-εος) σιδηροῦς·
 -οῦς χαλκός: (χάλκ-εος) χαλκοῦς· χρυσός: (χρύσ-εος) χρυσοῦς· κύανος (= ὑλὴ με γαλάζιο χρῶμα): (κυάν-εος) κυανοῦς· πορφύρα (= χρωστικὴ οὐσία βαθιὰ κόκκινη): (πορφύρ-εος) πορφυροῦς κ.ά. (βλ. § 162, α).

-ινος κριθή: κρίθινος, -ίνη, -ινον· λίθος: λίθινος, -ίνη, -ινον και -ος, -ον· ξύλον: ξύλινος, -ίνη, -ινον και -ος, -ον· πῶρος (= εἶδος πέτρας, πωρόλιθος): πώρινος, -ίνη, -ινον κ.ά.

3) Όσα σημαίνουν τ ο ν κ α τ ἄ λ λ η λ ο για εκείνο που δηλώνει το πρωτότυπο· αυτά έχουν τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:

-μος (παράγωγα κυρίως από ουσιαστικά σε -σις που παράγονται από ρήματα): ἄροσις (από το ἄρώω -ῶ = καλλιεργώ): ἀρόσιμος (= κατάλληλος για καλλιέργεια): καῦσις: καῦσι-μος· οἰκησις: οἰκήσι-μος· χρήσις: χρήσι-μος κ.ά.

-ιμος Από αναλογία προς τα παραπάνω σχηματίζονται παράγωγα με την κατάληξη -ιμος και από άλλα ουσιαστικά: ἐδώδῃ: ἐδώδ-ιμος (= φαγώσιμος)· μάχη: μάχ-ιμος· νόμος: νόμ-ιμος· πένθος: πένθ-ιμος κ.ά.

4) Όσα σημαίνουν π λ η σ μ ο ν ή, δηλ. αφθονία από εκείνο που δηλώνει το πρωτότυπο όνομα· αυτά έχουν τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:

-εις (γεν. -εντος) θηλ. -εσσα, ουδ. -εν: αἴγλη: αἰγλή-εις, -εσσα, -εν (= γεμάτος αἴγλη)· τόλμη: τολμή-εις (= τολμηρός)· ὕλη (= δάσος): ὕλη-εις (= δασωμένος)· χάρι-ς: χαρί-εις· ἄνεμος: ἀνεμό-εις και ἡνεμό-εις· ἄμπελος: ἀμπελό-εις κ.ά.

-όεις Από αναλογία προς τα τελευταία σε -οεις σχηματίστηκαν παράγωγα και απευθείας με την παραγωγική κατάλ. -όεις: ἀστήρ (ἀστέρας): ἀστερ-όεις· ἰλὺς (= λάσπη): ἰλυ-όεις· ἰχθύς: ἰχθυ-όεις κ.ά.

{ -νός
{ (-εινός) ὄρος (θ. ὄρεσ-νός, ὄρεν-νός) ὀρεινός· σκότος (θ. σκοτεσ-): (σκοτεσ-νός, σκοτεν-νός) σκοτεινός· δέος (θ. δεεσ-): (δεεσ-νός, δεεν-ός) δεινός· ὕγις (θ. ὕγιεσ-): (ὕγιεσ-νός, ὕγιεν-νός) ὕγιεινός· ἄλγος: (θ. ἀλγεσ-): (ἀλγεσ-νός, ἀλγεν-νός) ἀλγεινός· κλέος: (θ. κλεεσ-): (κλεεσ-νός, κλεεν-νός) κλεινός (πβ. § 68, 2).

-εινός Από αναλογία προς τα παραπάνω σχηματίστηκαν παράγωγα απευθείας με την παραγωγική κατάλ. -εινός: πόθος: ποθ-εινός· φῶς: φωτ-εινός κ.ά.

-λός παχύς: παχυ-λός· φειδώ: φειδω-λός· ἀπατη-λός· σιωπή: σιωπηλός.

-ηλός Από αναλογία προς τα τελευταία σε -η-λός σχηματίστηκαν παράγωγα απευθείας με την παραγωγική κατάληξη -ηλός: ῥίγος: ῥιγ-ηλός· σφρίγος: σφριγ-ηλός· ὕψος: ὕψ-ηλός (έτσι και: χαμαί: χαμηλός)·

{-λέος	δίψα: διψα-λέος· λύσσα: λυσσα-λέος· πείνα: πεινα-λέος· ψώρα: ψω- ρα-λέος κ.ά.
-αλέος	Από αναλογία προς τα παραπάνω που λήγουν σε -α-λέος σχηματί- στηκαν παράγωγα και απευθείας με την παραγωγ. κατάλ. -αλέος: θάρρος: θαρρ-αλέος· κέρδος: κερδ-αλέος· ρώμη: ρωμ-αλέος· ὕπνος: ὕπν-αλέος· φρίξ, γεν. φρι-κός (= φρικίαση, ανατριχίλα): φρικ-αλέος κ.ά.
{-ρός	αἶσχος: αἰσχ-ρός· ἔχθος (= ἐχθρα): ἐχθ-ρός· ἀνία: ἀνια-ρός·
-αρός	έτσι και: λίπος: λιπ-αρός· ρύπος (= ακαθαρσία): ρυπ-αρός· σθένης: σθεν-αρός κ.ά.
{-ρός	λύπη: λυπη-ρός· ὀδύνη: ὀδυνη-ρός· σιωπή: σιωπη-ρός· τόλμη: τολ- μη-ρός· τύχη: τυχη-ρός κ.ά.
-ηρός	Έτσι και: αἶμα (αἵματ-ος): αἵματ-ηρός· ἄνθος: ἀνθ-ηρός· μόχθος: μοχθ-ηρός· νόσος: νοσ-ηρός· ὄκνος: ὀκν-ηρός· ὄχλος (= ενόχληση): ὄχλ-ηρός κ.ά.
{-ρός	ἰσχύς: ἰσχυ-ρός· έτσι και:
-υρός	ἄλμη: ἄλμ-υρός·
{-ρός	κράτος (θ. κρατεσ-): κρατε-ρός· έτσι και:
-ερός	δρόσος: δροσ-ερός· φθόνος: φθον-ερός· σκιά: σκι-ερός· φλόξ (φλογ- ός): φλογ-ερός κ.ά.
-ώδης	τριτόκλιτα δικατάληκτα: ἀφρός: ὁ, ἡ ἀφρ-ώδης, τὸ ἀφρῶδες· αἶμα (αἵματ-ος): αἵματ-ώδης· ἄκανθα: ἄκανθ-ώδης· λύσσα: λυσσ-ώδης· μανία: μανι-ώδης κ.ά.

5) Όσα σημαίνουν χ ρ ό ν ο ή μ έ τ ρ ο· αυτά έχουν τις ακόλουθες
παραγωγικές καταλήξεις:

-αῖος	πρότερος: προτερ-αῖος· ὕστερος: ὕστερ-αῖος· δεύτερος: δευτερ-αῖος· τρίτος: τριτ-αῖος κτλ. (πβ. § 206, γ)· πήχυ-ς: πηχυ-αῖος· στάδιον: σταδι-αῖος.
-αιῖος	Έτσι και: πλέθρον: πλεθρ-ιαῖος· μήν: μην-ιαῖος κ.ά.
-ήσιος	ἔτος: ἐτ-ήσιος· ἡμέρα: ἡμερ-ήσιος·
-ινός	ἔαρ: ἐαρ-ινός· φθινόπωρον: φθινοπωρ-ινός· μεσημβρία: μεσημβρ- ινός· ἡμέρα: ἡμερ-ινός· ἐσπέρα: ἐσπερ-ινός· θέρος: θερ-ινός.

γ) Επίθετα παράγωγα από επιρρήματα

398. Επίθετα παράγωγα από επιρρήματα (ιδίως τοπικά ή χρονικά) έχουν
τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:

-ιος	ὀπισθεν: ὀπίσθ-ιος· πρόσθεν: πρόσθ-ιος
-ιμος	ὀψέ: ὄψ-ιος και ὄψ-ιμος· πρῶ και πρῶί: πρῶ-ιος και πρῶος και πρῶ-ιμος·
-νός	πέρυσσι: περυνσι-νός·
-ινός	χθές: χθεσ-ινός·
-αῖος	ράγδην (= βίαια, δυνατά): ράγδ-αῖος· χύδην (= χυτά, ανάκατα): χυδ-αῖος (= ανάμειχτος, κοινός, πρόστυχος)·
-ικός	καθόλου (= γενικά): καθολ-ικός.

Γ'. Παράγωγα ρήματα

399. Τα παράγωγα ρήματα σχηματίζονται α) από ο ν ό μ α τ α (ουσιαστικά ή επίθετα): βασιλεύ-ς: βασιλεύ-ω· ἥσυχος: ἥσυχ-άζω· β) από άλλα ρήματα: ἔρπ-ω: ἔρπ-ύζω· γ) από επιρρήματα ή επιφωνήματα: ἐγγύς: ἐγγ-ίζω· οἶμοι: οἶμ-ώζω.

α) Ρήματα παράγωγα από ονόματα

400. Τα ρήματα που παράγονται από ονόματα (ουσιαστικά ή επίθετα) σημαίνουν συνήθως ότι το υποκείμενο είναι ή γίνεται ή έχει ή παρέχει ή κάνει ό,τι φανερώνει η πρωτότυπη λέξη.

1) Τα ρήματα αυτά είχαν αρχικά την παραγωγική κατάληξη -jω (δηλ. παραγωγικό πρόσφυμα j και κατάλ. -ω· βλ. § 379, 2 και 3):

α') βοή (θ. βοα-): (βοά-jω) βοά-ω -ῶ· τόλμη (θ. τολμα-): (τολμά-jω) τολμά-ω -ῶ· έτσι και: ἤττα: ἤττά-ομαι -ῶμαι· ἀνία: ἀνιά-ω -ῶ κ.ά. (βλ. § 64, 2)·

β') νόσος (θ. νοσε-): (νοσέ-jω) νοσέ-ω -ῶ· ὄκνος: ὀκνέ-ω -ῶ· πλοῦτος: πλουτέ-ω -ῶ· πόνος: πονέ-ω -ῶ· φίλος: φιλέ-ω -ῶ κ.ά.

γ') γυμνός: (γυμνό-jω) γυμνό-ω -ῶ· δῆλος: δηλό-ω -ῶ· δοῦλος: δουλό-ω -ῶ· δίκαιος: δικαίό-ω -ῶ· λύτρον: λυτρό-ω -ῶ κ.ά.

δ') βασιλεύς: (βασιλεύ-jω) βασιλεύ-ω· γραμματεύ-ς: γραμματεύ-ω· ἵππεύ-ς: ἵππεύ-ω· φονεύ-ς: φονεύ-ω κ.ά.

ε') παῖς (παιδ-ός): (παίδ-jω) παίζω· σκιάς (σκιάδ-ος): σκιάζω· ψεκᾶς (ψεκάδ-ος): ψεκάζω· έτσι και: ἄρπαξ (ἄρπαγ-ος): ἀρπάζω κ.ά. (βλ. § 67, 2)

ς') ἐλπίς (ἐλπίδ-ος): (ἐλπίδ-jω) ἐλπίζω· ἔρις (ἐριδ-ος): ἐρίζω· έτσι και: μάστιξ (μάστιγ-ος): μαστίζω κ.ά. βλ. § 67, 2)

ζ') βάσκαν-ος: (βασκάν-jω) βασκαίνω· μέλας (μέλαν-ος): (μελάν-jω) μελαίνω κ.ά (βλ. § 66)

η') καθαρὸς (καθάρ-*γω*) καθαίρω· τέκμαρ (= τεκμήριο· γεν. τέκμαρ-ος): (τεκμάρ-*γομαι*) τεκμαίρομαι κ.ά. (βλ. § 66)

θ') μάρτυς (μάρτυρ-ος): (μαρτύρ-*γομαι*, μαρτύρρομαι) μαρτύρομαι κ.ά. (βλ. § 68, 4, β)

ι') ἄγγελος: (ἀγγέλ-*γω*) ἀγγέλλω· ναυτίλος: (ναυτίλ-*γομαι*) ναυτίλλομαι· ποικίλος: (ποικίλ-*γω*) ποικίλλω κ.ά.

ια') κήρυξ (κήρυκ-ος): (κηρύκ-*γω*) κηρύττω ή κηρύσσω· φύλαξ (-ακος): (φυλάκ-*γω*) φυλάττω ή φυλάσσω· αἷμα (αἷματ-ος): (αἱμάτ-*γω*) αἱμάττω ή αἱμάσσω κ.ά. (βλ. § 67, 2).

2) Από παραδείγματα ὅπως τα παραπάνω σχηματίστηκαν οι καταλήξεις: -άω (-ιάω), -έω, -όω, -εύω, -ζω, -άζω, -ίζω, -νω, -ύνω, -αίνω, -αίρω κτλ.

α) -άω ἄριστον: ἄριστ-άω -ῶ· γόος: γο-άω -ῶ· σφρίγος: σφριγ-άω -ῶ· -ιάω ἐρυθρός: ἐρυθρ-ιάω -ῶ κ.ά.

Μερικά ρήματα σε -άω και σε -ιάω, παράγωγα από ονόματα, σημαίνουν ἐ φ ε σ η (δηλ. μεγάλη επιθυμία) ή π ά θ η σ η: θάνατος, θανατ-άω -ῶ (= επιθυμώ πολύ το θάνατο), στρατηγός: στρατηγ-ιάω -ῶ (= επιθυμώ πολύ να γίνω στρατηγός)· λίθος: λιθ-άω και λιθ-ιάω -ῶ (= πάσχω από λιθίαση), ὀφθαλμός: ὀφθαλμ-ιάω -ῶ (= πάσχω από ὀφθαλμία) κ.ά.

β') -έω ἀπειλή: ἀπειλ-έω -ῶ· μάρτυς (μάρτυρ-ος): μαρτυρ-έω -ῶ κ.ά. Ἔτσι και πολλά παρασύνθετα: εὐδαίμων (-ονος): εὐδαιμον-έω -ῶ· εὐεργέτης: εὐεργετ-έω -ῶ· σώφρων (-ονος): σωφρον-έω -ῶ κ.ά. Πβ. § 430, α.

γ') -όω ῥίξα: ῥιζ-όω -ῶ· σκηνή: σκην-όω -ῶ· πλήρης: πληρ-όω -ῶ· ἐλάττων: ἐλαττ-όω -ῶ· μείων: μει-όω -ῶ κ.ά.

δ') -εύω ταμίας: ταμι-εύω· ἰκέτης: ἰκετ-εύω· ἀγορά: ἀγορ-εύω· δοῦλος: δουλ-εύω· κόλαξ (κόλακ-ος): κολακ-εύω· παῖς (παιδ-ός): παιδεύω κ.ά.

ε') { -ζω ἀγορά: ἀγορά-ζω· δίκη (θ. δικα-): δικά-ζω· δόξα: δοξά-ζω (πβ. § 292, 3)

{ -άζω ἄτιμος: ἀτιμ-άζω· ἥσυχος: ἥσυχ-άζω κ.ά.

ς') -ίζω ἀγνός: ἀγν-ίζω· ὁ ὄρος: ὄρ-ίζω· φενακή: φενακ-ίζω· ὕστερος: ὕστερ-ίζω· ἄθροος: (ἄθρο-ίζω) ἄθροίζω κ.ά.

Ρήματα σε -ιάζω ή -ίζω, παράγωγα από ονόματα εθνικά ή κύρια ή από ονόματα ζώων, σημαίνουν συνήθως ὅτι το υποκείμενό τους μιμείται τα ήθη, τη γλώσσα κτλ. ή ακολουθεῖ τα φρονήματα εκείνου που δηλώνει το πρωτότυπο ὄνομα: Βοιωτός: βοιωτ-ιάζω (= μιμούμαι τα ήθη ή τη γλώσσα των Βοιωτών)· ἔτσι και: Ἑλλήν: ἑλλήν-ίζω· βάρβαρος: βαρβαρ-ίζω· Μήδος: μηδ-ίζω· Φίλιππος: φιλιππ-ίζω· πίθηκος: πιθηκ-ίζω κ.ά. (πβ. τα νεοελλ.: παπαγαλίζω = μιλῶ σαν παπαγάλος κ.ά.).

- ζ') { -νω βαθύς: βαθύ-νω· βαρύς: βαρύ-νω· ήδύς: ήδύ-νω· όξύς: όξύ-νω
κ.ά. Από αναλογία προς αυτά σχηματίστηκαν με παραγωγ. κα-
ταλ.
- ύνω αΐσχος: αΐσχ-ύνω· θάρρος: θαρρ-ύνω· λαμπρός: λαμπρ-ύνω·
μῆκος: μηκ-ύνω· φαιδρός: φαιδρ-ύνω κ.ά.
- αίνω θερμός: θερμ-αίνω· κοίλος: κοιλ-αίνω· χαλεπός: χαλεπ-αίνω· δυ-
σχερής: δυσχερ-αίνω· ύγιής: ύγι-αίνω κ.ά.
- η') -αίρω γέρας: γερ-αίρω· έχθρός: έχθ-αίρω· μέγας: μεγ-αίρω κ.ά.

β) Ρήματα παράγωγα από άλλα ρήματα

401. Τα ρήματα που παράγονται από άλλα ρήματα είναι:

1) ε ν α ρ κ τ ι κ ά, δηλ. σημαίνουν ότι το υποκείμενο α ρ χ ί ζ ε ι να κάνει ή να γίνεται ό,τι δηλώνει το πρωτότυπο ρήμα· αυτά έχουν παραγωγική κατάληξη -σκω:

-σκω γηράω -ω̄: γηρά-σκω (= αρχίζω να γεράζω)· ήβάω -ω̄: ήβάσκω
(= αρχίζω να γίνομαι έφηβος) κ.ά.

2) ε φ ε τ ι κ ά, δηλ. σημαίνουν ότι το υποκείμενο έχει έ φ ε σ η (με-γάλη επιθυμία) για εκείνο που δηλώνει το πρωτότυπο ρήμα· αυτά έχουν τις παραγωγικές καταλήξεις -ιάω και -είω, που προσθέτονται στο χρονικό θέμα του μέλλοντα:

-ιάω (-ιω̄) κλαίω (μέλλ. κλαύσομαι): κλαυσ-ιάω -ιω̄ (= θέλω να κλάψω)
-είω πολεμ-έω -ω̄ (μέλλ. πολεμήσω): πολεμησ-είω (= θέλω να πο-
λεμήσω)· τυρανν-έω -ω̄ (μέλλ. τυραννήσω): τυραννησ-είω (= θέλω να γίνω τύραννος)· δρά-ω -ω̄ (μέλλ. δράσω): δρασ-είω (= θέλω να δράσω).

3) θ α μ ι σ τ ι κ ά ή ε π ι τ α τ ι κ ά, δηλ. σημαίνουν ότι το υποκεί-μενο εκτελεί θ α μ ά (= συχνά) ή σε μεγάλο βαθμό αυτό που φανερώνει το πρωτότυπο ρήμα· αυτά έχουν τις παραγωγικές καταλήξεις: -άζω, -ίζω, -ύζω:

-άζω στένω (= στενάζω): στεν-άζω (= στενάζω συχνά)· ρίπτω: ρίπτ-
άζω (= ρίχνω εδώ κι εκεί)
-ίζω αίτέω -ω̄: αίτ-ίζω (= ζητώ συχνά, επίμονα)
-ύζω έρπω: έρπ-ύζω (= σέρνομαι διαρκώς).

γ) Ρήματα παράγωγα από επιρρήματα και επιφωνήματα

402. Τα ρήματα που παράγονται από επιρρήματα σημαίνουν ότι το υπο-

κείμενο είναι ή κάνει ό,τι δηλώνει η πρωτότυπη λέξη· αυτά έχουν τις παραγωγικές καταλήξεις -ζω ή -ίζω:

-ζω δίχα: διχά-ζω (= διαιρώ σε δύο μέρη, ξεχωρίζω)· πέλας (= κοντά): πελά-ζω (= πλησιάζω) κ.ά.

-ίζω ἐγγύς: ἐγγ-ίζω· χωρίς: χωρ-ίζω κ.ά.

403. Τα ρήματα που παράγονται από επιφωνήματα σημαίνουν ότι το υποκείμενο λέει εκείνο που δηλώνει η πρωτότυπη λέξη· αυτά έχουν τις παραγωγικές καταλήξεις -ζω (-άζω, -ίζω, -ώζω):

-ζω ἀλαλαί: ἀλαλά-ζω (= λέω ἀλαλαί, φωνάζω)· γρυῖ: γρυῖ-ζω (= λέω γρυῖ, μουρμουρίζω)

-άζω αἰαῖ: αἰ-άζω (= λέω αἰαῖ, θρηνώ)

-ίζω ἐλελεῦ: ἐλελ-ίζω (= φωνάζω ἐλελεῦ)

-ώζω οἶμοι: οἶμ-ώζω (= φωνάζω οἶμοι, θρηνώ) (πβ. § 440, γ).

Δ'. Παράγωγα επιρρήματα

404. Επιρρήματα παράγονται από κάθε κλιτό μέρος του λόγου και από προθέσεις ή άλλα επιρρήματα. Τα παράγωγα επιρρήματα είναι **τοπικά, τροπικά, ποσοτικά** και **χρονικά**.

α) Τοπικά

405. Τα τοπικά παράγωγα επιρρήματα σημαίνουν:

1) τη στάση σ' έναν τόπο, με τις παραγωγ. καταλήξεις -θι, -σι(ν), -οι:

-θι ἄλλος: ἄλλο-θι (= σε άλλον τόπο, άλλού)· αὐτός: αὐτό-θι (= σ' αυτό τον τόπο, αυτού)

-σι(ν) Ἀθήναι: Ἀθήνη-σι(ν)· Ὀλυμπία: Ὀλυμπία-σι(ν)· Πλαταιαί: Πλαταιᾶ-σι(ν) κτλ.

θύρα: θύρα-σι (= στην πόρτα, έξω από το σπίτι)

-οι Ἰσθμός: Ἰσθμοῖ· Μέγαρα: Μεγαροῖ· Πυθῶ (= Δελφοί): Πυθοῖ (= στους Δελφούς)· οἶκος: οἶκοι (= στο σπίτι, στην πατρίδα· πάντα για στάση, αντί για το ἐν τῇ πατρίδι).

2) την κίνηση προς έναν τόπο, με τις παραγωγικές καταλήξεις -ω, -σε, -δε (-ζε):

-ω ἀνά: ἄνω (= προς τα πάνω· και για στάση = πάνω)· κατά: κάτω· ἐς ή εἰς: ἔσω ή εἴσω (= μέσα σε, προς τα μέσα· και για στάση = μέσα)· πρὸς: πρόσ-ω, με μετάθεση: πόρσω και με αφομοίωση: πὸρρω (= προς τα εμπρός, μακριά) κ.ά.

- σε ἄλλος: ἄλλο-σε (= προς ἄλλο μέρος)· αὐτός: αὐτό-σε (= προς αὐτό το μέρος)· ἐκεῖ: ἐκεῖ-σε (= προς τα ἐκεῖ) κ.ά.
- δε Μέγαρα: Μεγαρά-δε· Ἐλευσίς (Ἐλευσίν-ος): Ἐλευσινά-δε κτλ.
(-ζε) (= προς τα Μέγαρα, προς την Ἐλευσίνα κτλ.)· οἶκος: οἰκόν-δε και οἶκα-δε (= προς το σπίτι, προς την πατρίδα)· Ἀθῆναι: (Ἀθήνασ-δε) Ἀθήναζε·
- 3) την κίνηση ἀπὸ ἓνα τόπο, με τις παραγωγικές καταλήξεις -θεν (-οθεν, -ωθεν):
- θεν ἐκεῖ: ἐκεῖ-θεν (= ἀπὸ ἐκεῖνον τον τόπο)· οἶκος: οἶκο-θεν (= ἀπὸ το σπίτι, ἀπὸ την πατρίδα)· ἄλλος: ἄλλο-θεν (= ἀπὸ ἄλλον τόπο) κ.ά.
- οθεν ἔτσι και: πᾶς (παντ-ός): πάντ-οθεν (= ἀπὸ παντοῦ) κ.ά.
- ωθεν ἄνω: ἄνωθεν (= ἀπὸ πάνω)· ἀμφοτέροι: ἀμφοτέρ-ωθεν (= και ἀπὸ τα δύο μέρη)· ἐκάτερος: ἐκατέρ-ωθεν.

β) Τροπικά

406. Τα τροπικά παραγωγα επιρρήματα σχηματίζονται:

1) ἀπὸ ἐπίθετα, ἀντωνυμίες και μετοχές με κατάληξη -ως (-ῶς):

- ως δίκαιος: δικαί-ως· σπουδαῖος: σπουδαίως· βαρύς: βαρέως· οὗτος: (ῶς) οὕτως· ἄλλος: ἄλλως· δέον (γεν. δέοντ-ος): δεόντως· θαρρῶν (γεν. θαρροῦντ-ος): θαρρούντως· εἰκῶς (γεν. εἰκότ-ος): εἰκότως· λεληθῶς (γεν. λεληθότ-ος): λεληθότως· ὁμολογούμενος: ὁμολογούμενως· ἐσκεμμένος: ἐσκεμμένως· καλός: καλῶς· ἱκανός: ἱκανῶς· εὐγενής: εὐγενῶς· σαφής: σαφῶς κ.ά.· θορυβώδης: θορυβωδῶς κ.ά.

2) ἀπὸ οἰοιοδήποτε κλιτό μέρος του λόγου, με τις παραγωγικές καταλήξεις -δην (-άδην, -ίνδην), -δὸν (-ηδόν), -ί, (-τί), -εῖ, -ς:

- { -δην αἶρω (θ. ἀρ-): ἄρ-δην· κρύπτω (θ. κρυφ-): (κρύφ-δην) κρύβ-δην·
{ -άδην μείγνυ-μι: μείγ-δην· φύρω (= ἀνακατώνω): φύρ-δην· βαίνω (θ. βα-): βά-δην· ἔτσι και: τρέχ-ω: τροχ-άδην· σπεῖρ-ω: σπορ-άδην κ.ά.
- { -ίνδην ἄριστος: ἀριστ-ίνδην (μ' ἐκλογή του ἀρίστου)· πλοῦτος: πλουτ-ίνδην (κατά τον πλοῦτο).
- { -δὸν ἀναφαίνω (θ. ἀνα-φαν-): ἀνα-φαν-δὸν (= φανερά)· βότρυς: { -ηδὸν βοτρυ-δὸν (= σαν σταφύλια)· ἀγέλη: ἀγελη-δὸν· ἔτσι και: κύνω (κυν-ός): κυν-ηδὸν (= σαν σκύλος)· ταῦρος: ταυρ-ηδὸν κ.ά.

{ -i	ἄμισθος: ἄμισθ-ί· αὐτόχειρ: αὐτοχειρ-ι (= με τα ίδια του τα χέρια)· ἐθέλων (γεν. ἐθέλοντ-ος): ἐθέλοντ-ί· ἀμάχητος: ἀμαχητ-ί· ἀγέλαστος: ἀγελαστ-ί· ἄπνευστος: ἄπνευστ-ι κ.ά.
-τι	Από αναλογία προς τα τελευταία σχηματίζονται με παραγωγ. κατάλ. -τί: μέγας (μεγάλ-ου): επίρρ. μεγάλως και απ' αυτό μεγαλωσ-τί· νέος: επίρρ. νέως και απ' αυτό νεωσ-τί· έτσι και: ὀνομάζω: ὀνομασ-τί· ἐλληνίζω: ἐλληνισ-τί· βαρβαρίζω: βαρβαρισ-τί·
-ει	ἄμαχος: ἀμαχ-εῖ· ἄσπονδος: ἄσπονδ-εῖ (= χωρίς σπονδές)· νήποινος (= ατιμώρητος): νηποιν-εῖ (= χωρίς τιμωρία)· πάνδημος: πανδημ-εῖ·
-ς	ἀναμίσγω: (ἀναμίγ-ς) ἀναμίξ· ἐναλλάσσομαι: (ἐναλλάγ-ς) ἐναλλάξ· από θέμα πυγ- (που απ' αυτό πυγ-μή): (πύγ-ς) πύξ (= με γροθιές)· από θ. λαγ-: (λάγ-ς) λάξ (= με κλοτσιές, πβ. λακτί-ζω).

γ) Ποσοτικά

407. Τα ποσοτικά παράγωγα επιρρήματα σχηματίζονται από κλιτές λέξεις που φανερώνουν αριθμό ή ποσό. Αυτά έχουν παραγωγικές καταλήξεις -ς, -κис, -άκис:

-ς	δύο (θ. δι-, πβ. δι-πλοῦς): δί-ς· τρεῖς, τρί-α: τρί-ς·
-κис	ἐπτά: ἐπτά-κис· δέκα: δεκά-κис·
-άκис	από αναλογία προς τα παραπάνω σχηματίζονται με παραγωγική κατάληξη -άκис: πέντε: πεντ-άκис· ἕξ: ἕξ-άκис κτλ.· πόσος: ποσ-άκис· ὅσος: ὅσ-άκис· πολὺς (πολλοῦ): πολλ-άκис κ.ά.· πβ. § 212.

δ) Χρονικά

408. Τα χρονικά παράγωγα επιρρήματα σχηματίζονται από αντωνυμίες και έχουν την παραγωγική κατάληξη -τε: ἄλλος: ἄλλο-τε· ἕκαστος: ἐκάστο-τε· ὅς: ὅ-τε κ.ά.

ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Προεισγωγικές παρατηρήσεις για τη σύνθεση

409. Είδαμε (§ 374) ότι στη σύνθεση βασικό στοιχείο είναι το θέμα καθε-
νός από τα *συνθετικά μέρη* από τα οποία σχηματίζονται οι σύνθετες λέξεις.

Ειδικότερα στη σύνθεση παρατηρούμε τα ακόλουθα:

1) Καθένα από τα δύο συνθετικά μέρη μπορεί να είναι κ λ ι τ ό ή
ά κ λ ι τ ο μέρος του λόγου. Π.χ.

Πρώτο συνθετικό κ λ ι τ ό: (λόγος + γράφω) λογογράφος

Πρώτο συνθετικό ά κ λ ι τ ο: (ὕπερ + μέγεθος) ὑπερμεγέθης

Δεύτερο συνθετικό κ λ ι τ ό: (σύν + γράφω) συγγράφω

Δεύτερο συνθετικό ά κ λ ι τ ο: (ὕπερ + ἄνω) ὑπεράνω.

2) Όταν το α' συνθετικό είναι όνομα πρωτόκλιτο ή δευτερόκλιτο, τότε
ο χαρακτήρας του κανονικά αποβάλλεται εμπρός από το αρχικό φωνήεν
του β' συνθετικού: (κιθάρα + ἄδω) κιθαρωδός· (στρατός, θ. στρατο- + ἄρχω)
στρατάρχης.

Αν όμως το β' συνθετικό άρχιζε άλλοτε από F ή σ, τότε ή φυλάγονται
τα δύο φωνήεντα ή συναιρούνται ή αποβάλλεται το τελικό φωνήεν του α'
συνθετικού. Π.χ.

α) φυλάγονται τα δύο φωνήεντα: (ἀγαθὸς + Φέργων, ἔργον)
ἀγαθοεργός·

β) συναιρούνται: (κακὸς + Φέργων, ἔργον) κακοῦργος· (ξίφος + Φέλκω)
ξιφουλκός· (κληῖρο-ς + σέχω) κληροῦχος·

γ) αποβάλλεται το τελικό φωνήεν του α' συνθ.: (αἰχμή + Φαλωτός, Φα-
λίσκομαι) αἰχμ-άλωτος· (ἡνία + σέχω) ἡνίοχος.

3) Όταν το αρχικό φωνήεν του β' συνθετικού είναι βραχύχρονο (ἄ, ε, ο),
τότε κανονικά εκτείνεται: (στρατός + ἄγω) στρατ-ηγός· (ἄρμα, γεν. ἄρματος
+ ἐλαύνω) ἄρματ-ηλάτης· (λόχος + ἄγω) λοχ-ἄγός· (στερητ. α + ὁμαλός)
ἀνώμαλος.

Δεν εκτείνεται όμως το αρχικό φωνήεν του β' συνθετικού, αν εμπρός
απ' αυτό υπήρχε άλλοτε F ή σ: (αἰχμή + Φαλωτός - Φαλίσκομαι) αἰχμάλωτος·
(ἡνία + σέχω) ἡνίοχος. Επίσης δεν εκτείνεται, αν είναι θέσει μακρόχρονο:
(ναῦς-ς + ἄρχω) ναύ-αρχος· (αὐτός + ἄρκέω) αὐτ-άρκης.

Α' Πρώτο συνθετικό

1. Κλιτό ως πρώτο συνθετικό

α) Ουσιαστικό

410. Όταν το πρώτο συνθετικό είναι ο υ σ ι α σ τ ι κ ό , κανονικά μένει το θέμα του αμετάβλητο, ιδίως όταν το ουσιαστικό είναι δευτερόκλιτο: (ἀγγελία + φέρω) ἀγγελια-φόρος· (ἀγορά + νέμω) ἀγορα-νόμος· (νίκη + φέρω) νικη-φόρος· (λόγος + γράφω) λογο-γράφος· (ξύλον + κόπτω) ξυλο-κόπος· (λεώς + φέρω) λεω-φόρος· (ναῦς + μάχομαι) ναυ-μάχος· (ἄστν + γείτων) ἀστν-γείτων· (παῖς, γεν. παιδ-ος + ἄγω) παιδ-αγωγός· (σέλας + φέρω) σελασ-φόρος· (τέλος, θ. τελεσ- + φέρω) τελεσ-φόρος κ.ά.

411. Πολλών όμως ουσιαστικών το θέμα μετασχηματίζεται:

1) Το θέμα πολλών πρωτόκλιτων και τριτόκλιτων ουσιαστικών μετασχηματίζεται και λήγει σε -ο από αναλογία προς τα δευτερόκλιτα: (ἄμαξα + πήγνυ-μι) ἄμαξο-πηγός· (ὕλη + τέμνω) ὕλο-τόμος· (ἄκτις, γεν. ἀκτίν-ος + βάλλω, θ. βαλ-, βολ-) ἀκτινο-βόλος· (ἀνδριάς, γεν. ἀνδριάντ-ος + ποιῶ) ἀνδριαντο-ποιός· έτσι και: ἰχθυο-τρόφος, κρεο-φάγος, παιδο-νόμος κ.ά.

2) Το θέμα μερικών δευτερόκλιτων και τριτόκλιτων ουσιαστικών μετασχηματίζεται και λήγει σε -α ή -η από αναλογία προς τα πρωτόκλιτα: (βιβλίον + γράφω) βιβλια-γράφος· (ἐλαφος + βάλλω) ἐλαφη-βόλος· (θάνατος + φέρω) θανατη-φόρος· (λαμπάς, γεν. λαμπάδ-ος + φέρω) λαμπαδη-φόρος.

412. Όταν το α' συνθετικό είναι όνομα διπλόθεμο της γ' κλίσης σε -ις (γεν. -εως), παίρνεται το θέμα που λήγει σε -ι: λεξι-θήρας· ὄφι-ό-δηκτος· πολι-οὔχος· ταξι-αρχος· φυσι-ο-λόγος κ.ά.

413. Όταν το α' συνθετικό είναι ουδέτερο τριτόκλιτο σε -μα (γεν. -ματος), το θέμα ή μένει ολόκληρο ή αποβάλλει τους δύο τελευταίους φθόγγους -ατ-: (ἄρμα, ἄρματ-ος) ἄρματ-ηλάτης· αλλά: ἄρμ-ἄμαξα· (αἷμα, αἷματ-ος) αἷματ-ο-σταγής· αλλά: αἷμ-ο-βόρος· (σῶμα, σώματ-ος) σωματ-ο-φύλαξ· αλλά: σωμ-ασκῶ κ.ά.

414. Μερικά ουσιαστικά, όταν είναι πρώτα συνθετικά, παρουσιάζονται με διπλό ή τριπλό θέμα. Π.χ.

ὕδωρ α) ὕδατο-: ὕδατο-ειδής, ὕδατο-τρεφής

β) ὕδρ(ο)-: ὕδρ-αγωγός, ὕδρο-πότης

φρέαρ α) φρεατ(ο)-: φρεατ-ορύκτης, φρεατο-τύμπανον (= μαγκανοπήγαδο)

	β) φρε-: φρε-άντλης, φρε-ωρύχος
μέλι	α) μελιτο-: μελιτο-ειδής, μελιτο-πώλης β) μελι-: μελί-γλωσσος, μελι-ηδής (= μέλι + ήδύς)
πῦρ	α) πυρ-: πυρ-φόρος β) πυρο-: πυρο-ειδής, πυρό-μαντις γ) πυρι-: πυρί-καυστος, πυρι-φλεγής (βλ. § 428)
γῆ	α) γη-: γη-γενής, γή-λοφος, γή-πεδον β) γεω-: γεω-γράφος, γεω-δαίτης (γῆ + δαίω), γεώ-λοφος (= γήλο- φος), γεω-μέτρης, γεωργός (γῆ + Γέργον, ἔργον).

β) Επίθετο

415. Όταν το α' συνθετικό είναι ε π ί θ ε τ ο, κανονικά το σύνθετο σχηματίζεται από το θέμα του αρσενικού, ακόμη και αν το β' συνθετικό ή η όλη σύνθετη λέξη είναι γένους θηλυκού ή ουδετέρου: (ἄκρα + πόλις) ἀκρό-πολις· (θερμαί + πύλαι) Θερμο-πύλαι· (χίλια + τάλαντα) χιλιο-τάλαντος.

416. Όταν το α' συνθετικό είναι επίθετο διπλόθεμο της γ' κλίσης σε -υς (γεν.-εος), το σύνθετο σχηματίζεται από το θέμα που λήγει σε -υ: βαρυ-άλγητος, βαρύ-θυμος, βραδύ-πους, δασύ-μαλλος, εὐθύ-γραμμος, ὀξύ-θυμος, ταχύ-πτερος κ.ά.

417. α) Από τα κλιτά απόλυτα αριθμητικά επίθετα τα τέσσερα πρώτα, δηλ. τα εἷς, δύο, τρεῖς, τέσσαρες, ως πρώτα συνθετικά, γίνονται μον(ο)-, δι-, τρι-, τετρα-, ενώ τα λοιπά κρατούν το θέμα τους: μονό-χειρ, μον-όφθαλμος, δι-ώβολον, τρί-μηνος, τετρά-πηχυς· διακοσιο-μέδιμνος, πεντακοσι-άρχης, χιλιο-τάλαντος κτλ.

β) Τα άκλιτα απόλυτα αριθμητικά επίθετα, ως πρώτα συνθετικά, ή μένουν αμετάβλητα (και παθαίνουν μόνο τις κανονικές φθογγικές παθήσεις) ή μετασχηματίζονται και λήγουν σε -α (κατά το ἑπτά, ἑννέα, δέκα, τριάκοντα κτλ.): πεντε-τάλαντος, πεντ-ώβολον, πενθ-ήμερον, ἑξ-έτης, ὀκτώ-πους (= που έχει μήκος, πλάτος ή ύψος οχτώ πόδια), εἰκοσί-πηχυς, ἑκατόγ-χειρ, ἑκατόμ-πους· αλλά και: πεντά-δραχμον, ἑξά-μηνος, ὀκτά-πους (= που έχει οχτώ πόδια), εἰκοσά-πηχυς, ἑκατοντα-ετής ή -έτης κτλ.

γ) Ρήμα

418. Όταν το α' συνθετικό είναι ρήμα, το σύνθετο σχηματίζεται από το ρηματικό θέμα ή από το χρονικό (κανονικά του ενεργητ. αορίστου ή του μέλλοντα). Το θέμα αυτό κατά τη σύνθεση:

α) **μένει αμετάβλητο**, αν το β' συνθετικό αρχίζει από φωνήεν: *ἐχ-έγγυον, φθιν-όπωρον· ῥίψ-ασπις, λειψ-ανδρία, σεις-άχθεια, ῥάψ-ωδός·*

β) **μετασχηματίζεται** και παίρνει το φωνήεν ε ή ι ή ο στο τέλος, αν το β' συνθετικό αρχίζει από σύμφωνο: *ἐχ-έ-φρων, ἐχ-έ-μυθος, χαιρ-έ-κακος· ἀρχ-ι-τέκτων, ἀνεξ-ί-κακος, μνησ-ί-κακος, κρυψ-ί-νους· μειξ-ο-βάρβαρος, στρεψ-ό-δικος, φυγ-ό-πονος.*

419. Όταν το α' συνθετικό είναι ρήμα συνηρημένο σε -έω, τότε εμπρός από φωνήεν ο χαρακτήρας του θέματός του αποβάλλεται, ενώ εμπρός από σύμφωνο, στη θέση του χαρακτήρα ε, το θέμα παίρνει το φωνήεν ο:

(φιλέω -ῶ, θ. φιλε-): *φιλ-άνθρωπος·* αλλά: *φιλό-τιμος*

(μισέω -ῶ, θ. μισε-): *μισ-άνθρωπος·* αλλά: *μισο-τύραννος.*

2. Ἀκλιτο ως πρώτο συνθετικό

α) Επίρρημα

420. Τα *ε π ι ρ ρ ή μ α τ α* ως πρώτα συνθετικά:

α) **μένουν αμετάβλητα** (ή παθαίνουν μόνο τις κανονικές φθογγικές μεταβολές):

(ἄγχι = κοντά) *ἀγχί-αλος* που είναι κοντά στη θάλασσα), *ἀγχί-νους* (= συνετός, μυαλωμένος)·

(ἀει = πάντοτε) *ἀει-θαλής, ἀει-κίνητος, ἀει-μνηστος·*

(ἄνω, κάτω, χαμαί κτλ.) *ἄνω-φερής, κατω-φερής, χαμαί-ζηλος, χαμ-ερπής·*

(δίς, τρίς κτλ.) *δισ-μύριοι, τρισ-μύριοι κτλ.*

(εὖ = καλά) *εὖ-γενής, εὖ-ελπς, εὖ-τυχής κτλ.*

(πάλιν) *παλιν-ωδία, παλιγ-γενεσία, παλῖρ-ροια* (βλ. § 70, 5 και § 68, 5)·

β) **μετασχηματίζονται** εμπρός από σύμφωνο και λήγουν σε ε ή ι ή ο (από αναλογία προς τα κλιτά):

(ἄγχι) *ἀγχέ-μαχος·* (ὄψε) *ὄπι-μαθής·* (ὀπισθεν) *ὀπισθό-δομος·* (δίχα) *διχό-βουλος·* (ὁμοῦ) *ὁμο-γάστριος, ὁμό-γλωττος, ὁμο-εθνής κτλ.*

β) Πρόθεση

421. Οι *κ ὕ ρ ι ε ς π ρ ο θ ἑ σ ε ι ς* ως πρώτα συνθετικά ή μένουν αμετάβλητες ή παθαίνουν τις κανονικές φθογγικές παθήσεις (έκθλιψη, συναίρεση, τροπή ή αποβολή συμφώνων κτλ.) και:

α) όταν το β' συνθετικό είναι ρήμα, έχουν κανονικά επιρρηματική σημασία: *ἀν-άγω* (= φέρνω επάνω), *εἰς-άγω* (= φέρνω μέσα), *ἐξ-άγω* (= φέρνω έξω), *κατ-έρχομαι* (= έρχομαι κάτω, κατεβαίνω), *καθ-ορῶ* (= βλέπω προς τα κάτω ή βλέπω καλά, καθαρά), *συμ-μένω* (= μένω μαζί), *συ-ζῶ* (= ζω μαζί)·

β) όταν το β' συνθετικό είναι όνομα, άλλοτε έχουν επιρρηματική σημασία, όπως *ἀμφι-θάλασσος* (= αυτός που έχει και από τα δύο μέρη θάλασσα), *ὑπό-στεγος* (= αυτός που βρίσκεται κάτω από στέγη), *σύν-τροφος* (*σύν* + *τροφή*) και άλλοτε έχουν απλή προθετική σημασία, όπως *ἐν-δοξος* (= «ό ένδόξη», φημισμένος), *ἐλ-λογος* (= «ό έν λόγω», λογικός), *παρά-λογος* (= «ό παρά λόγον», ο μη λογικός), *ὑπό-δικος* (= «ό υπό δίκη»)·

γ) Αχώριστο μόριο

422. Τα αχώριστα μόρια όπως είδαμε (§ 370, 7), δε λέγονται ποτέ μόνο τους παρά συνηθίζονται μόνο στη σύνθεση ως πρώτα συνθετικά και έχουν επιρρηματική σημασία (πβ. τα νεοελλ. *ξε-: ξε-γράφω, ξε-κουράζω* κτλ.).

423. Συνηθισμένα αχώριστα μόρια της αρχαίας είναι τα ακόλουθα:

α') Το *στερητικό* ἄ-, που σημαίνει στέρηση ή άρνηση εκείνου που δηλώνει το β' συνθετικό (*ἄ-καρπος, ἄ-υλος, ἄ-γνωστος, ἄ-δηλος, ἄ-γραπτος*).

Το *στερητ.* ἄ- εμπρός από φωνήεν συνήθως γίνεται *ἀν-* (*ἀν-άξιος, ἀν-ανδρος, ἀν-ίκανος, ἀν-ώμαλος*) ή μένει ἄ-, αν το β' συνθετικό άρχιζε άλλοτε από F ή σ (*ἄ-Φοπλος - ἄ-οπλος· ἄ-Φόρατος - ἄ-όρατος· ἄ-Φήττητος - ἄ-ήττητος· ἄ-Φωρος - ἄ-ωρος· ἄ-συπνος - ἄ-υπνος·* έτσι και με συναίρεση: *ἄκων* από το ἄ-*Φέκων, ἄ-έκων· ἄργος* από το ἄ-*Φεργός, ἄ-εργός*).

β') Το *επιτατικό* ἄ-, που επιτείνει την έννοια του β' συνθετικού: (*ἄ* + *τείνω*) ἄ-*τενής* (= πολύ τεντωμένος)· (*ἄ* + *θ. χαν-* του ἔ-*χαν-ον, αόρ. β' του χάσκω*) ἄ-*χαν-ής* (= που χάσκει πολύ, πολύ ανοιχτός).

γ') Το *αθροιστικό* ἄ-, που σημαίνει άθροιση ή έχει την έννοια του «μαζί»· αυτό αρχικά είχε δασεία: *ἄ-πας, ἄ-πλοῦς* κτλ., αλλά η δασεία αποσιωπήθηκε πρώτα στις λέξεις που είχαν δασύπνοο σύμφωνο (*ἄ-δελφός, ἄ-κόλουθος*, κτλ.), και αργότερα από αναλογία και σε άλλες λέξεις.

δ') Το *στερητικό* νη-, που σημαίνει ό,τι και το *στερητικό* ἄ-, αλλά είναι πιο σπάνιο: (*νη* + *ποινή*) *νήποινος, νηποινεῖ* (= ατιμώρητα), *νηνεμία* (με συναίρεση από το *νη* + *ἄνεμος* = έλλειψη ανέμων), *νωδός* (με συναίρ. από το *νη*

+ ὁδούς = που δεν έχει δόντια)· νη-πενθής (= που δεν πενθεί).

ε') Τα επιτακτικά ἀρι-, ἐρι-, ζα-, που σημαίνουν ὅ,τι και το επιτακτικό ἀ-: ἀρί-δηλος (= πολύ φανερός), ἀρι-ζήλωτος (= πολύ ζηλωτός, αξιοζήλευτος), ἐρί-τιμος (= πολύτιμος), ζά-πλουτος (= πολύ πλούσιος).

ς') Το δυσ-, που έχει την έννοια του κακός, ή του δύσκολος (αντίθετο του εὖ): δύσ-μορφος (= που έχει κακή μορφή, άσχημος), δυσ-τυχής (= κακότυχος), δύσ-βατος (= δυσκολοδιάβατος), δύσ-λυτος (= που λύνεται δύσκολα) κτλ.

ζ') Το ήμι- (από το οποίο το επίθετο ἥμισυς = μισός): ήμι-θανής, ήμί-θεος κτλ.

Β' Δεύτερο συνθετικό

1. Κλιτό ως δεύτερο συνθετικό

α) Ουσιαστικό

424. Όταν το β' συνθετικό είναι ο υ σ ι α σ τ ι κ ό, η σύνθετη λέξη μπορεί να είναι ή ουσιαστικό και αυτή (π.χ. ἑλληνο-ταμίας) ή επίθετο (π.χ. πολυμήχανος).

1) Όταν το β' συνθετικό είναι ουσιαστικό και η σύνθετη λέξη είναι και αυτή ουσιαστικό, τότε το β' συνθετικό συνήθως μένει αμετάβλητο: ἑλληνο-ταμίας, πρωτ-αγωνιστής, ἀρμ-άμαξα, κατα-δίκη· ήμί-θεος, τραγ-έλαφος, ἀμφι-θέατρον· ἱερό-μαντις, χαμαι-λέων, ἀκρό-πολις.

2) Όταν το β' συνθετικό είναι ουσιαστικό και η σύνθετη λέξη είναι επίθετο, τότε το β' συνθετικό:

α) μένει αμετάβλητο, αν η σύνθετη λέξη παίρνει μορφή επιθέτου (δικατάληκτου ή μονοκατάληκτου): ἀ-θάνατος, ἄ-καρπος, ἀ-χίτων, εὖ-δαίμων, εὖ-θυμος, πάν-δημος, πολύ-τροπος· ῥίψ-ασπις, ἄ-παις, μακρό-χειρ κ.ά.

β) μετασχηματίζεται κατά τα δευτερόκλιτα επίθετα σε -ος ή -ιος ή κατά τα τριτόκλιτα σε -ης, -ων:

σε -ος, δικατάλ.: (ἡμέρα) ἐφ-ήμερος, (ἀρχή) ἄν-αρχος, (νεφέλη) ἀ-νέφελος, (αἷμα) ὄμ-αιμος, (σῶμα) ἀ-σώματος κ.ά.

σε -ιος: (θάλαττα) ἐπι-θαλάττιος, (φυλή) ἐμ-φύλιος, (οὐρανός) ἐπ-ουράνιος, (χθών, γεν. χθον-ός) ὑπο-χθόνιος, (νύξ) παν-νύχιος κ.ά.

σε -ης, γεν. -ους, (βάθος) ἄ-βαθής, (βάρος) ἄ-βαρής, ἰσο-βαρής, (πλάτος) ἄ-πλατής, ἰσο-πλατής, (τέλος) εὐ-τελής, πολυ-τελής, (μέγεθος) εὐ-μεγέθης κ.ά.
σε -ων, γεν. -ονος, (γνώμη) εὐ-γνώμων, (μνήμη) ἄ-μνήμων, (κτῆμα) ἀκτήμων, δικατάλ.: (πράγμα) ἄ-πράγμων, πολυ-πράγμων κ.ά.

β) Επίθετο

425. Το *επίθετο* ως β' συνθετικό μένει αμετάβλητο (γιατί η σύνθετη λέξη είναι και αυτή επίθετο με την ίδια κατάληξη): (βατός) ἄ-βατος, δύσ-βατος· (γνωστός) ἄ-γνωστος· (δῆλος) ἄ-δηλος, εὖ-δηλος· (θαυμαστός) ἄξιο-θαύματος· (ἴσος) ἄν-ισος· (καλός) πάγ-καλος· (μέγας) πάμ-μεγας· (όμαλός) ἄν-ώματος· (ποικίλος) πολυ-ποίκιλος· (σοφός) πάν-σοφος· (συνήθης) ἄ-συνήθης κ.ά.

γ) Ρήμα

426. Όταν το β' συνθετικό είναι ρήμα, η σύνθετη λέξη μπορεί να είναι πάλι ρήμα, μπορεί όμως να είναι και όνομα ουσιαστικό ή επίθετο: (λέγω) *προ-λέγω*· (γράφω) *λογο-γράφος*· (σέβω) *εὐ-σεβής*.

1) Όταν η σύνθετη λέξη είναι ρήμα:

α) Το ρήμα ως β' συνθετικό μένει αμετάβλητο, μόνο αν το α' συνθετικό είναι πρόθεση:

(γράφω) ἄντι-γράφω, δια-γράφω, περι-γράφω, συγ-γράφω κτλ.

(τρέφω) ἀνα-τρέφω, δια-τρέφω, ἐκ-τρέφω, συν-τρέφω κτλ.

(ἴστημι) ἄν-ίστημι, ἀνθ-ίστημι, συν-ίστημι, ὑφ-ίστημι κτλ.

β) Αν α' συνθετικό είναι άλλο μέρος του λόγου εκτός από πρόθεση, τότε συνήθως δεν σχηματίζεται σύνθετο ρήμα, αλλά παρασύνθετο σε -έω από συγγενικό σύνθετο όνομα που φανερώνει το πρόσωπο που ενεργεί:

Πρόσωπο που ενεργεί:

σύνθ. ὄν. *καλλιγράφος* (από το καλός + γράφω) παρασύνθ. ρ. *καλλιγραφῶ*·

σύνθ. ὄν. *ζωγράφος* (από το ζωός ή ζωή + γράφω) παρασύνθ. ρ. *ζωγραφῶ*·

σύνθ. ὄν. *ναυμάχος* (από το ναῦς + μάχομαι) παρασύνθ. ρ. *ναυμαχῶ*·

σύνθ. ὄν. *ἀσεβής* (από το ἄ-στερ. + σέβω) παρασύνθ. ρ. *ἀσεβῶ* κτλ. (πβ. §

430, α).

2) Όταν με ρήμα ως β' συνθετικό σχηματίζεται όνομα (ουσιαστικό ή επί-

θετο), η σύνθετη λέξη (για να έχει μορφή ονόματος) παίρνει τις καταλήξεις
-ς, -ης (γεν. -ου), -ος, -ης (γεν. -ους), -της, -τωρ:

- ς (θηρά-ω -ῶ) ὀρνιθο-θήρα-ς· (νικά-ω -ῶ) ὀλυμπιο-νίκη-ς· (με-
τρέ-ω -ῶ) γεω-μέτρη-ς· (ὠνέ-ομαι -οῦμαι) τελ-ὠνή-ς· (γιγνώ-σκ-
ω) ἄ-γνώ-ς, γεν. ἄγνωτ-ος (= ἄγνωστος ἢ ἐκεῖνος που αγνοεῖ)·
(θνήσκω, θ. θνη-) ἡμι-θνή-ς, γεν. ἡμι-θνήτ-ος (= μισοπεθαμένος)·
(φυλάττω, θ. φυλακ-, νυκτο-φύλακ-ς) νυκτοφύλαξ κ.ά.
- ης α' κλίσι.: (ἄρχ-ω) κωμ-ἀρχ-ης, σχολ-ἀρχ-ης· (δέφ-ω = κατεργάζο-
μαι μέλλ. δέψω) βυρσο-δέψ-ης· (πέτ-ομαι) ὑψι-πέτ-ης κ.ά.
- ος β' κλίσι.: (γράφ-ω) καλλι-γράφ-ος, λογο-γράφ-ος, ζω-γράφ-ος (από
το ζῶδς ἢ ζῶη + γράφω)· (ἄρχ-ω) γυμνασί-αρχ-ος, ταξι-αρχ-ος·
(πήγ-νυ-μι) ναυ-πηγ-ός κ.ά.
- ῆς γεν. -οῦς, ἐπίθ. γ' κλίσι.: (μανθάνω, θ. μαθ-) ἄ-μαθ-ῆς, εὐ-μαθ-ῆς,
πολυ-μαθ-ῆς· (πειθ-ομαι) ἄ-πειθ-ῆς, εὐ-πειθ-ῆς· (πίπτω, θ. πετ-)
γονυ-πετ-ῆς· (σέβ-ω) ἄ-σεβ-ῆς, εὐ-σεβ-ῆς· (στάζω, θ. σταγ-) αἰμο-
σταγ-ῆς ἢ αἵματο-σταγ-ῆς κ.ά.
- της α' κλίσι.: (δί-δωμι, θ. δο-) ἔργο-δό-της· (ἐλαύνω, θ. ἐλα-) ἄρματ-
ηλά-της (βλ. § 409, 3), ἰχν-ηλά-της, στρατ-ηλά-της· (ἡγέ-ομαι
-οῦμαι) ἀρχ-ηγέ-της· (τίθημι, θ. θε-) νομο-θέτης κ.ά.
- (τ)ωρ γεν. -τορος· (δαμάζω) παν-δαμά-τωρ· (κρατέ-ω -ῶ) θαλαττοκράτ-
ωρ κ.ά.

2. Ἀκλιτο ως δεύτερο συνθετικό

427. Λέξη ἀ κ λ ι τ η ς β' συνθετικό μένει αμετάβλητη:

(ἄμα) σύν-αμα· (ἄνω) ὑπερ-άνω· (πάλαι) ἔκ-παλαι, πρό-παλαι·
(εὖγε) ὑπερ-ευγε· (δέκα) ἔν-δεκα κ.ά.

Γ' Νόθα σύνθετα

428. **Νόθα σύνθετα** λέγονται οι λέξεις που έχουν ως α' συνθετικό ἀκέ-
ραιοι πτώση ονόματος και όχι απλό θέμα (βλ. § 374). Σ' αυτά το β' συνθετικό
ή μένει αμετάβλητο ή αλλάζει όπως στα κανονικά σύνθετα. Π.χ. (νέα + πόλις)
Νεά-πολις· (ναῦς, γεν. νεώς + οἶκος) νεώσ-οικος (= σπίτι του πλοίου, τόπος
όπου φυλάγονται τα πλοία, νεώριο)· (Ἑλλης + πόντος) Ἑλλήσ-ποντος· (δόρυ,
δοτ. δορί + κτητὸς) δορί-κτητος· (γαστήρ, δοτ. γαστρί + μάργος = αχόρτα-
γος, ορμητικός) γαστρί-μαργος· (πᾶσι + γνωστός) πασί-γνωστος· (πῦρ, δοτ.

πυρί + φλέγω) πυρι-φλεγής· (πυρί + πνέω) πυρί-πνους· (πᾶσι + φαίνομαι, θ. φαν-) πασι-φανής· (νοῦν + ἔχω) νουν-εχής· (φῶς + φέρω, θ. φερ- = φορ-) φωσ-φόρος· (δόρυ + φέρω) δορυ-φόρος· (ἡ ἔως = πρῶι + φέρω) ἔωσ-φόρος (= που φέρνει το πρῶι, το ἄστρο Αυγερινός) κ.ά.

Δ' Παρασύνθετα

429. Παρασύνθετα, όπως είδαμε (§ 378), είναι οι λέξεις που παράγονται από άλλες σύνθετες λέξεις. Π.χ. από τη σύνθετη λέξη *φιλό-νικος* (*φιλῶ* + *νίκη*) παράγεται η παρασύνθετη *φιλονικέω* -ῶ· από τη σύνθετη λέξη *εὐ-γενής* παράγεται η παρασύνθετη *εὐγένεια* κτλ. Από τις παρασύνθετες λέξεις σχηματίζονται νέες παράγωγες λέξεις με τις γνωστές παραγωγικές καταλήξεις (πβ. § 379, 2 και 3):

(*σῦκον* + *φαίνω*, θ. *φαν-*, σύνθετο: *συκο-φάν-της*) παρασύνθετα: *συκοφαντέω* -ῶ και *συκοφαντία*·

(*εὖ* + *δαίμων*, σύνθ. *εὐ-δαίμων*) παρασύνθ. *εὐδαιμονέω* -ῶ και *εὐδαιμονία* κτλ.

430. Τα παρασύνθετα είναι συνήθως:

α) Ρήματα σε -έω ή και άλλα: από το σύνθ. *ἄ-σθεν-ής* (στερητ. *ἄ-* + *σθένος*) παρασύνθ. *ἄσθενέω* -ῶ· ἔτσι και: (*ἄ-τυχής*) *ἀτυχῶ*, (*δυσ-τυχής*) *δυστυχῶ*, (*εὐτυχής*) *εὐτυχῶ*· (*δενδρο-τόμος*) *δενδροτομῶ*, (*εὐ-εργέτης*) *εὐεργετῶ*, (*ζω-γράφος*) *ζωγραφῶ*, (*καλλι-γράφος*) *καλλιγραφῶ*, (*ναυ-μάχος*) *ναυμαχῶ*, (*νυκτο-φύλαξ*) *νυκτοφυλακῶ*, (*οἰκο-δόμος*) *οἰκοδομῶ*, (*ξιφο-μάχος*) *ξιφομαχῶ*· (*δυσ-* + *χείρ*, θ. *χερ-* = *δυσχερής*) *δυσχεραίνω*, (*ἄ-κόλαστος*) *ἀκολασταίνω*, (*ἄ-νόητος*) *ἀνοηταίνω* κ.ά. Πβ. § 426, 1, β.

β) Ουσιαστικά αφηρημένα ή ουσιαστικά που δηλώνουν πρόσωπο: (*ἄ-μελής*) *ἀμέλεια*· (*δυσ-χερής*) *δυσχέρεια*· (*εὐ-γενής*) *εὐγένεια*· (*ἐφ-ίσταμαι*) *ἐπιστάτης*· (*προ-ίσταμαι*) *προστάτης*· (*προ-δίδωμι*) *προδότης*· (*ἄτακτος*) *ἄταξία*· (*ἀντι-γράφω*) *ἀντιγραφή*, *ἀντιγραφεύς*· (*ἀντι-λαμβάνομαι*) *ἀντίληψις*, *ἀντίληπτω* κ.ά.

γ) Επίθετα ρηματικά σε -τος ή -τέος ή και άλλα:

(*δια-βαίνω*) *διαβατός*, *διαβατέος*· (*ἄφ-αιρῶ*) *ἄφαιρετέος*· (*προ-τιμῶ*) *προτιμητέος*· (*ἐκ-λέγω*) *ἐκλεκτέος*· (*ἀπο-δέχομαι*) *ἀποδεκτέος*· (*ἀπο-δείκνυμι*) *ἀποδεικτέος*· (*ἀπο-δίδωμι*) *ἀποδοτέος*· (*δια-φαίνομαι*) *διαφανής*· (*ἐπι-φαίνομαι*) *ἐπιφανής*· (*προ-πίπτω*) *προπετής* κ.ά.

431. Μερικά παρασύνθετα παράγονται από δύο ή περισσότερες λέξεις που συνήθως λέγονται μαζί και αποτελούν μία έννοια, αλλά δεν ενώνονται σε σύνθετη λέξη. Π.χ.

(Άρειος Πάγος) Άρεοπαγίτης (βλ. § 60, 2)· (παρὰ θάλασσαν) παραθαλάσσιος· (παρὰ ποταμὸν) παραποτάμιος· (Μεγάλη πόλις) Μεγαλοπολίτης· (ἀνὴρ [θ. ἀνδρ-] ἀγαθός) ἀνδραγαθία· (καλὸς κάγαθος) καλοκαγαθία· (ἐν χειρὶ [τίθημι]) ἐγχειρίζω, (κατὰ χώραν [τίθημι]) καταχωρίζω· (μετὰ χεῖρας [ἔχω]) μεταχειρίζομαι· ([ὁ] ἀπὸ [τῶν] χειρῶν [τὸν] βίον [ἔχω]) ἀποχειροβίτος κ.ά. (πβ. τα νεοελλ.: Άγιος Τάφος - Άγιοταφίτης· Βόρεια Ἡπειρος - Βορειοηπειρώτης· Ερυθρός Σταυρός - ερυθροσταυρίτης· δημόσιος υπάλληλος - δημοσιοῦπαλληλικός· ἔξω φρενών - εξωφρενικός κ.ά.).

Ε' Τονισμός των συνθέτων

432. Όπως είδαμε (§ 39, 5), στις σύνθετες λέξεις ο τόνος κανονικά ανεβαίνει ως την τελευταία συλλαβή του α' συνθετικού, αν το επιτρέπει η λήγουσα.

Αντίθετα με τον κανόνα:

1) Τα σύνθετα (και παρασύνθετα) ουσιαστικά σε -α, -η, -μος, -ευς, -της, -τηρ τονίζονται στη λήγουσα όπως και τα αντίστοιχα απλά: (φορὰ) μισθοφορά, ἐκδορά, προσλαλιά· (βολή) ἀποβολή, διακοπή, συγγραφή· (λογισμός) συλλογισμός, περισπασμός, συναγερμός· (βασιλεὺς) ἀντιβασιλεύς, ἀρχιερεὺς, διαβολεύς· (ἀγωνιστής) ἀνταγωνιστής, πρωταγωνιστής, συμμαθητής κ.ά.

2) Τα σύνθετα (και παρασύνθετα) επίθετα σε -ης (-ες) της γ' κλίσης που έχουν δεύτερο συνθετικό ρηματικό θέμα ή θέμα ουδετέρου σε -ος συνήθως τονίζονται στη λήγουσα: ἀμελής (-ές), ἑλλιπής, εὐπρεπής, θεοφιλής, συμμιγής· εὐγενής, εὐειδής, ἀβαθής κ.ά.

Τονίζονται όμως στην παραλήγουσα όσα λήγουν σε -αντης, -αρκης, -ηθης, -ηρης, -μηκης, -ωδης, -μεγεθης: ἄν-άντης (= ανηφορικός), ουδέτ. ἄν-αντες (το β' συνθετικό ἄντα, επίρρ. = ἀπέναντι, ἀπὸ την πρόθ. ἀντί)· ἔτσι και: κατάντης (= κατηφορικός), προσάντης (= που υψώνεται ἀπέναντι)· αὐτ-άρκης, ουδ. αὐτ-αρκες· εὐ-ήθης (= ἀνόητος), ουδ. εὐ-ηθες· συν-ήθης, ουδ. σύν-ηθες· ξιφ-ήρης, ουδ. -ήρες· ποδ-ήρης, ουδ. -ήρες· εὐ-μήκης, ουδ. εὐ-μηκες· οὐρανο-μήκης, ουδ. οὐρανό-μηκες· δυσ-ώδης, εὐ-ώδης, ουδ. -ώδες· εὐ-μεγέθης, ουδ. εὐ-μέγεθες. Επίσης τα επίθ. ἄν-αλήθης, φιλ-αλήθης, ουδ. -ἀληθες κ.ά.

3) Τα παρασύνθετα επίθ. σε -ικος που παράγονται από σύνθετα ρήματα τονίζονται στη λήγουσα, όπως και τα απλά, και είναι τρικατάληκτα: (ἀπο-δείκνυμι) ἀποδεικτικός, (ἐπι-τίθεμαι) ἐπιθετικός, (προ-τρέπω) προτρεπτικός, (συμβουλεύω) συμβουλευτικός κ.ά.

4) Από τα παρασύνθετα ρηματ. επίθ. σε -τος που παράγονται από ρήματα με α' συνθετικό πρόθεση:

α) όσα σημαίνουν κάτι που μπορεί να γίνει τονίζονται στη λήγουσα και είναι τρικατάληκτα: (ἀνέχομαι) ἀνεκτός (= που μπορεί να τον ανεχτεί κανείς), (διαβαίνω) διαβατός, (διαλύω) διαλυτός, (ἐξαιρῶ) ἐξαιρετός (= που μπορεί να εξαιρεθεί), (ἐπαινῶ) ἐπαινετός κ.ά.

β) όσα έχουν τη σημασία του παθητ. παρακειμένου τονίζονται στην προπαραλήγουσα και είναι δικατάληκτα: (διαλύω) διάλυτος, -ος, -ον (= διαλυμένος), (διαχέω) διάχυτος, (ἐξαιρῶ) ἐξαιρετος (= που έχει εξαιρεθεί, διαλεγμένος), (περιρρέω) περιρρυτος κ.ά.

5) Τα σύνθετα ρηματ. επίθ. σε -τος, με α' συνθετικό αχώριστο μόριο ή άλλο μέρος του λόγου εκτός από πρόθεση τονίζονται στην προπαραλήγουσα σύμφωνα με το γενικό κανόνα για τον τονισμό των συνθέτων και είναι δικατάληκτα: (ἄ- + βατός) ἄβατος, -ος, -ον, (δυσ- + βατός) δύσβατος, (ἡμι- + βρωτός) ἡμίβρωτος, (θεός + ἐλατός από το ἐλαύνω) θεήλατος, (αὐτός + κινήτος) αὐτοκίνητος, (ἕτερος + κινήτος) ἑτεροκίνητος κ.ά.

6) Τα παρασύνθετα ρηματικά επίθ. σε -τέος παράγονται από σύνθετα ρήματα με α' συνθετικό πρόθεση και φυλάγουν πάντα τον τόνο στην παραλήγουσα: (δια-βαίνω) διαβατέος, (ἀπο-δείκνυμι) ἀποδεικτέος, (ἀπο-δίδωμι) ἀποδοτέος, (ἐπι-τρέπω) ἐπιτρεπτέον, (κατα-βάλλω) καταβλητέον, (καθ-αιρῶ) καθαιρετέον κτλ.

7) Από τα σύνθετα ονόμ. σε -ος της β' κλίσης, που το α' συνθετικό τους είναι θέμα ονόματος ή αντωνυμίας και το β' συνθετικό θέμα ρήματος:

α) όσα έχουν παθητική ή αμετάβατη σημασία παροξύνονται: αὐτόγραφος (= που γράφτηκε απ' αυτόν τον ίδιο), πρωτό-τοκος (= που γεννήθηκε πρώτος), αὐτό-μολος (= που ήρθε ο ίδιος, μόνος του), ισό-ρροπος (= που ρέπει εξίσου και προς τα δύο μέρη) κ.ά.

β) όσα έχουν ενεργητ. μεταβατική σημασία παροξύνονται, αν η παραλήγουσα είναι βραχύχρονη: λογο-γράφος (= που γράφει λόγους), λιθο-βόλος (= που ρίχνει πέτρες), οἶνο-χός (= που χύνει κρασί), πρωτο-τόκος (= που γέννησε πρώτη φορά), σιτο-φάγος (= που τρώει σιτάρι) κ.ά.: οξύνονται όμως, αν η παραλήγουσα είναι φύσει ή θέσει μακρόχρονη: κυν-ηγός, ναυπηγός, στρατ-ηγός, παιδ-αγωγός, ἀργυρ-αμοιβός, ἵππο-βοσκός, ψυχο-πομπός κ.ά.

Στ' Σημασία των συνθέτων

433. Τα σύνθετα κατά τη σημασία τους χωρίζονται σε **προσδιοριστικά, αντικειμενικά, κτητικά και συνδετικά ή παρατακτικά.**

α) Προσδιοριστικά σύνθετα

434. Προσδιοριστικά λέγονται τα σύνθετα που το πρώτο συνθετικό τους προσδιορίζει το δεύτερο. Όταν δηλ. το σύνθετο αναλυθεί κατά τη σημασία του, το α' συνθετικό γίνεται προσδιορισμός του δεύτερου, ή επιρρηματικός (καθαρός επιρρηματικός ή εμπρόθετος) ή προσδιορισμός σε πτώση γενική:

επιθ. προσδιορισμός: *ἀκρόπολις* (= **ἄκρα πόλις**), *πλαγίαυλος* (= **πλάγιος αὐλός**)
επιρρ. » *ὀψιμαθής* (= **ὁ ὀψὲ μαθών**), *παλαιγενής* (= **ὁ πάλαι γενόμενος**)
εμπρόθ. » *ὄρεσίτροφος* (= **ὁ ἐν ὄρεσι τρεφόμενος**), *χειροποίητος* (= **ὁ διὰ χειρὸς πεποιημένος**)
προσδ. με γενική: *δημοκρατία* (= **δήμου κράτος**), *θεογονία* (= **θεῶν γένεσις**) κ.ά.

(πβ. τα νεοελλ.: *κοκκινόχωμα* = κόκκινο χῶμα· *κρυφομιλώ* = μιλώ κρυφά· *σιδερόφραχτος* = φραγμένος με σίδερα· *νεροπότηρο* = ποτήρι του νερού κτλ.).

β) Αντικειμενικά σύνθετα

435. Αντικειμενικά λέγονται τα σύνθετα που, όταν αναλυθούν κατά τη σημασία τους, το ένα συνθετικό μέρος γίνεται αντικείμενο του άλλου: *ρίψασις* (= **ὁ ρίπτων τὴν ἀσπίδα**)· *μισάνθρωπος* (= **ὁ μισῶν τοὺς ἀνθρώπους**)· *λογογράφος* (= **ὁ γράφων λόγους**)· *λιθοτόμος* (= **ὁ τέμνων λίθους**) κ.ά. (Πβ. τα νεοελλ.: *ωροδείκτης* = που δείχνει την ὥρα· *μελισσοφάγος* = πουλί που τρώει τις μέλισσες κτλ.).

γ) Κτητικά σύνθετα

436. Κτητικά σύνθετα λέγονται όσα φανερώνουν κ τ ή σ η. Αυτά μπορούν να αναλυθούν στη μετοχή ἔχων (ή άλλη κατάλληλη) με αντικείμενο το β' συνθετικό και επιθετικό προσδιορισμό του το α' συνθετικό: *μακρόχειρ* (=

ὁ ἔχων μακρὰς χειράς)· κακοδαίμων (= ὁ ἔχων κακὸν δαίμονα, κακὴν τύχην)·
λευκόθριξ (= ὁ ἔχων λευκὰς τρίχας)· δίδραχμον, ενν. νόμισμα (= τὸ ἔχον τιμὴν
δύο δραχμῶν)· πολὺ-καρπος (= ὁ ἔχων, ὁ παράγων πολλοὺς καρποὺς) κ.ά.

(Πβ. τα νεοελλ.: ξανθομάλλης = ἐκεῖνος που ἔχει ξανθὰ μαλλιά· γαλανο-
μάτης = ἐκεῖνος που ἔχει γαλανὰ μάτια κτλ.).

δ) Συνδεδετικά ἢ παρατακτικά σύνθετα

437. Συνδεδετικά ἢ παρατακτικά λέγονται τα σύνθετα που σημαίνουν
ὅ,τι και τα συνθετικά τους μέρη ενωμένα με το σύνδεσμο καί:
τραγ-έλαφος (τράγος καὶ ἔλαφος)· ἰατρό-μαντις (ἰατρός καὶ μάντις)· γλυκύ-
πικρος (γλυκὺς καὶ πικρός)· λευκο-μέλας (λευκὸς καὶ μέλας) κ.ά.

35ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΑΛΛΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΥ ΛΕΞΕΩΝ

438. Είδαμε (§ 372) ὅτι οἱ περισσότερες λέξεις τῆς ἐλληνικῆς σχημα-
τίστηκαν ἀπὸ ἄλλες με παραγωγή ἢ με σύνθεση, κατὰ τοὺς κανόνες που
αναγράφονται στα δύο προηγούμενα κεφάλαια. Πολλές ὅμως λέξεις σχημα-
τίστηκαν και με δύο ἄλλους τρόπους που εἶναι: α) ἡ **ονοματοποιία** και β) ἡ
ἀλλαγὴ τοῦ γραμματικοῦ εἶδους.

α) Ονοματοποιία

439. Ονοματοποιία λέγεται ὁ ἰδιαιτέρος τρόπος σχηματισμοῦ λέξεων
ἀπὸ μίμηση ὀρισμένων ἤχων. Π.χ. ἡ λ. *δοῦπος* δεν σχηματίστηκε με παραγω-
γὴ ἢ με σύνθεση, παρὰ ἀπὸ μίμηση τοῦ ὑπόκωφου ἤχου *δουπ-* με προσθήκη
τῆς κατάληξης *-ος*. Εἶναι δηλ., ὅπως λέγεται, λέξη *πεποιημένη* (φτιαγμένη).
Ἡ λέξη που σχηματίζεται με τέτοιο τρόπο λέγεται **ονοματοποιημένη λέξη**.
Εννοεῖται ὅτι ἀπὸ μια ονοματοποιημένη λέξη μποροῦν νὰ σχηματιστοῦν
ἐπεῖτα νέες παράγωγες λέξεις με τὶς γνωστὲς παραγωγικὲς καταλήξεις:
δοῦπος; *δουπ-έω* *-ῶ* (ομηρ.).

440. Οἱ ονοματοποιημένες λέξεις εἶναι ὀνόματα ἢ ῥήματα που σχηματί-
στηκαν:

α) Από μίμηση φυσικών ήχων:

βόμβος (αρχικά για τον άνεμο = ήχος εξακολουθητικός και υπόκωφος): βομ-
βέω -ῶ·

βλύζω (για υγρά = αναπηδώ, αναβλύζω): βλύσις, βλύσμα·

βρέμω (αρχικά για το κύμα = ηχώ με πάταγο): βρόμος (= ήχος βροντερός,
πάταγος)·

καχλάζω (για υγρά που βρίσκονται σε κίνηση, αναταραχή = κοχλάζω): κά-
χλασμα·

παφλάζω (αρχικά για τα κύματα = ηχώ με θόρυβο): πάφλασμα·

ρόθος (= ορμητικός ήχος, πάταγος κυμάτων): ροθέω -ῶ (= βουίζω), ρόθιος (=
εκείνος που ορμά με θόρυβο)·

ρόχθος (για κύματα που βρίσκονται σε αναταραχή = πάταγος, βοή): ροχθέω
-ῶ· (πβ. τα νεοελλ.: πλατοσαρίζω, μπουμπουνίζω, μπουμπουνητό κτλ.).

β) Από μίμηση ήχου αντικειμένων που κάνουν κρότο ή ενεργειών που προκαλούν θόρυβο:

δοῦπος (= βαρύς υπόκωφος ήχος): δουπέω -ῶ· απ' αυτό και γδοῦπος, κυρίως
στα σύνθετα, όπως το ποιητ. σύνθ. ἐρί-γδοπος (= που ηχεί βροντερά)·

κλαγγή (= ήχος του τόξου, όταν εκτοξεύεται το βέλος): κλαγγάζω και κλαγ-
γάνω, κλαγγώδης, κλαγγηδόν (= με κλαγγή)·

κτύπος (= δυνατός ήχος, κρότος): κτυπέω -ῶ, κτύπημα κτλ.·

σίζω (= βγάζω ήχο σαν σφύριγμα, όπως το καυτό μέταλλο όταν βυθίζεται σε
κρύο νερό): σιγμός (= ήχος σαν σφύριγμα)·

τρίζω (= παράγω ιδιαίτερο ήχο σαν τρίζιμο): τριγμός·

τρώγω (= τρώγω κάτι σκληρό, κριτσανίζω): τρώκτης κτλ.

(Πβ. τα νεοελλ.: τραντάζω, τσακίζω, τσιτσιρίζω, κριτσανίζω κτλ.).

γ) Από μίμηση φωνών ή επιφωνημάτων του ανθρώπου:

αιάζω (= κράζω αιαῖ, θρηνώ)· ἀλαλάζω (= βγάζω την κραυγή ἀλαλαῖ που μ'
αυτήν άρχιζαν τη μάχη): ἀλαλητός· ἐλελίζω (= βγάζω την πολεμική κραυ-
γή ἐλελεῦ)· κα(γ)χάζω (= χαχανίζω, γελώ ηχηρά): (κα(γ)χασμός· κιχλίζω (=
γελώ προσποιητά): κιχλισμός· κραυγή (= δυνατή φωνή): κραυγάζω· οἰμῶζω
(= φωνάζω οἶμοι, θρηνώ): οἰμωγή κ.ά. (Πβ. § 403).

δ) Από μίμηση της φωνής των ζώων:

βαῦζω (για σκύλους = γαβγίζω· αλλά και για ανθρώπους = ουρλιάζω)· βληχά-
ομαι -ῶμαι (γι' αρνιά και για γίδες = βελάζω), βληχή (= βέλασμα)· βρυχάομαι
-ῶμαι (κυρίως για λιοντάρια), βρυχή, βρυχηθμός, βρύχημα (= άγρια φωνή,
μούγκρισμα)· κακάβη (= η πέρδικα, που ονομάστηκε έτσι από τη φωνή της),

κακαβίζω ή κακάζω (για τη φωνή της πέρδικας = κακαρίζω)· κοκκύζω (για την κραυγή του κούκου· κόκκυξ = ο κούκος)· κράζω (κυρίως για κοράκια, βατράχους κτλ. αλλά και για ανθρώπους)· κραυγάζω (για σκύλους, κοράκια κτλ. αλλά και για ανθρώπους = βγάζω δυνατή φωνή)· κρώζω (για το κοράκι, την κουρούνα και γι' άλλα πουλιά), κρωγμός (= κραυγή κορακιού ή κουρούνας)· πιπ(π)ίζω (για τα πουλιά)· τιτίζω (για τα πουλιά) κ.ά.

(Πβ. τα νεοελλ.: ζουζούνι, καρακάξα, κουκουβάγια κτλ., που ονομάστηκαν έτσι από τον ήχο της φωνής τους).

β) Αλλαγή του γραμματικού είδους

441. Πολλές φορές μια λέξη όχι μόνο μεταβάλλει την αρχική σημασία της, αλλά και μεταπηδά από ένα μέρος του λόγου σε άλλο. Π.χ. στην αρχαία γλώσσα η λ. *τριήρης* αρχικά ήταν επίθετο και λεγόταν μαζί με το ουσιαστικό ναῦς: *τριήρης ναῦς* (= πλοίο με τρεις σειρές κουπιά)· έπειτα με παράλειψη του ουσ. *ναῦς* η λ. *τριήρης* πήρε τη σημασία του ουσιαστικού. Έτσι και: *ὁ ἐπιμελούμενος* είναι μετοχή (με το άρθρο της), αλλά πολλές φορές στη φράση χρησιμοποιείται αντί για το επίθετο *ὁ ἐπιμελής* κτλ. (Πβ. στα νεοελλ.: τα επίθ. *μηχανικός, εκπαιδευτικός, νομικός* κτλ. σε ορισμένες περιπτώσεις παίρνουν σημασία ουσιαστικών και σημαίνουν πρόσωπα που ασκούν τα σχετικά επαγγέλματα· αντίθετα κάποτε μερικά ουσιαστικά χρησιμοποιούνται σαν επίθετα· π.χ. *λιοντάρι* = γενναίος, *λαγός* = δειλός κτλ.).

Στις περιπτώσεις αυτές έχουμε **αλλαγή του γραμματικού είδους**, που λέγεται και **καταχρηστική παραγωγή**.

Στην αρχαία ελληνική, όπως και στη νέα, η αλλαγή του γραμματικού είδους των λέξεων είναι πολύ συνηθισμένη:

α) **Κύρια ονόματα προσώπων** γίνονται από κοινά ουσιαστικά, επίθετα ή μετοχές: *Γνάθων -ωνος* (από το μεγεθυντικό *γνάθων*), *Εὐθύφρων -ονος* (από το επίθ. *εὐθύφρων* = αυτός που σκέφτεται σωστά), *Θάλλων -ωνος* (από τη μετοχή ενεστ. του ρ. *θάλλω*), *Λύσων -ωνος* (από τη μετοχή μέλλ. του ρ. *λύω*), *Πείσων -ωνος* (από τη μετοχή μέλλ. του ρ. *πείθω*) κ.ά. (πβ. τα νεοελλ. *Δοντάς, Μαγουλάς, Στρατηγός, Λιανός, Καλούμενος* κτλ. Και με ανέβασμα ή κατέβασμα του τόνου: (φαιδρός) *Φαῖδρος, (πυρρός) Πύρρος, (σιμός) Σίμος, (δημοσθενής) Δημοσθένης, (ισοκρατής) Ἰσοκράτης, (πολυκρατής) Πολυκράτης, (περικλής) Περικλής -ής, (σωζόμενος) Σωζομενός, (ἀκούμενος)*

Άκουμενός κ.ά. (Πβ. τα νεοελλ.: σταυρός – Σταύρος· χοντρός – [Χόντρος] Χόνδρος κτλ.).

β) **Τοπωνυμίες** (γεωγραφικά ονόματα) γίνονται από κοινά ουσιαστικά ή επίθετα: *Μαραθών* (από το περιεκτικό *μαραθών* = τόπος που έχει πολλά μάραθα), *Σικυών* (από το περιεκτικό *σικυών* = τόπος όπου παράγονται πολλά αγγούρια· *σικυός* = αγγούρι), *Κεραμεικός* (από το επίθ. *κεραμεικός*). Έτσι και: *Ἑλλάς*, *Κρόνιον*, *Ἀρτεμίσιον*, *Θησεῖον*, που αρχικώς ήταν επίθετα, έγιναν έπειτα ουσιαστικά από παράλειψη του αρχικού ουσιαστικού που συνόδευαν (*Ἑλλάς γῆ ἢ χώρα*, *Κρόνιον ἱερόν*) κτλ.

γ) **Κοινά ουσιαστικά** (προσηγορικά) γίνονται από επίθετα: *κεραμεική*, *μαντική*, *πολεμική* κτλ. (ενν. *τέχνη*)· *θεωρικά*, *στρατιωτικά* κτλ. (ενν. *χρήματα*)· *νικητήρια*, *σωτήρια* κτλ. (ενν. *ἱερά*).

Επίσης ως ουσιαστικά χρησιμοποιούνται επίθετα και μετοχές με το άρθρο τους, που αρχικά ήταν επιθετικοί προσδιορισμοί ουσιαστικών που παραλείπονται: *ὁ ἀγαθός*, *ὁ σοφός*, *ὁ πλούσιος* κτλ. (ενν. *ἄνθρωπος ἢ ἀνὴρ*)· *οἱ ἄριστοι*, *οἱ ὀλίγοι*, *οἱ πολλοί* (ενν. *πολίται*)· *οἱ ζῶντες*, *οἱ τεθνεῶτες*, *οἱ προγεννημένοι*, *οἱ παρόντες*, *οἱ ἀπόντες* (ενν. *ἄνθρωποι*)· *ὁ λέγων* (= ο ρήτορας), *ὁ διώκων* (= ο κατήγορος), *ὁ φεύγων* (= ο κατηγορούμενος), *οἱ ἔχοντες* (= οἱ πλούσιοι), *ὁ νικῶν* (= ο νικητής), *ἡ εἰμαρμένη* (= η μοίρα), *ἡ ἐπιούσα* (= η επόμενη μέρα), *τὸ παρελθόν*, *τὸ παρόν*, *τὸ μέλλον*, *τὸ δέον*, *τὸ προσήκον* κ.ά.

Έτσι μερικά επίθετα και μερικές μετοχές έγιναν στο τέλος τέλεια ουσιαστικά: *τριήρης*, *τετρήρης*, *πεντήρης* (ενν. *ναῦς*), *ὁ ἄρχων* (= αρχηγός, κυβερνήτης), *ἡ αἶθουσα* (μετοχή του ρ. *αἶθω* = λάμπω: αυτή που λάμπει, ενν. *στοά*) κ.ά.

δ) Ως **επίθετα** χρησιμοποιούνται πολλές επιθετικές μετοχές (επιθετικοί προσδιορισμοί): *ὁ λάμπων ἥλιος* (= *ὁ λαμπρὸς ἥλιος*), *ἡ εὐδαιμονοῦσα χώρα* (= *ἡ εὐδαίμων χώρα*), *τὸ ζέον ὕδωρ* (= *τὸ θερμὸν ὕδωρ*), *ὁ εὐδοκιμῶν ποιητής* (= *ὁ εὐδόκιμος ποιητής*), *οἱ εὐποροῦντες πολῖται* (= *οἱ εὐποροὶ πολῖται*) κ.ά.

ΑΛΛΑΓΗ ΤΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

1. Κυριολεξία και μεταφορά

442. Οι λέξεις κάθε γλώσσας εκφράζουν γενικά ορισμένες έννοιες: *ἄνθρωπος, γῆ, οὐρανός, καλός, κακός, ἔρχομαι, λέγω* κτλ. (βλ. § 6 και § 27).

Αλλά πολλές φορές στην αρχαία ελληνική (όπως και στη νέα και σε άλλες γλώσσες) οι λέξεις δεν χρησιμοποιούνται στη μία μόνο, την αρχική (και βασική) σημασία τους με την οποία δηλώνεται ορισμένη έννοια· συχνά η βασική αυτή σημασία τους με *ε τ α φ έ ρ ε τ α ι* σε άλλες έννοιες. Έτσι π.χ. η αρχαία λέξη *ρέϋμα* σήμαινε καθετί που *ρ έ ε ι, τ ρ έ χ ε ι*, ιδίως για τα υγρά· αργότερα όμως η σημασία της μεταφέρθηκε και σε έννοιες νοητών πραγμάτων, και είπαν: *τὸ τῆς τύχης ρέϋμα μεταπίπτει ταχύ*, για να δείξουν πόσο μοιάζει η τύχη των ανθρώπων με ένα ποτάμι που ολοένα κυλά, άρα αλλάζει, μεταβάλλεται. Η χρήση μιας λέξης στην αρχική, την κύρια σημασία της, λέγεται **κυριολεξία**, στην παραλλαγμένη σημασία της λέγεται **μεταφορά** ή **μεταφορική χρήση**.

443. Η μεταφορική χρήση των λέξεων, που δίνει στο λόγο εκφραστικότητα και ζωηρότητα, είναι συχνή στην αρχαία ελληνική. Έτσι, με *ε τ α φ ο ρ ι κ ᾶ* χρησιμοποιούνται:

α) **Ουσιαστικά:** η λ. *βλαστός* σημαίνει κυριολεκτικά το νέο κλαδί ενός φυτού (βλαστάρι, κλωνάρι)· η ίδια λέξη μεταφορικά σημαίνει το τέκνο· η λ. *ἔρκος* (= φραγμός) λέγεται κυριολεκτικά για τον περίβολο της αυλής, χρησιμοποιείται όμως μεταφορικά στις φράσεις *ἔρκος ὁδόντων* (= περίφραγμα που σχηματίζουν τα δόντια), *ἔρκος πολεμιστῶν* (= αμυντική παράταξη πολεμιστῶν).

Έτσι και: *ποιμὴν* (μτφ. = ηγεμόνας, άρχοντας), *ἡμέρας βλέφαρον* (αντί: *ἡμέρας ὀφθαλμός*, μτφ. = ήλιος), *λιμὴν* (μτφ. = καταφυγή, καταφύγιο), *κυβερνήτης* (κυριολ. = κυβερνήτης πλοίου, πηδαλιούχος· μτφ. = άρχοντας που κυβερνά την πόλη), *οἶστρος* (κυριολ. = βοϊδόμυγα· μτφ. = καθετί που ερεθίζει, διέγερση), *χειμῶν* (κυριολ. = χειμώνας, κακοκαιρία· μτφ. = δυστυχία, συμφορά), *ἔαρ* (κυριολ. = άνοιξη· μτφ. = νεανική ηλικία), *σκάφος* (κυριολ. πλοίο· μτφ. «σκάφος της πόλεως» = πολιτεία) κ.ά.

β) **Επίθετα:** *τείχη χαλκᾶ καὶ ἀδαμάντινα* (= δυνατά), *ύγίεια χρυσῇ* (=

πολύτιμη), *ἡμέρα χρυσῇ* (= ηλιόλουστη), *ἀνὴρ σκληρὸς* (= αυστηρὸς, πεισματάρης), *μαλακὸς* (= ἥπιος, πρᾶος ἢ ἀτολμος, δειλός), *θυμὸς σιδηροῦς* (= ψυχὴ σκληρὴ, ἀλύγιστη), *γέροντες πρίνινοι* (= δυνατοὶ καὶ ακμαῖοι), *ψιλὸς* (κυριολ. γιὰ τὸ ἔδαφος = ἀδεντρος· γιὰ ζῶα = ἀτριχος· μτφ. = στερημένος ἀπὸ κάτι, ἀκάλυπτος· πβ. *στρατιώτης ψιλὸς* = ελαφρὰ οπλισμένος· ἢ *ψυχὴ ψιλὴ οὕσα τοῦ σώματος* = στερημένη ἀπὸ τὸ σῶμα, χωρὶς τὸ σῶμα· *νεκρὸς ψιλὸς* = που δεν σκεπάστηκε με χῶμα κτλ.), *πτεροίς* (κυριολ. = φτερωτός· μτφ. = ελαφρὸς, φευγαλέος) κ.ά.

γ) **Ρήματα:** *δάκνω* (κυριολ. = δαγκάνω· μτφ. = λυπώ), *ὕφαινω* (κυριολ. *ὕφαινω ἰστόν*· μτφ. *ὕφαινω δόλον* = παρασκευάζω δόλο, δολοπλοκώ), *ἀνθῶ* (κυριολ. γιὰ φυτά· μτφ. = ακμάζω), *ἀναχαιτίζω* (κυριολ. = σταματῶ τὸ ἄλογο κρατώντας τὸ ἀπὸ τῆ χαίτη· μτφ. = σταματῶ κάτι με τὴ δύναμή μου, συγκρατῶ), *στέγω* (κυριολ. = στεγάζω, σκεπάζω· μτφ. = προστατεύω, υπερασπίζω), *ἡγοῦμαι* (κυριολ. = προπορεύομαι· μτφ. = ἀρχω), *λάμπω* (κυριολ. = παρέχω φως, λαμποκοπῶ· μτφ. = διακρίνομαι, διαπρέπω, π.χ. *λάμπει ἡ ἀρετὴ*, ἢ φαίνομαι φαιδρὸς, χαρούμενος, π.χ. *φαιδρὸς λάμποντι μετώπῳ*), *πίνω* (κυριολ. = πίνω νερό κτλ.· μτφ. *ἡ γῆ πίνει τὸν ὄμβρον, ὁ λύχνος πίνει τὸ ἔλαιον* κτλ.), *πίπτω* (κυριολ. = ρίχνομαι κάτω· μτφ. *πίπτω ἐν μάχῃ* = φονεύομαι· γιὰ τὸν ἄνεμο = κοπάζω· γιὰ ἐνέργεια = αποτυχαίνω) κ.ά.

δ) **Επιρρήματα**, κυρίως τροπικά, παράγωγα ἀπὸ ἐπίθετα: *ἀσθενῶς* - *βαρέως φέρω τι* (= ελαφρὰ, λίγο - δύσκολα υποφέρω κάτι, δυσφορῶ γιὰ κάτι), *κούφως φέρω τι* (= εὐκολα υποφέρω κάτι, θεωρῶ κάτι εὐκολο), *καινῶς λαλῶ* (= μιλῶ με νέο, παράδοξο τρόπο, παραδοξολογῶ) κ.ά.

ε) **Προθέσεις:** *ἀμφί* (κυριολ. = καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη· μτφ. *ἀμφὶ τὰ πεντήκοντα* = περίπου, ἐπάνω κάτω...), *περί* (κυριολ. = ολόγυρα· μτφ. *περὶ μέσας νύκτας* = περίπου, σχεδόν...), *ἐπὶ* (κυριολ. = ἐπάνω· μτφ. *ὁ ἐπὶ τῶν νεῶν* = αὐτός που ἔχει τὴν ἐπιστάσια τῶν πλοίων) κτλ.

2. Εἶδη μεταφοράς

444. Γενικά οἱ ἀλλαγές που παρουσιάζουν οἱ σημασίες τῶν λέξεων με τὴ μεταφορικὴ χρῆση τοὺς μποροῦν νὰ διαιρεθοῦν σὲ δύο κατηγορίες:

α) Τὸ **πλάτεμα** τῆς σημασίας, ὅταν αὐτὴ ἀπὸ τὴν ἀρχικὴ ἔννοια στῆν ὁποία εἶχε ἀποδοθεῖ μιὰ λέξη *ε π ε κ τ ε ἰ ν ε τ α ι* καὶ σὲ ἄλλες, ἐξαιτίας κάποιας ομοιότητος με τὴν πρώτη ἔννοια. Π.χ. ἡ λ. *κυβερνήτης*, που λεγόταν ἀρχικά μόνο γιὰ τὸν κυβερνήτη τοῦ πλοίου, πῆρε ἀργότερα *π λ α τ ὕ* -

τ ε ρ η σημασία και σημαίνει και αυτόν που διοικεί την πόλη, το κράτος κτλ. Έτσι και η λ. *ἀγκών*, που αρχικά σήμαινε την καμπή του βραχίονα, χρησιμοποιήθηκε έπειτα με γενικότερη σημασία και για κάθε καμπή: *ἀγκών τείχους* κτλ. (Πβ. τα νεοελλ.: *φύλλο*, αρχικά φύλλο δέντρου, έπειτα μ' επέκταση της σημασίας: *φύλλο χαρτιού*, *τετραδίου*, *βιβλίου*, *παραθύρου* κτλ.).

β) Το **στένεμα** της σημασίας, όταν αυτή π ε ρ ι ο ρ ί ζ ε τ α ι· ενώ δηλαδή αρχικά η λέξη χρησιμοποιείται για πολλά όμοια πράγματα, συνηθίζεται έπειτα για ένα από τα όμοια πράγματα. Π.χ. η λ. *ἄστν* με την αρχική της σημασία λέγεται για κάθε πόλη: *τὸ ἄστν Κορίνθου*, *Θήβης*, *Σούσων* κτλ.· αργότερα όμως από τους Αττικούς χρησιμοποιείται ειδικά για την πόλη της Αθήνας (συχνά χωρίς άρθρο): *ἐξ ἄστεως νῦν εἰς ἀγρὸν χωρῶμεν*. Έτσι και η λ. *ἰσθμός* αρχικά λέγεται για κάθε ισθμό: *ὁ ἰσθμός τῆς Παλλήνης*, *ὁ τῶν Λευκαδίων ἰσθμός* κτλ.· αργότερα όμως χρησιμοποιείται η λέξη μόνη της (χωρίς προσδιορισμό) και σημαίνει ειδικά τον ισθμό της Κορίνθου: (*Εὐρυβιάδης ἐβούλετο*) *πλεῖν ἐπὶ τὸν ἰσθμὸν* κτλ. (Πβ. τα νεοελλ.: η πόλη = κάθε πόλη· έπειτα, ειδικά = η Κωνσταντινούπολη –και τότε γράφεται η *Πόλη*–, *μοναχός* = μόνος, απομονωμένος· έπειτα, ειδικά = καλόγερος κτλ.).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΝΩΜΑΛΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

Α

ἄγamai. Βλ. § 347, 4 (σ. 231)

ἄγνυμι. Βλ. *κατάγνυμι*.

ἀγορεύω (θέματα βλ. § 358, σ. 240), πρτ. *ἡγόρευον*, μέλλ. *-αγορεύσω* και *συνήθ.* *-ερῶ*, αόρ. *-ηγόρευσα* και β' *-εἶπον*, πρκμ. *-εἶρηκα*, υπερσ. *-ειρή-
κειν*. Παθ. *ἀγορεύομαι*, πρτ. *-ηγορευόμην*, μέσ. μέλλ. *ως* παθ. *-αγορεύσο-
μαι*, παθ. μέλλ. *-ρηθήσομαι*, παθ. αόρ. *-ηγορεύθην* και *συνήθ.* *-ερρήθην*,
πρκμ. *-ειρηνμαι*, υπερσ. *-ειρήμην*. Παράγ. *ἀγόρευσις*, *ἀγορητής*, *προσρητέ-
ος*, *προσ-αγορευτέος*, *ἀπόρρητον* κτλ.

ἄγω (= οδηγώ, φέρνω· θ. *ἀγ-*), πρτ. *ἤγον*, μέλλ. *ἄξω*, αόρ. β' *ἤγαγον* (βλ. §
314, 1, δ), πρκμ. *ἤχα* και (μτγν.) *ἀγήοχα* (βλ. § 69, 2, α), υπερσ. (μτγν.)
ἡγηόχην. Μέσ. και παθ. *ἄγομαι*, πρτ. *ἡγόμην*, μέσ. μέλλ. *ἄξομαι*, μέσ. αόρ.
β' *ἡγαγόμην*, παθ. μέλλ. *ἀχθήσομαι*, παθ. αόρ. *ἤχθην*, πρκμ. *ἤγμαι*, υπερσ.
ἡγμην. Παράγ. *ἀγωγή*, *ἀγωγός*, *ἀγωγεύς*, *ἐπακτός*, *ἐπείσακτος*, *ἀκτέον*
κτλ.

ἀδικέω -ῶ. Βλ. § 359, 4 (σ. 241).

ἄδω (= ψάλλω, τραγουδῶ· θ. *ἀειδ-*, *ἄδ-*), πρτ. *ἤδον*, μέσ. μέλλ. *ως* ενεργ.
ἄσσομαι (βλ. § 359, 3), αόρ. *ἤσα*. Παθ. *ἄδομαι*, παθ. αόρ. *ἤσθην*. Παράγ.
ἄσμα, *ῶδῆ* (από το *ἀοιδή*), *ἄστέον*.

αἰδέομαι -οὔμαι. Βλ. § 331, πίν. β, 2 (σ. 214).

αἰνέω -ῶ. Βλ. § 331, πίν. β, 1 (σ. 213).

αἰρέω -ῶ. Βλ. § 331, πίν. β, 1 (σ. 214) και § 358 (σ. 240).

αἶρω (= σηκώνω· θ. *ἀρ-* και απ' αυτό *ἀρj-* = *αἶρ-*, § 301, 2), πρτ. *ἤρον*, μέλλ.
ἀρῶ, αόρ. *ἤρα* (υποτ. *ἄρω*, προστ. *ἄρον* κτλ.), πρκμ. *ἤρκα*, υπερσ. *-ἤρκειν*.
Μέσ. και παθ. *αἶρομαι*, πρτ. *ἤρόμην*, μέσ. μέλλ. *ἀροῦμαι*, μέσ. αόρ. *ἤράμην*,
παθ. αόρ. *ἤρθην* (και *ως* μέσ.), πρκμ. *ἤρμαι*, υπερσ. *ἤρμην*. Παράγ. *ἄρσις*,
ἄρμα (= το βάρος που σηκώνει κανείς), *ἄρδην* κτλ.

αἰσθάνομαι (αποθ. μέσ· θ. *αἰσθ-* απ' αυτό *αἰσθ-αν-* § 357, β' και *αἰσθε-
= αἰσθη-* § 353, γ), πρτ. *ἤσθανόμην*, μέσ. μέλλ. *αἰσθήσομαι*, μέσ. αόρ.
β' *ἤσθόμην* (βλ. § 314, 1, α), πρκμ. *ἤσθημαι*, υπερσ. *ἤσθήμην*. Παράγ.
αἰσθημα, *αἰσθησις*, *αἰσθητός* (εὐαἰσθητός, ἀναἰσθητός).

αἰτιάομαι -ῶμαι (αποθ. μεικτό). Βλ. § 331, πίν. α, 1 (σ. 212).

1. Οι παύλες εμπρός από τους τύπους σημαίνουν ότι αυτοί βρίσκονται μόνο σύνθετοι.

ἀκέομαι -οὔμαι (αποθ. ενεργ.). Βλ. § 331, πίν. β, 2 (σ. 215).

ἀκούω. Βλ. § 291 (σ. 179) και § 359, 3 (σ. 241).

ἀλέω -ῶ. Βλ. § 331, πίν. β, 2 (σ. 215).

ἀλίσκομαι (= πιάνομαι, κυριεύομαι αποθ., παθ. του αἰρέω -ῶ· θ. φαλ- = ἄλ-, απ' αυτό ἄλ-ισκ- § 354 και φαλω- = ἄλω-, ἄλο-), πρτ. ἡλίσκω, μέλλ. με παθ. σημασ. ἀλώσομαι (§ 359, 4), ενεργ. αόρ. β' με παθ. σημασ. ἐάλων και σπάν. με συναίρεση ἡλων (§ 269, 1, δ' υποτ. ἄλῶ, -ῶς, -ῶ κτλ., ευκτ. ἀλοῖην, απαρ. ἄλῶναι, μετ. ἀλούς), πρκμ. ἐάλωκα και σπάν. με συναίρ. ἡλωκα (β. § 272, 4), υπερσ. ἡλώκειν. Παράγ. ἄλωσις, ἀλωτός, εὐάλωτος κτλ.

ἀμαρτάνω (= αποτυχαίνω, λαθεύω· θ. ἀμαρτ-· απ' αυτό ἀμαρτ-αν- § 357, β' και ἀμαρτε- = ἀμαρτη- § 353, γ) πρτ. ἡμαρτανον, μέσ. μέλλ. μ' ενεργ. σημασ. ἀμαρτήσομαι (§ 359, 3), αόρ. β' ἡμαρτον, (βλ. § 314, I, α) πρκμ. ἡμάρτηκα, υπερσ. ἡμαρτήκειν. Παθ. ἀμαρτάνομαι και συνήθ. ως απρόσ. ἀμαρτάνεται, πρτ. ἡμαρτάνετο, παθ. αόρ. ἡμαρτήθη, πρκμ. ἡμάρτηται, υπερσ. ἡμάρτητο. Παράγ. ἀμαρτία, ἀμάρτημα, ἀμαρτωλός, ἀναμάρτητος, ἐπεξάμαρτητόν κτλ.

ἀμφιέννυμι (ἀμφι + ἔν-νυ-μι = ντύνω· θ. φεσ- = ἔσ-· απ' αυτό ἔσνυ- = ἔννυ- § 333, δ), πρτ. ἡμφιέννυν (§ 269, 2, α), μέλλ. συνηρ. ἀμφιῶ, -εῖς, -εῖ κτλ., αόρ. ἡμφίεσα. Μέσ. ἀμφιέννυμαι, (πρτ. ἡμφιεννύμην), μέσ. μέλλ. ἀμφιέσομαι, πρκμ. ἡμφίεσμαι. Παράγ. ἀμφίεις, ἀμφίεσμα, εἶμα (από το φεσ-μα), ἐσθής (από το θ. φεσ-, ἔσ-, ἐσ-), ἱμάτιον (υποκορ. από το φέσ-μα, εἶμα, ἱμα).

ἀναλίσκω και ἀναλόω -ῶ (= ξοδεύω· θ. ἀν-αλ-· απ' αυτό ἀν-αλ-ισκ- § 354 και ἀν-αλο-), πρτ. ἀνήλiskon και ἀνήλουν, μέλλ. ἀναλώσω, αόρ. ἀνήλωσα, πρκμ. ἀνήλωκα. Μέσ. και παθ. ἀναλίσκομαι και σπάν. ἀναλόομαι -οὔμαι, πρτ. ἀνηλίσκω και ἀνηλούμην, παθ. μέλλ. ἀναλωθήσομαι, παθ. αόρ. ἀνηλώθη, πρκμ. ἀνήλωμαι, υπερσ. ἀνηλώμην. Παράγ. ἀνάλωμα, ἀνάλωσις, ἀναλωτής, ἀναλωτέος κτλ.

ἀνιάω -ῶ (= λυπώ, στενοχωρώ· θ. ἀνιά-), πρτ. ἡνίαον -ων, μέλλ. ἀνιάσω, αόρ. ἡνιάσα (§ 331, 1). Μέσ. ἀνιώμαι, πρτ. ἡνιώμην, μέσ. μέλλ. ἀνιάσομαι, παθ. αόρ. ως μέσ. ἡνιάθην § 359, 5). Παράγ. ἀνιᾶρός κτλ.

ἀνοίγω και ἀνοίγνυμι (ἀνά + οἶγω· θ. φοιγ- = οἶγ-· απ' αυτό οἶγ-νυ- § 333, α), πρτ. ἀνέωγον (§ 269, 1, δ), μέλλ. ἀνοίξω, αόρ. ἀνέωξα, πρκμ. ἀνέωχα (§ 272, 2). Παθ. ἀνοίγομαι, πρτ. ἀνεωγώμην, παθ. αόρ. ἀνεώχθην, πρκμ. ἀνέωγμαι, υπερσ. ἀνεώγμην, συντελ. μέλλ. ἀνεώξομαι (= θα εἶμαι ἀνοιχτός). Παράγ. ἀνοιγμα, ἀνοιξις, ἀνοικτός, ἀνοικτέον.

ἀνύω και **ἀνύτω** (ή **ἀνύτω**). Βλ. § 291 (σ. 179).

ἀπεχθάνομαι (αποθ. = γίνομαι μισητός· θ. ἐχθ-· απ' αυτό ἐχθ-αν- § 357, β' και ἐχθε- = ἐχθη- § 353, γ), πρτ. ἀπηχθανόμην, μέσ. μέλλ. με παθ. σημασ. ἀπεχθήσομαι, μέσ. αόρ. β' με παθ. σημασ. ἀπηχθόμην, πρκμ. ἀπήχθηναι, υπερσ. ἀπηχθήμην.

(ἀπο)δειλιάω -ῶ. Βλ. § 331, πίν. α, 1 (σ. 212).

(ἀπο)διδράσκω (= δραπετεῦν· θ. δρᾶ- και απ' αυτό δι-δρα-σκ- § 356), πρτ. ἀπεδίδρασκον, μέσ. μέλλ. μ' ενεργ. σημασ. ἀποδράσομαι (§ 359, 3), αόρ. β' ἀπέδραν (§§ 349-350), πρκμ. ἀποδέδρακα, υπερσ. ἀπεδεδράκειν. Παράγ. ἀπόδρασις, ἄδραστος (= εκείνος που δεν μπορεί να ξεφύγει).

(ἀπο)θνήσκω (θ. θαν-, θνα-, θνη- και απ' αυτό θνη-ισκ- = θνησκ- § 354), πρτ. ἀπέθνησκον, μέσ. μέλλ. (συνηρ.) ἀποθανοῦμαι, αόρ. β' ἀπέθανον, πρκμ. τέθνηκα (§ 351, 9), υπερσ. ἐτεθνήκειν, συντελ. μέλλ. τεθνήξω. Παράγ. θνητός.

ἀπόλλυμι και **ἀπολλύω** (= καταστρέφω, χάνω· θ. ὀλ-· απ' αυτό ὀλ-νυ- = ὀλλυ- και ὀλε-), πρτ. ἀπώλλυν και ἀπώλλυνον, μέλλ. (συνηρ.) ἀπολῶ, αόρ. ἀπώλεσα, πρκμ. ἀπολώλεκα (§ 273), υπερσ. ἀπωλωλέκειν, συντελ. μέλλ. ἀπωλωλεκώς ἔσομαι. Παθ. ἀπόλλυμαι, πρτ. ἀπωλλύμην, μέσ. μέλλ. (συνηρ.) ἀπολοῦμαι, μέσ. αόρ. β' με παθ. σημασ. ἀπωλόμην, ενεργ. πρκμ. β' με παθ. σημασ. ἀπόλωλα (§ 273), υπερσ. ἀπωλώλειν. Παράγ. ὀλετήρ, ὀλεθρος, ἀπώλεια, πανώλης, ἐξώλης (= ολότελα χαμένος), προώλης (= χαμένος από πριν, ἄξιος να χαθεί πρόωρα).

ἄρέσκω (θ. ἄρ-, ἄρε- και απ' αυτό ἄρε-σκ- § 354), πρτ. ἤρεσκον, μέλλ. ἄρέσω, αόρ. ἤρεσα. Μέσ. ἀρέσκομαι, πρτ. ἤρεσκόμην, μέσ. αόρ. ἤρεσάμην. Παράγ. ἀρεστός (εὐάρεστος, δυσάρεστος) κτλ.

ἀρκέω -ῶ. Βλ. § 331, πίν. β, 2 (σ. 215).

ἀρόω -ῶ. Βλ. § 331, πίν. γ, 1 (σ. 216).

αὔξω και **αὐξάνω** (θ. αὐγ- + σ = αὐξ- § 357, ς' και απ' αυτό αὐξ-αν- § 357, β' και αὐξε- = αὐξη- § 353, γ), πρτ. ηὔξανον και ηὔξον, μέλλ. αὐξήσω, αόρ. ηὔξησα, πρκμ. ηὔξηκα. Μέσ. και παθ. αὔξομαι και αὐξάνομαι, πρτ. ηὔξόμην και ηὔξανόμην, μέσ. μέλλ. αὐξήσομαι, παθ. μέλλ. αὐξηθήσομαι, παθ. αόρ. ηὔξήθην, πρκμ. ηὔξημαι, υπερσ. ηὔξήμην. Παράγ. αὔξησις, αὐξητός, αὐξητέον κτλ.

ἀφικνέομαι -οῦμαι (αποθ. = φθάνω· θ. ἰκ- και απ' αυτό ἰκ-νε- § 357, δ'), πρτ. ἀφικνούμην, μέσ. μέλλ. ἀφίξομαι, μέσ. αόρ. β' ἀφικόμην, πρκμ. ἀφίγμαι, υπερσ. ἀφίγμην. Παράγ. ἄφιξις, ἐφικτός (ἀνέφικτος) κτλ.

ἄχθομαι (αποθ. = στενοχωριέμαι, αγανακτώ· θ. ἀχθ- και ἄχθεσ-), πρτ. ἡχθόμην, μέσ. μέλλ. ἄχθέσομαι, παθ. αόρ. με μέσ. σημασ. ἡχθέσθην.

Β

βαίνω (= βαδίζω· θ. βη- και βα-· απ' αυτό βα-νι- = βαιν- § 357, ε'), πρτ. -εβαινον, μέσ. μέλλ. μ' ενεργ. σημασ. -βήσομαι (§ 359, 3), αόρ. β' -εβην (§§ 349-350), πρκμ. βέβηκα (§ 351, 10), υπερσ. έβεβήκειν. Παθ.-βαίνομαι, παθ. αόρ. -εβάθην, πρκμ. -βέβαμαι. Παράγ. βάσις, βάδην, -βατός (ἄβατος κτλ.).

βάλλω (= ρίχνω, χτυπώ· θ. βαλ-· απ' αυτό βαλj- = βαλλ- § 301, 1 και βλη- § 309, δ), πρτ. έβαλλον, μέλλ. (συνηρ.) βαλῶ, αόρ. β' έβαλον (§§ 310-311), πρκμ. βέβληκα, υπερσ. έβεβλήκειν. Παθ. βάλλομαι, πρτ. έβαλλόμην, μέσ. μέλλ. -βαλοῦμαι, μέσ. αόρ. β' έβαλόμην, παθ. μέλλ. βληθήσομαι, παθ. αόρ. έβλήθην, πρκμ. -βέβλημαι, υπερσ. -εβεβλήμην. Παράγ. βλήμα, βλητός (ἀπόβλητος κτλ.), βλητέον κτλ.

βιβάζω (= βάζω· θ. βα-· απ' αυτό βι-βα- § 355 και από αναλογία προς τα σε-άζω θ. βιβαζ-), πρτ. -εβίβαζον, μέλλ. (συνηρ.) βιβῶ, -ᾶς, -ᾷ κτλ., αόρ. -εβίβασα. Παθ. βιβάζομαι, μέσ. μέλλ. (συνηρ.) βιβῶμαι, -ᾶ, -ᾷ κτλ., μέσ. αόρ. -εβιβασάμην. Παράγ. -βιβαστέον κτλ.

βιβρώσκω (= τρώγω· θ. βρω- και απ' αυτό βι-βρω-σκ- § 356), εύχρ. μόνο ο ενεργ. πρκμ. βέβρωκα, το απαρ. παθ. πρκμ. -βεβρῶσθαι και η μετ. -βεβρωμένος. Παράγ. βρωτός (ἡμίβρωτος). Τα λοιπά αναπληρώνονται από το έσθίω.

βλαστάνω (θ. βλαστ-· απ' αυτό βλαστ-αν- § 357, β' και βλαστε- = βλαστη- § 353, β), πρτ. έβλάστανον, αόρ. β' έβλαστον, υπερσ. έβλαστήκειν.

βλώσκω (ποιητ. = έρχομαι· θ. μολ- και με μετάθεση μλο- = μβλο- = βλω-· απ' αυτό βλω-σκ- § 354), αόρ. β' έμολον.

βούλομαι (αποθ. παθ. = θέλω· θ. βουλ- και βουλε- = βουλη- § 353, γ), πρτ. έβουλόμην και ήβουλόμην (§ 269, 1, α), μέσ. μέλλ. βουλήσομαι, παθ. αόρ. έβουλήθην και ήβουλήθην, πρκμ. βεβούλημαι. Παράγ. βούλησις, βούλημα, βουλητός (ἀβούλητος).

Γ

Γελάω -ῶ. Βλ. § 331, πίν. α, 2 (σ. 213).

γεύω. Βλ. § 291 (σ. 179).

γηράσκω και (σπάν.) **γηράω** -ῶ (θ. γηρα- και απ' αυτό γηρα-σκ- § 354), πρτ. ἐγήρασκον, μέλλ. γηράσω και μέσ. ως ενεργ. -γηράσομαι, αόρ. α' ἐγήρασα, αόρ. β' ἐγήραν (§§ 349-350), πρκμ. γεγήρακα. Παράγ. ἀγήρατος.

γίγνομαι (αποθ., θ. γεν-, γενε- = γενη- και γι-γν- § 355), πρτ. ἐγινόμην, μέσ. μέλλ. γενήσομαι, μέσ. αόρ. β' ἐγενόμην (βλ. § 314, 1, γ), πρκμ. γεγένημαι και ενεργ. πρκμ. β' (με την ίδια σημασ.) γέγονα, υπερσ. ἐγεγενήμην και ενεργ. υπερσ. β' (με την ίδια σημασ.) ἐγεγόνειν. Παράγ. γένος, γενεά, γένεσις, γενέτης ή γενετήρ (θηλ. γενέτειρα), γονεύς, γόνος κτλ.

γιγνώσκω (= ξέρω, φρονώ, αποφασίζω· θ. γνω- και απ' αυτό γι-γνω-σκ- § 356), πρτ. ἐγίνωσκον, μέσ. μέλλ. γνώσομαι (§ 359, 3), αόρ. β' ἔγνω (§§ 349-350), πρκμ. ἔγνωκα (§ 272, 1), υπερσ. ἐγνώκειν. Παθ. γιγνώσκομαι, πρτ. ἐγινωσκόμην, παθ. μέλλ. γνω-σ-θήσομαι (πβ. § 291), παθ. αόρ. ἐγνώ-σ-θην, πρκμ. ἔγνω-σ-μαι, υπερσ. ἐγνώ-σ-μην. Παράγ. γνώσις, γνώστης, γνώμη, γνωστός (ἄγνωστος), γνωστέος κτλ.

Δ

Δάκνω (= δαγκώνω· θ. δηκ-, δακ- και απ' αυτό δακ-ν- § 357, α'), πρτ. ἔδακνον, μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) δήξομαι, αόρ. β' ἔδακον. Μέσ. και παθ. δάκνομαι, παθ. αόρ. ἐδήχθην, πρκμ. δέδηγμαι. Παράγ. δήξις, δήγμα κτλ.

δέδοικα και **δέδια**. Βλ. § 351, 8 (σ. 236).

δείκνυμι (= δείχνω). Βλ. § 336 (σ. 219).

δέω - **δῶ** (= δένω). Βλ. § 331, πίν. β, 1 (σ. 214).

δέω, δεῖς, δεῖ κτλ. Βλ. § 327 (= ἔχω ανάγκη· θ. δε- και απ' αυτό δεε- = δεη- § 353, γ), πρτ. ἔδεον, ἔδεις κτλ. (§ 327), μέλλ. δεήσω, αόρ. ἐδέησα. (Συνηθ. ως απρόσ. δεῖ, ἔδει, δεήσει, ἐδέησε, δεδέηκε). Μέσ. δέομαι, δέη ή δέει, δεῖται κτλ. (§ 327), πρτ. ἐδεόμην, μέσ. μέλλ. δεήσομαι, παθ. αόρ. ως μέσ. ἐδεήθην, πρκμ. δεδέημαι.

διαλέγομαι (αποθ. μέσ. = συνομιλώ, συζητώ· θ. λεγ-), πρτ. διελεγόμην, μέσ. μέλλ. διαλέξομαι και σπάν. παθ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) διαλεχθήσομαι, παθ. αόρ. (μ' ενεργ. σημασ.) διελέχθην, πρκμ. διείλεγμαι (§ 272, 6), υπερσ. διειλέγμην. Παράγ. διάλεξις, διάλογος, διάλεκτος, διαλεκτέον. Βλ. και ρ. λέγω (= μιλάω).

δίδωμι (= δίνω). Βλ. § 346, δ (σ. 299).

δίψω. Βλ. § 325 (σ. 209), πρτ. ἐδίψων, -ης, -η κτλ., αόρ. ἐδίψησα.

δοκέω -*ῶ* (= φαίνομαι, μου φαίνεται, νομίζω· θ. *δοκ-* και *δοκε-* § 353, α), πρτ. *ἐδόκουν*, μέλλ. *δόξω*, αόρ. *ἔδοξα*. Και ως απρόσωπο: *δοκεῖ*, πρτ. *ἐδόκει*, μέλλ. *δόξει*, αόρ. *ἔδοξε*, πρκμ. *δέδοκται* και *δεδογμένον ἐστί*, υπερσ. *ἐδέδοκτο*. Παράγ. *δόξα*, *δόκησις*, *δόγμα*, *ἀδόκητος* (*ἀπροσδόκητος*) κτλ.

δράω - *δρῶ*. Βλ. § 331, πίν. α, 3 (σ. 213).

δύναμαι. Βλ. § 347, 5.

E

ἔάω -*ῶ*. Βλ. § 331, πίν. α, 1 (σ. 212).

ἐγείρω (= σηκώνω· θ. *ἐγερ-*· απ' αυτό *ἐγείρ-* § 301, 3, *ἐγρ-* § 62, 1 και *ἐγορ-* § 62, 6), πρτ. *ἤγειρον*, μέλλ. (συνηρ.) *ἐγερεῶ* (§ 302), αόρ. *ἤγειρα*, πρκμ. β' (με ουδ. διάθ.) *ἐγρήγορα* (= αγρυπνώ, εἶμαι ἀγρυπνος), § 273), υπερσ. *ἐγρηγόρειν*. Μέσ. και παθ. *ἐγείρομαι*, πρτ. *ἤγειρόμην*, μέσ. αόρ. β' *ἤγρόμην* (υποτ. *ἔγρ-ωμαι* κτλ.), παθ. αόρ. και ως μέσ. *ἤγέρθην*, πρκμ. *ἐγήγερμαι* (§ 273). Παράγ. *ἔγερσις*, *ἐγερτός*, *ἐγερτέον*.

ἐθέλω και (σπάν.) **θέλω** (θ. *έθελ-* και *έθειλε-* = *έθειλη-* § 353, γ), πρτ. *ἤθελον*, μέλλ. (*έ*)*θελήσω*, αόρ. *ἤθελῃσα*, πρκμ. *ἤθελῃκα*, υπερσ. *ἤθελήκειν*. Παράγ. *έθειλοντής* (μτγν. *θέλησις*, *θέλημα*) κτλ.

εἴμαρται. Βλ. § 351, 13 (σ. 237).

εἴμι. Βλ. § 351, 2 (σ. 234). Βλ. και *ἔρχομαι*.

εἰμί. Βλ. § 275 (σ. 162). Πβ. και § 358.

εἴωθα, πρκμ. με σημασ. ενεστ. § 359, 2 (= συνηθίζω· θ. *σFeθ-* = *σFηθ-* = *σFωθ-* § 272, 6), υπερσ. με σημασ. πρτ. *εἰώθειν* ή *εἰώθως ἦν*. Παράγ. *εἰωθότως* (= κατά συνήθεια).

ἐκ-πλήττω (= προκαλώ ἐκπληξή· θ. *πληγ-*· απ' αυτό *πληγ-j-* = *πληττ-* § 292, 2 και *πλάγ-* § 317, 2), πρτ. *ἐξ-έπληττον*, μέλλ. *ἐκπλήξω*, αόρ. *ἐξ-έπληξα*. Μέσ. και παθ. *ἐκ-πλήττομαι*, πρτ. *ἐξ-επληττόμην*, παθ. μέλλ. β' (ως μέσος) *ἐκ-πλαγήσομαι*, παθ. αόρ. β' (και ως μέσος) *ἐξ-επλάγην*, πρκμ. *ἐκ-πέπληγμαι*, υπερσ. *ἐξ-επεπλήγμην*. Παράγ. *ἐκπληξίς*, *ἐκπληκτος* κτλ. Όμοια σχηματίζονται οι χρόνοι του *κατα-πλήττω*. Βλ. και *πλήττω*.

ἐλαύνω (= θέτω σε κίνηση, προχωρώ ἐφιππος ή πάνω σε άμαξα· θ. *έλα-* και απ' αυτό *έλα-νυ-* = *έλαυν-* § 357, ε'), πρτ. *ἤλαυνον*, μέλλ. (συνηρ.) *ἐλῶ*, -*ᾱς*, -*ᾱ* κτλ. (από το *έλά-σω*), αόρ. *ἤλασα*, πρκμ. *ἐλήλακα* (§ 273). Μέσ. και παθ. *ἐλαύνομαι*, πρτ. *ἤλαυνόμην*, μέσ. αόρ. *ἤλασάμην*, παθ. αόρ. -*ηλά-θην*, πρκμ. *ἐλήλαμαι* (§ 273). Παράγ. *ἐλασις*, *ἐλατός* (*θεήλατος*, *σφυρήλατος* κτλ.), *ἐλατέον* κτλ.

ἔλκω (= σέρνω, τραβῶ· θ. *Φελκ-* = *έλκ-* και *Φελκϋ-* = *έλκϋ*) πρτ. *εἶλκον*, μέλλ. *ἔλξω*, αόρ. *εἶλκῶσα*, πρκμ. *-εἶλκυκα*, μεσ. και παθ. *ἔλκομαι*, πρτ. *εἶλκόμην*, μέσ. αόρ. *-εἰλκῦσάμην*, παθ. αόρ. *-εἰλκύσθην*, πρκμ. *-εἶλκυμαι*. Παράγ. *ἔλξις*, *έλκτός*, *έλκτέον*.

ἐμέω -*ῶ* (= κάνω εμετό). Βλ. § 331, πίν. β, 1 (σ. 214).

ἔοικα. βλ. § 351, 11.

ἐπαινέω -*ῶ*. Βλ. *αἰνέω* -*ῶ*.

ἐπιλανθάνομαι (αποθ. μέσ. = λησμονώ· θ. *ληθ-*, *λαθ-*, και *λα-ν-θ-αν-* § 357, γ'), πρτ. *ἐπ-ελανθανόμην*, μέσ. μέλλ. *ἐπι-λήσομαι*, μέσ. αόρ. β' *ἐπ-ελαθόμην*, πρκμ. *ἐπι-λέλυσμαι*, υπερσ. *ἐπ-ελελήσμην*. Παράγ. *ἐπιλήσμων* κ.ά.

ἐπιμελέομαι -*οῦμαι* και *ἐπιμέλομαι* (αποθ. παθ. = φροντίζω· θ. *ἐπι-μελ-* και *ἐπι-μελε-* = *ἐπι-μελη-* § 353, γ), πρτ. *ἐπεμελούμην* και *ἐπεμελόμην*, μέσ. μέλλ. *ἐπιμελήσομαι*, παθ. μέλλ. (ως μέσ.) *ἐπιμεληθήσομαι*, παθ. αόρ. (ως μέσος) *ἐπεμελήθην*, πρκμ. *ἐπιμεμέλημαι*. Παράγ. *ἐπιμελητής*, *ἐπιμέλημα*, *ἐπιμελητέον* κ.ά.

ἐπίσταμαι. Βλ. § 347, 6 (σ. 230).

ἐπομαι (αποθ. μέσ. = ακολουθώ· θ. *σεπ-*, *ἐπ-* § 64, 1 και *σπ-* § 62, 1), πρτ. *εἰπόμην* (§ 269, 1, β), μέσ. μέλλ. *ἔπομαι*, μέσ. αόρ. β' *ἐσπόμην* (υποτ. *ἐπίσπωμα* κτλ., βλ. § 313, 2 και 314, β). Τα λοιπά από το συνών. *ἀκολουθῶ*.

ἐρχομαι (αποθ., θέματα: α) *ἐρχ-*, β) ισχυρό *εἰ-* και αδύνατο *ι-*, γ) ισχυρό *ἐλευθ-* και *αδύν.* *ἐλυθ-* και με συγκοπή *ἐλθ-* § 62, 1), πρτ. *ἦριν* και *ἦα*, μέλλ. *εἶμι* (= θα ἔρθω ή θα πάω, § 351, 2), αόρ. β' *ἦλθον* (§ 312, 2), πρκμ. *ἐλήλυθα* (§ 273), υπερσ. *ἐληλύθειν*. Παράγ. *ἔπ-ηλυσ*, γεν. *ἐπ-ήλυδος* (= αυτός που ἦρθε τελευταία), *νέ-ηλυσ*, γεν. *νε-ήλυδος* (= νεοφερμένος) κ.ά.

ἐρωτάω -*ῶ* (θ. *ἔρωτα-* και *ἐρ-*, *ἔρε-* = *ἐρη-*), πρτ. *ἠρώτων*, μέλλ. *ἐρωτήσω* και μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) *ἐρήσομαι*, αόρ. *ἠρώτησα* και μέσ. αόρ. β' (μ' ενεργ. σημασ.) *ἠρόμην* (υπ. *ἔρωμαι* κτλ.), πρκμ. *ἠρώτηκα*. Παθ. *ἐρωτῶμαι*, πρτ. *ἠρωτώμην*, παθ. αόρ. *ἠρωτήθην*, πρκμ. *ἠρώτημαι*. Παράγ. *ἐρώτησις*, *ἐρώτημα*, *ἐρωτητέον*.

ἐσθίω (= τρώγω· θέματα: α) *ἐδ-*, *έδε-* = *έδη-* § 353, β και *έδεσ-*, *έδο-*, *έδω-*· β) *έσθι-*, που έγινε μ' επέκταση από το αρχ. θ. *έδ-*· γ) *φαγ-*), πρτ. *ἤσθιον*, μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) *έδ-ομαι*, αόρ. β' *ἔφαγον*, πρκμ. *εδήδοκα* (§ 273), παθ. πρκμ. *-εδήδεσμαι*. Παράγ. *έδεσμα*, *έδωδή*, *έδεστός*, *έδεστέον*.

εὕρισκω (θ. *εὕρ-*· απ' αυτό *εὕρ-ισκ-* § 354 και *εὔρε-* = *εὔρη-* § 353, β), πρτ. *ἠύρισκον* και *εὔρισκον*, μέλλ. *εὔρήσω*, αόρ. β' *ἠύρον* και *εὔρον*, πρκμ.

ηύρηκα και εύρηκα. Μέσ. και παθ. εύρίσκομαι, πρτ. ηύρισκόμενην και εύρισκόμενην, μέσ. μέλλ. εύρήσομαι, μέσ. αόρ. β' ηύρόμην και εύρόμην, παθ. μέλλ. εύρεθήσομαι, παθ. αόρ. ηύρέθην και εύρέθην, πρκμ. εύρημαι, υπερσ. ηύρήμην και εύρήμην. Παράγ. εύρεσις, εύρημα, εύρετος (άνεύρετος, δυσεύρετος κτλ.).

ἔχω (θ. σεχ· απ' αυτό έχ- § 64, 1, έχ-, σχ- § 62, 1, σχε-, σχη-, § 353, β), πρτ., είχον (§ 269, 1, β), μέλλ. ἔξω και σχήσω, αόρ. β' ἔσχον (υποτ. σχῶ, σχῆς, σχῆ κτλ., ευκτ. σχοίην, σχοίης, σχοίη κτλ., αλλά σύνθ. παράσχοιμι, παράσχοις, παράσχοι κτλ., προστ., σχές, απαρ. σχεῖν, μετ. σχών, σχοῦσα, σχόν, βλ. § 314, 1, Β), πρκμ. ἔσχηκα. Μέσ. και παθ. ἔχομαι, πρτ. εἰχόμενην, μέσ. μέλλ. ἔξομαι και -σχήσομαι, μέσ. αόρ. β' (και ως παθ.) ἐσχόμην (υποτ. σχῶμαι, σχῆ, σχῆται κτλ.), πρκμ. -έσχημαι. Παράγ. ἔξις, ἔξῃς, -οχος (ἔνοχος, ἔξοχος κτλ.), -οχή (ἐσοχή, ἔσοχή κτλ.), σχῆμα, σχέσις, -εκτός (ἀνεκτός κτλ.), ἐκτέος, ἐκτέον κ.ά.

ἔψω (= βράζω· θ. ἐπ· απ' αυτό ἐπ-σ- = ἐψ- § 357, ς' και ἐψε- = ἐψη- § 353, β), πρτ. ἤψον, μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) ἐψήσομαι, αόρ. ἤψησα. Παθ. ἔψομαι. Παράγ. ἔψησις, ἔψημα (μτγν. ἀφέψημα), ἐψητός ή ἐφθός (= βραστός) και ὀπτός (= ψητός), όπου δεν κρατήθηκε η δασεία του θέματος.

Z

Ζεύγνυμι (= ζεύω· θ. 1) ισχυρό ζευγ- και απ' αυτό ζευγ-νυ- § 333, α' 2) αδύνατο ζῦγ-), πρτ. -εζεύγνυν, αόρ. ἔζευξα. Μέσ. και παθ. ζεύγνυμαι, μέσ. αόρ. ἐζευξάμην, παθ. αόρ. α' ἐζεύχθην, παθ. αόρ. β' ἐζύγην, πρκμ. ἔζευνγμαι. Παράγ. ζεύγος, ζευῖς, ζευκτός κ.ά.

ζῶ (θ. ζη- § 325 και βιω-, βιο- § 358), πρτ. ἔζων, μέλλ. ζήσω και συνήθ. μέσ. μέλλ. (με την ίδια σημασ.) βιώσομαι, αόρ. β' ἐβίων (§ 349), πρκμ. βεβίωκα. Παθ. πρκμ. βεβιώται, μτχ. ὁ βεβιωμένος (βίος) και τὰ βεβιωμένα. Παράγ. βιωτός (ἀβίωτος), βιωτέος, -τέον.

ζώννυμι (= ζώνω· θ. ζωσ- και απ' αυτό ζωσ-νυ- = ζωννυ- § 333, δ), αόρ. -έζωσα. Παθ. πρκμ. ἔζωσμαι ή ἔζωμαι. Παράγ. ζῶμα (διάζωμα), ζωστήρ, ἄζωστος κ.ά.

H

ἤδομαι (αποθ. = ευχαριστιέμαι, ευφραίνομαι· θ. ἡδ-), πρτ. ἡδόμην, παθ. μέλλ. (ως μέσος) ἡσθήσομαι, παθ. αόρ. (ως μέσος) ἡσθην.

ήμί. Βλ. § 351, 4 (σ. 235).

ήκω. Βλ. § 359, 1 (σ. 241).

Θέω, *θεῖς, θεῖ κτλ.* § 327 (= τρέχω· θ. 1) ισχυρό *θεF-* = *θευ-* 2) αδύνατο *θε-*),
πρτ. *ἔθειον, -εις, -ει κτλ.*, μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) *-θεύσομαι* (§ 359,
3). Τα λοιπά από το ρ. *τρέχω*. Παθ. μόνο *μεταθέομαι* (= καταδιώκομαι, με
κυνηγούν). Παράγ. *θοός* (ποιητ. = γρήγορος).

θηράω -ῶ (= κυνηγώ). Βλ. § 331, πίν. α, 1 (σ. 212).

θιγγάνω (εγγίζω, ψαύω· θ. *θιγ-* και απ' αυτό *θι-ν-γ-αν-* = *θιγγαν-* § 357, γ'),
αορ. β' *ἔθιγον*. Τα λοιπά από το *ἄπτομαι*. Παράγ. *ἄθικτος, εὐθικτος*.

θνήσκω. Βλ. *ἀποθνήσκω*.

θραύω. Βλ. § 291 (σ. 179).

I

Ίάομαι -ῶμαι (ἀποθ.). Βλ. § 331, πίν. α, 1 (σ. 212).

ἴζω. Βλ. *καθίζω*.

ἴημι. Βλ. § 346, γ (σ. 206).

ἰκνέομαι -οὔμαι. Βλ. *ἀφικνοῦμαι*.

ἰλάσκομαι (αποθ. μεικτό = ἐξιλεώνω· θ. *ἰλα-* και απ' αυτό *ἰλα-σκ-* § 354), πρτ.
ἰλασκόμην, μέσ. μέλλ. *ἰλάσομαι*, μέσ. αορ. *-ιλασάμην*, παθ. αορ. *ἰλάσθην*.
Παράγ. *ἰλασμός, ἰλαστής κ.ά.*

ἴστημι. Βλ. § 346, α (σ. 206).

K

Καθέζομαι (*κατὰ + ἕζομαι*, αποθ. = κάθομαι· θ. *σεδ-* = *εδ-* § 64, 1 και από
αυτό *εδ-j-* = *έζ-* § 292, 3 και *έδε-* = *έδη-* § 353, β), πρτ. (με σημασ. αορ.)
έκαθεζόμην, μέσ. μέλλ. (συννηρ.) *καθεδοῦμαι*.

καθεύδω (*κατὰ + εὔδω* = κοιμούμαι· θ. *σευδ-* = *εὔδ-* § 64, 1 και *εὔδε-* = *εὔδη-*
§ 353, β), πρτ. *έκαθευδον* ή *καθηῦδον* (§ 269, 2, β), μέλλ. *καθευδήσω*. Πα-
ράγ. *καθευδητέον*.

κάθημαι. Βλ. § 351, 6.

καθίζω (*κατὰ + ἴζω* = βάζω κάποιον να καθίσει· θ. *σιδη-* = *σιδ-* = *ιδ-* § 64, 1

και απ' αυτό *ιδ-*j** = *ιζ-* § 292, 3), πρτ. *ἐκάθιζον*, μέλλ. (συνηρ.) *καθιῶ*, -εῖς, -εῖ κτλ. (§ 295), αόρ. *ἐκάθισα* και *καθῖσα* (§ 269, 2, β). Μέσ. *καθίζομαι* (= καθίζω τον εαυτό μου, βυθίζομαι), πρτ. *ἐκαθιζόμην*, μέσ. μέλλ. *καθιζήσομαι*, μέσ. αόρ. -*εκαθισάμην*.

καίω και **κάω**. Βλ. § 291 (σ. 179).

καλέω -*ῶ*. Βλ. § 331, πίν. β, 1 (σ. 214).

κάμνω (= κοπιάζω, κουράζομαι· θ. *Ἔκαμν-* § 357, α' και *κμη-* § 309, δ), πρτ. *ἔκαμνον*, μέσ. μέλλ. *καμοῦμαι* (§ 302), αόρ. β' *ἔκαμον*, πρκμ. *κέκμηκα*, υπερσ. *έεκεμήκειν*. Παράγ. *κάματος*, *ἀποκμητέον*.

κατάγνυμι (*κατά* + *ἄγνυμι* = σπάζω, τσακίζω· θ. *Ἔαγ-* = *ἀγ-* και απ' αυτό *ἀγνυ-* § 333, α), μέλλ. *κατάξω*, αόρ. *κατέαξα* (υποτ. *κατ-ἄξω* κτλ. § 269, 1, γ). Παθ. *κατάγνυμαι*, παθ. αόρ. *κατεάγην* (υποτ. *καταγῶ*, ευκτ. *καταγείην* κτλ.), ενεργ. πρκμ. β' με παθ. σημασ. *κατέαγα* (= είμαι τσακισμένος). Παράγ. *κάταξις*, *κάταγμα*, *κατακτὸς* (= που μπορεί κανείς να τον σπάσει).

καταδαρθάνω (*κατά* + *δαρθάνω* = κοιμούμαι· θ. *δαρθ-* και *δαρθ-αν-* § 357, β), αόρ. β' *κατέδαρθον*, πρκμ. *καταδεδάρθηκα*.

(κατα)λεύω. Βλ. § 291 (σ. 180).

κεῖμαι. Βλ. § 351, 5 (σ. 235).

κελεύω. Βλ. § 291 (σ. 179).

κεράννυμι και (σπάν.) **κεραννύω** (λέγεται για τα υγρά = κάνω μείγμα, ανακατεύω· θ. *κερασ-*· απ' αυτό *κερασ-νυ-* = *κεραννυ-* § 333, δ και *κρα-*), αόρ. *ἐκέρασα*. Μέσ. και παθ. *κεράννυμαι*, παθ. μέλλ. *κραθήσομαι*, παθ. αόρ. *ἐκράθην* και *ἐκεράσθην*, μέσ. αόρ. -*εκερασάμην*, πρκμ. *κέκραμαι*, υπερσ. *έεκεκράμην*. Παράγ. *κῤῃσις*, *κῤῃμα*, *κρατήρ*, *ἄκρατος*, *εὐκρατος*, *ἀκέραστος*, *συγκρατέον* κ.ά.

κλαίω και **κλάω**. Βλ. § 291 (σ. 179).

κλείω (**κλήω**). Βλ. § 291 (σ. 179).

κλέπτω (θ. *κλεπ-*· απ' αυτό *κλεπτ-* § 292, 1, *κλοφ-* § 296, 2 και 3, *κλαπ-* § 317, 1) πρτ. *ἔκλεπτον*, μέλλ. *κλέψω* και μέσ. μέλλ. (με την ίδια σημασ.) *κλέψομαι*, αόρ. *ἔκλεψα*, πρκμ. *κέκλοφα*. Παθ. *κλέπτομαι*, παθ. αόρ. *ἐκλάπην*, πρκμ. -*κέκλεμμαι*. Παράγ. *κλέμμα*, *κλέπτης*, *κλοπή*.

κλήω. Βλ. § 291 (σ. 179).

κράζω (αρχικό θ. *κρα-* § 439 και 440, δ· έπειτα μ' επέκταση: 1) ισχυρό *κραῖγ-* = *κραυγ-* 2) αδύνατο *κραγ-* και απ' αυτό *κραγ-*j** = *κραζ-*) αόρ. β' -*έκραγον*, πρκμ. β' (με σημασ. ενεστ.) *κέκραγα* (= φωνάζω δυνατά), υπερσ. β' *έεκεκράγειν* (§ 319). Παράγ. *κραυγή*· από το θ. του πρκμ. *κεκραγμός*, *κεκράκτης* (ποιητικά).

κρεμάννυμι (= κρεμῶ· θ. κρέμα- και κρεμασ-· απ' αυτό κρεμασ-νυ- = κρεμαννυ- § 333, δ), αόρ. ἐκρέμασα. Μέσ. και παθ. κρεμάννυμαι, παθ. αόρ. ἐκρεμάσθην, πρκμ. κρέμαμαι (βλ. § 348, 1, σ. 231).

κρούω. Βλ. § 291 (σ. 179).

κτάομαι -ῶμαι (αποθ. μεικτό· θ. κτα-, κτη-), πρτ. ἐκτώμην, μέσ. μέλλ. κτήσομαι, μέσ. αόρ. ἐκτησάμην, παθ. αόρ. ἐκτήθην, πρκμ. κέκτημαι και ἔκτημαι (υποτ. (κ)ἐκτημένος ᾧ κτλ. και μονολ. κέκτωμαι, γ' εν. κεκτῆται, β' πλ. κεκτῆσθε· ευκτ. (κ)ἐκτημένος εἶην κτλ. και μονολ. κεκτῆμην, κεκτῆο, κεκτῆτο κτλ· προστ. κέκτησο· απαρ. κεκτῆσθαι, μετ. (κ)ἐκτημένος), υπερσ. ἐκεκτῆμην, συντελ. μέλλ. κεκτήσομαι και ἐκτήσομαι. Παράγ. κτήμα, κτήτωρ, κτητὸς (ἄκτητος κτλ.), κτητέον κ.ά.

Λ

Λαγχάνω (= παίρνω κάτι με κλήρο, παίρνω μέρος σε κάτι· θ. 1) ισχυρό ληχ- 2) αδύνατο λᾶχ- και απ' αυτό λα-ν-χ-αν- = λαγχαν- § 357, γ'), πρτ. ἐλάγχανον, μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) λήξομαι, αόρ. β' ἔλαχον, πρκμ. εἶληχα (§ 272, 6), υπερσ. εἶληχειν. Παθ. λαγχάνομαι, παθ. αόρ. ἐλήχθην, πρκμ. εἶληγμαι. Παράγ. λήξις (= κλήρωση· διαφορετικό από το λήξις = τέλος, παράγ. του λήγω), λάχος (= κλήρος, μερίδιο), ληκτέος κ.ά.

λαμβάνω (θ. 1) ισχυρό ληβ-· 2) αδύνατο λαβ- και απ' αυτό λα-ν-β-αν- = λαμβαν- § 357, γ'), πρτ. ἐλάμβανον, μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) λήψομαι, αόρ. β' ἔλαβον, πρκμ. εἶληφα (§ 272, 6), υπερσ. εἶληφειν. Μέσ. και παθ. λαμβάνομαι, πρτ. ἐλαμβανόμην, παθ. μέλλ. ληφθήσομαι, παθ. αόρ. ἐλήφθην, μέσ. αόρ. β' ἐλάβόμην, πρκμ. εἶλημμαι, υπερσ. -εἰλήμην. Παράγ. λῆψις, λῆμμα (δίλημμα κτλ.), λήπτης, ληπτός, ληπτέος κ.ά.

λανθάνω (= μένω κρυμμένος ή απαρατήρητος, ξεφεύγω την προσοχή κάποιου· θ. 1) ισχυρό ληθ-· 2) αδύνατο λᾶθ- και απ' αυτό λα-ν-θ-αν- § 357, γ'), πρτ. ἐλάνθανον, μέλλ. λήσω, αόρ. β' ἔλαθον, πρκμ. λέληθα, υπερσ. ἐλελήθην. Παράγ. λάθος, λήθη. Βλ. και ἐπιλανθάνομαι.

λέγω (= μιλώ· θέματα βλ. § 358), πρτ. ἔλεγον, μέλλ. λέξω ή (συνηρ.) ἐρῶ, -εῖς, -εῖ κτλ., αόρ. α' ἔλεξα ή εἶπα, αόρ. β' εἶπον, πρκμ. εἶρηκα (§ 272, 6), υπερσ. εἰρήκειν. Παθ. λέγομαι, πρτ. ἐλεγόμην, παθ. μέλλ. λεχθήσομαι και συνήθ. ῥηθήσομαι, παθ. αόρ. ἐλέχθην και συνήθ. ἐρρήθην, πρκμ. ἐλέγμαι και συνήθ. εἶρημαι, υπερσ. εἰρήμην, συντελ. μέλλ. εἰρήσομαι. Παράγ.

λέξις, λόγος, ῥήμα, ῥήτωρ, λεκτός, λεκτέος. Βλ. και ρ. διαλέγομαι.

-λέγω (= μαζεύω). Βλ. ρ. συλλέγω.

λείπω (= αφήνω· θ. 1) ισχυρὸ λειπ- και με τροπή λοιπ- § 62, 6· 2) αδύνατο λιπ-), πρτ. ἔλειπον, μέλλ. αόρ. β' ἔλιπον, πρκμ. β' λέλοιπα, υπερσ. ἐλελοίπειν. Μέσ. και παθ. λείπομαι, πρτ. ἐλειπόμην, μέσ. μέλλ. -λείψομαι, μέσ. αόρ. β' -ελιπόμην, παθ. μέλλ. -λειφθήσομαι, παθ. αόρ. ἐλείφθην, πρκμ. λέλειμμαι, υπερσ. ἐλελείμμην, συντελ. μέλλ. λελείψομαι. Παράγ. λείψις (ἔκλειψις, ἔλλειψις κτλ.), λείμμα (διάλειμμα κτλ.), λειπτὸς (ἀδιάλειπτος κτλ.), λειπτέον, λοιπὸς κ.ά.

λεύω. Βλ. (κατα)λεύω § 291 (σ. 180).

λούω. Βλ. § 291 (σ. 180).

M

Μανθάνω (θ. μαθ- και απ' αυτό μα-ν-θ-αν- § 357, γ' και μαθε- = μαθη-), πρτ. ἐμάνθανον, μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) μαθήσομαι, αόρ. β' ἔμαθον, πρκμ. μεμάθηκα, υπερσ. ἐμεμαθήκειν. Παθ. μόνο ενεστ. μανθάνομαι. Παράγ. μάθησις, μάθημα, μαθητής, μαθητός, μαθητέον κ.ά.

μάχομαι (αποθ. μέσ· θ. μαχ-, μαχε- = μάχη- § 353, γ), πρτ. ἐμαχόμην, μέσ. μέλλ. (συνηρ.) μαχοῦμαι, -εῖ, -εῖται κτλ., μέσ. αόρ. ἐμαχεσάμην, πρκμ. μεμάχημαι. Παράγ. μαχητής, μαχητός (ἀμάχητος κτλ.), μαχητέον και μαχετέον κ.ά.

μείγνυμι και μειγνύω (= σμίγω· θ. 1) ισχυρὸ μειγ- και απ' αυτό μειγ-νυ- § 333, α' 2) αδύνατο μιγ-), πρτ. -εμείγνυν, μέλλ. μείξω, αόρ. ἔμειξα. Μέσ. και παθ. μείγνυμαι, πρτ. -εμειγνύμην, παθ. μέλλ. -μειχθήσομαι, μέσ. αόρ. ἐμειξάμην, παθ. αόρ. α' (και ως μέσ.) ἐμείχθην και παθ. αόρ. β' (και ως μέσ.) ἐμίγην, πρκμ. μέμειγμαι, υπερσ. ἐμεμείγμην. Παράγ. μείξις, μείγμα, μιγὰς, μεικτός, μεικτέον κ.ά.

μέλει (απρόσ. = υπάρχει φροντίδα· θ. μελ- και απ' αυτό μελε- = μελη- § 353, γ), πρτ. ἔμελε, μέλλ. μελήσει, αόρ. ἐμέλησε, πρκμ. μεμέληκε, υπερσ. ἐμεμελήκει. Παράγ. μέλημα (= φροντίδα), μελητέον κ.ά.

μέλλω (= έχω σκοπό, αναβάλλω· αρχικό θ. μελ-· απ' αυτό μελ-γ- = μελλ- § 301, 1 και μελλε- = μελλη- § 353, γ), πρτ. ἔμελλον και ἤμελλον (§ 269, 1, α), μέλλ. μελλήσω, αόρ. ἐμέλλησα. Παθ. γ' εν. μέλλεται. Παράγ. μέλλησις, μέλλημα (= αργοπορία), μελλητής (= αυτός που αργοπορεί, που διστάζει), μελλητέον κ.ά.

μένω (θ. *μεν-*, *μενε-* = *μενη-* § 353, β), πρτ. *ἔμενον*, μέλλ. (συνηρ.) *μενῶ*, -εῖς, -εῖ κτλ., αόρ. *ἔμεινα*, πρκμ. *μεμένηκα*. Παράγ. *μενετός*, *μενετέον*, *μόνος*, *μονάς*, *μονή* κ.ά.

μιμνήσκω (= θυμίζω· θ. *μνη-* και απ' αυτό *με-μνη-σκ-* = *μι-μνή-σκ-* § 356), εύχρ. τα σύνθ. *ἀνα(ὑπο)μιμνήσκω* κτλ., πρτ. -*εμίμνησκον*, μέλλ. -*μνήσω*, αόρ. -*έμνησα*. Μέσ. *μιμνήσκομαι* (συνήθ. σύνθ.) πρτ. -*εμιμνησκόμην*, μέσ. μέλλ. -*μνήσομαι*, παθ. μέλλ. (ως μέσος) *μνησθήσομαι*, παθ. αόρ. (ως μέσος) *έμνησθην*, πρκμ. (με σημασ. ενεστ.) *μέμνημαι* (= θυμοῦμαι· υποτ. *μεμνῶμαι*, -ῆ, -ῆται, κτλ., ευκτ. *μεμνήμην*, -ῆο, -ῆτο κτλ.), υπερσ. (με σημασ. πρτ.) *έμεμνήμην*, συντελ. μέλλ. *μεμνήσομαι*. Παράγ. *μνήμη*, *μνήμων*, *μνήμα*, *ὑπό(ἀνά)μνησις*, -*μνηστός* (*ἀναμνηστός*, *ἀείμνηστος* κτλ.), -*μνηστέον* κ.ά.

N

Νέμω (= μοιράζω, βόσκω· θ. *νεμ-* και *νεμε-* = *νεμη-* § 353, β), πρτ. *ἔνεμον*, μέλλ. (συνηρ.) *νεμῶ*, -εῖς, -εῖ κτλ., αόρ. *ἔνειμα*, πρκμ. *νενέμηκα*. Μέσ. και παθ. *νέμομαι*, πρτ. *ἐνεμόμην*, μέσ. μέλλ. (συνηρ.) *νεμοῦμαι*, -εῖ, -εῖται κτλ., μέσ. αόρ. *ἐνειμάμην*, παθ. αόρ. *ἐνεμήθην*, πρκμ. *νενέμμαι*, υπερσ. *ἐνενεμήμην*. Παράγ. *νομεύς*, *νομή*, *νόμος*, *νομός*, -*νεμητός* (*ἀνέμητος* κτλ.), -*νεμητέον* κ.ά.

νεύω, *νεῖς*, *νεῖ* κτλ. § 327 (= *πλέω*, *κολυμπῶ*· θ. *νεF-* = *νευ-* = *νε-* § 64, 3), πρτ. -*ένεον*, -*ένεις*, -*ένει* κτλ., μέσ. μέλλ. (μ' ενεργητ. σημασ.) *νεύσομαι*, αόρ. *ἔνευσα*, πρκμ. *νένευκα*. Παράγ. *νεῦσις* (= *κολύμπημα*), *νευστέον* κ.ά.

Ξ

Ξέω, *ξεῖς*, *ξεῖ* κτλ. § 327 (= *ξύνω*· θ. *ξε-* και *ξεσ-*), αόρ. *ἔξεσα*. Παράγ. *ξέσις*, *ξέσμα*, *ξεστήρ*, *ξέστρον*, *ξεστός* (*ἄξεστος*) κ.ά. (Βλ. § 331, πίν. β, 2, σ. 215).

ξύω. Βλ. § 291 (σ. 180).

O

Οἶδα. Βλ. § 351, 7 (σ. 236).

οἶομαι και **οἶμαι** (αποθ. παθ. = νομίζω, φρονώ· θ. *οἶ-* και *οἶε-* = *οἶη-* § 353, γ), πρτ. *ώόμην* και *ώόμην*, μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) *οἰήσομαι*, παθ. αόρ. (μ' ενεργ. σημασ.) *ώήθην*. Παράγ. *οἷσις*, *οἷητός*.

οἶχομαι (αποθ. ενεστ. με σημασ. πρκμ. § 359, 1 = έχω φύγει· θ. οἶχ- και οἶχε- = οἶχη- § 353, γ), πρτ. (με σημασ. υπερσ.) ὠχόμεν, μέσ. μέλλ. οἰχήσομαι. Παράγ. οἰχητέον.

ὀλλυμι. Βλ. ἀπόλλυμι.

ὀμνυμι (= ορκίζομαι· θ. ὀμ- και απ' αυτό ὀμνυ- § 333, β και ὀμο(σ)-), πρτ. ὠμνυν, μέσ. μέλλ. (συνηρ., μ' ενεργ. σημασ.) ὀμοῦμαι, -εῖ, -εῖται κτλ., αόρ. ὠμοσα, πρκμ. ὀμώμοκα (§ 273), υπερσ. ὠμωμόκειν. Μέσ. και παθ. -ὀμνυμαι, πρτ. -ωμνήμην, μέσ. αόρ. -ωμοσάμην, παθ. μέλλ. -ομοσθήσομαι, παθ. αόρ. ὠμό(σ)θην, πρκμ. ὀμώμο(σ)ται (πβ. ὀμώμοστα Ζεύς = ἔχει γίνει ὄρκος στ' ὄνομα του Δία), υπερσ. ὠμώμο(σ)το. Παράγ. ἀνώματος, ἀπάματος, συνώμοτον (= σύνδεσμος που έγινε με ὄρκο, ομοσπονδία), συνωμότης κ.ά.

ὀνίνημι. Βλ. § 347, 3 (σ. 230).

ὀράω -ῶ (= βλέπω· θέματα βλ. § 358), πρτ. ἐώρων (§ 269, 1, δ), μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) ὄψομαι, αόρ. β' εἶδον, (υποτ. ἰδω, ευκτ. ἴδοιμι, προστ. ἰδέ, βλ. § 312, 2, απαρ. ἰδεῖν, μετ. ἰδών), πρκμ. ἐόρακα ή ἐώρακα και ποιητ. ὄπωπα (§ 273), υπερσ. ἐωράκειν. Μέσ. και παθ. ὀρώμαι, πρτ. ἐωρώμην, μέσ. αόρ. β' -ειδόμεν (υποτ. ἴδωμαι κτλ.), παθ. μέλλ. ὀφθήσομαι, παθ. αόρ. ὤφθην, πρκμ. ἐόραμαι ή ἐώραμαι και ὤμμαι (ὤψαι, ὤπται κτλ.). Παράγ. ὄρασις, ὄψις, ὄμμα, ὀπή, ὄρατος (ἀόρατος κτλ.), ὄοπτος (ὑποπτος, ἀνύποπτος κτλ.).

ὀφείλω (= χρωστώ· θ. ὀφελ-, ὀφελν- = ὀφελλ- = ὀφειλ- και ὀφειλε- = ὀφειλη-), πρτ. ὤφειλον, μέλλ. ὀφειλήσω, αόρ. ὠφείλησα και αόρ. β' ὤφελον (υποτ. ὀφέλω κτλ.), πρκμ. ὠφείληκα, υπερσ. ὠφείληκειν. Παθ. ὀφείλομαι, πρτ. ὠφειλόμην, παθ. αόρ. ὠφειλήθην. Παράγ. ὀφειλή, ὀφείλημα, ὀφειλέτης (θηλ. ὀφειλέτις -ιδος) κ.ά.

ὀφλίσκάνω (= καταδικάζομαι να πληρώσω πρόστιμο· θ. ὀφελ- και με συγκοπή ὀφλ-· απ' αυτό ὀφλ-ισκ-αν- και ὀφλε- = ὀφλη-), πρτ. ὠφλίσκανον, μέλλ. ὀφλήσω, αόρ. β' ὤφλον (υποτ. ὄφλω κτλ.), πρκμ. ὠφληκα, υπερσ. ὠφλήκειν. Παθ. πρκμ. μετ. ὠφλημένος. Παράγ. ὄφλησις, ὄφλημα, ὀφλητής κ.ά.

Π

Παίζω (θ. παιδ-· απ' αυτό παιδ-j- = παιζ- και παιγ-), πρτ. ἔπαιζον, μέσ. μέλλ. (δωρικός, μ' ενεργ. σημασ.) παιζοῦμαι, -εῖ, -εῖται κτλ., αόρ. ἔπαισα. Παθ. πρκμ. πέπαισμαι. Παράγ. παιδιὰ (ή), παίκτης, παικτός, παικτέον και παιστέον κ.ά.

παίω. Βλ. § 291 (σ. 180).

πάσχω (θ. πενθ-, παθ- και απ' αυτό παθ-σκ- = πασχ- § 354), πρτ. *ἔπασχον*, μέσ. μέλλ. (με παθ. σημασ.) *πείσομαι* (από το πενθ-σομαι, § 64, 6 και § 359, 4), αόρ. β' *ἔπαθον*, πρκμ. *πέπονθα* (§ 62, 6), υπερσ. *ἐπεπόνθην*. Παράγ. *πάθος, πάθη ἡ* (= παθητική κατάσταση, πάθημα), *πάθημα, πάθη-σις, πένθος* κ.ά.

πατάσσω (= χτυπώ· θ. παταγ- και απ' αυτό παταγ-j- = πατασσ- § 292, 2), εύχρ. ο αόρ. *ἐπάταξα*. Τα λοιπά από τα συνώνυμα *παίω, πλήττω, τύπτω*. **παύω**. Βλ. § 291 (σ. 180).

πείθω (θ. 1) ισχυρό *πειθ-*, 2) αδύνατο *πιθ-*), πρτ. *ἔπειθον*, μέλλ. *πείσω*, αόρ. *ἔπεισα*, πρκμ. *πέπεικα*, υπερσ. *ἐπεπείκειν*. Μέσ. και παθ. *πείθομαι*, πρτ. *ἐπειθόμην*, μέσ. μέλλ. *πείσομαι*, μέσ. αόρ. β' *ἐπιθόμην*, παθ. μέλλ. *πεισθήσομαι*, παθ. αόρ. (και ως μέσ.) *ἐπείσθην*, πρκμ. *πέπεισμαι*, υπερσ. *ἐπεπείσμην* και ενεργ. πρκμ. β' (ως μέσ.) *πέποιθα* (= έχω πεποίτηση, έχω θάρρος), ενεργ. υπερσ. β' (ως μέσ.) *ἐπεποιθην*. Παράγ. *πειθώ, πιθανός, πίστις, πιστός, πειστέον* κ.ά.

πείνω. Βλ. § 325 (σ. 186), πρτ. *ἐπείνων*, -ης, -η κτλ., μέλλ. *πεινήσω*, αόρ. *ἐπείνησα*, πρκμ. *πεπείνηκα*.

πέπρωται. Βλ. § 351, 14 (σ. 238).

πετάννυμι (= ανοίγω· θ. *πετα(σ)-* απ' αυτό *πετασ-νυ-* = *πεταννυ-* § 333, δ και με συγκοπή *πτα-* § 62, 1), εύχρ. τα συνθ. *ἀνα-πετάννυμι* κτλ., πρτ. *-επετάννυν*, αόρ. *-επέτασα*. Παθ. *-πετάννυμαι*, πρτ. *-επεταννύμην*, πρκμ. *-πέπταμαι*. Τα λοιπά ποιητ. και μτγν. Παράγ. *πέτασμα, πέτασος* κ.ά.

πέτομαι (αποθ. μέσ. = *πετώ*· θ. *πετ-*, με συγκοπή *πτ-* § 62, 1 και *πτε-*, *πτη-* § 353, β), μέσ. μέλλ. *-πτήσομαι*, μέσ. αόρ. β' *-επτόμην*. Τα λοιπά ποιητ. και μτγν. Παράγ. *πτῆσις, πτήμα* κ.ά.

πήγνυμι και **πηγνύω** (= *μπήγω*· θ. 1) ισχυρό *πηγ-* και απ' αυτό *πηγ-νυ-* § 333, α' 2) αδύνατο *παγ-*, αόρ. *ἔπηξα*. Μέσ. και παθ. *πήγνυμαι*, πρτ. *ἐπηγνύμην*, μέσ. αόρ. *-επηξάμην*, παθ. μέλλ. β' *παγήσομαι*, παθ. αόρ. β' *ἐπάγην* (πβ. § 317, 2), ενεργ. πρκμ. β' (ως μέσος) *ἐπέπηγα*, υπερσ. *ἐπεπήγειν*. Παράγ. *πηκτός, πῆξις, πήγμα, πάγος, παγίς, πάγη* (= παγίδα) κ.ά.

πίμπλημι. Βλ. § 347, 1 (σ. 230).

πίμπρημι. Βλ. § 347, 2 (σ. 230).

πίνω (θ. *πι-* απ' αυτό *πιν-* § 357, α' και *πο-* ή μ' έκταση *πω-*), πρτ. *ἔπινον*, μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) *πίομαι*, αόρ. β' *ἔπιον*, πρκμ. *πέπωκα*. Παθ. *πίνομαι*, πρτ. *ἐπινόμην*, παθ. αόρ. *-επόθην*, πρκμ. *έπομαι*. Παράγ. *πόσις*,

πότης, ποτὸς (ως ουσ. ποτόν), ἄποτος, ποτέος κ.ά. Τα συνθ. παράγ. αττ. αἵματοπώτης, οἰνοπώτης, ὑδροπώτης κτλ. (από θ. πω-) στους μτγν. με ο (από θ. πο-). Επίσης σύνθ. αττ. φιλοπότης, φιλοποσία (από θ. πο-).

πιπράσκω (= πουλῶ· θ. πρᾱ- και ἀπ' αὐτό πι-πρᾱ-σκ- § 356), εὐχρ. μόνο ο πρκμ. πέπρακα και ο υπερσ. ἐπεπράκειν. Παθ. πιπράσκομαι, παθ. ἀόρ. ἐπράθην, πρκμ. πέπραμαι, υπερσ. ἐπεπράμην, συντελ. μέλλ. πεπράσομαι. Οι χρόνοι που λείπουν αναπληρώνονται ἀπὸ το ρ. πωλῶ και ἀποδίδομαι. Παράγ. πρᾱσις, πρᾱτήρ, ἄπρατος, πρᾱτέος κ.ά. Βλ. και ρ. πωλῶ.

πίπτω (θ. 1) πετ-, με συγκοπή πτ- και μ' ενεστ. αναδιπλ. πι-πτ- § 355· 2) ἀπὸ το θ. πετ- με μετάθ. πτε-, μ' ἔκταση πτη- και με τροπή του η σε ω: πτω-), πρτ. ἔπιπτον, μέσ. μέλλ. (δωρικός) πεσοῦμαι, -εἶ, -εῖται κτλ., ἀόρ. β' ἔπεσον, πρκμ. πέπτωκα, υπερσ. ἐπεπτώκειν. Παράγ. πτώσις, πτώμα κ.ά.

πλέκω (θ. πλεκ-, πλοκ-, πλάκ- § 317, 1), ἀόρ. ἔπλεξα. Μέσ. και παθ. πλέκομαι, πρτ. ἐπλεκόμην, παθ. ἀόρ. α' ἐπλέχθην, παθ. ἀόρ. β' (και ως μέσος) -επλάκην, πρκμ. πέπλεγμαι. Τα λοιπά ποιητ. και μτγν. Παράγ. πλέξις, πλέγμα, πλοκή κ.ά.

πλέω, πλείς, πλεῖ κτλ. § 327 (θ. πλεF- = πλεν-, πλε-), πρτ. ἔπλεον, ἔπλεις, ἔπλει κτλ., μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) πλεύσομαι και δωρικός πλεουσῶμαι, -εἶ, -εῖται κτλ., ἀόρ. ἔπλευσα, πρκμ. πέπλευκα, υπερσ. -επεπλεύκειν. Παθ. πρκμ. πέπλευσμαι (πβ. § 291). Παράγ. πλεῦσις, ἄπλευστος, πλευστέον, (πλόος) πλοῦς, (πλό-ιον) πλοῖον κ.ά. (Βλ. § 331, πίν. β, 2, σ. 215).

πλήττω (= χτυπῶ· θ. 1) ισχυρὸ πλῆγ- και ἀπ' αὐτό πλῆγ-j- = πληττ- § 292, 2· 2) ἀδύνατο πλάγ-), συνήθ. σύνθ. ἐκπλήττω, ἐπιπλήττω κτλ.· το ἀπλό ρ. πλήττω με τη σημασία του «χτυπῶ» ἔχει ἐκτός ἀπὸ τον ενεστ. εὐχρηστούς χρόνους μόνο: ενεργ. πρκμ. β' ἐπλήγη, παθ. μέλλ. β' πληγήσομαι, παθ. ἀόρ. β' ἐπλήγην (βλ. § 317, 2), πρκμ. πέπληγμαι, συντελ. μέλλ. πεπλήξομαι. Τα λοιπά αναπληρώνονται ἀπὸ τα ρ. παίω, πατάσσω και τύπτω. Παράγ. πληγή, πλῆγμα, πλήκτης, πλῆκτρον κ.ά.

πνέω, πνεῖς, πνεῖ κτλ. § 327 (θ. πνεF- = πνευ-, πνε-), πρτ. ἔπνεον, ἔπνεις, ἔπνει κτλ., μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) πνεύσομαι και δωρικός πνεουσῶμαι, -εἶ, -εῖται κτλ., ἀόρ. ἔπνευσα, πρκμ. -πέπνευκα. Παθ. σύνθ. διαπνέομαι. Τα λοιπά ποιητ. και μτγν. (Βλ. § 331, πίν. β, 2, σ. 215).

πρίω. Βλ. § 291 (σ. 180).

πταίω. Βλ. § 291 (σ. 180).

πτάρννυμαι (αποθ. = φτερνίζομαι· θ. *παρ-* και απ' αυτό *παρ-νυ-* § 333, γ), εύχρ. ο ενεστ. και ο ενεργ. αόρ. β' *ἔπαρον*. Παράγ. *παρμός*.

πτύω. Βλ. § 291 (σ. 180).

πυνθάνομαι (αποθ. μέσ. = ρωτώ, μαθαίνω· θ. 1) ισχυρό *πενθ-*· 2) αδύνατο *πυθ-* και απ' αυτό *πυ-ν-θ-αν-* § 357, γ'), πρτ. *ἐπυνθανόμην*, μέσ. μέλλ. *πεύσομαι*, μέσ. αόρ. β' *ἐπυθόμην*, πρκμ. *πέπυσμαι*, υπερσ. *ἐπεπύσμην*. Παράγ. *πενυστέον*, *πύστις* (= ερώτηση, πληροφορία, φήμη), *πύσμα* (= ερώτηση).

πωλέω -ῶ (θ. *παλε-*), πρτ. *ἐπώλουν*, μέλλ. *πωλήσω*. Παθ. *πωλοῦμαι*, πρτ. *ἐπωλούμην*, παθ. αόρ. *ἐπωλήθην*. Τα λοιπά αναπληρώνονται από τα ρ. *πιπράσκω* και *ἀποδίδομαι*. Παράγ. *πώλησις*, *πωλητής*. Βλ. και ρ. *πιπράσκω*.

P

ῥέω, *ρέϊς*, *ρέϊ* κτλ. § 327 (θ. *ρέF-* = *ρευ-*, *ρέ-*, *ρύε-* = *ρυη-*), πρτ. *ἔρρεον*, *ἔρρεις* κτλ., μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) *ρύήσομαι*, αόρ. *ἔρρύην* (§§ 349-350), πρκμ. *ἔρρύηκα*, υπερσ. *-ερρύηκειν*. Παράγ. *ρεύμα*, *ρευστός*, *ρύτος* (περίρρυτος κτλ.), *ρύμη*, *ρύαξ*, *ροή*, (ρό-ος) *ροῦς* κ.ά.

ῥήγνυμι (= σκίζω· θ. 1) ισχυρό *ρήγ-* και απ' αυτό *ρήγ-νυ-* § 333, α και με τροπή *ρωγ-*· 2) αδύνατο *ῥαγ-*), πρτ. *-ερρήγνυν*, μέλλ. *-ρήξω*, αόρ. *ἔρρηξα*. Μέσ. και παθ. *ῥήγνυμαι*, πρτ. *ἔρρηγνύμην*, μέσ. αόρ. *-ερρηξάμην*, παθ. αόρ. β' *ἔρράγην*, ενεργ. πρκμ. ως μέσ. και παθ. *-έρρωγα*, υπερσ. *-ερρώγειν*. Παράγ. *ρήξις*, *ρήγμα*, *ρήκτης*, *ρήκτος* (*ἄρρηκτος* κτλ.), *ρωγμή* κ.ά.

ῥιγώω -ῶ. Βλ. § 329 (σ. 188).

ῥώννυμι (= δυναμώνω· θ. *ρώ(σ)-* και απ' αυτό *ῥωσ-νυ-* = *ῥωννυ-* § 333, δ), αόρ. *ἔρρωσα*. Παθ. αόρ. (και ως μέσος) *ἔρρώσθην*, πρκμ. *ἔρρωμαι*, υπερσ. *ἔρρώμην*. Παράγ. *ῥώμη*, *ῥώσις* (*ἀνάρρωσις*), *ἄρρωστος*, *εὐρωστος* κ.ά.

Σ

Σβέννυμι (= σβήνω· θ. 1) *σβε(σ)-* και απ' αυτό *σβεσ-νυ-* = *σβεννυ-* § 333, δ· 2) *σβη-*), αόρ. *ἔσβεσα*. Παθ. *-σβέννυμαι*, πρτ. *-εσβεννύμην*, μέσ. μέλλ. (ως παθ.) *-σβήσομαι*, παθ. αόρ. *-εσβέσθην*, ενεργ. αόρ. β' (ως παθ.) *ἔσβην*, ενεργ. πρκμ. (ως παθ.) *-έσβηκα*, ενεργ. υπερσ. (ως παθ.) *-εσβήκειν*. Παράγ. *σβέσις*, *σβεστός* (*ἄσβεστος*) κ.ά.

σείω. Βλ. § 291 (σ. 180).

σήπω (= σαπίζω· θ. 1) ισχυρό *σηπ-*· 2) αδύνατο *σᾶπ-*). Παθ. *σήπομαι*, παθ. μέλλ. β' -*σαπήσομαι*, παθ. αόρ. β' *ἐσάπην* (§ 317, 2), ενεργ. πρκμ. β' (με παθ. σημασ.) *σέσηπα*. Παράγ. *σήψις*, *σαπρός*, *ἄσηπτος* κ.ά.

σκοπέω -ῶ και **σκοπέομαι -οῦμαι** (= παρατηρώ, εξετάζω, σκέφτομαι· θ. *σκεπ-*, *σκοπε-*), πρτ. *ἐσκόπουν* και *ἐσκοπούμην*, μέσ. μέλλ. *σκέψομαι*, μέσ. αόρ. *ἐσκεψάμην*, πρκμ. (μ' ενεργ. και παθ. σημασ.) *ἔσκεμμαι*, υπερσ. (με παθ. σημασ.) *ἐσκέμμην*, συντελ. μέλλ. (με παθ. σημασ.) *ἐσκέψομαι*. Παράγ. *σκέψις*, *σκέμμα*, *σκοπός*, *σκοπιά*, *ἄσκεπτος* (*ἀπερίσκεπτος* κτλ.), *σκεπτέος*, *σκεπτέον*.

σπάω -ῶ. Βλ. § 331, πίν. α, 2 (σ. 213).

σπένδω (= κάνω σπονδή, δηλ. χύνω από το ποτήρι μου λίγο κρασί προς τιμή των θεών· και απλώς: χύνω· θ. *σπενδ-*, *σπονδ-*), πρτ. *ἔσπενδον*, μέλλ. *σπείσω* (από το *σπένδ-σω* § 64, 6), αόρ. *ἔσπεισα*. Μέσ. *σπένδομαι* (= κάνω συνθήκη με σπονδές, ειρηνεύω), πρτ. *ἔσπενδόμην*, μέσ. μέλλ. *σπείσομαι*, μέσ. αόρ. *ἐσπεισάμην*, πρκμ. (μέσ. και παθ.) *ἔσπεισμαι*, υπερσ. *ἐσπείσμην*. Παράγ. *σπονδή* (= το χύσιμο του κρασιού κατά τη θυσία, προσφορά ποτού κτλ.)· πληθ. *σπονδαί* (= επίσημη συνθήκη, ανακωχή κτλ.).

στρέφω (θ. *στρεφ-*, *στροφ-*, § 62, 6 και *στᾶφ-* § 317, 1), πρτ. *ἔστρεφον*, μέλλ. *στρέψω*, αόρ. *ἔστρεψα*. Μέσ. και παθ. *στρέφομαι*, πρτ. *ἐστρεφόμην*, μέσ. μέλλ. -*στρέψομαι*, μέσ. αόρ. -*εστρεψάμην*, παθ. μέλλ. β' -*στραφήσομαι*, παθ. αόρ. β' (και ως μέσ.) *ἐστράφην*, παθ. αόρ. α' (σπάν.) *ἐστρέφθην*, πρκμ. *ἔστραμμαι* § 300, υπερσ. -*εστράμμην*. Παράγ. *στρέψις*, *στρέμμα*, *στροφή*, *στρεπτός*, *ἀναστρεπτέον* κ.ά.

στρώννυμι και ποιητ. **στόρνυμι** (= στρώνω· θ. 1) *στρω-* και απ' αυτό *στρω-σ-νυ-* = *στρωννυ-*· 2) *στορ-* και απ' αυτό *στορ-νυ-* και *στορ-εσ-*), πρτ. *ἐστρώννυν*, αόρ. *ἐστόρεσα*. Παθ. -*στόρνυμαι*, πρκμ. *ἔστρωμαι*. Παράγ. *στρωτός*, *ἄστρωτος* κ.ά.

συλλέγω (σύν + λέγω = μαζεύω· θ. *λεγ-*, *λογ-* § 62, 6), πρτ. *συν-έλεγον*, μέλλ. *συλ-λέξω*, αόρ. *συν-έλεξα*, πρκμ. *συν-είλοχα* (§ 272, 6). Μέσ. και παθ. *συλ-λέγομαι*, πρτ. *συν-ελεγόμην*, μέσ. μέλλ. *συλ-λέξομαι*, μέσ. αόρ. *συν-ελεξάμην*, παθ. μέλλ. β' *συλ-λεγήσομαι*, παθ. αόρ. β' *συν-ελέγην* και (σπάν.) παθ. αόρ. α' *συν-ελέχθην*, πρκμ. *συν-είλεγμα*, υπερσ. *συνειλέγμην*. Παράγ. *σύλλογος*, *συλλογή* κ.ά.

Τ

Τείνω (= τεντώνω· θ. *τεν-*· απ' αυτό *τεν-j-* = *τειν-* § 301, 3 και *τα-*), πρτ. *ἔτεινον*, μέλλ. *τενῶ*, αόρ. *ἔτεινα*, πρκμ. -*τέτακα* (§ 309, γ). Μέσ. και παθ.

τείνομαι, πρτ. *έτεινόμην*, μέσ. μέλλ. -τενοῦμαι, -εῖ, -εῖται κτλ., μέσ. αόρ. -ετεινάμην, παθ. μέλλ. -ταθήσομαι, παθ. αόρ. -ετάθην, πρκμ. *τέταμαι*, υπερσ. -ετετάμην. Παράγ. *τάσις*, *έκτατός*, *συντατέον* κ.ά.

τελέω -ῶ. Βλ. § 331, πίν. β, 2 (σ. 193).

τέμνω (= κόβω· θ. *τεμ-*· απ' αυτό *τεμ-ν-* § 357, α' και *τμε-* = *τμη-* § 309, δ), πρτ. *έτεμνον*, μέλλ. (συνηρ.) *τεμῶ*, αόρ. β' *έτεμον*, πρκμ. *τέτμηκα*. Μέσ. και παθ. *τέμνομαι*, πρτ. *έτεμνόμην*, μέσ. μέλλ. -τεμοῦμαι, μέσ. αόρ. β' *έτεμόμην*, παθ. μέλλ. *τμηθήσομαι*, παθ. αόρ. *έτμήθην*, πρκμ. *τέτμημαι*, υπερσ. *έτετμήμην*, συντελ. μέλλ. -τετμήσομαι. Παράγ. *τμήσις*, *τμήμα*, *τόμος* (ἄτομον), *τομή*, *τμητός* (ἄτμητος), *τμητέος* (ἄποτμητέον) κ.ά.

τήκω (= λιώνω· θ. *τηκ-*, *τακ-*), πρτ. -έτηκον, αόρ. *έτηξα*. Μέσ. και παθ. *τήκομαι*, παθ. αόρ. α' *έτήχθην*, παθ. αόρ. β' *έτάκην* (§ 317, 2), πρκμ. ενεργ. (ως μέσ. ή παθ.) *τέτηκα*, υπερσ. *έτετήκειν*. Παράγ. *τῆξις*, *τηκτός* (ἄτηκτος κτλ.).

τίθημι. Βλ. § 346, β (σ. 229).

τίκτω (= γεννῶ· *τεκ-* και απ' αυτό *τκ-*, *τι-τκ-* = *τι-κτ* § 355 και *τοκ-* § 62, 6), πρτ. *έτικτον*, μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) *τέξομαι*, αόρ. β' *έτεκον*, πρκμ. *τέτοκα*. Παράγ. *τέκος* (ποιητ.), *τέκνον*, *τοκεύς*, *τόκος* κ.ά.

τίνω (= πληρώνω· θ. 1) ισχυρό *τει-* και *τῖ-*· 2) αδύνατο *τῖ-* και *τῖν-* § 357, α'), πρτ. *έτινον*, μέλλ. *τίσω* (και *τείσω*), αόρ. *έτίσα* (και *έτεισα*), πρκμ. -*τέτικα* (και *τέτεικα*). Μέσ. αόρ. *έτισάμην*, παθ. αόρ. -*ετίσθην* (και -*ετείσθην*), πρκμ. -*τέτισμαι*, υπερσ. -*ετετίσμην*. Παράγ. *τίσις* (έκτισις) κ.ά.

τιτρώσκω (= πληγώνω· θ. *τρωF-*, *τραυ-*, *τρω-* και απ' αυτό *τι-τρω-σκ-* § 356), πρτ. *έτίτρωσκον*, μέλλ. *τρώσω*, αόρ. *έτρωσα*. Παθ. *τιτρώσκομαι*, πρτ. *έτιτρωσκόμην*, παθ. μέλλ. *τρωθήσομαι*, παθ. αόρ. *έτρώθην*, πρκμ. *τέτρωμαι*, υπερσ. *έτετρώμην*. Παράγ. *τρωτός* (ἄτρωτος κτλ.) κ.ά.

τρέπω (θ. *τρεπ-*, *τροπ-*, *τράπ-*), πρτ. *έτρεπον*, μέλλ. *τρέψω*, αόρ. *έτρεψα*, ποιητ. αόρ. β' *έτραπον* (βλ. § 314, 1, ε), πρκμ. *τέτροφα*. Μέσ. και παθ. *τρέπομαι*, πρτ. *έτρεπόμην*, μέσ. μέλλ. *τρέψομαι*, μέσ. αόρ. α' *έτρεψάμην*, μέσ. αόρ. β' *έτραπόμην* (§ 321), παθ. αόρ. α' *έτρέφθην*, παθ. αόρ. β' *έτράπην* (§ 317, 1), πρκμ. *τέτραμμαι*, υπερσ. *έτετράμμην*. Παράγ. *τρεπτός*, *τρεπτέον*, *τρέψις*, *τρόπος*, *τροπή* κ.ά.

τρέφω (θ. *θρεφ-*, *θροφ-*, *θραφ-* = *τρεφ-*, *τροφ-*, *τραφ-* § 69, 1), πρτ. *έτρεφον*, μέλλ. *θρέψω*, αόρ. *έθρεψα*, πρκμ. (ποιητ.) *τέτροφα*. Μέσ. και παθ. *τρέφομαι*, πρτ. *έτρεφόμην*, μέσ. μέλλ. (και ως παθ.) *θρέψομαι*, μέσ. αόρ. *έθρεψάμην*, παθ. μέλλ. β' *τραφήσομαι*, παθ. αόρ. β' *έτράφην* και (σπάν.)

παθ. αόρ. α' ἐθρέφθην, πρκμ. τέθραμμαι, υπερσ. ἐτεθράμμην. Παράγ. θρέμμα, θρέψις, τροφή, τροφεύς, τροφός, θρεπτέον κ.ά.

τρέχω (θ. *τρεχ-* = *τρεχ-* § 69, 1 και *δραμ-*, *δραμε-* = *δραμη-* § 358), πρτ. ἔτρεχον, μέσ. μέλλ. (συνηρ., μ' ενεργ. σημασ.) *δραμοῦμαι*, -εῖ, -εῖται κτλ., αόρ. β' ἔδραμον, πρκμ. *δεδράμηκα*, υπερσ. *έδεδραμήκειν*. Παράγ. *τρόχος* (= το τρέξιμο ή ο τόπος για το τρέξιμο), *τροχός* κ.ά.

τυγχάνω (= *πετυχαίνω*, βρίσκω, *τυχαίνω* θ. 1) *ισχυρό τυχ-* 2) αδύνατο *τυχ-* και απ' αυτό *τυ-ν-χ-αν-* = *τυγχαν-* § 357, γ' και *τυχε-* = *τυχη-* § 353, β), πρτ. ἐτύγχανον, μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) *τεύξομαι*, αόρ. β' ἔτυχον, πρκμ. *τετύχηκα*, υπερσ. *έτετυχήκειν* και συνήθ. περιφρ. *τετυχηκώς ἦν*.

τύπτω (= *χτυπώ* θ. *τυπ-* απ' αυτό *τυπ-τ-* § 292, 1 και *τυπτε-* = *τυπτη-* § 353, β), πρτ. ἔτυπτον, μέλλ. *τυπτήσω* τα λοιπά από τα ρ. *παίω*, *πατάσσω*, *πλήττω*, *πληγὰς δίδωμι* κτλ. Παθ. *τύπτομαι* τα λοιπά από το *πλήττομαι* ή *πληγὰς λαμβάνω*. Παράγ. *τύπος*, *τύψις*, *τυπτητέος* κ.ά.

Υ

ὑπισχνέομαι -οῦμαι (αποθ. μέσ. = *υπόσχομαι* θ. *σεχ-* με μετάθ. *σχε-* (*σχη-*) ή με συγκοπή *σχ-* απ' αυτό μ' ενεστ. *αναδιπλ.* και με το πρόσφυμα *νε:* *σι-σχ-νε-* = *ισχνε-* § 357, δ'), πρτ. *ὑπισχνούμην*, μέσ. μέλλ. *ὑποσχίσομαι*, μέσ. αόρ. β' ὑπέσχόμην, πρκμ. *ὑπέσχημαι*, υπερσ. *ὑπεσχήμην*. Παράγ. *ὑπόσχεσις*.

Φ

Φαίνω (= *φανερώνω* θ. *φα-*, *φαν-* και απ' αυτό *φαν-j-* = *φαιν-* § 301, 2), πρτ. ἔφαινον, μέλλ. *φανῶ*, αόρ. ἔφηνα, πρκμ. *-πέφαγκα*. Μέσ. και παθ. *φαίνομαι*, πρτ. ἐφαινόμην, μέσ. μέλλ. *φανοῦμαι*, μέσ. αόρ. *-εφηνάμην*, παθ. μέλλ. β' (ως μέσ.) *φανήσομαι*, παθ. αόρ. β' (ως μέσ.) *ἐφάνην* (§ 359, 6), παθ. αόρ. α' (με παθ. διάθ.) *ἐφάνθην*, ενεργ. πρκμ. (ως μέσ.) *πέφηνα*, παθ. πρκμ. (με παθ. διάθ.) *πέφασμαι* (-νσαι, -νται κτλ. §§ 307-308).

φέρω (θέματα βλ. § 358), πρτ. ἔφερον, μέλλ. οἶσω, αόρ. α' ἦνεγκα, αόρ. β' ἦνεγκον (υποτ. ἐνέγκω κτλ.), πρκμ. ἐνήνοχα, υπερσ. *-ενηνόχειν* (§ 296, 3). Μέσ. και παθ. *φέρομαι*, πρτ. ἐφερόμην, μέσ. μέλλ. οἶσομαι, μέσ. αόρ. α' ἦνεγκάμην, παθ. μέλλ. οἶσθήσομαι και ἐνεχθήσομαι, παθ. αόρ. (και ως μέσ.) ἠνέχθην, πρκμ. ἐνήνεγμαι, υπερσ. *-ενηνέγμην*. Παράγ. *φόρος*, *φορά*, *φορέυς*, *οἰστός*, *οἰστέον* κ.ά.

φεύγω (= φεύγω, τρέπομαι σε φυγή, καταδιώκομαι, είμαι εξόριστος· θ. 1) ισχυρό *φευγ-* 2) αδύνατο *φυγ-*), πρτ. *ἔφευγον*, μέλλ. *φεύξομαι* και (δωρικός) *φευξοῦμαι*, -εῖ, -εῖται κτλ., αόρ. β' *ἔφυγον*, πρκμ. *πέφευγα*, υπερσ. *ἐπεφεύγειν*. Παράγ. *φυγή*, *φυγάς*, *φευκτός* (*ἄφευκτος* και *συνήθ.* *ἄφυκτος*), *φευκτέος*, -τέον κ.ά.

φημί. Βλ. § 351, 3 (σ. 234).

φθάνω (θ. 1) ισχυρό *φθη-*· 2) αδύνατο *φθα-* και απ' αυτό *φθαν-* § 357, α'), πρτ. *ἔφθانون*, μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) *φθήσομαι*, αόρ. α' *ἔφθασα*, αόρ. β' *ἔφθην* (§ 349).

φθείρω (= καταστρέφω· θ. *φθερ-* και απ' αυτό *φθερ-j* = *φθειρ-* § 301, 3), πρτ. *ἔφθειρον*, μέλλ. (συνηρ.) *φθερώ*, -εῖς, -εῖ κτλ., αόρ. *ἔφθειρα*, πρκμ. *ἔφθαρκα*, υπερσ. *ἐφθάρκειν* (§ 309, β). Παθ. *φθείρομαι*, πρτ. *ἐφθειρόμην*, μέσ. μέλλ. (ως παθ.) *φθεροῦμαι*, παθ. μέλλ. β' -*φθαρήσομαι*, παθ. αόρ. β' *ἐφθάρην* (§ 317, 1), πρκμ. *ἔφθαρμαι*, υπερσ. *ἐφθάρμην*. Παράγ. *φθορά*, *φθορεύς*, *φθαρτός* (*ἄφθαρτος* κτλ.),

φύω (= γεννῶ, παράγω, φυτρώνω· θ. *φυ-*, πρτ. *ἔφυνον*, μέλλ. (ποιητ.) *φύσω*, αόρ. *ἔφῦσα*. Μέσ. και παθ. *φύομαι*, πρτ. *ἐφύομην*, μέσ. μέλλ. (ως παθ.) *φύσομαι*, ενεργ. αόρ. β' (ως μέσ. και παθ.) *ἔφυν* (§ 349, 5), ενεργ. πρκμ. (ως μέσ. και παθ.) *πέφυκα*, ενεργ. υπερσ. (ως μέσ. και παθ.) *ἐπεφύκειν*. Παράγ. *φύσις*, *φυή*, *φῦμα*, *φυτὸς* (οὐς. *τὸ φυτὸν*) κ.ά.

X

Χαίρω (= χαίρομαι· θ. *χαρ-*· απ' αυτό *χαρ-j* = *χαир-* § 301, 2 και *χαρε-* = *χαρη-* § 353, γ), πρτ. *ἔχαιρον*, μέλλ. *χαιρήσω*, παθ. αόρ. β' (ως ενεργ.) *ἐχάρην*, πρκμ. (με σημασ. ενεστ.) *γέγηθα* (του ποιητ. *γῆθω*). Παράγ. *χαρά*, *χάρμα*, *χαρτὸς* (*ἐπίχαρτος*).

χαλάω -ῶ. Βλ. § 331, πίν. α, 2 (σ. 213).

χέω. Βλ. § 331, πίν. β, 1 (σ. 214).

χόω -χῶ ἢ χώννυμι. Βλ. § 331, πίν. γ, 2 (σ. 216).

χράω -χρῶ, *χρῆς*, *χρῆ* κτλ., πβ. § 325 (= δίνω χρησμό, προφητεύω· θ. *χρη-*, *χρα-*), αόρ. *ἔχρησα*. Μέσ. *χρῶμαι* (= ζητῶ χρησμό, ρωτῶ το μαντείο), μέσ. αόρ. *ἐχρησάμην*, παθ. αόρ. *ἐχρήσθην*. Παράγ. *χρησμός*, *χρήστης* (= αυτός που δίνει χρησμούς, προφήτης).

χρή. Βλ. § 351, 12 (σ. 237).

χρίω. Βλ. § 291 (σ. 180).

χρώμαι, *χρῆ*, *χρῆται* κτλ. § 325 (αποθ. μεικτό· θ. *χρη-*, *χρα-*), πρτ. *ἐχρώμην*, *ἐχρῶ*, *ἐχρῆτο* κτλ., μέσ. μέλλ. *χρήσομαι*, μέσ. αόρ. *ἐχρησάμην*, παθ. αόρ.

ἐχρήσθην, πρκμ. (ως ενεργ.) κέχρημαι, υπερσ. ἐκεχρήμην. Παράγ. χρηστός (ἄχρηστος, εὐχρηστος κτλ.), χρητέον, χρήσις, χρήμα κ.ά.

Ψ

Ψάω. Βλ. § 291 (σ. 180).

Ω

ὤθεω -ῶ (= σπρώχνω· θ. *Ἔωθ-*, *ῶθ-*, *ῶθε-*), πρτ. *ἔωθουν* (§ 269, 1, γ), μέλλ. *ῥωσω*, αόρ. *ἔωσα*. Μέσ. και παθ. *ῶθοῦμαι*, πρτ. *ἔωθούμην*, μέσ. μέλλ. *-ώσομαι*, μέσ. αόρ. *ἔωσάμην*, παθ. μέλλ. *-ωσθήσομαι*, παθ. αόρ. *ἔώσθην*, πρκμ. *-έωσμαι* § 272, 4. Παράγ. *ῥωθεις*, *ῥωσις* (ἄνωσις, ἄπωσις), *ῥωστης* κ.ά.

ὠνέομαι -οῦμαι (αποθ. μεικτό = αγοράζω· θ. 1) *Ἔων-*, *Ἔωνε-* = *ὠνε-*, *ὠνη-*· 2) *πρια-*), πρτ. *ἔωνούμην* § 269, 1, γ, μέσ. μέλλ. *ὠνήσομαι*, μέσ. αόρ. *ἔωπριάμην* § 348, 2, παθ. αόρ. *ἔωνήθην*, πρκμ. *ἔώνημαι* § 272, 4, υπερσ. *ἔωνήμην*. Παράγ. *ὠνητής*, *ὠνητός*, *ὠνητέος* κ.ά.

ΤΕΛΟΣ

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

(Οι αριθμοί αναφέρονται σε παραγράφους).

Α

ἀ- αθροιστικό, επιτατικό, στερητικό 423.

-α καθαρό, μη καθαρό 90.

αδύνατο θέμα, βλ. θέμα.

αήρ 127, β.

αθροιστικό ἀ- 423, γ.

αιθήρ 127, β.

-αίτερος, -αίτατος, καταλήξεις παραθετικών 195, δ.

αιτιατική 75.

αιτιολογικά μόρια 370, 5.

αιτιολογικοί σύνδεσμοι 367, 6.

ακατάληκτα γ' κλίσης 104, 1.

άκλιτα μέρη του λόγου 72, β.

— με πολλαπλή σημασία 371.

άκλιτα ουσιαστ. 152.

άκλιτο ως α' συνθετικό 420-422.

— ως β' συνθετικό 427.

αλλαγή γραμματικού είδους 441.

αλλαγή σημασίας των λέξεων 442.

αλληλοπαθητική αντωνυμία 232.

— η κλίση της 233.

αλφάβητο 16.

άν, η πολλαπλή σημασία του 371.

αναδιπλασιασμός, ομαλός στα απλά ρήματα 270.

— α' είδους 270, 1.

— β' είδους 270, 2.

— γ' είδους 270, 3.

— στα σύνθετα ρήματα 271.

— ανώμαλος 272.

— αττικός 273.

— ενεστωτικός 337.

αναλογικά αριθμητικά 206, ε και 208.

αναλογικός σχηματισμός παραθετικών 195.

αναπληρωματική έκταση 62, 7, β.

ανάπτυξη φωνήεντος 62, 2.

— συμφώνου 65.

αναφορικά επιρρήματα 363.

αναφορικές αντωνυμίες 240.

— η κλίση τους 241.

ανομοίωση συμφώνων 69.

— με τροπή 69, 1, α.

— με αποβολή 69, 2.

αντέκταση 62, 7, β.

αντιθετικοί σύνδεσμοι 367, 3.

αντικειμενικά σύνθετα 435.

αντιμεταχώρηση 62, 5.

αντωνυμίες 219, τα είδη τους 220.

— προσωπικές 221.

— δεικτικές 223.

— οριστική ή επαναληπτική 225.

— κτητικές 228.

— αυτοπαθητικές 230.

— αλληλοπαθητική 232.

— ερωτηματικές 234.

— αόριστες 236.

— επιμεριστικές 238.

— αναφορικές 240.

— συσχετικές 243.

ανώμαλα ουσιαστικά 146-153.

— επίθετα 184.

— παραθετικά 196.

— ρήματα 352-359· κατάλογος ανώμαλων ρημάτων (στο τέλος, Παράρτημα).

ανώμαλη αύξηση 269.

ανώμαλος αναδιπλασιασμός 272.

άνω στιγμή 50, 2.

αόριστα επιρρήματα 363.

αόριστες αντωνυμίες 236.

— η κλίση τους 237.

αοριστολογικό μόριο αν 370, 4.
 αόριστος 253, δ.
 — παθητικός α' 286.
 — ενεργητ. και μέσος β' 310.
 — παθητικός β' 315.
 — δεύτερος βαρύντων ρημάτων κατά τα ρ. σε -μι 349.
 απαρέμφατο 251, α.
 απλή λέξη 376, 2.
 απολογία 69, 2, β.
 αποβολή φωνηέντων (συγκοπή) 62, 1.
 — συμφώνων 64, στην ανομοίωση: συμφώνων 69, 2, α, συλλαβής (συλλαβική ανομοίωση) 69, 2, β.
 αποθετικά ρήματα 360.
 — μέσα, παθητικά, μεικτά 360, α.
 απόλυτα αριθμητικά 206, α.
 αποσιωπητικά 50, 6.
 απόστροφος 49, 3.
 απρόσωπα ρήματα 361.
 άρθρο 78.
 άρι-, επιτατικό μόριο 423, ε'.
 αριθμητικά 205.
 — επίθετα: απόλυτα, τακτικά, χρονικά, πολλαπλασιαστικά, αναλογικά 206.
 — η κλίση τους 207-209.
 — ουσιαστικά 210.
 — επιρρήματα 212.
 αριθμητικών θέματα 213.
 αριθμοί σύνθετοι, εκφορά τους 214.
 — κλασματικοί, εκφορά τους 215.
 αριθμός πτωτικών 76, β.
 — ουσιαστικών 83.
 — ρήματος 248.
 αριθμών γραφική παράσταση 217.
 αρνητικά επιρρήματα 362, 6.
 αρσενικό γένος πτωτικών 76, α.
 — ουσιαστικών 81.
 αρχική συλλαβή 32.
 αρχικό γράμμα 28.
 αρχικοί χρόνοι 256, α.
 άτονες λέξεις 40.
 αττική β' κλίση, αττικόκλιτα ουσιαστικά 101, αττικόκλιτα επίθετα 166.
 αττικός αναδιπλασιασμός 273.
 αύξηση, ομαλή στα απλά ρήματα, συλλα-

βική, χρονική 266.
 — στα σύνθετα ρήματα, εσωτερική 267.
 — ανώμαλη 269.
 αυτοπαθητικές αντωνυμίες 230.
 — η κλίση τους 231.
 αφαίρεση φωνηέντων 60, 1.
 αφηρημένα ουσιαστικά 79, 2.
 αφομοίωση φωνηέντων 62, 4.
 — συμφώνων 68.
 άφωνα σύμφωνα 21, 1, α.
 αφωνόληκτα ουσ. γ' κλ. 120, α, 121.
 — επίθετα γ' κλ. 172.
 — ρήματα 264, β, 292.
 ἄχρι, η πολλαπλή σημασία του 371.
 αχώριστα μόρια 370, 6 και 7.
 αχώριστο μόριο ως α' συνθετικό 422-423.

Β

βαθμοί επιθέτου 189.
 — επιρρήματος 203.
 βαρεία 36.
 βαρύτονα ρήματα 276-321.
 βαρύτονη λέξη 37, 6.
 βεβαιωτικά επιρρήματα 362, 5.
 βοηθητικά ορθογραφ. σημεία 49.
 βοηθητικό ρ. είμι 274.
 βράχυνση φωνήεντος 62, 7, α.
 βραχύχρονα φωνήεντα 19, 1, α.
 βραχύχρονη συλλαβή 33, γ.

Γ

γελαστικά επιφωνήματα 369, 2.
 γενική 75.
 γένος πτωτικών 76, α.
 — ουσιαστικών 81.
 — επιθέτων 155.
 γλώσσα 9, αρχαία ελληνική - νέα ελληνική 10.
 γονεωνυμικά 389.
 γράμματα 8, 16.
 γραμματική 14.
 — της αρχ. ελληνικής γλώσσας — της αττικής διαλέκτου 15.
 γραπτός λόγος 1.

γραφική παράσταση των αριθμών 217.

Δ

δασεία 45, λέξεις που παίρνουν δασεία 47.

δασύπνοα άφωνα 22, β.

δεικτικά επιρρήματα 363.

δεικτικά μόρια 370, 6.

δεικτικές αντωνυμίες 223, η κλίση τους 224.

δεύτερη κλίση ουσ. 94-102.

δεύτερη συζυγία ρημάτων (σε -μι) 332-351.

δεύτεροι χρόνοι ρημάτων, ενεργ. και μέσ. αόρ. β' 310-314, παθ. μέλλ. β' και παθ. αόρ. β' 315-317, ενεργ. παρακείμε. β' και υπερσυντ. β' 318-319, γενικές παρατηρήσεις στους δεύτερους χρόνους 320-321, αόρ. β' βαρύντων ρημάτων κατά τα ρ. σε -μι 349.

δευτερόκλιτα ουσιαστικά 94-102.

— επίθετα 158-167.

δέω, δέομαι 327.

διαζευκτικοί (ή διαχωριστικοί) σύνδεσμοι 367, 2.

διαθέσεις ρήματος 247.

διάλεκτοι 12-13.

διαλυτικά 49, 2.

διασταλτική αντωνυμία 225, 1, σημ.

διαχωριστικοί σύνδεσμοι, βλ. διαζευκτικοί.

δικατάληκτα ουσιαστικά 82, 3.

— επίθετα 155, 2.

διπλά γράμματα 21, 2.

διπλή παύλα 50, 9.

διπλόθεμα ουσιαστ. γ' κλ. 105, 1.

διστακτικά επιρρήματα 362, 7.

διστακτικοί (ή ενδοιαστικοί) σύνδεσμοι 367, 11.

δισύλλαβη λέξη 31.

δίφθογγοι 5, 25.

δίχρονα φωνήεντα 19, 3, 20, γ.

διψώ 325.

δοτική 75.

δυϊκός αριθμός πτωτικών 76, β.

— ουσιαστικών 83.

— ρημάτων 248.

δυνητικό μόριο άν 370, 3.

δυσ-, αχώριστο μόριο 423, στ'.

Ε

εάν, η πολλαπλή σημασία του 371.

εγκλίσεις ρημάτων 250.

έγκλιση τόνου, εγκλιτικές λέξεις ή εγκλιτικά 41-43.

εγκλιτικά μόρια 370, 1.

εγκλιτικά φωνήεντα 238.

εθνικά (παράγωγα ουσ.) 390.

εί, η πολλαπλή σημασία του 371.

ειδικοί σύνδεσμοι 367, 9.

εισαγωγικά 50, 10

έκθλιψη 57-59.

έκταση φωνήεντος 62, 7, β.

εκφορά σύνθετων αριθμών 214.

ελλειπτικά ουσιαστικά 153.

— παραθετικά 201.

εναντιωματικοί σύνδεσμοι 367, 3.

ενδοιαστικοί (ή διστακτικοί) σύνδεσμοι 367, 11.

ενδοτικοί σύνδεσμοι 367, 4.

ενεργητική διάθεση 247, α.

ενεργητική φωνή 258, α.

ενεργητικός αόρ. β' 310-314.

ενεστώτας στην οριστική 253, α.

— στις άλλες εγκλίσεις 257.

ενεστωτικό θέμα 262, β.

ενικός πτωτικών 76, β.

— ουσιαστικών 83.

— ρήματος 248.

ένρινα σύμφωνα 23.

ενρινόληκτα ουσιαστ. γ' κλ. 126.

— επίθετα 177-180.

— ρήματα 301-309.

ένωση (ή συγχώνευση) συμφώνων 67.

ενωτικό 49, 5.

επαναληπτική αντωνυμία 225.

— η κλίση της 226.

επάνω τελεία 50, 2.

έπει, έπειδή, η πολλαπλή σημασία τους 371.

επένθεση 66.
 επίθετα 154.
 — τρικατάληκτα με τρία γένη, δικατάληκτα με τρία γένη, μονοκατάληκτα με δύο γένη 155.
 — ασυναίρετα δευτερόκλιτα 158-161.
 — συνηρημένα δευτερόκλιτα 162-165.
 — αττικόκλιτα 166-167.
 — τριτόκλιτα 168-183.
 — φωνηεντόληκτα 169-171.
 — συμφωνόληκτα: αφωνόληκτα 172-176, ενρινόληκτα, υγρόληκτα 177-180, σιγμόληκτα 181-183.
 — ανώμαλα 184.
 επίθετα αριθμητικά, βλ. αριθμητικά.
 επίθετα με αλλαγμένη σημασία 443, β.
 επίθετα παράγωγα 392.
 — από ρήματα 393-396.
 — από ονόματα 397.
 — από επιρρήματα 398.
 επιθέτου βαθμοί 189.
 επιθέτου παραθετικά 191.
 επίθετο ως α' συνθετικό 415-417.
 — ως β' συνθετικό 425-426.
 επιμεριστικές αντωνυμίες 238.
 — η κλίση τους 239.
 επιρρήματα
 — τοπικά, χρονικά, τροπικά, ποσοτικά, βεβαιωτικά, αρνητικά, διστακτικά 362.
 — ερωτηματικά, αόριστα, δεικτικά, αναφορικά 363.
 — συσχετικά 363.
 επιρρήματα με αλλαγμένη σημασία 443, δ.
 επιρρήματα παράγωγα 404.
 — τοπικά 405, τροπικά 406, ποσοτικά 407, χρονικά 408.
 επιρρήματος παραθετικά 203.
 επίρρημα ως α' συνθετικό 420.
 — ως β' συνθετικό 427.
 επιτατικό ἄ- 423, β', ἄρι-, ἐρι-, ζα- 423, ε'.
 επιφωνήματα 368.
 επιφωνηματικό 50, 5.
 ἐρι-, επιτατικό μόριο, 423, ε'.
 ερωτηματικά επιρρήματα 363.

ερωτηματικές αντωνυμίες 234.
 — η κλίση τους 235.
 ερωτηματικό 50, 4.
 -έστερος, -έστατος, παραθετικές καταλήξεις 195, α.
 εσωτερικά γράμματα 28.
 εσωτερική αύξηση 267.
 ετερόκλιτα ουσιαστικά 149.
 ετυμολογικό 373.
 ευκτική 250, γ.
 ευφωνία 61.
 ευφωνικά σύμφωνα 61.
 ευχετικό μόριο 370, 2.

Z

ζ, διπλό σύμφωνο 21, 2.
 ζα-, επιτατικό μόριο 423, ε'.
 ζω, ζης, ζῆ κτλ. 325.

H

ήμι-, αχώριστο μόριο 423, ζ'.
 ημίφωνα 4, 16, σημ. 4, 21, 1, β.
 ημιφωνόληκτα ουσ. γ' κλίσ. 120, β και 125-140.
 ήνικα, η πολλαπλή σημασία του 371.

Θ

θαυμαστικά επιφωνήματα 369, 1.
 θαυμαστικό 50, 5.
 θειαστικά επιφωνήματα 369, 3.
 θέμα κλιτών λέξεων 73, β.
 — ισχυρό και αδύνατο ουσ. γ' κλίσ. 105, 2.
 — του ρήματος: ρηματικό, χρονικό 262.
 — του αορ. β' 314.
 — των ρημ. σε -μι 333, 337.
 θεματικό φωνήεν 282.
 θέσει μακρόχρονη συλλαβή 33, β.
 θετικός βαθμός επιθέτων 190, 1.
 θέω, θείς, θεί κτλ. 327.
 θηλυκό πτωτικών 76, α.

- ουσιαστικών 81.
- τρικατάλ. επιθ. σε -ος 159.

I

- ιδιόκλιτα* ουσ. 151.
- ισοσύλλαβα* ουσ. 85, 1.
- ίστερος*, -*ίστατος*, παραθετικές καταλήξεις 195, γ.
- ιστορικοί χρόνοι*, βλ. *χρόνοι*.
- ισχυρό θέμα*, βλ. *θέμα*.
- ιων*, -*ιστος*, καταλήξεις ανώμ. παραθετικών 196.

J

- j* 16, σημ. 4.
- αποβολή του *j* 64, 2.
- αφομοίωση του *j* με υγρά και ένρινα 68, 4.
- μετάθεση του *j* (επένθεση) 66.
- συγχώνευση του *j* με άφωνα 67, 2.

F

- F* 16, σημ. 4.
- αποβολή του *F* 64, 3.

K

- καθαρό και μη καθαρό* -α 90.
- καίω* ή *κάω* 289.
- καταληκτικά* ουσ. γ' κλ. 104, 1.
- κατάληξη* κλιτών λέξεων 73.
- του ρήματος 261.
- προσωπική των ρηματ. τύπων 281.
- καταλήξεις ολικές (φαινομενικές) ουσ. α' κλ. 87, ουσ. β' κλ. 95, ουσ. γ' κλ. 141, ρηματικών τύπων 288.
- καταλήξεις παραθετικές 193.
- καταλήξεις παραγωγικές 379, 3.
- υποκοριστικές 384.
- μεγεθυντικές 385.
- καταχρηστικές προθέσεις* 365, 2.

- καταχρηστική παραγωγή* 441.
- καταχρηστικοί δίφθογγοι* 25, β.
- κάω* (*καίω*) 289.
- κλείω*, βλ. *κλήω*.
- κλητική* 75.
- κλητικό επιφώνημα* 368.
- κλήω* 289.

- κλίση* πτωτικών 76, γ.
- ουσιαστικών 84.
- ασυναίρ. ουσ. α' κλ. 86-91.
- συννηρ. ουσ. α' κλ. 92-93.
- ασυναίρ. ουσ. β' κλ. 94-98.
- συννηρ. ουσ. β' κλ. 99-100.
- αττική β' κλ. 101-102.
- ουσ. γ' κλ. 103-145.
- επιθέτων 156-184.
- μετοχών 185-188.
- συγκριτικών, -*ίων*, -*ιον* (-*ων*, -*ον*) 197.
- αριθμητ. επιθέτων 207-209.
- κλιτά μέρη του λόγου* 72, β.
- κλιτό* ως α' συνθετικό 410-419.
- ως β' συνθετικό 424-426.
- κοινά* (ή προσηγορικά) ονόματα 80, 2.
- από επίθετα 441, γ.
- κόμμα* 50, 3.
- κορωνίδα* 49, 4.
- κράση* 55.
- κτητικά σύνθετα* 436.
- κτητικές αντωνυμίες* 228, η κλίση τους 229.
- κύρια ονόματα* 80, 1.
- κύρια ονόμ. προσώπων* από κοινά ουσιαστικά, επίθ. ή μετοχές 441, α.
- κύριες προθέσεις* 365, 1.
- κύριοι δίφθογγοι* 25, α.
- κυριολεξία* 442.

Λ

- λέξη* 6, 27.
- μονοσύλλαβη, δισύλλαβη, τρισύλλαβη, πολυσύλλαβη 31.
- οξύτονη, παροξύτονη, προπαροξύτονη, περισπώμενη, προπερισπώμενη, βαρύ-τονη 37.

— άτονη 40.
 — εγκλιτική 41.
 — πρωτότυπη, παράγωγη 375, 1.
 — ριζική 375, 3.
 — σύνθετη 376, 1, απλή 376, 2.
 — παρασύνθετη 378.
 — ονοματοποιημένη 439.
 — λέξεις που παίρνουν δασεία 47.
λήγουσα 32.
λόγος προφορικός, γραπτός 1.
 — μέρη του λόγου κλιτά, άκλιτα 72.

M

μακρόχρονα φωνήεντα 19, 1, β, 20, β.
μακρόχρονη συλλαβή 33.
μέγας 184, 2.
μεγεθυντικά 385.
μέλλοντας απλός 253, γ.
 — συντελεσμένος 253, ζ.
 — παθητικός α' 286.
 — παθητικός β' 315-317.
μέρη του λόγου κλιτά, άκλιτα 72.
μέσα άφωνα 22, β.
μέση διάθεση 247, β.
μέση στιγμή 50, 2.
μέση φωνή 258, β.
μέσος αόρ. β' 310-314.
μετάθεση φωνηέντων 62, 3.
 — του *j* (επένθεση) 66.
μεταπλαστά ουσιαστικά 150.
μεταφορική σημασία των λέξεων 442.
μετοχή 251, β.
 — κλίση των μετοχών 185-188.
 — παραθετικά των μετοχών 200, 1.
μέχρι, η πολλαπλή σημασία του 371.
μη καθαρό -α 90.
μονόθεμα ουσ. γ' κλ. 105, 1.
μονοκατάληκτα ουσ. 82, 1 και 2.
 — επίθετα 155, 3.
μονολεκτικά παραθετικά 192.
 — κανονικός σχηματισμός τους 193.
 — αναλογικός σχηματισμός τους 195.
μονολεκτικοί χρόνοι, βλ. *χρόνοι*.
μόρια 370.
 — αχώριστα 370, 6 και 7.
 — αχώρ. μόρια ως α' συνθετ. 422.

N

ν εμπρός από άφωνα 70, 5.
ν εμπρός από ένρινα και υγρά 68, 5, 307, β.
ν εμπρός από το *j* 68, 4, β.
ν εμπρός από το σ 64, 4.
ν ευφωνικό 61, 1.
νέω, νείς, νεί 327.
νη- στερητικό 423, δ'.
νόθα σύνθετα 428.
ντ, νδ, νθ εμπρός από σ 64, 6.
ντ, νδ, νθ εμπρός από το *j* 67, 2, γ.

Ξ

ξ, διπλό σύμφωνο 21, 2.
ξ από ένωση ουρανικού και σ 67, 1.

O

οδοντικά άφωνα 22, α.
 — εμπρός από το σ 64, 5.
οδοντικόληκτα ουσ. γ' κλ. 121 και 122, γ, δ, ε, ζ.
ολικές (φαινομενικές) καταλήξεις, βλ. *κατάληξη*.
ονομαστική 75.
ονόματα 72, α.
 — κύρια 80, 1.
 — κοινά ή προσηγορικά 80, 2.
ονοματικοί τύποι του ρήμ. 251.
ονοματοποιημένη λέξη 439.
ονοματοποιία 439.
οξεία 36.
οξύτονη λέξη 37, 1.
όπηνικά, όποτε, όπως, η πολλαπλή σημασία τους 371.
ορθές πτώσεις 75, β.
ορθογραφικά σημεία βοηθητικά 49.
οριστική 250, α.
 — συσχετικός πίνακας των χρόνων της 255.
οριστική αντωνυμία 225.
 — η κλίση της 226.

ὅτε, η πολλαπλή σημασία του 371.
 ὅτι, η πολλαπλή σημασία του 371.
 οὐ (οὐκ, οὐχ) 40, 61, 2
 ουδέτερη διάθεση 247, δ.
 ουδέτερο πτωτικών 76, α.
 — ουσιαστικών 81.
 ουρανικά ἄφωνα 22, α.
 ουρανικόληκτα ουσ. γ' κλ. 121, 122, α.
 ουσιαστικά ονόματα 79.
 — συγκεκριμένα, αφηρημένα 79.
 — κύρια, προσηγορικά (κοινά) 80.
 — μονοκατάληκτα με ένα γένος, μονοκατάληκτα με δύο γένη (κοινού γένους), δικατάληκτα με δύο γένη 82.
 — ισοσύλλαβα, περιττοσύλλαβα 85.
 — ασυναίρετα α' κλ. 86-91.
 — συνηρημένα α' κλ. 92-93.
 — ασυναίρετα β' κλ. 94-98.
 — συνηρημένα β' κλ. 99-100.
 — αττικής β' κλ. 101-102.
 — γ' κλ. 103-145: καταληκτικά, ακατάληκτα 104, μονόθεμα, διπλόθεμα 105, φωνηεντόληκτα, συμφωνόληκτα 107, αφωνόληκτα, ημιφωνόληκτα 120, ουρανικόληκτα, χειλικόληκτα, οδοντικόληκτα 121, ενρινόληκτα 125, συγκοπτόμενα 129.
 — σιγμόληκτα 133-140.
 — ανώμαλα 146.
 ουσιαστικά με αλλαγμένη σημασία 443, α.
 ουσιαστικά παράγωγα 380.
 — από ρήματα 381.
 — από επίθετα 382.
 — από ουσιαστικά 383-391.
 ουσιαστικό ως α' συνθ. 410-414.
 — ως β' συνθετικό 424.
 -οὔστερος, -οὔστατος, παραθετικές καταλήξεις 195, β.
 -ο(ῶ)τερος, -ο(ῶ)τατος, παραθετικές καταλήξεις 194.

Π

παθητική διάθεση 247, γ.
 παθητικός μέλλ. α', αόρ. α' 286.

— μέλλ. β', αόρ. β' 315-317.
 πάθη φθογγικά 51.
 — φωνηέντων 52-62.
 — συμφώνων 63-71.
 παραγόμενοι χρόνοι, βλ. χρόνοι.
 παράγωγα ουσιαστικά 380-391.
 — επίθετα 392-398.
 — ρήματα 399-403.
 — επιρρήματα 404-408.
 παραγωγή 372, 379.
 — καταχρηστική 441.
 παράγωγη λέξη 375, 1.
 παραγωγική κατάληξη 379, 3.
 παραγωγικό πρόσφυμα 379, 2.
 παραθετικά επιθέτων 189-202.
 — μονολεκτικά, περιφραστικά 192.
 — ανώμαλα 196.
 — μετοχών 200.
 — ελλειπτικά 201.
 — επιρρημάτων 203.
 παραθετική κατάληξη 193.
 παρακείμενος 253, ε.
 παραλήγουσα 32.
 παρσύνθετα 378, 429.
 παρτατικός 253, β.
 παρτακτικά σύνθετα 437.
 παραχωρητικοί σύνδεσμοι 367, 4.
 παρένθεση 50, 8.
 παρεπόμενα πτωτικών 77.
 — ρημάτων 246.
 παροξύτονη λέξη 37, 2.
 παρώνυμα ουσ. 391.
 πατρωνυμικά ουσ. 388.
 παύλα 50, 7.
 — διπλή 50, 9.
 πεινώ 325.
 περιεκτικά ουσ. 387.
 περισπώμενα ρήματα 322-331.
 περισπωμένη 36.
 περισπώμενη λέξη 37, 4.
 περιττοσύλλαβα ουσιαστικά 85, 2.
 περιφραστικά παραθετικά 192, 198.
 περιφραστικοί χρόνοι, βλ. χρόνοι.
 ΠΙΝΑΚΕΣ: συμφώνων 24.
 — λέξεων που δασύνονται 47.
 — ανακεφαλαιωτικός που δείχνει τα σπουδαιότερα πάθη των συμφώνων 71.

— ασυναίρετων ουσ. α' κλ. 91.
 — ασυναίρετων ουσ. β' κλ. 98.
 — φωνεντόληκτων ουσ. γ' κλ. σε -ις, γεν. -εως 113.
 — αφωνόληκτων ουσ. γ' κλ. 124.
 — ενρινόλ. και υγρόλ. ουσ. γ' κλ. 132.
 — σιγμόλ. ουδ. γ' κλ. 138.
 — αριθμητικών 218.
 — συσχετικών αντωνυμιών 244.
 — συσχετικός των χρόνων της οριστικής 255.
 — που δείχνει τη διαίρεση των ρημάτων 265.
 — φωνεντόλ. ασυναίρ. ρημάτων με διαφορές ή ανωμαλίες 291.
 — φωνεντόλ. συνηρ. ρ. με διαφορές ή ανωμαλίες 331.
 — συσχετικών επιρρημάτων 363, α.
 — άκλιτων με πολλαπλή σημασία 371.
πλάγιες πτώσεις 75, β.
πλάτσμα της σημασίας των λέξεων 444, α.
πλέω 327.
πληθυντικός πτωτικών 76, β.
 — ουσιαστικών 83.
 — ρήματος 248.
πνεύματα 44-45, θέση του πνεύματος 48.
πνέω 327.
ποιοτική μεταβολή φωνήεντος 62, 6.
πολλαπλασιαστικά αριθμητικά 206, δ και 209.
πολύς 184, 1.
πολυσύλλαβη λέξη 31.
ποσότητα φωνήεντος 19, 2.
ποσοτικά επιρρήματα 362, 4.
 — παράγωγα 407.
ποσοτική μεταβολή φωνήεντος 62, 7.
πράος 184, 3.
πριν, η πολλαπλή σημασία του 371.
προθέσεις 364.
 — κύριες, καταχρηστικές 365.
 — ως α' συνθετικό 421.
 — με αλλαγμένη σημασία 443, ε.
προπαραλήγουσα 32.
προπαροξύτονη λέξη 37, 3.
προπερισπώμενη λέξη 37, 5.
προσδιοριστικά σύνθετα 434.

προσηγορικά ουσιαστικά 80, 2.
 — από επίθετα 441, γ.
προσθετά σύμφωνα, βλ. *ευφωνικά σύμφ.*
προστακτική 250, δ.
πρόσφυμα παραγωγικό 379, 2.
 — χρονικό 286.
πρόσωπα ρήματος 249.
προσωπικές αντωνυμίες 221.
 — η κλίση τους 222.
προσωπική κατάληξη 281.
προτακτικά μόρια 370, 7.
προφορικός λόγος 1.
πρώτη συζυγία ρημάτων (σε -ω) 276-331.
πρωτόκλιτα ουσιαστικά 86-93.
πρωτότυπη λέξη 375, 1.
πτώσεις 75.
πτωτικά 74, παρεπόμενα (συνακόλουθα) πτωτικών 77.

P

ρ διπλασιάζεται 65, 3.
ρ εμπρός από το j 68, 4, β.
ρέω 327.
ρήμα βοηθητικό είμι 274.
ρήματα
 — ενεργητικά, μέσα, παθητικά, ουδέτερα 247.
 — φωνεντόληκτα: ασυναίρετα (βαρύτονα) συνηρημένα (περισπώμενα) συμφωνόληκτα (αφωνόληκτα, ενρινόληκτα, υγρόληκτα, σιγμόληκτα) 264.
 — α' συζυγίας 276-331.
 — β' συζυγίας 332-351.
 — ανώμαλα 352-359. Βλ. και κατάλ. ανώμ. ρ. (στο τέλος, Παράρτημα).
 — αποθετικά 360.
 — απρόσωπα ή τριτοπρόσωπα 361.
 — με αλλαγμένη σημασία 443, γ.
ρήματα παράγωγα 399.
 — από ονόματα 400.
 — από ρήματα 401.
 — από επιρρήματα 402.
 — από επιφωνήματα 403.
ρηματικά επίθετα 393-396.
ρηματικό θέμα 262, α.

ρηματικός χαρακτήρας 263, α.
 ρήματος παρεπόμενα (συνακόλουθα) 246.
 — διαθέσεις 247.
 — αριθμοί 248.
 — πρόσωπα 249.
 — εγκλίσεις 250.
 — χρόνοι 252.
 — φωνές 258.
 — συζυγίες 259.
 ρήμα ως α' συνθετικό 418.
 — ως β' συνθετικό 426.
 ρίζα λέξεων 375, 2.
 ριζική λέξη 375, 3.

Σ

σ αποβάλλεται 64, 1, συγχωνεύεται σε ξ, ψ
 67, 1, αφομοιώνεται 68, 2 και 3.
 σημασία συνθέτων 433-437.
 σημασίας των λέξεων αλλαγή 442.
 σημεία βοηθητικά ορθογραφικά 49.
 — της στίξης 50.
 σιγμόληκτα ουσ. γ' κλ. 125, 133-140.
 — επίθετα γ' κλ. 181.
 — ρήματα 264, β.
 στένεμα της σημασίας των λέξεων 444, β.
 στερητικό ἄ- 423, α'.
 — νη- 423, δ'.
 στιγμή τελεία 50, 1.
 — μέση ή άνω 50, 2.
 στίξη 50.
 συγκεκριμένα ουσ. 79, 1.
 συγκοπή (αποβολή) φωνέντων 62, 1.
 συγκοπτόμενα ουσ. γ' κλ. 129-131.
 συγκριτικός βαθμός επιθ. 190, 2.
 συγχώνευση (ή ένωση) συμφώνων 67.
 συζυγίες ρημάτων 259.
 — πρώτη συζυγία 276-331.
 — δεύτερη συζυγία 332-351.
 συλλαβή 7 και 30.
 — μακρόχρονη (φύσει, θέσει), βραχύχρονη 33.
 συλλαβής αποβολή, βλ. συλλαβική ανομοίωση.

συλλαβική ανομοίωση 69, 2, β.
 συλλαβική αύξηση 266, 1.
 συλλαβισμός 34.
 συμπερασματικοί σύνδεσμοι 367, 8.
 συμπλεκτικοί σύνδεσμοι 367, 1.
 συμπτνευματισμός 70, 1.
 σύμφωνα 3, β, 18.
 — ευφωνικά 52, 61.
 — τελικά 28-29.
 — συμφώνων διαίρεση και ονομασία 21-24.
 — συμφώνων πάθη 63-71.
 συμφωνόληκτα ουσ. γ' κλ. 120-140.
 — επίθετα γ' κλ. 172-183.
 — ρήματα α' συζυγίας 292-321.
 — β' συζυγίας 332-336.
 συναίρεση 53.
 συνακόλουθα (ή παρεπόμενα) των πτωτικών 77.
 — των ρημάτων 246.
 συναλοιφή 52.
 σύνδεσμοι 366-367.
 συνδεδετικά σύνθετα 437.
 συνηρημένα ουσ. α' κλ. 92-93.
 — ουσ. β' κλ. 99-100.
 — ρήματα 322-331.
 σύνθεση 372, 409-437.
 σύνθετα προσδιοριστικά 434, αντικειμενικά 435, κτητικά 436, συνδεδετικά ή παρατακτικά 437.
 — νόθα 428.
 σύνθετη λέξη 376, 1.
 συνθετικά μέρη 377.
 συνθετικό πρώτο 377, 410-423.
 — δεύτερο 377, 424-427.
 συνθέτων σημασία 433-437.
 — τονισμός 432.
 συντελικοί χρόνοι 256, β.
 συριστικό σ 23.
 συστολή (βράχυνση) 62, 7, α.
 συσχετικά επιρρήματα 363.
 συσχετικές αντωνυμίες 243.
 σχετλιαστικά επιφωνήματα 369, 4.
 σῶς, σῶν 184, 4.

Τ

τακτικά αριθμητ. επίθ. 206, β και 208.
 -τατος, -τάτη, -τατον, καταλ. υπερθετικών
 επιθ. 193.
 τελεία (στιγμή) 50, 1.
 — επάνω (μέση ή άνω στιγμή) 50, 2.
 τελικά γράμματα 28.
 — σύμφωνα 29, β.
 τελικοί σύνδεσμοι 367, 7.
 -τερος, -τέρα, -τερον, καταλ. συγκριτικών
 επιθ. 193.
 -τέρω, -τάτω, καταλ. παραθετικών επιρρη-
 μάτων 203, 4.
 τι, συλλαβή που γίνεται *σι* 70, 4.
 τονισμός, γενικοί κανόνες 38, ειδικοί κα-
 νόνες 39.
 — ονομάτων γ' κλ. 144.
 — ενεργητ. αορ. β' 312.
 — μέσου αορ. β' 313.
 — συνθέτων 432.
 — σύνθετων ρημ. σε -*μι* 345.
 τόνος 35, οι τρεις τόνοι 36.
 — ονομασία των λέξεων από τον τόνο
 τους 37.
 — θέση του τόνου 48.
 τοπικά επιρρήματα 362, 1.
 — παράγωγα επιρρήματα 405.
 — παράγωγα ουσιαστικά 386.
 τοπωνυμίες από κοινά ουσ. ή επίθ. 441, β.
 τρισύλλαβη λέξη 31.
 τριτόκλιτα ουσιαστικά 103-145.
 — επίθετα 168-183.
 τριτοπρόσωπα (απρόσωπα) ρήμ. 361.
 τροπή φωνηέντων 62, 6.
 — συμφώνων 70.
 τροπικά επιρρήματα 362, 3.
 — παράγωγα επιρρήματα 406.
 τύποι των λέξεων 73.

Υ

υγρά σύμφωνα 23.
 υγρόληκτα ουσιαστικά γ' κλ. 127.

— επίθ. γ' κλ. 177-180.
 — ρήματα 301-309.
 υπερθετικό σχετικό, απόλυτο 190, 3 β.
 υπερθετικός βαθμός 190, 3.
 υπερσυντέλικος 253, ς'.
 υποδιαστολή 49, 1, 50, 3.
 υποκοριστικά 384.
 υποκοριστικές καταλήξεις 384.
 υποτακτική 250, β.
 υφαίρεση 60, 2.

Φ

φαινομενικές (ολικές) καταλήξεις, βλ. κα-
 τάληξη.
 φθογγικά πάθη 51.
 φθόγγος 2, 16.
 φροῦδος 184, 5.
 φύσει μακρόχρονη συλλαβή 33, α.
 φωνές ρήματος 258.
 φωνήεν εγκλιτικό 283.
 — θεματικό 282.
 φωνήεντα 3, α, 18.
 — βραχύχρονα, μακρόχρονα, δίχρονα 19-
 20.
 φωνηεντόληκτα ουσ. γ' κλ. 108-119.
 — επίθ. γ' κλ. 169-171.
 — ρήματα α' συζυγίας: βαρύτ. 277-291 και
 περισπώμ. 322-331.
 — ρήματα β' συζυγίας 332-348 και 351.
 φωνηέντων (και διφθόγγων) πάθη 52-62.

Χ

χαρακτήρας κλιτών 73.
 — ρηματικός 263, α.
 — χρονικός 263, β.
 χασμωδία 52.
 χειλικά άφωνα 22, α.
 χειλικόληκτα ουσ. γ' κλ. 121, 122, β.
 — ρήματα 292, 1.
 χέω 327.
 χούς, γεν. χού (β' κλ.) 99.
 χρονικά αριθμητικά 206, γ.
 — επιρρήματα 362, 2.

- παράγωγα επιρρήματα 408.
- χρονική αύξηση 266, 2.
- χρονικό θέμα 262, β.
- πρόσφυμα 286.
- χρονικοί σύνδεσμοι 367, 5.
- χρονικός χαρακτήρας, βλ. *χαρακτήρας*.
- χρόνοι του ρήματος 252.
- αρχικοί, παραγόμενοι ή ιστορικοί, συντελικοί, μονολεκτικοί, περιφραστικοί 256.
- περιφραστικών σχηματισμός 287.
- δεύτεροι των ρημ. α' συζυγίας 310-321 και 349-350.
- δεύτεροι των ρημ. β' συζυγίας 342-344.

χρόνος (ποσότητα) φωνηέντων 19, 2.
χρώμαι 325.

Ψ

ψ, διπλό σύμφωνο 21, 2.
ψιλή 45.
ψιλόπνοα άφωνα 22, β.

Ω

ως, η πολλαπλή σημασία του 371.
-ώτερος, -ώτατος, παραθετικές καταλήξεις 194.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.		
Συντομογραφίες	5	Β'. Τα πνεύματα και η χρήση τους	21
Εισαγωγή	7	1. Πνεύματα	21
1. Λόγος. Προφορικός και γραπτός λόγος	7	2. Λέξεις με ψιλή και λέξεις με δασεία	21
2. Γενικές φωνητικές έννοιες	7	3. Θέση του τόνου και του πνεύματος	22
3. Γλώσσα και διάλεκτοι	9		
4. Γραμματική	10	Γ'. Άλλα σημεία στο γραπτό λόγο	
		1. Βοηθητικά ορθογραφικά σημεία	23
ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ		2. Σημεία της στίξης	23
ΦΘΟΓΓΟΛΟΓΙΚΟ			
<i>1ο Κεφ. Φθόγγοι και Γράμματα</i>		<i>4ο Κεφ. Φθογγικά Πάθη</i>	
1. Φθόγγοι. Γράμματα. Διαίρεση φθόγγων και γραμμάτων	11	Α'. Πάθη φωνηέντων και διφθόγγων	26
2. Διαίρεση φωνηέντων	11	1. Χασμωδία. Πάθη φωνηέντων και διφθόγγων για την αποφυγή της χασμωδίας	26
3. Διαίρεση συμφώνων	12	2. Άλλα πάθη των φωνηέντων	29
4. Πίνακας των Συμφώνων	14		
5. Δίφθογγοι	14	Β'. Πάθη συμφώνων	30
		α) Αποβολή συμφώνων	31
<i>2ο Κεφ. Λέξεις και Συλλαβές</i>		β) Ανάπτυξη συμφώνων	32
1. Λέξη. Γράμματα της λέξης	15	γ) Μετάθεση του <i>j</i> (επένθεση)	32
2. Συλλαβή	15	δ) Ένωση ή συγχώνευση συμφώνων	33
3. Συλλαβισμός	16	ε) Αφομοίωση συμφώνων	34
		ζ) Ανομοίωση συμφώνων	35
<i>3ο Κεφ. Τόνοι, πνεύματα, στίξη</i>		η) Τροπή συμφώνων	36
Α'. Οι τόνοι και ο τονισμός	17	Ανακεφαλαιωτικός πίνακας με τα σπουδαιότερα πάθη των συμφώνων	37
1. Τόνοι	17		
2. Ονομασία των λέξεων από τον τόνο τους	17		
3. Τονισμός. Γενικοί κανόνες τονισμού	17	ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ	
4. Ειδικοί κανόνες τονισμού	18	ΤΥΠΟΛΟΓΙΚΟ	
5. Άτονες λέξεις	19		
6. Εγκλιτικές λέξεις. Έγκλιση του τόνου	19	<i>5ο Κεφ. Μέρη του λόγου. Διαίρεση και στοιχεία των μερών του λόγου</i>	

1. Μέρη του λόγου. Κλιτά και άκλιτα. Τύποι. Κατάληξη, θέμα, χαρακτηρισ	40	Β'. Συμφωνόληκτα ουσ. της γ' κλίσης	65
2. Πτωτικά. Παρεπόμενα των πτωτικών	41	1. Αφωνόληκτα	66
6ο Κεφ. Το άρθρο		Πίνακας αφωνόλ. ουσ. γ' κλ.	71
Το άρθρο. Η κλίση του	42	2. Ημιφωνόληκτα	74
7ο Κεφ. Γενικά για τα ουσιαστικά		Πίνακας ενρινόλ. και υγρόλ. ουσ. γ' κλ.	79
1. Ορισμός και διαίρεση των ουσιαστικών	42	Πίνακας σιγμόλ. ουσ. γ' κλ.	84
2. Γένος των ουσιαστικών	43	Καταλήξεις των ουσιαστικών της γ' κλίσης	87
3. Αριθμός των ουσιαστικών	43	Ο τονισμός των ονομ. της γ' κλίσης	87
4. Κλίση των ουσιαστικών	44	11ο Κεφ. Ανώμαλα ουσιαστικά	
8ο Κεφ. Α' κλίση των ουσιαστικών		1. Ανώμαλα κατά το γένος	88
1. Πρωτόκλιτα ασυναίρετα ουσ.	45	2. Ετερόκλιτα	89
Καταλήξεις των ουσιαστικών της α' κλίσης	47	3. Μεταπλαστικά	90
Πίνακας ασυναίρ. ουσ. α' κλ.	49	4. Ιδιόκλιτα	92
2. Πρωτόκλιτα συνηρημένα ουσ.	50	5. Άκλιτα	92
9ο Κεφ. Β' κλίση των ουσιαστικών		6. Ελλειπτικά	93
1. Δευτερόκλιτα ασυναίρετα ουσιαστικά	52	12ο Κεφ. Γενικά για τα επίθετα	
Καταλήξεις των ουσ. της β' κλ.	53	1. Ορισμός, γέννη και καταλήξεις των επιθέτων	94
Πίνακας ασυναίρ. ουσ. β' κλ.	54	2. Κλίση των επιθέτων	94
2. Δευτερόκλιτα συνηρημένα ουσ.	55	13ο Κεφ. Δευτερόκλιτα επίθετα	
3. Αττική δεύτερη κλίση	57	1. Ασυναίρετα δευτερόκλιτα επίθετα	95
10ο Κεφ. Γ' κλίση των ουσιαστικών		2. Συνηρημένα δευτερόκλιτα επίθετα	98
Γενικά για τα ουσιαστικά της γ' κλίσης. Διαίρεση των τριτόκλιτων ουσιαστικών	58	3. Αττικόκλιτα επίθετα	100
Α'. Φωνηεντόληκτα ουσ. της γ' κλίσης	59	14ο Κεφ. Τριτόκλιτα επίθετα	
		Α'. Φωνηεντόληκτα επίθετα της γ' κλίσης	101
		Β'. Συμφωνόληκτα επίθετα της γ' κλίσης	104
		Ι. Αφωνόληκτα	104
		ΙΙ. Ενρινόληκτα και υγρόληκτα	106
		ΙΙΙ. Σιγμόληκτα	109

<i>15ο Κεφ. Ανώμαλα επίθετα</i>		Παρατηρήσεις στα αριθμητικά	131
1. <i>πολύς, πολλή, πολύ</i>	112	α) Θέματα των αριθμητικών	131
2. <i>μέγας, μεγάλη, μέγα</i>	113	β) Εκφορά των σύνθετων αριθμών	131
3. <i>πράος, πραεία, πράον</i>	113	γ) Εκφορά των κλασματικών αριθμών	132
4. <i>σῶς, σῶς, σῶν</i>	113	δ) Γραφική παράσταση των αριθμών	133
5. <i>φροῦδος, φρούδη, φρούδον</i>	114	Πίνακας των αριθμητικών	133
<i>16ο Κεφ. Κλίση των μετοχών</i>			
α) Μετοχές δευτερόκλιτες	114		
β) Μετοχές τριτόκλιτες	114	<i>19ο Κεφ. Αντωνυμίες</i>	
<i>17ο Κεφ. Παραθετικά</i>		Είδη αντωνυμιών	136
1. Βαθμοί και παραθετικά των επιθέτων	119	1. Προσωπικές	136
2. Κανονικός σχηματισμός μονολεκτικών παραθετικών	120	2. Δεικτικές	137
3. Παραθετικά σε -ότερος, -ότατος και -ώτερος, -ώτατος	121	3. Οριστική ή επαναληπτική	138
4. Αναλογικός σχηματισμός παραθετικών	121	4. Κτητικές	139
α) -έστερος, -έστατος	121	5. Αυτοπαθητικές	140
β) -ούστερος, -ούστατος	122	6. Αλληλοπαθητική	141
γ) -ίστερος, -ίστατος	122	7. Ερωτηματικές	141
δ) -αίτερος, -αίτατος	122	8. Αόριστες	142
5. Ανώμαλα παραθετικά	123	Επιμεριστικές	142
6. Κλίση των συγκριτικών σε -ίων, -ιον (και -ων, -ον)	124	9. Αναφορικές	144
7. Περιφραστικά παραθετικά. Παραθετικά μετοχών	125	Συσχετικές αντωνυμίες	146
8. Ελλειπτικά παραθετικά	126	Πίνακας των συσχετικών αντωνυμιών	146
9. Παραθετικά επιρρημάτων	126		
<i>18ο Κεφ. Αριθμητικά</i>		<i>20ό Κεφ. Ρήμα. Στοιχεία του ρήματος</i>	
Α'. Αριθμητικά επίθετα	128	Α'. Ορισμός και παρεπόμενα του ρήματος	147
1. Είδη αριθμ. επιθέτων	128	1. Διαθέσεις	147
2. Κλίση αριθμ. επιθέτων	129	2. Αριθμοί	148
Β'. Αριθμητικά ουσιαστικά	130	3. Πρόσωπα	148
Γ'. Αριθμητικά επιρρήματα	131	4. Εγκλίσεις. Ονοματικοί τύποι	148
		5. Χρόνοι	149
		Ι. Οι χρόνοι στην οριστική	149
		Πίνακας των χρόνων της οριστικής	151
		II. Οι χρόνοι στις άλλες εγκλίσεις	151
		6. Φωνές	152
		7. Συζυγίες	152

Β'. Στοιχεία του σχηματισμού του ρήματος	152	22ο Κεφ. Σχηματισμός των φωνη- ντόλ. ασυναίρ. ρημ. α' συζυγίας	
1. Κατάληξη	152	1. Ενεστώτας και παρατατικός	178
2. Θέμα	153	2. Οι άλλοι χρόνοι	178
3. Χαρακτήρας. Διαίρεση των ρη- μάτων κατά το χαρακτήρα	154	Πίνακας φωνηεντόλ. ασυναίρ. ρημά- των με διαφορές ή ανωμαλίες	178
Πίνακας με τη διαίρεση των ρημάτων (κατά συζυγία και χαρακτήρα)	155		
4. Αύξηση	155	23ο Κεφ. Σχηματισμός των αφωνόλη- κτων ρημ. α' συζυγίας	
α) Ομαλή αύξηση στα απλά ρήματα	155	1. Ενεστώτας και παρατατικός ενεργ. και μέσης φωνής	181
β) Ομαλή αύξηση στα σύνθετα ρήματα	156	2. Ενεργ. και μέσος μέλλοντας, ενεργ. και μέσος αόρ. α'	183
γ) Ανώμαλη αύξηση	157	3. Ενεργ. παρακείμε. και υπερσ.	184
5. Αναδιπλασιασμός	158	4. Παθ. μέλλ. α' και παθ. αόρ. α'	185
α) Ομαλός αναδιπλ. στα απλά ρήματα	158	5. Παρακείμενος και υπερσυντ. μέ- σης φωνής	186
β) Ομαλός αναδιπλ. στα σύν- θετα ρήματα	159		
γ) Ανώματος αναδιπλ.	160	24ο Κεφ. Σχηματισμός των ενρινόλ. και υγρόληκτων ρημάτων α' συ- ζυγίας	
δ) Αττικός αναδιπλ.	161	1. Ενεστώτας και παρατατικός ενεργ. και μέσης φωνής	187
6. Το βοηθητικό ρήμα <i>είμι</i>	161	2. Οι άλλοι χρόνοι	189
21ο Κεφ. Ρήματα της α' συζυγίας (σε -ω) βαρύτονα			
Βαρύτονο φωνηεντόληκτο ρήμα ενεργ. φωνής (λύω)	164	25ο Κεφ. Δεύτεροι χρόνοι των ρημά- των α' συζυγίας	
Μέσης φωνής (μέσης διάθ.)	168	1. Ενεργ. και μέσος αόρ. β'	194
Μέσης φωνής (παθητ. διάθ.)	170	2. Παθητ. μέλλ. β' και παθητικός αόρ. β'	196
Γενικές παρατηρήσεις στο σχημα- τισμό των ρηματ. τύπων της α' συζυγίας	172	3. Ενεργ. παρακείμενος και υπερ- συντέλικος β'	197
1. Συστατικά μέρη των μονολε- κτικών τύπων	172	4. Γενικές παρατηρήσεις στους δεύ- τερους χρόνους	198
α) Προσωπική κατάληξη	174		
β) Θεματικό φωνήεν	175	26ο Κεφ. Ρήματα συννηρημένα ή περι- σπώμενα	
γ) Εγκλιτικό φωνήεν	176	1. Ενεστώτας και παρατατικός	199
δ) Χρονικός χαρακτήρας	176	τιμῶ - τιμῶμαι	200
ε) Χρονικό πρόσφυμα	176	ποιῶ - ποιῶμαι	202
2. Σχηματισμός περιφραστικών χρόνων	177	δηλῶ - δηλοῦμαι	206
Ολικές ή φαινομενικές κατα- λήξεις	177		

Παρατηρήσεις		φημί	234
α) στα συνηρ. ρ. σε -άω	208	ἡμί, κείμαι, κάθημαι	235
β) στα συνηρ. ρ. σε -έω	210	οἶδα, δέδοικα ἢ δέδια	236
γ) στα συνηρ. ρ. σε -όω	210	τέθνηκα, βέβηκα, ἔοικα, χρή,	
2. Οι άλλοι χρόνοι	211	εἵμαρται	237
Πίνακας συνηρ. ρημάτων με διαφο- ρές ἢ ανωμαλίες	212	πέπρωται	238
27ο Κεφ. Ρήματα β' συζυγίας σε -μι		30ό Κεφ. Ρήματα ανώμαλα, αποθετι- κά καὶ ἀπρόσωπα	
Διαίρεση των ρημ. σε -μι	216	Α'. Ρήματα ανώμαλα	238
Α'. Συμφωνόληκτα ρήμ. σε -μι	216	1. Ρήματα ανώμαλα κατὰ το σχη- ματισμό των χρόνων	238
1. Ενεστώτας καὶ παρατατικός	216	2. Ρήματα ανώμαλα κατὰ τη ση- μασία των χρόνων	241
δείκνυμι - δείκνυμαι	217	Β'. Ρήματα αποθετικά	242
Παρατηρήσεις	218	Γ'. Ρήματα ἀπρόσωπα ἢ τριτοπρό- σωπα	243
2. Οι άλλοι χρόνοι	219	31ο Κεφ. Ἀκλιτα μέρη του λόγου	
Β'. Φωνηεντόληκτα ρήμ. σε -μι	219	1. Επιρρήματα	244
1. Ενεστώτας, παρατατικός καὶ ἀόρ. β'	219	Συσχετικά επιρρήματα	244
ἴστημι, τίθημι, ἵημι, δίδωμι, ἴσταμαι, τίθεμαι, ἵεμαι, δίδομαι	223	Πίνακας συσχετικών επιρρημά- των	245
Παρατηρήσεις		2. Προθέσεις	246
I. Ενεστ. καὶ παρατατικός	226	3. Σύνδεσμοι	246
II. Ἀόριστος β'	227	4. Επιφωνήματα	247
III. Τονισμός	228	5. Μόρια	248
2. Οι άλλοι χρόνοι	228	6. Ἀκλιτα με πολλαπλή σημασία	248
Γ'. Ἄλλα φωνηεντόλ. ρήματα σε -μι	230	ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ	
28ο Κεφ. Ἀόριστοι β' βαρύτονων ρημ. κατὰ τα ρ. σε -μι		ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟ	
Με χαρακτήρα 1) η καὶ ἄ, 2) ᾱ καὶ ᾶ, 3) η καὶ ε, 4) ω καὶ ο, 5) υ καὶ ὕ	232	32ο Κεφ. Γενικά για την παραγωγή καὶ τη σύνθεση	250
Παραδείγματα	232	33ο Κεφ. Παραγωγή των λέξεων	251
29ο Κεφ. Ἄλλα ρήματα της β' συζυ- γίας σε -μι			
εἰμί, εἶμι	234		

Προεισαγωγικές παρατηρήσεις για την παραγωγή	251	34ο Κεφ. Σύνθεση των λέξεων	
Α'. Παράγωγα ουσιαστικά	252	Προεισαγωγικές παρατηρήσεις για τη σύνθεση	274
α) Ουσιαστικά παράγωγα από ρήματα	252	Α'. Πρώτο συνθετικό	275
β) Ουσιαστικά παράγωγα από επίθετα	255	1. Κλιτό ως πρώτο συνθετικό	275
γ) Ουσιαστικά παράγωγα από άλλα ουσιαστικά	256	α) Ουσιαστικό	275
1. Υποκοριστικά	256	β) Επίθετο	276
2. Μεγεθυντικά	257	γ) Ρήμα	276
3. Τοπικά	257	2. Άκλιτο ως πρώτο συνθετικό	277
4. Περιεκτικά	258	α) Επίρρημα	277
5. Πατρωνυμικά	258	β) Πρόθεση	277
6. Γονεωνυμικά	259	γ) Αχώριστο μόριο	278
7. Εθνικά	259	Β'. Δεύτερο συνθετικό	
8. Παρώνυμα	260	1. Κλιτό ως δεύτερο συνθετικό	279
Β'. Παράγωγα επίθετα	261	α) Ουσιαστικό	279
α) Επίθετα παράγωγα από ρήματα	261	β) Επίθετο	280
1. Κυρίως ρηματ. επίθετα	261	γ) Ρήμα	280
2. Άλλα επίθ. παράγωγα από ρήματα	262	2. Άκλιτο ως δεύτερο συνθετικό	281
β) Επίθετα παράγωγα από ονόματα	264	Γ'. Νόθα σύνθετα	281
γ) Επίθετα παράγωγα από επιρρήματα	267	Δ'. Παρασύνθετα	282
Γ'. Παράγωγα ρήματα	268	Ε'. Τονισμός των συνθέτων	283
α) Ρήματα παράγωγα από ονόματα	268	Στ'. Σημασία των συνθέτων	285
β) Ρήματα παράγωγα από άλλα ρήματα	270	α) Προσδιοριστικά σύνθετα	285
γ) Ρήματα παράγωγα από επιρρήματα και επιφωνήματα	270	β) Αντικειμενικά σύνθετα	285
Δ'. Παράγωγα επιρρήματα	271	γ) Κτητικά σύνθετα	285
α) Τοπικά	271	δ) Συνδετικά ή παρατακτικά σύνθετα	286
β) Τροπικά	272	35ο Κεφ. Άλλοι τρόποι σχηματισμού λέξεων	
γ) Ποσοτικά	273	α) Ονοματοποιία	286
δ) Χρονικά	273	β) Αλλαγή του γραμματικού είδους	288

360 Κεφ. Αλλαγή της σημασίας των
λέξεων

1. Κυριολεξία και μεταφορά	290
2. Είδη μεταφοράς	291

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

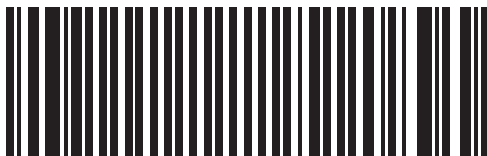
Κατάλογος ανώμαλων ρημάτων	293
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ	315

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.

Κωδικός βιβλίου: 0-22-0012

ISBN 978-960-06-2304-8

(01) 000000 0 22 0012 5

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ
ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ & ΕΚΔΟΣΕΩΝ